DUmiTRU POPESCU

«am'iia

nwiMl

DUMITRU POPESCU

PUMNUL ŞI PALMA

DUMITRU POPESCU

PUMNUL ŞI PALMA

r u r.î a n

Cartea întîi

O DIMINEAŢĂ ÎNŞELĂTOARE

DUMITRU
POPESCU

w.^iTiraA LxttxEscu

rh¡:-|T:lÍ,

Prolog

Melodia monotonă curgea fără întrerupere, cum ar curge o lamă de apă subţire pe pereţi, din toate părţile, alunccînd lucioasă şi moale, fără să ştii de unde se strecoară şi unde se pierde. Interminabila simfonie funebră îţi învăluia trupul, mintea, privirea, lacrimile, într-o peliculă sonoră persistentă şi dureroasă, invizibilă ; strîngea totul ca o menghine, la început insesizabil, apoi tot mai apăsător, nemilos.

Oamenii stăteau nemişcaţi în picioare, de vreme îndelungată, fără să se mişte, fără să se clatine, parcă înfipţi în podea, sau neînsufleţiţi, ca într-un muzeu de ceară. Capetele femeilor erau înfăşurate în crep negru, iar cele ale bărbaţilor, descoperite, licăreau stins în culoarea albă, neagră sau galbenă a părului, în acest timp, alţii se perindau prin faţa catafalcului, născînd un freamăt înăbuşit, ca foşnetul gîndacilor noaptea, pe podeaua goală. Defilau paltoane, haine de piele şi de blană, scurte vătuite, cizme, bocanci, pantofi de lac, şoşoni, ghete de copii, iar deasupra acestui fluviu de obiecte, o infinită diversitate de chipuri omeneşti exprimînd curiozitate, mîhnire, fior solemn, interes, îngîndurare, pioşenie şi, din

cînd în cînd. o autentică angoasă existenţială.

Unii îl cunoscuseră deaproape, lucraseră sub comanda lui, îl ascultaseră vorbind, vorbindu-le, fuseseră întrebaţi de el, admonestaţi, felicitaţi, îl priviseră în ochi, fumaseră împreună cu el, băuseră, merseseră prin hale sau prin grajduri, pe şantiere, pe străzi demolate sau noi, prin şcoli şi cămine culturale, îl auziseră glumind, tunînd şi fulgerînd, cuvîntînd la ocazii festive sau trăgînd concluzii în şedinţe. Unii fuseseră promovaţi de el în funcţii de răspundere sau răsturnaţi din culcuşurile lor calde, primiseră din mina lui cheia apartamentului nou, sau se pomeniseră daţi pe mîna justiţiei pentru ilegalităţi şi abuzuri, Alţii nu avuseseră ocazia unui contact direct, dar îi simţiseră prezenţa în viaţa oraşului sau a comunei. Umbra lui se aplecase asupra instituţiei sau întreprinderii, numele Iui fusese invocat în cele mai felurite împrejurări, în viaţa lor publică sau privată. Cunoscîndu-l îndeaproape, sau numai prin alţii, direct sau din auzite, de la surse serioase sau din zvonuri, fiecare, într-un fel sau altul, îl îndrăgise sau îl detestase, îl aplaudase sau îl înjurase în gînd ori în cercul intim, îi elogiase personalitatea exagerînd-o, sau îl bârfise descoperindu-i defecte reale sau imaginare şi umflîndu-le pînă la neverosimil. Fiinţa, numele lui trecuseră prin viaţa tuturor lăsînd urme – amintiri, sentimente. Unii aveau motive de recunoştinţă, alţii de reproş, unii doar opinii, mai mult sau mai puţin întemeiate, preconcepute sau bazate pe fapte, deduse din realităţi generale sau din întâmplări personale.

Acum, cînd intrau pe uşa îndoliată în monomul acela pestriţ, dezlînat mişeîndu-se ca o omidă somnambulă, toţi simţeau nevoia să-şi elibereze cugetul de ceea ce li se părea a fi minor şi superficial, incert şi prea subiectiv. De acel ceva ce ţine de nimicnicia şi deşertăciunea omenească, de invidie, nedreptate şi ingratitudine, de uşurinţa cu care omul îşi taxează semenii şi dă sentinţe asupra vieţii lor. Intrând în sală, în unda melodiei grave ce se pulveriza xn surdină din toate părţile peste capetele lor, trecînd prin

faţa catafalcului îndoliat, îngropat în flori roşii ca sîngele, se înfiorau de un sentiment neobişnuit, un amestec

de respect, admiraţie, regret şi neputinţă. Veniseră acolo să-şi ia rămas bun, din priviri, de la fiinţa aceasta deosebită ce Irăise printre ei, se zbuciumase, făcuse ceva pentru destinul comun – şi acum se retrăgea pentru totdeauna în necunoscut. Un vultur cu aripi largi, desfăcute, un vultur rar şi mare, căzuse răpus de fulger. Ieşeau din încăperea mortuară curăţaţi pe dinăuntru de o parte din zgura vieţii, de răutate şi meschinărie, de indiferenţă sau pizmă, şi se simţeau mai buni, mai înţelepţi, mai înalţi şi mai limpezi, mai apţi să-i înţeleagă şi să-i iubească pe ceilalţi oameni. Erau spălaţi de apa rece şi curată a morţii care purifică memoria celui dispărut şi primeşte sufletul celor rămaşi.

Pentru prima dată aflat în această poziţie nefirească – întins pe spate, în public, în cea mai solemnă împrejurare din viaţa lui –, Manole Suru îşi dormea nepăsător somnul de veci. Era închis şi pecetluit, un recipient ermetic ascunzînd cîteva suluri de pergament, aruncat în valurile timpului. Chipul său părea să tăinuiască ceva extrem de important, pe care nu mai putuse sau nu mai vroise să-l împărtăşească – poate ceva descoperit cu puţin înainte de moarte, aflat după ce toate punţile fuseseră arse şi el începuse să plutească în nefiinţă. Tot ce trăise se ştersese de pe figura lui. Semnele vieţii sale atît de dense, de vulcanice, de agitate dispăruseră şi nu mai rămăsese decît acest aer misterios, important, din care se putea deduce că restul nu avea nici o însemnătate în raport cu marea revelaţie finală, cu secretul în posesia căruia intrase în ultima clipă —■ şi parcă suferea încruntat că tocmai acest lucru de seamă, esenţial, mai valoros decît tot ce dobîndise de-a lungul întregii existenţe, nu putuse să împărtăşească, să ofere celorlalţi.

Alături de catafalc se afla fotografia îndoliată a lui Manole Suru, aşa cum arătase în plină putere şi maturitate. Cele două portrete – din fotografic şi din sicriu – păreau că se confruntă, scrutîndu-sc şi reproşîndu-şi, intr-un limbaj mut, ceva, numai de ele înţeles. Din fotografie priveau doi

ochi negri,

scăpărători, afundaţi în orbite ădînci cu arcade proeminente, marcate de sprîncene groase şi lungi ca nişte lipitori. Fruntea pătrată era încadrată de un păr des, bogat, cenuşiu ca blana de lup. Nasul bine proporţionat, subţire şi lung, avea nările dilatate, gata să freamăte la primul pinten, ca ale unui armăsar de rasă. Gura, cu buze subţiri, frumos arcuite, se desena într-o expresie de tăioasă, abia ascunsă ironie. Bărbia energică, puţin pătrată, şi obrazul smead, fără pic de grăsime, completau, în fotografia îndoliată, un chip original, cu o personalitate distinctă, plină de farmec – şi cu un pronunţat, foarte surprinzător aer de grec. Acest portret privea cu maliţie capul mortului afundat în perna albă de satin. Boala, „îndelungată şi grea", cum specifica necrologul, topise şi uscase chipul lui Manole Suru, aşa cum topeşte şi usucă soarele peştii aruncaţi de valuri pe plaja mării. Se micşorase, se împuţinase, devenise parcă infantil. Doar arcadele mari, proeminente şi sprîncenele stufoase, rămase negre, mai aminteau de expresia energică a bărbatului din fotografie. Gura părea o tăietură în obrazul înălbit, iar ochii două gropi adînci acoperite de pleoape aproape transparente, ca pînza de păianjen. Părul încă bogat, des, era acum alb ca şi fruntea – odinioară măslinie – cu pieliţa uimitor de subţire. Care din cele două chipuri aparţinea cu adevărat Iui Manole Suru ? Unde era omul şi unde caricatura lui ? Un sarcasm crud şi dureros, desigur involuntar, exista în această apropiere ; ceva lugubru se degaja din metamorfoza desfiguratoare, parcă teatrală, a frumosului portret ce nu mai avea să-şi regăsească niciodată identitatea.

La un moment dat, curgerea oamenilor s-a oprit şi, pe nesimţite, sala s-a umplut. Înspăimîntaţi să nu se apropie prea mult de catafalc, cei prezenţi presau cu îndîrjire asupra zidurilor. Anumite mişcări prevesteau clipa începerii

cuvîntărilor, după care sicriul se ridică şi cortegiul porneşte spre cimitir. Atunci a avut loc faptul care a cutremurat această ceremonie funerară, umplînd sala de rumoare înăbuşită, de şoapte spuse precipitat în urechea vecinului, dînd apoi naştere atîtor co-

mentarii în oraş. Cu paşi rari, nu se ştie din ce colţ al încăperii, s-a desprins un om, în tăcerea uimită a asistenţei, şi s-a îndreptat spre mort. Era un bărbat înalt şi slab, puţin adus de spate, îmbrăcat în haine negre de bună calitate, uşor demodate, cu o ţinută distinsă şi gesturi elegante. Obrazul său, încremenit ca o mască, exprima o tristeţe înspăimântătoare. S-a apropiat de sicriu, şi-a pus mîinile pe marginea lui, parcă sprijinindu-se, doborît de o mult prea grea povară, apoi s-a aplecat adine şi a sărutat îndelung obrajii mortului. S-a ridicat, şi-a dus mina la frunte, parcă încercînd să-şi stăpînească ameţeala sau furtuna gîndurilor, şi, dintr-o dată, a izbucnit în plîns. Un fior profund i-a scuturat trupul, zgîlţîindu-i pieptul spasmodic, iar lacrimile i-au bufnit în ochi ca un val furios, ofbindu-1. Cu mîna tremurîndă şi-a scos batista albă, şi-a tamponat obrajii uzi, s-a întors şi a plecat.

S-a făcut o pauză lungă. Nici maeştrii de ceremonie nu îndrăzneau s-o întrerupă, dînd oamenilor răgaz să-şi epuizeze surpriza şi emoţia în scurte comentarii cu glas coborît, aproape răguşit de încordarea de a nu fi auzit. Omul acela înalt şi distins, ce avusese o ieşire atît de neaşteptată, era Vladimir Cernea, un personaj foarte popular în urbe şi în judeţ. Toată lumea ştia că el fusese îndepărtat din postul important pe care îl deţinuse în ierarhia judeţului de Manole Suru. Se creaseră tot felul dc legende în legătură cu această lovitură, considerată de unii profund nedreaptă, un fel de abuz brutal al lui Suru. Se zvonise că ar fi fost vorba de un fel de „vendetta“, o răzbunare tîrzie a iui Suru pentru o umilinţă mare provocată de Vladimir Cernea de mult, în tinereţea lor, pe vremea cînd erau prieteni, un fel de fraţi de cruce. Unii spuneau că o ură şi o duşmănie de moarte dominau de mult raporturile celor doi, că ei se pîndiseră şi se urmăriseră unul pe altul cu ferocitate, pentru a se distruge. Cînd Cernea fusese înlăturat, mulţi îşi arătaseră compasiunea, pentru că el se bucura de o mare preţuire şi

chiar afecţiune, mai ales în rîndul intelectualilor. I se spunea „leul rănit“ şi cei cu mai multă fantezie îl vedea în postura tragică a nobilului

animal]ingîndu-şi rănile în singurătate, clamîndu-şi moartea pe care nici nu o putea evita, nici grăbi. Cu atît mai puternică a fost impresia produsă dc căderea prematură, atît de drastică, a învingătorului, a bărbatului tare, dur ca un diamant. Unii comentatori au văzut în moartea lui năprasnică semnul unei justiţii imanente, al acelei forţe oculte ce restabileşte echilibrul în lume, în natură şi societate. Moartea lui Suru le apărea ca o continuare a „vendettei“ dincolo de viaţă, ca ultimul act al jocului în care cuvîntul hotărîtor îl are destinul. Se presupunea că decesul lui Suru a dat satisfacţie nedreptăţitului, înfăţişîndu-i-se ca o recunoaştere supremă a dreptăţii Iui. Iată de ce gestul lui provocase celor de faţă atîta surpriză. Nu numai că neaşteptata sa comportare răsturnase toate presupunerile, legendele ţesute de-a lungul anilor, dar le dăduse tuturor senzaţia tulburătoare că asistă Ia o mare scenă shakespeareiană, la epilogul unei drame romantice depăşind prin semnificaţia sa tot ce se petrecuse vreodată în acest oraş. Gestul, în realitate simplu, uman şi nobil al lui Vladimir Cernea, îi emoţionase pe unii pînă la lacrimi, mai mult chiar decît însăşi atmosfera funebră. Acest ultim sărut, acel plîns scurt, rupt din adîncul fiinţei, se vedea că pecetluiau o iubire stranie şi misterioasă care supravieţuise cataclismului, rivalităţii necruţătoare, dureroasei silnicii. Parcă doi cavaleri medievali ce-şi jură moarte, epălîndu-şi mereu spada unul în sîngele celuilalt, sau doi eroi antici minaţi de destinul orb spre un oribil fratricid, se regăsesc în nefiinţă unul în braţele celuilalt şi păşesc pragul Stixului înfrăţiţi pentru totdeauna. Doi vechi rivali veneţieni, căpeteniile capuleţilor şi montaguilor, îşi întind mîinile peste cadavrele victimelor nevinovate, peste propriile lor cadavre, şi îşi ispăşesc ura într-o iubire eternă, rătăcită în ceţurile abisului. Lucrurile se încurcaseră astfel îneît nimeni n-ar mai fi putut spune că ştie ce a fost între cei doi bărbaţi, ce taină a ascuns prietenia şi ura lor căci, aşa cum arătase întîmplarea din acea zi, duşmănia nu stinsese ci aţîţase şi mai mult

vîlvătaia marelui sentiment ce-i lega.

Un şir de vorbitori au evocat viaţa şi meritele dispărutului, subliniind valoarea de exemplu a muncii şi devotamentului său. După ce se terminară toate aceste panegirice cam formale şi reci, cuprinzînd prea multe idei generale, locuri comune, aprecieri valabile pentru toţi oamenii de felul celui care fusese Manole Suru, sicriul fu luat pe umeri şi toată lumea ieşi în stradă. Se înşiruiră într-o ordine dinainte stabilită punîndu-se în mişcare în spatele maşinii deschise, cu platforma mascată de mătase neagră.

Ningea. Era o zi rece de început de februarie şi fulgi grei şi rari cădeau ca nişte fluturi morţi, imaculaţi. Părul oamenilor se acoperea de o horbotă transparentă ce se destrăma şi se refăcea fără încetare, iar umerii lor păreau că duc epoleţi de argint anume puşi pentru această ocazie. Zăpada dădea cortegiului un aer de gală stranie, ducîndu-te cu gîndul la procesiunile antice, la înhumarea pelerinilor sau a cruciaţilor. După ce a străbătut oraşul pe artera principală, carul mortuar a intrat în cimitirul vast, îngrijit şi împodobit ca o adevărată grădină publică. Această preocupare edilitară, de-a dreptul exagerată, pentru înfăţişarea cimitirelor, este adeseori lăudată ca o dovadă de civilizaţie. Dar care este efectul psihologic asupra oamenilor ce iau parte la cutremurătorul act al scufundării semenilor în pămînt, pentru totdeauna ? Rămîne tot mai puţin Ioc pentru durerea de a-ţi acoperi fraţii, părinţii, prietenii cu bulgări, de a-i amesteca cu' ţărîna. Mişcîndu-se printre grilajuri de fier forjat, frumos vopsite în bronz argintiu, printre ronduri de flori mereu proaspete, printre pietre de marmură şlefuite cu meşteşug, printre cavouri boltite cu cărămidă, cine mai simte vîntul rece al morţii pătrunzîndu-i în oase ? înmor- mîntarea devine un fel de plimbare la şosea, o ieşire la aer, la iarbă verde, la camping, o frumoasă serbare duminicală. Doar la ţară, păşind prin iarba grasă, foşnitoare, bătătorind cu

picioarele pământul negru, afinat de zăpezi şi de ploi, oamenii simt măreţia reîntoarcerii în ţărînă, trăiesc cu toate simţurile contopirea fiinţei umane cu natura nesfîrşită şi primitoare.

Mulţi din cei cc întovărăşiseră carul mortuar se împrăştiaseră prin cimitir. în jurul gropii stăteau membrii familiei şi oficialităţile. Vladimir Cernea asculta plînsul nestăpînit, de copil, al femeilor – un plins cu sughiţuri şi strigăte cu o sonoritate străină, animalică –, şi cuvintele de îmbărbătare, circumstanţiale, rostite de reprezentanţii autorităţilor locale, obişnuiţi să-şi asume acest rol dinlr-o naivă convingere că nimic nu poate alina mai mult durerea unei pierderi ireparabile decît sfatul calm, ponderat şi compasiunea reţinută a marilor grade ierarhice. Deodată tresări, ca izbit de un ciocan. Peste sicriu se aruncau bolovani de pămînt îngheţat, şi bubuiturile răsunau ca un tunet subteran, sau ca înăbuşite lovituri de tobă cu care cineva, acolo, în adine, trezîndu-se din amorţire, îl primea pe Manole Suru. Plînsul femeilor a izbucnit mai violent şi mai sălbatic, ca şi cînd ele ar fi înţeles că cineva îl lua acum în primire definitiv pe omul lor iubit, iar lopeţile mişeîndu-se repede au acoperit sicriul imediat, nemaiauzindu-se decît sunetul moale al pămîntului lovit de pămînt. Restul operaţiunilor s-a desfăşurat rapid şi în curînd oamenii s-au împrăştiat. Locul s-a golit şi, pe placa de marmură neagră pe care scria cu litere aurite

„Manole Suru“
1920—1975,

au început să cadă sîrguincios fulgi albi, mari, de nea.

Vladimir Cernea stătea rezemat de stîlpul de beton al unui grilaj de mormînt şi privea lespedea cu urmele încă proaspete ale mîinilor ce o purtaseră. Zăpada îi pudra părul alb, mătăsos şi iung, iar cîte o pală de vînt îl făcea să fluture încet, ca o batistă. Faţa lui încă frumoasă, cu ochi inteligenţi şi calzi, cu fruntea netedă, înaltă, cu gura uimitor de cărnoasă şi proaspătă, lăsată însă la colţuri ca şi cînd ar fi fost în fiecare clipă gata să plîngă, sau ar fi înghiţit mereu

o doză mare de
otravă, faţa aceasta., parcă subţiată de boală, părea să fie a unui bătrîn adolescent. îţi venea să crezi că ceva rămăsese nespus de tînăr în acest om, iar altceva murise de mult, lăsînd să se vadă numai regretul pierderii, nu şi pierderea însăşi. Privea mormîntul abia acoperit şi în mintea lui galopau fragmente de viaţă, de timp lipsite de orice legătură între ele, ca într-un film mut, rupt, aproape şters. Un plîns sfios şi liniştit, ca o ploaie mîngîietoare de primăvară, îi atrase luarea aminte şi atunci văzu că nu rămăsese singur şi că la cîţiva paşi de el, aproape îmbrăţişînd un copac bătrîn, scorojit, pe care îşi lipea obrazul ca de pieptul unui om, se afla fiica cea mică a lui Manole Suru, Nana. O ţinuse în braţe cînd era de o şchioapă, răsfăţînd-o împreună cu mereu schimbătorul, imprevizibilul ei tată. Cu ea se desfătase seri de-a rîndul în jocuri copilăreşti cc-l înviorau şi-l întinereau, cu ea discutase aprins, de atîtea ori, idealul noii generaţii. Era fetiţa pe care, de atîtea ori, şi-o dorise să fie fiica lui. Plîngea acum sfîşiată, cu fruntea sprijinită de copac, singură lingă mormîntul tatălui, singură cu groapa lui proaspătă, cu amintirea lui vie, insuportabilă, ea, ultimul copil al lui Manole Suru pe care-l iubise cu toată fiinţa ei generoasă, cu toate visele ei de adolescent inteligent şi devotat. „O, de ce, de ce, tăticule ? – murmura ea –, erai puternic... erai aşa de puternic... 1“ Poate ar fi rămas uitată acolo, sub ninsoare, rezemată de copac, cufundată în durerea ei mistuitoare, dacă n-ar fi auzit alături oftatul ca un şuierat al plăminilor gata să se sufoce, pe care Vladimir Cernea nu şi-l mai putuse stăpîni. Al doilea val de slăbiciune îl cuprinsese la vederea acestei suferinţe chinuitoare, atît de sinceră şi totală, mai sfîşietoare decît pîeirea însăşi a celui îngropat. Fata întoarse capul şi îi văzu obrazul frumos şi palid, ofilit, ud de lacrimi, părul lung şi alb răvăşit şi,

impresionată, uitîndu-şi pentru o clipă propriul chin, se îndreptă spre el cu mîna întinsă, parcă pentru a-l sprijini, sau pentru a-i cere ceva. „Vlad, tu erai ? O, dragul meu, o, Vlad 1“ – murmură ea apropiindu-se de omul nins, nemişcat

ca o stană de piatră. El o primi la pieptul lui, strîngînd-o duios, şi îşi culcă obrazul pe părul ei ud, moale, mirosind a zăpadă şi a flori abia desfăcute. „O, Vlad, s-a terminat. Parcă n-a fost niciodată, parcă toţi am visat“, suspina fata rar, sprijinindu-şi braţele lipsite de vlagă pe umerii lui înalţi. Cernea îi mîngîie părul, obrazul, îi scutură zăpada de pe umeri, de pe revere, îi potrivi şalul la gît – aşa cum de atîtea ori făcuse pe vremea cînd era copilă, –, apoi, petrecîndu-şi braţul după umărul ei şi strîngînd-o tandru, protector, o trase binişor de lingă mormînt şi porni cu ea prin zăpadă. Cele două siluete – una înaltă, distinsă şi uşor adusă de spate, cealaltă subţire, fragilă ca un tuş japonez –, parcă sprijinindu-se reciproc într-o mare slăbiciune şi într-un mare efort, se pierdură printre cruci şi pietre, printre arbori şi garduri de fier, pe aleeie cimitirului, pînă nu se mai văzură.

Sub zăpada ce se înteţea, tăcută în indiferenţa ei minerală rămăsese lespedea neagră de marmură ce avea să fie îngropată de fulgi, de frunze veştede, de timp, de uitare.

Cartea întîi

O DIMINEAŢĂ ÎNŞELĂTOARE

Capitolul I

în toamna anului 1952 Vladimir Cernea îşi retrăia studenţia. Desigur, la 37 de ani nu mai încerca nimic din emoţiile, nerăbdarea şi febra cunoscute atunci cînd părăsise orăşelul melancolic de margine de ţară şi urcase scările universităţii bucureştene. Era plin acum mai mult de ceea ce se consumase în viaţa lui decît de aşteptarea a ceea ce urma să se întîmple, încărcat mai mult de cenuşa trecutului decît de ispita viitorului. În locul agitaţiei febrile de altădată, a acelei stări plăcute de surescitare, asemănătoare sentimentului primei iubiri, acum era stăpînit de energia şi dinamismul unei mori învăţate să se învîrtească şi să macine, duduind din toate mădularele şi pufăind fără încetare, mestecînd în măsele şuvoaie de grăunţe, fără să o mai intereseze prospeţimea lor de aur nou, schimbarea vremilor şi a oamenilor.

De la cabinetul de partid al Capitalei, unde ocupase funcţia de director adjunct, Cernea fusese trimis să urmeze cursurile şcolii politice superioare de cadre. Era, de fapt, o misiune asemănătoare celor îndeplinite pînă atunci, o muncă la fel ca oricare alta. Diferenţa consta în aceea că timp de patru ani de zile avea să trăiască numai în şcoală, să înveţe, să doarmă, să mănînce acolo, exceptînd, desigur, vacanţele,

dar nici acelea în întregime, pentru că cel puţin o lună trebuia să facă practică de teren într-un raion oarecare. Văzută în acest context, situaţia lui Vladimir Cernea era mai puţin complicată decît a majorităţii noilor săi colegi, deoarece el era burlac. Privea cu înţelegere şi compasiune frămîntarea unora din activiştii trimişi la şcoală, preocupaţi nu numai de perspectiva unei claustrări atît de lungi, într-o îndeletnicire dificilă, la o vîrsta nepotrivită, ci mai ales de încurcăturile familiale generate de aceasta, de nemulţumirile soţiilor, de problema copiilor, de alte şi alte greutăţi lăsate acasă. Părinţii lui Cernea trăiau în provincie, unde îşi duceau bătrîneţea în tihnă, cu resemnare şi demnitate. Fără îndoială că, intrînd în această şcoală pentru o atît de lungă perioadă de timp, ca pe vremuri copiii într-un internat pedagogic, sau tinerii într-o cazarmă, avea din cînd în cînd impresia că e obiectul unei frustrări, că între existenţa lui şi restul lumii s-au rupt unele punţi, s-au tăiat nişte legături. Dar în această aventură nu se angaja decît pe sine, conştiinţa nu~i era încărcată fiindcă nu perturba viaţa nimănui. Din acest punct de vedere, pentru prima oară, poate, se bucura de privilegiul burlăciei. Căci, altfel, se săturase de această stare socială, destul de nefirească la vîrsta lui şi, pe deasupra, destul de prost văzută pe vremea aceea Ia un activist.

Studenţii vechi îi examinau cu bunăvoinţă şi înţelegere pe noii veniţi. Se cunoşteau între ei, îşi aruncau peste capete, în şuvoiul format pe culoare, după ore, expresii familiare, continuînd o discuţie de anul trecut parcă abia atunci întreruptă. În mişcările lor rapide se desluşea siguranţă şi precizie, în timp ce noii veniţi şovăiau, neştiind bine încotro s-o ia, ce să facă; bîjbîind, pierzînd timp în tot ce întreprindeau, deplasîn- •durse de colo-colo buimăciţi, ca şi cînd abia atunci ar fi fost sculaţi din somn. Cei vechi arătau în general veseli, bine ■dispuşi, parcă toate le mergeau din plin, fiind vizibil conştienţi ■de condiţia lor privilegiată, de oameni aleşi, cu perspective.

în pauze ieşeau în curte şi jucau volei sau bîza, gălăgioşi şi neastîmpăraţi ca nişte băieţandri. Se petrecuse cu ei ceva ca un proces de întinerire. Această convieţuire în atmosfera şcoiii ii readusese la vîrste uitate, poate chiar netrăite, ceea ce demonstra că oamenii poartă mereu tinereţea în ei, dar cu trecerea timpului viaţa devine atît de sobră, hărţuitoare şi aspră, încît nu-i mai oferă acesteia posibilitatea să iasă la iveală. Ei scăpaseră pentru un timp din cercul de fier al existenţei de subordonaţi sau subordonatori, de soţi şi părinţi, cu griji şi răspunderi concrete, presante, resimţite şi noaptea în somnul agitat, sau în lungi ceasuri de insomnie. Acestea rămăseseră undeva, în urmă. Acum nu mai aveau decît grija şcolarului. Capul li se umplea de noţiuni şi teorii fără nici o legătură cu viaţa practică imediată, iar restul, casa, masa, nu-i interesa, venea de-a gata în schema unui program ordonat, sistematic, a unei existenţe simplificate la maxim. Ceilalţi, cei noi, duceau încă după ei trena îngrijorărilor devenite fixaţii, cu sentimentul că problemele nesoluţionate nu numai că nu s-au desprins de ei, eliberîndu-i, dar s-au încîlcit prin lipsa lor, putînd naşte efecte imprevizibile, complicîn- du-le şi mai mult viaţa. în ei nu se petrecuse destinderea, nu avusese cînd să se aşeze uitarea. Dimpotrivă, peste cîrligele ce-i ţineau încă agăţaţi de trecut se suprapunea senzaţia de necunoscut, complexul faţă de lumea nouă, forfotitoare, teama că nu se vor putea adapta, că vor eşua, înşelînd aşteptările, încrederea şi speranţele puse în ei, ratînd ruşinos.

Printre colegii lui Cernea erau mulţi bărbaţi „trecuţi“, îm~ bătrîniţi prematur, costelivi, şterşi, cu obrazul ridat, puxtînd semnele unei vieţi de uzură, ale nopţilor dormite pe unde se nimerea, ca vai de lume, ale meselor frugale, mereu reci, luate prin trenuri, prin gazuri, pe cîte un colţ de masă Ia Consiliul popular sătesc. Erau şi cîteva femei tinere ca vîrstă, dar de asemenea fără prospeţimea anilor Vlor, obosite timpuriu, îmbrăcate sărăcăcios, de obicei purtînd mereu aceeaşi fustă, schim- bînd doar două-trei bluze sau

flanele, în general, nemăritate.

Văzuse însă şi cîteva figuri deosebite, dar încă nu ştia dacă erau studente sau făceau parte din corpul profesoral – fiinţe îngrijite, feminine, îmbrăcate cu gust.

Se apropiase de el, dintre noii colegi, cu dorinţa de a comunica, şi cu un fel de complicitate în observarea acestor aspecte diverse, un flăcău înalt, bine făcut, cu pieliţa obrajilor roşie plesnind de sănătate. Vorbea cu un accent unguresc pronunţat, dar acesta dădea spuselor lui o notă de umor involuntar, şi parcă o înţelepciune, un tîlc secret al cuvintelor. Dealtfel tînărul chiar avea haz, privea lucrurile în general cu un ochi sarcastic, sesizînd uşor ridicolul şi comentîndu-l reţinut, cu măsură, dar prin aceasta şi mai caustic. îl chema Mihai Kdmovoşi şi, spunîndu-şî numele, glumea singur pe socoteala lui – asta însemna Mihai Viteazul pe ungureşte, zicea el. Pentru moment vădea predilecţie spre observarea părţii feminine. Descoperise o obeză blondă, foarte vioaie şi, după primele semne, inteligentă, părînd însă complet inconştientă de urîţenia ei cu totul ieşită din comun. Comunicativă, vorbăreaţă, degajată, contracta repede cunoştinţe noi printre studenţi şi, după privirile ei vioaie, jucăuşe, după zîmbetul ei lipsit de graţie, dar totuşi deschis şi omenos, se vedea că are o inimă bună. Se vira în sufletul omului cu tot felul de poveşti, cu întrebări iscoditoare, cu opinii personale, provoca intimitate, oferindu-şi-o ea prima, şi în general părea că iubeşte pe toată lumea. Din cînd în cînd însă, mai ales cinci gesturile de respingere erau prea vădite sau grosolane, devenea muşcătoare, lăsînd să se priceapă că ştie să-şi arate colţii, că nu e dezarmată în faţa ostilităţii sau batjocorii. între ea şi tînărul maghiar se crease din primele zile un raport ciudat – de prietenie vrăjmaşă, dacă se poate spune astfel. El o sfichiuia din cînd în cînd cu- cîte o vorbă usturătoare, mai ales cînd ea începea să-şi dea aere, să arate „ce ştie". îi răspundea însă la fel, fără cel mai mic complex, nelăsîndu-se niciodată datoare. O chema Catiţa Gurău şi era de pe undeva din Moldova, fiica unor activişti din ilegalitate. Dar

Mihai îi zicea Sariţa, schimonosind, ca să semene, numele Săritei Mantiei. Tocmai rula atunci la Bucureşti, făcînd vîlvâ, un film cu frumoasa cîntărcaţă spaniolă, într-un rol melodramatic, bine ales pentru a-i pune în valoare farmecele. Mihai văzuse filmul şi se cam îndrăgostise de actriţă, dar nu în aşa măsură îneît să nu-i folosească numele pentru a o persifla pe Catiţa. Dar nu faţă de ea. Asta îşi permitea numai între bărbaţi şi într-un mod care pe unii îi deruta. „întrebaţi-o pe tovarăşa Sariţa Montiel, le spunea el cu o mină foarte serioasă. Dar fiţi prudent. S-au mai îndrăgostit cîţiva de ea." Totuşi o aprecia în felul lui şi uneori o asculta cu plăcere depănîn- du-şi bogatul repertoriu de întîmplări trăite sau aflate.

Pe Cernea îl mai cultiva, într-o manieră camaraderească, cu un spirit un pic ascendent-ocrotitor, datorat probabil caracterului Iui îritreprid, conştiinţei bogatei lui experienţe de om descurcăreţ, un anume Cojocaru, Valeriu Cojocaru, originar de pe la Brăila, unde activase în mişcarea de tineret, după care ajunsese secretar de redacţie la o publicaţie departamentală importantă, cu veche tradiţie muncitorească, din Bucureşti. Avea o voce groasă, puţin hîrîitoare, parcă ar fi croncănit, ca o cioară, cînd vorbea – dealtfel primul lucru cu adevărat remarcabil la acest om înalt, blond, zvelt. Ochii spălăciţi, de obicei imobili, aruncau din cînd în cînd sclipiri viclene, filtrînd printre genele strînse şmechereşte priviri experte, cîntărind parcă tot ce întîlneau în cale cu scopul de a vedea în ce măsură e abordabil şi-i poate fi de folos. Altfel, foarte deschis. îi povestise lui Cernea că e căsătorit şi are doi copii, două „bomboane" la care ţinea nespus – singura lui bucurie adevărată în viaţă. Despre nevastă-sa spusese lucruri ciudate şi în doi peri – că e o fată bună, dar cam bolnavă, glandular probabil pentru că se cam încurca cu vecinii pe unde se mutau. Cernea rămăsese perplex de uşurinţa şi nepăsarea cu care Cojocaru atacase şi trecuse peste acest subiect.

Din cele spuse de Cojocaru, se părea că ei îi plăceau mult

bruneţii, pentru că în cele două cazuri mai serioase, demne de luat în seamă, cînd de fapt îl şi părăsise pentru scurtă durată, aleşii fuseseră ţigani. Cojocaru pretindea că acum se vindecase binişor de boala ei, şi căsnicia începea să se aşeze temeinic. Locuind în Bucureşti, de sîmbăta de la prînz şi pînă luni dimineaţa, îşi petrecea timpul în sînul familiei. Avea relaţii largi în Capitală, prin ministere, prin instituţii centrale de tot felul. Partea cea mai frumoasă a profesiei de secretar de redacţie – îi relata el lui Cernea – era tocmai acest contact multilateral, ca şi posibilitatea de a fi prezent pe la diferitele conferinţe de presă, organizate în perioada aceea de conducerile unor organe centrale de stat. Din acest punct de vedere el îşi manifesta preferinţa pentru Ministerul învăţămîntului – unde aproape întotdeauna se oferea ceai şi pîine cu marmeladă – şi cu deosebire pentru Camera de comerţ. La Camera de comerţ se aduna crema reporterilor economici din Bucureşti – desigur, întîlnirile erau mai rare aici, nu săptămânale ca la Ministerul Învăţămîntului, dar te satisfăceau cu vîrf şi îndesat. Intr-O după-amiază, terminaseră cursurile «şi seminariile, Cernea se pomeni luat pe sus de Valeriu Cojocaru, radios, cu nişte ochi mijiţi, parşivi, încârcaţi de toate promisiunile, şi dus aproape pe sus, prin oraş – fără să-i împărtăşească destinaţia decît în ultimul moment –, la sala conferinţelor de presă ale Camerei de comerţ. Cernea ar fi vrut să se supere pentru această violentare a voinţei sale, dar nu reuşi decît să se amuze; ar fi fost dealtfel şi inutil să te superi pe Valeriu Cojocaru, în primul rînd pentru că stilul lui camaraderesc, deschis şi sincer te dezarma, iar în al doilea rînd pentru că, era clar, omul acesta nu ştia ce e aceea supărare. Dacă nici ♦ măcar ciudata boală a soţiei sale nu reuşise să-i facă inimă rea I Probabil că dacă te-ai fi supărat pe el ar fi rîs, amuzat, bătîndu-te pe umăr afectuos, ca de o glumă bună. „Hai că eşti tare, tovule“ – căci aşa le spunea el celor mai apropiaţi, în această categorie intrînd de fapt, pînă la urmă, toate relaţiile sale. Cernea intră în clădirea respectivă stînjenit de tot, chiar ruşinat, parcă ar fi fost un răufăcător, dar Valeriu

Cojocaru îl luă familiar de braţ şi îl conduse prin încăperi, salutând în dreapta şi în stînga, parcă s-ar fi aflat în casa rudei sale celei mai intime. Ajunseră într-o sală de mărime mijlocie, ticsită de lume, îmbîcsită de fum, mirosind înţepător a bere proaspătă. Aproape fiecare ţinea în mină o farfurioară cu tartine şi sandviciuri, iar bărbaţii agitau din cînd în cînd cîte o sticlă de bere şi o duceau la gură, sorbind cu poftă cîte o înghiţitură zdravănă care le umfla pentru un timp gura cu spumă, pînă la refuz, şi le umpleau ochii de lacrimi. Cernea fu prezentat cîtorva grupuri, după care Cojocaru îi vîrî în mînă o sticlă de bere şi se aşează în faţa lui cu un platou plin de tartine cu unt şi cu icre de Manciuria. La cererea lui Cernea, Cojocaru acceptă, cu destulă greutate însă, să se retragă intr-un colţ ; el nu se simţea acolo la largul lui, dar, mă rog, nu putea să nu-i facă hatîrul unui prieten, atît de stupid de timid. Totuşi, din cînd în cînd, îl lăsa singur şi se băga în cîte un grup, bătîndu-se pe umeri şi imbrăţişîndu-se cu cine se nimerea sau repezindu-se şi aducînd o farfurie cu crenvurşti calzi, luaţi din mina chelnerului ce tocmai intra pe uşă. Cojocaru observă că Cernea privea cu insistenţă spre o frumoasă brunetă înfulecînd, lingă masa cu platouri, cu o expresie de adevărată beatitudine, tot ce-i cădea în mînă, fără alegere, şi fără să se oprească nici chiar atunci cînd cineva i se adresa, aşteptînd nerăbdător răspunsul. Rochia neagră, simplă, îi punea în evidenţă trupul de o armonie tulburătoare, abia o idee îngroşat, plămădit parcă după canoanele estetice ale grecilor antici. „E un fel de Venus din Milo, nu ? spuse Valeriu Cojocaru, urmărindu-i privirile şi ghicindu-i gîndurile. Dar nu-i vezi bine faţa. Cînd o termina de mîncat o să încerc să ţi-o prezint. E Lena Putrament, o ziaristă foarte talentată. A fost, săraca, la Auschwitz. Ce să-i faci, foamea ! Nu şi-a potolit-o nici pînă acum.“ La un moment dat, Cernea îi văzu şi faţa. Părul, ochii, sprintenele erau de cărbune, iar pielita, albă ca laptele, părea puţin umbrită de negrul intens al buclelor căzute rebel pe obraz. Dar gura, parcă desenată, aduna în liniile ei pure ceva impresionant, un amestec de

lăcomie suferindă, de patimă dureroasă, de tristeţe imposibil de potolit. Cernea îl împiedică pe volubilul însoţitor să i-o prezinte, avînd senzaţia că ar fi părut o curiozitate indecentă, jignitoare din partea lui. Valeriu Cojocaru reuşi, cu felul lui atît de natural de a fi, să-i împrăştie pînă la urmă crisparea şi jena, astfel încît, plecînd de acolo, Cernea se lăsă absorbit cu totul de bogatele explicaţii ce i le dădea acesta cu vocea lui cîrîitoare.

Dincolo de această particularitate a glasului, Cojocaru avea şi un fel propriu de a articula cuvintele, mincînd vocala i. Probabil buzele Iui prea groase, sau vreo defecţiune a limbii, 31 împiedicau să-şi deschidă gura prea mult, ca să scoată şuieratul înalt şi subţire cerut de pronunţarea acestei vocale. De aceea, el spunea Uniunea Sovetică, sau în loc de fiert, Iert, în loc de miere, mere, în loc de lecţie, lecţe.

După cîteva zile Valeriu Cojocaru reuşi să-l atragă pe Cernea într-o nouă escapadă. îl invită să facă împreună o plimbare la Sibiu, să vadă Dumbrava şi apoi comuna natală a lui Octavian Goga. 1! luă tot aşa, repede, îi cîrîi la ureche ce splendori sînt pe-acolo – Cernea nu văzuse această regiune –, îl informă că o să meargă de la Sibiu încolo cu şareta, cu socru-său – o grozăvie 1 – iar noaptea o vor petrece în Sibiu, la părinţii nevestii. Vor pleca sîmbătă la prinz şi se vor întoarce duminică seara. „Vremea e bună, mai luăm aer, mai ieşim din îmbîcseala asta, venim cu forţe proaspete. O excursie pierdută cine ştie cînd poţi s-o mai cîştigi“, îi explica el. Cernea se lăsă, deci, convins, şi de data aceasta, şi făcu respectiva călătorie cu Valeriu Cojocaru – aceasta fiind însă ultima slăbiciune pe care şi-o mai permise faţă de întreprinzătorul şi atît de persuasivul lui coleg. Căci excursia, ajustată radical la faţa locului – nu fu vorba de nici o şaretă şi de nici o incursiune prin neasemuitele văi dinspre satul lui Goga,

ci de o cursă cu tramvaiul pînă la Dumbravă, un *fel* de parc sălbatic de Ia marginea Sibiului -—, se dovedi pînă la urmă o foarte prozaică treabă casnică a lui Valeriu Cojocaru. Omul primise, pur şi simplu, din partea „bolnăvicioasei" sale soţii, misiunea expresă de a face o masivă aprovizionare cu brînză de Sibiu pentru iarnă. „Ştii cum e în Bucureşti – îi cîrîi Cojocaru la ureche, în piaţa Sibiului, unde îl dusese cu noaptea în cap, pasămite să vadă locul cel mai specific al oraşului, punctul unde se concentra tipologia socială şi obiceiurile atît de originale ale populaţiei din zonă –, ştii cum e în Bucureşti, nu găseşti nici pe dracu. Sigur, mai aduc precupeţii, nepmanii, dar îţi iau şi pielea după tine. Şi apoi cine să facă piaţa ? înainte o făceam eu, dar acum.,. Şl alea mici ale mele, bomboanele alea fondante, sînt nebune după brînză. Dar de asta de burduf, şi topită, de Sibiu. Numai brînză ar mînca toată ziua."

Au plecat din Sibiu după-amiază cu un automotor nou-nouţ, elegant şi curat în interior ca un avion, încît după mai mulţi ani, povestind cuiva întîmplarea, Cernea chiar spusese, cu toată convingerea, că venise de la Sibiu pe calea aerului, cu toate că interlocutorul îl contrazisese, în cunoştinţă de cauză, de- monstrîndu-i că nu exista pe atunci nici o cursă aeriană între Sibiu şi Bucureşti. Se urcară într-unul din cele două vagoane – cu mochetă pe jos, cu canapele de pluş, cu minere şi ţevi nichelate peste tot – şi aşezară frumos cele trei baloturi cu brînîă pe plasele de bagaje goale, de vis-â-vis, ale lor fiind ocupate cu propriile paltoane. Merseră un timp admirînd panorama pădurilor năclăite de mierea galbenă a toamnei, apa neagră ca smoala a ■Oltului, crestele întunecate de bazalt ale munţilor, apoi dealurile domoale dintre Govora şi Vîleea. Cernea, uitînd de minusurile excursiei şi de firea abuzivă a colegului său, se lăsă în voia uşoarei beţii date de frumuseţea melancolică a naturii. La un moment dat însă, o^doamnă, aflată de cealaltă parte a vagonului, chiar în dreptul lui, începu să. se foiască în scaun privind

tot .mai des, agitată şi contrariată, deasupra capului, spre plasa de bagaje. Cernea, avîndu-l în spate pe Cojocaru' ce tocmai îi cîrîia

ceva la ureche, total indiferent le ce se petrecea în vagon, începu s-o urmărească cu coada ochiului pe doamna neliniştită, simţind vag că de acolo poate veni o primejdie privindu-i direct pe ei doi. într-adevăr, la un moment dat, el putu să observe cum din plasa de bagaje, dintr-unul din baloturile lui Cojocaru, cădeau la intervale regulate, dar din ce în ce mai scurte, pe pălăria şi pe umerii hainei de culoare neagră ale doamnei, mari picături albe de zer. „Cojocarule, întoarse el faţa spre geam, taci dracu din gură şi ascultă-mă ce te întreb. Tu ai în pachetele alea şi caş proaspăt ?" „A, nu, de ce, se miră acesta nepăsător, am luat doar nişte telemea nouă. Asta ca să-mi fac şi eu gustul – e ultima telemea de toamnă. Pînă la primăvară..." între timp, în vagonul elegant, plin de persoane foarte îngrijit îmbrăcate, majoritatea cu aspect de intelectuali, începuse să se răspândească, din ce în ce mai pronunţat, un miros înţepător de oaie, de stînă, de cioban. Pe umerii doamnei de vis-à-vis, ajunsă în culmea furiei, şiroiau acum fără întrerupere două fire subţiri de zeamă de brînză, ca doi ţurţuri ce se topeau sub soarele neiertător al primăverii. „Dar ce este porcăria aceasta, tovarăşi ? izbucni ea. Cine a pus aicea lapte bătut ? Este un borcan spart, din care curge ceva... brînză stricată – se hotărî ea, în siîrşit, după ce linse un strop ce-i căzuse pe mină." Ea nu-şi vedea încă umerii peste care parcă cineva spoise cu bidineaua de var. în acest moment critic, Valeriu Cojocaru se ridică şi, cîrîind tot felul de scuze, cu aerul cel mai îndatoritor pe care şi-l putea lua, începu să şteargă cu propria-i batistă, de o culoare destul de dubioasă, paltonul şi pălăria doamnei ultragiate. Intre timp, începuse să curgă şi al doilea balot pe plușul scaunului neocupat. Apoi se întîmplă neprevăzutul : întregul conţinut al pachetului se împrăştie pe jos, umplînd mocheta. Pielea spălăcită, de blond veritabil, a lui Valeriu Cojocaru, se făcuse roşie, iar ochii, de animal încolţit, se mişcau în toate direcţiile, căutînd o ieşire, o spărtură prin care să se facă nevăzut. Pînă la urmă, Cernea se aplecă şi el să culeagă

resturile de brînză tăvălită prin scamele mochetei, dintr-un instinct civic, consîderînd de datoria sa să contribuie la curăţirea acestui luxos vehicul public. Işi dădea seama că erau înconjuraţi din toate părţile, ca de un gard de sîrmă ghimpată, de privirile pline de scîrbă şi dispreţ ale pasagerilor. Dealtfel, unii nu se sfiau să declare cu voce tare că asemenea persoane nici n-ar trebui admise în trenuri de lux, că este necesar să fie chemat conductorul – din întîmplare, aflat atunci în celălalt vagon – pentru a opri trenul şi a-i lăsa pe indivizii aceia grobieni în plin cîmp. Probabil, frica şi disperarea îi dădură lui Cojocaru ideea salvatoare, căci, deodată, se repezi la cele două paltoane împăturite frumos în plasa de bagaje, le aşternu pe jos şi îngrămădi în ele brînza împrăştiată prin tren. Legă mînecile paltoanelor şi puse baloturile la picioarele scaunelor. Desigur, momentul greu trecuse, dar tot drumul pînă Ia Bucureşti cei doi nu mai scoaseră nici un cuvînt şi nu mai îndrăzniră să înfrunte privirile ucigaşe, aţintite nemilos asupra lor, de comunitatea ostilă a vagonului. La Bucureşti, în Gara de Nord au ieşit ultimii, strecurîndu-se cu paltoanele pline de brînza în braţe, pe peron, ca nişte răufăcători, aşteptîndu-se parcă să fie asaltaţi din clipă în clipă de mulţimea indignată, sau opriţi şi arestaţi de autorităţile publice pentru grave contravenţii şi infracţiuni penale.

Pînă la urmă, Cernea se acomodase, ca şi ceilalţi, cu noul regim, cu ritmul şi atmosfera şcolii, cu rigorile şi ierarhia ei, cu lumea pestriţă, mereu în mişcare, absorbită permanent de activitate monotonă şi totuşi foarte diversă, din care făcea parte integrantă, ca un simplu atom anonim. La drept vorbind, programul de muncă şi de viaţă al şcolii era mult mai raţional, mai echilibrat decît „afară“ – unde se lucra cu toptanul, zi şi noapte, unde rămînea extrem de puţin timp pentru odihnă, pentru somn, pentru lectură, ca dealtfel şi pentru latura intimă a existenţei, De aceea, strîngerea lui de inimă iniţială la gîndul că această şcoală-cazarmă îi va răpi libertatea personală o găsea acum nejustificată.

Esenţialul pentru Vladimir Cernea îl constituia faptul că dispunea, în sfîrşit, după mulţi ani, de posibilitatea de a citi după pofta inimii. De multă vreme nu mai reuşise decît să răsfoiască, seara, tîrziu, cu creierul deja stors, secat, cu ochii înroşiţi, plini de ace, cîte una din cărţile lui preferate de istorie sau filosofii, vreun roman sau un volum de poezie. Despre Cernea nu se putea spune că în general nu citea. Dimpotrivă, mai ales în ultimii doi, trei ani, aceasta fusese o îndatorire profesională. La cabinetul de partid nu făcea toată ziua altceva decît să buchisească texte de lecţii, conferinţe, expuneri, consultaţii destinate universităţilor serale de marxism-leninism, cercurilor de pregătire a propagandiştilor, celorlalte forme, de masă, ale învăţămîntului politic. Dar aceasta nu era lectură, ci muncă bazată pe parametrii ideologici exacţi, pe criterii precise, totul trebuind să corespundă schemei date, avînd, deci, un caracter atît de producţie cit şi de control de calitate. Funcţia îi cerea să ia parte la ambele operaţiuni. Toate acestea făceau ca munca sa să fie, deopotrivă, uşoară şi grea. Uşoară, pentru că nu era schimbătoare, imprevizibilă, nu cerea efort de gîndire, inventivitate, nu impunea răsucirea întortocheată a creierului, un consum de substanţă al facultăţilor intelectuale. Grea, totodată, pentru că era monotonă, dominată de puncte fixe, încorsetată în forme imobile, pe care le resimţea, pînă la urmă, şi ca o constrîngere a propriei judecăţi. îl apăsa şi îl irita nu numai faptul că trebuia să creeze el însuşi scheme şi să le identifice în lucrările altora, ci că începea tot mai mult să Ie dorească, să se bucure atunci cînd le găsea. Aceasta pentru că ele îi facilitau situaţia, îi simplificau îndeletnicirea plictisitoare, fără sfîrşit, dar şi dintr-un fel de perversiune a spiritului. Căci, în fond, cădea pradă unui straniu şi dureros proces de adaptare, descoperindu-şi plăceri meschine într-o îndeletnicire cenuşie, de rutină, ca o bătrînă cînd îi iese pasienţa. Ordinea stereotipă a ideilor îl istovea, îi apăsa mintea ca o cască de fier strimtă, îmbrăcată pe dinăuntru pe sub craniu, dar, în alt fel, aceasta începea să-l şi liniştească.

Lipsa acestei ordini, apariţia unor ele-' mente noi, de structură sau de conţinut, chiar de formă, sau numai schimbarea locului, a succesiunii fireşti a elementelor componente, ajungeau să-i apară ca o tentativă de haos şi să-l irite. în loc să-i trezească interesul, cum ar fi fost firesc, să-i aprindă fantezia, să-i aţîţe curiozitatea de a descoperi şi urmări logica unui raţionament nou, toate acestea îi provocau, fără să-şi dea seama, tot mai accentuate şi frecvente reacţii de protest, la început senzorial, nedefinit, apoi intelectual. Pe atunci nu avea timp să analizeze aceste schimbări. Pur şi simplu se lăsase tîrît de un curent insidios şi fatal ce venea din afară, curgînd apoi prin el.

Abia acum începea să realizeze această metamorfoză cînd, aruneîndu-se în lectură cu toată vechea lui patimă, fără prejudecata şi inhibiţia profesională a omului oficial care fusese, sorbea cu nesaţ originalele, teribilele, incendiarele idei ale clasicilor marxismului simţind cum ele îi spală mintea ca. un duş cu jetul dur, usturător. Sentimentul de eliberare, revelaţia produsă după începutul de automatizare spirituală din ultimii ani erau dublate şi de comparaţia detaşată şi lucidă, ce i se impunea, între lecţiile audiate în sălile de curs, nu cu mult diferite de cele difuzate de el înainte, şi operele fundamentale ale socialismului ştiinţific. Reîntîlnindu-se îa şcoală, în timpul cursurilor, cu schema, regăsind toate elementele componente ale acesteia la locul lor, aşezate în ordinea firească, fără riscul nici unei surprize, sentimentul lui nu mai era acela de oboseală plictisită şi calmă, de platitudine acceptată pentru certitudinea ei şi de ipocrită satisfacţie – asemănătoare aceleia a paznicului mulţumit că îi iese numărătoarea –, ci unul de suprasaturaţie şi exasperare. Atît de acută devenea uneori această stare de spirit, înеît în anumite clipe vedea în lectori nu doar funcţionari ai banalităţii, manipulatori de noţiuni şapirografiate ■— cum fusese dealtfel şi el –, ci nişte arogante forţe malefice ale spiritului. După ce-şi petrecea nopţile cufundîndu-se în raţionamentele explozive şi în logica de fier atît de mobilă, de neaşteptată, de

contradictorie şi întortocheată a lui Marx – ce nu lăsa minţii nici o clipă de linişte, de repaus, de somnolenţă –, în reflecţiile caustice, elegante şi răscolitoare ale lui Engels, în neastîmpărul gîndirii Iui Lenin –, aproape sadic de Inteligent, virtuos al floretei, un D'Artagnan el dialecticii –, lecţiile cu bagajul lor rudimentar, cu preţiozitatea semidoctă a atîtor locuri comune, cu tiparele ce amputau şi denaturau orice adevăr mare, deveneau cu fiecare zi ce trecea tot mai greu de suportat. Singura scăpare era în absenţă spirituală, Sn surzenie, în dezvoltarea capacităţii de detaşare şi înstrăinare. În timpul lungilor expuneri monotone, egale, arhicunoscute, dădea frîu liber minţii şi ore în şir trăia într-o lume captivantă de idei, imagini, amintiri şi vise fără nimic comun cu ce se petrecea în imediata lui apropiere. Se trezeau fantezii vechi, din anii tinereţii, căpătau viaţă ipotezele sociale citite sau recitite acum în marile opere ale socialismului .ştiinţific. Derula filmul împrejurărilor şi întîmplărilor vechi şi noi, viaţa apărindu-i ca un imens fluviu cu ape repezi şi tulburi pe care el plutise ca o bucată de lemn, ca o coajă, ea o frunză. Oricît de ciudat ar părea, cu greu şi-a dat Vla- dimir Cernea seama că aproape trei ani, cît lucrase la cabinetul Capitalei, produsese şi pusese în circulaţie el însuşi, pe scară largă, asemenea lecţii anoste, lipsite de nerv şi inteligenţă, de adevăr viu şi putere de convingere, asemenea terci .sălciu şi indigest – şi tîrziu şi-a descoperit, cutremurîndu-se, vina de a fi obligat atîţia oameni să-l înghită. Stăipînit de o puternică repulsie faţă de sine, ca pentru o trădare faţă de ceea ce aspirase, dorise să fie, încerca să descopere, cu o pornire agresivă, încăpăţînată, ce determinase această obedienţă a minţii lui, adaptarea obtuză şi laşă la un sistem ■de gîndire submediocru, leneş, mecanic, lipsit de viaţă, de perspectivă. întrebarea obsedantă, aprinsă din cînd în cînd ca un bec defect, necontrolabil, în mintea lui, era : „cum a fost cu putinţă ?" Cum fusese posibil ca el, Vladimir Cernea, să nu sesizeze, să nu se opreasră, să nu se opună ? Trăise un moment de eclipsă intelectuală, îşi tocise sensibilitatea, îşi

pierduse bunul-simţ ? Oare fiinţa lui morală era atît de flască şi convertibilă, caracterul atît de versatil, cultura şi inteligenţa lui atît de fragile ? întrebările acestea îl asaltau cu îndărătnicie pentru că nu era vorba de dezlegarea unei enigme abstracte oarecare, ci de înţelegerea propriei sale alcătuiri psihice, a calităţii sale umane, de autocunoaştere. La aproape 40 de ani, nevoia aceasta de identificare devenea pentru Vladimir Cernea tiranică, inevitabilă. Efortul de rememorare, făcut zilnic, sistematic, începu să scoată la iveală o serie de incidente răzleţe, la timpul respectiv fără o semnificaţie deosebită, ce demonstrau că existase totuşi o dramă a spiritului, dar consumată aproape fără cunoştinţa Iui, parcă ascunsă cu grijă să nu-l tulbure pe el, să nu-l deranjeze, să nu-l împiedice în muncă.

Işi aminti, de pilda, printr-o stranie asociaţie de idei, prin ceea ce constituie un complicat şi enigmatic sistem al vaselor comunicante în lumea labirintică a psihicului, de o întîmplare petrecută cu aproape doi ani în urmă, cu ocazia unei deplasări de serviciu în străinătate. Fusese la o consfătuire profesională, la un schimb de experienţă cu reprezentanţi ai propagandei din alte ţări socialiste. Aceasta decursese normal, ba s-ar putea spune chiar mulţumitor pentru Cernea. Expunerea sa, întocmită mai sistematic, mai logic, mai coerent şi mai precis ca ale celorlalţi, în majoritate lălîi, abundînd în cifre şi în vorbe goale, fusese apreciată. Gazdele îl felicitaseră şi la tradiţionalul banchet de închidere fusese un fel de favorit, polarizînd simpatia generală. Dar seara, în loc să urce în camera de hotel – a doua zi dimineaţă avea să plece spre ţară –, pretextînd. ceva, se despărţise de ceilalţi membri ai delegaţiei şi ieşise în stradă. Rătăcise un timp prin oraşul cam pustiu la ora aceea şi, deodată, fără nici un motiv aparent, fusese copleşit de o- tristeţe de moarte. S-a retras precipitat spre o fundătură întunecată, intuind apropierea unui soi de criză sufletească încercată şi altădată, venită tot aşa din senin şi răscolindu-i toată fiinţa. Intr-adevăr, abia ajunse sub protecţia întunericului că lacrimile îl bufniră cu violenţă, şi o

durere atroce atinse tot ceea ce era viu în el. Sufletul i se sfîşia în bucăţi de o milă insuportabilă pentru el însuşi, şi începu să plîngă cu gîtlejul crispat, stăpînindu-şi greu hohotele. **Era** un zbucium şi o disperare fără margini, ea în faţa unei nenorociri de o mie de ori mai mari decît moartea. Ca în preajma sau după moartea sufletului. Parcă trupul devenise un sarcofag ş_i cadavrul sufletului putrezise în el. **Nu** mai avea pe nimeni, nu mai avea nimic în această lume. În întuneric şi pustiu, mergea în neştire, singur şi părăsit, spre un orizont închis. Ştia că avea să se izbească de un gard de fier şi apoi să se întoarcă, luînd totul de la capăt. Cu conştiinţa difuză a unei vinovăţii grele faţă de sine şi faţă de lume, convins că a greşit ceva capital, se vedea totodată pe sine victimă a unei cumplite nedreptăţi, un om obijduit fără milă, un copil orfan. Dorea mîngîierea unei mame, un piept cald, primitor, **la** care să plîngă pînă se va uşura, pînă se va goli de lacrimi şi de nefericire, de această durere înăbuşitoare, insuportabilă. Criza a durat mult. Trecuse de miezul nopţii cînd s-a întors la hotel, slăbit ca după o boală grea, pe dinăuntru răvăşit, numai carne vie, cu toţi nervii dezacordaţi, vibrînd jalnic Ia cea mai mică atingere. A luat un somnifer tare şi s-a culcat. Dimineaţa frumoasă, însorită l-a trezit cu agitaţia ei plăcută, cu graba .plecării şi, luat de valul zilei celei noi, de discuţii, de treburi, de călătorie, apoi de reîntoarcere, a uitat complet de incident.

Acum, rememorind această întîmplare, simţea o tainică bucurie, un fel de recunoştinţă faţă de sufletul său în stare să geamă, să se revolte şi să plîngă atunci cînd el îl ignora. Şi nu vedea în această răscoală un act de răzbunare, ci unul duios, de iubire statornică şi mută pentru fiinţa sa păcătoasă şi meschină, laşă şi trădătoare.

„Dar, de fapt, trădătoare a ce se întrebă ei înspăimîntat de duritatea verdictului. Ce a fost laşitate şi trădare în viaţa mea ? Am mers întotdeauna pe drumul meu, nu m-am abătut şi nu m-am întors din drum. Am fost şi sînt soldat, sau poate un ofiţer oarecare – asta nu are importanţă —

într-o armată. Am mărşăluit pe arşiţă, pe zloată şi pe viscol, am dormit în bivuacuri improvizate sau nu am dormit deloc, am mîncat pe apucate sau am răbdat de foame. Desigur, într-o **armată victorioasă – dar nu comodă, ci aspră, necruţătoare. A rămîne în rîndurile ei, a accepta privaţiunile impuse sau inerente, a accepta regimul de campanie, de front – este aceasta** laşitate ? **Căci** n-am **fost** nici **măcar constrîns să iau parte la luptă, aşa cum sînt milioane de soldaţi în timpul războaielor. Puteam să nu iau raniţa în spate sau puteam, văzînd că e prea grea, să o arunc şi să plec. Atunci de unde ideea de laşitate ?** Şi **mai ales autoacuzaţia de trădare ? Am fost consecvent şi credincios unei datorii pe care mi-am asumat-o singur... Evi**dent, **pînă la un punct singur... După aceea,** totul **a** venit **de la sine, a fost determinat din afară. Dar e firesc să** fie **aşa. Nimeni nu-şî poate alege tot timpul, singur, misiunea —• mă refer la aceea concretă, practică, de fiecare zi. Aceasta** ţine de **împrejurări, de necesităţi.** Şi **de o voinţă generală** care **ea are** dreptul să fie slujită, **să ceară, să impună.** Toate aceste lucruri **le-am** înţeles, **de aceea am** putut **să** le **accept.“** Dar, **spunîndu-şi** ase**menea cuvinte solemne, aproape oficiale, dîndu-şi această replică viguroasă şi, neîndoielnic, justă, simţea că se fereşte de** ceva, **că doreşte să** reprime **un alt adevăr. Acesta încerca să-şi facă simţită prezenţa în mintea lui într-un mod vag, nebulos, dar insistent, iritant, ca un bîzîit de ţînţar lingă ureche, noap**tea, **cînd vrei să** dormi. **„Mi-am răspuns ca la o şedinţă, parcă altcuiva, străin, unuia ce m-ar fi acuzat de nişte enormităţi,** preferind **calomnii politice la adresa mea“ – se trezi el însuşi constatând, cu vădită neplăcere, aproape cu repulsie faţă de sine. Pricepea că încerca să se înşele iar în conştiinţa** lui **se plămădea refuzul de a se lăsa înşelat şi dorinţa de a lumina anumite unghere lăsate în întuneric din neglijenţă, lipsă de** timp, **sau laşitate. Laşitate... Deci iar revenea acest cuvînt în gîndurile sale intime, un cuvînt alunecos ca şarpele, de care nu se putea feri, care-l lua mereu prin**

surprindere, scoţînd capul dlntr-un culcuş neobservat pînă atunci.

3 – Pumnul *şt* palma, voi. I

Se contura tot mai irezistibilă o pornire de răfuială eu o parte din el, şi nu era uşor, pentru că nu îndrăznise pînă atunci, şi nici acum nu îndrăznea pe deplin, să o înfrunte. în plimbările lungi făcute seara pe străzile învecinate, sau în pat, noaptea, după ce ochii începeau să-l usture de citit, alteori în timpul unor prea lungi şi banale prelegeri, gîndul se întorcea la viaţa lui, la trecutul lui. Nu într-o ordine anume, nu urmărind firul cronologic al întîmplărilor, sau vreun alt criteriu metodic. Ci, pur şi simplu, lăsîndu-se în voia asaltului spontan şi anarhic al amintirilor. Acestea ieşeau la suprafaţă, din oceanul tulbure al timpului, ca nişte delfini capricioşi şi neastîm- păraţi, arătîndu-şi spinările curbe, masive, pînă aproape de mal unde îi vedea cu ochiul liber, ţintuit locului de uimire, de surpriză.

Ce declanşase acest reflex al evocării ? Dorinţa de definire a unor situaţii, atitudini, reacţii, comportamente consumate şi transformate într-o stare fluidă, apoi gazoasă, astfel încît nu le mai putuse separa şi distinge net. Se amestecaseră, se combinaseră între ele, transformîndu-se într-o soluţie omogenă, într-un decor uniform. Atunci cînd se produseseră, multe din întîmplările trăite nu avuseseră consistenţă, iar el trecuse prin ele ca prin valuri răzleţe de fum. Poate ele se succedaseră prea repede, poate el avusese o prea mare disponibilitate, un spaţiu interior sufletesc mult prea larg unde putea încăpea orice, fără să atingă marginile, fără să lovească, să rănească, să doară, să lase urme. De aceea nici nu se puteau reconstitui acum într-o naraţiune închegată, într-o retrospectivă riguroasă, cu ramificaţii bine conturate, ci în fulguraţii neaşteptate, în scurte sclipiri revelatorii. De aceea nu le putea aşeza cap Ia cap, ci trebuia să le pună în relaţie prin fire şi vase comunicante subterane. De aceea şi sensurile se defineau greu, uneori contra-zicîndu-se, bătîndu-se cap în cap, cerîndu-i un efort sporit de reflecţie, reluarea de mai multe ori a aceloraşi imagini, a aceloraşi fotografii pentru a le pătrunde cu încetul, pe etape, înţelesul ascuns.

îi devenise clar că trăieşte un moment greu şi poate decisiv, că trebuia să scoată dintr-un timp ars şi împrăştiat, existent totuşi în el, adevăruri închegate despre sine, cu toate că aceste adevăruri îi ardeau degetele ca tăciunii aprinşi. Nu putea preciza dacă această scrutare interioară, ajunsă nevoie imperioasă, etapă inevitabilă în evoluţia lui spirituală, s-ar fi manifestat oricum şi în orice împrejurări, sau era efectul repaosului pe care il dădea şcoala, lăsîndu-l atît de mult, pentru prima oară, singur cu el însuşi. Ori poate la aceasta contribuia şi reîntîlnirea, de data aceasta mult mai apropiată, cu luciditatea necruţătoare a gîndirii marilor teoreticieni ai marxismului, cu lipsa lor de prejudecăţi în examinarea omului şi a ambianţei sale, cu legile teribile prin care ei explicau viaţa socială şi destinul oamenilor. Sinceritatea lor violentă scălda totul, impunîndu-se oricui vroia să înţeleagă, să schimbe, să lupte, să renască şi să nască o lume nouă.

În fond existenţa civică a lui Cernea, fără să fie simplă, rectilină, nu era nici dintre cele mai încîlcite. Principalele ei episoade se organizau într-o suită coerentă, dînd numeroaselor autobiografii scrise cu propria mînă – întotdeauna bine sistematizate – o epică densă şi clară. Crezuse mult timp, din această cauză, că îşi cunoaşte perfect viaţa, că aceasta nu are nici un ascunziş şi că sinceritatea lui era absolută, atît faţă de ceilalţi cit şi faţă de sine.

Se născuse în 1915, în plin război mondial, în orăşelul de margine N., din vechiul regat. Taică-său, factor poştal de mandate, îşi întemeiase o gospodărie modestă la marginea urbei, oferind familiei o viaţă fără privaţiuni materiale umilitoare. Abia mai tîrziu îşi dăduse Vladimir seama că, totuşi, tihna familiei lor era clădită pe umilinţă. Căci tatăl său se umilea tot timpul, în fapt, înaintea negustorilor mojici şi aroganţi, de la care primea bacşişul menit să rotunjească

meschina lui leafă de slujbaş mărunt. Vladimir fusese un elev eminent, atît în şcoala primară cît şi în Liceu. Avea un unchi, librar, şi taică-său îl trimisese de mic să-l ajute în prăvălie. Căpătase astfel de timpuriu plăcerea de a sta între cărţi, de a umbla cu ele 'm mîini, de a descoperi tainele ascunse între coperte. În schimbul micilor lui servicii, cu siguranţă că şi fără asta ar fi făcut-o, unchiul, un moşneag surd, îi lăsa libertatea deplină de a domni peste mica împărăţie. Vladimir se obişnuise să mî- nuiască volumele cu cea mai mare grijă, cu adevărată delicateţe feminină, astfel încît clienţii să nu poată găsi nici o urmă a folosirii lor. După terminarea liceului a făcut, cu rezultate dintre cele mai bune, istoria la Universitatea din Bucureşti. În 1939, întors în oraşul natal cu o diplomă strălucită în buzunar, este numit profesor la liceul de băieţi – cel mai linăr şi mai elevat profesor din această urbe cu dascăli plictisiţi, sclerozaţi, lipsiţi de orizont intelectual, plini dc ticuri ridicole şi de moravuri dintre cele mai dubioase. Acest mărginaş colţ de ţară avea o pătură de intelectuali pestriţă, cu ifose de castă, relativ numeroasă dacă erau incluşi şi ofiţerii. Muncitorimea se reducea la salariaţii cîtorva mici tipografii particulare, la lucrătorii uzinei electrice şi ai depozitului de petrol, precum şi la meşteşugarii particulari de toate branşele. Pe lîngă cei ciţiva moşieri mijlocii, pe lîngă grînarii înstăriţi, exista o puzderie de mici negustori şi cîrciumari – şi destui funcţionari publici cu grade mărunte. Prin tradiţie, liberalii şi ţărăniştii îşi disputau mica burghezie, iar trei-patru intelectuali aderaseră la Partidul Social-Democrat. Vladimir Cernea, familiarizat cu ideile socialiste din anii facultăţii – cînd participa la manifestările studenţilor democraţi şi antifascişti –, s-a înscris şi el, la scurt timp după luarea în primire a postului, în mişcarea social- democrată. Foarte activ în contracararea influenţei „ideologiei" legionare în şcoală, s-a ocupat personal de elevii ameninţaţi să cadă

victimă acestei erori, salvând mulţi tineri de la rătăcire. Cu o rară putere de persuasiune, dată de solida sa pregătire filosofică şi istorică, de cultura sa generală, ca şi de farmecul firii lui deschise, entuziaste, de o mare prospeţime

tinerească, creă un real curent de opinie progresist în rândurile elevilor. Captă atenţia şi interesul multora pentru ideile umaniste, de respect al demnităţii persoanei, pentru cultură, pentru înnoiri sociale. Deşi foarte tînăr, reuşi să se afirme în viaţa intelectuală a oraşului, cîştigîndu-şi reputaţia de cel mai competent conferenţiar. Numele lui începu să apară chiar şi în periodicele bucureştene, semnînd studii de specialitate ea şi îndrăzneţe articole cu caracter sociologic.

La sfîrşitul lui 1940, începutul lui 1941, în oraş apar trupele germane. La început, cîteva sute de soldaţi tineri, blonzi, tunşi foarte scurt, cu bonete mici lăsîndu-le urechile şi ceafa pradă gerului aspru din iarna aceea, cu cizme largi, trei sferturi, şi cu buzunarele pline de brichete, stilouri, ceasuri şi port- ţigarete. Ofiţerii nu se deosebeau de soldaţi decît prin chipiurile cu fundul concav şi prin epoleţii albi cu desene aproape hieroglifice. Se ştia că făceau foarte multă gimnastică dimineaţa, goi pînă Ia brîu, în curtea cazărmii, că mîncau raţii substanţiale de ciocolată, dar cu toate acestea părerea generală era că, umblînd atit de sumar îmbrăcaţi prin oraş, de „gerul bobotezei“, ei pur şi simplu bravau. Pieliţa obrajilor şi urechilor le era roşie de credeai că le dâ sîngele, şi tot timpul îşi ştergeau nasul cu batista. Oraşul îi simţea ca pe o prezenţă obsesivă, aproape înfricoşătoare, parcă ar fi fost un grup de marţieni veniţi în expediţie de recunoaştere, sau iscoadele unui puhoi aflat undeva, pe aproape, gata să invadeze ca lăcustele. Vorbeau o limbă aspra, lătrată, cu sonorităţi ascuţite, desigur o nemţească militarizată, cazonă ; din ea fuseseră parcă eliminate inflexiunile moi, notele ce ţin de lirismul marii culturi germane. Oamenii mai în vîrstă, cei ce făcuseră primul război mondial, pretindeau că această limbă se deosebea mult de cea a soldaţilor nemţi din 1916, că aceea era mai omenească, mai blândă şi că şi soldaţii păreau atunci mai

fireşti, mai de pe pământ. Nu ca aceste creaturi stranii, de o semeţie glacială, afişînd organizări ireproşabile, un stil de viaţă necunoscut încă,

precum şi o superioritate fizică, biologică, menită să sperie, să intimideze. În primăvară s-au înmulţit, ocupînd încă o cazarmă, dar odată cu dezgheţul, cu apariţia soarelui şi renaşterea vegetaţiei, şi cu sporirea numărului lor, soldaţii nemţi au început să se demonetizeze în ochii localnicilor. Nu .mai era vorba acum de un grup de marţieni ascunzind cine ştie ce puteri supranaturale, de fiinţe vorbind o limbă alcătuită din cifre sau formule algebrice ce-ţi dădea fiori, ca maşinile. Obosiseră să mai facă pe supraoamenii şi deveniseră soldaţi ca oricare alţii. În afară de ocaziile cînd mergeau cu trupa şi pocneau piciorul de caldarîm, îşi tîrşeau cizmele îngreunate de căldură ca nişte moşi Teacă. Mantalele cădeau pe ei lălîi, iar capelele li se udau şi murdăreau de sudoare ca nişte otrepe. Oamenii se învăţaseră cu ei – nu le mai inspirau nici o teamă –, treceau alături, pe stradă, total indiferenţi, mai şi rîzînd batjocoritor. „Ia te uită la nemţoiu-ăsta – spunea cîte unul –, parcă e un fund de găină opărit.” La un moment dat au început să întindă sîrmă ghimpată la marginea oraşului, împrejmuind vechiul obor de vite. în curînd au ridicat şi barăci şi toată lumea a văzut apărînd, în coasta turbei, un lagăr cit toate zilele. Emoţiei şi curiozităţii generale i s-a pus capăt în scurt timp. Intr-o dimineaţă, s-a aflat că, doar la cîţiva kilometri, înaintează spre oraş o nesfîrşită coloană de prizonieri sîrbi. Cînd coloana a intrat în oraş, oamenii, care avuseseră timp să se repeadă pe la casele lor sau să intre prin magazine, au ieşit înaintea prizonierilor cu braţele pline de pîine, de sticle de vin şi ţuică şi de pachete, cu ţigări, blagoslovindu-i pe bieţii sîrbi fiecare cu ce putea. Se spunea că, fiind aduşi în marş forţat, nu mîncaseră nimic, de o săptămînă. Santinele germane au început să lovească cu patul puştilor automate, iar din partea opusă a străzii principale şi-a făcut apariţia o companie germană apropiindu-se în trap alergător de locul incidentului. Situaţia lua o întorsătură periculoasă. în momentul acela însă, de pe o stradă laterală ce ducea la liceul de băieţi, îşi făcu apariţia o masă de vlăjgani condusă

de însuşi Vladimir Cernea. Văzînd pe fereastră

desfăşurarea „ostilităţilor“, adunase în cea mai mare grabă clasele superioare ale liceului şi se aruncase în încăierare. Nemţii n-au îndrăznit să deschidă focul, în schimb s-a încins o zdravănă încăierare corp la corp, în care elevii din orăşelul de margine N., mulţi fii de ţărani din satele învecinate, erau adevăraţi experţi. Vitrinele cîtorva magazine au fost sparte, cîţiva s-au ales cu vînătăi şi cucuie, dar locuitorii oraşului şi-au făcut cheful, au dat prizonierilor ce au avut de dat, văzîndu-şi apoi de treabă. Din această întâmplare, Vladimir Cernea s-a ales şi cu reputaţia de erou. Cum oamenii din provincie sînt plini de fantezie şi aproape toţi au darul povestirii înflorate, s-au ţesut chiar legende privitor la mormanul de trupuri doborîte de pumnii lui de fier, la forţa lui herculeană, la lecţiile de box şi jiu-jiţ luate în Capitala ţării, şi aşa mai departe. O mare simpatie şi admiraţie, chiar afecţiune, i-a adus acest eveniment în şcoală, printre elevi. Oricum, nimeni nu i-a mai împiedicat apoi pe locuitori, în special pe femei şi pe copii, să ducă alimente, mai ales în zilele de sărbătoare religioasă şi duminicile, atît sîrbilor, cît au mai stat în lagăr, cit şi, după aceea, prizonierilor ruşi. După eliberare, prin septembrie ’44, Vladimir Cernea s-a înscris în Partidul Comunist. Actul a venit de la sine, ca o expresie firească a convingerilor şi aspiraţiilor Iui filosofice şi politice şi, totodată, a nevoii de manifestare. Marile evenimente se succedau vertiginos pe arena lumii şi a ţării dîndu-i şi lui o permanentă tensiune spirituală, nervoasă, chiar fizică. De aici nevoia de acţiune, de participare, de atitudine ! A lîncezi, a sta deoparte în acele clipe ce se anunţau decisive pentru destinul neamului, i se părea ruşinos şi umilitor. Iată de ce Vladimir Cernea s-a aruncat cu tot entuziasmul şi toată forţa personalităţii sale în marea bătălie politică a epocii, de partea comuniştilor. în primăvara anului 1945 a devenit secretarul cu propaganda al judeţene! de partid, muncind în această funcţie pînă la

sfîrşitul anului 1948.

Au fost ani de încordare totală în care a uitat de sine aproape complet, căci totul ţipa ca din gură de şarpe, iar faptele izbucneau ca incendiile şi trebuia sau să le aţîţi şi mai tare, sau să le stingi. Viaţa devenise o combustie fără cenuşă, nu lăsa nici o urma, totul se consuma în vîlvătaia absorbită de pîlnia uriaşă şi flămîndă a lumii. Un vînt fierbinte batea fără întrerupere, topind orologiile, ştergînd hotarele dintre anotimpuri, dintre zi şi noapte, dintre lumină şi întuneric. Ochii nu mai vedeau răsăriturile şi apusurile, ghioceii, frunzele îngălbenite ale toamnei, teii înfloriţi, prima zăpadă. Nu mai vedeau pletele, fluturând prin parcuri, ca nişte drapele de aur, ale femeilor, buzele umede întredeschise şi dinţii albi ca perlele, irisul albastru fascinant, sau căprui, cald ca aburul cafelei de Brazilia. El nu mai auzea rîsul aţîţător, trădind simţurile încordate, nici şoapta moale ca o catifea, ca puful petalei de roză, nici suspinul, ca respiraţia unei mări de lacrimi nemişcată. Nu mai simţea ploaia, atîrnîndu-i în diamante pe gene, nici pămîntul răcoros sub talpa goală, înfiorată, nici căldura hipnotică a pernei albe, nici legănatul pe valul străzii, cînd nu ai nici o ţintă şi treci printre oameni ca printre sălcii zîmbind de bucuria vitalităţii lor, nici ora goală, de tăcere şi vis, ora zborului fără hotar al gîndului ce nu se mai întoarce. Nimic, nimic din toate acestea. Anii aceia s-au condensat într-o singură clipă, o clipă atunci grea, densă, de uraniu, dar acum, de departe, uşoară, imponderabilă, căci nimic din interior n-a împovărat-o, ea fiind purtată pe aripile elanului, devotamentului, pasiunii.

Aceasta a fost dăruire totală, fără rezerve, fără şovăiri şi reţineri, fără resentimente, fără regret. A fost revoluţia lui,

La începutul anului 1949 a fost adus în Capitală şi numit director adjunct al cabinetului de partid. A muncit în această funcţie aproape patru anj de zile, făcînd, controiînd, refăcînd lecţii, producînd munţi de expuneri, conferinţe şi tot ce era nevoie pentru cursurile şi cercurile politice. Iar acum, acum el însuşi era din nou student, cursant la şcoala

superioară de cadre.

Aşa se înfăţişa biografia strict factologică, **sau istorică, aşternută de** Vladimir Cernea pe hîrtie, ori de cîte ori era nevoie – bineînţeles şi mai laconic, şi mai sec decît în aceste pagini, **poate doar** ceva mai ordonat şi mai logic, cu un accent mai **pro**nunţat **pe** cauzalitatea şi determinismul economico-social, **pe** periodizarea politică, pe atitudinea subiectivă faţă de procesele realităţii obiective.

Dar, iată, acum realiza cît de săracă era în fond această **schemă a** biografiei lui, ca şi schemele atîtor lecţii întocmite la cabinetul de partid. Cît de exterioară, de lacunară era ea, cît de puţin îl exprima pe planul intim al destinului, al adevărului despre sine. Un adevăr mai mult sau mai puţin înţeles la timpul potrivit şi desfoliat acum, petală cu petală, **ca** un **boboc** încremenit, pietrificat. Cîte o asemenea petală **se** desprindea şi cădea pe lacul liniştit, fără ţărmuri, al memoriei lui, **făcind în** jur cercuri largi şi plutind încet, singuratică, **dusă de** un vînt nevăzut, pînă nu se mai vedea. Rămînea doar amintirea ei, o amintire nouă a unui fapt vechi. Aceste evocări revelatoare nu **se** îngrămădeau în mintea lui Vladimir Cernea dintr-o dată, sau într-o suită **anume,** şi nici **măcar** nu mai aşteptau un efort **de** rememorare, o scormonire voită în trecut, în subsolul trecutului. Se alegeau de la sine şi, ieşind din nefiinţa uitării, prindeau formă, parcă **ar** fi fost mesaje scrise cu cerneală simpatică, încălzite de cineva la o flacără nevăzută.

Aşa, într-o zi, **îi răsăriră în** minte vorbe răzleţe auzite cu diferite prilejuri **de** la bătrînul său **tată •— de** fapt, nu prea bătrîn pentru că abia se apropia de 60 de ani. Fusese şi era încă un om robust şi fizic şi moral. Se căsătorise **foarte tînăr,** la vreo 20 de ani, cu **o** fată de la ţară, mai mare cu doi-trei ani decît el. O iubise pentru că era dintr-o bucată, plină de acele virtuţi străvechi ale ţărănoii române exprimînd feminitate, simţuri sănătoase, o sinceritate cuceritoare nu numai sufletească, ci şi fiziologică. Rîdea cu o voce nestăpînită şi te privea drept în ochi, **fără** fasoane şi fără ascunzişuri. Nu

părea **să** disimuleze nici **o** taină, cum **se** întâmplă cu multe femei, dar **era** atâta

viaţă adevărată în ea, iradia atîta plăcere sinceră de a trăi, atîta poftă de a se bucura de frumuseţea lumii, de dulceaţa dragostei, de fructele destinului ei, încît împrăştia în jur numai optimism şi veselie. Puteai să o asemeni cu un pahar de vin tare, băut pe nerăsuflate, după care nu mai simţi nici oboseală, nici tristeţe, nici frică şi neîncredere în viaţă. Anghel Cernea făcuse o alegere bună, cu ascuţitul lui simţ realist, cu gustul lui sigur şi judecata echilibrată, matură. Catarina îi adusese în casă un aer tare, curat, o francheţe robustă, odihnitoare, deve- nindu-i un reazim de piatră, lingă ea nimic nemaiputîndu-l clinti. El însuşi dispunea de mari resurse sufleteşti. Făcuse două clase de gimnaziu, îi plăcea să citească din cînd în cînd o carte, dar marea lui şcoală era viaţa. De la viaţă ştia să înveţe ca nimeni altul, pătrunzînd cu o mare ascuţime de spirit ceea ce avea ea esenţial. Umorul lui instinctiv, cultivat, s-ar fi putut converti în artă. Dintr-o singură privire vedea latura caraghioasă a lucrurilor şi întîmplărilor, a oamenilor, transfor- mînd-o în prilej de haz. Nu-şi cruţa nici prietenii, nici rudele apropiate, dezbrăcîndu-i pe toţi de aparenţe şi arătîndu-le goliciunile cam ruşinoase. Era însă greu să-i porţi pică, fiindcă întotdeauna găseai în el un om bun şi săritor, generos, un prieten de nădejde. Nimeni nu putea spune că-I văzuse făcînd urechea toacă la greutăţile, nevoile şi nenorocirile oamenilor. Cînd Vladimir devenise băieţandru, îl lua cîteodată în oraş, în cursele lui lungi prin dughenele negustorilor, cu geanta mare plină cu bani la şold. Slujba îl obliga să frecventeze tot felul de indivizi, unii cu ciudăţenii, cu deformări morale adinei, cu vicii ascunse. Ii comenta cu o precizie a caracterizării de o fineţe psihologică uimitoare. ,,H vezi pe ăsta al lui Găman ? spunea. Ar încăpea tot într-o cizmă de-aia veche de husar. De unde-i vîne lui ţîfna asta ? De ce cu ochii ăia ai lui ca două gămălii de ac, ce-mi ajung mie abia la buric, mă priveşte parcă ar

sta cocoţat pe Caraimanul ? Fiindcă are magazia plină cu sticle 'de lampă şi temnişor de boit ouă şi saci de zahăr şi clanţe de uşă şî fiare de sapă şi opinci de porc. Şi fiindcă îmi dă mie zece lei după ce semnează mandatul de .cinci mii. Şi dacă-i ia foc într-o zi magazie ?“ Sau : „Uite la ăsta ce temenele face ţărănoilor să-i ia lui ibrişinul. De-abia se îndoaie de burtă. Da’ dimineaţa, cînd se duce în piaţă să cumpere brînză, le face mîrlance. Pentru el contează un singur lucru : la cine e banul.“ „Pe Măntulescu ăsta —■ spunea altădată – îl ştiu de cînd era băiat de prăvălie. N-avea decît o cămaşă şi un şorţ de muşama. A făcut ce-a făcut şi-a ajuns negustor. Mare magazin de pantofi de lux – pă dracu, numai talpă de carton presat. E, acu s-a înţolit şi s-a spălat, de parcă e boierul Cavadia ăla tînăru întors de la Paris. Să nu te iei după haine, băiete, să nu judeci omul după cum arată pă deasupra.“ îşi bătea joc de toţi parveniţii oraşului, de toate mărimile găunoase. Respecta numai mintea omului. „Asta are cap“, apunea despre cîte unul şi simţeai că aproape se înfiora de respect şi admiraţie. Era un om liber în adevăratul înţeles al cuvântului. Nu se lăsa prostit nici de religie, de popi, de minuni, nici de politică, de palavrele candidaţilor prin alegeri, de minciunile de prin ziare. Judeca orice cu mintea lui, critic. Nu-l impresionau averile mari, strălucirile de paradă, nu se simţea supus şi dator nimănui. „Să nu te bagi slugă la dîrloagă“ – îi spunea lui Vlad. Cînd chefuia – ştia să chefuiască frumos, cu glume şi veselie, cu cîntec, cu taifas inteligent, fiind în stare să bea o vadră de vin fără să-şi schimbe firea –, îl lua pe genunchi, îl mîngîia, îl pupa şi-i spunea cu duioşie : „Băiete, dacă-ţi place să petreci, petrece, dacă iubeşti, iubeşte, să nu-ţi fie frică. Să nu-ţi fie frică de nimeni în viaţă. Numai ochii să-ţi umble ca să vezi cu ei, şi mintea să-ţi meargă să înţelegi lucrurile.” Avea o statură atletică, dar de la un timp făcuse burtă. Singura extravaganţă pe care şi-o permitea era un baston gros de lemn tare, cu minerul îndoit : îl purta întotdeauna cînd ieşea în oraş, ridicîndu-l şi lăsîndu-I ritmic

pe caldarâm. „Să nu poată zice nimeni c-ai fost cirpănos, spunea trecînd ţanţoş pe stradă. Pe mine nimeni nu m-a văzut plecîndu-mă în faţa cuiva, sărutînd mîini, dînd cu periuţa, înghiţind gogoşi, făcind pe sluga. Dar nici să-mi mănînc din fund, ca chirnogiii ăştia de alde Dovleac – depinde prin dreptul cui trecea atuncea. Dacă vrei să fii respectat, respectă-te singur. Să nu uiţi asta pîn-oi muri!“ Cînd Vladimir, proaspăt licenţiat, a revenit în oraş, bătrînul l-a întrebat rîzînd în bătaie de joc. „Mai mergi, mă, cu mine pe la negustori ? Sau nici pe stradă nu mai vrei să te vadă lumea cu factoru’ ?“ Vlad l-a luat de gît, l-a pupat pe obrajii neraşi, i-a încercat, ca în copilărie, muşchii încă vîrtoşi şi i-a răspuns fără să ezite : „Merg, dacă mă iei, merg“. „Ai, mă, că nu te tîrăsc eu pe la toate neamurile **proaste.** Da’ vezi să n-ajungi tu vreun neam prost, că pe-aici, pe la noi, boala se ia.“ în timpul războiului îi înjura pe nemţi în gura mare şi nu se ferea să comenteze prin oraş emisiunile de radio ale unui post clandestin pe care-I asculta seara în papuci, ghemuit pe un scăunel în faţa aparatului. Cînd Vladimir a ajuns secretar la judeţeană de partid, l-a chemat şi i-a spus : „Eu înţeleg ce faci tu şi îmi place. îmi place că n-ai fost laş şi puturos, că n-ai făcut pe boieru într-o vreme grea şi frămîntată pentru ţară. Eu pe ăştia, pe granguri, i-am dispreţuit şi i-am urît toată viaţa. Am fost un funcţionar mărunt, dar nu m-am lăsat călcat de ei în picioare. Cel mai mult m-au scîrbit însă pe mine proştii, nătîngii ăia d-alde «sărut mîna, conaşule», care făceau în pantaloni de fericire cînd dădeau mîna cu don’ cutare. Au fost şi sînt destui d-ăştia, o să aveţi de furcă cu ei. Dar altceva vroiam să-ţi spun. Tu te-ai înhămat tare şi văd că o iei repede în sus. Uite ce e, băiete, să nu faci rău la oameni! Mă înţelegi ? Ăia vechi cînd veneau la putere îşi făceau mendrele şi nu mai vroiau să ştie de nimic. Se uitau la oameni **ca** la un rahat. Să faci **rău –** asta poate orice nătărău, vorba cîntecului. Dacă nu poţi şi nu ştii să faci bine, mai bine lasă-te păgubaş. Nu merită 1 O să vie la tine ca frunza şi ca iarba, şi buni şi

răi. Trebuie să înveţi să-i cunoşti şi să faci cum îţi spune ţie inima. Asta am vrut să-ţi spun.“ El a înţeles ce i-a spus taică-său, sau i s-a părut că înţelege, dealtfel nici n-a dat prea mare atenţie acestor sfaturi, doar aşa gîndea şi el, i se părea că e Ia mintea cocoşului să fie aşa. Bătrînul şi-a văzut mai departe de treabă, a continuat să împartă mandate pe la negustori, privindu-i la început cum dau zor să se îngraşe, simţind că e momentul, că se apropie ceva tulbure şi că trebuie să prindă cit mai mult cheag, apoi cum se subţiază, cum încearcă să treacă neobservaţi, preschimbîndu-şi marfa în „cocoşei“ şi în giuvaericale. După un timp i-a văzut lichidînd, împachetînd şi dispărînd, plecînd prin oraşe mai mari să se piardă în mulţime, să-şi facă alt rost, să intre prin econo- mate, prin gestiuni contabile şi financiare, să devină „oameni ai muncii”. Pe măsură ce trecea timpul, tot mai puţine mandate de afaceri cu sume rotunde, pline de zerouri îi treceau prin mînă, şi tot mai mult din cele cu sume modeste, trimise de fiii părinţilor sau de părinţi fiilor. Cît a lucrat Vladimir acolo, la judeţeană, bătrînul şi-a purtat cu aceeaşi demnitate geanta pe strada principală a oraşului, pocnindu-şi bastonul pe caldarîm cu grijă şi tact, ca sunetul lui să nu fie altfel decît înainte, idei mai mult nici mai puţin, ca o bătaie de baghetă la pupitru, în liniştea sălii de concert. în urechea lui Vladimir Cernea, ţăcănitul bastonului gros răsuna distinct, împreună cu cadenţa cuvintelor rostite apăsat, de atîtea ori, ca un testament. De ce-l persecutau aceste cuvinte ? Fuseseră ele un mesaj, un mandat transmis, prin tatăl său, de cei ce adunaseră ban cu ban puterea transmisă Iui ? Respectase el acest cuvînt de ordine cu care crezuse că se confundă la început, în mod firesc, prin înseşi convingerile şi structura sa morală ? Crezuse întotdeauna că da. De aceea nici nu încercase să reflecteze mai atent şi mai minuţios la răspuns.

în altă seară, plimbîndu-se singur prin parc, îi răsări în minte figura palidă şi frumoasă, cu cearcăne adinei, crispată de nelinişte şi teamă, a Iui Mirel Sfeteţu. Nu se mai

gîndise la el din 1948, cînd se întîlniseră ultima dată. Erau de aceeaşi vîrstă, fuseseră prieteni, colegi de liceu, întîlnindu-se frecvent şi în anii studenţiei. Mirel terminase două facultăţi, dreptul şi literele,-şi apoi rămăsese la Bucureşti într-un barou. De ce-i ieşea

ecum în cale, ca o fantomă hamletiană, figura lui Mirel Sfeteţu, cu expresia aceea dramatică, disperată şi dezorientată pe care o avusese la ultima lor întîlnire, din 1948 ? Ce-şi putea reproşa ? Fusese o zi de toamnă călduroasă, zăpuşitoare. Întorcîndu-se de pe la şedinţele la care luase parte în ziua aceea, Cernea află de la o secretară că îl căutase toată ziua la telefon un prieten, un fost coleg, domnul avocat Sfeteţu. Lăsase numărul unde putea fi găsit şi rugase stăruitor să i se spună tovarăşului secretar, cînd va reveni la birou... „Sfeteţu, se gîndise, dar ce e cu băiatul ăsta, de unde a apărut ?“ Apoi îşi adusese aminte că taică-său, bă- trînul, rămăsese în oraş. Făcuse în trecut negoţ cu grine, apoi un număr de ani fusese subprefect, sub liberali parcă, iar după revoluţie rămăsese retras, trăind din ce agonisise sau din ajutorul fiilor. Era singur, toţi copiii, vreo patru băieţi, erau în Capitală, oameni învăţaţi, cu diplome, intelectuali cu slujbe respectabile. Cu Mirel copilărise, îşi povesteau unul altuia cărţile citite, făceau călătorii imaginare prin lumea lui Jules Verne, învăţau pe de rost capitalele, fluviile, munţii şi neamurile pă- mîntului, se duceau la biserica împreună în săptămîna paştelui să asculte deniile, istorioarele şi pildele acelea străvechi, cu miros de evanghelie afumată şi de ceară topită, pe care numai ei le urmăreau, căci babele picoteau în genunchi, dînd în brînci, iar ţîrcovnicul trebăluia prin altar pregătindu-şi geacul de plecare. Ce-o fi avînd Mirel Sfeteţu cu el, atît de presant ? Nu se mai văzuseră de mult, nici nu se mai căutaseră, cine mai avea vreme de aşa ceva, cui îi mai ardea ?“ „Sună-l acolo unde ţi-a spus el şi fă-mi legătura, dar repede, că trebuie să convoc şefii de sectoare“ – spusese el secretarei. Intr-adevăr, pe fir vorbea Mirel cu o voce gîfîită, niţel bîlbîit, fără nici o undă de familiaritate, mai degrabă oficial, sfios oficial, ca un petiţionar. „Ce-i, măi

Mirele ? Tu eşti ?“ „Da, aş vrea... Te-aş ruga să nu te superi... Poate am fost prea insistent, ştiu cît de ocupat eşti, cît de preţios... Şi n-aş vrea să abuzez, n-aş vrea să... Dar, te rog mult, din tot sufletul... E o chestiune... am să-ţi spun... cred c-ai să înţelegi. Sînt extrem de... de-aceea am apelat...“ „Uite, astă-

seară, pe la zece... mai bine la zece şi jumătate. în grădina publică... aşa, ca pe vremuri. E bine ?" „O, o, lasă... îţi mulţumesc, desigur, la zece şi jumătate, îţi mulţumesc foarte mult, vot fi neapărat..." S-au plimbat tăcuţi un timp. Vladimir a încercat să reînvie amintirile vechi, dar simţind nerăbdarea celuilalt, crisparea lui, inapetenţa psihică pentru reverii sentimentale, s-a oprit lîngă o bancă şi l-a îndemnat să se aşeze şi să vorbească, „să treacă la subiect", a adăugat încercînd să glumească, să dea un ton degajat discuţiei. Mirel Sfeteţu părea pradă unui coşmar, era complect răvăşit, ochii, plini de groază, parcă vedeau tot timpul scene apocaliptice. Cu mare greutate şi-a adunat gîndurile şi a reuşit să pună puţină ordine în şirul vorbelor. În esenţă rezulta că întreaga lui familie era victima unei tragedii căzute din senin, ca un trăsnet – ceva de natura nenorocirilor fatale din literatura greacă antică. Fratele lui, Nelu, inginerul, mai mare cu cîţiva ani, una din vedetele fotbalului oraşului N. de pe vremuri, om cu nevastă şi copii, cu o slujbă bună la o mare uzină din Capitală, fugise, părăsise ţara, ceruse azil politic în Franţa. Ca urmare, Sili, doctorul, fusese arestat, el însuşi, Mirel, scos din barou, interzis, lăsat pe drumuri fără slujbă, muritor-de foame, iar acum bătrînul, tatăl, era în anchetă, într-a treia zi de interogatoriu, şi putea fi închis dintr-un moment într-altul. Povestirea acestor întîmplări a durat mult, pentru că lui Mirel i s-a făcut rău, a început să plîngă, a avut o adevărată criză de isterie. Din cînd în cînd se agăţa de reverul lui Vladimir, de mînecile hainei lui, îi lua mina în palme şi i-o strîngea spasmodic, parcă dorind să i-o încălzească, să-i dea viaţă, să-i insufle înţelegere şi milă pentru nenorocirea lui. La un moment dat s-a oprit, sleit **de** puteri, şi **a** tăcut. Se făcuse tîrziu, trecuse de miezul nopţii şi grădina era pustie. O boare rece alungase zăpuşeala de peste zi înfiorîndu-i pe amîndoi. „A venit toamna", se **gîndi** Vladimir mecanic, dorind instinctiv să reintre într-un real firesc, în ordinea stabilită a naturii. „Uite ce e, dragul meu, se hotărî el apoi să taie nodul gordian, eu te înţeleg, îţi

înţeleg starea, dar fă un efort ca să putem judeca situaţia la rece. (Ce cuvînt, „la rece", remarca acum, după atîţia ani, cutremurîn- du-se. Să ceri unui om care aleargă cuprins de flăcări, arzînd ca o torţă, să-şi judece situaţia la rece ! O, doamne I) Cred că-ţi dai singur seama ce înseamnă în aceste vremuri trădarea. Sintern mai mult decît pe front, pe un front obişnuit, de război, vreau să spun. O lume criminală ne caută beregata ca să ne sugrume şi să ne suprime ca regim, ca naţiune, ca sistem social. Dacă un român se duce acum acolo, trece în tabăra aceea, e nu numai un trădător de ţară, e, iartă-mi francheţea, un monstru." „Dar eu nu discut lucrul acesta, îl întrerupse precipitat, simţind că-i alunecă pămîntul de sub picioare, Mirel Sieteţu, Eu condamn acest act la fel ca tine. întrebarea mea este alta : ce vină am eu, ce vină au fratele meu, tatăl meu ?" „Bine, eu te cunosc, pentru mine e clar că tu nu porţi nici o vină că fratele tău a înnebunit. Dar eu nu sînt decît un individ, nu societatea, statul; acestea au dreptul să-şi ia măsurile lor, să preîntîmpine lovituri similare, să se apere. Virtual, acum voi toţi din apropierea lui reprezentaţi o problemă" („virtual" – alt cuvînt extrem de potrivit pentru definirea şi dezlegarea situaţiei aceleia – remarcă din nou, derulînd filmul nopţii din toamna lui 1948, Vladimir Cernea. Ce era acest „virtual" în faţa nenorocirii unui om absolut nevinovat ? Dealtfel, acum îşi aducea bine aminte —• şi poate că şi atuncea îşi reamintise, nu mai era sigur –, Nelu acela, toată lumea ştia, fusese oaia neagră a familiei. îneă de prin liceu devenise faimos, nu numai ca fotbalist, ci şi ca scandalagiu, beţivan şi bătăuş. De asemenea, se ştia că Nelu devenise legionar, fusese închis la Bucureşti, după rebeliune, şi numai după îndelungi demersuri ale bătrînului, făcute cu ajutorul unor relaţii influente •— vechi politicieni din Capitală – reuşise să fie eliberat. Se păruse apoi că s-a potolit, că-şi vede de treabă, dar năravul nu i se schimbase. Aşteptase momentul prielnic, îşi părăsise nu numai fraţii şi părinţii, ci şi propria familie, propriii copii. Asa stăteau

lucrurile cu „virtualitatea” vinovăţiei

lui Mirel şi a celorlalţi, pe care o relevam eu atunci, cu atîta „pătrundere şi principialitate“.) „Nu-mi vine uşor să-ţi spun, toate astea, dar tu trebuie să ai un punct de reper, să încerci să înţelegi raţiunea măsurilor luate, chit că ele se îndreaptă împotriva ta şi a alor tăi.“ „Dar eu am venit să te fac pe tine să înţelegi nenorocirea, nedreptatea ce m-a lovit. Nu e mai simplu, pentru tine să înţelegi, decît pentru mine, nu-ţi vine ţie mai uşor decît mie ? Şi pricepe că nu e vorba de nişte măsuri provizorii, ci de întreaga existenţă a familiei mele, de întregul meu destin.“ Vladimir i-a explicat cu răbdare, cu un fel de căldură paternă, de fapt didactică, mai exact spus cu rutină de propagandist, că el, Mirel, are tot timpul să dovedească societăţii contrariul, să spulbere neîncrederea, să-şi manifeste onestitatea şi apoi să se afirme cu fondul lui bun, cu capacitatea lui... Că acesta trebuie să fie cursul firesc al evoluţiei Iui, o evoluţie contradictorie, dramatică desigur, aşa cum sînt atîtea astăzi... Dar că viitorul... şi aşa mai departe. Apoi Mirel s-a ridicat, cu toată, povara aceea groaznică în spate, cu faţa săpată de riduri adinei, riduri de durere, de dezamăgire, de buimăceală, şi a plecat fără să mai scoată un cuvînt. Silueta lui a fost înghiţită de întuneric şi n-a mai auzit decît scîrţîitul pietrişului sub paşi, apoi nimic. („Şi nici măcar n-a făcut apel Ia funcţia mea, la puterea mea, la posibilităţile reale pe care mi le dădea poziţia politică de a interveni în acest caz – descoperi Vladimir. EI a acceptat să discute cu mine doar latura principială a cazului, aşa cum, dealtfel, îi impusesem eu. Argumentele pe care mi Ie-a furnizat – pline de o logică şi de un adevăr ireproşabil –, s-au plasat numai pe acest plan. Cîtă stăpînire de sine şi cîtă demnitate îi trebuiseră – în acea stare groaznică ■— pentru a nu aluneca pe panta umilirii, a cerşirii milei, a implorării intervenţiei în numele prieteniei, al trecutului. Trecuse prin nenorocire fără melodramă, doar cu disperarea şi indignarea omului lovit **de** nedreptate“.)

Vladimir crezuse atunci că făcuse tot ce se putea pentru vechiul său prieten. Că reuşise să trateze o problemă ce

risca

4

5
1

şi devină sentimentală într-un mod corect, principial. Şi în sinea lui, cu toată modestia, s-a felicitat pentru această performanţă. Apoi a uitat complect, ani de zile, de Mirel Sfeteţu. Abia acum masca schimonosită, de teatru grec, s-a desprins din ceaţa uitării şi a venit să-l privească ţintă în ochi. Ce s-o fi ales de el, de fratele lui, de bătrînul Sfeteţu ? se întreba copleşit de regret, de mustrare, de ruşine. A fost cu adevărat principialitate comunistă la mijloc atunci, sau laşitate, răspundere partinică pentru destinul unui om, sau răceală şi indiferenţă, impulsul unui suflet sensibil, sau tăcerea inimii împietrite ? Ultima ipoteză atîrna cel mai greu în balanţă. Şi, atunci, de ce a fost aşa, de ce ? Care fusese greşeala, mai exact lucrul urît, rău, săvîrşit de el atunci ? Sacrificase omul, ideilor 1 Opusese principii generale, inerte, unei realităţi vii, unui caz particular ce le infirma ■evident 1 Se blinda în vorbe, ca un sacerdot, în faţa zvîrcolirilor unei fiinţe umane ultragiate ! Nu era aceasta ipocrizia preotului în faţa patului de suferinţă, cînd citeşte versete şi îndeamnă pe muribund să-şi îndrepte gîndul către dumnezeu, pentru a căpăta alinare ? Nu este sadism să propovăduieşti suferinzilor suferinţă ? Să reclami victimei obiectivitate pentru a înţelege raţiunea loviturii ce l-a înjunghiat, fără ca măcar să-i întinzi mîna pentru a-l ridica în picioare ?

într-o duminică dimineaţă Cernea ieşi mai devreme în oraş pentru mici tîrguieli bărbăteşti – săpun, lame de ras etc. –, ducîndu-se apoi să-şi repare stiloul la una din dughenele particulare îngrămădite pe bulevard, pe lingă cinematograful „Scala“. Întîmplarea făcu să se întîlnească nas în nas cu fostul său vecin din blocul unde locuise pînă la mutarea în căminul şcolii. Ca întotdeauna, tovarăşul Gologan arăta ca scos din cutie ■— ras, tuns, pomădat, scrobit, cu pantalonii la dungă, scîrţîind pedant din pantofii „pe comandă“. Gologan, Dudu Gologan, era un vechi tipograf de elită, maistru zeţar la tipografia „Scrisul Liber“,

editură de ziare înfiinţată după război. Tn tinereţe fusese boxeur,

destul de bine cunoscut prin cluburile Capitalei, şi chiai, acum, la cei 55 de ani ai săi, îşi păstra forma, bustu-i masiv nu.fusese deformat de grăsime, iar pîntecul şi şoldurile se păstrau în limite normale. Doar faţa lată, de creol, ornamentată cu vechi şi impunătoare cicatrici făcînd parte integrantă din fizionomia sa, îşi îngroşase trăsăturile şi se cam buhăise. Cîştiga frumuşel, pe lingă salariu primea frecvent tot felul de premii şi prime de pe la redacţii, salvîndu-le în momente grele, evitînd întîrzierea gazetelor. Nu avea copii, iar soţia era o gospodină exemplară, orgoliul ei fiind acela de a-şi lansa bărbatul duminică dimineaţa în oraş ca pe un adevărat domn, „să întoarcă tot cuconetul capul după tine pe stradă“. Dudu Gologan îl aprecia mult pe Cernea, îl invitase de cîteva ori la masă, iar alteori, venise el în garsoniera acestuia – şi acum, cînd se reîntîlniră, i se putea citi pe faţă plăcerea şi bucuria sinceră de a-l revedea. „Cu toată stima şi consideraţia, domnu Vlad – îl întîmpină el. Ce întîmplare fericită ! Tocmai vorbeam zilele trecute cu Catiţa de dumneavoastră. Ne-a părut rău, garsoniera a fost ocupată de un tip de pe Ja I. L. L., un şmecher, om fără cultură şi de o proastă creştere... Acum încotro ? Vă mai aerisiţi şi dumneavoastră ? Vă mai răcoriţi capul după atîta citanie 1“ Cernea, şi el înveselit de întîl- nire, căci îi era simpatic fostul boxeur, acest „proletar” care ştia să se respecte menţinîndu-şi nealterată ţinuta de domn, îi relată motivul matinalei sale plimbări prin Bucureşti, întrebîn- du-l la rîndu-i de sănătate, de madam Catiţa, de treburile ce-l aduceau la ora aceea pe bulevard aşa, pus la punct, ca un lord burlac. Gologan nu se vîntura pur şi simplu ca în alte ocazii, ci o pornise spre Talcioc. „Caut, domnule, o rîşniţă bună, ştii că noi sîntem mari cafegii. Aia veche adusă de Catiţa zestre s-a stricat şi ea nu bea cafea dacă nu şi-o prăjeşte şi rîşneşte singură. Am mai fost de vreo două ori şi n-am găsit. E, nu mai e Talciocul ce era anii trecuţi. Au ajuns şi «foştii» la fundul sacului. Acum e mult gunoi. Dar totuşi...“ Cernea nu fusese niciodată în Talcioc, deşi auzise vorbindu-se mult de acest bazar oriental al fostei protipedante a Bucureştilor. „Mă iei şi pe mine, nea .Dudule ?

Aşa, de curiozitate, să văd. şi eu, să nu mor prost.“ Nea Dudu, încîntat de ofertă, îl luă în primire. Urcîndu-l şi coborîndu-l prin tramvaie, traversînd şosele, cîmpuri şi locuri virane, îl conduse la locul cu pricina. Cu cîteva zile înainte plouase şi noroiul frămîntat de picioarele atîtor pierde-vară nu se uscase încă. Tîrgul de vechituri îi păru lui Cernea tăcut şi mizer. Pe vremea aceea mai exista încă „Taica Lazăr“, piaţa telalilor, şi Cernea îi împărtăşi lui Gologan părerea că micul cartier evreiesc de haine vechi •— nu întotdeauna vechi – era mai înfloritor şi mai decent decît această penibilă panoramă. „Ei, nu-i chiar aşa, don Vlad. Sigur, nu mai e ce-a fost. Pînă anul trecut încă, aici era mai ceva ca la Paris, pe *Şantelize.* Ce blănuri covoare, dom’ie, ce lustre, ce piese rare de mobilier, ce vase şt bijuterii 1 S-au cam terminat însă, iar cine mai are nu prea mai scoate în văzul lumii. Dar să ştiţi că şi acum se mai poate găsi cîte ceva de preţ. Ia priviţi serviciul ăsta de masă... Cum îl vindeţi, doamnă ?“ şi intră în tratative, desigur platonice, cu o femeie între două vîrste, încă agreabilă, cu părui vopsit, dar cu obrazul destul de fraged şi cu o siluetă demnă de admirat. Trecură prin faţa mărfurilor expuse pe jos, pe păturі sau pe pînză de cort, şi Cernea asemui acest tablou cu piaţa ţărănească din oraşul său natal unde, copil fiind, se plimba cu taică-său printre rogojinile şi basmalele ţăranilor, întinse pe pămînt cu roadele pămîntului. „Toţi ştiu să se descurce la noi în micul negoţ de piaţă, şi ţăranii şi boierii – îşi zicea Cernea. Cele două poluri opuse ale vechii societăţi se întîlnesc în această îndeletnicire, pentru acelaşi unic scotp: supravieţuirea. Nu e Talciocul imitaţia inconştientă, instinctivă a vechii practici ţărăneşti ? Numai că ăştia sînt intermediari, vînd o marfă doar trecută prin viaţa lor, iar ceilalţi îşi vindeau rodul propriei munci. Ăstora le-a pavoazat rangurile, titlurile de proprietate, iar cînd acestea au dispărut, bunurile şi-au pierdut şi ele strălucirea, devenind obiecte moarte, derizorii, cum găseşti şi prin lăzile de gunoi. Probabil că şi ei au acest sentiment, de aceea sînt atît de absenţi şi nepăsători.“ Intr-adevăr, expropriaţii sociali, aceste epave ale unei Armade

de cuirasate învinsă, nimicită, desfăcîndu-şi geamantanele de relicve, cu scopul de a-şi perpetua existenţa fizică după ce identitatea socială veche şi-o pierduseră pentru totdeauna, păreau foarte dezinteresaţi de mersul treburilor lor. Femei de diferite vîrste, unele nemaipăstrînd absolut nimic din marca de clasă, 'bărbaţi cu figuri şterse, fanate, parcă emasculaţi, se uitau placizi în gol, schimbînd din cînd în cînd cuvinte banale între ci şi răspunzând laconic, cu gura abia deschisă întrebărilor puse de virtualii clienţi. Din cînd în cînd, o femeie izbucnea ofensată, cu o furie stăpînită, transformată în exasperare, încercînd să-şi umilească partenerul de tranzacţie cu explicaţii savante. „Dar aceasta este o Galle veritabilă, domnule, am cumpărat-o personal de la Nancy, a fost făcută chiar în atelierul bătrînului ebenist şi decorator, iar acesta este un Cloisonne chinezesc lucrat numai în lacuri naturale." Sau, „cum vrei dumneata să-ţi dau un Deft -original cu 100 de lei ? Fructiera asta are o vechime de trei sute de ani, e o replică după cea de la muzeul din Versailles care a aparţinut regilor Franţei". Altfel răspundeau monosilabic, indi- ■cînd preţul cu capul întors în altă parte, ca să nu vadă cu cine au de-a face, pe mîînile cui urmau să încapă ultimele piese ce făcuseră fală saloanelor şi sufrageriilor lor. Dudu Gologan, cotrobăind prin grămezile de lucruri, găsi pînă la urmă ce căuta – o rîşniţă masivă, grea, de aramă strălucitoare, în perfectă stare – şi era în culmea fericirii. „Asta trebuie să fie de la Istanbul, a cine ştie cărui mare vizir" —• zicea el întorcînd-o pe toate feţele, ştergînd-o de praf şi mîngîind-o ca pe o minune a lumii. Un individ blond, costeliv i-o vînduse fără să se uite la ea, aproape cu scîrbă. „Şi uite, nea Dudu s-a şi îndrăgostit de ea, se gîndea Cernea. Menirea lucrurilor e să facă plăcere oamenilor. Dacă îşi pierd această proprietate, dacă nu mai reprezintă nimic în ochii posesorului, nu are nici un rost ca el să le mai păstreze, trebuie să le lase să plece, să intre în alte mîini, să-şi redobîndească puterea de a produce bucurie." Cernea făcuse şi el o achiziţie. în plină toamnă îşi cumpără o pereche de pantaloni albi de buret, nu

atît pentru împlinirea unei nevoi reale, cît fermecat de graţia pură a stofei, de fantezia fină, ca de poem, a ţesăturii. „Nu au fost îmbrăcaţi niciodată, domnule, te rog să fii sigur, îi garantă femeia fardată ţipător care îi vindea, îi luasem înainte de război, cînd soţul meu, căpitan de marină, acostase la Le Havre şi fusese invitat să facă o partidă de tenis la «Roland Garros». Partida n-a mai avut loc însă, şi toţi am uitat de pantaloni." Femeia furniza aceste informaţii rece, fără nici un sentiment, fără regret şi nostalgie, aşa cum explică un negustor veritabil în ce împrejurări a obţinut marfa de Ia cutare firmă „en gros".

Cernea a părăsit Talciocul decepţionat şi plictisit, neatins intim, emoţional de acest contact, cum se aşteptase, preocupat doar pe plan sociologic, obiectiv, de ideee destrămării claselor, comparînd acest proces cu unul chimic, în care o substanţă dispare la un anumit punct de fierbere, transformîndu-se în vapori, plutind o clipă deasupra recipientului ca fumul unei fantome şi apoi topindu-se în neant. Pe drum încercă însă, privind magnificul trofeu de aramă al tipografului, ca şi pachetul cu pantalonii săi, o senzaţie neplăcută, parcă de compromis moral, de principiu sacrificat; ca un om ce pînă Ia urmă primeşte o mică mită, deşi sub formă mascată, păstrînd toate aspectele cinstei, sau ca unul ce întinde mîna şi ia un suvenir din casa rivalului, incendiată de el însuşi şi arsă pînă în temelii.

Dudu Gologan îl puse să coboare într-o staţie, pe la Vitan, unde era o piaţă mare, bogată – „cea mai grozavă piaţă din ţară", îi spuse el. într-adevăr, în raport cu starea aprovizionării oraşului, acolo era o abundenţă de produse alimentare neverosimilă. Spre deosebire de tăcerea stranie, apatică, sideralâ a protagoniştilor Talciocului, aici negustorii parcă aveau draci în ei. Pe mesele de ciment sau de lemn, galantarele aşezate unul lingă altul etalau toate bunătăţile la care putea rîvni pe atunci un om lihnit de un lung regim de cantină : cîrnaţâ, slăni- nuţă, costiţă afumată, jumări, păsări grase gata jumulite, brîn- zeturi de toate felurile, smîntînă, urdă, ouă proaspete, fructe, castraveciori de Suceava şi cîte

altele. „Uite, dom’ Vlad, eu pe

ăştia i-aş spînzura cu mina mea – spuse Gologan cu năduf. Da* îi dau la dracu, îi mai iert, adăugă el **mucalit, că uite mai vin** şi **mai iau şi eu cîte o bucăţică să ne îndulcim gura, că-ţi spui sincer, mi s-a acrit de burta aia de la noi, de la «Scrisul Liber».“ „Ce burtă, frate se miră Cernea. „Burtă, domne, burtă de vacă. De vreo doi ani la noi la cantină alimentul de bază e burta. Şi s-au învăţat ai dracu', bucătarii, s-o facă în toate** felurile, **că uneori** nici n-o **mai recunoşti. Ciorbă de burtă, burtă pané, şniţel, tocăniţă de burtă, burtă la grătar. Cam de vreo cinci ori pe săptămînă asta e mîncarea la prînz. E, nu te saturi, domne, de atîta burtă, de-ţi vine să dai cu căciula în Bulgaria ?“ Dudu Gologan păstrase această expresie de pe unde era el, de la Dunăre, împreună cu alta auzită de Cernea odată, cînd luase masa la ei, şi cînd coana Catiţa făcuse mămăligă.** „Ştiţi **ce** mămăligă **e asta ? îi spusese Dudu** atunci, – **dai cu ea în Bulgaria şi se întoarce înapoi.“ Asta vrea să spună că era foarte bine făcută, fiartă şi închegată ca lumea, nu fărîmicioasă sau apoasă cum se făcea pe** atunci, **de economie, de sărăcie mai bine zis, nu numai la cantină, ci şi în gospodăriile oamenilor. în piaţă era un vacarm aproape isteric. Precupeţii te luau în primire încă de la doi-trei metri de tejgheaua sau galantarul lor** şi-ţi **făcea capul calendar. Aveau pe un fel de tocătoare de lemn mostre din sortimentele puse în vînzare şi te îmbiau, cu gesturi de mari amfitrioni, să guşti, să te convingi** „şi **dacă nu ţi-o place să-l scuipi pe el în ochi“. în acelaşi timp, cîntăreau, împachetau, socoteau şi încasau, cu o viteză de scamatori. Aveau nişte şorţuri cu buzunare mari în care băgau ghemotoacele de bancnote şi din care scoteau hârtii soioase, făcute ferfeniţă, dînd restul. Banii zburau dintr-o mînă în alta ca fulgerul, gura** vîn- **zătorilor toca fără întrerupere, iar braţele li**

se mişcau fără încetare cu precizia întâlnită numai la roboţi. Muşteriii adunau pacheţelele, Ie puneau în sacoşe şi plecau lefteri. Cel mai mult cumpărau învîrtiţii, liber profesioniştii, făcînd să circule banii încasaţi cam în acelaşi mod, doar pe altfel de pieţe şi tarabe.

Nu prea aveai cum să vezi jonglînd pe aici cu bancnotele muncitori, oameni simpli trăind doar din salariu. Duda Gologan era dintre cei ce-şi mai puteau permite cîteodată acest lux. Fină se întoarse Cernea din mica sa expediţie spre capătul pieţii, zăpăcit de cap şi obosit de atîta vînzoiealâ, gălăgie şi frecuş, Dudu îşi încropise şi el un pachet.

Se urcară din nou în tramvai şi se dădură jos la „Compes- caria“ – un magazin alimentar mare, cu restaurant, de pe lîngă „Casa Armatei” – şi o luară pe jos pe „6 Martie”, artera de promenadă preferată a lui Dudu Gologan. Pe aici defila el, în special duminica, prin faţa magazinelor şi a sălilor de cinematograf, spălat, călcat şi ferchezuit ca un mire, cum îl trimitea coana Catiţa „să se scurgă ochii femeilor după el”. Dealtfel, mai jos, spre Cişmigiu, se afla blocul în care-şi avea locuinţa şi unde stătuse aproape patru ani şi Vladimir Cernea. Coborîră pe „6 Martie“, oprindu-se din cînd în cînd în faţa vitrinelor. „Vedeţi, dom’ Vlad, ce diferenţă ? – îi arătă Gologan. Păi caş-caval de gips ne dau ei nouă ? Mai bine pun dracu o perdea la geam şi nu mai scîrbesc omul cu porcăriile astea.” într-adevăr, în vitrinele alimentarelor se puteau vedea numai mulaje de gips şi de lemn acoperite de praf: jumătăţi de roţi de şvaiţer cu găuri bine strunjite, trapist, salam de Sibiu, tobă... în rest, baterii întregi de sticle cu oţet, cutii de insecticid şi, ici-colo, ligheane cu gogonele murate. Pe cealaltă parte a străzii, la fosta „Cehoslovaca”, magazin de galanterie şi confecţii, în vitrine se ghemuiau în colţuri, pudic, manechine de ambele sexe vopsite în roz, ca pielea omului, goale, aţteptînd un nou transport de rochii şi costume pe cartelă – care dealtfel urmau să fie smulse cît ai clipi din mîinile vînzătorilor de către solicitanţii exasperaţi de aşteptare, lăsînd în continuare bietele trupuri de lemn cu capete îngereşti în nuditatea lor indecentă.

Trecură apoi spre blocul lui Gologan —• Cernea fusese invitat la masă de către acesta fără drept de apel •—, pe

străduţele curate şi cochete din vecinătatea Cişmigiului. Aici soarele de toamnă tocmai văruia faţadele clădirilor, adîncind liniştea, ca

intr-un cimitir plin de cavouri supraetajate. Ici-colo cîte un copil moleşit, somnolent, se lăsa încălzit de razele blînde, iar cîteva pisici moţăiau pe praguri sau traversau strada cu gesturi leneşe, de şarpe sătul, obosit. Pătrunseseră intr-o oază de nemişcare şi pioşenie, unde totul trăia sub domnia suverană şi generoasă a soarelui de octombrie. Nimeni nu îndrăznea să vocifereze, să alerge, să-şi impună voinţa, să-şi manifeste meschinele pasiuni legate de satisfacerea cerinţelor trupului. Stă- pînea un spirit etern. Toamna spăla aluviunile oraşului, împrăştia bunătate, înţelegere şi un consens de discreţie, căruia trebuie să i se supună şi lucrurile şi fiinţele, mari sau mici, vechi sau noi, uitînd pentru o clipă de nenorociri şi ambiţii, de foame şi sărăcie, de speranţă sau ură. Timpul îşi oprise ornicele şi roţile grele ale istoriei abia se mai auzeau, trecînd departe, ca în vis, strivind sau tîrînd după ele – după cum ceva se opunea sau ceva se agăţa de loitrele ei uriaşe.

Madam Catiţa nu terminase de gătit şi, cerîndu-şi mii de scuze, încercă zadarnic să-i facă să aştepte. Bărbaţii ciocniră un pahar de ţuică, se înfruptară din delicioasa pastrama de giscă şi din sîngeretele ardelenesc cumpărate de Dudu din piaţă şi, apoi, plecară să flaneze pe străzile Bucureştiului, în aerul dulce ai minunatei zile de toamnă. Intrară în Cişmigiu şi se tolăniră pe una din băncile din centrul parcului, urmărind cu cea mai mare luare aminte, parcă ar fi căutat pe cineva anume, magma înceată a mulţimii revărsată pe toate aleele. La ora aceea – nu sunase încă miezul zilei – Cişmigiul era invadat de „lumea bună" de duminică. Familii de toate vîrstele, de la proaspeţi căsătoriţi la bunici septuagenari, avînd în sînge, sau abia inoculîndu-şi, măruntul orgoliu mic-burghez, ieşiseră, ca în fiecare zi de duminică, să-şi dumice tihna, să-şi savureze sănătatea şi modesta bunăstare, să-şi etaleze hainele noi, migălos călcate, ferite cu gesturi grijulii de orice maculare şi să-şi arate, cu o mîndrie fals reţinută, feţele împlinite, pîntecele bine conturate. Lăsau să se înţeleagă, prin toată înfăţişarea lor, că acasă îi aşteaptă un

interior curat, frumos mobilat, multe lucruri trainice şi utile, adunate într-o viaţă de muncă, seriozitate şi cumpătare, într-un cuvînt o mică fericire complectă. Era această plimbare prin Cişmigiu întocmai ca pe vremuri prezenţa Ja biserică, în dimineţile zilelor de sărbătoare, a burghezilor prefăcuţi că se smeresc lui dumnezeu, dar preocupaţi să-şi arate temeinicia stării sociale, soliditatea averii agonisite cine ştie prin ce mijloace şi pe ce căi, forţa şi siguranţa de sine. Ducîndu-se acasă, aceşti „enoriaşi" ai Cişmigiului „de duminică la prins" aveau să-şi dezbrace cu grijă hainele bune, de gală, ce primiseră botezul promenadei şi fuseseră atinse cu invidie şi admiraţie de miile de ochi ale trecătorilor, poate mai neîncăpuţi decît ei, şi apoi, în papuci, în veşmintele de toată ziua, aveau să se aşeze în jurul mesei, să-şi soarbă, sugîndu-şi de plăcere buzele, ţuica pusă în găleată, la rece, şi să se împărtăşească din sfintele bucate, preparate după o artă îndelung statornicită de către priceputa stăpînă a casei, satisfăcută că-şi poate mulţumi, într-o zi atit de strălucitoare, familia iubită.

După trecerea orei prînzului, lumea Cişmigiului se schimbă brusc. Işi făcură întîi apariţia soldaţii – în cazărmi masa se ia devreme şi militarii se grăbesc să nu piardă nici o minută din. puţinele lor ore de permisie —•, apoi apărură fetele acelea îndesate, cu fuste creţe, mîini mari şi roşii şi mersul greoi, venite de prin Ardeal ca să păstreze curate casele bucureştenilor cu dare de mină. Aceste două categorii erau, dealtfel, complementare, se aşteptau şi se căutau una pe alta, fuzionînd într-o singură categorie de perechi ce nu mai avea şi nu mai urmărea să etaleze nimic, ci doar să dea puţin frîu liber tinereţii lor încătuşate de rigorile unei vieţi aproape asemănătoare. În sfîrşit, începură să vină mamele cu copii mici, pensionarii bătrîni, dornici să-şi continue în aerul îmbălsămat al grădinii siesta începută acasă în fotolii sau în pat şi, pe măsură ce soarele, tot mai moale, mai catifelat şi mai mingîietor, aluneca spre

marginea bolţii cereşti, ici-colo puteau fi identificate tinere perechi cu mîinile încleştate într-o mută disperare, nerăbdătoare să se ascundă în

vălurile întunericului şi să soarbă cu nesaţ otrava dulce a amorului.

Clnd se înseră, cei doi, sătuli de spectacolul savuros şi atît de divers al Cişmigiului, se hotărîră să încheie ziua bînd undeva o halbă de bere. Dudu Gologan îl conduse pe Cernea la un restaurant cu un nume aproape oficial, „Progresul Social", care făcuse însă mare vîlvă pe atunci în Capitală datorită zvonului că acolo unor clienţi li se oferiseră fripturi din carne de copil.

„Toată chestia e un bluf – îl informă Gologan. La bază a fost o glumă proastă şi ştii cum sínt bucureştenii – gură spartă şi tranca-fleanca. Cred orice prostie, orice zvon. N-ai văzut ? Dacă te opreşti pe stradă şi te uiţi oleacă pe cer, se adună lîngă tine o mulţime, iar unii încep să spună că şi zăresc avioanele sau mi-nunile alea care le trec lor prin cap." Intrară şi comandară – de fapt tată discret Gologan cu un chelner ■— cîte o bere rece la sticlă, pentru că la halbă nu mai era de mult, iar puţinele sticle, şi din acestea majoritatea calde, se dădeau pe sprinceană. Sa-vurau încet băutura spumoasă, înţepătoare, gustoasă, odihniţi şi mulţumiţi de ziua petrecută împreună, atît de bogată în im-presii şi atît de încărcată de sentimentul plăcut al prieteniei şi înţelegerii... în restaurant era un zumzet înăbuşit, spart ara-reori de vocea stridentă a cîte unuia, revoltat sau supărat

de
cine ştie ce pricini, în discuţiile din jurul meselor unde cu mare
greutate puteai găsi un Ioc. Printre mese se strecura cu paşi
tîrşiţi, sleiţi, aplecîndu-se şi întrebînd ceva în şoaptă la ure-
chea clienţilor, un bărbat cu o înfăţişare neobişnuită. Cu o faţă
dominată de un nas mare, aproape grotesc şi de o mustaţă
deasă, căzută pe colţurile gurii, cu plete cărunte acoperindu~i
gulerul hainei subţiri şi uzate, de vară, cu ochii albaştri bul-
bucaţi, adormiţi, omul acesta i se păru deodată lui Cernea,
tresărind, că e Maxim Gorki. „Parcă e Gorki, nea Dudule“,
îşi împărtăşi el impresia. „Vai de mama -lui, don Vlad.
Ce Gorki, e un om amărît de tot. Nu ştiu ce-o fi fost în viaţa
lui, se spune c-a învăţat pe la Paris şi că se trage din viţă
veche, de beizadele, că, să ştiţi, e cult, dar acum n-are unde pune
capul jos.“ „E amărît, monologa Cernea, păi asta înseamnă Gorki,
Amar. Şi din ce trăieşte, nea Dudule ?“ „Face portrete, domne !
Vrei să-l chem să-ţi facă poza ? Să ştii că are talent. Dar cit te
încondeiază, trebuie să-i comanzi cîteva lichioruri amare... He,
he, vorba dumneavoastră, Amar.” Cernea se declară de acord şi
Dudu Gologan se duse şi îl chemă pe ciudatul desenator. Acesta
îşi trase un scaun şi pînă îşi desfăcu blocul şi işi scoase cre-
ioanele, Cernea încercă să-l descoasă niţel. Amar îl fixă odată
cu ochii lui albaştri, bolovănoşi, şi-i tăie lui Cernea orice chef
de vorbă. Avea o gură mare – totul era mare pe chipul lui –

cu
buze groase, senzuale, iar mustaţa gorkiană nu reuşea să aco-
pere chiar de tot colţurile căzute într-o expresie de total amar şi de scîrbă. îşi bău păhărelele fără să scoată un cuvînt,
desenînd cu mişcări încete, lipsite de orice energie, privindu-1
doar de cîteva ori pe Cernea, fără nici o atenţie, ca pe un obiect.
Operaţia aceasta dură mai bine de o jumătate de oră, după care, punînd o parafă indescifrabilă în colţul de joş al cartonului, „Amar“ îi întinse desenul. Cernea găsi un portret
pe care la început nu-l identifică, părîndu-i că seamănă mai degrabă cu Eminescu. Încet, încet, însă, sensurile liniilor înce-
pură să i se limpezească, recunoscîndu-şi trăsăturile, dar nu în
ipostaza lor fotografică, pasageră şi întîmplătoare adică, depen-
dentă de starea de dispoziţie într-un moment dat sau de mina
pe care vroia el să şi-o arboreze, ci într-o interpretare mai de-
grabă perena, aşa cum era el în orice împrejurare şi cum va arăta probabil şi după ce timpul urma să atenueze sau să şteargă
multe din nuanţele acelui moment. Ieşea în evidenţă fruntea
înaltă, bombată şi netedă, cu golfuri adînci şi cu un păr moale,
frumos arcuit pe spate, greblat de degetele lui lungi şi nerwase.
Ochii largi aveau o strălucire inspirată, cam ca de nebun, cum au
sfinţii prin tablourile Renaşterii. Nasul drept, dar nu prea

lung, lăsa un spaţiu prea mare pînă la buza de sus, ceea ce dădea figurii o uşoară încruntare, un rictus de supărare per-
manentă. Gura cărnoasă, armonios tăiată, purta pecetea amă-
răciunii – probabil Amar era mare specialist în reliefarea acestei valenţe a portretelor ■—, colţurile coborînd mult spre
bărbia ovală, moale dar cu o neaşteptată volută energică, cam.
ca barbişoanele ambiţioase purtate, după cum se spune, de ca-
valerii medievali. Cernea rămase pe gînduri, cam încurcat, plăti desenatorului şi apoi îl rugă pe Dudu Gologan „să ac-
cepte stingerea şi retragerea". Făcu sul cartonul şi îl luă cu sine-
fără să-l mai comenteze, apoi se despărţi cu multă efuziune de-
cel ce-i ţinuse o atît de agreabilă tovărăşie în ziua aceea, şi. porni grăbit spre cămin.

Seara, citind o carte la lumina veiozei, din pagini a prins viaţă o scenă şi mai veche, de pe vremea cînd era student. La timpul respectiv i se păruse comică, acum însă devenise dizgraţioasă. Fusese îndrăgostit de o fată, şi ea studentă dar la. Cluj, din care cauză o întîlnea numai în vacanţă, acasă. O vară, întreagă şi-au petrecut serile împreună pe o bancă, în parc, pe o alee ferită de priviri indiscrete. Au înotat după-amiezile în lac, şi-au citit unul altuia poezii din Valéry şi Verlaine, din. Baudelaire, şi-au trimis scrisori, dimineaţa, prin copiii vecinilor. Toamna, despărţirea a fost o mare sfîşiere sufletească şi pînă la Crăciun, cînd aveau să se reîntîlnească, s-au zbătut amîndoi în chinurile iadului. Ceea ce-l obseda pe Vladimir Cernea în legătură cu fiinţa Ninei Trifu, marea lui iubire, era. parfumul atît de original şi tulburător al fetei, intrat nu

numai în nările şi sîngele lui, ci şi în creier. Intr-adevăr, creierul îi. era îmbibat de acest parfum şi de acolo i se răspîndea în toată, fiinţa, cotropindu-l, subjugîndu-1. Parcă era un intoxicat, un morfinoman suferind de lipsa drogului, aşteptînd tot mai agitat să-şi redobândească obiectul viciului cuibărit în el. În. sfîrşit, cu o zi înaintea închiderii cursurilor a luat trenul şi s-a întors acasă. S-au întîlnit în locul lor tainic, nocturn, alergînd unul spre altul ca înecaţii. Dar ce se întîmplase ? Nina era altă, fiinţă. I se părea o străină, o fată anostă, fără nimic din vraja tulburătoare de altădată. Fata simţi răceala iubitului, rigi-. ditatea braţelor altădată stringîndu-i trupul ca nişte şerpi vii, pînă la sufocare extatică... Căutîndu-i febril privirile, încer- •ctnd să dea viaţă buzelor lui strînse intr-un rictus de împotrivire, ferindu-se de buzele ei, îl întrebă pierită, cu moartea în •suflet: „Ce s-a întîmplat, dragule, ce e cu tine, ce se petrece ? ■*Ce a* apărut între noi, spune, spune-mi totul sincer, deschis, aşa ca întotdeauna“. El nu i-a pus decît o singură întrebare : „A ce ntiroseai tu, înainte ?“ Atunci ea a rîs uşurată, destinzîndu-se, recăpătîndu-şi culoarea în obraji. „A paciuli, -dragule, a paciuli. Am avut o sticluţă primită cadou de la tanti ■Cleopatra, adusă de la Paris.“ Dar Vladimir nu-şi schimba mina, nu participa la destinderea şi Ia rîsul el. „Şi nu mai poţi face rost ?“ „O, nu, de unde, dragule, cine îmi mai aduce mie paciuli •de la Paris ?“ Şi atunci, fără să mai adauge vreun cuvînt, fără nici o explicaţie, s-a întors şi a plecat. Terminase cu Nina. El iubise parfumul ei parizian, iubise sticluţa de paciuli, nu fata.

Cînd i-a povestit Ortensiei această întîmplare din tinereţea Iui, punînd mult haz în relatare şi rîzînd dinainte, cum se întâmplă cînd redai o anecdotă foarte reuşită, Ortensia nici n-a clipit. L-a privit îndelung, pătrunzător, îngîndurată, dacă nu speriată puţin, abia murmurînd într-un tîrziu : „Nostim ? de ce nostim ? Mi se pare crud“. Apoi a tăcut şi între ei s-a lăsat o înstrăinare, ca după ce se stinge focul în cămin şi de pe pereţi •dispar culorile de

roşu, roz şi portocaliu.

„Dar, iată – îşi dădu seama brusc –, am ajuns din nou la Ortensia.“ Şi doar îşi propusese... îşi făgăduise de atîtea ori... şi reuşise chiar... Nu s-o uite, dar s-o îngroape, să-i alunge prezenţa din minte, s-o reducă la tăcere. De ce înviau acum toţi morţii, de ce îşi desfăceau giulgiul alb în care îi înfăşu- rase el – sau viaţa, sau timpul –, şi veneau înaintea lui cu •acel ceva oribil înscris pe faţă, ca Ia judecata de apoi! Toată noaptea aceea, dormind sau treaz, în vis, în semitrezie sau pe ■depdin lucid, fusese cutreierat de duhul Ortensiei Anagnoste, de trupul ei de abur, de glasul ei muzical, puţin răguşit, de gesturile şi vorbele ei. O văzuse în mii de situaţii şi împrejurări stranii, legate intre ele printr-o logică impecabilă, dar total absurdă. Dimineaţa a înţeles cum s-au petrecut lucrurile, de ce-i apăruse din filele unei cărţi oarecari amintirea veche a Ninei Trifu. Fusese o viclenie. Da, totul fusese pus la cale, pregătit anume pentru a-l duce direct în miezul cazului Anagnoste. O ipocrizie a sufletului lui, sau mai degrabă răzbunarea acestuia. Căci Ortensia Anagnoste fusese cel mai mare[1] supliciu la care îşi supusese Vladimir Cernea sufletul, cea mai. dezgustătoare trădare faţă de sine.

O cunoscuse la puţin timp după revenirea lui Ia Bucureşti,, cu ocazia unui concert la Ateneu. Ea stătea pe rîndul dinainte,, chiar pe scaunul din faţă. în semiobscuritatea sălii, i s-a părut deodată că părul femeii, castaniu, vaporos, semăna izbitor cu: muzica Iui Grieg cîntată de orchestră, sau că muzica ajungea la el scurgîndu-se ca o electricitate prin vălul arămiu al părului ei. Straniu sentiment, anormal şi supărător ■— i se părea atunci. De cîteva ori, parcă simţind atingerea privirii lui, fe- meia a întors capul oarecum deranjată, ca şi cînd cineva-ar fr şoptit prea tare la urechea vecinului, sau ar fi foşnit ambalajul de staniol al unui baton de ciocolată. Atunci, intr-o fracţiune de secundă, i-a văzut profilul de camee, trăsăturile- semănînd cu cele ale femeilor din „Primăvara“ lui Botticelli.. în pauză a văzut-o de aproape, la lumina

puternică a candelabrelor. înaltă şi foarte zveltă, părea uşor cabrată. îmbrăcămintea o simplifica într-un fel, o flanelă uşoară de caşmir îi reliefa decent bustul armonios, fără nimic provocator, iar fusta, gri îi trăda coapsele lungi, graţioase, mijlocul subţire de gazelă. Despre figura ei, a doua zi nu-şi mai amintea decît că era palidă, dc fapt sidefie, diafană, aproape transparentă, jar pe trăsăturile-acelea delicate căđeau reflexele a doi ochi mari şi luminoşi ca. două lacuri de (munte. Culoarea exactă a ochilor n-o putea, reconstitui, dar lucrul acesta nu-l enerva ca de obicei, cînd memoria rezista eforturilor lui, ci îl distra, îl înveselea. Serile- următoare se dusese la toate concertele de la Ateneu, dar n-o> mai întîlnise. începu să-l cuprindă o uşoară dezamăgire, apei nerăbdare, şi în sfîrşit un sentiment difuz de panică. **Cum era** s-o mai găsească, fiindcă, printr-un proces enigmatic, nu-i mai rămăseseră în minte decît ochii ei, acele două lumini extraterestre, şi părul fluid, ca o muzică vie, ca muzica lui Grieg. Simţi nevoia să reasculte muzica din seara aceea, cu convingerea nemărturisită că prin ea va redobîndi în mod material părul castaniu, electric al necunoscutei. Se interesă de unde ar putea lua un disc de Grieg şi află, printr-un prieten, un profesor, că biblioteca universităţii avea o mică discotecă şi cu puţin noroc ar putea găsi acolo ceea ce dorea. Mai mult, -acesta se oferi să-i faciliteze accesul, chiar să-l conducă la locul cu pricina. Aşa se face că într-o zi, într-o sîmbătă după -amiaza, împreună cu amicul său, intră la discoteca universităţii pentru a căuta concertul de Grieg. *Şi acolo o întâlni pe ea.* Surpriza fu atît de mare că aproape nici nu putu s-o simtă. -Sau poate nici n-a fost surpriză, ci pur şi simplu împlinirea unei minuni pe care o aşteptase, în care crezuse. Abia după aceea veni emoţia. Cum se întîmplă cînd ai trecut printr-o primejdie de moarte, fără să-ţi dai seama, şi deodată te dezmeticeşti, realizezi grozăvia. Mîinile încep să-ţi tremure, te apucă o sfîr- şeală ca un leşin, iar mintea ţi se întunecă, parcă de atunci în- -colo ar începe pericolul. îi fu de mare ajutor faptul că în timp ce el

trecea prin aceste stări sufleteşti prietenul îi explica fetei cu părul de aramă veche dorinţa tovarăşului Vladimir Cernea-, recotnandîndu-l în acelaşi timp ca pe un ideolog de mîna întîi şi ca pe un consecvent meloman. Considerîn- -du-se achitat de datoria sa, profesorul plecă, iar Cernea rămase în seama tovarăşei Ortensia Anagnoste, responsabila discotecii universitare.

Aşa a început totul... întîi audiţiile de Grieg, apoi ieşirile 'împreună, plimbările, concertele, după aceea nopţile în garso- -niera lui, vizitele în familie, în vechea casă părintească a fetei, .pe undeva pe lîngă fostul minister al domeniilor. În frumoasa

vilă construită în stil rustic, împărţită cu alte două familii, petrecea seri lungi, ascultînd-o pe Ortensia cîntînd la pian cu sensibilitate şi duioşie, dar fără izbucniri, fără revolte, fără fur- tuni, uneori doar cu un abur de durere molcomă, resemnată, parcă fără leac, acoperită într-un tîrziu de o lumină sonoră scurtă, tăiată brusc de o ghilotină nevăzută. Tatăl ei stătea aproape toată ziua acasă, lucrînd la un studiu ştiinţific. Fusese o personalitate marcantă în vechiul minister al domeniilor, predase şi la Facultatea de agronomie, fiind considerat un mare specialist în horticultură, aproape un savant. Acum, pensionar, continua să lucreze. Părea un om tăcut, sever, enigmatic. Se ferea să ia parte la discuţiile lor, şi de cele mai multe ori se retrăgea în odaia sa, lăsîndu-i singuri în acel salon improvizat, ce servea drept cameră de muzică. Mama Ortensiei, probabil o frumuseţe pe vremuri, era bolnavă de dropică, avea picioarele umflate şi stătea mai totdeauna în pat.

După ce terminase conservatorul, asta se întîmplase doar cu cîţiva ani în urmă, Ortensia încercase zadarnic să intre într-o orchestră sau măcar corepetitoare la o instituţie muzicală. În- cheindu-se doi ani de aşteptare, familia fiind tot mai strîmto- rată financiar, acceptase slujba la discoteca bibliotecii, căpătată şi ea prin intervenţiile unor prieteni la senatul universităţii. Ieşeau amîndoi, uneori în afara oraşului, şi mergeau, ţinîn- du-se de mînă, pe rambleul căii ferate. Priveau şinele şi apoi orizontul, încleştaţi ca în faţa unei ameninţări iminente şi le plăcea să se simtă aşa, indestructibil legaţi în faţa neprevăzutului, uniţi într-un destin fatal, înspăimântător de dulce, printr-un fior conştient dar nepăsător, lăsîndu-se expuşi oricărei lovituri, oricărui hazard. Cînd se întîlneau în mansarda lui, destul de cochetă, ea devenea posesivă, însufleţindu-se de o voinţă dominatoare dar blîndă, duioasă. îi aşeza capul în poală şi îl legăna, mîngîindu-I cu degete uşoare şi moi, de mătase. Aplecîndu-se, cu ochii ei fosforescenţi, adânci şi misterioşi, cu părul fluid, bogat, metalic ce-i acoperea faţa ea o perdea, cu buzele cărnoase, roşii şi umede îl săruta cu o pasiune disperată. Şi în

aceasta nu era numai exaltarea iubirii, ci parcă un străvechi uitat cult biblic al femeii pentru bărbat, adoraţia magică a Evei pentru Adamul ce nu pregetase să-l înfrunte pe dumnezeu pentru a-i dărui ei un strop de fericire. Chipul suav, sidefiu, cu pieliţa transparenta ca un vitraliu de catedrală gotică, spălat de ploi şi de soare, trupul ei alb şi pur, aproape nepământesc, împrumutat de la făpturile lui Dürer, întreaga ei fiinţă iradiind o impresionantă castitate se animau, zbuciumîndu-se ca o flacără. El se lăsa mistuit de această patimă, mai puternică decit orgoliul lui viril, decit bărbătescul lui instinct stăpînitor, cotropit de o dulce înfrîngere, într-un abandon asemănător poate cu acela al sinuciderii. Câteodată, gelos pe fericirea ei, cu toate că era geamănă cu a lui, pe intensitatea pasiunii şi vitalitatea instinctului ei erotic, atît de senin, de curat, de optimist, simţea nevoia s-o tulbure, s-o răscolească, s-o readucă Ia dimensiunile umilinţei dureroase a unei iubiri sfîrtecătoare, cum era a lui. îl dominau forţa şi puritatea sentimentelor ei şi ar fi vrut s-o vadă suferind, chinuindu-se. Parcă înţelegîndu-l, ea îl privea cu dojană şi, ascultîndu-i cuvintele înmuiate în otravă, izbucnea în plîns. Ochii i se întunecau, lacrimile îi scăldau obrajii şi pieptul alb de marmoră se zbătea cuprins parcă de agonie. Q, plînsul acela chinuit al Ortensiei, pe care el îl dorea, îl provoca, simţind apoi cum îi sfâşie sufletul ca ţipătul unei femei arse pe rug !

Cînd s-au hotărît să se căsătorească, Vladimír, trăind pînă atunci ca un cazan sub presiune, s-a grăbit să-şi împărtăşească taina, cu o plăcere vanitoasă, oriunde găsea ascultători. Mergea cu Ortensia de braţ pe bulevardele Capitalei, păşind ca un pur- sînge arab înaintea cursei decisive, simţind că nimic nu-J mai putea împiedica s-o cîştige. Revolta lui primitivă în faţa iubirii magnifice a Ortensiei se potolise, se ogoise, transformîndu-se tot mai mult în recunoştinţă şi mîndrie bărbătească împlinită, într-una din zile însă, Cernea primi un telefon, la birou, de la Comitetul de partid al Capitalei. Un activist oarecare primise sarcina să-i transmită

comunicarea oficială din partea to-

varăşei Aura – atît, tovarăş«« Aura, ca şi cînd ar fi spus zeul Baal sau Pithya, cu deosebire acest prenume mai sugera şi o anumită familiaritate respectuoasă faţă de persoana respectivă –, deci comunicarea tovarăşei Aura de a se prezenta cit mai repede, chiar a doua zi, la cadrele Capitalei. Cernea, obişnuit de-a lungul anilor cu practica redactării periodice de biografii şi completări la biografii, nu dădu prea mare atenţie faptului. Se duse totuşi a doua *ii,* plictisit ca întotdeauna cînd trebuia să aibă de-a face cu funcţionarii de cadre, chiţibuşari, insistenţi şi mai ales înarmaţi, prin natura muncii lor, cu o suspiciune funciară. Nu uita cun> o dată un bătrîn cadrist cu ochi de viezure şi cu o mustaţă de castor pe care o muşca mereu – tic dizgraţios, insuportabil – îl torturase două ore încheiate ca să-l facă să-i lămurească lui de ce în timpul războiului, la o serbare cu elevii de liceu, patronată de Cernea, fuseseră recitate două poezii în limba germană. „Direcţia şcolii – îi explică el – primise în acest sens un ordin expres de la Prefectura judeţului. Nu i s-a putut sustrage. Şi, apoi, nu te interesează ce poezii au fost recitate ? Sper că scrie acolo, Ia dumneata, în sesizarea aceea pe care o ai în faţă, că elevii au declamat din Schiller şi din Brecht – şi că primul era ignorat voit, iar al doilea interzis în Germania lui Hitler !“ Bătrînul nu auzise nici de unul, nici de altul, aceste nume nu-i spuneau nimic şi puţin îi păsa de ele. El vroia să ştie „de ce în limba germană“, cum explica Cernea această greşeală, dacă era conştient de ea, dacă a analizat-o şi îi cunoaşte rădăcinile. Scăpase de insistenţele încăpăţînate, tot mai tăioase şi ameninţătoare ale bătrînului – hotărît să-l strîngă cu uşa pînă va scoate din el şi laptele supt la maicâsa –, mulţumită intervenţiei unui activist de partid superior, unui şef. Acesta îi dăduse pur .şi simplu sarcină bătrînului să rupă sesizarea anonimă şi să-l lase pe Cernea în pace, iar funcţionarul abia se supusese, cu regret, şi vădit neconvins. Birourile unde intră acum se aflau intr-un fel de subsol. Pereţii erau căptuşiţi cu dulapuri mari de fier, sigilate, iar la măsuţe, într-un aer greu, îmbibat de nicotină rîncedă, cîţiva

bărbaţi în vîrstă, cu ochelari, şi cîteva femei şterse îmbrăcate ea pentru înmormîntare sau parastas, dichiseau maldăre de dosare şi pigujeau tot felul de fişe, pregătindu-se, parcă, să le roadă mărunt cu dinţi de şoarece. Fu condus spre biroul de la capătul culoarului unde lucra tovarăşa Aura. O secretară pipernicită, numai piele şi os, cu un păr cărunt, murdar, nepieptănat – desigur, se gîndea Cernea, o fatăbătrînă acrită –, l-a măsurat rece, de cîteva ori de la picioare la cap şi de la cap la picioare, şi deşi ştia cine este i-a cerut să-şi scrie numele şi funcţia pe o bucată de hîrtie. A cercetat apoi îndelung biletul, lăsîndu-l să stea în picioare, şi s-a strecurat în biroul alăturat. A revenit destul de tîrziu şi, cu o expresie impenetrabilă, măsurîndu-l din nou, de data aceasta numai cu un ochi, dintr-o parte, l-a introdus în biroul „tovarăşei Aura“. După acest nume graţios, romantic, Cernea se aştepta să întîlnească o femeie păstrînd cel puţin urmele unei frumuseţi. Dar din dosul biroului de lemn pătat de cerneală şi de urmeie ceştilor de cafea îl privea, cu un rictus de silă abia stăpînită, o femeie gheboasă, cu obrazul puhav, negricios, mustăcioasă, cu trupul înfăşurat într-un fel de saltea de osînză. L-a invitat pe scaunul din faţa ei şi continuînd să-l străpungă cu priviri ostile i-a pus în faţă un dosar voluminos. Apoi, cu o prefăcută candoare, i-a făcut semn să-l citească. Era dosarul Ortensiei Anagnoste. Cernea l-a răsfoit surescitat, într~o stare de nervi neobişnuită pentru temperamentul lui, de-abia stăpînindu-se să nu azvîrle pachetul de foi mototolite, murdare, în obrazul femeii ce-l privea sarcastic pe deasupra ochelarilor. Cu toată disciplina de vechi activist de partid, ce-i intrase în sînge, nu s-a putut preface pînă la capăt şi, cu un gest violent, ostentativ, a închis dosarul şi l-a împins înapoi, în faţa responsabilei de cadre. Femeia şi-a scos ochelarii şi cu o voce metalică, o voce de fier ruginit, zgrunţuros, i-a comunicat, ca pe un verdict implacabil, imposibilitatea căsătoriei cu Ortensia Anagnoste. „Nu este din lumea noastră, tovarăşe. Dumneata nu te-aî interesat de originea ei socială şi situaţia ei politică ? Cum îţi propui

dumneata să te căsătoreşti fără **să ştii cu cine ? De ce nu ne întrebi şi pe noi ? De ce n-ai încredere în partid ? Noi** de-aia sîntem puşi aici – **ca să** aju**tăm** activiştii **noştri, să-i** sfătuim şi să-i îndrumăm în luarea **unei hotărîri** importante. **Dumneata** nu ştii **că** situaţia acestei **femei** este incompatibilă cu poziţia şi munca de răspundere **pe care** ţi-a încredinţat-o **partidul ?** Profesorul Vanghelie **Anagnoste a** fost latifundiar – mare sau mic, dar latifundiar. Şi în plus, un om de casă **al** marii burghezii, cu o poziţie antimuncito-**rească, antipopulară.** Deci, un reacţionar. Şi cum crezi dum**neata că** şi-a crescut el «încîntătoarea» odraslă – şi pronunţînd aceste cuvinte parcă savura ura de care era stăpînită. în acelaşi spirit, tovarăşe. Iată de ce sînt însărcinată să-ţi transmit hotă- **rîrea de a rupe** imediat orice legătură cu **această** femeie. Căsăto**ria** cu **ea** ar constitui o **gravă** abatere de la linia partidului, un **act** antipartinic."

Da, atunci, în clipa aceea s-a produs marea, capitala, fatala încercare a fibrei lui morale, a structurii personalităţii sale, **a** ceea ce ştia **că se** numeşte, **fără** să fi probat cu adevărat vre**odată, libertatea** spiritului **uman. Atunci,** în **clipa** aceea a plecat **steagul şi a pierdut bătălia, de fapt** fără luptă, în modul cel mai **laş şi ireparabil. Da,** cuvintele femeii i-au sunat ca o melodie **de fluier în** urechile unui şarpe dresat. Fără o vorbă a părăsit **biroul, fără o vorbă a** continuat să trăiască, să muncească, să **respire şi să** se mişte, fără o vorbă şi-a pregătit decapitarea **singeroasă,** monstruoasa decapitare a fiinţei lui şi a fiinţei fe**meii** pe care **o** iubea mai mult decît viaţa. Da, totul **fără** o **vorbă ! Fără** o vorbă, fără o vorbă, fără o vorbă...

N-a avut francheţea morală şi nobleţea sufletească să-i comunice Ortensiei interdicţia. N-a avut nici o francheţe şi nici o nobleţe. Ca un tigru îmblînzit Ia prima lovitură de bici, la prima **împunsătură de** furcă, s-a întors **cu** capul plecat în cuşcă. A **cedat,** docil şi prost, tot ce avea mai scump pe

aceasta lume. N-a **ştiut să o apere, să se** zbată, **să** salveze... Ştia doar că trebuie **să cadă capul său, că săgeata otrăvită trebuia înfiptă toată în**

1 inima lui. Şi că Ortensia trebuie cruţata, ferită, iubită de de- **I** parte, cit mai dc departe, din mormint...

Cu prilejul următoarelor întîlniri fu dc o nesfîrşită tandreţe ocrotitoare, de o blîndeţe şi duioşie ca în faţa fiinţelor dragi foarte grav bolnave, condamnate să piară fără ca ele să ştie. îi I săruta mîinile, îşi îngropa faţa în palmele ei, o purta în braţe şi apoi o aşeza în pat îndepărtându-i şuviţele de păr de pe frunte şi privindu-i îndelung ochii, gura, fiecare trăsătură, fiecare milimetru al feţei. Pe ca la început o mişcară aceste noi şi prea evidente dovezi de dragoste, dar la un moment dat instinctul o făcu să cadă pe ginduri şi apoi să fie l'oaite atentă. Observă că tot şuvoiul de iubire ce izvora din el curgea împreuna cu altul, de amar, de tristeţe, venind din adîncuri insondabile. De aceea, nici nu întreba, ci căuta să afle singură explicaţia. Intr-o noapte de dragoste disperată, ca un rămas bun al trupurilor lor ce poate ştiau, înţelegeau mai mult decît sufletele, conducîndu-se după alte zodiacuri, ea îi şopti la ureche cu răsuflarea fierbinte de bucurie şi fericire : „voi avea un copil". Apoi, ca în delir, repetă la nesfîrşit, şi parcă nimic n-o mai putea opri să spună, să spună : „voi avea un copil, vom avea un copil, voi avea, vom avea, voi avea..." Se gîndise mult dacă să-i împărtăşească atît de devreme vestea, dar fusese sigură că ea ii va împrăştia tristeţea. Tristeţea apăsătoare pe care el vroia s-o ascundă, dar care ei îi făcea inima grea şi dragostea amară .şi viaţa nesigură, plină de spaime. însă el a tăcut. Fără să-i vadă faţa prin întuneric, Ortensia simţi că a pălit, iar trupul i s-a răcit şi s-a înţepenit. Parcă murise. S-a speriat, s-a aplecat asupra lui, l-a luat în braţe. Şi-a pus buzele pe inima lui ca s-o încălzească. Apoi i-a descoperit unda sărată a lacrimilor pe obraz. Un obraz încremenit, cu gura rece şi uscată. Ştergindu-i lacrimile, a fost cuprinsă de o groază fără margini, presimţind ceva ireparabil. „Spune-mi, spune-mi tot, îl îndemna ea, orice ar fi, oricît ar fi de groaznic." El s-a întors şi a muşcat perna şi a mugit ca un cerb rănit, singur, sub colţii unei haite de lupi. N-a putut să-i

spună decît că „nu, nu trebuie, nu se poate“, şi a căzut în genunchi în faţa ei.

I-a îmbrăţişat trupul şi şi-a lipit obrazul de pîntecul ei, s-a încleştat de ea ca un condamnat la moarte de care începe să tragă călăul, arătîndu-i că afară s-au ivit zorile. Ea nu înţelegea această durere mută şi o ploaie de gheaţă îi cădea pe suflet. Vlad era răvăşit, sufletul îi era plin de alge, de cochilii goale, de nisip. Ii scrîşnea nisipul în gură, în ochi, iar de creier i se lipeau meduze gelatinoase. Golit pe dinăuntru, sleit ca după un drum lung prin deşert sau prin pustiuri polare, i-a spus că în viaţa lui era *ceva,* un fel de blestem, despre care-i va vdrbi într-o zi, că o iubeşte atît de mult încît probabil va înnebuni, dacă nu a şi înnebunit deja, dar că... Da, că acest copil, acest copil minunat, ea nu trebuie să-l aibă. Nu acum, nu încă. îi va lămuri el totul şi ea va înţelege, dar acum, neîntîrziat, trebuie să...

A fost o dimineaţă ca după priveghi. Amîndoi ştiau că în cameră era un cadavru şi că stătuseră toată noaptea lîngă el. O lumină leşiatică mîngîia geamurile. Ea s-a îmbrăcat şi a plecat...

Şi cît de josnic a fost sfîrşitul ! El i-a scris o scrisoare în termenii cei mai glaciali, mai uscaţi şi mai respingători, o scrisoare străbătută de un simţămînt simulat perfid, de ofensă – ofensă de neşters, dar prin nimic precizată –, la sfîrşitul căreia fixa, ca un ultimatum poruncitor şi agresiv, o întîlnire în grădina din faţa Ateneului, aleasă special pentru a sugera apusul începutului, sfîrşitul. În ziua şi la ora stabilită era instalat pe bancă, aşteptind-o cu toţi nervii şi cu toţi muşchii încordaţi, ca înaintea unui duel. La un moment dat a văzut-o ! Venea din susul Căii Victoriei, a făcut colţul de la Athenee Palace şi a traversat strada privind ţintă spre micul parc din faţa sălii de concert. Absorbită, total neatentă, surprinsă dc claxonatul unei maşini venind în viteză, a făcut un salt, a fugit şi a căzut chiar la intrare, în faţa porţii. S-a ridicat fără să se mai şteargă de noroi, căzuse într-o băltoacă – înaintînd ca în transă spre Vladimir. El a aşteptat-o pînă s-a aşezat şi luîndu^şi un aer ire-mediabil dezgustat i-a spus, cu glasul sec, doar atît: „îţi dai seama cît de dizgraţioasă este o femeie care cade în noroi

dezve- lindu-şi picioarele în văzul lumii ?“ Şi fără să mai aştepte nici un răspuns, fără să mai privească înapoi, s-a ridicat şi a plecat pentru totdeauna.

Odinioară părăsise o fată pentru că isprăvise o sticlă de parfum, dar cel puţin o făcuse sincer. Acum părăsea cea mai mare iubire minţind mişeleşte, spunindu-i că... deoarece alunecase în noroi. „O, dumnezeule, în ce noroi m-arn bălăcit eu, în ce noroi de laşitate şi trădare.“

A fost o vreme bolnav, şi-a luat un concediu şi a plecat intr-o staţiune balneară. N-a făcut rfici un tratament, a trăit intr-o stare de prostraţie, umblînd mecanic alături de un grup sau altul, ini t ind în sala de mosc duhnind a vase spălate, du- cîndu-se la filmele vechi şi rupte, jucînd table cu cine se nimerea, cu cine accepta să-l ia ca partener. Noaptea se trezea din cinci în cind din somn lac de sudoare, pradă coşmarelor. Auzea trosnind gitul alb şi lung al Ortensiei sub apăsarea degetelor sale ca nişte cleşti de oţel. Alteori miinile-i tromurînde apucau o cupă de cristal plină cu sînge, dau cupa se ridica singură în aer, plutind uşor, dueîndu-i-se spre buze pentru a-i da să bea, pentru a-i stinge setea şi umezi buzele scorojite. Şi această cupă era inima ei. Slăbise, căpătase cearcăne şi creţuri sub ochi, gura lui frumoasă îşi lăsase colţurile în jos şi se descoperi deodată, dealtfel fără nici o surpriză şi emoţie, privin- du-sc în oglindă, aproape bătrîn.

De ce, de ce se supusese ordinului orb şi brutal ? De ce o părăsise pe femeia lui dragă, unică, şi pe copilul lui ? Aceste întrebări îi ciocăneau creierul spărgîndu-i-l, scobindu-l, ca un plisc dc corb nemilos. Şi nu mai putea amîna nici o clipă să-şi răspundă, trebuia să încheie această socoteală. Fusese laş, nu mai încăpea nici o îndoială. Dar ce resort acţionase asupra lui ? Frica ? Frica de ce, de cine ? De cei cc l-ar fi tras la răspundere, de cuvintele lor drastice, de atmosfera aceea, bine cunoscută lui pe atunci, cînd ochii devin suliţi şi te împuftg în inimă ca să curgă apă şi sînge, cînd vorbele te lovesc

pretutindeni ca pietrele şi n-ai cum să te aperi, n-ai de făcut altceva decît să cazi în genunchi sau să fugi ? De asta i-a fost frică ? **Nu,** Viadimir Cernea era sigur că nu ! Laşitatea lui nu era de această natură. El avusese de totdeauna un fel de pornire obscură spre martiraj. Durerile fizice nu-l înspăimîntau, iar perspectiva de a fi hulit, chiar lapidat, pentru o idee înaltă sau pentru un sentiment frumos, putea să-i şi surîdă. Poate i-a fost teamă că o să-şi piardă funcţia, poziţia, calitatea ? Asta cu atft mai puţin ! El se afla acolo unde se afla şi făcea ce făcea numai din convingere, din nevoia de a merge în pas cu istoria, sub acea flamură. Nu avea patima puterii, a măririi, cultul forţei exterioare, conferite de conjunctură, de rang, de însemnul autorităţii publice. Ar fi rămas acelaşi în orice situaţie. Cit de uşor ar fi putut să-şi reia vechea şi minunata sa profesie, găsind în exercitarea ei infinite satisfacţii şi posibilităţi de manifestare. Atunci ce fusese ? Pur şi simplu, voinţa lui se dovedise înlănţuită. Acceptase fatalitatea... Da, asta era, fatalitatea 1 Considerase că porunca vine de la un fel de divinitate căreia nu poţi, nu se cuvine să i te împotriveşti. De la o putere supremă, acceptată de el ca atare, în numele căreia acţiona dealtfel, slujind-o, sporind-o, reprezentînd-o. Fusese ca un Moise primind în mîini, pe muntele Sinai, tablele cu cele zece porunci. S-ar fi putut opune Moise acelei voinţe, cînd el era chemat s-o simbolizeze ? Fusese deci un act mistic, iraţional ? Procedase ca bătrînul acela, Abraham, necrîcnind cînd i se ceruse să ridice cuţitul şi să-şi înjunghie copilul? Numai că acela fusese doar încercat, în timp ce el dusese porunca pînă la capăt. Împlîntase cuţitul şi în copil şi în mama copilului lui. Ce fel de laşitate era aceasta ? A gîndului – nu a inimii şi a trupului, nu a cărnii şi a simţurilor slabe. Gîndul fusese nevolnic, pentru că se închinase unui cuvînt strîmb, rău. Mintea fusese laşă şi proastă, închipuindu-şi că gura aceea dizgraţioasă, crispată exprima voinţa ideii pure în care el credea,

shijind-o cu devotament. Se supusese judecăţii diforme a femeii şi a altora ca ea – oameni ca oricare alţii, deş- tepţi sau proşti, luminaţi sau obtuzi, înţelegători sau rigizi, generoşi sau pizmaşi – ca şi cînd ei ar fi exprimat o judecată supremă, unică, impersonală, obligatorie pentru toţi. Fatală,

deci. Identificase un om – atît de supus greşelii, atît de limitat în puterea de înţelegere, atît de subiectiv şi schimbător – cu un criteriu moral atotcuprinzător. Dar abstract – deci, fals, fals. Nicidecum, infailibil, nicidecum, nicidecum...

Din staţiunea aceea, fusese chemat urgent înapoi la muncă, trebuind să ţină locul directorului plecat în străinătate, şi moara începuse să-l macine din nou... Lucra, se mişca, alerga, dar orice făcea nu putea scăpa de drojdia acră şi urît mirositoare pe care o simţea clătinîndu-i-se în suflet, aşa cum simt bărbaţii în stomac după o beţie mare, prostească, ţinută zile în şir. Apoi nu ştia cum şi de ce, în revolta surdă şi grea împotriva fatalităţii, a ceea ce-l frustrase atît de brutal, de drepturile lui umane, o asocie şi pe Ortensia. Era o mistificare a instinctului de conservare, o stratagemă rafinată a omuleţului meschin din el, necunoscut pînă atunci, identificat acum şi care era hotărît să-l scoată pe căi ocolite din marasm, să-i ofere justificări, să-i dea un suport pentru uitare, pentru supravieţuire. Spunîndu-şi că de fapt ea declanşase răul – prin lumea nefastă de care se înconjurase, prin destinul ei morbid –, o făcuse aliată celor ce-l loviseră, substituind efectul cauzei. Reuşi astfel să o urască. O socoti vinovată şi o urî, pentru ca apoi, prefâcîndu-se că recurge la generozitatea sa, să o ierte. Această nouă minciună şi înşelătorie îi permise să-şi închipuie că a uitat-o, punînd sufletului surdină, înăbuşind mustrările, blocîndu-şî durerea, acoperind rana cu un plasture de pământ clisos. Dar iată, acesta se măcinase de tot, lăsând acum sângele să curgă în voie.

„Aşadar, sânt cu adevărat simple, cursive şi armonioase rândurile autobiografiei tale, tovarăşe Cernea – se întreba Vladimir în batjocură –, rinduri aşternute de

atîtea ori pe hârtie intr-o ordine perfect logică şi coerentă 7“

„Şi dacă te jelui de aplatizarea gândirii tale în anii cit ai lucrat la centrul acela de propagandă, pe cine vrei să

arunci vina ? De ce te-ai integrat în munca aceea submediocră, decolorată ? De ce n-ai imprimat tu acolo, în calitatea de factor de conducere, un alt spirit, un suflu cu adevărat revoluţionar ? De ce n-ai făcut dialectică marxistă, şi ai făcut bu- cherism ? De ce n-ai scuturat pleava din colectivul acela mic- burghez, conformist şi leneş, priceput doar să taie cu foarfecă pasaje din lucrări gata tipărite, la noi sau aiurea, şi să le pună cap la cap ? De ce ai patronat manipularea prefabricatelor ideologice, şi schema – moartea ideii ? Veniseşi doar cu o minte proaspătă, hrănită în seva realităţii vii, nu fuseseşi încorsetat în dogme. Te scăldaseşi şi înotaseşi în adevărul vieţii în toate direcţiile, ca într-un fluviu – şi pe firul apei, şi contra curentului şi transversal. Atunci de ce, de ce te-ai adaptat, de ce te-ai lăsat asimilat ? De ce avizai cu mina ta lungile pagini stereotipe, reci, născute moarte, multiplicate apoi şi trimise spre oameni, interminabilele expuneri monotone adresate unui auditoriu luptînd din răsputeri să nu adoarmă, după o zi de muncă grea? Veniseşi acolo cu limbajul colorat, plastic, acid, format în miile de întîlniri, discuţii, certuri şi împăcări cu oamenii, cu limbajul străzii, al mitingului, al confruntărilor deschise, ca şi al ciocnirilor şi confesiunilor între patru ochi. Şi, în plus, aveai o cultură – de ce să nu recunoşti ? – un spirit sagace de intelectual exersat cu ideea, obişnuit să pipăie miezul raţionamentului, să înlăture nebuloasa şi să descopere esenţialul. Aveai un bagaj de lectură marxistă autentică, nu un pospai de broşură. Atunci ce s-a întîmplat ?“

Nu un mecanism ocult, machiavelic îi adormise oare simţurile, reducîndu-l la numitorul comun al banalităţii, auto- matizîndu-l cerebral ?

Acceptase să vină la acel „centru ideologic nevralgic“ —• cum i se spusese cînd i se dăduse însărcinarea – uşor complexat. Fusese propagandist, secretar de judeţeană şi ştia ce rol are cuvîntul în cîştigarea maselor, în lupta cu

trecutul, în limpezirea ţelurile» nebuloase la început pentru o mare parte a opiniei publice, ca şi în înflăcărarea celor gata de luptă. De aceea,

perspectiva de a lucra într-unul din „creierele revoluţiei'*, unde se şlefuiau ideile scoase ca bulgării preţioşi, dar diformi şi impuri, din cuptoarele practicii sociale, unde se fabricau grenadele pentru cei ce dădeau, şi aveau să mai dea, piept cu forţele opuse, împrăştiind valul blestemurilor aruncate din afară în eter, perspectiva aceasta îl incita. Găsise însă în acel colectiv, considerat elită a frontului ideologic, oameni ciudaţi. De pildă, proaspeţi profesori pe la catedre create ad-hoc, după reforma învăţămîn- tului, predînd după manuale împrumutate, alteori chiar după articole de presă traduse în pripă. Sau publicişti improvizaţi, semnînd în organele centrale subsoluri duble, migălite săptămâni în şir de ziarişti de meserie prea tineri, prea neînsemnat i sau insuficient de valizi politiceşte pentru a se afirma public într-un domeniu atit de delicat şi semnificativ. îşi însuşiseră foarte repede expresia tipică a gravităţii actului intelectual, învăţaseră să mînuiască în modul cel mai dezinvolt şi cu Cea mai mare dexteritate stiloul, creionul, folosindu-le ca pe florete cînd protector, cînd ameninţător, faţă de orice le cădea sub ochi. Aveau ochelari cu rame groase, frunţi îngândurate, mîini îngrijite, grăsuţe, voci joase, măsurate, răsu- nînd solemn, parcă ar fi vorbit într-un templu, şi fixau pe oricine cu priviri ironice, reprimind prin cîte o sclipire batjocoritoare orice efuziune. Nimic nu părea că poate să-i impresioneze, să-i scoată din ritmul lor lent, imperturbabil dar ferm, neclintit ca o lege de fier. Cu excepţia telefoanelor de la conducerea Capitalei, de la organele centrale de presă şi, mai ales, de la Comitetul Central. Atunci morga lor dispărea subit, îşi strîngeau precipitat hîrtiile – mereu pe punctul de a uita ceva, dar reamintindu-şi-l totuşi în ultima clipă –, îşi burduşeau frumoasele serviete din piele veritabilă, se înfofoleau în pardesiile sau paltoanele de o eleganţă sobră şi, ştergîndu-şi fruntea ce începea să transpire, cu ochelarii deja aburiţi, se năpusteau afară pe uşă ca şi cînd de această plecare a lor ar fi depins însăşi soarta socialismului.

Cam aceasta era constelaţia în care nimerise Cernea. El nu le cunoştea acestor oameni trecutul, profesiile anterioare, meritele politice, nu se putea pronunţa încă asupra lor. Bine, dar mai tîrziu ? Mai tîrziu, nu-şi dăduse seama ce nulităţi se ascundeau sub aceste măşti de mari sacerdoţi ai ideii, de posesori ai secretului „tezei" ? Nu văzuse cît sînt de găunoşi, de farsori, de avizi de glorie ieftină şi de bani ? Cîte un spirit mai iscoditor $i rebarbativ, îndrăznind să facă un calcul al roadelor necontenitei lor alergături pe la institute şi redacţii, scotea Ia iveală cifre de necrezut. Nu aflase, nu ştia de toate acestea ? Deci se împăcase cu lumea şi cu atmosfera aceea ca şi cînd ar fi fost o fatalitate. Iată, din nou acest cuvînt, fatalitate ! Dar cum se insinuase senzaţia de fatalitate, neînţeleasă şi nerecunoscută pe atunci, în subconştientul său? Bănuise că în spatele lor se află un punct de rezistenţă prea puternic pentru a fi contestat ? Că orice împotrivire ar fi fost de prisos ? Că nimic nu poate fi schimbat ? Dar de ce măcar nu se indignase, de ce nu se revoltase ? De ce nu plecase ? Numai pentru că nu avusese revelaţia spontană şi integrală a acestei realităţi ? Da, apele călduţe şi murdare îl cuprinseseră cu încetul, treptat, ridicîndu-i-se de la tălpi pînă la gură, moleşindu-l bucată cu bucată, îngreunîn- du-l, diminuîndu-i reacţiile, anesteziindu-i spiritul.

Dealtfel, nici realitatea nu fusese de la început aceeaşi. în primele luni se purtau încă unele discuţii, se mai exprimau puncte de vedere, se putea da curs şi gîndirii proprii. Cu timpul însă, începuse să planeze ceva, ca un nor plumburiu. Lumea se micşora pe neobservate dîndu-i senzaţia, fără să vadă nimic clar şi precis, că burniţează mărunt, des şi umed, înăbuşitor. Se lăsase un fel de ceaţă ca în toamnele lungi de la cîmpie, cînd uiţi de soare şi de lumină, uiţi

să mai rîzi, să mai zîmbeşti, iar feţele oamenilor devin pămîntii, bolnave, cînd preferi să te închizi în casă şi să dormi sau să priveşti în gol, cu gîndul pustiu, încruntarea se instala în atmosferă imperceptibil, dar hotă- rit şi tenace, printr-un impuls străin, venit de undeva din exterior, amplifIcîndu-se cu repeziciune şi cu tot mai mare autoritate. sAşa începuse, în această stare de paralizie şi apăsare, jocul curtatelor încrucişate. Luai un desen cu pătrăţele şi trebuia să găseşti literele potrivite pentru a alcătui cuvintele şi împere- elvrile de cuvinte date dinainte. Da, s-a întîmplat ca atunci cînd **te** apuci să completezi cuvinte încrucişate din amuzament, pentru a vedea ce iese şi apoi, tot repetînd operaţia, uiţi că e vorba doar de un joc, şi te trezeşti practicînd exerciţiul cu nădejde şi conştiinciozitate, cu meticulozitate şi spirit de răspundere, ca pe o treabă adevărată, necesară şi folositoare. „Dar e posibil aşa ceva, e posibil să nu te trezeşti dintr-o asemenea farsă la care iei parte din mimetism sau din lipsă de perspicacitate, «din nebăgarea dumneavoastră de seamă şi iuţeala noastră de mină», cum spune prestidigitatorul ?“

în fond, lucrurile n-au decurs lin, în incoerenţa lor onirică. El nu putea să nu-şi aducă aminte acum că au fost şi accidente de natură să-l trezească, ba chiar să-i determine o poziţie, un demers spre schimbare. Aşa cum a fost, de pildă, incidentul cu tînărul acela şchiop, Victorian Nămete, abia venit de pe băncile facultăţii în toa>$_{fc}$na anului 1950. Băiatul s-a făcut remarcat din primele zile printr-o dîrzenie potolită, o încăpăţînare surâzătoare ce păruse unora bolnăvicioasă. Se insinua că aceasta nu era numai o trăsătură a originii sale ţărăneşti, a educaţiei căpătate pe undeva prin Munţii Apuseni, unde se născuse şi copilărise, ci şi o deformare a caracterului şi a temperamentului, provocată de infirmitate. Foarte bine pregătit, fusese şef de promoţie, dovedea o logică poate prea înceată, dar clară şi dură, şi după cum s-a aflat repede, nutrea şi anumite veleităţi literare. A fost repartizat la elaborarea lu-

crărilor consacrate celor ce studiau materialismul dialectic şi istoric. Cîteva săptămîni a fost lăsat să se acomodeze cu colectivul, cu instituţia, apoi, pentru prima fază, i s-au dat cîteva consultaţii să le citească. Eventual, i s-a spus – desigur, mai mult formal, ca să nu se simtă el inutil –, să facă şi obiecţii şi să Ie comunice autorului sau şefului de secţie. Băiatul însă nu a sesizat latura circumstanţială a însărcinării primite, caracterul ei superfluu, şi s-a pus cu toată rîvna pe treabă. Şi-a luat rolul în serios, cum se spune. A început să facă semne pe text şi să umple pagini întregi cu observaţii, critici, demonstraţii contrarii, propuneri de reformulare, concepînd chiar noi planuri de construcţie a lucrărilor. La primele confruntări cu şeful secţiei şi cu autorii a fost tratat cu oarecare condescendenţă ; s-au făcut glume binevoitoare, desigur pe alocuri şi ironii, dar în tot cazul s-a manifestat răbdare şi o evidentă intenţie pedagogică de iniţiere. El nu prea a înţeles, a rămas destul de nedumerit. Pe măsură însă ce se repetau intervenţiile, atitudinea faţă de el se schimba, trecîndu-se de la iritare la dojana şi apoi la explicaţii tăioase, făcute pe un ton contrariat. Unele replici erau menite să pună în lumină incompetenţa şi dezorientarea lui ideologică, incapacitatea de a folosi învăţătura căpătată la şcoală, foarte temeinică se accepta, pentru nevoile muncii practice, pentru propaganda politică reală, concretă. Victorian Nămete nu. s-a lăsat însă deloc convins de aceste tertipuri şi, cu vorba Iui domoală dar inflexibilă, cu frazele lui tărăgănate dar de o logică uimitoare, s-a apucat să demonstreze în modul cel mai serios nu numai superficialitatea lucrărilor, precaritatea lor intelectuală, dar şi absurditatea unor teze teoretice vehiculate, greşelile ideologice depistate într-o serie de cazuri, adu- cînd în sprijinul său principiile înscrise în operele clasice ale marxismului. Mai mult, el a cerut permisiunea, considerînd că aceasta i se cuvine ca un drept şi îi revine ca o obligaţie, să redacteze, pe aceleaşi teme, propriile lui materiale. Cu perfidia străveche a vînătorului obişnuit să întindă curse chiar sălbăticiunilor mai prudente decît „tînărul mistreţ“ ■— acesta era epitetul aplicat lui Nămete

în culise –, şeful secţiei căzu repede de acord să-i încredinţeze redactarea materialelor cu pricina. Aşa s-a declanşat conflictul. Cînd lucrările au fost predate, s-a organizat o şedinţă a secţiei consacrată analizei lor ideologice şi politice. La început, întrebarea „laitmotiv“ pusă aproape la fiecare paragraf, la fiecare idee, era „din ce sursă provine“, „de unde a fost luată“, „cărui autor îi aparţine“, „în ce articol de

ziar sau de revistă poate fi regăsită, identificată“. Tînărul folosise un număr de citate cu autoritate, dar tratarea ideilor îi aparţinea, formulările erau încercări de exprimare personală a unor teze cunoscute. Cînd a început să răspundă „din capul meu“, mica adunare a izbucnit într-un rîs aproape spasmodic. Victorian Nămete se dovedea deci nu numai orgolios şi prost, ci şi inconştient. În partea a doua a analizei, cîţiva tovarăşi, în intervenţii scurte, ca plesniturile unor bice cu plumbi, l-au pus la pămînt. Băiatul nu s-a lăsat intimidat, n-a tremurat, nu s-a îngrozit, n-a cerut iertare. în loc să se ridice şi să se şteargă de sînge, el sta şi îi privea cu o mare, sinceră şi nedisimulată curiozitate biologică, părîndu-i-se că vede un fel de strămoşi hominizi abia ieşiţi din peşteri. Le-a şi spus, cu toată pertinenţa de care era în stare, că-i consideră troglodiţi şi că i se pare absolut inutilă orice continuare a discuţiei, rezervîndu-şi răspunsurile şi opiniile de fond pentru alte împrejurări. A doua zi a cerut să fie primit de Vladimir Cernea, ţinut dealtfel la curent cu cele întîmplate. înainte de a-l chema, i-a citit lucrările. Erau, adevărat, pline de stângăcii, dovedeau lipsa experienţei construcţiei, dar conţineau gînduri vii, argumente smulse din efortul judecăţii proprii. Relevau dorinţa de a demonstra, nu numai de a afirma, de a convinge şi nu numai de a decreta. Stilul era crud – deşi exprimând o logică sănătoasă –, puţin grandilocvent, bombastic pe alocuri, dar vibrant, capabil să înnoiască haina unor adevăruri vechi, să primenească recuzita „ta modă“, să aducă în urechea oamenilor o altă rezonanţă. La manuscrisele lui fusese anexat un lung referat, semnat de toată secţia, redactat într-un mod foarte perspicace, mult mai substanţial, mai ofensiv şi mai argumentat decît toate lucrările elaborate pînă atunci în secţie. Referatul era înţesat de citate din lucrările tânărului, bine flancate de comentarii, rafinat răstălmăcite, cu concluzii expuse sistematic, pe puncte, din care reieşea incompatibilitatea

totală a autorului cu exigenţele muncii de propagandă. Şi aceasta – se spunea – într-un moment cînd comandamentul vital era asigurarea purităţii

ideologice maxime, fidelitatea faţă **de** învăţătura leninist-stalinistă, cînd a te lansa în sterile speculaţii personale însemna **pur** şi simplu să te azvîrli cu ochii închişi, fără putinţă de scăpare, în mlaştina celui mai cras confuzionisffn. **Vladimir** Cernea l-a primit **pe** Victorian Nămete şi l-a ascultat cu interes şi cu o simpatie instinctivă, imposibil de reprimat, cu **toate** că **ar** fi vrut să se arate mai întunecat, mai impenetrabil, **mai** tăios. În timp ce îl asculta, se gîndea însă cit de **greu ar** fi **să** ia toată această poveste de la cap, să accepte dezlănţuirea bătăliei împotriva majorităţii formate din oameni bine înfipţi în scaunele lor. Şi nu numai împotriva acestora, ci şi **a** rutinei **mai** vaste în care era cuprinsă însăşi instituţia, a miopiei şi intoleranţei dense, ca o masă de cauciuc, în care fuseseră cu toţii **îngropaţi – captivi,** prizonieri. îl năpădea o lehamite masivă şi **grea ca** un munte. De aceea, i-a sugerat tînărului chiar de la început, mai pe ocolite, apoi aproape precis, l-a rugat chiar, să abandoneze, să lase să treacă timpul şi, mai bine, să încerce altundeva. Victorian Nămete l-a ascultat cu atenţie încordată, cu **o** mare curiozitate ; privindu-l fix drept în ochi, îi cerceta **expresia feţei, tnăsurîndu-i** cuvintele, cîntărindu-le, **urmărind** ceva **dincolo de** ele, căutînd să ghicească ceea ce-l speria pe Cernea. Directorul adjunct vorbea, gîndindu-se de fapt Ja ce spune **doar cu o** parte a creierului, deoarece era tot mai mult fascinat de privirea albastră, curată şi senină, şi în acelaşi timp **dură,** cercetătoare, hotărîtă parcă să-l dezbrace, a lui Victorian Nămete. După tăcerea lungă ce coborîse la un moment dat între ei, tînărul deschise **gura** şi-l întrebă **cu o voce tărăgănată** şi **parcă** adînc îndurerată : „Tovarăşe director, eu aş **vrea** să ştiu dacă dumneavoastră credeţi ce scriu ei despre mine acolo“. Cernea simţi că fruntea i se umezeşte şi neputîndu-şi lua privirea de la ochii aceia ce ascundeau un mare pericol, răspunse **repede,** fără să se gîndească, cu o voce albă, moale : „Nu, nu cred“. Şoapta căzu între ei ca o pasăre ghemuită, ca un porumbel ucis **de** un glonte răzleţ.

Tînărul a plecat capul, s-a scuturat uşor ca de un fior de frig, s-a ridicat şi cu mersul lui anevoios,

de şchiop, a părăsit încăperea. Cernea s-a dus Ia fereastră, împins parcă de dorinţa de a privi prin geamul transparent înăuntrul încăperii, nu afară, şi negăsind nimic, înăuntru fiind doar el, fără ferestre prin care să poată privi, sau cu ferestrele oblonite, sau vopsite ca vitrinele magazinelor în faliment, s-a întors şi cu gesturi nervoase, cu mîinile crispate, a rupt în bucăţi mici manuscrisele şi referatul şi le-a aruncat în coşul de gunoi. De a doua zi Nămete nu s-a mai întors la lucru şi Vladimir Cernea n-a mai avut nici timp, nici posibilitatea să se intereseze de soarta lui.

în cursul săptămînii, Cernea era tot mai absorbit de programul şcolii. începuseră seminariile, iar lecţiile, oricît de slabe şi neinteresante, erau flancate de lungi liste bibliografice cuprin- zînd, pe lîngă broşurile de strictă actualitate foarte multa traduse, opere teoretice capitale. Citea de obicei în sala de lectură, unde domnea o atmosferă plăcută, încărcată de gînduri ca de mici vietăţi nevăzute, o tăcere grea, de încăpere unde motani adormiţi torc taine obscure. începuse să-şi extragă sistematic ideile de bază ale operelor, selectate din amalgamul polemicilor şi al materialului publicistic de epocă, perisabil, făcindu-şi lucrări, de sinteză, complectate cu reflecţii şi interpretări proprii privind realitatea istorică nouă. Stăpînit de o senzaţie apăsătoare de spaţiu închis, şi înţelegînd că pe măsură ce înainta în studiu timpul i se va împuţina devenind tot mai neîncăpător, încerca să mai iasă măcar duminica, deşi şi aceasta era din oe în ce mai anevoios. îi plăcea să umble singur, bătînd străzile Bucureştilor, observînd, pentru prima oară atent şi detaşat, pulsul vieţii oraşului.

în duminica aceea vremea era urîtă, dar cu toate acestea oraşul zumzăia ca un stup de albine. Ninsese şi zăpada se topise, cerul era închis, ici-colo se mai vedeau pete albe pe lingă pomi şi garduri. Vehiculele şi oamenii

treceau printr-un fel de mocirlă, stropind şi mînjind totul. Cernea o luase pe

Calea Victoriei şi cu cit înainta spre Piaţa Palatului cu atît era mai greu de circulat, atît pe trotuar, cît şi pe partea carosabilă a străzii. Un fluviu dens de oameni curgea în ambele sensuri. Nu se mai uita nimeni pe unde călca şi stropii de zăpadă topită şi de noroi săreau în voie pe hainele oamenilor. Dinspre Piaţa Palatului răsuna, de la mai multe magnetofoane deodată, vocea unei cântăreţe bine cunoscute, şi pe măsură ce se apropia, Cernea putea distinge tot mai clar melodia tărăgănată, sincopată pe alocuri, foarte familiară pe atunci şi asociată automat de toată lumea cu numele interpretei. Refrenul simplu dar fără nici o noimă, te urmărea, tocmai prin stupiditatea lui, mult timp după ce-l auzeai, decianşîndu-se singur în cap ca discul unui picup automat: „Hopa, hop, hopa hop, cînd la trap, cînd Ia galooop“. Cernea putu constata încă de departe motivul marelui exod public dinspre şi înspre Piaţa Palatului – intrase în funcţiune „Orăşelul copiilor“. Mai era destul pînă la Crăciun şi pînă la Anul Nou, dar edilii oraşului se grăbiseră, fie ca să scape de o belea, fie pentru a mări deverul la produsele de consum disponibile. Căci, aşa cum avea să remarce din nou Cernea, acest cadru de divertisment, conceput pentru copii, era cel puţin în aceeaşi măsură, dacă nu într-una mult mai mare, destinat părinţilor. Orăşelul miniatural consta din nişte ziduri de lemn vopsit, cu creneluri şi turnuleţe de pază, cu pontice, un braâ cu adevărat monumental, încărcat cu globuri enorme, cu beteală şi alte zorzoane colorate, şi cîteva improvizaţii meschine pe care puţini copii îndrăzneau să le folosească drept instrumente de joc. în schimb, la tot pasul te îmbiau dughene cu ţuică fiartă şi crenvurşti calzi, mânjiţi cu mult, foarte mult muştar, din care mulţimea perechilor – cu prunci în braţe – se înfrupta pantagruelic. Peste tot plutea aburul înţepător al ţuicii amestecate cu piper, iar pe jos se făcuse o pardoseală de cartoane, din acelea folosite pentru împachetatul prăjiturilor, pe cave vînzătorii le ofereau clienţilor odată cu crenvurştii, mai ales pentru a avea tinde arunca oele cîteva linguri de muştar – nu se ştie

«*

de ce atît de abundent pe vremea aceea în alimentaţia publică. Erau şi vreo două ghişeuri **de unde se** puteau **cumpăra,** pentru micuţii titulari ai orăşelului, brioşi —■ un fel de ghemo**toace de cocă deasă,** insipidă şi **înecăcioasă,** foarte greu **de** înghi**ţit, coaptă însă în drăgălaşe forme de cozonăcei. Cernea se în**ghesuia şi el prin lumea aceasta veselă ce rîdea încălzită, cu ceştile aburinde în mîini, şi muşca din crenvurşti, scoţînd o uşoară plesnitură apetisantă, şi **se bucura** şi el **de omeneasca** şi atît de puţin pretenţioasa bucurie **a** oamenilor. **înţelegea că** ceea ce se întîmpla atunci, în piaţa **aceea,** era un semn distinctiv al epocii, al noului regim. îşi **aducea** aminte din timpul studenţiei, că acest pavaj din faţa Palatului **regal** era pista **de** curse a somptuoaselor perechi burgheze. Atunci nu mirosea a crenvurşti şi a ţuică fiartă, ci **a** parfum parizian, nu **muşcau** pruncii din brioşi, în braţele mamelor, ci îşi muşcau **buzele de** invidie **doamnele** încă neinvitate la **palat,** trăgînd discret cu **ochiul spre ferestrele opace ale fascinantului edificiu. Acum în** Piaţa **Palatului se distra, folosind** acest **pretext** sărbătoresc, **însăşi** clasa muncitoare – meşterii de **pe la** Lemaître, **de** la **Vulcan** sau Gri vi **ţa, cu** consoartele lor mai tinere sau **mai bătrîne, unele** cu obrajii **proaspeţi şi** durdulii **de ţărănci** sănătoase ieşite **din satul** lor **de curînd, ca** ucenice, **sau ca să se** cunune. **Oamenii** aceştia nu **aveau** pe ei blănuri şi stofe scumpe, **erau** îmbrăcaţi **cu haine cumpărate pe cartelă, dar plimbîndu-se, nuncînd şi** rîzînd cu atîta poftă în Piaţa Palatului, într-o zi **oarecare de iarnă, arătau că puseseră** stăpînire pe tot **ce avusese mai grandios** şi **inaccesibil** vechea **clasă.**

Cernea **se** uita la **îngrămădeala pestriţă** ce **forfotea în marea piaţă,** şi **apoi la** clădirea masivă, înconjurată **cu garduri înalte** de fier, remarcînd, cu **un** straniu sentiment de plăcere, **mai** mult parcă, de victorie, cum se ignorau reciproc. Oamenii pleoscăiau **cu** bocancii prin ciulamaua de **pe pavaj, făcută** din zăpadă topită **şi din** noroiul **adus pe**

tălpi **de** prin cartierele şi mahalalele **de unde veneau, şi rîdeau şi vorbeau nepăsători, ca intr-un obor sau ca într-un bilei; habar nu aveau că alături se afla palatul regal. îl întorceau fundul şi beau ţuică fiartă, aruncînd pe jos ghemotoace de hîrtie şi cartoane mînjite de muştar. La rîndul lui, palatul, cu porţile închise, cu ferestrele oarbe, casă veche, părăsită, se arăta total nepăsător şi insensibil la ce se petrecea acolo, la doi paşi. Uitaseră şi unii şi alţii de vechea rivalitate, de ciocnirile sângeroase, ca şi de înfruntarea mută, permanentă, ce-i opusese şi îi legase. Palatul mort nu mai tresărea la apropierea mulţimii, adunate de atâtea ori în faţa gardurilor pentru a-şi scanda revendicarea drepturilor elementare, pentru a face să răsune din mii de voci dușmănia şi ura, amestecate cu teamă şi cu acel strivitor complex social, de distanţă şi slăbiciune în faţa puterii. Uitase suspiciunea cu care privea odinioară perindarea zilnică prin faţa sa a cetăţenilor de toate felurile, încercând să-i ghicească pe cei de la care putea veni surpriza revoltei, imprecaţia, bolovanul aruncat cu furie în fereastra în dosul căreia se aflau tronul, coroana, sceptrul, şi mina ce putea ordona puştilor să se descarce. Dar şi mulţimea părea că a uitat tropăitul gărzii în fireturi, care se schimba la aceleaşi ore cu exactitatea cronometrului, ca un semn al puterii arogante şi al preciziei de mitralieră al instrumentului de dominaţie. Uitase sau părea că uitase mulţimea fiorul rece, involuntar, încercat nu cu mult timp în urmă, la trecerea prin faţa acestei citadele dinlăuntrul căreia se comandase nu o dată „foc“, atunci cînd ea, mulţimea, se adunase în număr prea mare în piaţa pe care acum o domina cu un simţ posesiv de nimic tulburat. Uitase şi de casta ce-şi trăise viaţa între aceste ziduri, în jurul sacrului nucleu monarhic, de marile serbări galante, de lumea inaccesibilă, despre care se afla cîte ceva adevărat**

doar eu ocazia scandalurilor publice, de luxuria şi cinismul exprimat într-o românească stricată. Uitase de înalta şcoală a dispreţului faţă de vulgul autohton, a sîngelui rece în apăsarea pe trăgaci sau în detonarea obuzierelor, a artei de a aduna aur de acolo de unde nu era nici pline.

Cufundat în aceste gînduri, Cernea se auzi strigat pe nume şi fu smucit de braţ de cineva din spate : „Vlad, Vlad, hai, mă, ce te iaci că nu mă vezi ?" – îl **apostrofa un bărbat scurt şi** îndesat, **cu sprîncene groase, negre** şi zburlite **ieşind viforos de sub că**ciula **fumurie** de **miel, încă** o dată cît capul lui. **„A, Grecu,** îl **recunoscu Cernea. Ce faci, Mircică, te plimbi ? Era să-mi rupi mîna, mă,** cu laba **aia a ta de** urs." Mircică **Grecu, profesor** de **chimie, era** şi el originar din oraşul N. şi **predaseră împreună la acelaşi** liceu. Nu fuseseră prieteni, **dar cînd doi** fii ai **aceleiaşi urbe se** întîlnesc **pe** un teritoriu străin, mai ales **în** forfota **Capi**talei, în acest babilon îndepărtat, nu ca distanţă geografică, ci ca univers social, ei devin spontan familiari, **ca** şi cînd **s-ar fi aflat întotdeauna** în relaţiile cele **mai** intime. **„Ce să fac, frate, am** devenit şi eu bucureştean – îi spuse Mircică cu **oarecare** mîndrie. Jubila văzînd mirarea lui Cernea. Râse **de cîteva ori satisfăcut** şi **adăugă :** lucrez la Inspectoratul şcolar **regional, tovarăşe,** am **ajunsără inspectori,** înţelegi dumneata? **Păi numai** tu **să** tai şi **să** spînzuri **pe la** centru ? Noi ăştialalţi să **mucegăitn în** provincie ? Nu **se** poate, **domnule, ne mai emancipăm** şi noi. Şi **acum să ţi-o prezint pe iubita mea soţie- Carmen, uite, dragă, el e Vladimir Cernea** de **care** ţi-am vorbit. **Mare ştab pe-aici, prin Capitală, să ne punem bine cu el." Rîdea ca omul glumeţ, mîn- drindu-se însă cu amîndoi,** şi **cu** „iubita lui **soţie" şi cu priete**nul din **oraşul natal** ajuns **ştab. Femeia, blondă, în discordanţă deci cu numele, era la fel de înfiptă şi guralivă ca şi bărbatu-său, ba parcă**

mai lipicioasă. îi **strînse îndelung mîna lui Cernea şi îi rîse cu toată gura, drept în obraz, parcă s-ar fi cunoscut de cînd lumea. Ba, împinsă de nişte trecători, se îndesă în el, sprijinin- du-se amical de pieptul** lui. **Nu era** nici **frumoasă, nici urîtă, o femeie banală dar vioaie, sociabilă, gata să se bage în sufletul omului – în această privinţă parcă modelată după chipul şi asemănarea lui Mircică Grecu. „Şi asta are ceva de negustorească – îşi zise Cernea – ca şi...“ Abia atunci îşi aduse aminte de ceva, de un anumit moment, şi un ghimpe i se înfipse în inimă, sleindu-i zîmbetul de pe faţă şi făcîndu-I să caute nerăbdător un motiv plauzibil pentru a se retrage. Dar Mircică vroia să exploateze bine împrejurarea ivită, norocul de a-l fi întîlnit** pe „ştabul politic“ – nu ştia exact ce învîrteşte Cernea prin Bucureşti, dar era sigur că e o persoană influentă. De aceea, îl copleşea cu familiaritatea Iul, băgîndu-l mereu între el şi nevastă-sa, străduindu-se să închege acolo, pe loc, -o legătură mai durabilă, să stabilească un cap de pod.

Care fusese acel moment, reînviat deodată, atît de supărător, în mintea lui Cernea ? Cu vreo doi ani în urmă, cineva îi ceruse o caracterizare scrisă despre Mircea Grecu, în legătură cu promovarea lui într-o funcţie de răspundere. Cernea se conformase. Scrisese cîteva fraze despre biografia acestuia – era fiul unui fost negustor de stofe destul de înstărit –, menţionase că în general e un om pregătit şi capabil, dar apoi adăugase că, ştiindu-l de mic, cunoscîndu-i familia, urmărin- du-i evoluţia caracterului, nu poate spune decît că şi el e stă- pînit de aceleaşi apucături negustoreşti ca şi taică-său, că e versatil, ipocrit şi avid de cîştig personal cu orice chip, oricum nu un militant convins al vremurilor noi. Aceasta fusese caracterizarea dată de Cernea – într-un act oficial, pus cu siguranţă la dosarul de cadre —■, omului ce se gudura acum pe lingă el împreună cu blonda lui nevastă.

Cu mare greutate reuşi Cernea să se elibereze, după ce acceptă să-şi noteze numărul de telefon al lui Grecu, şi după ce-i promise femeii, gata să-l sărute la despărţire, că-i va face plăcere să o revadă, ba chiar „să petreacă împreună o seară, aşa ca între prieteni şi intelectuali“ – cum sugera ea. Se simţea foarte răscolit. La un moment dat i se făcuse ruşine, privindu-i pe cei doi cum se bucurau că-l întîlniseră, cum se căzneau să-i arate cîtă afecţiune îi purtau. „Să ştie ei cum l-am încondeiat eu pe Mircică, îşi spunea el ? Şi, într-adevăr, dacă vor afla ? în primul rind, evident, nu vor mai ţopăi aşa pe lîngă mine. Dar cum aş susţine eu privirea lor mustrătoare, încărcată de reproş ? Ar continua să-mi fie ruşine ? Aş începe să mă justific, bîlbîin- du-mă ? L-aş ruga să mă scuze, i-aş cere iertare ?“ în atmosfera euforică stârnită de Mircică şi de nevastă-sa, încercase un sentiment de vinovăţie, ca şi cînd comisese un act de de-

laţiune, un sperjur. Acuma judeca mai la rece, dar întrebarea capitală, din care derivase şi sentimentul anterior, stăruia : avusese el dreptul .sa dea un asemenea verdict, intr-un document oficial, desp[r]e caracterul şi moralitatea acestui om ? Dar înainte de toate avusese dreptate ? Acela, scris de el negru pe alb, era adevărul ? Sigur, îl cunoscuse îndeaproape pe Mir- cică Grecu, fără să fi fost prieteni, şi multe aspecte ale felului .ău de a fi nu-i plăcuseră. Dar acestea îl defineau în întregime ? Si apoi nu era posibil ca el, Cernea, să fi fost subiectiv faţă de acest om ? Nu intrase cumva în joc. în aprecierile sale, şi aversiunea faţă de starea socială a familiei lui Grecu. faţă de ifosele prosteşti ale lui taică-său, ridiculizate nu o dată de bătrînul Anghel Cernea ? în plus, Grecu nu se putuse oare transforma în timp, ca orice om dealtfel? Do unde concepţia aceasta fixistă, potrivit căreia o fiinţă omeneasca rămine încremenită într-o unică ipostază moralii toată viaţa ? Aceasta, pe de o parte ! Pe de alta, nu fusese vorba, în fond, şi de data aceasta, de aceeaşi optică social-abstractă dea judeca oamenii – dovedită de el şi cu alte ocazii ? Nu pusese individului pecetea categoriei ? Toţi fiii de negustori trebuie să fie neapărat versatili şi ipocriţi, incompatibili cu concepţia nouă despre lume, incapabili de convingeri cinstite ? Cernea, poate dintr-un impuls excesiv de obiectivitate, înclina să creadă să greşise şi în acest caz – prin generalizare social-politică, prin absolutizarea criteriului de clasă. Această concepţie strivea insul sub povara unei fatalităţi, ca păcatul originar, sacrifica dreptatea lui personală pentru o dreptate istorică teoretică. Cernea îşi dădea acum limpede seama că, indiferent dacă simţul său politic funcţionase bine sau nu, privitor la firea şi înclinaţiile morale ale lui Mircică Grecu, în judecata lui se strecurase încă o dală greşeala abstractizării rigide. Poate îl intuise bine pe fostul coleg de catedră – dealtfel, după cum se vedea, acesta reuşise să se salte, „să se emancipeze“ cum spusese el, trecînd desigur peste multe obstacole de felul

caracterizării lui Cernea, poate şi de alte feluri. Şi acum i se păruse că entuziasmul amical al lui Grecu era forţat, interesat. Dar nu aceasta avea acum importanţă pentru Cernea. Esenţială devenise convingerea că în atitudinea faţă de oameni, în acte de răspundere privind destine omeneşti individuale, nu ai dreptul să te ghidezi doar după intuiţie, după instinctul de clasă şi după conceptul abstract al tipologiei morale de grup. Trebuie să te pronunţi cu cea mai mare grijă, şi numai în măsura în care te bazezi pe o cunoaştere directă, corectă, obiectivă. Aceasta îşi propunea să fie, orice s-ar întîmpla, conduita lui de aci înainte.

Capitolul II

Se făcuse seară. Sala, luminată electric, părea cufundată în muţenie, ca în vidul unui clopot uriaş ; parcă ax fi fost o •nacelă plutind singuratică în univers. Această impresie se creează de obicei în edificiile publice, în special în marile lăcaşuri de învăţămînt, cînd mişcarea de pe coridoare încetează, prin pereţi nu se mai transmite vibraţia rumorii produsă de aglomeraţia de peste zi, iar în încăperi respiraţia frenetică a oamenilor se stinge. Zidurile încremenesc atunci în tăcere, în părăsire, într-un fel de enigmatică, impenetrabilă meditaţie minerală asupra întîmplărilor consumate înăuntrul lor. Cele mai multe lumini se sting, doar pe cîteva culoare penumbra este punctată de imul sau două becuri, obosite şi ele, gata să-şi închidă pleoapele. în asemenea seri cei ce mai rămîn într-un birou, într-o clasă, într-o sală, se simt desprinşi de lume, izolaţi. Treaba lor, sau discuţia, sau lectura, pierd ceva din rutina şi automatismul ce le caracterizează de obicei, la lumina zilei, atunci cînd clădirea zumzăie ca un stup. Capătă o notă mai tainică, mai misterioasă, ca ritualul unui grup de iniţiaţi. Această senzaţie o aveau, bineînţeles mult mai difuz decît se descrie aici, participanţii la seminarul de filosofie al grupei a 111-a anul I de la şcoala politică superioară. Sala fiind destul

de încăpătoare, iar grupa relativ mică, studenţii stăteau cîte unul în bancă, distanţîndu-se instinctiv pentru a acoperi spaţiul şi pentru a-şi crea fiecare un fel de tribună proprie, deose- bindu-se astfel de maniera şcolărească tradiţională. Adulţi, cu experienţă de viaţă, cu trecut politic, unii cu obişnuinţa conducerii, a autorităţii ia diferite grade, erau diferiţi ca psihologie de studenţii obişnuiţi, aceia avînd, dimpotrivă, tendinţa să se strîngă unii în alţii ca o turmă, dornici să se amestece, să se confunde, să se piardă în anonimat.

La catedră se afla conferenţiarul Haralambie Negru, un cm masiv, cu părul roşcat, des şi frumos ondulat, deşi tuns şi pieptănat fără gust, parcă arătînd prin aceasta că nu pune nici un preţ pe podoaba sa capilară. Seminarul de filosofie decurgea greoi, cu mari opinteli şi de o parte şi de alta. Se vorbea cu voce scăzută, dezlînat, principala preocupare a tuturor fiind corectitudinea exprimării, nu în sens logic sau gramatical, ci al reproducerii unor propoziţiuni pe care memoria se străduise să le fotografieze intacte. Tema seminarului era teoria leninist-stalinistă a cunoaşterii. Un student tocmai se străduia să reconstituie citatul din Lenin, din „Materialism şi empiriocriticism“, în care se arăta cum încercau idealiştii kantieni şi alţii să-i combată pe materialişti acu- zîndu-i de inconsecvenţă şi lipsă de logică, în sensul că, recunoscând existenţa lumii exterioare, independent de conştiinţa omului, ajungeau în mod absurd la ideea depăşirii limitelor experienţei. „Şi în ce consta eroarea lor, unde nu aveau ei dreptate – îl încuraja conducătorul seminarului –, du, te rog, mai departe raţionamentul, combate această acuzaţie falsă.“ „Ei nu aveau dreptate, se însufleţea, astfel stimulat, studentul, unul Pieptăn, deoarece noi cunoaştem lumea exterioară tocmai prin intermediul experienţei, ca atare nu este nici o inconsecvenţă în teoria materialiştilor.” „Dar ce considerau idealiştii că nu poate fi cunoscut prin experienţă“, încerca conferenţiarul, cu multă răbdare pedagogică, să-l ducă mai

departe pe student, în profunzimea raţionamentelor filosofice. „A, da, se dumirea fericit studentul, ei se refereau la lumea neobiectivă, la lumea mistică, ce nu poate fi cunoscută prin intermediul simţurilor, prin experienţă.“ „Foarte bine, aproba mulţumit conferenţiarul, deci prin această critică ei nu făceau altceva decît să se autodemaşte.“ „Dar nu putem lua în considerare şi un alt aspect al problemei, tovarăşe conferenţiar ?“ – interveni cu o voce moale, parcă dus pe gînduri, ridicîndu-se în picioare, Vladimlr Cernea. „La ce aspect vă referiţi ?“ se întoarse greoi conducătorul seminarului spre cel ce vorbise. „Mă gîndesc, de pildă, la faptul că lumea exterioară, fiind infinită în timp şi spaţiu, ajunge într-adevăr, în mod obiectiv, să depăşească limitele experienţei umane.“ Conferenţiarul Haralambie Negru bătu de cîteva ori din pleoape, uitîndu-se cercetător şi nemulţumit spre becul din tavan ca şi cînd l-ar fi supărat lumina, deranjîndu-l în buna desfăşurare a seminarului. Apoi, superior, dar îngăduitor, cu aerul că l-a prins pe student, dar va proceda pedagogic ajutîndu-l pe el şi pe ceilalţi să înveţe din greşeli, îl întrebă : „şi unde te-ar duce pe dumneata un asemenea raţionament ?“ „La concluzia că, dacă cineva ne reproşează că nu putem cuprinde cu simţurile noastre, cu experienţa noastră practică, tot universul, întreaga realitate obiectivă – subliniez, obiectivă, pentru că acest cuvînt este esenţial –, acesta nu este nici un motiv de supărare. Dimpotrivă, cred că acesta este tocmai unul din postulatele teoriei cunoaşterii în dialectica materialistă.“ Conferenţiarului îi dispăru de pe buze surîsul atât de bine elaborat şi uită pînă şi de neajunsurile provocate de lumina becului din tavan. El se încruntă puţin, apoi se adresă clasei cu o voce deodată înăsprită, ce invita la responsabilitatea unei opţiuni, ca intr-un abia mascat ultimatum : „Ceilalţi tovarăşi ce părere au“ ? Apoi scoase maşinal pieptănul şi începu să şi-l treacă prin păr cu gesturi rapide, energice, ca şi cînd îndeletnicirea aceasta vroia să exprime şi luarea unei decizii ferme, după răbdarea şi bunăvoinţa irosite zadarnic.

Nimeni nu dădea **însă curs invitaţiei şi tăcerea clasei se prelungea supărător, atmosfera devenind tot mai grea. Omul de la catedră trebuia să încheie, vrînd nevrînd, inclusiv inventiva stratagemă cu pieptănul, în care parcă îşi pusese toată speranţa. „Nu are nimeni nimic de spus ? Destul de rău, tovarăşi. Va trebui să examinăm această situaţie, va trebui să analizăm gradul de pregătire a grupei pentru acest seminar, ca şi partinitatea faţă de principiile de bază ale teoriei noastre ştiinţifice despre cunoaştere. Căci noi nu acumulăm la această disciplină cunoştinţele într-un mod iluminist, sau în mod obiectivist, ca în tehnică. Esenţială este poziţia faţă de concepţiile eronate, străine. De pildă, dumneavoastră, tovarăşe Cernea, cum vă explicaţi că aţi ajuns la o asemenea concluzie agnostică ?“ „Poate prin aceea că am citit foarte atent, de fapt am recitit, bibliografia indicată pentru acest seminar 1“ Cîţiva pufniră în rîs, reprimîndu-şi însă repede pornirea, sau abia mai rămî- nînd cu o undă de zîmbet îngheţat pe faţă ; alţii arborară o mină severă şi preocupată, în scopul de a împrăştia impresia greşită că le-ar fi ars cumva de glume. Cernea îşi dădu seama că a mers prea departe şi, niţel împăciuitor, încercă să dea o turnură mai degajată discuţiei. „Dar- să lăsăm deocamdată la o parte bibliografia, tovarăşe conferenţiar, şi să judecăm logic.“ „Pe baza cărei logici, tovarăşe, a logicii că lumea obiectivă nu poate fi cunoscută pînă la capăt ?“ „Acestei logici, deocamdată, din moment ce convingerea noastră este că lumea nu are capăt“. în bănci iar se făcu auzit chiţăitul acela chinuit, expresia unei neputinţe dureroase de a lăsa gîtlejul slobod. „Dar dumneavoastră nu vă daţi seama că, voit sau nu, conştient sau nu, aţi alunecat în mlaştina negării adevărului obiectiv ?“ „Sincer vă mărturisesc, tovarăşe conferenţiar, nu 1 Nu numai că nu-mi dau seama, dar**

sînt convins de contrariu. în schimb, aş concede cu plăcere la acuzaţia dumneavoastră, dacă aţi înlocui noţiunea de adevăr obiectiv cu aceea de adevăr absolut. Dar, din păcate, cred că invocarea unei asemenea erori involuntare este exclusă.“ Pînă în clipa aceea, masivul

conferenţiar se aflase realmente într-o situaţie morală foarte rea. Simţea din cînd în cînd cum îi fuge pămîntul de sub picioare, cum la orizont apare spectrul ridicolului, cum în jur se ţese o pînză de îndoială şi neîncredere în capacitatea sa – şi cum această pînză îşi avea unul din capete chiar înlăuntrul lui. în scurte fulgerări îi trecea prin minte posibilitatea compromiterii şi o sudoare vîscoasă apărea la rădăcina frumosului său **păr roşcat,** des şi tare ca **o** sîrmă. Tocmai de **aceea** recursese la tonul violent, la tehnica intimidării, la supralicitarea laturii politice a problemei, de aceea lansase întrebări dure şi derutante. Din nefericire, acestea nu făcuseră nici **o** impresie asupra insolentului Cernea, foarte **sigur pe** sine, şi, **pe** deasupra, în dispoziţia aceasta blestemată spre eschivă ironică, mai degrabă pseudoeschivă, pentru că de fapt ataca tot timpul. Dar acum, impertinentul spusese ceva ce-i dădea şi lui apa la moară, permiţîndu-i să schimbe tactica. Se lăsă moale, destins, pe spătarul scaunului, în timp ce acesta scîrţîi prelung sub greutatea trupului său masiv. Rîse gros, cu superioritatea afişată la început, întinse **palma** lui **mare,** acum **umedă, peste** un caiet gros şi îşi **împrumută un** aer **foarte,** foarte amuzat. „Va să zică, dacă am înţeles eu bine, dumneavoastră aţi fi dispus să negaţi adevărul absolut printr-o simplă **jonglerie,** opunîndu-l adevărului obiectiv. Da ? **Asta** aţi **vrut** să spuneţi ?“ „Nu chiar asta, tovarăşe conferenţiar. **Adevărul** obiectiv este, incontestabil, reflectarea în conştiinţă a realităţii obiective dinafara **noastră şi independentă** de nea. **Dar ce** să facem **dacă** această realitate este infinită ? Atît **în spaţiu,** adică **fără** dimensiuni, cît şi în timp, adică într-o schimbare neîncetată ! în aceste condiţii, dacă am accepta posibilitatea cunoaşterii adevărului absolut, ar trebui să presupunem că **putem** cunoaşte *totul* – deşi acest tot este nemăsurabil **şi deşi** lumea e în continuă mişcare. Deci am ajunge la un fel **de** adevăr final, încremenit, dat **odată pentru** totdeauna, **deci**

nedialectic. Aceasta am vrut să spun, tovarăşe conferenţiar.”

Intre timp Haralambie Negru răsfoia cu o dexteritate dobîn- dită printr-o îndelungată practică voluminosul său caiet în. care părea că ţine ascunse înseşi răspunsurile Oracolului, profeţiile Sfinxului. Intr-adevăr, la un moment dat, se opri asupra unei file – se vedea că găsise ceea ce căuta căci faţa i se lumină şi înflori ca un trandafir mare, galben, pălit de secetă şi înviorat deodată de ploaie. „Eşti mata bun să asculţi, şi în general toţi tovarăşii...“ De obicei era foarte ceremonios, vorbea cu studenţii la persoana a doua plural, dar acum era tntr-o stare specială şi aceştia i se păreau un fel de copii neajutoraţi cărora trebuie să le dai laptele cu linguriţa pentru a nu muri de foame. începu să citească. „...Poate fi negată existenţa unui element relativ în cutare sau cutare reprezentări omeneşti, fără a fi negat adevărul obiectiv, dar (şi aici vocea lui deveni puternică şi grea, călcînd rar şi strivind totul în cale ca o talpă de uriaş) nu poate fi negat adevărul absolut, fără a fi negată existenţa adevărului obiectiv.“ Se opri, ridică privirile şi Ie fixă în inima clasei ca pe nişte lănci de oţel. „Ei, tovarăşe Cernea, cum stăm cu negarea adevărului absolut”. „Cred că e o formulare insuficient de reuşită cea pe care vă bizuiţi dumneavoastră. Sînt şi altele mult mai elaborate.“ „Dar ştii cui aparţine această formulare «nereuşită» ?** „Evident 1 Lui Lenin.“ în clasă se lăsă o tăcere încărcată de groază, ca atunci cînd se aude ticăitul ceasornicului unei bombe ascunse undeva în încăpere şi ştii că nu poţi fugi pe nicăieri. „Şi atunci ?“ întrebă cu o voce încărcată de negre ameninţări profesorul. „Atunci, daţi-mi voie să vă ofer alt citat“. Cernea avea pe masă, ca aproape toţi studenţii, opera respectivă a lui Lenin. Cîteva pagini erau marcate cu iîşii de hârtie acoperite de un scris mărunt. Deschise la una din aceste pagini şi citi rar, cu vocea albă. „...Materialismul dialectic subliniază tocmai caracterul provizoriu, relativ, aproximativ al tuturor acestor jaloane ale cunoaşterii naturii de către ştiinţa umană care progresează“. Ceasornicul nu-şi încetase ticăitul, dar bomba nu explodase. Dimpotrivă, se

părea că exista şi o
ieşire din spaţiul acela închis aflat pc punctul de a deveni toxic din cauza primejdiei. A pune sub semnul îndoielii o frază din Lenin sprijinindu-te tot pe tezele lui Lenin, asta părea nu numai tolerabil, dar chiar în afară de orice pericol. „Dealtfel, tovarăşe conferenţiar, adăugă Cernea, nu cred că cea mai bună metodă de discuţie e cea bazată pe citate. înşişi clasicii spun că esenţială este înţelegerea spiritului filosofiei materialiste. Nu ştiu ca vreunul din ei să fi pretins că materialismul a rezolvat toate problemele cunoaşterii. în legătură cu aceasta mi-aş permite să citez, din memorie însă, o frază a lui Engels – vedeţi unde duce transformarea citatului în argument – care sună cam aşa : cu fiecare nouă descoperire a cercetării, a gîndirii, materialismul îşi schimbă forma. Ceea ce astăzi am apreciat într-un fel, mîine poate să ne apară în alt fel. Cam aşa cred că poate fi înfăţişat, în concepţia noastră dialectică, procesul cunoaşterii.“ Cu aceasta Cernea se aşează la locul lui, firesc şi simplu, ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. Dar Haralambie Negru avusese timp să-şi schimbe din nou tactica. Luînd o mină voioasă, manifestând un fel de satisfacţie reţinută, se aplecă cu bustul lui mare înainte, rezemîndu-se pe coate, ca şi cînd ar fi vrut să Ie spună studenţilor ceva intim, confidenţial. „Ei, iată, tovarăşi, le împărtăşi el gîndul, am reuşit în sfîrşit, cu destulă greutate ce-i drept, să animăm seminarul nostru, să împrăştiem timiditatea, firească pentru început, a celor ce intră în profunzimile filosofiei – această ştiinţă frumoasă, dar complexă şi contradictorie. îmi pare bine că aţi început să prindeţi gustul polemicii. Schimbul de opinii principial vă va ajuta să adînciţi problemele. Vom avea grijă însă să combatem confuziile, să promovăm cu fermitate tezele juste ale concepţiei noastre, linia politică a partidului.“ Feţele celor prezenţi păreau concentrate ba într-un zîmbet aprobator, ba într-o expresie de derută şi contrarietate, ca după o scamatorie ce te lasă perplex. Conferenţiarul mai însăila cîteva fraze, destul de încîlcite, despre caracterul de clasă al filosofiei, despre lupta pe plan mondial între

idealism şi mate-

rialism, despre răspundere partinică, aparent fără nici o legătură între ele, apoi declară seminarul închis. Se ridică, punîn- du-şi în evidenţă toată masivitatea staturii şi, cu paşi mari şi apăsaţi, părăsi clasa.

Cursanţii îşi strînseră cărţile şi caietele îngânduraţi, parcă decişi printr-un consens colectiv să nu comenteze nimic din cele întîmplate. Un bărbat mărunţel, unul Cioropină, începuse de la un timp să-şi impună pe nesimţite rolul de rezoneur, de măscărici cu dreptul de a spune şi lucruri mai usturătoare, fără pretenţia de a fi luat în serios. El împrăştie atmosfera, chicotind : „a cam înghiţit găluşca şeful". Atunci şi alţii rîseră, iar cîţiva, poate din aceia ce nu pricepuseră mai nimic în timpul discuţiei, dar intuiseră că ceva nu fusese în ordine, se încruntară. Măscăriciul nu mai insistă nici el, şi toată lumea se răspîndi, cei mai mulţi grăbindu-se, după ce îşi cercetaseră ceasurile, spre cantină, întrezărind riscul pierderii mesei de seară. Apoi clasa se cufundă în întuneric, intrind şi ea în masa sumbră a marii clădiri, acum de tot părăsită, rămasă să desluşească în conclavul mut al zidurilor, doldora de gînduri şi idei, întîmplările zilei.

În timp ce traversa curtea prost luminată, de Vladimir Cernea se apropie cineva. Ridicîndu-se în vîrful picioarelor, omul, cam scund, îi spuse, prefăcîndu-se că şopteşte : „Să ştiţi, nea Hari a fost la viaţa lui ginecolog" —• apoi, sprinten, o luă la fugă. Lui Cernea nu-i fu greu să-l recunoască pe micuţul său coleg Steinbech.

Peste două zile, în timp ce se preda în sala mică o nouă lecţie de filosofie la anul I, de fapt în timp ce se citea cursul întocmit de un colectiv al catedrei sub conducerea profesorului W. Simion, a cărui autoritate începuse că crească vertiginos în urma publicării periodice în presa centrală a unor uriaşe consultaţii „în ajutorul celor ce studiază materialismul dialectic

şi istoric", se petrecu un mic incident. Conferenţiarul H. Negru făcu la un moment dat o pauză, undeva la un paragraf referitor la rolul filosofici marxiste ca armă de cunoaştere

şi transformare a lumii, şi, ridicîndu-şi ochii de pe hîrtii, se adresă auditoriului cu o voce de tunet, însoţind fiecare cuvînt de un gest energic al braţului drept, lung şi gros ca o cracă de copac bătrîn. „Iar acei ce se cred deştepţi, închipuindu-şi că au fost trimişi aici să ne dea nouă lecţii şi nu să înveţe cu seriozitate partinică, cu dorinţa sinceră de a-şi ridica nivelul pregătirii ideologice, să ştie nu numai că se înşeală, dar că-şi încalcă astfel principalele lor îndatoriri de comunişti şi că pînă la urmă vor fi traşi la răspundere de clasa muncitoare. Modestia, receptivitatea şi respectul faţă de cei puşi aici de partid să asigure formarea marxistă a cadrelor sînt îndatoriri elementare pentru toţi cursanţii. Infumuraţilor vom şti să le scoatem fumurile din cap, ignoranţa dublată de orgoliul mic burghez. Cine nu se vindecă de această boală cît mai e timp, pierde încrederea partidului.“ La sfîrşitul lecţiei, în pauză, cursanţii neavizaţi făceau tot felul de presupuneri. Oricum, se întîmplase ceva. Pe vremea aceea apăreau frecvent ştiri despre comploturi, despre devieri, se descopereau grupuri antipartinice, se lua poziţie, problemele se prelucrau, se adoptau măsuri radicale şi se trăgeau concluzii generale. Nu de mult, făcuse mare vîlvă descoperirea complotului medicilor din Uniunea Sovietică. Tot acolo fuseseră demascaţi o serie de oameni de artă pentru orientări nepartinice în creaţie, însuşi I. V. Stalin se văzuse nevoit să intervină pentru a pune la punct ceea ce el numea gravele erori teoretice ale unor economişti cu veche reputaţie, Şi la noi avusese loc descoperirea şi condamnarea devierii de dreapta, iar reverberaţiile politice ale evenimentului nu se stinseseră încă. Iată de ce fantezia cursanţilor găsea teren propice pentru fabularea a tot felul de catastrofe. Dealtfel, de la cei mai vechi se aflase că nici în şcoală nu erau prea rare cazurile de demascare a unor poziţii ideologice greşite, duşmănoase chiar, în rîndurile cursanţilor, ba uneori şi în rîndul profesorilor. Iată de ce mulţi erau acum îngrijoraţi ; avertismentul conferenţiarului H. Negru părea să pri-

veescă în exclusivitate anul lor, şi „dumnezeu ştie la ce poţi să te aştepţi“. „Poate vreunul din noi o fi scăpat vreo prostie, se gîndeau unii, o fi spus vreo vorbă care a putut ii interpretată.” Cei din grupa I, ca şi alţi cîţiva puşi la curent de aceştia cu întîtnplarea din seminar, se speriată de-a binelea. **Nu** prevăzuse nimeni că incidentul poate căpăta o asemenea turnură, ţinînd seama mai ales de sfîrşitul său fericit. E drept, unii începeau acum să dea mai multă însemnătate bolboroselilor cu care conferenţiarul ţinuse să încheie seminarul. Dar de la aceasta şi pînă la... Mai ales că el însuşi apreciase dialogul. Desigur, în adîncul conştiinţei sale, fiecare plecase cu convingerea că asistase la o compromitere profesională certă a şefului de seminar. Doar nu erau copii. Puteau fi consideraţi începători în studii politice superioare, dar nu în viaţa politică. Ştiau ei ce înseamnă o confruntare. Şi mai ştiau că în politică omul înfrînt nu renunţă la poziţie. Se gîndeşte tot timpul la revanşă. Cînd îi vine Ia îndemînă, loveşte. Uneori pe altă cale, cu alte mijloace, în modul cel mai neaşteptat şi uneori cel mai nepermis.

într-adevăr, în zilele ce urmară, bulgărele începu să se rostogolească îngroşîndu-se şi umflîndu-se, pregătind minuţios şi anunţînd iminent avalanşa. Vania Postrocea, secretarul organizaţiei de partid a anului, primi sarcina să organizeze şedinţa de partid. A fost chemat la comitetul pe şcoală de trei tovarăşi, printre care şi Haralambie Negru, responsabilul cu munca de propagandă. Omul fu instruit minuţios asupra modului de pregătire a şedinţei, precum şi asupra scopului ei. Vania Postrocea alcătui o listă de vreo douăzeci de inşi şi începu să-i cheme, pe rînd, la birou, primii fiind de bună seamă cei din grupa a IlI-a unde avusese loc „întîmplarea aceea gravă“, cum începuse să-x spună, împrumutînd terminologia folosită de cei trei tovarăşi de Ia comitetul de partid. Despre Vania Postrocea se ştia că venise de pe la Iaşi, unde lucrase la început în mişcarea de tineret, apoi fusese secretarul organizaţiei de partid a Universităţii şi şeful catedrei de mişcarea

muncitorească. Părinţii trăiseră, cînd el era copil, în Basarabia – alţii spuneau că pe la Odesa – şi apoi se instalaseră Ia Iaşi. Te izbeau la el cele două pete liliachii din obraji, făcîndu-te să crezi că suferă de ftizie ; impresia era însă infirmată de constituţia sa fizică robustă. Lucrul cel mai ciudat era însă felul de a vorbi. Vocea-i părea mereu stinsă, deşi ştia să-i dea şl un ton ascuţit, în special cînd vorbea în adunări publice. Uimitor era faptul că aproape nu deschidea niciodată gura pentru a se face auzit. îşi mişca numai buzele cu o mare repeziciune, dar şi acestea foarte puţin, din vîrf, cum se spune. în general parcă fusese obişnuit în viaţă să vorbească în şoaptă, la ureche, să comunice numai lucruri conspirative, de faţă cu alţii, dar în aşa fel încît să nu poată fi auzit de aceştia. Nu era deloc prost, dar ceilalţi îl simţeau foarte alunecos, oricînd în stare să-ţi scape printre degete. Chiar felul acela al lui ciudat de a vorbi contribuia la aceasta, pentru că nu erai niciodată sigur dacă ai auzit bine ce-a spus, iar uneori chiar ţi se părea că distingi în cuvintele şoptite fără să deschidă gura afirmaţii diametral opuse, puncte de vedere contradictorii, dar nu erai sigur, pentru că între ele erau nişte treceri şi nu puteai şti dacă se referise Ia unul şi acelaşi lucru. Oricum, era foarte dificil de discutat cu el şi cei care o făceau simţeau apoi un fel de năuceală şi oboseală. De aceea, colegii cam evitau să-l întrebe de vorbă şi nici el nu se angaja la şuetă, rezervîndu-se pentru cazuri de necesitate imperioasă, pentru scopuri precise, bine definite. Acum avea un asemenea rol, şi buzele Iui intraseră în funcţiune cu toată dexteritatea de care erau capabile. Vania Postrocea reconstituía, împreună cu interlocutorii din grupa a III-a, luaţi individual, desfăşurarea „întîmplării aceleia grave" la care nu participase (el făcea parte din altă grupă). Respectivii constatau cu uimire că din această reconstituire ieşea altceva decît fusese în realitate. Stilul său era de a analiza întîmplarea nu în ansamblu, ci pe fracţiuni mici, iar acestea, luate fiecare în parte, păreau să corespundă

adevărului, dar cînd se legau între ele, prin nişte punţi introduse

de el cu o repeziciune şi abilitate de iluzionist, işi schimbau imediat sensul. Aceste punţi nu erau alcătuite din fapte, ci din
interpretări, din presupuneri, din procese de intenţie camuflate sub pseudopreocuparea analizei psihologice. „Adică, se arăta el frămîntat de nevoia organizării materialului faptic, tovarăşul Pieptăn elucidase problema **pusă** în discuţie **de** tovarăşul conferenţiar, răspunsese satisfăcător la întrebările
suplimentare.“ „într-adevăr“, răspundea cel întrebat. „Atunci,
hai să ne gîndim, cu ce scop se poate repune în discuţie o chestiune elucidată ? Nu **cu** scopul **de a o** tulbura, **de** a **crea** o
nebuloasă care să-ţi permită apoi să impui altă interpretare, contrarie celei la care **s-a** ajuns în mod **logic ?“** Dacă interlo-
cutorul tăcea, simţindu-se luat prea repede şi ghicind un gînd
ascuns în dosul acestor cuvinte, Vania Postrocea întreba: „Vezi ceva anormal în raţionamentul **meu“ ?** „Nu, de bună seamă, **dar...“** „Dacă nu, hai **să** mergem mai departe. Deci, dumneata spui **că** apoi s-a **ridicat** tovarăşul Cernea şi **după ce** a **întrebat dacă nu se** poate privi problema şi dintr-un **alt**
unghi, **a** lansat teza **că de** fapt realitatea poate fi cunoscută numai parţial, şi **că de** aceea nu vede de ce trebuie **să ne de-**
ranjeze punctul **de vedere** al idealiştilor.” **„Dar,** el **a expus** apoi foarte clar concepţia noastră.“ „Stai, **dragă tovarăşe,** nu
te pripi, vom ajunge şi **acolo.** Deocamdată, deci, **avem această**
afirmaţie. Acum hai **să** gîndim tot **logic, ca** nişte adevăraţi comunişti. Dacă nu trebuie să ne deranjeze concepţia

idealistă
asupra cunoaşterii, nu înseamnă **că** trebuie să **încetăm să**
o
combatem ? Hai **să** acceptăm deocamdată că n-a vrut **să**
spună
să ne-o şi însuşim, **s-o** adoptăm. Dar a cere să nu lupţi
împo-
triva ei nu înseamnă a **o** tolera ? Ori ce ne spun învăţătorii
noştri : **ori** ideologie proletară, ori ideologie **burgheză.**
Acolo
unde **ideologia proletară încetează să** lupte, în locul **ei**
se în-
filtrează, inevitabil, **ideologia burgheză." „Bine, dar...", încerca**
din nou ascultătorul **să** stăvilească **acest** torent **de raţiona-**
mente ce le păreau în fond juste, **dar care se îndepărtau tot mai**
mult de faptul discutat. „Eu te întreb doar atît, dragă tovarăşe,
este ilogică această judecată a mea ?" „Nu, nu e ilogică, dar eu
nu cred că-i putem atribui tovarăşului Cernea asemenea în-
tenţii." „Dar eu nu atribui nimănui nici o intenţie, tovarăşe
dragă. De fapt, văd că dumneata îmi atribui mie intenţii pe care
nu ie am. Eu discut problema în principiu şi urmăresc logica
lucrurilor. Lucrurile se înlănţuie într-o logică a lor, indepen-
dentă de voinţa şi dorinţele noastre subiective. Dar să mergem
mai departe, pe firul faptelor. Deci, tovarăşul conferenţiar i-a
explicat eroarea acestei logici şi i-a citat şi o serie de aprecieri,
cu valoare de definiţie, ale lui Lenin, exact despre problema

aflată în discuţie.” „Nu o serie, ci...“ „Mă rog, o serie sau nu chiar o serie... asta e important ? Mai importantă mi se pare afirmaţia tovarăşului Cernea că aceste principii fundamentale
enunţate de Lenin nu sînt juste şi ca atare nu ne putem bizui
pe ele.“ „Bine, dar după aceea, el însuşi a...“ „Vezi, e foarte greu
de discutat dacă nu luăm lucrurile metodic, dacă vrem să ames-
tecăm totul într-un fel de ghiveci şi trecem peste momentele esenţiale ale întîmplării. Deci, tovarăşul nostru trece la contes-
tarea tezelor lui Lenin în problema teoriei cunoaşterii. în paranteză fie spus, eu personal nu înţeleg cum e posibil ca, în faţa unui grup de comunişti, cineva să combată învăţătura
leninistă, acest cineva fiind el însuşi membru de partid, şi nimeni să nu simtă datoria de a lua poziţie, de a sprijini punctul de vedere apărat de profesor. Adică punctul de vedere
al partidului, al întregii mişcări comuniste şi muncitoreşti.“ Odată „raţionamentele“ aduse aici, interlocutorul, străbătut de
un fior rece, de un val de frig şi apoi de unul de căldură, nu-şi
mai putea concentra atenţia asupra logicii demonstraţiilor, în mintea lui se producea un transfer fulgerător de preocupări, apărînd pe rol, ca în faţa unei instanţe, alt caz, cazul său
propriu. Din martor devenea deodată acuzat şi un sentiment straniu de vinovăţie îşi făcea apariţia ia orizontul conştiinţei sale. Ajuns în această stare, omul nu mai vroia decît să-şi apere propria piele şi începea să aprobe din cap, hipnotizat sau cu privirile furişate în lături, tot ce spunea Postrocea.

Ţinta eforturilor sale era să iasă din cauză şi dacă reuşea, pleca uşurat şi pe jumătate convins de vinovăţia celuilalt, în cea mai fericită situaţie, cînd Postrocea întîlnea un om mai puţin fricos, reacţiile interlocutorului la interpretările sale tendenţioase se atenuau vizibil, ascultătorul devenind tot mai pasiv, jucînd pînă la urmă mai mult rolul de martor, de observator, de auditor.

Cu alţii, analiza şi procesul de reconstituire se îndreptau în. alte direcţii – de pildă, spre reliefarea tendinţei lui Cernea de a submina prestigiul politic al cadrelor didactice în scopul promovării unor teorii greşite, dăunătoare, în chiar inima unei şcoli ideologice. Sau spre acreditarea variantei „maniei" mic burgheze, intelectualiste, de a face paradă de cunoştinţe, de a se erija în „autoritate" teoretică pentru a-şi lansa punctele de vedere eclectice, străine teoriei marxist-Ieniniste. Cu studenţii grupelor care nu fuseseră de faţă la „întîmplare", treaba mergea uşor. în aceste cazuri Postrocea era cel ce-i informa pe tovarăşi despre desfăşurarea faptelor, făcînd-o desigur în maniera cea mai convenabilă concluziilor fixate aprioric.

în sfîrşit, într-o după-amiază de sîmbătă, avu loc şedinţa de partid a organizaţiei anului I, consacrată analizării unor grave abateri de Ia normele de conduită ale şcolii şi de la obligaţiile statutare ale comunistului. Toţi îşi dădură seama că evenimentului i se conferea o importanţă deosebită, deoarece Ia masa prezidiului luară loc unul din directorii adjuncţi ai şcolii şi secretarul comitetului de partid, tovarăşul Robu. Şedinţa începu, aşa cum era normal, cu lectura referatului lui Vania Postrocea. El conţinea, în formulări consacrate, reconstituirea întîmplării, aşa cum o ticluise în discuţiile amintite şi, bineînţeles, un bogat capitol de acuzaţii. Atacul principal era îndreptat împotriva concepţiilor teoretice eronate ale lui Cernea, precum şi a individualismului său intelectualist, mic burghez, incompatibil cu profilul unui activist de partid, Cernea, se

spunea, încercase, din fericire intenţiile sale fuseseră descoperite **la timp, să împrăştie în şcoală liberalismul ideologic, fenomen extrem de periculos împotriva căruia organizaţia de partid, toţi cursanţ'ii, erau chemaţi să lupte din răsputeri.**

Cernea aflase, desigur, cum se pregătise şedinţa. Fusese conştient **încă** din seara seminarului **că,** provocînd **disputa cu Negru,** deschidea inevitabil un conflict personal cu **acesta.** Avea destulă **experienţă să-şi dea seama că un** om **de factura** conferenţiarului – cu o pregătire ideologică atît **de precară,** ambiţios şi infatuat – nu se putea resemna să suporte corectări din partea studenţilor. Se angajase, totuşi, în contrazicerea **respectivă, pentru că aerele de specialist subtil şi de mare pedagog ale** lui **Negru** începuseră **să-l calce pe** nervi. **Pur** şi simplu se speriase văzînd în ce hal schematiza conferenţiarul **una** din tezele de **bază** ale marxismului, şi mai ales cîte inepţii îi **obliga pe** studenţi să debiteze. **A** închide ochii la o **asemenea** vulgarizare **a** ideilor i **se părea acum –** da, acum mai **mult ca oricînd, poate – o laşitate ruşinoasă. În plus, îi era clar că o confruntare a lui eu Negru devenea inevitabilă, pentru că** mal **devreme sau** mai tîrziu trebuia **să** fie **pus şi** el în **situaţia de a dialoga** în modul **acela papagalicesc şi penibil** cu conferenţiarul – ori la **aşa** ceva în nici un caz nu **se mai putea preta. Era stăpînit, în plus, de un fel de febrilitate de a** se **reabilita** în propriii săi ochi. Pentru nimic în **lume n-ar mai fi putut concepe să ajungă să mestece în public, docil şi zelos, ghiveciul teoretic nedigerat de creierul greoi, necultivat şi neexersat al** lui **Negru. De aceea,** se **hotărîse să spargă buba,** chiar înainte **de** timp, cu riscul **de a provoca** dureri şi mai mari. **Recepţionase** mesajul perfid şi ameninţător, strecurat de conferenţiar cu prilejul lecturii cursului, şi ştiuse că nu va întîrzia **să** urmeze ceva. **Apoi,** în timp ce se **pregătea şedinţa,** mai mulţi **colegi** îl preveniseră asupra tacticii lui

Postrocea. Cernea era deci avizat, şi ceea ce se petrecea acum confirma aproape în întregime presupunerile sale, Fusese calm şi atent în timpul prezen**tării** referatului, pregătindu-şi propria tactică **de** acţiune **cu convingerea că şi Negru şi Postrocea erau** vulnerabili şi **uşor** de dat peste cap. Singura necunoscută o constituia sala, adunarea, colegii – şi se gîndea cu nerăbdare şi curiozitate la momentul cînd vor începe discuţiile.

După ce Postrocea termină, atenţia celor prezenţi fu atrasă de mina, ridicată deasupra capului, a lui Vladimir Cernea. Fu întrebat dacă doreşte să ia cuvîntul sau are de pus vreo întrebare. Cernea spuse că deocamdată nu intenţiona nici una, nici alta, ci propunea doar adunării de partid să asculte şi consideraţiile tovarăşului conferenţiar Negru, cel mai în măsură să aprecieze faptele şi semnificaţia acestora. Negru fu întrebat de la prezidiu, cu cea mai mare deferenţă, dacă doreşte să-şi expună opiniile. Răspunse afirmativ. Dealtfel se văzu că era pregătit să se manifeste, ba chiar îşi propusese să joace rolul principal în şedinţă. Scoţînd un carnet plin de notiţe, începu să vorbească. Întîi ceru permisiunea să facă o remarcă privitoare la referat. Vania Postrocea tresări, întoarse capul şi-şi înfipse privirile în tîmpla lui Negru intenţionînd parcă să-i pătrundă pînă în creier, sau să-i atragă măcar atenţia asupra sa. îl neliniştise această frază. Doar întocmise referatul după indicaţiile lui Negru ; ba mai mult, acesta îl văzuse de cîteva ori, inclusiv în forma definitivă. Dar conferenţiarul nu simţea, sau nu vroia să simtă, privirile lui Vania. El dădu o apreciere generală pozitivă orientării referatului, ca bază de discuţie, dar îi reproşa o oarecare mărunţire a lucrurilor, un accent prea mare pe naraţiunea factologică şi o anumită superficialitate a concluziilor politice, mai ales a celor teoretice. „Să nu uităm că sîntem într-o instituţie ideologică şi principala noastră îndatorire de partid este să aprofundam teoria, mai ales cînd discutăm probleme legate de o disciplină cum este filosofía. într-un fel trebuie discutată o asemenea problemă în şcoala noastră

şi alt fel într-un S.M.T. sau pe un şantier de construcţii." Trecu apoi la fondul problemei, definindu-l drept „consecinţele aventurismului în gîn- direa filosofică". Dezvoltă o largă teorie cu privire la superioritatea sistemului filosofic marxist, arătînd că în liniile lui fundamentale, în articulaţiile lui de bază, acesta este rotund, complet, încheiat, aproape desăvirşit, lucru care face zadarnică, aventuristă, imposibilă, orice încercare de inovare a principiilor sale. Aceasta cu atit mai mult în capitolul despre cunoaştere – după părerea lui, elaborat într-o formă definitivă. De la această scară generală, trecu la situaţia activistului de partid trimis să-şi perfecţioneze pregătirea ideologică şi care, manifestînd multă naivitate, ajunge să-şi închipuie la un moment dat, în timpul studiului, că descoperă cu propria lui minte vicii sau goluri ale concepţiei marxist-leniniste şi imediat îşi propune să o şi perfecţioneze. „Situaţia" aceasta, cum îi spunea el, o prezentă cu destul umor, reuşind să obţină şi rîsete în sala foarte atentă şi concentrată. „Iată cum se poate naşte aventura unui novice, spuse el, de data aceasta cu infinită milă batjocoritoare. în loc să aprofundeze sistemul filosofic marxist-leninist-stalinist, lui i se pare mai uşor să creeze unul nou, mai bun, aşa cum Jupiter a scos-o din capul său pe Minerva gata îmbrăcată, şi cu coiful pe scăfîriie." El arătă apoi, devenind serios şi grav, că datoria studentului la o Şcoală politică superioară este nu aceea de a descoperi cai verzi pe pereţi, de a pertracta cu învăţătorii clasei muncitoare, ci de a-şi însuşi conştiincios, într-un spirit de maximă disciplină partinică, tezele şi principiile ce i se predau. „Din acest punct de vedere a păcătuit în primul rînd tovarăşul Vladimir Cernea – adăugă conferenţiarul. Fiind de formaţie intelectual, deci prin definiţie mai labil, mai inconsecvent şi mai orgolios – nu fac decît să reproduc o serie de caracterizări ştiinţifice făcute de clasici, ca atare rog să nu fiu acuzat că aplic etichete tovarăşului Cernea –, dispunînd de o oarecare lectură marxistă, făcută probabil în trecut, dar nu în mod organizat şi metodic, ci pe apucate, dînsul şi-a închipuit că, decît să asculte lecţiile noastre, mai

bine ne dă el nouă lecţii. Nu înseamnă aceasta să aluneci, dacă n-ai alunecat deja, în mod obiectiv, chiar dacă nu intenţionat, nu discut acest aspect, pe panta revizionismului mic burghez ?“ Combătu apoi tendinţa de pragmatism •— destul

de **transparentă, spuse el, în gîndirea tovarăşului Vladimir Cernea. „Adică porneşti de la un caz particular, accidental, periferic şi, «iacă acesta nu corespunde teoriei, o modifici pe ea ? Vă închipuiţi •— conchise el cu umor – ce s-ar alege de biata teorie obligată să se modeleze şi să se reconsidere după fiecare mic fapt divers care îl frămîntă pe tovarăşul Cernea ?“ În sfîrşit, conferenţiarul atacă principiul relativismului, subliniind că acesta păruse să-l fascineze cel mai mult pe tovarăşul Cernea. Demonstra cit de dăunător este acesta din punct de vedere teoretic şi practic folosind un citat din Lenin, potrivit căruia relativismul „duce la idealism în mod categoric“. în finalul expunerii, Haralambie Negru ţinu să precizeze că el nu dorise decît să atragă atenţia asupra unor probleme esenţiale, de principiu, ce se degajau din cazul analizat, însă că, în ce priveşte concluziile politice, această sarcină cade exclusiv în competenţa organizaţiei de partid întrunită într-o asemenea importantă şedinţă.**

Din nou se văzu mîna întinsă a Iui Cernea şi din nou fu întrebat dacă vrea să ia cuvîntul. „Nu, spuse el, încă nu, aş vrea numai să-l întreb pe tovarăşul conferenţiar dacă, în legătură cu referatul, apreciază doar că acesta face abuz de factologie, sau că el face cumva şi uz de metoda deformării faptelor. De asemenea, aş fi foarte recunoscător colegilor mei de grupă, martori oculari ai acelei aşa-zise «întîmplări grave», dacă s-ar pronunţa asupra măsurii în care viziunea referatului asupra faptelor corespunde realităţii.“ Se aşternu o tăcere stînjenitoare, prelungită cam mult. Conferenţiarul se prefăcea că cercetează cu interes şi curiozitate sala, parcă stăpînindu-şi un zîmbet, ca atunci cînd îţi trece prin cap o idee năstruşnică. Se prefăcea pasămite că degusta anticipat momentul cînd cineva sau cîţiva se vor ridica pentru a satisface dorinţa lui Cernea. La

rîndul ei, sala privea ţintă spre conferenţiar, aşteptîndu-i răspunsul, silindu-l parcă, prin insistenţa privirilor, să vorbească. Pînă la urmă, Haralambie Negru se ridică din nou şi, cu un aer de lehamite, puţin dojenitor, îi răspunse lui Cernea că îl mîhneşle oarecum întrebarea. Mărturisi că, într-o discuţie ideologică de asemenea nivel, se aşteptase ca pe Cernea să-l preocupe mai mult ideile şi nu dacă un gest sau altul a fost redat mai mult sau mal puţin corect, dacă o replică **a** fost reprodusă absolut întocmai sau au fost omise cîteva cuvinte. „Eşti mulţumit, tovarăşe, cu răspunsul **pe** care l-ai primit ?“, întrebă Postrocea dind impresia că nici nu a deschis gura. „Nu, regret, răspunse Cernea sec. în primul rînd, eu constat că avem la ordinea zilei un caz concret personal, şi nu o discuţie ideologică abstractă, de un înalt nivel. M-ar fi bucurat dacă ar fi fost aşa. în al doilea rînd, continui să fiu preocupat de corectitudinea redării faptelor, cu riscul ca tovarăşul conferenţiar să-şi facă o impresie şi mai proastă despre mine, deoarece îmi închipui că scopul .şedinţei noastre este de a face procesul unor fapte, nu al unor intenţii.“

Atunci ceru cuvîntul tovarăşa Delia Brudaru din grupa a III-a. Cu o voce uşor voalată de emoţie, ea spuse că referatul nu respectase întru totul adevărul concret; că amestecase procesul faptelor cu procesul intenţiilor într-un mod pe care l-ar numi lipsit de onestitate, dacă n-ar fi convinsă **că** aceasta era doar rezultatul excesului de zel al tovarăşului Postrocea. Delia Brudaru făcu impresie asupra auditoriului cu ochii ei mari, adînci, exprimind candoare dar şi inteligenţă, cu vocea tremurătoare trădînd un fel de curaj al disperării. „în fond, adăugă ea, a fost un schimb de păreri, purtat în întregime în cadrul temei seminarului, şi dacă ar fi să discutăm ceva, cel mai bun lucru ar fi să vedem cine a avut dreptate. Dealtfel tovarăşul conferenţiar, dacă îmi amintesc bine, s-a arătat foarte mulţumit de modul în care a decurs seminarul.“ Cernea urmărea intrigat intervenţia colegei sale. Abia atunci realiză că, pentru el,

femeia aceasta reprezenta o mică enigmă. Incontestabil era frumoasă – se convinsese de aceasta încet, treptat, căci frumuseţea ei nu te izbea din primul moment. Ceva, nu ştia bine ce, o făcea să treacă neobservată – un fel de automatism, o seriozitate prematură, o modestie ostentativă. Ciudat, trăsăturile chipului ei, luate separat, ieşeau eu totul din comun, dar trăiau parcă în hibernare, şi din această cauză nu se îmbinau între ele, ansamblul rămînînd şters, inexpresiv. Amintea de o marmură lucrată corect, cu toate atributele frumuseţii, dar lipsită de scînteia inspiraţiei, cioplită de un meseriaş bun, dar fără talent. Delia Brudaru vorbea corect, dar banal, excelînd prin locuri comune şi manifesta o comportare atentă, grijulie, dar circumstanţială, faţă de toată lumea. Descopereai dealtfel multă convenţie în tot ce făcea, şi Cernea **o** taxase ca lipsită de personalitate – tipul omului de la care nu te puteai aştepta la nici o surpriză. De aceea, fu acum atît de intrigat auzind-o luîndu-i apărarea, mai bine zis ridicîndu-se în apărarea adevărului. Era foarte emoţionată. Vorbise fără ostentaţie, respectuos, dar dacă te uitai bine puteai observa că tremura uşor, ceea ce însemna că făcuse un mare efort asupra ei însăşi pentru a se hotărî să spună ceea ce spusese. Acum Iul Cernea chipul Deliei Brudaru îi apăru într-o lumină nouă ; fiecare trăsătură se însufleţise, contopindu-se într-un ansamblu aproape de nerecunoscut, transfigurat, de o expresivitate impresionantă. Aşezîndu-se însă, scînteia ce înviase pentru o clipă frumoasa marmură cioplită se stinse, expresia dramatică, tulburătoare, dispăru. Dar nu împrăştiindu-se în afară, ci absorbită dinăuntru, intrînd într-un misterios bîrlog interior, de unde un impuls puternic o scosese doar pentru cîteva secunde la suprafaţă. Capetele se întorseseră cu surprindere spre ea şi mai mulţi ochi continuau să o privească, neînţele- gînd această metamorfoză. Apoi chipul ei se reînchise în placiditatea convenţională dinainte, ca oglinda unei bălţi liniştite, tulburată trecător de lovitura unei cozi de peşte dispărut repede în adînc.

În atmosfera creată de afirmaţiile tovarăşei Brudaru, ee

părea că mutase centrul de greutate al şedinţei de la idei la fapte, se ridică şi vorbi şi Vladimir Cernea. Consemnă în modul cel mai răspicat tendinţa de mistificare a faptelor, manifestată în referat, şi afirmă că odată restabilite proporţiile reale ale „întîmplării", îşi exprimă deplina satisfacţie faţă de iniţiativa discutării, în acest cadru, a unor importante chestiuni de principiu privind modul de înţelegere şi aplicare în viaţă a filosofici marxiste. Amintind care fusese motivul disputei din seminar, ceru permisiunea să-şi spună părerea faţă de unele aprecieri teoretice făcute în şedinţa de partid de tovarăşul conferenţiar. „în ce priveşte tendinţa aventuristă de a gîndi cu capul propriu – ce mi-a fost incriminată şi interzisă de tovarăşul Negru ■— vreau să amintesc doar cunoscuta teză a lui Engels potrivit căreia gîndirea există numai ca gîndire individuală, în stare de erori relative, dar suverană, deoarece nici un gînd nu poate fi impus cu forţa unui creier sănătos şi lucid. Nu mai e de mult vreun secret pentru teoreticieni, şi n-a fost niciodată pentru oamenii de bun simţ, că procesul cunoaşterii se poate realiza numai prin gîndirea tuturor oamenilor. Ca atare, fiind învinuit că încerc să gîndesc cu capul propriu am impresia că mi se face o onoare şi mulţumesc pentru aceasta binevoitorilor, Dar a pune pe comunişti alături de popii inchizitori din evul mediu, cunoscuţi pentru oroarea faţă de proprietatea creierului omenesc de a gîndi, mi se pare o gravă eroare. în al doilea rînd, s-a vorbit aici de pragmatism, înţeles ca o încercare de a silui teoria să se modifice după viaţă. Las îa o parte definirea foarte precară a pragmatismului, dar desluşesc în dosul esenţei criticii făcute o concepţie de tip aprioric. Cine nu cunoaşte astăzi postulatul marxist că principiile nu sînt punctul de plecare al cercetării, ci rezultatele ei ? Este un adevăr elementar că teoria trebuie să se conforme vieţii, naturii şi istoriei, şi nu invers, că ideile nu sînt un pat al lui

Procust în care realitatea are obligaţia să sepn- ghesuie cum poate, iar dacă nu poate, cu atît mai rău pentru ea. Credeţi că am putea constrânge istoria să joace după cum îi cîntă o teorie prestabilită, oricît ar fi ea de avansată ? Ar fi a iluzie. în sfîrşit, în al treilea rînd, despre principiul relativis-**roului** dezvoltat de tovarăşul conferenţiar, **vreau doar să** menţionez **că,** în focul polemicii, domnia **sa** a redat trunchiat un citat al lui Lenin, schimbîndu-i complet sensul. Lenin **a spus** că relativismul poate duce **la** idealism numai în cazul ignorării dialecticii, **ori** instrumentul principal **al** dialecticii **este** adevărul obiectiv relativ. în ce priveşte alte acuzaţii, sau **dacă** vreţi, critici, aduse mie aici, caracterul teoretic elevat cerut de discuţia noastră, încheie Cernea, lăsîndu-se stăpînit de demo**nul** ironiei, mă scuteşte să le dau răspuns."

Vania Postrocea se **grăbi** să propună o pauză. Propunerea nu atrase nici aprobarea, nici opoziţia sălii, pur şi simplu nu stirni nici o reacţie – şi ca atare pauza avu loc.

După pauză începu canonada pregătită din vreme. Luară cuvîntul şapte-opt tovarăşi care, în variate stiluri şi maniere, **revărsară un** potop neîntrerupt de injurii asupra capului lui **Cernea.** „Elevata" discuţie teoretică **se** volatilizase fără urmă, în locul ei dezlănţuindu-se o hărţuială meschină şi vulgară **împotriva** unui om **acuzat** acum **de** toate relele de pe pămînt. Vorbitorii nu mai **făceau** nici **un** efort pentru a **raporta,** măcar aparent, spusele lor la ceea ce se petrecuse în realitate în seminar. Dealtfel, **aceasta fusese** tactica indicată de Haralambie **Negru,** în **pauză,** lui Vania **Postrocea,** şi retransmisă de acesta oamenilor înscrişi dinainte **pe** lista **de** vorbitori. Conferenţiarul îşi **dăduse** seama **că şedinţa** putea **căpăta** un curs defavorabil, chiar primejdios pentru el. Cuvîntul **lui** Cernea, concis şi dens, **îl pusese pe gînduri,** şi **dacă** lucrurile aveau să continue **aşa,** exista riscul să fie făcut knockaut. „Acest impostor nu **merită onoarea** de **a** fi tratat filosofic —- îi spusese el lui Vania în **pauză –,** trebuie **pur şi**

simplu supus unei critici nimicitoare pe **părţile** unde **este** vulnerabil, pe trăsăturile Iui de intelec**tual** mic burghez ostil disciplinei **de** partid, disciplinei **şcolare,** autorităţii didactice.“ Şi **acum** vorbitorii atacau în **acest** sens, **de aproape, lovind pe unde nimereau. Se vorbea despre o gravă abatere de la** poziţiile de clasă, despre un atentat la **puritatea** învăţăturii marxist-leninist-staiiaiste. **Cernea asculta**

zgomotul acestui bombardament şi, curios, personal nu se simţea vizat, vedea proiectilele alunecînd alături şi explodînd fără să-l atingă. Tot ceea ce se spunea îi era străin. **în** general, parcă aceste atacuri n-aveau nici o legătură cu cineva anume, reprezentau pur şi simplu un ritual, obolul dat unui zeu absurd, obişnuit să se hrănească din cînd în cînd cu aberaţii, cu expresii stereotipe, slinoase. Cel mai mult îl interesau chipurile vorbitorilor. Se afla împreună cu ei de cîteva luni, se întîlneau toată ziua în săli, pe culoare, la masă, uneori seara în sala de cinematograf a şcolii, se salutau, schimbau între ei fraze banale sau încercau să-şi clarifice unii altora, înainte de semi- narii, idei dificile, controversate. În timp ce reproduceau acum părerile infuzate de Postrocea, condamnîndu-l pe el, deveniseră alţi oameni. Fiecare îşi pusese cîte o mască pentru a face să concorde ceea ce spunea cu propria sa înfăţişare. Vroiau să se arate scandalizaţi, revoltaţi, neîmpăcaţi şi hotărîţi să nimicească ceva, un balaur dintr-un basm, dar nu se hotărau să-l decapiteze ei, ci invocau o forţă superioară care să-l trăsnească, să-i taie capetele, ei arătînd doar ce rău a făcut şi mai vrea să facă acest balaur. Vorbeau ca să fie auziţi de zeul acela capricios, să-l convingă de faptul că sînt slujitorii lui devotaţi şi duşmanii de moarte ai duşmanilor lui. Ceea ce-l amuza pe Cernea era că nici unul nu catadicsea să-l privească, ignorîndu-l total ca persoană. Căci, desigur, pentru ei Cernea rămînea în continuare colegul inteligent, cult şi binevoitor, cu care sperau să mai aibă ocazia să se consulte, să discute, să convieţuiască, după ce va fi trecut acest vînt rău, această grindină slobozită chiar de gura lor. Doar ei nu aveau nimic cu Cernea, ei huleau, asmuţindu-se unii pe alţii, ceva străin, duşmănos, morbid, de natură abstractă. Fuseseră chemaţi acum, ca şi altădată, să blesteme acest rău, să-l împroaşte cu noroi şi cu foc, pentru a face plăcere spiritului tutelar, pentru fiecare din ei mai periculos şi mai rău, în clipa aceea, ca

orice alt rău. Ultimii doi se referiră însă la necesitatea curăţării şcolii politice, şi în general a partidului, de elemente putrede, de

reacţionari deghizaţi. Intervenea deci o notă nouă, evident acordul final.

Atunci ceru cuvîntul Manole Suru. Era un bărbat tînăr respirînd forţă, atît în sensul energiei vitale, cît şi al spiritului. Cernea îl remarcase mai tîrziu şi încă nu-şi putuse forma o opinie complectă despre el. Ii plăcea însă zîmbetul lui puţin levantin, de înţelepciune vicleană şi ochii vii, foarte expresivi – cind îngînduraţi, cînd ironici, cînd şegalnici –, ochi ce trădau o viaţă interioară intensă şi nuanţată, o trăire bogată. Nu se evidenţiase încă prin nimic, dar Cernea observase orientarea lui – spre deosebire de a altor studenţi, acaparaţi aproape exclusiv de lecţii – spre lectura aprofundată a operelor de bază ale socialismului ştiinţific, cărora le consacra cea mai mare parte a timpului, inclusiv multe ore din noapte. De cîteva ori îl surprinsese citind din clasici chiar în orele de curs, ceea ce-i întărise convingerea că nădejdea lui era în sursele originale şi mai puţin în înţelepciunea conferenţiarilor, căci şi în expunerile acestora lucrurile cele mai interesante erau tot citatele din Marx, Engels, Lenin şi Stalin. Asupra lui Cernea omul acesta exercita o atracţie nedefinită, inconştientă, îl atrăgea poate fără să-şi dea seama, în personalitatea lui Suru, tocmai ceva ce îl lipsea Iui, adică o asprime colţuroasă, bărbătească. Simţindu-se dintotdeauna, încă din copilărie, înclinat spre visare, spre reflecţie, adesea spre melancolie, fusese mereu tentat să-i admire pe cei mai reci şi mai întunecaţi, mai decişi, mai rezoluţi, mai duri. Or, Suru făcea parte tocmai dintre aceştia, cu deosebirea că el nu manifesta nici o veleitate de a cuceri admiraţia cuiva, de a-şi domina în vreun fel colegii, de a-şi pune în evidenţă virtuţile bărbăteşti. între Cernea şi Suru nu se stabilise nici un contact, în afara celor de strictă colegialitate. Dar atracţia obscură spre Suru sălăşluia inconştient, într-o formă embrionară, în Cernea. îi impuneau profilul cioplit în piatră al acestui bărbat, fruntea dreaptă, împodobită de un păr negru, sîrmos, greu de stăpînit cu pieptenele, obrazul măsliniu, fără pic de grăsime, fără nici o **curbură** moale, cu **maxilare** puternice, **proeminente** şi

bărbia energică, aproape pătrată. Ii impuneau ochii lui negri, cu o privire grea, fără urmă de reverii deşarte sau de dulcegării muiereşti. **Deşi** mai **scund** cu un **cap** decît Cernea, **Suru arăta** mai atletic, avea umerii mai lăţi, iar braţele vin joase atră**geau** atenţia prin mîinile **mari,** puternice, cu vine **groase,** proeminente, sub piele. **Dacă l-ai** fi văzut în **alte** timpuri şi în alte împrejurări, l-ai fi putut **lua** drept fierar, sau hoţ **de** cai. **Puteai să** zici, **de asemenea, că** e spaniol – un toreador obişnuit cu privirile tulburi ale taurilor şi pe care nu-l mai impresiona nici **aripa** morţii **ce** flutura mereu, **în** arenă, **la** un milimetru **de** inima sau **de obrazul** lui. Suru **părea totuşi să se ignore,** nepăsător faţă **de forţa** sălăşluind în fiinţa lui, **poate** îmblînzită, domesticită prin cine **ştie ce** întîmplări, Părea un spadasin, resemnat să mînuiască polonice şi cuţite boante într-o **bucătărie, făcîndu,-şi** ucenicia într-o îndeletnicire **casnică dintre cele mai** inofensive şi prozaice.

Sesizînd stratagema trivială **a** conducătorilor şedinţei, **Manele** Suru spuse de la început răspicat, cu o voce sonoră, limpede şi cam **dură,** netrădînd nici cea mai mică emoţie ; „Mie nu-mi place, tovarăşi, cum **decurge** şedinţa. Este vina prezidiului că a lăsat-o să degenereze astfel. Noi ne-am adunat aici ca să ciomăgim un tovarăş ? Ce e bălăcăreala asta ? Asta **e** mahalagism, nu şedinţă de partid ! Şî unde mai pui, într-o şcoală **de** partid ! în fond despre ce e vorba, tovarăşi, dacă e **să** spunem lucrurilor **pe** nume, aşa cum se cuvine să o facă nişte comunişti ? Tovarăşul conferenţiar Negru s-a supărat **pe** colegul nostru Cernea pentru că la un seminar l-a pus în situaţia de a arăta că a venit slab pregătit. Dealtfel, şi pe noi, ceilalţi, s-a supărat tovarăşul conferenţiar, fiindcă nu i-am luat apărarea. Ce apărare să-i luăm, tovarăşi ? Aici am venit să învăţăm, nu să menajem sensibilităţile unuia sau altuia. Repet, e ruşinoasă această încercare de răzbunare. O consider o atitudine complect neprincipială. La seminarul cu pricina nu **am** luat cuvîntul pentru că nu eram încă pe deplin edificat **asupra unor laturi ale problemei. Acum m-am lămurit şi pot să afirm că dau dreptate tovarăşului Cernea. Mă alătur în întregime criticilor pe care el le-a**

făcut modului îngust şi neştiinţific în care tovarăşul Negru a prezentat în seminar teoria marxistă a cunoaşterii."

Se lăsase o linişte grea, de fontă. Prezidiul încremenise, iar ochii celor din sală, întorşi către Suru, se dilataseră, parcă ar fi ascultat cu ei. Suru avea un fel neobişnuit de a vorbi, parcă fără drept de apel, şi o francheţe, o precizie şi o nonşalanţă împotriva cărora nu vedeai ce se poate opune. Se opri pentru cîteva clipe, scotoci într-o servietă veche şi scoase cîteva cărţi avînd o mulţime de foi cu colţurile îndoite. Deschi- zînd şi răsfoind ba un volum ba altul, continuă. „Păi cum o să fiu eu de acord cu tovarăşul conferenţiar, cînd Engels spune clar că pentru dialectică nu există nimic absolut şi sacru, nimic dat odată pentru totdeauna. Chiar despre Hegel, Engels spune că meritul lui a fost că a pus capăt concepţiei despre caracterul definitiv al rezultatelor gîndirii şi activităţii omeneşti. Marx şi Engels, care nu se prefăceau că sînt mai catolici decît Papa, cum fac unii dintre noi, nu se sfiesc să spună că şi o parte din ideile lor le-au împrumutat din filosofia idealistă germană. Chiar dialectica. Sigur, apoi le-au curăţat şi le-au îmbinat cu concepţia materialistă a naturii şi istoriei. Dar fiindcă tovarăşului conferenţiar îi plac aşa de mult citatele am să vă redau şi eu unul. Uite ce se spune în «Anti-Dühring» despre adevărurile eterne. Citez : «Dacă omenirea ar ajunge vreodată să nu opereze decît cu adevăruri eterne, ca rezultate ale gîndirii cu o valabilitate suverană şi cu caracter de adevăruri absolute, ar însemna că a ajuns la punctul în care infinitul lumii intelectuale ar fi epuizat ca realitate şi ca posibilitate, îndeplinin- du-se astfel minunea mult lăudată a infinitului măsurat.» Oare tovarăşul Negru nu a citit această carte ? Nu vreau să vorbesc cu păcat, dar mie îmi face impresia, tovarăşi, că n-a citit-o, sau poate numai a răsfoit-o căutînd vreun citat. Fiindcă dumneavoastră, tovarăşe conferenţiar, consîderînd posibile adevărurile definitive-a bsolu le. alunecaţi **pe** panta

idealismului metafizic. Eu socotesc foarte grav că în şcoala noastră se pot face astfel de erori de la catedră. Dar să ştiţi, tot atît de gravă mi se pare improvizarea acestei caricaturi de şedinţă. Aici nu este vorba numai de o mîndrie nemăsurată, rănită, ci şi de lipsă de cinste partinică. Asta e părerea mea. în încheiere vreau să spun că, după mine, scopul **creării** acestei şcoli nu a fost acela de a face propagandă după ureche studenţilor, ei înşişi cadre de partid şi de stat. Ea trebuie să-i înarmeze teoretic, pentru ca **să** poată răspunde, în munca lor, celor mai **nepre**văzute întrebări. Pentru aceasta avem nevoie de cadre **didac**tice bine pregătite. Dar chiar dacă e tobă de carte, un profesor nu se poate considera infailibil. Doar nu e el singurul purtător de cuvînt al clasicilor. Totodată, cred că e foarte dăunătoare tendinţa de a înăbuşi dorinţa studenţilor de **a aprofunda** problemele, de a gîndi. N-am venit aici să memorizăm fraze goale. Iată de **ce** mi se **pare** inadmisibil ce **s-a** petrecut **aici.** Cred **că** este de datoria noastră să informăm organele **supe**rioare de partid şi, dacă e nevoie, **să** determinăm o **anchetă** asupra acestui caz.“ Cu acestea, Manole Suru termină şi **se** aşează la loc, perfect stăpîn pe sine.

Sub pieliţa roşcată a obrazului, **Negru** pălise ca un mort. Părul îi era năclăit de o sudoare vîscoasă ce i se **scurgea pe** ceafă, pe lîngă urechi şi pe frunte şi nu mai îndrăznea nici măcar să şi-o **şteargă.** Vania Postrocea **se** înghesuise în **scaun** iăcîndu-se mic ; îl apucase un fel de ameţeală, îi venea **greaţa** de la stomac şi din cînd în cînd **îi apărea** în cap **o** idee **nebu**nească : să se ridice şi să fugă !

Doar secretarul comitetului **de partid pe** şcoală **se părea că** îşi păstrase calmul. înalt **şi deşirat, costeliv,** negricios şi cu buze groase, purta nişte haine ponosite, de multă vreme necălcate. Dinţii îi erau înnegriţi şi cariaţi de tutun, iar **degetele** galbene de nicotină. Dealtfel nu se putea abţine să fumeze nicăieri, nici chiar în şedinţă. Şi acum scrumiera din **faţa** lui era **pe** jumătate plină de mucuri de ţigări urît **mirositoare,**
din tutunul cel **mai** ieftin şi **mai** prost. **Avusese** o viaţă grea,

muncise din răsputeri întîi ca escavatorist, apoi ca activist de tineret şi, în urmă, ca secretar de partid la un sector de la Canal. **Făcuse** un curs scurt **de** pregătire politică şi, la absolvire, remarcîndu-i-se spiritul **de** neabătută disciplină şi dăruire, fusese promovat în această muncă, într-un mediu cu totul nou, unde nu prea se simţea la el acasă, dar se străduia să se **adapteze. Acum, la** această **şedinţă,** îşi **dădu seama** că-i revine sarcina **să tragă** concluzia şi să închidă. Nu fusese pus la curent iniţial cu cele întîmplate la grupa a III-a, şi nici cu modul în care Haralambie Negru pregătise punerea lucrurilor la punct. 11 informaseră numai că e nevoie de o şedinţă de partid pentru criticarea unor manifestări negative ale cîtorva cursanţi ce nu prea respectă disciplina şcolară. Fusese întru totul de **acord,** căci disciplina era în ochii lui calitatea de bază a comunistului. **Acum** situaţia **se** complicase rău, se încîlcise al dracului, **apăruseră** nişte lucruri de te **durea** capul – cum îi plăcea lui **să** spună. **Pe** faţa lui **Robu cinstea** şi buna credinţă se citeau de ia **o** poştă. Se ridică, stătu puţin în cumpănă, şovăi cîteva clipe, apoi se hotărî şi spuse : „Eu, tovarăşi, în problemele ideologice de fond, discutate aici, nu vreau **să** mă **bag.** Trebuie să **le** studiez. În principiu şi eu cred **că** e nevoie **de** discuţii. Cel **mai** important **însă** este ca politica şi ideile, toată ideologia, să **fie legate de** viaţă. Ce să facem noi cu nişte teorii supte din deget ? Din experienţa mea de pînă acum, pot spune că ideile rupte **de viaţă** nu fac nici cît **o** ceapă degerată. De aceea, să studiem teoria în strînsă legătură cu practica. în al doilea rînd, vreau **să spun** că, **dacă această** şedinţă **a** fost pregătită şi organizată nestatutar, vom analiza şi vom lua măsuri. Să fie tovarăşii liniştiţi în această privinţă. Totuşi, aici unii tovarăşi au adus **o** serie **de** critici tovarăşului Vladimir Cernea. **Poate** unele nejuste, exagerate, răuvoitoare. Poate însă **că** o **parte** din critici conţin **şi un** sîmbure **de adevăr.** Tovarăşul Cernea trebuie **să se gîndească,** să-şi analizeze şi lipsurile lui, cu **mai** mult simţ autocritic. Eu **cred că** în şcoala noastră

prestigiul

profesorului trebuie apărat. Sigur, sînt profesori buni şi profesori proşti. Conducerea şcolii va trebui sâ analizeze aceasta problemă. Dar trebuie combătută şi ambiţia unor studenţi de a se încontra cu profesorii, pentru că în felul acesta se poate introduce dezordinea în şcoală. Este necesară mai multă modestie muncitorească din partea elevilor, dar şi din partea profesorilor, pentru că şi ei pot să greşească, nici ei n-au căzut cu hîrzobul din cer. Vreau să vă asigur că noi vom discuta problemele desprinse în această şedinţă în comitetul de partid şi vom trage concluziile necesare. Cu aceasta ridicăm şedinţa, tovarăşi.“

Fuseseră cuvinte de bun simţ, dar foarte anemice în raport cu ceea ce se întîmplase acolo. Oamenii se ridicară de Ia locurile lor cu sentimentul că asistaseră la un eveniment memorabil. Vorbitorii mărunţi, profesioniştii atacului, trecuseră pe planul al doilea. Cursanţii mai văzuseră la viaţa lor înscenări şi mai mari şi poate urma să mai vadă şi în viitor. Altceva li se înfipsese însă în minte şi în conştiinţă, ceva ca o cucerire, ca o victorie a lor, a tuturor. Se afirmase acolo un principiu nou, curajos, raţional, principiul marxist al judecăţii libere a ideilor, fără bariera nici unor prejudecăţi. Acest principiu deschidea o perspectivă nelimitată minţii, făcea ca învăţătura să devină o plăcere – căutarea şi înţelegerea adevărului. în al doilea rînd, se simţeau fascinaţi de curajul, inteligenţa şi dîrzenia celor doi colegi ai lor, care se bătuseră acolo pentru dreptul tuturor de a gîndi liber, de a purta ideologia comunistă ca pe o făclie vie, şi nu de a o tîrî ca pe un cal mort. Le urmărise cu răsuflarea tăiată fiecare cuvînt şi ar fi vrut să-i aplaude, cum făceau la meciurile de fotbal cînd cei mai buni jucători traversau terenul ca o vijelie şi trimiteau imparabil în poartă, li iubeau şi îi respectau pe aceşti colegi ai lor, şi unora Ie era acum inima grea şi gura coclită, plină de un gust amar, pentru că nu le luaseră apărarea, tăcuseră laşi, priviseră speriaţi cum îl bumbăceau mardeiaşii pe Cernea fără să-i sară în ajutor. Dacă nu ar fi fost Suru, cu acea mare siguranţă de sine şî cu acea neînfricare, cu încrederea lui, tare ca fierul, în dreptate şi adevăr, în cinste

şi raţiune, ce s-ar ii întimplat ? Fusese o lecţie pmilitoare pentru mulţi, o lecţie de demnitate muncitorească, ^revoluţionară.

În jurul fiecăruia din cei doi se făcuse cîte un -cerc. Oamenii se ţineau timid la distanţă, prefăcîndu-se că sînt de fapt în mişcare, că nu aşteaptă nimic şi. îşi caută fiecare de treabă. În realitate, nu se îndurau să plece şi să-i lase singuri, ar mai fi stat cu ei, ar fi deschis vorba despre şedinţă, despre cele- falte, şi-ar fi mărturisit gîndurile, simpatia, aprobarea, ar fi mut să continue discuţia, să-şi spună şi ei părerea. Unii făceau parte dintre vitejii ce ies la iveală după război, după ce s-au numărat morţii şi răniţii şi s-au proclamat învingătorii. Suru şi Cernea se făcură însă că nu-i văd, trecură printre ei şi ieşiră amândoi deodată pe uşă, parcă s-ar fi înţeles dinainte, ¡parcă şi-ar fi dat intîlnire. Merseră alături în tăcere, pînă ieşiră ¿din raza vizuală a celorlalţi, şi atunci Cernea se opri deodată, fi apucă tovarăşului său cu amîndouă mâinile palma, braţul, a le strînse puternic şi afectuos, îndelung, şi prin întunericul *ce* nu lăsa să i se vadă faţa, să i se trădeze duioşia şi emoţia, fii spuse cu o voce dinadins îngroşată, mai bărbătească, răspicat şi rar : „Manóle Suru... îţi mulţumesc !“ Cu un gest camaraderesc, degajat, Suru îl bătu cu mina liberă peste braţ şi stră-■duindu-se să-i imite vocea, pronunţă şi el tot atît de solemn ; „Vladimir Cernea... fii, domnule, serios 1“ Şi izbucniră amîndoi <ntr-un rîs destins, complice, amical. Apoi se produse o pauză, ■negăsind nimic să-şi mai spună, parcă prin aceste cîteva cu- «dnte şi acest rîs totul fusese epuizat. Se simţiră puţin stînjeniţi, însă Cernea îşi aduse aminte că e sîrnbătă şi propuse să „facă ¿în ţţţr“ .prin oraş.

•îşi lăsară servietele, luară tramvaiul şi se opriră în .centru la o plăcintărie. Era singurul local unde se putea jBŢÎiXQa fi plăcintă caldă, pe vremea aceea, în Capitală. Aşezîndu-se la o masă, **încercară să** glumească, să pară

nepăsători, **bine** dispuşi, un fel de belferi dornici să se distreze **după** o săptămînă **de** muncă. Se amuzau **pe** seama îndemî- nării chelnerilor de a umple halba pe trei sferturi cu spumă, în clipa cînd erau aduse, halbele arătau frumos, erau decorative în mîna ospătarilor, alcătuind ciorchini de baloane pline cu zăpadă proaspătă. După cîteva clipe însă, stînd pe masă, halbele deveneau jalnice : borcane mari de sticlă grosolană, pe fund cu două-trei degete de lichid vîscos şi tulbure cu gust greţos de spălătură **de** vase. Oamenii conveneau tacit la această escrocherie cusută cu aţă albă, se prefăceau că nu văd, fiind mulţumiţi **că** pot măcar să-şi ofere iluzia de a bea bere. Se grăbeau să-şi înmoaie buzele în clăbucul acela insipid şi să-şi şteargă ceea ce ar fi trebuit să fie mustaţa cu un gest ritual, moştenit de pe vremea cînd el exprima o realitate, sau imitînd actorii ce jucau prin piesele lui Caragiale. **Cernea** şi **Suru** glumiră pe **seama** berii, persiflîndu-l **pe** ospătar, cu grijă însă, pentru a nu-l enerva prea tare, pentru a nu stîrni un conflict din care numai ei puteau fi păgubiţi. **La** un moment dat au remarcat, **înveselindu-se** de-a binelea, tactica simplă şi practică, adoptată de doi bărbaţi – figuri vulgare, de oameni prea hrăniţi – cu buzunarele doldora de ghemotoace de bancnote **soioase.** Ei cereau de fiecare dată cîte patru **halbe** de căciulă şi din conţinutul lor **umpleau** una **singură,** dar ochi, **pe** celelalte împingîndu-le cu un **gest** .scurt **la marginea** mesei, **de unde ospătarul** le **lua** conspirativ şi **le arunca pe** tejghea în **faţa** barmanului.

Ieşind afară, în stradă, uitară de micile potlogării şi în **general de** atmosfera, dacă nu sordidă, tristă a ©spătăriei. Porniră **pe** jos spre Cişmigiu, aflat la **numai** cîţiva **paşi. Seara era** rece, iarna **păruse** la un moment dat că $i-a luat adio de la aceste plaiuri, dar acum **începea să se facă** simţită din nou. Batea un vînt ascuţit şi crengile desfrunzite ale copacilor pocneau şi clănţăneau ca într~un poem de Bacovia. **Cu gulerele** paltoanelor ridicate, cu mîinile

înfundate în buzunare, călcînd peste petele de lumină mişcătoare aruncate pe aleele parcului de becurile legănate de vînt, cei doi se plimbară îndelung, uitînd de timp şi de frig.

În minte le reveniseră, ieşind automat din ungherele unde stăteau Ia pîndă, gîndurile şi imaginile proaspete, recenta întîmplare. Merseră un timp tăcuţi, ştiind că se gîndese la acelaşi lucru, dar negăsind cum să lege firele, cum să înceapă. Primul vorbi Cernea : „Ce m-a impresionat cu adevărat la dumneata a fost curajul, propriu-zis nu curajul, ci curajul curajului dacă pot să mă exprim aşa, adică firescul şi substanţa solidă a curajului, faptul că el nu părea ceva excepţional, rezultatul unei încordări, al unui efort, al unei decizii eroice – ca să zic aşa –, ci un fel de a fi, natural, parcă aşa teai purta în fiecare zi". „De ce ? Pentru dumneata *a fost un efort* să-l pui la punct în seminar, alaltăieri sau cînd a fost, pe Negru ? Şi în dupa-amiaza aceasta Cernea se uită mirat, întrebîndu-se dacă celălalt i-a ghicit gîndurile şi întîlnindu-i privirea în semiobscuritatea parcului, i se păru că ochii lui negri scăpărau ca două diamante întunecate. Cernea se codi un timp, neştiind dacă Suru pusese un anumit sens în aceste cuvinte, sau dacă doar el vedea în ele mai mult decît vrusese acesta să spună. Fină la urmă, sub impulsul unui sentiment spontan de încredere, sau poate din nevoia de a deschide o supapă pentru slăbirea presiunii adunate în ultimile cîteva luni în el, se hotărî să nu scape acest prilej şi să încerce să-şi confrunte frămîntările. „Da, pentru mine a fost un efort! – răspunse el. Dar nu în sensul unei decizii de moment. A fost un efort îndelungat, început de fapt la sosirea în această şcoală, de trezire dintr-un fel de somn şî de regăsire. Un efort de a-mi reaminti, încetul cu încetul, adevărata mea figură, de care uitasem, de a o reidentifica." „Dar era atît de mare diferenţa ?" „Ce diferenţă ?" „Dintre cele două figuri ale dumitale." Cernea îşi dădu seama că are de-a face cu un spirit pătrunzător şi constatarea aceasta îl umplu de bucurie şi îl îndemnă să-şi deschidă inima. „Uite cum stau lucrurile ! Era şi nu era, aici e toată porcăria. în fond, o prăpastie adîncă – lucrul acesta l-am înţeles acum, în urmă. Dar bine mascată, nu ştiu cum să te fac să înţelegi. Deosebirea s-a produs pe

nesimţite, într-o zonă foarte, foarte adîncă, în timp ce pe deasupra a rămas insesizabilă.“ „Dar cel puţin ştii cînd a început ?“ „Nu ştiu cînd a început, şi nu ştiu nici de ce. Cred că de mai mulţi ani şi nu dintr-odată, ci pe etape, în trepte. Am învăţat să îmi placă foarte devreme libertatea cugetului. Din lecturi, de la taică-meu, dar esenţial cred că a fost sentimentalismul meu, înclinarea spre visare şi un anumit idealism. Am avut în faţa ochilor, din copilărie, o lume urîtă. Boieri parveniţi, neguţători, mici burghezi vanitoşi, meschini. Dacă n-aş fi beneficiat de spiritul liber, lucid şi caustic al tatălui meu, aş fi murit de oroare, sau mi-aş fi luat lumea în cap.“ „Dar pentru dumneata, libertatea cugetului şi curajul sînt acelaşi lucru ?“ Cernea se gîndi un timp, dar nu răspunse la întrebare. „în trecut cugetul meu dispreţuia lumea de care ţi-am vorbit. Eram liber s-o urăsc şi nu-mi lipsea, nu mi-a lipsit nici curajul de a acţiona împotriva ei. Cugetul meu şi-a ales liber ţelul luptei sociale. Dar cu timpul acest cuget cu opţiunea lui liberă, voluntară, şi acest curaj ce l-a întovărăşit ca un cîine credincios – curios că m-am gîndit la cîine, poate pentru că e în acelaşi timp şi docil – s-au îndepărtat de mine. Au început să mă ignore şi chiar să mă uite.“ Suru izbucni în rîs şi îl luă de braţ afectuos. „Sucit mai eşti, omule.“ Cernea rîse şi el încet şi scurt, mai mult de formă şi continuă : „De ce n-am găsit eu în mine libertatea şi curajul să trag la răspundere şi să chem la ordine această libertate şi acest curaj cînd ele începuseră să se emancipeze, să se autonomizeze, să se manifeste de sine stătător, chiar împotriva a ceea ca ar fi trebuit să vreau şi să fac eu ?“ Tăcură amîndoi mergînd cu paşi apăsaţi, cu capul în jos, adînciţi în gînduri. Suru mirii ceva, ca pentru sine, Cernea nu auzi şi întrebă într-o doară, neatent, cu monosílaba aceea spontană : ,,î“ ? „Spuneam că probabil cedaseşi toate aceste lucruri de preţ pe o poliţă în alb.“ Cernea tresări şi se opri

locului trăsnit. Pradă unei surescitări neobişnuite pentru firea lui îndeobşte echilibrată, îl apucă pe Suru de umeri şi-l zgîl- |îi. „Eşti un diavol !“ Acesta rîse, se desprinse şi pomi mai departe. „Da, aşa este, continuă Cernea. Aşa e, pe o poliţă în alb! Ele nu îmi mai aparţineau mie, şi eu nu mai ştiam în fiecare clipă în mina cui se află şi ce face cu ele cel ce deţinea poliţa. De fapt, aici e contradicţia intrinsecă a devotamentului. Orice cauză, deci şi revoluţia, se realizează prin oameni. Poţi să te subordonezi cauzei fără să te subordonezi şi oamenilor care o girează, care o conduc ? Or, oamenii pot să greşească, şi în talerul acestor greşeli arunci şi aportul tău, agoniseala ta, libertatea şi curajul tău, întreaga personalitate. Şi poţi constata deodată că le-ai pus să acţioneze împotriva firii tale, a aspiraţiilor tale intime.“ „Şi atunci ce faci, îl întrebă Suru, îţi pierzi capul, sau îţi pleci capul şi mergi ca o oaie după alta, cu ochii numai la picioare ?“ „Mergi, un timp aşa mergi, şi eu am mers aşa.“ „Ai mers pentru că ai încetat să mai gîndeşti critic, aşa cum gîndeai faţă de lumea veche. Dar crezi că schimbarea lumii, revoluţia, se pot face renunţînd la spiritul critic, la starea de trezie ? Incetînd să mai discerni binele de rău ?“ „Ce era bine în revoluţia noastră era prea evident, prea mare şi prea luminos. Orbitor dacă vrei! Ce era rău nu sesizam, şi îmi însuşeam răul acesta odată cu binele.“ „Dar acum ştii în ce a constat răul ?“ „Cred că da.“ îi povesti întîi întîmplarea cu vechiul coleg de şcoală, apoi pe aceea cu tînărul filosof, dar Suru îl întrerupse. „Uite ce e, le cam amesteci, acestea sínt cazuri deosebite. Poţi să distingi răul deosebit din dosul fiecăruia ?“ „M-am gîndit, m-am gîndit mult. în primul caz, credeam că am dreptate, poate omeneşte regretam întîmplarea, dar mă liniştea convingerea justeţei judecăţii mele. în cel de al doilea, am plecat capul, cum spuneai, ca o oaie proastă, nu ştiu dacă oaia e şi laşă. în primul caz, deoarece credeam că am dreptate, înseamnă că eram pradă unui viciu de gîndire.

Dar aceasta nu era o judecată personală, un punct de vedere individual. Era o atitudine politică bazată pe o linie. Eu nu făceam decît să mă confund cu această

¡inie, într-un mod pe deplin voluntar, conştient, aderînd la ea sincer, convins intim de adevărul ei. Dealtfel, el însuşi, omul acela, înţelegea raţiunea de fond a tezei pe care i-o explicam. Ceea ce-mi reproşa era de ce nu înţeleg eu situaţia lui concretă, pornind de la faptul că **o** cunoşteam. Şi într-adevăr aici e miezul chestiunii – eu cunoşteam situaţia lui şi puteam să-mi dau seama că din punct de vedere uman, subiectiv, se comitea o nedreptate, o crimă dacă vrei, se distrugea un om nevinovat şi încă alţi cîţiva pe lingă el. Deci, ceea ce n-am realizat eu atunci a fost raportul dialectic dintre general şi particular – şi nu l-am înţeles pentru că însăşi revoluţia îl neglija, îl trecea pe planul al doilea, sau chiar îl modifica“. „Ţi se părea că rezolvînd prin excepţie acest caz particular contrazici sau trădezi principiile generale ale revoluţiei, adică vigilenţa şi fermitatea, intransigenţa de clasă ?“ „Exact, aceasta a fost greşeala mea, şi poate nu numai a mea. Este oare o fatalitate ca în momentele de mare încleştare socială să nesocoteşti cazul viu în numele principiului abstract, aplicînd pe dos teza că generalul se realizează prin particular, să sacrifici omul de dragul ideii ?“ „Depinde, depinde cum trăieşti revoluţia. Dacă **o** trăieşti ca pe o noţiune abstractă, pe care vrei s-o împlineşti cu orice chip, sau ca pe o realitate vie ce-şi impune de la sine soluţiile ! Eu am înţeles revoluţia nu ca **pe** o înfruntare între idei şi oameni, ci ca pe o confruntare a oamenilor. Pe mine nu m-a interesat de unde vine şi al cui e omul, cine a fost ta-so şi mă-sa, m-am uitat în ochii lui să văd dacă e sincer şi apoi l-am aruncat în foc. Dacă s-a lăsat cuprins de flăcări, atunci puţin mi-a păsat mie de ideea dumitale generală. Ştii că eu am lucrat şi în Securitate ? Aproape doi ani. Am trecut prin foc, ştiu ce înseamnă viaţa şi moartea, deşi n-am decît 32 de ani.“ „Ei, eu sînt mai bătrîn.“ „Cînd eşti născut ?“ „În 1915.“ „E, cu cinci ani... Dealtfel nici nu-i arăţi. Aşa, şi nu pot spune că am lucrat cu mănuşi, nu-mi stă în fire. Dar dacă am ajuns eu să cunosc un om şi să am încredere în el, nici dumnezeu din

cer nu m-a putut face să-l lovesc, sau să las să fie

lovit.“ ..Şt dacă forţe superioare ţi se opun ?“ „Mă opun şi eu ior“. ,.Cu ce şanse ?“ „O şansă există oricînd. Dealtfel, nu ştii ? Buturuga mică răstoarnă carul mare ?“ „Da, înţeleg, ăsta e altfel de curaj. Ăsta e curajul leului. Nu mai e vorba de cruţarea eului, de menajarea libertăţii cugetului, de afirmarea independenţei gîndului, de sentimentul proprietăţii acestui gînd. Dar de unde dracu ai căpătat felul ăsta de curaj ?“ „Eu nu-l consider curaj, e modul meu de a fi. Cum spuneai mai înainte – curajul e un act de efort, o încordare, o luptă cu tine din care ieşi învingător. La mine e altceva, nu dau nici o luptă, pur şi simplu aşa sînt eu.“ „Dar cum ai ajuns la starea asta ? Te-ai născut aşa, aşa eşti de cînd te ştii ?“ „Nu, n-am fost aşa întotdeauna. Am trecut însă printr-un moment care m-a vindecat de frică pentru toată viaţa. Frica e un fel de apendice, iar eu am fost operat, mi s-a extirpat acest organ parazitar.“ „Dar ce-a fost, ce ţi s-a întîmplat ?“ „Ei, poate am să-ţi povestesc într-o zi. Acum hai să mergem că, uite, s-a făcut tîrziu.“ Ieşiră din Cişmigiu şi urcară panta înaltă a străzii Berzei, ajungînd într-o piaţă goală, pustie, de unde luară ultimul tramvai.

După şedinţă, prestigiul celor doi crescu sensibil. Vestea celor întîmplate se întinse şi, nu o dată, Cernea sau Suru, tre- cînd pe culoarele şcolii, se vedeau urmăriţi cu interes sau surprindeau zîmbete de simpatie. Cercetarea promisă de tovarăşul Robu nu părea să se întreprindă, în schimb Haralambie Negru încetă să mai predea la anul I, iar la seminarul grupei a IlI-a începu să vie o femeie, tot conferenţiară, văduva unui reputat publicist ardelean, cunoscut încă din mişcarea antifascistă, care, după cum se spunea, se sinucisese nu de mult. Femeia, abia trecută de patruzeci de ani, probabil foarte frumoasă în prima tinereţe, păstra un farmec de mare nobleţe, convertit într-o blîndeţe maternă plină de distincţie. Ceea ce fusese probabil cîndva seducţie tulburătoare, devenise o lumină

limpede

1
3
4

şi potolită la care drama trăită adăugase un aer de mister. Intrigat de personalitatea Feliciei Stere şi ambiţionîndu~se să definească într-un fel acest, halou straniu ce **o** înconjura, lui Cernea îi veni în minte imaginea unei femele de tigru căreia i s-a extirpat instinctul de carnesier. „Cam aşa ar arăta, cred, superbul animal, lipsit de patima lui înfricoşătoare pentru sînge, încerca el să-şi limpezească gîndul. 0 tigroaică melancolică unduindu-şi, în mersul ei regal, trupul suplu şi elastic, dar moleşit, în ochii galbeni, plini de fire de aur, cu un surîs neverosimil, îmbietor şi inofensiv." Sinuciderea soţului ei, trecută public sub tăcere, fusese pusă pe seama unor motive politice, dar cei mai mulţi susţineau că adevărata cauză era Felicia Stere. Se spunea că Augustin Stere, autor şi al unei opere lirice încă puţin cunoscute, considerată de unii valoroasă, o divinizase. dar viaţa alături de ea **fusese amară** şi el nu putuse suporta pînă la capăt acea tainică suferinţă. Enigma Feliciei Stere, urmele vizibile ale trecutului ei mistuit de patimi, legenda acelei sinucideri tenebroase şi umbra morţii căzută **peste** ceea ce fusese suveran şi indiferent în ea, toate acestea făceau ca seminariile de filosofie să aibă acum o aură nouă. Destinul conferenţiarei, adăugat la modul ei atent şi stimulativ de a vorbi şi asculta, împrumuta parcă o semnificaţie aparte orelor, atenuîndu-le aspectul didactic şi dîndu-le un caracter **de** înţelepciune trăită, de reflecţie omenească sinceră şi gravă.

între Cernea şi Suru se stabilise, din **seara** aceea, o legătură tacită, cu nuanţe complicate, greu de descifrat nu numai din afară, dar pentru moment chiar de **ei** înşişi. Cernea, temperament sentimental, impulsiv, cu mari resurse afective, încerca faţă de noul prieten mult mai mult decît o simplă simpatie. Avusese în diferite perioade ale vieţii ceea ce se numeşte amici, şi nu-şi drămuise sentimentele faţă de ei. Atracţia către Suru **se** dovedea însă

infinit mai tare, dominată de senzaţia unei mari bucurii – **aceea** de a fi cîştigat încrederea, preţuirea **şi solidaritatea unui om** puternic şi **curajos,** inteligent şi drept. **Era** un sentiment conştient, dacă se poate spune astfel, bazat **pe realitatea** calităţilor precis conturate **ale** lui Suru. Se considera norocos, pentru că-şi dădea seama, inclusiv din proprie experienţă, cît de rare sînt şansele de a întîlni şi a-ţi apropia un asemenea om. Tovărăşia Iui Suru ii făcea plăcere şi o căuta şi instinctiv şi deliberat. Cernea era însă un timid pe plan **afectiv şi** din această **cauză** înclina spre solitudine. Cum se **întâmplă adesea cu** timizii, dorinţa de a-şi ascunde slăbiciunea **şi teama de** ridicol **se traduceau pînă Ia urmă** într-o atitudine **trufaşă, de suprafaţă desigur, de aceea şi mai** ostentativă. Astfel **că, deşi ar** fi **fost tentat să se apropie** şi mai mult **de** Suru, **să-i caute tovărăşia, să** fie **cit mai îndelung** împreună, făcea eforturi să se abţină. Se străduia să-şi reprime efuziunile intime, să se **arate moderat, să** joace rolul bărbatului cerebral, zgîrcit, eventual chiar grosolan. Aceasta cu atât mai mult cu cît **Suru,** deşi **manifesta** cel mai viu **interes faţă** de Cernea, dîndu-i semne certe nu numai de preţuire, ci şi de prietenie, **avea** evident **o** fire mai rece, mai aspră, disponibilităţile **sale** sentimentale fiind mult mai reduse. El continua să se lase **absorbit de studiu,** citea cu dîrzenie şi frenezie atît cît îl ţineau puterile, adică pînă la limita energiei fizice. începea să **ţină** tot **mai** mult **Ia Cernea,** dar **în** felul lui morocănos sau, **dimpotrivă,** zeflemitor, în nici un caz **ca** un îndrăgostit **gata** să-i **sacrifice** lui timpul, **să~i** simtă lipsa, să-l caute cu tot dinadinsul **doar** pentru nevoia confesiunii. Gusta însă dialogul cu Cernea şi **simţea** că inteligenţa ascuţită, **foarte** nuanţată **a** acestuia, **îl** stimulează, îl obligă **să** urce şi el mai sus în planul gîndirii, **al** speculaţiei politice, sociale, filosofice. **De** aceea, în **ciuda** reţinerilor reciproce, determinate de motive diferite, întâlnirile lor – la început în pauze, la cantină, în bibliotecă – **începură să** devină mai frecvente, **ajungînd şi** la incursiuni, cu titlul de relaxare, în afara zidurilor şcolii, **pe** străzile Bucureştiului. începură **să** fie văzuţi tot mai **des împreună, pe culoarele şcolii,**

alcătuind o combinaţie originală ce cu greu putea scăpa privitorilor – Suru tip exotic, amintind cumva de un genera) maur sau de un boxeur brazilian, respi- rînd siguranţă de sine, forţă şi conştiinţa clară a ţelului, Cernea înalt, subţire, cu capul răsturnat pe spate, uitîndu-se pe deasupra oamenilor, un fel de viking aerian, lunatic. Ei nu erau eonştienţi de acest contrast izbitor, ignorau glumele amicale ale colegilor – cineva spusese „uite-i pe Don Quijote şi pe scutierul gladiator" – preferind, ori de cîte ori se întîlneau, să sondeze o chestiune serioasă, să schimbe opinii de substanţă. Cu ocazia unor ieşiri în oraş, Cernea reuşi să-şi satisfacă, într-o oarecare măsură, curiozitatea privind biografia lui Suru – pe el îl interesa mai mult cea psihică şi morală –, punind cap la cap fragmente de naraţiuni, răspunsuri mai mult sau mai puţin deschise şi complecte, scurte evocări şi, mai rar, reflecţii spontane, neprovocate, asupra anumitor momente din trecut.

Cernea află astfel că Suru se născuse şi îşi trăise copilăria şi adolescenţa la Ploieşti. Taică-său fusese tîmplar, tîmplar de mobilă, un meşter foarte bun. Lucra la un atelier unde patronul trăgea la rindea cot la cot cu ceilalţi – cei mai mulţi, băieţi tineri veniţi să înveţe meseria. „Bătrînu" – cum îi spunea Suru – avea o constituţie neobişnuit de robustă, de statură potrivită dar îndesat, ca un sac de muşchi. Muşchii braţelor sale păreau odgoane făcute din funii răsucite. Era un om muncitor, dar foarte vesel şi luminat la minte – ştia o mulţime de lucruri. Avea cercul lui de prieteni, dar se întîlnea cu ei în oraş, nu-i aducea niciodată acasă. Poate şi din cauza soţiei – mama lui Manole -—, aproape mereu suferindă. Aceasta fusese o femeie înaltă şi frumoasă şi el o iubise foarte mult, dar după naşterea lui Manole şi a soru- sii, mai mică decît el cu vreo şapte ani, slăbise şi se ofilise. Apoi se descoperi că avea o boală de inimă destul de gravă, după părerea medicilor moştenită. În afară de nişte picături, i se recomandase odihnă, linişte, cruţare de orice emoţii. Bătrînul Alexandru Suru încerca să întreţină acasă, pe cît putea, o stare de veselie şi bună dispoziţie, iar

Manóié, înţelegînd situaţia, se străduia să-i pricinuiască mamei sale necazuri cît mai puţine. Nu îndrăznea să-i arate îngrijorarea sa de copil, dar după ce se întorcea de la şcoală —- era în cursul inferior al liceului comercial – o ajuta cît putea ţi- nînd-o totodată din scurt pe soru-sa. „Cînd s-a întîmplat – îi spuse într-o seară Suru lui Cernea, la insistenţele acestuia ce nu uitase promisiunea făcută în prima seară –, cînd s-a întîmplat... abia împlinisem treisprezece ani. Era pe seară, stăteam singur în poarta casei, se făcuse toamnă şi mîncam o gutuie. Cînd, mă trezesc cu gardistul. «Tu eşti băiatul lui Alexandru Suru ?» zice, „Eu sînt". «Hai cu mine, băiete». Vorbise blînd şi prietenos şi mă luase de mînă ca un tată, aşa că nu vedeam de ce să mă supăr sau să mă împotrivesc. Nu mă ştiam vinovat cu nimic, iar el mă privea cu milă şi mă mîngîia din cînd în cînd pe creştet. Eram foarte mirat, am încercat de cîteva ori să-l întreb ce are cu mine, dar el repeta mereu «nimic, băiete, ai şi tu niţică răbdare, o să vezi». Intr-un cuvînt, m-a dus Ia morgă, m-a băgat în sala aia goală şi rece în care era o masă acoperită cu un cearşaf alb. Acolo mai era un bătrîn în halat, medicul legist, şi un domn înalt cu ochelari, procurorul. Au tras cearşaful şi mi l-au arătat pe tata în pielea goală, înţepenit." Alexandru Suru fusese omorît cu lovituri de cuţit în stomac. Nu s-a putut afla niciodată ce s-a întîmplat. La început se crezuse că fusese atacat de borfaşi —• era chiar sîmbăta, cînd ieşea el în oraş îmbrăcat de plimbare. Dar această ipoteză căzuse de la sine – nu era nici beţiv, nici scandalagiu şi toată lumea ştia că – aşa cum spunea Manele Suru – „nu-i curgea bogăţia pe vine." Crima se petrecuse în 1933, după greva petroliştilor, şi, după cum aflase Manole mai tîrziu, taică-său participase la evenimente, jucase un anumit rol în mişcare. De aceea, ultima supoziţie rămasă în picioare a fost asasinarea bătrînului de către Siguranţă. La această convingere

ducea şi faptul că cercetările întreprinse de autorităţi pentru descoperirea vinovaţilor au fost foarte anemice şi, din lipsă de probe, dosarul a fost clasat. „în faţa trupului neînsufleţit – continuă

Suru – m-a cuprins o groază şi o disperare fără margini. Nu numai că-l **iubeam, dar** îl idolatrizam pe **tata.** Puterea şi ve**selia ce se** degajau **din** fiinţa **lui** îmi dădeau o siguranţă şi **o** fericire imposibil **de** exprimat; simţeam că în preajma lui nici **o primejdie nu mă poate** pîndi, nici un **rău** nu mi se poate **face,** că el ar fi putut **să** sfarme orice ne-ar fi fost potrivnic, cu **mina** goală, **cu** braţele lui de oţel. Acum toată siguranţa mea **în** viaţă se prăbuşise, se **făcuse** ţăndări. Mă simţeam ca o foaie **de** hîrtie mototolită. M~au **lăsat să** plîng pînă am obosit, **apoi** mi-au explicat **că** trebuie **să mă** duc să anunţ familia, pentru că mortul trebuie îngropat şi trebuie făcute o mulţime de lucruri. Eu m-am dus întîi la nea Golescu, patronul lui tata, şi i~am **povestit** totul tremurînd, parcă mă apucaseră frigurile. **S-a** îngrozit şi el, **a** început **să se** vaiete, **apoi** mi-a promis **că a** doua zi se va ocupa personal de tot ce trebuia pentru înmormântare. **De** la nea Golescu m-am dus acasă, m-am spălat pe obraz **la cişmeaua** din curte, se făcuse noapte, am intrat în **casă şi am rugat-o pe mama să mă lase să dorm la un coleg, să mai** învăţăm împreună, **să** ne pregătim pentru teză. **Apoi am** alergat la morgă şi am stat toată noaptea pe scaun **lîngă tata.** Dimineaţa **a** venit **nea** Golescu cu cîţiva oameni. **în** primul rînd m-a sfătuit **cum** să fac cu **mama.** El îi cunoştea **situaţia şi după ce** s-a gîndit, mi-a spus **că** cel **mai bun lucru e** să-i spunem în ultima clipă şi s-o ducem direct la înmor- mîntare. După ce băieţii din atelier au terminat coşciugul, l-am dus **pe tata şi l-am** depus la capela din cimitir. I-am trimis **vorbă** mamei că eu sînt tot la băiatu-ăla şi că învăţ pentru teză. **Nea** Golescu trimisese şi el de cu seară un băiat la mama s-o anunţe că «patronul şi cu meşterul» plecaseră de urgenţă cu un furnizor, la Braşov, după marfă, în dimineaţa înmormântării, madam Golescu s-a **dus la** mama şi i-a spus. Dumnezeu ştie cum i-o fi povestit, cum **o** fi luat-o, că la ora prînzului, cînd scoteam mortul din **capelă, a** apărut şi **mama** îmbrăcată **în** negru. Era ea însăşi **neagră la** faţă, cu ochii rătăciţi, de nebună. **Cu un răcnet de** animal **înjunghiat s-a aruncat asupra**

coşciugului şi a leşinat. Cîteva femei o băteau pe faţă cu palmele, o stropeau cu apă şi îi dădeau să miroasă oţet, iar bărbaţii făceau semn popii să mai sară din liturghie. Oamenii au închis capacul şi au coborît repede coşciugul în groapă. Şi cînd se aruncau ultimele lopeţi de pămînt pe mormîntul tatii, mama închidea şi ea ochii pentru totdeauna. A murit ca un pui de găină în braţele femeilor. Inima, bolnavă, nu rezistase. Nea Golescu a chemat o maşină şi a dus moarta acasă. Acolo ne aştepta ultima din nenorocirile abătute peste capul nostru. Rodica, surioara mea de nici şase ani, se otrăvise. Jucîndu-se, nesupravegheată de nimeni, băuse un flacon cu esenţă de lac. A fost dusă la spital, dar prea tîrziu. A murit în chinuri groaznice."

Suru vorbise aparent egal, fără pauze şi fără o trăire afectivă vizibilă, ca despre nişte lucruri foarte vechi sau despre întîm- plări citite sau aflate din altă parte. Acum respira greu, parcă ar fi urcat un povîrniş sau ar fi intrat într-o galerie subterană, fără aer. Cernea mergea alături, aproape ţinîndu-şi răsuflarea, abia păşind, ferindu-se să facă cel mai mic zgomot, încercînd să-şi estompeze la maxim prezenţa. înţelegea că în clipa aceea apropierea cuiva îi putea fi lui Suru neplăcută. Ceea ce auzise îl răscolise şi îl înspăimîntase, îl vedea acum pe Suru cu alţi ochi, ca pe supravieţuitorul unui cataclism. O milă adîncă, neputincioasă îl năpădi, atît pentru omul de lîngă el, cît şi pentru om în general. Abia acum înţelegea pînă la ce proporţii poate ajunge nenorocirea unei fiinţe umane, cîte lovituri se pot abate asupra ei. Citise atîta despre suferinţă, despre cruzimea destinului, despre absurditatea hazardului... Dar acum văzuse, înspăimântător de aproape, aici, lîngă el. Mersese tot timpul alături de copilul acela de 13 ani, încolţit de rînjetele morţii, lipsit în cîteva zile de orice sprijin şi speranţă, aruncat singur în lume. Un copil de treisprezece ani trăieşte încă prin afecţiune şi ocrotire, prin căldura căminului. Cînd toate acestea sînt nimicite dintr-odată şi în jur se cască golul, singurătatea, ce se alege din sufletul lui ?

Umblînd alături de Suru, prin aerul rece al nopţii de iarnă, se gîndea înfiorat la fiinţa de treisprezece ani în jurul căreia coasa morţii tăiase tot, lăsînd-o suspendată între pămînt şi cer. Trecutul îşi pierduse deodată pentru el realitatea, reducîndu-se la minciuna fotografiilor agăţate pe pereţi, halucinantă ca şi lumea ocheanelor din vechile panorame de bîlci, iar viitorul n-avea nici un contur, purtînd culoarea vînătă a morţii ce-i intrase în suflet. Cernea fu trezit din aceste gînduri de cenuşe de vocea limpede, sonoră, calmă, fără urmă de emoţie sau tulburare a bărbatului de lingă el, ce împrăştie ca pe un fura imaginea morbidă a copilului torturat, spălîndu-i lui însuşi mintea şi sufletul ca o ploaie caldă de primăvară. „Iată – spuse el –, aşa a murit frica în mine. Cu moarte pre moarte călcînd... După cele întîmplate, nimic din ce m-ar mai fi ameninţat pe mine nu mai putea să mă sperie. Nici o primejdie, absolut nici una. îmi dădeam seama că tot ce ar fi trebuit să sufăr o viaţă întreagă, aşteptînd cu sufletul la gură, tremurind de frică, ferindu-mă ca un urmărit, se concentrase într-o singură zi. Că tot răul ce-mi fusese destinat, prin soarta mea de fiinţă omenească, eu îl sorbisem dintr-odată, pe nepregătite, cum înghiţi o lingură mare de otravă, fără să ştii dinainte ce e. Moartea pro- priu-zisă e fleac pe lîngă chinul fricii. Pierdusem tot, pentru ce m-aş mai fi temut ? Pentru mine ? îmi eram o povoară, fiinţa mea nu mă interesa. Aşa s-a născut în mine curajul de care vorbeai. La început nici măcar nu era curaj, era indife-renţă, pierderea interesului pentru viaţă, a plăcerii de a trăi. Apoi am înţeles lucrurile acestea, şi mi-am dat seama că dispun, în raport cu ceilalţi oameni, de un privilegiu. Un privilegiu nenorocit desigur, dar care îmi conferea o superioritate netă. Am fost Ia un pas ca

aceasta să mă împingă la acte iresponsabile. Închipuieţi că acest curaj putea să facă din mine un asasin, un răufăcător. Din fericire, nu s-a întîmplat aşa, un complex de împrejurări, şi mai ales cultura, da, cultura – mă gîndesc uneori ce'forţă colosală e în această invenţie a omu-

lui •— au împiedicat degenerarea mea. Am rămas astfel un om ca toţi ceilalţi, minus acest apendice pe care dumneata şi alţii aţi continuat să-l păstraţi.“

Cernea avea să afle apoi din fragmente disparate că Manole Suru intrase ucenic la atelierul de tîmplărie al lui Spiridon Golescu. Desigur, nici nu mai putuse fi vorba de şcoală, de liceu. Se învăţase cu munca, iar meseria îi plăcea fiindcă fusese meseria lui taică-său. în atelier regăsea mirosul de talaş adus de bătrînul lui în fiecare seară acasă, impregnat în haine şi în piele ca un parfum uşor, dulceag, de ozon, de ceva curat şi natural, împrăştiind linişte, îndemnînd la visare. Rindeaua şi fierăstrăul începuseră să-i întărească şi lui braţele, şi cu timpul băieţelul crescu mai înalt şi mai vîrtos decît taică-său, cu un torace pătrat, blindat de muşchi. O întîmplare fericită i-a permis lui Suru să rămînă mai departe legat de carte şi să-şi lărgească orizontul, spre deosebire de ceilalţi ucenici, mulţumiţi cu soarta şi cu meseria lor. Bătrînul Golescu, om fără copii, oftînd toată viaţa de dorul copiilor, adusese de la Călăraşi un nepot ca să-şi termine liceul pe cheltuiala lui. Părinţii băiatului se despărţiseră şi meşterul aproape îşi răpise nepotul. Viorel Ruscu, după numele de familie al lui taică-său, primise o educaţie aleasă fiind şi o fire nobilă, generoasă. în plus, manifesta o adevărată pasiune pentru studiu. încă din primul an după mutarea sa la Ploieşti se afirmă ca un elev eminent şi rămase premiantul de onoare al şcolii pînă la terminarea liceului. Se împrietenise repede cu Manole ■— erau cam de aceeaşi vîrstă –, transmiţîndu-i şi acestuia plăcerea de a citi. Dar nu numai literatură, ci şi cărţi de şcoală,- îndeosebi de istorie, geografie, filosofie. La chimie, fizică şi matematică Manole nu se putea descurca singur, mulţumindu-se să înveţe pe dinafară legi generale ca acelea ale lui Arhimede, Lavoisier, Boyle-Mariotte şi altele.

Terminîndu-şi liceul în mod strălucit, Viorel Ruscu a plecat să-şi facă studiile universitare. Manole rămăsese la tîmplărie. Din unele frînturi Cernea înţelese că în această perioadă Suru luase parte la activitatea tineretului comunist. în timpul războiului patronul său muri şi, rămas fără lucru, Suru veni în Capitală şi se angajă la C.F.R., la Atelierele de reparat vagoane. După 23 August fu luat ca activist la Comitetul pe Capitală al Uniunii Tineretului Comunist, apoi trimis în Securitate – unde ajunse pînă la gradul de locotenent major –, şi după aceea numit şeful unei direcţii teritoriale C.F.R. Din 1950 intră în activul de partid, devenind, după un timp, la judeţeană, şeful secţiei organizatorice. Acestea păreau a fi punctele esenţiale ale biografiei lui Suru, datele de calendar ale vieţii sale.

Dintre toate, cel mai mare interes îi stîrnea lui Cernea perioada de muncă la Securitate. Era însă şi aceea despre care Manele Suru se arăta cel mai puţin dornic să vorbească. Cernea aducea însă mereu vorba despre acest aşa-zis „rău necesar" al revoluţiei, folosindu-se de toată dibăcia pentru a-l antrena **în** discuţie pe Suru, fără ca acesta să observe. Află pînă la urmă că nu lucrase la anchete, ci la filaj. Aceasta i-o spuse la un moment dat, cînd Cernea îi descrise un personaj dintr-un roman sovietic, un lucrător cekist însurat cu o femeie frumoasă, dintr-o mare dragoste, şi care după şedinţele lui de anchetă în beciurile instituţiei, cînd ajungea noaptea acasă, se întindea lîngă trupul fierbinte al soţiei sale ca un mort, ca o bucată de lemn inert. „Nu era oboseală, îi spuse Cernea, ci sufletul secătuit şi simţurile mortificate. Omul acţiona conştient că îndeplineşte o îndatorire necesară, dar nimic altceva nu mai putea coexista cu această activitate. Duritatea maximă cerută de meseria lui putea să-l transforme într-o fiară nepăsătoare la durere şi suferinţă, sau, nereuşind să-i înăbuşe conştiinţa, putea să-l facă să-şi caute compensaţii şi uitare în desfrîu şi beţie. Or, aşa cum se întimplase cu el, putea să moară ca om, să se usuce ca un copac ros pe dinăuntru de termite." „Nu ştiu, bădie, prin stările astea n-am trecut, deşi am lucrat în branşe, se disculpă Suru. Eu mă ocupam de fosta protipendadă, de

exemplarele mai active, periculoase, bineînţeles“. „Dar şi arestai?“ „Arestam cînd era cazul, dar trebuia să mă afişez cît mai puţin. Rolul meu **era să stau în umbră.“, Trebuie să fi văzut multe lucruri, amice, în nopţile tale de pîndă“, îl aţîţă Cernea şi spre surprinderea lui aici găsi o** uşă deschisă. Căci, într-adevăr, Suru, cu mintea lui vie, observase atent mediul, indivizii şi avea impresii intere**sante.** „Domnule, **am** cunoscut atunci tot felul **de** oameni, de **aproape şi** din interior, nu ştiu cum să-ţi spun, nu ca tine sau **ca** altul, **pe** stradă, **sau** într-o împrejurare publică oarecare. **Am** intrat în **viaţa** lor nu pe treptele din faţă, ci **pe** scara de servici.“ „Trebuie **să** fi **rămas** tu cu ceva din plăcerea **asta a** indiscreţiei – glumi Cernea rîzînd –, căci era şi plăcere să-ţi **bagi** nasul în intimitatea lor, **nu** ? într-un fel, pot să înţeleg asta, pentru că întotdeauna trecînd pe **stradă** simt un imbold irezistibil **să mă** uit **pe** ferestrele deschise în locuinţele oamenilor. Curiozitate, **dracu** ştie **ce** e 1 Dar mă **atrag** interioarele văzute **fără să** fiu văzut. Mă aştept tot timpul **să** descopăr ceva, un **secret,** o **taină,** care **să mă facă să** înţeleg mai bine lumea. Dar totuşi, pînă la ce limită poate fi admisă o asemenea indiscreţie** ? „Ce tot îi tragi cu indiscreţia ? – se burzului Suru. **Cui dracu** crezi **că-i păsa de** viaţa intimă a indivizilor ălora ? Eram, **desigur,** nevoit să iau cunoştinţă şi de viaţa lor familială, de relaţiile lor amoroase, dar nu asta mă interesa. Ce să **văd, ipocrizie, murdărie ?** Ţelul **meu era să prind** capetele sforilor politice, **să** descîlcesc iţele ţesăturilor primejdioase. Clienţii mei erau marii oameni de afaceri puşi pe speculă şi pe **sabotaj** şi veleitarii politici, indivizii manevraţi de reacţiune pentru a **divaga** noul curs politic.“

Din relatările lui Suru se **vedea că el reflectase** mult asupra semnificaţiilor mai **largi** ale comportamentului reacţiunii din **epoca** respectivă. În legătură cu aceasta, avea remarci surprinzătoare prin luciditatea şi obiectivitatea lor. Constatarea Iui **de** bază – dincolo de aspectele variate, concrete ale modului de a acţiona al diferitelor nuclee reacţionare cu care avusese **de-a** face – se referea la **starea**

de spirit ce caracterizase forţele trecutului în acel moment **de** răscruce a societăţii. Era

interesant cum vedea el conştiinţa politică a claselor exploatatoare şi a partidelor lor, puse în faţa unei noi etape istorice. „Domnule, să-ţi spun sincer – spunea Suru –, mi-a făcut impresia că erau inconştienţi. Sigur, urau stînga şi mişcarea de mase – mai ales asta îi îngreţoşa şi-i făcea să turbeze. Insă nu sesizau proporţiile schimbării, nu înţelegeau clar perspectiva, nu-şi dădeau seama că ce venea era inevitabil şi fatal. Continuau să se umfle în pene, sa braveze, să facă pe eroii neamului. Printre scrîşnetele lor de dinţi, cînd mai pierdeau un punct, aveau puterea să dispreţuiască. Li se părea că oricît ar pierde tot le mai rămîne destul pentru a-şi menţine superioritatea. Mulţi dintre ei au continuat să spere pînă în ultima clipă. Intr-o minune ? Da, dacă vrei, erau în stare să spere şi într-o minune. Nu-i tot trăgeau mereu cu americanii ? C-o să vie americanii să le rezolve problemele dintr-o trăsătură de condei ? Dar dincolo de asta, credeau în destinul lor istoric, în steaua lor bună ce-i călăuzise pînă atunci şi-i apărase. Pot spune că am asistat de aproape Ia declinul şi agonia reacţiunii. Ori de cîte ori mai coborau o treaptă, îşi mai găseau un punct de sprijin – cel puţin în capul lor dacă nu în realitate. Găseau puterea să rîdă, să petreacă, să filosofeze, deşi deasupra se adunau nori tot mai negri, iar apa îi lua pe dedesubt. Le fugea pămîntul de sub picioare, şi ei îşi trăiau viaţa cu cea mai mare frenezie. Umpleau localurile, benchetuiau prin saloanele lor pînă la ziuă. Şi iubeau de mama focului. Sincer să spun, nu ştiu dacă pe primul plan puneau activitatea politică, sau plăcerile lor. Sigur, la drept vorbind, nici nu ştiu ce ar fi putut face mai mult ca să-şi păstreze poziţiile şi să-şi apere pielea în împrejurările date. în condiţiile specifice de la noi, pe care le cunoşti. Dar sforăraia lor politică era uneori naivă. Ar fi corespuns, poate, altei etape, dar nu ăleia

pe care o trăiau. Nu vreau să spun că n-au făcut destul rău, că aveau maniere de cavaleri, cred că înţelegi. Vreau să spun că nu aveau simţul dramei. Nici cît un * animal – ai văzut, cînd se apropie cutremurul sau furtuna, cu cită disperare se zbat cîinii în lanţ, cît de deznădăjduit mugesc

vacile, cum aleargă şobolanii. Ei făceau însă, desigur fără să-şi dea seama, comedie. Vorbe mari, poză, demagogie. Grandomani politici. Observîndu-i, nu ml-au dat niciodată sentimentul unui pericol real şi grav pentru regimul nostru. Pentru că, repet, nu erau nici măcar pe deplin conştienţi. Parcă aveau mintea tulbure.“ „Curios cit de mult seamănă ce spui tu – medita Cernea, după ce termină celălalt de vorbit – cu descrieri ale reacţiei claselor dominante în faţa revoluţiei în alte ţări, în alte epoci. Se spune că în plină revoluţie, în Franţa, atunci în 1789, nobilii bravau şi sfidau ca nişte idioţi, în timp ce căpăţînile rudelor şi prietenilor lor se rostogoleau în lada călăului. Chiar şi în Rusia, regimul ţarist a fost răsturnat de burghezie în februarie ca un manechin umplut cu paie, iar la rîndul Iui guvernul burghez a fost dat peste cap şi măturat ca un maimuţoi de bîlci. Sigur, mai tîrziu, după ce s-au desmeticit, dîndu-şi seama că dispuneau încă de puternice forţe armate, au trecut la contraatac. Dar momentul psihologic fusese pierdut. Probabil că în interiorul clasei de sus se creează un mit al invincibilităţii, un fel **de** anestezie politică ce o paralizează, o adoarme. Sau e o supra auto preţuire care o idiotizează. Foarte interesant. Foarte interesantă remarca ta. Ai ochi de argus.“ „Ce e aia argus ?“ – vru să ştie Suru. „Păi... spirit pătrunzător... dar, la origine... spion...“ „Spion în propria mea ţară ?“ „Nu, în **tabăra** vrăjmaşe 1“ „Ştii s-o întorci, şefule... Ca la Brăila !“

Cernea aprecia spiritul sagace al colegului său, şl găsea realmente originale, chiar inedite, opiniile lui. Dar el ar fi fost şi mai bucuros să cunoască fapte, să audă relatări despre „cazuri“. Ar fi vrut să ştie ce rol jucase Suru în desfăşurarea acestora şi care era atitudinea lui actuală faţă de propriile sale acte. Suru nu intra însă în detalii şi nici nu se implica personal, moral sau politic, în ceea ce se întîmplase. Pentru el trecutul se înfăţişa firesc, fără ascunzişuri şi capcane ale conştiinţei şi subconştientului, fără surprize retrospective de genul celor trăite de Cernea. Cu toate acestea, într-o seară cedă sondajelor rafinate ale

noului său prieten şi prezentă un „caz”.

Cernea **vrusese să** ştie dacă totuşi nu **i-a rămas** în minte vreun personaj mai neobişnuit, în **afara de** tipul clasic al reacţionarului **sadea, dacă o figură oarecare nu** i-a **pus** şi lui o ecuaţie **mai** complicată. Doar nu-i **merseseră toate aşa, strună, şi nu totul** fusese o apă şi un pămînt. Suru rîse înveselit şi-i povesti următoarea întîmplare. Arestase într-o noapte, într-o mică adunare clandestină, cîţiva indivizi urmăriţi mai **de** mult pentru spionaj în slujba „Inteligence Service"-ului. Printre ei se afla şi un **tînăr** poet. El **pretindea că se află acolo** cu totul întîmplător, că fusese ademenit **de** unul din **grup** cu promisiunea **că va** asista **La o dezbatere de înaltă** ţinută estetică. **Pentru Suru această** justificare nu prezenta nici **o** valoare. El n-avea misiunea **să** asculte explicaţii, **poveşti.** îi **arestase** pe toţi. Procesul grupului nu avusese însă loc imediat – aceasta se întîmpla frecvent **pe** atunci –, ci după anchete şi **paraanchete,** la **vreo** doi ani **după aceea. La** judecată, tribunalul îl **găsise** într-adevăr nevinovat pe poet şi-l eliberase. Întîmplarea făcuse ca, după ieşirea tînărului din închisoare, Suru să-l reîntîlnească într-un restaurant dintr-o gară de provincie. între timp şi el **plecase** din Securitate. Se recunoscuseră **greu,** Suru **era acum** civil, iar poetul schimbat, maturizat mult, şi în plus **pe jumă**tate beat. **Suru** îl identificase primul, după ce intrase **în** res**taurant,** în **timp** ce-şi **căuta** un loc. Putea să se **aşeze** în altă parte, dar **ceva ca** un magnet îl -împinsese spre **masa** unde se **afla** poetul. Acesta explica ceva, gesticulînd aprins, unei **femei mai** în vîrstă. S-a aşezat, cerîndu-şi voie, şi apoi **a** tăcut un timp, privindu-l insistent pe tînăr, pînă cînd acesta, la început îritat, apoi bănuitor, a sesizat şi a început şi el să-l examineze. **După** o sforţare vizibilă şi îndelungată **a** memoriei l-a recunoscut pe Suru. „Să-l fi văzut, povestea acesta, parcă înnebunise subit. Mie îmi rămăsese în memorie un **băiat** blond, subţire, cu o figură de fată. Acum era buhăit, părul i se rărise, avea **pungi** sub ochi şi cînd vorbea scuipa, fiindcă-i căzuseră cîţiva dinţi din faţă. S-a

holbat la mine ca la un strigoi şi punîndu-mi **o mînă** murdară, cu unghiile netăiate, negre, **pe**

umăr, a început să mă zgîlţîie. «Nu eşti tu... nu eşti tu ăla... securistul ? Bestia aia care m-a aruncat în temniţă ? Te-au dat afară şi pe tine, nenorocitule ? Te-au aruncat la gunoi, şoarece mort ? Şi ştii cît te-am rugat atunci,., ştiii 1 Ţi-am jurat că sînt nevinovat, şi mi-ai pus cătuşele, canalie !» Scuipîndu-mâ, în timp ce-mi vorbea plin de ură şi dispreţ, a reuşit, prin frîn- turi de fraze, să mă facă să înţeleg că fusese achitat – dar după cîtă mizerie, după cîtă suferinţă fizică şi morală ! «M-ai distrus ca om, banditule ! Uite ce-ai făcut din mine !» – spunea din cînd în cînd, desfăcîndu-şi braţele în lături, ca să-l văd eu întreg, sau ca la o nouă cercetare. Mîinile îi tremurau, nu ştiu, de furie, de ură, de băutură. într-adevăr, arata de plîns, îţi făcea rău să-l vezi. Era o epavă. Femeia de lîngă el, fardată ţipător şi îmbrăcată destul de curăţel •—• n-am înţeles ce-i era, rudă, amantă –, asista cam intimidată la această scenă, dar fără să arate că-i dă prea mare importanţă. Din cînd în cînd îl strîngea de braţ, ca pentru a-I potoli, sau pentru a-l încuraja, cine ştie, vrînd poate să-i arate că e lîngă el şi să n-aibă nici o grije. La un moment dat, bărbatul acesta – am uitat să-ţi spun, Caracostea îl chema, Emil Caracostea – a încetat să mă mai acuze şî să mă blesteme. Şi-a prins obrajii în palme şi a început să plîngă liniştit, ştergîndu-şi lacrimile şi mîzgălindu-şi faţa cu mîinile murdare. Căzuse într-.o stare de deprimare totală. «Nu mai sînt bun de nimic – spunea. Nu mai mi-a rămas în cap decît puşcăria. Sute şi sute de zile de umilinţă şi disperare. Tot ce am avut mai bun s-a distrus. Iubeam oamenii, lumea, acum urăsc tot. Acum da, acum nu mai sînt nevinovat. Acum puteţi să mă arestaţi.»- Şi apoi iar revenea la obsesia sutelor de zile de umilinţă şi disperare. La început mă înmuiase tipul. Nu că m-aş fi simţit vinovat cu ceva. Nu aveam să-mi reproşez nimic faţă de el, îmi făcusem datoria corect, iar restul nu depinsese de mine. Mă înmuiase mila. Intrasem, fără să-mi dau seama, în psihologia lui, mă molipsise. Eram încurcat, găseam că e de prisos să răspund la acuzaţiile lui, să mă disculp,

dar în acelaşi timp mă atingea drama acestui nedreptăţit al soartei. îmi venea să-l mingii, să-i spun cîteva cuvinte calde, frăţeşti. îl căinam şi mă speria viitorul lui. «Nu mai sînt bun de nimic»- – repeta întruna. Deodată ceva s-a revoltat în mine şi parcă mi s-a luat o pînză de pe ochi. M-am mîniat şi eu şi orice urmă de milă s-a topit. Ce tot plîngi ca o muiere ? ■— am ţipat la el. **Nu** ţi-e ruşine ? **Ai** suferit, ei şi ? toţi oamenii suferă într-un fel sau altul. Ţi s-a făcut o nedreptate ? Dar există oameni faţă de care destinul a fost de o mie de ori mai crud. Şi trăiesc, şi merg mai departe. Găsesc în ei tăria să-şi înfrîngă durerea şi să-şi trăiască viaţa. Pe mulţi chiar îi oţeleşte, îi face mai puternici. Dacă ţi-aş povesti prin ce am trecut eu... ! Dar nu aveam chef să-i fac lui confidenţe. Ridi- că-ţi capul, fii om, nu eîrpă – i-am spus. îşi luase palmele de pe obraz, lacrimile î se uscaseră şi citeam în privirea lui nu numai mirare, ci parcă şi un vag început de speranţă Apoi eşti artist, m-am aprins eu şi mai tare. Poet. Cum e posibil să fii atît de orb şi de nevolnic. Ai suferit ? Fă din suferinţa ta artă ! Ce ştiai tu despre viaţă înainte ? Ce lucruri grozave puteai să spui tu oamenilor în poezii? Pasteluri, romanţe, tristeţe de paradă, amor neînţeles! Fleacuri! Acum ai ars şi tu într-un foc. Eşti plin de răni şi de cicatrice. Transformă-le în versuri, domnule, să cutremuri sufletul cititorului, să-l faci mai conştient, mai sensibil. Ai o comoară în tine, prostule, şi plîngi deasupra ei ca **un** nepricopsit, în loc să-ţi vîri mîinile pînă la cot şi s-o scoţi **la** iveală. Nu ştiu ce mă apucase, mă iritasem grozav, dar nu numai atît, parcă mă simţeam eu însumi inspirat. în clipa aceea îmi dădeam seama că dacă aş fi avut talent şi eu aş fi putut, ar fi trebuit să procedez la fel. Poate pledam şi cauza mea – şi aceasta mă făcea mai sincer, mai convingător. Căci Caracostea ăsta se uita la mine, în timp ce vorbeam, ca un hipnotizat. Vedeam bine că răsturnarea care avusese Ioc în mine se producea şi în el, că şi lui i se lua o negură de pe ochi şi chipul îşi schimba expresia,

devenea mai luminos, mai ferm. JS-a repezit, domnule, deodată, la mine, m-a luat în braţe şi a

kiceput să mă sărute, cu patimă parcă, pe amîndoi obrajii. «Omule, îmi spunea, aşa e, ai dreptate I Ce lucru teribil mi-ai spus ! Dumnezeu mi te-a scos în cale. Nici nu-ţi dai seama, nici nu-ţi dai seama I M-ai salvat, mi-ai deschis ochii. Ştiu, ştiu acum ce am de făcut.» Privindu-mă, lacrimile au început să-i curgă din nou, dar altfel, parcă de bucurie, eliberîndu-se de ceva întunecat, ieşind dintr-o criză, ca un otrăvit. Am plecat atunci, mă grăbeam, trebuia să prind un tren, şi l-am lăsat acolo, în restaurantul gării cu femeia aceea. Apoi cu munca şi alergătura, cu tăvăleala, am uitat de el. Abia acum mi l-am reamintit. Ce s-o fi întîmplat cu băiatul ăsta ?“

Cernea se gîndea ce deosebire de temperament era între omul Suru şi **el. EU** nu **numai că ar** fi piîns cu victima îm**preună, pe umărul** ei, pînă **la sfîrşit, dar** n-ar mai fi dormit **apoi nopţi de-a** rîndul. **Năluca** poetului cu inima zdrobită şi lira **spartă l-ar** fi urmărit şi în vis, i-ar fi făcut praf conştiinţa, **ar fi** pus o **nouă şi cumplită povară pe** umerii lui. Iar omul **acesta,** iată, găsise **forţa să strige** la bietul oropsit, să-l zgîlţîie şi **să-l** învie din **morţi.** El **nu numai că** nu şi-a făcut probleme **de** conştiinţă, dar **a** avut curajul să acuze conştiinţa acuzatoare a celuilalt, salvîndu-şi **şi** sufletul lui şi **pe** al ăluia. Poţi să spui **că asta** este asprime, duritate, împietrire, dar tot atît de bine aici **poate fi adevărată** forţă umanistă – mai folositoare semenului decît toate lacrimile din lume, decît orice bocet, decît acea **moleşitoare înţelegere,** decît slăbiciunea compătimirii şi **căinţei.**

Totuşi, din clipa aceea, **Cernea îşi puse** chestiunea sensibilităţii lui Suru. **„Oare** omul acesta e cu adevărat imun ? – se întreba **el.** Nu **are** nici o slăbiciune sufletească ? E incapabil de un sentiment obişnuit, tipic omenesc ? Şi e oare complect nepăsător la sentimentele altora faţă de el ?“ Găsi odată prilejul **să discute** această chestiune cu Suru, **pornind de** la sine, **măr-** turisindu-i preocuparea sa obsedantă pentru **felul** cum se re**flectă personalitatea** lui în conştiinţa altora. „Uneori am im-

presia – îi **spuse** el lui Suru – **că mai important este nu felul**

cum sînt eu în realitate, cum mă cred eu adică, pornind de la premisa că eu mă cunosc mai bine ca oricine, ci felul cum mă văd ceilalţi. Ce însemnătate are că eu mă consider bun, cînd ceilalţi mă simt rău, că eu mă iubesc, iar ceilalţi mă urăsc, sau mă dispreţuiesc, sau în cel mai fericit caz le sînt indiferent. Ce valoare au atunci zbuciumul meu, frămîntările conştiinţei mele ? Eu trebuie să ştiu cum exist în conştiinţa celorlalţi pentru a putea fi mulţumit de mine, pentru a da o justificare a ceea ce fac, pentru a avea curajul şi elanul necesar de a merge înainte. Altfel nu trăiesc la fel ca o cîrtiţă ?“ La această temă simţi şi Suru nevoia să reacţioneze. Întîi îşi persifla puţin colegul, după obiceiul lui. „Mă, şi orice lichea care te înjură ţi-a stricat impresia despre tine ? Cum vrei să te iubească toată lumea, cînd viaţa îţi cere ţie însuţi să-i urăşti pe atîţia. Aşa, în mare, cam înţeleg eu ce vrei tu să spui, dar ai luat-o prea popeşte, nu ştiu cum.“ Cernea îl înţepă, îl hărţui, pîna cînd acesta, incitat, trecu Ia sine. „Ştii cine mă bombarda la un moment dat pe tema asta ? Nevastă-mea. Ce i-o fi venit ei într-o zi, nitam-nisam, stînd aşa după masă la o siestă – era într-o duminecă, mi se pare –, că mă pomenesc că mă întreabă : «Tu n-ai nici un prieten, Manóle ?» M-a cam descumpănit întrebarea. Păi nu te am pe tine, zic eu, zîmbindu-i ca unei neveste dragi. Dar ea o ţinea pe-a ei. «Nu, te întreb serios, să ştii. Eu nu te-am auzit niciodată pe tine vorbind de vreun prieten, n-ai invitat niciodată un coleg acasă, n-ai fost invitat la nimeni. Chiar, tu n-ai nici un prieten, Manóle ?» Am, dragă, am încercat eu s-o liniştesc, am peste tot. Şi la servici, şi pe unde mă duc, printre oameni. Lucram Ia regionala C.F.R. pe atunci. Am atîţia prieteni că n-am ce să fac cu ei – zic. Ea a tăcut un timp, după care mi-a zis, privindu-mă într-un fel cercetător, cum n-o mai văzusem. «Manóle, eu am auzit că pe tine nu prea te iubesc oamenii.» Care oameni, dragă ? Nu ştiam : să mă supăr, să retez discuţia aici sau să încerc s-o deseos, să văd ce e în capul ei, şi mai ales cine a aţîţat-o împotriva mea. «Oamenii cu care lucrezi tu, tovarăşii tăi de muncă, subalternii

— mi-a explicat Peluţa. Am auzit că tu, în afară de critică şi

autocritică, nu mai ştii nimic. Nu spui o vorbă bună cuiva, nu rîzi cu nimeni, nu-l întrebi şi tu pe om de una, de alta, că toţi avem cîte ceva pe suflet, nu mai petreci şi tu cu vreunul !» Atunci m-am supărat. Uite, domne, ce griji ai tu ! Să mă hlizesc, să stau la şuete şi să trag la măsea cu tovarăşii de muncă. Păi tu, care eşti aşa isteaţă, crezi că d-aia mă plăteşte pe mine statul la regionala C.F.R. ? Cînd ne arde buza la toţi că n-avem cu ce transporta marfa, cînd nu vine un tren, cînd reviziile nu sînt gata, cînd tot graficul se dă peste cap, eu trebuie să alerg să împart vorbe bune ca pe nişte colaci, să spun bancuri să rîdă ăia să se prăpădească. Bă, dar deşteaptă te-ai făcut tu, mă Peluţo ! Cred că am făcut-o ca pe o albie de porci, aşa în batjocură vreau să spun. Ce nulitate ţi-a băgat ţie în cap prostiile astea ? Vreun puturos care ar vrea să-l ţin în puf ?

— am întrebat-o cu asprime. -«Şi cu copilul – a mai spus ea atunci – te porţi ca un străin. Pe tine nu te interesează dacă te iubeşte copilul tău ?» Era însărcinată cu Claudia atunci, iar Virgil nu împlinise cred nici cinci ani. După discuţia cu Peluţa am început să mă supraveghez în relaţiile cu oamenii. încercam să trag cu coada ochiului şi să urmăresc şi atitudinea lor faţă de mine. într-adevăr, nu prea vedeam semne din care ar fi reieşit că ei nutresc pentru mine cine ştie ce sentimente de dragoste. Dar în acelaşi timp mi-am dat seama foarte clar că munca noastră nu se putea preta la nici un fel de raporturi sentimentale. Cred că-ţi închipui cum e la C.F.R., şi mai cu seamă cum era atunci ? Militărie în regulă. Aşa că din partea asta m-am liniştit, m-am lămurit vreau să spun şi m-am resemnat. Mi se înfipsese însă în cap ideea cu copilul, cu Virgil. Adevărul e că nu prea aveam timp de el. Cînd veneam eu noaptea tîrziu, el dormea. Dimineaţa, cînd plecam, băiatul era treaz, dar eu mă grăbeam. Am început totuşi să-l sondez, să-l provoc, să-l zgin- dăr. Ca să fiu sincer, nici nu prea ştiam cum să mă joc cu el. Cred că eram cam brutal, cam grosolan, asta era forma de manifestare a dragostei mele paterne. într-o duminică dimi-

neaţa, l-am luat Ia clubul C.F.R.-ului. îi **promisesem să** joc **fotbal cu el. Ne-am zbenguit un timp cu mingea pe teren, dri- biîndu-ne unul pe altul, pînă cînd a apărut un fotbalist veritabil. îndatoritor,** omul **s-a oferit să ne tragă la poartă. Lui Virgil i-am marcat poarta cu hainele. Se arunca săracul Ia disperare, era teribil de concentrat, trăia jocul din tot sufletul. Apoi mi-a venit mie rîndul. M-atrt aşezat în poarta adevărată şi am făcut pariu cu fotbalistul că dacă-mi trage de la nu ştiu** cîţi metri, nu-mi **bagă gol. Am pus fiecare cîte** zece lei **în băs- cuţa lui Virgil şi am început să ne pregătim. Virgil stătea pe linia porţii la vreo zece-cinsprezece metri de mine, dar eu nu-l vedeam, concentrat cum eram să parez şutul fotbalistului. Ăsta, potrivindu-şi mingea, mă tot ameninţa şi rîdea superior, sim- ţindu-se** cu **banii în buzunar. în sfîrşit, a tras şi s-a întîmplat că eu am apărat. Domnule, s-a petrecut atunci un lucru care pur şi simplu m-a zguduit. Virgil s-a repezit ca o vijelie la mine, mi-a apucat mîna cu mînuţele lui mici, şi mi-a sărutat-o de cîteva ort Şi cu ce foc! Apoi a fugit la locul lui strălucind tot de satisfacţie şl mîndrie. Mi-au dat** lacrimile, **domnule, om în toată firea. Parcă s-a rupt ceva în mine. Uite, sărăcuţu, ce era în inima lui, şi eu habar n-aveam. Cît de mult trebuie să mă fi iubit el atunci, cită bucurie trebuie să-i fi făcut vitejia aia a mea de portar, cît de tnîndru a fost el de mine, de tatăl lui. N-am putut să uit niciodată momentul ăsta. Zile în şir m-am gîndit la gestul băiatului, atît de simplu** şi **atît de emoţionant,** şi **mereu îmi dădeau lacrimile cînd îmi aduceam aminte. Nu i-am spus nimic Peluţei, dar, fără să-mi dau seama, întîmplarea aceea, minoră în fond, mi-a rezolvat mie o problemă de conştiinţă foarte spinoasă. Ieşisem dintr-o dilemă. Căpătasem »în**

sflrşit convingerea că nu sínt un robot indiferent oamenilor, că sínt iubit, că bate şi pentru mine o inimă, că un gest al meu poate căpăta în ochii unei fiinţe proporţiile cine ştie cărei victorii eroice. Mi-am adus aminte de propria mea admiraţie pentru bietul taică-meu, şi mi s-a umplut sufletul de mîndrie. Mă

simţeam bogat. Dragostea şi admiraţia fiului meu mă făceau puternic şi fericit.“

„Cum ar fi arătat oare viaţa omului acesta – se întreba Cernea – dacă atunci, în copilărie, o mină haină nu ar fi înv plîntat cuţitul în pieptul tatălui său ?“

La seminarul de socialism ştiinţific aveau un asistent bine pregătit. Un tînăr cu o figură ştearsă – „ochelaristul“ îi spuneau ei –, dar tobă de carte. Pe ăsta nu puteai să-l prinzi, ca pe Negru, cu cioara vopsită. Era în stare să-ţi spună cu ochii închişi ce zice Lenin în cutare lucrare, la cutare capitol, de unde e cutare frază a lui Stalin. Dai cunoştinţele lui nu erau fragmentare, el nu se baza doar pe citate, avea un tablou clar, închegat şi complect asupra fiecărei probleme şi o viziune de ansamblu solidă a întregii materii. Nu făcea însă paradă de cunoştinţele lui, nu era amator de „spectacol didactic“ în sensul de a lăsa în suspensie problema, făcîndu-i pe studenţi să-şi bată capul complexaţi şi umiliţi, pentru a-i uimi apoi cu dezlegarea dată de el, ca un Mafalda. Nu, el scotea cu modestie la iveală răspunsurile juste, atunci cînd studenţii se poticneau, dîndu-le chiar impresia că nu era mare lucru, că probabil le ştiau şi ei dar „le scăpase“. îl chema Gheorgbe Icnete şi părea să fie cărturar-ţăran din prima generaţie.

într-o după-amiază, ieşind de **la** seminarul de **socialism** ştiinţific – durase patru ore şi erau toţi zăpăciţi **de** cap –, Cernea şi Suru se hotărîră să facă o mică plimbare în oraş. „Ţie-ţi place lonete ăsta ?“ îl întrebă Cernea pe prietenul său. „Să fiu **sincer,** îmi **place. Băiat** serios, băiat **de** carte. **Adică, ai siguranţa că** ce înveţi e corect **şi precis.** Ce **găsesc** eu bun la ei, e că **face ştiinţă, domnule,** nu urechism ca alţii. **La el** nu merge să **dai ou papagalul, să înşiri** generalităţi, aproximaţii. **Ai** văzut, **cînd o** iei razna te opreşte. **«Nu,** tovarăşe, stai, la obiect, te **rog 1 Mie să-mi spui** exact teza **lui** Lenin, **pe mine nu mă interesează aproximaţia dumitaJe. Pe asta, dacă vrei, s-o debitezi dum-**

w -

neata acasă, sau prietenilor, **la o şuetă. Mie** îmi **dai definiţia** ştiinţifică.»“ „Ei, **tocmai** calitatea asta nu-mi **place** mie la el, **Surule.** Băiatul **ăsta are** cultul definiţiei ştiinţifice. Păi **dar ce,** el **predă** matematici ? Chiar şi acolo **se** mai modifică definiţiile, darămite în ştiinţele **sociale ?** Ştii **ce facem noi la semina-** liile lui **lonete ?** Bucherism 1 **Ăsta e bucherismul :** „mie să-mi **reproduci** corect, exact, textul citit. Definiţia, formula». Dar nu **se poate aşa, măi frate, asta e o materie** vie, e **o interpretare a evoluţiei istorice.** Tezele **astea nu rezultă din** practica **socială ? Păi practica n-o fi stat pe** loc, **dragul** meu, de cînd Lenin **sau** Stalin **au spus cutare lucru. Iar procesele** sociale **ulterioare au putut să confirme cutare sau cutare afirmaţie, dar** s-o şi infirme. **Sau au demonstrat că ea a fost valabilă pentru momentul respectiv şi că absolutizarea ei ar fi o mare greşeală. A, dacă am face istoria** doctrinei **socialiste** în sine, **ar mai merge, deşi** nici atunci nu **poţi** să nu emiţi judecăţi de pe **poziţiile** zilei **de** astăzi. Dar noi facem socialism ştiinţific nu **de dragul** istoriei, ci pentru **a** înţelege procesul revoluţionar **de azi, pentru a trage** concluzii din experienţa **de pînă** acum **a** mişcării ■— ori **aceasta a** fost şi bună şi **proastă,** asta o **spun clasicii** înşişi, cum o spune Lenin de mii de ori – **ca să nu** mai **dăm în gropi, să nu mai repetăm greşelile trecute, să acţionăm** just, raţional.“

„Cu alte cuvinte, se lămuri Suru, tu **ai vrea** un fel de însu**şire** critică **a** socialismului ştiinţific ?“ **„Da,** asta aş vrea „Şi nu ţi se pare că ceri prea mult, că eşti prea pretenţios ? Aş vrea **să** te **văd** pe tine în locul lui lonete, să văd, de pildă, cum ai **expune** tu critic teoria luptei de clasă.“ „Bine, uite, **să** luăm, de pildă, chestiunea **rolului** păturilor de mijloc în revoluţie. Ştii bine, Lenin spune undeva că cei mai periculoşi în politică şi în ideologie sînt cei de mijloc. Cum, nu este mai periculoasă opoziţia reacţiunii ? Mărturisesc că m-a nedumerit şi m-a contrariat **această** clasificare. **O** găsesc arbitrară şi cred că conţine sîm- burele unui real pericol

pentru revoluţie. Lenin îi ura de moarte **pe** neutri, ştii bine, teza lui era **că** în lupta de clasă nu **poate**
exista neutralism. în acelaşi context el spunea că indiferenţa este doar o mască, ea însemnînd în fond acordarea sprijinului tacit celui mai tare, celui care domină. Dar poziţia de mijloc nu cred că este întotdeauna şi prin excelenţă laşitate şi oportunism. Dimpotrivă, poate fi şi o formă a curajului. în faţa extremismului, de pildă, întotdeauna aberant, îţi trebuie curaj să păstrezi o linie raţională. îmi face impresia că în ultimii ani eu tocmai acest curaj nu l-am avut, curajul de a mă opune extremismului din gîndirea noastră ideologică, din propaganda noastră. Ca să ajungi să spui «cine nu e cu noi e împotriva noastră», trebuie să fii foarte disperat, trebuie să te simţi la marginea prăpastiei, cu toate că nici atunci nu se justifică un asemenea strigăt. Cu această lozincă nu-ţi îngroşi rîndurile cînd sînt rare, nu poţi să-ţi faci prieteni din cei ce nu te cunosc. Dimpotrivă, te condamni la izolare, provoci panică şi deci ostilitate printre cei de mijloc, printre şovăielnici, pasivi sau neiniţiaţi. Nu mai puţin rău mi se pare să aplici acest principiu cînd eşti puternic, deci de pe poziţii de forţă. Atunci, indiferenţii îţi acordă sprijinul lor tacit, adică te susţin tăcut – tăcerea fiind îndeobşte interpretată ca o acceptare. De ce să-i taxezi atunci rivali ? De ce să pui biciul pe ei sau să-i umileşti, să-i arăţi cu degetul ca pe rîioşi ? Unii sînt prin firea şi formaţia lor mai greoi, dar din aceştia revoluţia îşi va recruta baza largă, de masă. Dacă le spui : «voi sînteţi împotriva noastră», nu le inspiri un fals sentiment de vinovăţie ? Dacă-i spui tot timpul cuiva că e rău, devine pînă la urmă rău, chiar şi numai pentru faptul că începe să te urască. De ce să inventezi duşmani cînd ai atîţia duşmani adevăraţi ? Şi cum să spui că aceştia inventaţi sînt mai periculoşi decît cei reali ? Poţi să pricepi această logică ? E logica celui care fie nu crede destul în forţa de atracţie a cauzei lui, fie se grăbeşte prea mult, nu are răbdare să aştepte, vrea să tranşeze afacerea dintr-odată, cu toată lumea. Numai că revoluţia nu e afacerea nimănui, e un proces obiectiv, o necesitate. O necesitate se impune, învinge. Sigur, proştii, minaţi de

interes, se opun necesităţii. Dar asta nu contează. Decît dacă **revoluţionarii sînt foarte slabi, însă atunci revoluţia nici nu se produce. Atunci înseamnă că necesitatea nu e coaptă. În societate există intr-adevăr o masă mare de indiferenţi. Aceştia sprijină în mod tacit clasa dominantă. Uită-te atent, burghezia nu atacă niciodată masa indiferenţilor, dimpotrivă, o cultivă. Tocmai aceasta e baza politică a perpetuării dominaţiei ei. Revoluţionarii însă încep s-o urască, se izbesc de inerţia ei şi turbează. Ei s-au obişnuit cu ideea că burghezia le e vrăjmaşă, dar neputînd s-o clatine, încheie un fel de armistiţiu – pînă cînd vor fi destul de bine înarmaţi ca s-o atace mortal. Şi atunci se luptă cu indiferenţii, îi bătăcăresc în toate felurile şi neputînd să-i scoată din ale lor, în culmea iritării, îi fac duşmani. Nu sînteţi cu noi, sînteţi împotriva noastră. După aceea, cînd cuceresc puterea, nu-i uită pe aceşti «grei de cap», păstrează ranchiuna, au un dinte împotriva lor. Desigur, burghezia are nevoie de o masă politică pasivă care să n-o deranjeze. Revoluţia, invers, nu se poate consolida, şi nu poate construi fără activizarea masei, fără o largă bază socială conştientă şi activă. În Rusia, nerăbdarea aceasta a revoluţionarilor de a politiza cît mai repede masa, de a o ridica la nivelul atitudinii militante, a fost poate determinată şi de teama înăbuşirii din afară a revoluţiei. Dar intervenţia străină a fost înfrântă, şi totuşi nerăbdarea a rămas. A rămas poate şi teama. Dar de ce ? Dacă roşii au învins în primii ani, cînd revoluţia nu era consolidată, cînd ei nu prea erau organizaţi – s-au bătut şi au învins mai mult din instinct –, după aceea, cînd revoluţia avansa, deci masele începeau să-şi împlinească revendicările, de ce s-ar fi lăsat ele învinse şi deposedate de ce cîştigaseră ? Poate se presupunea că ele nu căpătaseră lucrurile acelea bune, şi dacă în prima luptă fuseseră atît de dîrze era pentru că se simţeau însufleţite de o mare speranţă, dar după aceea, puţin decepţionate de ceea ce obţinuseră, nu s-ar mai fi bătut la fel. Sigur, poţi**

întreba, dar în al doilea război mondial ?“ Cernea se aprinsese şi, fără să-şi dea seama, începuse să treacă de la una la alta, punînd în discuţie chestiuni fără legătură, sau
fără legătură aparentă cu tema iniţială. „Apărarea patriei, dragul meu, continuă el, dădea luptei o motivaţie în plus, o dimensiune nouă. Deci această nerăbdare, mai degrabă supărare, dublată de autoritarism, nu se justifica. Evident, teama de atac e normală. Teama că poporul nu s-ar apăra e însă anormală. Şi teama de influenţă ideologică străină mi se pare exagerată. Nu ştiu de unde a intrat în capul nostru ideea că poporul are minţea slabă, necoaptă, ca un copil, şi că trebuie ferit de o mulţime de lucruri, pentru că neputind să le înţeleagă, acestea l-ar abate din drumul lui. Ar exista adică o elită imună, singură în stare să suporte şocul şi presiunea ideilor moralei şi culturii burgheze, influenţa lumii capitaliste în general, şi o masă de milioane de debili mintali gata să renunţe la tot ce au cucerit, auzind cel dinţii şuvoi de calomnii reacţionare. Dar cum e posibil ? Adică pentru clasa noastră muncitoare ideologia burgheză ar putea să devină mai convingătoare şi mai atrăgătoare decît propria ei teorie revoluţionară ? Păi n-a trăit ea în regimul burghez sub presiunea acestei ideologii ? Şi nu i s-a opus ? De ce şi-a însuşit marxismul ? tocmai ca să i-l opună sistemului de idei al burgheziei. Nu spunem tot noi, şi pe bună dreptate, că marxismul s-a dezvoltat şi se dezvoltă în luptă, în înfruntare ? Atunci de ce ne este frică de înfruntare ? Din această teamă se nasc şi excesele, ridicole dacă n-ar fi de plîns, ale propagandei. Pe de o parte, ideile venite din occident sînt caricaturizate pînă la incredibil, pasămite pentru a-şi pierde virulenţa, puterea de influenţare, iar realitatea lumii adverse e total mistificată. Vorbim de «marasmul absolut» al culturii occidentale cînd toată lumea ştie că ştiinţa şi tehnica se dezvoltă acolo într-un ritm vertiginos. Acum s-au tăiat punţile şi în cultură. Traducem doi-trei scriitori aşa zis progresişti, Howard Fast şi mai ştiu eu cine. Dar unde sînt marii scriitori americani : Hemingway, O’Neil, Dos Passos, Erskin Caldwel, unde sînt fraţii Mann, fugiţi din Germania lui Hitler în

S.U.A. ? N-o să mă convingi că au pierit toţi şi am mai rămas numai cu Jorge Amado. Sau că au devenit reacţio
nari **aceşti** mari umanişti. Teoria celor două culturi, care şi aşa e discutabilă, **a** fost trivializată la maxim. După mine, nu există decît cultură cu adevărat mare şi subcultură, producţie **de** serie, industrie artistică. Asta intr-adevăr e nocivă. Dar n-o să-mi **spui** că autorul unor capodopere e un bandit, chiar dacă s-a născut din părinţi burghezi. Şi Engels a fost fabricant. **O** operă adevărată nu poate dăuna oamenilor, pentru că ea este o victorie **a** spiritului, **a** cunoaşterii. **Măi,** gîndirea, talentul **nu** pot fi apanajul unei anumite **clase** sau categorii sociale 1 **Iar** unele «cadre de elită» îşi închipuie **că** asemenea poveşti pot fi crezute, ca şi cînd ar fi **făcut ei** oamenilor **o operaţie** la creier **atrofiindu-le** nervul bunului simţ. Ai văzut **că** şi aici, profesorii tributari acestei psihologii ne **spun nouă, oameni** trecuţi prin ciur şi dîrmon, **basme de** adormit copiii. **Dar toată mentalitatea aceasta** are repercusiuni **pe** planul atitudinii faţă **de adevăr** în **general. De ce se procedează aşa ? O** să-mi răspunzi, **poate,** că din exces **de** zel. Să minţi din **prea** mult **zel ?** Curios. **Poate** din prostie ! **O** fi şi asta. Poate să fie convingerea **că poporul** e în stare **să vadă** sau **să trăiască un lucru neplăcut,** dar nu **poate să-l audă. Absurd !** Mie îmi vine **să cred că aici se ascunde** şi altceva, şi anume batjocura unora faţă **de popor,** indiferenţa **faţă de** ce gîndeşte şi simte poporul în **sinea** lui, **tendinţa de** a-l constrînge **să** înghită **gogoşi.** O **asemenea comportare nu poate să** ducă **însă** decît la înstrăinarea partidului de **popor.** Ştii **că există** şi baze teoretice pentru asemenea atitudini ! **însuşi tovarăşul** Stalin ne avertizează foarte **drastic** împotriva a **ceea ce** numeşte el «autocritica duşmănoasă». Adică, **dezvăluirea** pînă **la capăt a** adevărului. După el, **aceasta ar** demoraliza **poporul, i-ar slăbi** forţele, semănînd neîncredere în socialism, în viitor. **Dar** minciuna insuflă încredere şi întăreşte forţele ? **Ce** înseamnă autocritica duşmănoasă ? **Ce** poate fi duşmănos în recunoaşterea faptului că ai procedat rău într-o anumită împrejurare, şi în angajarea sinceră de a îndrepta lucrurile ?

Oricine **poate să** greşească, inclusiv un om mare ca **tovarăşul Stalin –** tovarăşul Stalin însuşi spune **asta.** Nu **prea** avem **în**

credere în judecata maselor, în experienţa poporului nostru, în înţelepciunea lui, În simţul său practic, în bunul lui simţ. Şi **o** să ne căirn." „Măi frate, dar m-ai făcut zob – îi **dădu** Suru amical cîteva pe spinare. Nu m-ai lăsat nici să respir. Ai scos toate astea pe **gură, cum** fac ăia cu panglicile la circ." **Era** însă o notă **de** admiraţie în **vocea** lui Suru. „Problemele **sînt** într-a- devăr complicate, şi tu le pui ascuţit al dracului. Te-aş invita să-ţi expui raţionamentele astea într-o **şedinţă** cu Postrocea şi **cu Negru.** Să-i mai **dai** lui **Robu** săracu de lucru, să mai **facă** *a* anchetă. Nu **cred** că **e** posibil **să se** discute astfel la noi în **şcoală.** Şi, **dacă** vrei **să** ştii, **cred că** nici în partid, **în** general. Ehei, treaba asta cu analiza critică a tezelor poţi s-o faci la **o** ştiinţă abstractă, dar nu la o teorie care se aplică sub ochii noştri pe **a patra** parte a globului pămîntesc – aşa cum se spune acum. Adică **asta ar** însemna : «stai, domnule, că în chestia asta **am luat-o pe** un drum greşit, hai să-I schimbăm.* Păi cum vezi tu posibil aşa ceva ? Eu nu zic că **în** unele **aspecte n-ai** dreptate. Dar cine **poate să** răstoarne lucruri aşezate de **cînd lumea –** vorba vine –, ideile **de** piatră, de fier dacă vrei, **aşezate ca** nişte borne de-a lungul revoluţiei ? Sarcina ne **depă**şeşte, **dragul** meu. Hai **să** revenim cu picioarele **pe pămînt."**

Ajunseseră în piaţa **de** unde urmau să ia tramvaiul, dacă mai aveau **norocul să** prindă unul. în staţie **aştepta un grup de** tineri, studenţi după toate aparenţele, întorşi de la vreun bal de •sîmbătă seara. Erau toţi îmbrăcaţi în lodenuri cumpărate pe ¡puncte şi păreau obosiţi sau plictisiţi. Din cînd în cînd unul **.arunca** o frază, **dar** nimeni nu **se** grăbea **să-i** răspundă, să întreţină conversaţia. Poate discutaseră prea mult pînă atunci şi erau sătui de vorbă, poate n-aveau chef fiindcă era tîrziu **şi frig şi** probabil stomacurile lor tinere mistuiseră **de** mult cina frugală luată la **cantină.** Suru îşi **trecea** privirile **peste** ei, «absent, fără să-i vadă. „Mă uit la tinerii ăştia – îi spunea Cernea cu vocea scoborîtă, trăgîndu-l

deoparte să nu fie auziţi. **Pe** băieţii **ăştia acum** îi **formăm, ca oameni.** Cred **că greşim în multe privinţe faţă de ei. Nu-i învăţăm să fie destul**

16

1
0

0*

de curajoşi, de oneşti, de independenţi, de umani. Le spunem vorbe goale. Să nu facem din ei nişte formalişti crispaţi şt ipo- criţi. Mi-e frică de judecata lor.“ „Lasă, măi Cernea, nu fii şi tu aşa prăpăstios ! Nu spuneai chiar tu adineauri că oamenii învaţă din practica vieţii, şi din bune şi din rele ? Adică ăştia de ce n-ar putea să înveţe ? Şi-apoi omul nu e scaun – cum îl faci aşa să rămînă 1 Sînt tineri, o să mai vadă multe, o să mai treacă prin multe. Şi au şi ei capul lor. Ce, numai tu poţi să cîntăreşti lucrurile critic ? în ce priveşte judecata lor... ce frică să-ţi fie ? Nu sîntem decît oameni şi atîta tot. Nu zei! Facem ce putem, cît ne duce capul. Şi-apoi de-abia am început, avem tot timpul înainte. Avem încă atîtea de realizat în ţara asta.“ „Tocmai de aia, Surule“, încercă să mai spună Cernea ceva, dar se întrerupse căci pe linie venea vijelios ultimul tramvai gol, retrăgîn- du-se grăbit spre depou. Om bun, vatmanul opri, explicîndu-le piuă unde putea să-i ducă. Se urcară cu toţii, studenţii tineri şi studenţii copţi, şi unii şi alţii îmbrăcaţi în lodene kaki luate pe puncte, două generaţii sub acelaşi palton, şi dispărură în huruitul de fiare vechi, înghiţiţi de noaptea rece, ceţoasă, a oraşului.

Capitolul III

Cînd erau aproape gata să iasă pe uşa dormitoarelor către sălile de cursuri, Suru, Cernea, ca şi toţi ceilalţi studenţi, fură 'deodată opriţi locului, ca trăsniţi, de vocea crainicului ce anunţa, pe toate lungimile de undă, vestea morţii lui losif Vi- sarionovici Stalin. Citiseră, e drept, unul sau două buletine medicale, dar nimeni nu avusese timp să asimileze evenimentul. Dealtfel şi îmbolnăvirea survenise pe neaşteptate, printr-un accident cerebral ■— deci moartea apărea ca un fapt spontan, avînd nu numai un caracter copleşitor prin dimensiunile şi implicaţiile lui, ci şi o notă senzaţională, de surpriză derutantă, întâmplarea, survenită peste noapte, era atît de teribilă incit unora le părea că va răsturna lumea. După cîteva zile aveau să afle din zvonuri publice că vreo cîteva ziare occidentale de mare tiraj ţineau de ani de zile gata pregătite, numere dedicate integral dispariţiei conducătorului Uniunii Sovietice, fiind gata în orice clipă să pornească rotativa. Se spunea că fuseseră prinşi odată, la moartea nu ştiu cărui preşedinte al lor, pe picior greşit, şi de atunci toţi şefii de state mai proeminenţi îşi aveau publicitatea funerară gata elaborată. Deci cînd ei nici nu se gîndeau la moarte, cînd se simţeau mai puternici şi mai dornici de viaţă ca oricînd,

erau trecuţi de ziarele occidentale în lumea **orepţuor, eiogiaţi, regretaţi şl** jeliţi, în timp **ce, în numerele curente, aceleaşi gazete îi înjurau de mama focului, găsindu-le numai noduri în papură. Dar la noi, şi mai ales printre** studenţii şcolii **de partid, catastrofa aceasta fusese aşteptată mai** puţin **ca orice. Un om despre care se vorbeşte atît de mult începe să** se cimenteze în conştiinţa publică nu ca o fiinţă muritoare, ci ca o statuie, mai ales atunci cînd nici nu e văzut de mase în carne **şi oase,** mişcîndu-se **cu semnul acela al poverii** timpului, al oboselii, al topirii fizice pe chipul şi pe trupul lui, din care poţi **să deduci coborîşul** inevitabil. Un **astfel de om se oferă** privirilor **numai** în portrete oficiale, **încremenit la o anumită vîrstă a** for**ţei, a** autorităţii, a vieţii **concentrate în viaţă, surdă şi nepăsătoare la moarte. De** aceea, ei nu se **gîndiseră, sau** mai **degrabă** omi- **seseră total să se gîndească la eventualitatea rnorţii lui I.V.** Stalin. **Desigur,** putuse să treacă lucrul acesta **prin** cap celor **ce-i** doreau dispariţia şi **se** întrebau mai **de** mult **de ce nu** se produce. **Sau poate** filosofilor – nu **numai** celor **de carieră, ci** în general oamenilor obişnuiţi să reflecteze – **care păstrează** .totdeauna perspectiva, **văd** prin prezent, oricît ar fi **acesta de dens,** orizontul rarefiat al viitorului, ştiu că nimic **nu e** veşnic, nici **o** strălucire, nici o **forţă, că** nu **există** iluzie **mai oarbă şi mai** stupidă **decît** aceea **a** eternităţii. Suru, **de** pildă, **luat** com**plect** prin surprindere, se dezmeticea cu greu. **Asculta** ştirile **lungi,** solemne şi tăcea. De fapt, **de la** un punct încolo nici nu **mai asculta,** cuvintele părîndu-i **de** prisos, **ba** mai mult, un zgomot supărător, ce-l împiedica să gîndească, să înţeleagă, să se dumirească. Dar mijloacele de difuziune publică a ştirilor abia se puneau pe treabă, abia îşi luau în primire ascultătorii **şi** cititorii, urmînd să-i bombardeze mult timp, **fără** întrerupere, zi **şi** noapte, zile şi nopţi în şir. După cum îl informa **pe** Suru palavragiul de Cojocaru, mereu în contact cu **presa,** redacţiile co-tidienelor şi ale posturilor radiofonice, chiar şi ale periodicelor, nu-şi mai închideau porţile, nu mai aveau

orar. Se odihnea numai **cine** cădea din picioare şi acela puţin, atît cît **să se poată** aşeza din nou, clătinîndu-se, cu ochii roşii, la masa de lucru. Dealtfel **e** cunoscut **că** în asemenea împrejurări ziariştii trăiesc un fel de voluptate a autodecimării, întră într-un maraton diabolic, într-o competiţie nebunească aproape, cu timpul, cu legile rezistenţei fizice şi nervoase şi nimic nu-i poate opri, decît consumarea totală a evenimentului, sleirea lui. Abia atunci îşi dau seama că şi ei sînt consumaţi şi sleiţi şi încep să-şi amintească de ulcerele şi asteniile lor, de familiile părăsite, de lumea din **afară,** uitată, şi descoperă că sînt în cutare sau cutare anotimp. Aceasta dacă alt eveniment mare nu se înnoadă imediat, pentru a lua iar totul de Ia capăt, trăind aşa an după an, fără să ştie cînd dă iarba, cînd înfrunzesc şi se scutură copacii. Dar paralel cu acest inconştient consum biologic, ei sînt cuprinşi şi de febra supralicitării dimensiunilor şi semnificaţiei faptelor. Se declanşează şi în acest sens o competiţie între ei – a extragerii, s-ar putea spune, a rădăcinii pătrate a evenimentelor, şi a emotivizării lor. Neiniţiat în subtilităţile gazetăriei, Suru putu totuşi să **observe o** anumită gradualitate a tonului articolelor. începutul fu concis, dens şi lent; se scria „bate un vînt de gheaţă"... „l-am pierdut **pe..." „curg** lacrimile lumii..." Aceste cuvinte îl înfiorau, **îl speriau** chiar, undeva, în subconştient. Tocmai zgîrcenia lor îl **făcea să tresară,** ca o ameninţare. Apoi articolele, **pe** care Suru le **citea** de obicei cu glas tare lui Cernea, căpătară o respiraţie mai largă şi un ton mai acut: „copleşiţi de adîncă şi nemărginită durere..." „pe umărul gîrbovit simţim mîna-i neînfricată care ne-a **ridicat** către izbîndă..." „să slăvim prin fapte gloria veşnică a celui ce ne-a fost învăţător şi părinte..." „copleşiţi **de** nemărginită durere, azi cînd conducătorul şi **pă**rintele oamenilor muncii din întreaga lume..." Aceste metafore de tip publicistic îi sugerau amploarea dramei, dar aveau ceva de epitaf oficial, îl duceau cu alte cuvinte în sfera evenimentelor universale, unde individul nu este afectat personal. Remarcă **apoi** apariţia interviurilor în care oamenii muncii declarau : **„dacă ar** fi posibil să-i

prelungesc viaţa, mi-aş da-o pe a mea, **fără** şovăire”tot ce avem datorăm tovarăşului Stalin“,

„datorită lui poporul român a putut să scuture lanţurile robiei”. Asemenea declaraţii i se păreau necesare şi tonice, aduceau în scenă elogiul maselor şi în acelaşi timp voinţa lor robustă de a merge înainte. Apoi Suru pătrunse în hora valpurgică a epitetelor, horă multicoloră şi ameţitoare, în care corpul cuvintelor creştea nemăsurat din propriul lor aluat: „omenirea a suferit cea mai grea şi ireparabilă pierdere...“ „cel mai mare geniu al omenirii, al tuturor timpurilor...“ „nici un om nu a exercitat vreodată o mai considerabilă influenţă morală asupra omenirii...” Vedea fotografii cu chipuri întunecate, posomorite, dar expresia lor nu i se părea atît de tristeţe, cît mai degrabă de ură adresată morţii. Din nou cuvintele îl înspăimîntau insidios, ca şi cînd s-ar fi anunţat că soarele s-a stins şi că planeta, expusă frigului astral, îngheţării, nu se ştie cît va mai putea supravieţui, soarta seminţiei fiind deja pecetluită. Apoi începu să urmărească articolele şi declaraţiile marilor personalităţi politice, ale liderilor mişcării comuniste internaţionale. „Moartea lui Stalin, scrie în «Pravda» Palmiro Togliatti – citea Suru un articol tradus în «Scînteia» – a fost pentru lumea întreagă o lovitură de trăsnet... A plecat dintre noi cel mai mare dintre genii – un gigant al gîndirh şi al acţiunii... Stalin a fost fără îndoială omul care a lăsat cea mai adîncă urmă în istoria omenirii... Stalin a transformat într-adevăr lumea contemporană care, datorită titanicei activităţi stalineştj, se deosebeşte radical de ceea ce era înainte.“ Apoi a găsit declaraţiile lui Jacques Duclos cuprinse într-un articol reprodus de asemenea în „Scînteia“ : „Muncitori, bărbaţi şi femei care nu împărtăşesc concepţiile comuniste, deplîng împreună cu noi moartea lui Stalin, geniul omenirii în care ei văd, pe bună dreptate, pe manele stegar al păcii“. „Iată şi cuvîntul lui Mao Tze-dun, citi

înfrigurat Suru dintr-un articol intitulat: «Cea mai mare prietenie»: «el a dovedit cea mai mare înţelepciune faţă de problema revoluţiei chineze»". Făcînd lectura acestor fraze cu voce tare, îşi simţea cîteodată gîtlejul strangulat de emoţie, coardele vocale înmuiate, dezacordate, şi un nod în git
îl determina să simuleze că-i vine **să tuşească. Pielea i se** zbîrcea ca **de frig** şi un sentiment violent punea stăpînire pe fiinţa lui – **în asemenea** momente i-ar fi fost foarte greu **să** spună dacă emoţia **se datora** durerii **sau** fericirii, conştiinţei uriaşei **şi ireparabilei** pierderi, **sau** mîndriei că **mişcarea** comunistă, **oastea căreia îi aparţinea** fusese blagoslovită **de** destin cu **o** asemenea avuţie, cu un asemenea tezaur. Dregîndu-şi vocea, stăpînindu-şi valul sentimentelor umflate în piept ca după un diluviu, nu se putea abţine să nu exclame din cînd în cînd : **„Măi Cernea, tu-ţi** dai **seama ce** reprezintă omul **acesta pentru istoria** lumii ? Abia acum avem conştiinţa limpede **a** valorii luil Vezi **ce înseamnă?** Trebuie să vie moartea ca sâ pună în adevărata ei **lumină o astfel** de personalitate. Cred că asemenea **oameni se** nasc **o dată la un** mileniu. Şi încă, **ascultă-mă pe** mine, **încă** nu **s-a spus** totul. **Abia anii,** deceniile ce vor **urma** vor pune în evidenţă cum trebuie proporţiile figurii lui." Sau : „Eu îţi spun, **omul poate să moară ! Aşa e** destinul lui, de **la** asta nu **poate face** nimeni **excepţie.** Nici Stalin. Dar opera e incompara**bil mai mare ca** omul. Opera lui Stalin **va rămîne** etern, nu ne-o **poate lua nimeni. îţi dai seama ce** prestigiu ne **dă ea nouă ? Omul acesta ne-a lăsat o** moştenire formidabilă 1" Multe articole chemau comuniştii, muncitorii, oamenii muncii să studieze asiduu în seminarii şi cercuri „geniala operă a marelui corifeu al ştiinţei **universale".** „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S." li **se părea** tuturor **un** ultim **mesaj** al marelui **dispărut, un** fel de testament **scris grăbit** înainte **de a pieri,** pentru a le **spune popoarelor ce trebuie** făcut acum, imediat. Suru auzea de zeci de ori pe zi anunţurile posturilor **noastre de radio că, în semn de durere**

nemărginită a întregului popor, „în ziua de 9 martie în toată România la orele 11 a.m. se va întrerupe lucrul **timp** de **3** minute în toate întreprinderile şi instituţiile **precum** şi circulaţia trenurilor, automobilelor, **tramvaielor, a oricăror vehicole, precum şi a tuturor pietonilor** din oraşe". **Această** ştire îi **plăcea,** imaginea încremenirii pen-

teu un moment *a* mişcării, a vieţii chiar, îi dădea un frison de grandoare. Iată, lumea, universul se supuneau voinţei lui Stalin şi atunci cînd el le privea impasibil, de dincolo de moarte.

în şcoala politică superioară atmosfera din acele zile era mai mult sumbră decît solemnă. Un observator străin, grăbit, ar fi zis că această instituţie se află ori în aşteptarea unei întîmplări cosmice, cu repercusiuni imprevizibile, ori după descoperirea unui complot sau a unui asasinat de mari proporţii, petrecute în chiar interiorul ei. Activiştii erau profund afectaţi de moartea lui Iosif Visarionovici Stalin. Arătau abătuţi, îngrijoraţi, stăpîniţi atît de regretul unei pierderi personale, cît şi de conştiinţa unui gol enorm şi periculos creat în sistemul social- politic ce-i îngloba. Trăiau sentimentul soldaţilor de rînd rămaşi fără comandantul suprem în plin război —■ război îndelungat, început de mult şi cu o dată a sfîrşituluj imposibil de pronosticat, război fără bătălii şi victorii spectaculoase, decisive, finale, dar cu o înaintare neîntreruptă printr-un teritoriu necunoscut, părăsit de inamicul lovit, hărţuit, periculos, aflat în. retragere. Impresia soldatului de rînd în războaie e stranie: cu toate că el înfige baioneta în pieptul duşmanului, trece rîurile înot noaptea, îmbrăcat, clănţănind din dinţi de frig, calcă cu talpa bocancului peste terenurile minate şi cucereşte fiecare subsol de clădire, lăsînd mormane de morţi în faţa intrării, pe caldarîm, cu toate acestea, lui i se pare că victoriile se datoresc în principal generalilor. El se simte un şurub într-un aparat uriaş cu piese fără număr, căruia nu-i vede nici măcar o latură, darmite întregul contur ; un creier cuprinde, concepe şi dirijează totul de undeva de sus, cunoscînd locul şi soarta fiecărei piese, punîn- du-le în mişcare după raţiuni încîlcite cu neputinţă de înţeles de către mintea unui soldat. Ce se întîmplă dacă acest creier dispare deodată, cine preia comanda angrenajului, în ce măsură noul comandant suprem mai poate susţine, cu aceeaşi clarviziune, experienţă şi abilitate tactică, marea campanie? Acest sentiment **era acum amplificat şi de tonul tot mai exaltat al presei, de limbajul ei grandilocvent; cu cît erau mai mari elogiile**

aduse celui dispărut, cu atît mai înspăimântătoare apărea pierderea, cu atît mai de nerecuperat arăta golul lăsat. Toţi arborau, ca pe o ţinută protocolară, de ceremonie, figura aceea sumbră, ex- prîmînd mult mai mult, şi mult mai puţin în acelaşi timp, decît tristeţe, regret, durere •— figura pe care o vedeau şi în pozele publicate în ziare vrînd să semnifice incriminarea morţii şi duritatea cenuşie, zgrunţuroasă a fontei, adică atitudinea de clasă.

Ducîndu-se în oraş să-şi cumpere o cravată neagră, Cernea intră prin cîteva magazine, bătu cîteva străzi centrale înţesate în acele ore ale zilei de oameni ieşiţi de la lucru. Fu foarte surprins descoperind o cu totul altă atmosferă, în contrast frapant cu cea de la şcoală. în arterele oraşului viaţa pulsa puternic, inima cetăţii bătea ritmic, sănătos, mulţimea fremăta absorbită de nevoile şi interesele zilnice, de preocupările şi gîndurile ei intime, oamenii tîrguiau, discutau, rîdeau, berăriile şi bufetele erau pline, ca de obicei, pe unele străzi copiii alergau, băteau mingea, femeile scuturau covoare, intrau sau ieşeau din blocuri cu sacoşele pline. Se împrimăvăra şi seve proaspete, noi, urcau în plante, în trupuri, în suflete, stîmind poftă de viaţă, bucurie fiziologică, existenţială, generînd o anumită stare euforică, parcă toată lumea ar fi fumat puţin opium, sau prin văzduh ar fi trecut efluvii halucinogene. în- torcîndu-se în şcoală, Cernea traversă coridoarele lungi şi privi feţele închise cu sentimentul că a intrat într-o mînăstire, printre monahii unui ordin sever, ascetic. Aerul era rece şi jilav, lumina se filtra greu prin geamurile mici, tălpile scoteau un sunet sec pe pavimentul de ciment. Mirosul tulburător al primăverii, emanaţia excitantă de fluiduri misterioase ridicată din pămînt, din ape, din plante şi din respiraţia oamenilor, se oprea dincolo de zidurile groase ţinute în umbră, la adăpost de lumină şi **soare.**

Se duse direct la Suni, în dormitor, şi îl **găsi** întins **pe pat,** citind. **Se aşează pe scaun** deodată debilizat, **ca** într-o convalescenţă **nerespectată, după** o boală **a** spiritului, nu **a unui organ anatomic oarecare. „Ce-i cu tine ? îl întrebă Suru.** Pari cam fleşcăit, **cam** descleiat.“ **„Măi** Manole, **tu ai văzut că a** venit primăvara ?“ – îşi învinui **el parcă** prietenul că pune o **asemenea întrebare, că tratează o chestiune atît de gingaşă –** dealtfel el însuşi abia **descoperise** cît **e** de **gingaşă, fără a putea** preciza însă **care era acea** chestiune –, că **o tratează,** deci, într-un chip atît **de** vulgar. Manole îl privi şi nu **zise** nimic, simţindu-l frămîntat, **gata să spună** ceva. „Am **fost** prin **oraş, continuă Cernea.** Ştii **ce** e prin **oraş ?** Primăvară ! **Atît!** Pri**măvara a** început să fiarbă prin aer şi prin **sîngele** nostru, ameţindu-1. M-am **întors ameţit. în** rest, nimic ! **Parcă** nu **s-a** întîmplat nimic. Ţie nu **ţi se pare ciudat ? E oare vorba de** indiferenţă, **sau de** un simţ **special, de** un instinct **al** ei, **al mulţimii, care nouă ne scapă ? Ea nu înţelege, sau noi nu înţelegem adevăratele proporţii ale** evenimentelor, **iocul lot în** ordinea istoriei. Nu ţi **se pare** haotic **şi absurd ?“ Se opri** şi îl **privi pe Suru, aşteptînd.** „Zi-i, Vlad, **zi-i, că te ascult.“ „Vreau să spun că am avut impresia că masele nu realizează eveni**mentul şi lucrul **acesta...** uite, lucrul **acesta m-a dezolat. Aşa** or **fi fost** şi atunci, **de mult, cînd** au aflat că cel **ce le adusese focul,** înfruntînd **urgia** cerului, **a** pierit **înlănţuit de stîncă,** sfîşiat **de** pliscul vulturului ? Nu ştiu, **în Biblie se vorbeşte** numai **de regi şi** de prooroci, de întemeietori de seminţii, de **cei** aleşi pentru **a** comunica cu lehova şi **a** transmite **noroadelor porun**cile lui, de cei **ce** călăuzeau turma **speriată** şi neştiutoare în pustiuri, spre limanuri, apărînd-o de marile primejdii **prevestite** în somnurile lor magice. În Biblie mulţimile sînt doar un decor, **ua fundal, o masă de manevră, ele se lamentează în faţa** semnelor atotputerniciei şi mîniei supreme, se tîrăsc prin praf **după căpetenii în** mari migraţii, spre himere, **se** revoltă din **cînd în.** cînd împotriva **tiraniei,** fiind **apoi repede** potolite **de alte** tiranii. Actele căpeteniilor nu **se reflectă în conştiinţa celor**

de rînd—■ în conştiinţa, zic, nu în mişcările lor comandate —, cu atît mai mult siluetele lor spirituale, umbra acestor siluete. Cît e deadincă această enigmă – conştiinţa mulţimilor! Oare acolo se **absoarbe** şi se macerează totul ? Se topeşte ca în pămînt ? Este **ea** însăşi pămîntul ce devoră faraoni şi împăraţi, mistuindu-i cu un stomac pantagruelic, pînă la ultima fărîmă, pînă la uitare ? Ce trebuie să faci pentru a supravieţui în acest ocean al milioanelor de oameni stranii ? Spune !“ – îl somă el de data aceasta pe ascultător, scrutindu-l cu privirea aprinsă. „Cred că faci o criză de vanitate – răspunse rar şi calm Suru. Ce vroiai să vezi **pe străzi,** corul antic văitîndu-se ? Oameni adunaţi **în** grupuri aşteptînd cometa, sfîrşitul lumii ? Cam faci literatură, prietene. Vroiai să vezi «oraşul violet» ca în scumpul tău Bacovia ? Viaţa îşi urmează cursul – cine nu înţelege acest adevăr elementar **umblă cu** capul în nori sau **pur** şi simplu e un fanfaron **(ceea** ce **nu** e **cazul tău** bineînţeles).“ Cernea rămase mirat de realismul atât **de** crud al prietenului său, după ce fusese martor la **ex**ploziile lui grandilocvente, sincer emoţionale, în timpul lecturii presei. „Omul ăsta coboară repede pe pămînt – îşi spunea el. Ideea abstractă îl cucereşte numai pentru o clipă. Repede devine apoi stăpîn pe el şi singură viaţa, cu legile ei dure, inflexibile, continuă să-l domine total”. Găsi de prisos să-i împărtăşească aceste impresii lui Suru şi-l ascultă mai departe. „Cît priveşte conştiinţa mulţimii – continuă acesta –, află de **la mine că ea e totuşi** un ocean foarte limpede, în care poţi vedea la mari adîncimi, şi în acelaşi timp o oglindă cu memoria foarte bună. Ia caută acolo figura lui Ştefan cel Mare – o vei **vedea** intactă 1 Din ce **e** mare nimic nu se pierde, cel mult se **transformă –** adăugă el într-o doară, glumind. Dar să nu-ţi închipui nici că e aşa uşor să intri în conştiinţa maselor ; are şi ea intuiţia ei, măsurătorile ei. Dacă te preocupă această idee, **vreau** să spun la modul personal, pregăteşte-te să faci ceva **deosebit** pentru mase, pentru existenţa lor materială, pentru istoria lor materială.1 **16**, Tu aşa vrei să faci ?“ „Da, eu aşa vreau să fac. Restul n-a**2**e nici o valoare. Eu nu vreau să le scriu

poeme şi **nu** aştept **poeme nici din partea** lor. Vreau să ie rezolv nişte **probleme de viaţă şi pentru aceasta sînt** convins că-mi vor **da** un **locşor,** cît **de mic, în memoria lor.“ Aici** discuţia **a fost întreruptă de intrarea** unor **colegi. Simţeau** amîndoi că **nu terminaseră ce aveau de spus, că nu ajunseseră încă unde** vroiau **să ajungă.**

A doua zi au ascultat cu toţii, în sala de cursuri, mitingul de doliu **transmis prin radio de la Moscova.** Stăteau toţi cu ochii **ţintă pe megafoane, ca şi cînd odată cu vocea** ce vibra în pînza **rotundă, împrăştiindu-se în aer şi zdrobindu-se de pereţi,** s-ar **fi pulverizat şi stropi de imagine, ar fi pătruns** în încăpere şi **gîndurile celor af lăţi acolo, în jurul catafalcului, înseşi** gîndurile **sau sentimentele încă nerăcite de tot** în **trupul marelui** decedat. **Unii înţelegeau limba, alţii se concentrau doar asupra sunetelor, încercînd să citească în inflexiunile** vocilor cum se citeşte în **palmă, sau în ceaşca goală de cafea. Cernea** şi Suru **aveau să comenteze pe larg momentul acela, relevînd semnificaţii ce depăşeau cu mult cadrul propriu-zis şi conţinutul real al mani-festării. Vocile răsunau de departe, de la mii de kilometri, dintr-un oraş necunoscut multora dintre ei, şi tocmai prin aceasta fascinant, căci era oraşul intrat în legendă prin scrumul lăsat în urmă de Napoleon, învingătorul învins al** Rusiei do **odinioară, prin îngenuncherea la porţile** sale **a** diviziilor **de fier ale** lui **Hitler, prin Kremlinul** cu ziduri crenelate **şi** turle **de aur, unde Ivan cel Groaznic îşi ucisese** fitil, şi unde, **pînă cu dteva** zile în **urmă, se spusese că arde mereu o** lumină **la o fereastră, pînă în** zorii **zilei, veghind** destinul **planetei.** Acolo, **în nord, era încă frig atunci,** şi în jurul titanului căzut se strîn- **seseră** discipolii **şi solii** nenumăratelor ţări **ale** lumii. **Cel** mai **mult îl** impresionase **atunci pe** Cernea, **cum avea** să-i explice **cu lux de amănunte** lui **Suru, vocea urmaşului prezumtiv al lui Stalin, omul acela** voinic, **cu**

capul rotund ca o minge, brunet, despre trecutul căruia se ştia foarte puţin – el nu fusese printre ucenicii Iui Lenin, **nu venea** din **legenda** războiului **civil, cu** atît **mai puţin din preistoria revoluţiei, din** vechiul testament cum s-ar spune, cuprins în prima parte a „Cursului scurt". Despre el se ştia de fapt doar că fusese ales, ca un fel de copil de suflet, de către marele părinte (prezentase şi raportul principal la precedentul congres), şi lucrul acesta îl învăluia şi mai mult în mister, sporind interesul în jurul persoanei sale. Cernea se întreba ce calităţi extraordinare o fi avînd omul acela, de vreme ce el fusese ales, dintre atîţia, de ochiul de vultur bătrîn, străpungător şi infailibil, al lui losif Visariono- vici. Aşa cum îi spusese el apoi lui Suru, audiţia în faţa difuzorului îi inspirase viziunea unei scene fantastice. Parcă vedea aevea marea sală de marmoră, ofiţerii încremeniţi, ca nişte stalactite verzi, la colţurile catafalcului, şi, în jurul sicriului în care dormea învăţătorul, de o parte şi de alta, apostolii. Nici el nu înţelegea ce-i produsese această asociaţie cu evenimentele de la anul unu al erei noastre —■ poate lecturile făcute în tinereţe din Biblie, sau deniile la care, copil, se ducea seară de seară, urmărind parabolele despre „fiul omului", şi despre mucenicii ce-l apărau, îl plîngeau, îl trădau sau îl preamăreau. Fapt e că în imaginaţia lui se plămădise atunci această scenă şi-i văzuse pe apostoli – oameni bătrîni, încercaţi, acoperiţi de cicatricele crîncenelor bătălii de o jumătate de secol – strînşi roată, tăcuţi, îndoliaţi, puternici şi slabi în acelaşi timp. Comandanţi neînfri- caţi, obişnuiţi cu moartea fulgerînd pe cîmpul de luptă, dar înmuiaţi în asprimea lor rece de bronz de moartea venită pe furiş într-o clipă de pace, în casă, în pat, cînd nu mai poţi să sari, să lupţi, s-o alungi. Apostolii stăteau în jurul dascălului şi îl plîngeau mut, fără lacrimi şi fără hohote, doar cu sufletul înecat în apele nemîngîierii. Atunci i-a auzit Cernea vocea urmaşului prezumtiv, explodînd ca un tunet, descărcînd o teribilă electricitate, o energie ultracondensată – o voce care

despica cerul mohorît, întunecat, aprinzîndu-l în vîlvătăile unei lumini noi, violente. A văzut în clipa aceea capetele apostolilor ridieîndu-se deodată din semnul durerii şi al slăbiciunii, cu semeţte. îşi dădeau oare seama că nu aveau nimic comun cu cei vechi, hăituiţi şi obidiţi, înfrînţi şi alungaţi, nemoştenind nimic altceva decît **o** credinţă **fanatică şi porunca de a cutreiera** drumurile pământului pentru a o dumica şi împărţi tuturor, înmulţind-o – cum se înmulţea **în copilăria** lui Cernea **lumina** în noaptea învierii, **trecînd de la o** luminare la alta, pînă cînd curtea bisericii se umplea de sîmburi strălucitori, ca o pădure cotropită de licurici, **sau ca marea** împînzită de făcliile **pescari**lor ce caută un trup înecat ? înţelegeau că ei erau altfel de **apostoli** —• glorioşi, învingători, puternici, avînd **sub comanda** lor armate fără număr şi popoare ca frunza şi ca iarba, şi, iată, şi această voce bubuitoare, ce nu semăna prin nimic cu bocetul **de** la căpătîiul mortului, cu **jelania** ultimului **rămas bun ? Vocea** nu sugera nici slăbiciune, nici teamă, ci forţă, energie, siguranţă şi o tensiune nervoasă de înalt voltaj, ce-ţi dădea fiori. Parcă **era** nechezatul slobozit de **armăsarul pursînge** ţinut prea **mult** în **ocol,** sau în aer închis, ieşit deodată în cîmp larg, ridicat **în** două picioare, gata să se avînte într-un galop turbat, să răscolească pajiştile sub copite, să soarbă tot orizontul cu nările dilatate, fremătătoare. Şi atunci scena cu apostolii aplecaţi **de** spate în jurul învăţătorului răpus s-a transformat în mintea lui Cernea într-o alta : un nou titan, laolaltă cu legendarii generali avînd piepturile acoperite de decoraţii, pornea să expună în văzul întregii lumi cel mai mare trofeu al victoriei lor – însuşi trupul imortalizat al marii căpetenii, Agamemnon învăluit în fumul Troiei transformate de el în cenuşă.

în aceeaşi zi s-au aşezat toţi profesorii şi studenţii şcolii în nesfîrşita coloană de oameni – femei cu copii în braţe, moşnegi, elevi, militari, activişti, muncitori – ce înainta, pas cu pas, de-a lungul cîtorva străzi, pentru a pătrunde în camera mortuară a ambasadei sovietice din Bucureşti şi

semna, în faţa marelui portret îndoliat, cu mîinile tremurînde, în cartea funerară. Intrînd în încăperea unde nu se şoptea nici un cuvînt, unde totul se săvîrşea prin gesturi mute, toţi mişcîndu-se neauziţi ca fantomele, Cernea văzu că oamenii, plutind pe valul uşor al unei melodii sfîşietoare, erau cuprinşi în ultima clipă

de un fel de convulsie. Femeile izbucneau în plîns, obrajii neraşi ai bărbaţilor se udau şi ochii li se împăienjeneau. „E o psihoză colectivă – îşi spunea Cernea —•, inimile tuturor se rup, nervii cedează ca nişte coarde sparte, dar în fond fiecare, chiar dacă nu-şi dă seama, se jeleşte pe sine, îşi plîngea propria soartă, propriul sfîrşit. în general la înmormîntări, se gîndea el ieşind din clădire în tăcerea emoţionantă a nesfîrşitei coloane, oamenii sînt învinşi de milă – de cele mai multe ori inconştientă – pentru propria lor viaţă pe care o simt fragilă şi scurtă, nefericită şi neocrotită. în faţa morţii toţi redevenim copii, ne simţim singuri şi părăsiţi, şi nu există cuvînt sau mîngîiere care să ne aline această veche şi dureroasă rană, ce este a speţei, transmisă din generaţie în generaţie, de milenii.“

S-au dus apoi în piaţa uriaşă, înţesată de lume, unde avea loc mitingul de doliu. Aici Suru şi Cernea găsiră o atmosferă destinsă, ca la 23 August şi la 1 Mai. Oamenii se adunau pilcuri, după cunoştinţe, cei mai mulţi fiind veniţi chiar în grupuri, pe colective de muncă. Cei doi observară că prin unele porţiuni ale pieţii, pe unde erau masate probabil şcoli sau facultăţi, tinerii, veniţi desigur cu două-trei ore mai înainte, jucau bîza. Suru chiar mîrîi : „Halal organizatori 1 Şi secretarii ăia de partid ce mama dracu fac, stau şi cască gura ?“ Apoi se instalară şi ei în locul rezervat şcolii de partid. Cernea şi Suru s-au nimerit lingă un grup aparţinînd probabil vreunei instituţii, vreunui minister, căci toţi aveau aerul acela lipsit de personalitate al funcţionarului de birou. Toţi rîdeau cu lacrimi, gata să se înece sau să leşine. în general forţa irezistibilă a ilarităţii sporeşte în raport direct proporţional cu încercarea de a o suprima. Niciodată oamenii nu sînt mai neputincioşi în faţa tisului decît în

împrejurările cînd acesta este neavenit, contraindicat, scandalos sau chiar generator de primejdii pentru persoanele respective. Copiii, în clasă, străduindu-se să nu fie auziţi, rid pe înfundate pînă li se opreşte inima. Cernea şi Suru le aruncau tot mai des priviri ucigaşe funcţionarilor contaminaţi de această deplasată ilaritate. Se simţeau lezaţi personal, şi nu ştiau cît vor mai fi în stare să se stăpînească, să nu-i cheme la ordine cu toată brutalitatea. La un moment dat însă grupul s-a apropiat de ei, nu se ştie cum, poate împins *de* alţii, sau făcînd loc altora, şi atunci l-au putut auzi clar pe unul din ei povestind o anecdotă, pe jumătate pornografică, pe jumătate politică, aşa cum se practica pe scară largă şi în mod frecvent în vremea aceea, ca dealtfel în toate vremurile. Unii nici nu aveau răbdare să audă sfîrşitul, poanta anecdotei adică, şi începeau să pufnească, slobozind rafale scurte, frînturi de gîlgîituri de rîs. Cînd povestitorul a pus punctul pe i, s-a făcut o clipă linişte – răgazul necesar pentru asimilarea sensului, pentru declanşarea reacţiei organice, determinate de straniul simţ al umorului –, apoi toţi au început să se îndoaie de şale, ţimndu-se cu mîinile de burtă, ca şi cînd i-ar fi apucat pîntecâraia. Pe nepusă masă Cernea şi Suru se pomeniră la rîndu-Ie hlizindu-se, apoi rîzînd de-a bineiea ca proştii, întorşi cu spatele la grupul acela blestemat, contagios ca un virus. În timpul mitingului, megafoane!«?, prost dispuse, multiplicau vocile vorbitorilor, încălecîndu-le. Neputînd distinge ca lumea ce se spunea la tribună, oamenii sporovăiau între ei, schimbînd impresii şi păreri de tot felul.

La sfîrşit, cei mai mulţi se împrăştiată grăbiţi, dar unii rămaseră să se plimbe, să inspire aerul dulceag al începutului de primăvară. Cernea şi Suru, ajungînd în centrul oraşului, cam obosiţi, au intrat într-o braserie să bea o bere. La vremea aceea localul respectiv era, în genul său, cel mai elegant din oraş. în jurul unei coloane groase aflate în centrul salonului, fuseseră aşezate banchete capitonate cu pluş vişiniu, iar în jurul meselor, scaune şi taburete de aceeaşi culoare, grele, vechi, dar în cea mai bună stare. Aerul nu părea îmbîcsit, ca în restaurantele de rînd, cu toate

că se fuma, ceea ce arăta că există un sistem de ventilaţie. La mese, ca şi la barul elegant, se consumau băuturi tari, cafele şi gustări reci. Cei doi prieteni găsiră liberă o măsuţă cu două
taburete şi localul neţinînd **bere,** „din principiu“ cum le **spuse** chelnerul, comandară o sticlă **de** vin. Priveau curioşi clientela braseriei, cu o fizionomie anume, alcătuită probabil din bucu- leşteni cu portofele umflate, provinciali simandicoşi în trecere, **oameni de** artă cu surse **mai generoase** de venituri. **La o masă** foarte apropiată de a lor, patru bărbaţi fumau, sorbeau din pahare lungi un cokteil şi vorbeau aprins. La un moment dat, Cernea simţi că privirile unuia îl fixează insistent şî, intrigat, începu la rîndu-i să-l supravegheze cu coada ochiului. După un timp, individul s-a sculat **de la** locul lui, a ocolit masa şi s-a înfipt în faţa lui Cernea. Era un găligan **masiv,** osos, cu **o** faţă **lată şi** galbenă **ca** de mongol, tăbăcită, cu ochii spălăciţi, reci, cu două cicatrice mari sub formă de semilună pe obraz. Acum figura îi **era** schimonosită şi **mai** rău de un rînjet sarcastic, dilatat, extrem de vulgar. S-a aplecat, sprijinindu-se în palme **de masă,** în **dreptul** lui Cernea şi, duhnind **a** alcool, cu o voce **răguşită,** puternică, batjocoritoare l-a întrebat: „Nu mai cunoşti lumea, don’ secretar ? **Sau** noi ăştia, plebeii, proletarii, te compromitem ? Ţii nasul sus, nici cu prăjina nu-ţi mai ajungem la el ?“ Cernea îl recunoscuse. îl ştia de adolescent, fusese o haimana ; fiu! unui popă beţiv, se apucase de furtişaguri. Făcuse cîteva clase de liceu, stătuse doi-trei ani la casa de corecţie, apoi **se** apucase **de** box. Nu-l mai văzuse de mult, se trecuse, **dar** trăsăturile lui urîte, mari, cioplite grosolan parcă **pe** un cap de lemn, rămăseseră neschimbate. îşi aminti şi numele, Dovleac îl chema, Viţu Dovleac. „Măi proletare, îi **răspunse** cu vizibilă **greaţă** Cernea, ai **tras** la măsea. **Ce** învîrteşti tu pe-aici prin Capitală ?“ **„A, don’** secretar ne recunoaşte deci. ^Atunci să batem laba, tovarăşe.“ îi smulse lui Cernea prin surprindere mina aşezată pe masă şi i-o zgîlţîi cu o efuziune jucată, **păstrîndu-şi** tot timpul rînjetul sarcastic. Cei trei rămaşi la masă îşi încetaseră conversaţia, urmărind atent incidentul.

Unul din ei, un tip gras, complect chel, bine îmbrăcat, se ridică repede şi veni lîngă Dovleac. **îl** trase de **mină brutal** şi îl **îndepărtă** puţin **de masă, apoi,** înclinîndu-se **deosebit de reveren-**
ţios, ceru scuze : „băiat bun, dar cam mitocan cînd întrece măsura la votcă“ şi, cu un timbru puţin graseiat, se prezentă foarte dezinvolt : „avocat Peiu, Armând Peiu, membru al baroului Capitalei“. Se vedea de la o poştă că avea altă rasă decît Dovleac. Exprimîndu-şi onoarea de a-l cunoaşte pe secretarul judeţene! de partid din N., sublinie de două ori cită cinste le-ar face tuturor dacă ar accepta să bea un pahar împreună. Miş- cindu-se iute ca o sfîrleză, în ciuda grăsimii, îi prezentă pe ceilalţi doi. Unul atrase atenţia lui Cernea şi lui Suru prin ghebul său diform şi, cînd se ridică să salute, prin piciorul drept paralizat, sprijinit într-o cîrjă de metal lucios. Fără să mai aştepte răspunsul „invitaţilor“, Peiu trase masa la care stătuse şi o lipi de cealaltă, mută scaunele şi într-o secundă se treziră cu toţii, tovarăşi de pahar. După ce se aşeză şi comandă un rînd de cokteiluri „pentru toată lumea“, făcu o pauză scurtă şi cu un ton schimbat, cu o vibraţie actoricească, trecu direct la evenimentul zilei. „A fost o lovitură mondială, pur şi simplu a stupefiat lumea. Aţi văzut ce elogiu fantastic i-a făcut Churchil ! Unul din cei mai mari oameni ai veacului, a spus. Şi sînt convins, n-a fost o chestie de complezenţă. Inamic, rival, dar cavaler... Dealtfel eu cred că într-un fel ei au rămas prieteni. Celebrele lor întîlniri, Yalta, cutare... Ei, sînt lucruri ce nu se pot uita...“ Dovleac îi fixă pe cei doi cu privirile lui tulburi, rînjind în continuare parcă tot mai rău, mai veninos, iar cocoşatul, cu o figură buhăită, ca încinsă de febră, zîmbea perfid – un zîmbet înecat în salivă – şi privea undeva în sus, spre tavan, ascultînd la ce se spunea, sau, dimpotrivă, urmărindu-şi, surd şi indiferent, propriile gînduri. Cel de al patrulea nu atrăgea atenţia, era o prezenţă ştearsă, neutră – un tip costeliv cu o îmbrăcăminte mixtă, de oraş şi de lucru, putînd fi luat drept reparator de aparate de radio, de pildă. „Şi în general tot occidentul a reacţionat de o manieră uluitoare, continua avocatul. A fost realmente un şoc universal.

Oamenii mari, indiferent de ceee... scoase un «e» prelung, pentru a-şi căuta cuvintele, de simpatia sau antipatia ce le-o porţi, rămîn literal
mente **mari. Napoleon a scăldat Europa** în **sînge şi cu toate acestea,** ştiţi foarte bine, Europa îl divinizează. Şi lulius **Cezar a fost** un dictator dur, pentru **asta a** fost doar şi asasinat **de cei** mai apropiaţi prieteni... «Şi tu, Brutus...» Cu toate acestea, chiar **Shakespeare** i-a consacrat geniul...“ Cocoşatul trăia **parcă o iluminare,** Cernea avea impresia că-i aude chiar un chicotit in**terior, iar** zâmbetul **sau** umed **începuse** să secrete ceva ce i **se** prelingea **pe la** colţurile gurii. Dovleac scuipă pe jos, apoi hîrîi cu **vocea** lui **spartă : „Ia dă-l** în **paştele** mă-sii... Ce-l tot tămîiezi **atît ? A crăpat şi gata, asta-i tot! Nu e aşa, don’ secretar ?“ Cernea** începu să fiarbă. „Mă, boule, tu nu eşti numai beat, **eşti...“ Dar** avocatul nu-l **lăsă să** termine. Sări şi el indignat, **dar** altfel, cu o indignare plină de înţelepciune. „Nu vă uitaţi în **gura** lui, tovarăşe secretar. V-am spus, e votca, nici nu-şi **dă seama ce vorbeşte.“ Dovleac** băuse, dar **era** treaz, acum nici **nu mai** rînjea, **semăna** cu un cîine gata să muşte, **să** sară la **beregată.** În **schimb,** cocoşatul chicotea de-a binelea, scotea din gîtlej un sunet ascuţit ca un şoarece şi buzele lui stacojii, pline **de** salivă, se **strîmbau** într-un rictus de reală plăcere organică. „Totuşi, **nea** Peiule, totuşi, Armând **dragă –** vorbi în sfîrşit şi el, sorbindu-şi **mereu** scuipatul –, poate tovarăşii vor fi **de acord,** în spiritul principiilor dialecticii, **desigur,** că o schimbare e necesară, că lumea **e** însetată **de** altceva, de toleranţă, **de** civilizaţie.“ „Dumneata ce ocupaţie ai, vreau să spun ce interese **te animă ?“ –** îl întrebă Cernea. „O, el nu face politică, îi **sări** în ajutor avocatul, el e filosof, el vorbeşte în **abstract,** în termeni teoretici generali, generali umani. Dar **e** un cap, **să** ştiţi, un **cap de** care avem nevoie. Cu toţii – şi comunişti şi necomunişti. Dar, într-adevăr, nu putem ascunde că sînt reacţii diferite **la** eveniment. Mulţi îşi pun speranţa într-o schimbare. Alţii, poate, dimpotrivă, ar vroi să ţină lucrurile pe loc... hm, **să ţie viaţa** în ioc... !“ „Tovarăşe, domnule Peiu – Cernea **era** în **culmea** iritării –, m-ai **obligat să te** ascult

pe dumneata şi **pe ceilalţi... Cine să ţină viaţa în loc ?... Schimbarea va fi cea pe care o vor** masele, nu filosofii cu termeni abstracţi.” „Ce mase,

don' secretar – lătra Dovleac –, iar începeţi cu masele ? Păi degeaba a crăpat casapul, s-o luăm de la cap ? Păi nu am eu dreptate cînd spun că sînteţi nişte lingăi şi vînduţi, grijania mamii voastre de..."

tn clipa aceea o lovitură năprasnică se abătu peste faţa lată şi galbenă, şi fostul boxeur îşi înghiţi vorba, răsturnîndu-se cu scaun cu tot şi întinzîndu-se cit era de lung pe podea. Toţi săriră în picioare. Suru aştepta calm ca cel lovit să se ridice, în timp ce ochii întunecaţi îi trădau îndîrjirea, voinţa de fier, acum îndreptată toată spre nimicirea brutei. Fostul boxeur fu ridicat cu greu, avea gura plină de sînge şi se pare că se lovise serios în cădere. Susţinut de reparatorul de radio, se duse încet spre toaletă. Avocatul încerca s-o dreagă, s-o ia de la capăt, dar se vedea, nu era convins că se mai poate drege ceva. Dealtfel îi pieriseră cu totul jovialitatea şi aparenţa bunelor intenţii. Pe de o parte, arunca priviri îngrijorate în dreapta şi în stînga, iar pe de altă parte se răcise el însuşi, sau din cauza dispersării atenţiei, lăsa să se vadă răceala reală, pe care numai o ascunsese iniţial, acoperind-o cu o foiţă de staniol. În local nu se petrecu nimic deosebit, un chelner şterse cu şervetul masa udă, peste care se răsturnase paharele – cei patru părea să fie clienţi vechi, bine cunoscuţi, iar restul, consumatorii, după o clipă de relativ interes, abandonaseră incidentul, văzîndu-şi fiecare de treabă. Fără nici o vorbă, Suru plăti şi împingîndu-l înainte, cu cotul, pe Cernea, părăsiră localul.

Era încă devreme, strada forfotea de oameni. Bucureştiul îşi arăta acea nedezminţită fervoare pe care nu o poate potoli nimic, nici evenimentele, nici intemperiile, nici orele tîrzii. Alte capitale sînt vii prin risipa de lumină electrică, prin miile de manechine îmbrăcate după ultima modă, surîzînd artificial din vitrine ca nişte cadavre machiate, prin şuvoaiele de maşini rulînd fără încetare pe bulevarde, prin huruitul metroului sub picioare, prin muzica înăbuşită răzbătînd din subsoluri semi- obscure, colorate în roşu, în

violet, unde se dansează epuizant, prin ţăcănitul sacadat al tocurilor înalte ale femeilor singuratice ce-şi fac rondul în jurul miezului nopţii... Bucureştiul rămîne viu prin forfota mulţimii, neobişnuită cu moleşeala căminului, niciodată somnoroasă, obosită, mereu în mişcare, prin oamenii dornici de oameni, ciocnindu~se şi frecîndu-se unii de alţii pe bulevarde, dîndu-şi senzaţia că nu sînt singuri, că trăiesc într-o comunitate unită, solidară...

După* un timp Suru izbucni: „Ale dracului jigodii, întotdeauna îşi ridică în asemenea momente capul. Au curaj încă, scot ghearele. Ce istorie, ce teorii... ? Ăstora trebuie să le rupi dinţii, să le zdrobeşti labele. Gunoi ! Cu ăştia n-ai ce discuta. Dacă ei îndrăznesc acum... Le-am dat peste bot şi şi-au muşcat limba, dar uite că le-a mai rămas şi o scot din cînd în cînd, ca şerpii“. Suru căpătase poftă de vorbă. Ocolind cîte un grup, ciocnindu-se de cîte o pereche, se întrerupea, dar continua netulburat, cu un fel de însufleţire mai puţin obişnuită la el. Probabil că întâmplarea îi răscolise anumite amintiri, o drojdie de ură, de îndîrjire, de violenţă existentă în trecutul lui de om tăvălit rău în încleştarea de clasă. Cernea nu mai avea însă chef să participe la această conversaţie. îi plăcuse intervenţia bărbătească a lui Suru în restaurant, îl privise cu admiraţie cum trântise Ia pămînt matahala obraznică şi primejdioasă, cu pumnul greu, osos, cu curaj şi sînge rece de leu conştient de puterea lui ascunsă, de voinţa irezistibilă arzindu-i în vine. Acum căpătase un gust coclit, i se uscase limba şi cerul gurii, parcă ar fi mîncat cenuşă. Rămăsese agăţată de el o nemulţumire, o dezamăgire... Dezamăgire, de unde ? Faţă de cine ? Ca şi cînd nu reuşise să facă ceva, să respingă ceva, să anihileze, să treacă peste... sau prin... Deodată îşi dădu seama. Ii rămăseseră înfipte în creier vorbele nemernicului acela : „lingăi, vînduţi“. De ce ? Pe loc, acolo, nu-l impresionaseră... îl iritase doar faptul că o zdreanţă putea să le rostească cu un aer superior, de batjocură. Şi bine-i făcuse Suru. Totuşi, aceste cuvinte ei le zdrobiseră cu pumnul. Chiar dacă nu direct el, dar participînd afectiv. Acum aceste

cuvinte nenorocite îl

sîcîiau, şi el nu avea pumnul lăuntric necesar să le izbească şi să le spulbere. . Lingăi, vînduţi“ – *de* ce se lipiseră aceste cuvinte de mintea lui ? Era oare vreun dram de adevăr în ele ? Ce fel de lingăi s-ar fi putut spune că sînt ei ? Nu fusese o veneraţie sinceră, justificată de un trecut mare, de un rol covîrşitor în istorie ? Chiar în clipa aceea îi răsări în minte grupul cu anecdotele şi cu rîsul... Şi rîsul lor, al lui Suru şi al lui. Apoi străzile cu lumea aceea robustă, sănătoasă, veselă şi indiferentă. Şi cuvintele despre oglinda conştiinţei publice. Era undeva o discrepanţă. El însuşi spusese că masele... aşa cum voi- ele... Unde era hiba, unde nu se suprapuneau lucrurile ? îşi aminti de plînsul general în convoi, de camera ca un sanctuar...

Lingăi“ ? Dar ce interes avea el ? Fusese o veneraţie sinceră... La toţi ? Toţi îşi construiseră organic această imagine ? Nu fusese ¡a unii calcul rece ? Interes ? Şi dacă da, atunci cine pe cine influenţase... ? Gîndurile se amestecau, apăreau şi dispăreau fantomatic... Nici unul din ele nu vroia să se arate complect, să se aşeze hotărît în faţa lui, să accepte înfruntarea. Nici unul nu avea curajul răspunderii, nu se lăsa privit îndelung, în faţă. Gînduri şovăielnice, cu două feţe... „Vînduţi ?“ Cum vînduţi ? Cui vînduţi ? Ce minciună, ce oroare 1 Ce primise el în schimb ? Ce primiseră ceilalţi? Nopţi nedormite, o goană nebună, neîntreruptă, numai ca să fie mai bine. Ca poporul să fie stăpîn pe soarta lui, pe libertatea şi demnitatea lui. Pe libertatea şi demnitatea lui... Aceste noţiuni ar trebui contopite într-una singură. Dar ele nu voiau să se contopească şi nu se conturau clar. Ceva rodea pe la margini aceste cuvinte. Ca rugina nişte frumoase monezi vechi de bronz. Sigur, ceva deforma conturul cuvintelor... Dar ce anume ? O ignorare a personalităţii maselor... Interesant... există oare aşa ceva ? Personalitatea maselor... fără îndoială că există... Este personalitatea istorică, naţională a poporului... O ignorăm noi oare ? Căutăm sursa gloriei în afară ? Proiectăm această sursă, ca pe un far, asupra poporului nostru... ? Asta poate supăra la ochi... atunci cînd

ai o lumină .proprie în adîncul fiinţei, o istorie şi o glorie a ta. Nu este oare aceasta un fe] de înstrăinare ? A cui, a noastră de popor, sau a poporului de sine ? Parcă mai discutase odată cu cineva, cu Manóle, sau cu el însuşi, despre această înstrăinare. Sau numai j se păruse ! Ideea zăcea în el, ca un fluture în crisalida omizii. **O** idee lipsită de aripi. Dar de ce „vînduţi“ ? Acesta nu e acelaşi lucru cu „vînzători“ ?... Desigur... De pildă, cu vînzători de glorie naţională, de trecut istoric ? Cuan vor masele... Transpirase ...Capul îi vîjîia, era ameţit. Din cauza mersului repede – se gîndi –, a galopului impus de Suru care tot sporovăia întărîtat. Sau din cauza acestor gînduri noi, grele, usturătoare, ce-i biciuiau creierul. Dar cum să abandoneze această chestiune, cine s-o abordeze ? Şi împotriva cui ? Revoluţia trebuie să-şi urmeze cursul... exista o linie politică... exista o luptă... desigur, şi inerţie şi judecăţi greşite. Şi această discrepanţă, această tendinţă de înstrăinare... cînd convingerea noastră este că voinţa maselor... Nu noi, cîţiva, facem istoria pentru mase... ele o fac ! Nu trebuie să se plece ele după voinţa noastră, noi trebuie să ne plecăm după voinţa lor...

Ajunseseră. Se aflau în faţa porţii. Tăceau acum amîndoi. Urcară scările şi deschizînd uşa dormitorului – se mutaseră împreună •— rămaseră miraţi ; era lumină, iar pe pat, răsturnat, Nelu Steinbach răsfoia, căscînd, o revistă. Steinbach era colegul acela de grupă, mărunţel, cu ochelari, care în seara seminarului, Ia sfîrşit, venise după Cernea şi-i şoptise la ureche ceva despre conferenţiarul de filosofie. Acum le adusese cea mal proaspătă noutate din şcoală : Negru fusese mutat. Nu ştia precis unde, la o revistă, la o editură. „Mai bine s-ar fi dus la policlinică, la cabinetul ginecologic“, încheie el relatarea, mulţumit doar pe jumătate de măsura luată. „Dar ce ai tu, Steinbach, cu Negru – îl întrebă Cernea mirat –, parcă e o chestiune a ta, personală. L-ai cunoscut şi înainte ?“ „Sigur că l-am cunoscut. înainte

de război stăteam pe aceeaşi stradă, în Galaţi. Erau două firme : una de marmură, cu litere de bronz, pe care scria „Cabinet medical ginecologje-dermatovenerice.

Dr. cu diplomă la Paris, Samuel Swartz“ şi alta de lemn pe care de-abia puteai descifra „Iţic Steinbach – umplem sifoane”. Ce era Nelu Steinbach, fiul lui Iţic, în ochii cuconaşului Hari ? Gunoi. Domnul Swartz şi-a trimis fiul la Bucureşti să-şi ia diploma în meseria familiei, să poată moşteni faima cabinetului. Dacă nu venea războiul, Hari ar fi plecat la Paris, Ia doctorat. Şi dacă nu venea revoluţia, ar fi tratat de boli lumeşti liceeni, fii de bani gata, făcînd filosofie numai duminica, în jurul mesei, spre admiraţia sfintei familii burghezo-evreieşti. Iată de ce, tovarăşe Cernea, afacerea Negru e şi o chestiune personală pentru Nelu Steinbach.“

Suru ridea cu poftă, cu dinţii lui puternici şi albi, de lup. „Care va să zică, aşa, Steinbach, aici e la mijloc luptă de clasă“ !

Capitolul IV

După un scurt concediu în miezul verii, petrecut cu familiile în oraşele de baştină sau prin staţiuni balneare, studenţii fuseseră trimişi la ţară. Ei aveau datoria să lucreze două-trei luni pe an la sate, ajutînd organele regionale în campaniile agricole şi, mai ales, în munca de colectivizare. La 15 septembrie reîncepură cursurile. Suru şi colegii săi intraseră în anul al treilea de studii. în lecţii şi seminarh apăruseră unele elemente noi. Pe baza unor documente publicate în presă, în cursuri fuseseră introduse paragrafe privitoare la exagerarea rolului personalităţii în istorie, la fenomenele dogmatismului, se insista asupra necesităţii promovării spiritului leninist şi al conducerii colective şi a lichidării unor tendinţe de subapreciere a creşterii nivelului de trai al maselor. Se mai pomenea de complotul condus de Beria, judecat şi executat ca duşman al partidului şi poporului şi mercenar al forţelor imperialiste străine. Aceste elemente fuseseră adăugate, prin procedeul cunoscut al juxtapunerii, la celelalte noţiuni şi principii, chiar dacă uneori se contraziceau între ele. Schimbări esenţiale nu avuseseră însă loc în şcoală. Ca şi pînă atunci, unii, mai puţin numeroşi, citeau cu nesaţ operele originale ale

marxismului. Alţii, cei mai mulţi, continuau să-şi pună nădejdea în lecţii, în cursurile

şapirografiate, învăţînd papagaliceşte fraze lungi şi sarbede şi reproducîndu-le conştiincios, trecînd dintr-un an în altul cu satisfacţia datoriei împlinite şi cu sentimentul optimist al viitorului asigurat. Suru găsea o compensaţie a acestui climat în discuţii interminabile cu Cernea, purtate uneori în consens – mai ales în ce priveşte fondul problemelor –, dar de cele mai multe ori în contradictoriu, într-o manieră ascuţită, neconciliantă. Suru începuse să simtă nevoia confruntării cu raţionamentele sucite, sinuoase, mereu surprinzătoare ale lui Cernea, aşa cum simţi nevoia să iei o doctorie cu care te-ai obişnuit. Găsea în Cernea un fel de sac de antrenament, cu deosebirea că acesta nu oscila după legile fireşti ale fizicii, ci era dirijat de un resort rapid, primejdios, imprevizibil, ce-i solicita maximum de atenţie şi concentrare, reflexe desăvîrşite. Discuţiile cu Cernea, obositoare şi iritante, îi dădeau sentimentul instabilităţii judecăţilor – uneori finalizate cu mari eforturi împreună, dar răsturnate mereu de acesta, descompuse şi împrăştiate prin- tr-o simplă răsucire a caleidoscopului. împotriva acestui sentiment lupta cu îndîrjire Suru, în primul rînd pentru că era incompatibil cu sistemul său de gîndire, cu temperamentul lui avid de siguranţă, de certitudini, de linii clare, oricît de complicate, dar geometrice, şi, în al doilea rînd, pentru că nu-i plăcea această labilitate cerebrală a prietenului său şi socotea de datoria lui s-o corecteze, s-o îmblînzească. Parcă vroia să-l pregătească pe Cernea să se adapteze la cerinţele practicii, ale construcţiei socialiste – văzută de el efectiv printr-un unghi de antreprenor, arhitect şi zidar, deci radical opus oricărui impuls de demolare, de dezordine şi instabilitate. Căuta însă aceste discuţii, le aştepta, le provoca, dîndu-şi seama că ele extind progresiv amplitudinea percepţiei sale abstracte, mobilitatea gîndului obligat să alerge, să sară, să se răsucească pe loc, să cadă în vid şi apoi să-şi regăsească traiectoria, să se piardă pentru a se redescoperi mai rotund, mai strălucitor. Cu nimeni altcineva nu reuşise vreodată o asemenea performanţă, iar aici în. şcoală, discuţiile neavînd nici o

mizã concretă, nici un corespondent sau efect în realitatea imediată, palpabilă, o victorie rapidă şi netă asupra adversarului sau partenerului îl plictisea, nu-i oferea nici o satisfacţie. Şi, îşi dădea perfect de bine seama, astfel de înfruntări facile nu numai că nu l-ar fi ajutat cu nimic, dar i-ar fi dăunat, l-ar fi lenevit şi opacizat pe un plan ce i se părea acum tot mai important pentru formaţia sa politică.

La vreo două-trei săptămîni de la începerea cursurilor se luă hotărârea organizării unui simpozion literar, cu participarea cîtorva critici şi scriitori cunoscuţi. Au fost fixate mai multe teme stabilindu-se ca ele să fie elaborate de grupe mici de studenţi. Manole Suru primi şi el însărcinarea să lucreze o astfel de temă, împreună cu Delia Brudaru. Pentru prima dată era pus în situaţia să o cunoască mai îndeaproape pe colega lui, despre care nu avea o părere prea bine conturată. Ca studentă nu păruse să strălucească niciodată, cu toate că era foarte preocupată de munca ei, tratînd-o cu răspundere şi conştiinciozitate şi dovedea un simţ deosebit al exactităţii şi corectitudinii în gîn- dire, în exprimare, ca dealtfel în întregul ei comportament. Ca femeie era agreabilă Ia vedere, dar parcă se autoestompa. Tot ce ar fi putut să fie feminin în această fiinţă, în fond foarte armonioasă, era stricat de aerul ei de elevă sîrguincioasă, cu mintea numai la lecţii, la sarcini curente, la problemele practice ale vieţii şcolare. Nu avea nimic frenetic, provocator, să nu spunem ca intenţie, ca temperament manifest, dar ca vagă licărire, ca esenţă trădată, fără voia ei, de orice femeie cu personalitate. Lui Suru i se păruse tot timpul o formă fără conţinut, de aceea nici nu-i dăduse vreo atenţie specială. Primi cu indiferenţă, deci, indicaţia de a conlucra cu ea la întocmirea acelui referat. Avură o primă discuţie pentru stabilirea cadrului general al lucrării şi a modului de a colabora. Fără să-i întărească convingerile anterioare cu privire la personalitatea colegei sale, acest prilej nu i le schimbă. O găsi la fel de măsurată, de corectă, poate cu o uşoară dificultate în a fi ea însăşi, adică cea ştiută pînă atunci. Parcă se vedea un

oarecare
efort de a fi aşa – el puse asta însă pe seama faptului că o privise mai de aproape. Tot timpul făcea ceva, dar nu dădea impresia că aceasta se datoreşte nervozităţii, ci nevoii do ocupaţie. închidea şi deschidea stiloul, portstiloul, caietul, servieta, geanta şi aceasta îi angaja nu numai mîinile. ci şi privirea, atenţia, îneît pentru interlocutor rămînea numai strictul necesar, îşi împărţiră materialul de studiu şi hotărîră data viitoarei întrevederi, urmînd ca pînă atunci fiecare să-şi definească ideile principale, tezele referatului adică, şi, pe această bază, să înceapă o primă redactare. Una din lecturile literare impuse de subiect îl captivă cu totul pe Suru – era un roman recent apărut, despre viaţa interbelică a ţărănimii româneşti. După ce citi cartea, îi propuse coautoarei referatului dezvoltarea unui aspect nou, ce nu intra iniţial în vederile lor, şi anume destinul femeii în proza noastră contemporană. Colaboratoarea îşi exprimă rezerva, ţinînd seama de amploarea documentării cerută de o asemenea întreprindere, desigur ispititoare, dar foarte pretenţioasă. în ce o privea avea unele idei – de fapt, din discuţie reieşi că dispunea de o lectură literară destul fle bogată, ţinută aproape la zi –, dar aceasta nu pentru un studiu ştiinţific, spunea ea, ci pentru un schimb de păreri ocazional, nean- gajant. Ar fi avut nevoie să parcurgă o întreagă bibliografie, în mod «stematic, urmărind anume această idee, ca pe un fir roşu, încercînd o sinteză de ansamblu, ceea ce ar fi impus un efort considerabil – ce depăşea puterile ei – şi un timp de care nu dispuneau. Gîndindu-se mai bine, Suru găsi justificată aceasta rezervă şi, acceptînd consideraţiile colegei sale, renunţă la idee. Dealtfel, recunoscu uşor încurcat, nu prea avea experienţă în materie de studii literare şi făcuse propunerea – hazardată, naivă; de ce n-ar spune-o – entuziasmat de fizionomia personajului feminin al cărţii citite. Odată căzuţi de acord asupra fondului, Delia Brudaru, care după cum se văzu cunoştea bine romanul, se arătă interesată să ştie ce anume îl frapase pe colegul ei la această eroină, ce date şi

trăsături personale îl entuziasmaseră, după cum spusese. Suru vorbi cu plăcere

despre acest **personaj, cu** atît xnai mull cu cit nu avusese.**timp să-şi împărtăşească** impresiile nici măcar lui **Cernea. 'Abia** acum, în timp ce **se gîndea** şi încerca **să-şi lege ideile** în **stilul** lui precis, apăsat şi lapidar, ca o ştampilă, îşi **dădu seama** cu **adevărat** ce-l mişcase şi îl cîştigase **Ia** lectura **cărţii. „Tînăra** ţărancă dovedeşte **o** mare putere de **a** iubi. Asta **poate** fi comun **desigur** multor **femei, dar ce** mi **se** pare mie la **ea** deosebit **e** voinţa de **a-şi ocroti, de a-şi apăra** sentimentul. Fermitatea şi **curajul** deciziei. **Sigur,** cînd **iubeşte,** femeia **se** aruncă în iubire **cu întreaga** fiinţă, dar foarte puţine sînt **în stare să** pună totul în **balanţă pentru ea. Fata aceasta** este pentru **dragostea** ei ca **o leoaică** pentru **pui.** Nimic nu i-o poate **smulge,** decît odată cu viaţa. Femeile **sînt** sentimentale, tocmai de **aceea au** şi **mari slăbiciuni. Cad** victimă împrejurărilor, destinului. **Se** încurcă în iţele vieţii şi umblă înfăşurate, împinse ba de un impuls, ba de altul. **Trăiesc** mereu cu frica în sîn **să** nu piardă ce **au dobîndit, la ce ţin ele** mai mult. **Ţăranca asta** cînd ajunge **să iubească ia** o **hotărîre** grozavă. Ea vrea să-şi aibă cuibul ei, ca *o* **rândunică** tânără. Ştie **că** şi-a găsit marea fericire. Ei, şi cînd ai **ei se opun, rupe cu** toţi. **Nu** numai **că** trece **de** partea **bărbatului pe care-l iubeşte, dar îl aţîţă** să se ridice şi el împotriva **fa**miliei ei. **îl înăspreşte** şi-l face duşmanul a tot ce avusese ea **pe lume. Dacă această** pornire **ar** fi fost nejustificată, mi s-ar **fi parat nebunească** şi m-ar fi scîrbit. Se pot intilni şi astfel de **cazuri** în **viaţă.** Dar la ea **asta era** într-adevăr unica ieşire. Era **curajul** disperării. Ai ei – o familie de chiaburi – erau egoişti **şi răi.** Pentru interesele lor materiale erau în stare să sacrifice **orice. Fata a înţeles foarte** bine acest lucru, a văzut **că e încolţită de** propria ei lume şi şi-a dat seama **că** nu se **poate apăra** decît **dacă foloseşte** aceleaşi arme. Diferenţa e că ea nu **era** minată, **decât** de **iubire.** Iubirea îi limpezise mintea şi-i ascuţise simţurile. Sînt cîteva pagini minunate,

deşi cam lăturalnice, ale cărţii. **De** fapt, **e** vorba **de o** femeie **care îşi dă** seama că iubirea e un **noroc rar,** şi nici **un preţ nu este prea** mare **de** plătit, **dacă vrei**

să-l păstrezi.“ Spunînd **toate** acestea Suru **făcuse** un considerabil efort de concentrare, vorbind rar, alegîndu-şi cuvintele pentru a nu mai reveni asupra lor, iluminîndu-şi *şi* aprofundîndu-şi propriile gînduri pe măsură ce le dădea grai. De aceea, nici nu remarcase privirile fascinate ale Deliei Brudaru, dilatarea anormală **a** ochilor ei cafenii, şi aşa foarte mari, expresia **de** suferinţă şi extaz întipărită pe chipul ei. Ceea ce spusese venise din adîncul lui, din straturi ale sufletului, ale memoriei sufletului, necunoscute, neexplorate pînă atunci, din ceva adunat în el pe furiş, picătura cu picătură, şi crescut ca un lac ascuns în întuneric. Vorbind despre ţărăncuţa aceea din romanul abia citit, simţea într-un mod confuz că vorbeşte de fapt despre el însuşi, nu în sensul că s-ar fi confundat cu acest personaj, ci că personajul era doar un pretext pentru a răscoli prin viaţa sa, pentru a se privi pe sine într-o oglindă nouă, pentru a-şi compara destinul său cu unui ipotetic, cu unul ideal. **La** drept vorbind, nici nu era sigur dacă găsise acest ideal în această formă, în carte, sau îl născocise ; poate îl avusese întotdeauna în el ca o neîmplinire, un regret, **o** amărăciune. **„Dar de unde, de** unde aţi scos dumneavoastră toate lucrurile acestea ?“ – tocmai îl întreba Delia Brudaru şi glasul ei i **se** păru **că sună ca un** ecou al propriilor sale gînduri. „într-adevăr, **de unde** le-am scos ? Ce dracu m-a apucat.” Se simţi puţin **jenat ca** şi cînd **ar** fi fost **surprins** într-o postură **prea** intimă, nesupravegheată, **de** cineva ce-şi **băga** capul pe uşă fără să ciocănească înainte. Zîmbind stingherit, ridică privirea cu aerul omului pregătit să ceară scuze după ce a savîrşit o mică neatenţie, dar rămase surprins de ochii imenşi ai Deliei Brudaru fixaţi asupra lui ca într-o stare de hipnoză. „Vi Ie-a putut sugera ea, aţi putut-o înţelege astfel ?...“ Buzele i se mişcau uşor, tremurător, ca valurile moi ale mării, rumenite de lună, spălînd treptele de marmură ale unui templu. „Aţi vorbit cu atîta admiraţie îneît **parcă.,,** îneît parcă... aţi iubi-o. Da ?“

Ochii i se scăldau acum într-o **lumină** întunecată. Lui **Suru îi apărea ca un plîns venind de**

departe, ca o tristeţe obosită de drum lung, şi îi fu frică să nu vadă picurînd această lumină feciorelnică sub formă de lacrimi.

Soarele se pregătea să apună. Biblioteca şcolii, unde se aflau faţă în faţă, de o parte şi de alta a unei mese înguste de lectură, se golise. Nici bibliotecara nu se vedea, dusă prin depozit după treburile ei. Părul Deiiei Brudaru, aşezată cu spatele la fereastră, luă dintr-o dată foc, năpădit de o ploaie de săgeţi aprinse, apoi se topi intr-un şuvoi de aramă şi aur. Ea încercă să mai spună ceva, dar nu putu. Bărbia îi tremura abia perceptibil. „Dar de ce... murmură el, de ce... ?“ De fapt, nu ştia ce vrea să întrebe. Ii rămăsese în urechi şoapta ei stranie... „parcă aţi iubi-o“. Şi într-adevăr o coardă se spărsese undeva în adîncul lui. Ii trecea pe faţă mîngîierea unei raze muribunde. Fereastra se făcuse violetă, pătată de ultima răsuflare a zilei de toamnă ce expia. Sufletul lui se deschidea în acest amurg ca o floare pierdută, uitată. Cu o smucitură dureroasă îi ieşiseră pe dinăuntru aripi – aripi strînse de mult şi apoi uscate, căzute. Se uita la femeia din faţa lui şi n-o mai recunoştea. O beţie totală pusese stăpînire pe această fiinţă, pînă atunci atit de echilibrată, de corectă, de măsurată în tot ce făcea, de pedantă – da, acesta era cuvîntul, pedanterie era în zelul depus faţă de lucrurile cele mai banale, supralicitarea miilor de fleacuri de fiecare minut, receptivitatea exagerată faţă de absolut oricine ar fi abordat-o, indiferent din ce motiv, acel ceva ostentativ ce nu poate face distincţie între minor şi grav. Această beţie o făcea acum de nerecunoscut. Ceva, ca un val enorm, se abătuse peste ea, cum se întîmplă pe ţărmul mării cîteodată cînd apa mătură într-o singură clipă nenumărate nimicuri depuse, adunate acolo zile de-a rîndul, castele de nisip clădite de copii, micile figurine uitate şi uscate la soare, resturi, gunoaie, adică ceea ce domesticise plaja, o transformase într-un colţ locuit, casnic, urban – un val ce curăţă totul, lăsînd în urmă un loc nou, sălbatic, străin, de o puritate impresionantă. Acel val spălase, ca şi cînd n-ar fi existat de cînd lumea, imaginea convenţională, oferită jnereu de cea care purta numele de Delia Brudaru, scoţînd la iveală c. fiinţă omenească necunoscută. Chipul ei lăsa acum să transpară o adîncă

nefericire şi o patimă devoratoare, şi aceasta o transfigura, umanizînd-o. O expresie de dorinţă, de aşteptare, de speranţă, era înlocuită brusc cu o alta, de dezolare, de neputinţă, de tristeţe iremediabilă. Intimitatea întinsă la extrem a expresiei acestei figuri, sinceritatea ei totală, ieşite complet de sub control sau deschise inconştient unor priviri străine, nu producea jenă sau milă, ci, dimpotrivă, exercita o misterioasă forţă de atracţie asupra lui Suru, slăbindu-i şi lui frînele spiritului, făcîndu-l parcă apt să primească o mare confesiune şi să se confeseze în acelaşi timp, cu aceeaşi sinceritate dureroasă, distrugătoare şi binefăcătoare. Tresăriră la zgomotul unei uşi trîntite. îşi adunară lucrurile de pe masă, îşi închiseră servietele şi plecară, mergind unul lîngă altui, tăcuţi, ca nişte umbre înalte ale serii ce cădea peste lume, înecînd-o. Traversară curtea şi ieşiră în stradă, cufundaţi în aceeaşi muţenie, fiecare împovărat de un mister, temîndu-se să-l deschidă şi totodată ars de nerăbdare să ştie totul, să pătrundă în adîncul său de foc.

Noaptea, Suru visă că Delia Brudaru e o călugăriţă îngenuncheată, implorând cu mîinile întinse spre el, ca spre un Crist, cer- şindu-i îndurare pentru un păcat greu, pentru o clipă de necredinţă, oierindu-se să plătească acum cu toată credinţa sîn- gelui, gata să-l jertfească. Ca într-o vrajă, el îi dădea mâinile pentru a o ridica, oferindu-i iertarea, spunîndu-i „să creadă că se va mîntui“. Puterea lui de idol îmblînzit se preschimbă în bunătate, în milă şi iubire. Palmele dăruite erau atinse de palmele ei fierbinţi, întîi uşoare şi şovăitoare ca bătaia unei aripi, apoi lipindu-se de ale lui speriate, eerînd ocrotire, cu aceeaşi deznădejde ce striga în priviri, îmbrăţişîndu-i-le crispat, înnebunite să nu-i fie smulse, să nu le piardă, să nu rămînă iar goale. Capul şi bustul i se decupau fantomatic pe geamul unei ferestre cuprinse de flăcări. încleştarea mîinilor fierbinţi îl înfiora, transmiţîndu-i ruga şi spaima, apoi voinţa şi porunca lor de sclave. Le strînsese în palmele lui mari şi osoase, încăpătoare, atrase irezistibil, ca de un magnet. Mtinile mici se cuibă-

riră acolo mai **palpitînd încă de** spaimă, mai tresărind **de** neîncredere, dar tot **mai** pline **de** speranţă. Stătură **aşa în tăcere, ea** cu ochii arzînd, tăciuni dulci şi cumpiiţi, subjugînd şi abando- nîndu-se, el ameţit, vrăjit plutind într-o stare de inconştienţă, mai împăcat, mai potolit, ca şi cînd tot răul din el s-ar fi scurs în miinile ei, dcstinzîndu-l, adonnindu-1. Apoi se trezi.

A doua zi dimineaţa, la cursuri, Suru **o** văzu de **departe,** recunosc! nd-o după părul castaniu, înmuiat în mierea **curată a** luminii de toamnă. Căută fără succes **să** se apropie **de** ea. **Crezuse că** în **seara** precedentă **se** întîmplase ceva neobişnuit, dar acum se întreba, contrariat, dacă nu fusese victima unui simplu **joc al** fanteziei sale **poate** bolnave. **După** cît se ştia, **imaginaţia nu-l prea** asaltase cu astfel de himere, nu-i **prea dăduse** de **furcă, nu avusese** nevoie de mari eforturi pentru a o struni. Era **un om stăpîn pe** sine, cu capul bine înfipt **pe** umeri. Atunci ce-i venise ? Ce fusese toată acea ameţeală, **beţie ? Vroia s-o privească** în faţă pe tovarăşa aceasta şi să pună **capăt oricărei rămăşiţe a** nebuloasei din capul lui. Delia **Brudaru, dedată, după** cum se părea, îndeletnicirilor ei mărunte, infinite, **acaparante,** îl **uitase** probabil, sau îl ignora. Nu **reuşi s-o întîlnească şi se resemnă. După masă, odihnindu-se răsturnat pe pat, în dormitor, în ora liberă dintre două cursuri – Cernea rămăsese să se** plimbe la aer –, auzi un ciocănit discret **şi crezînd că-l caută vreun, coleg strigă răstit: „Intră 1“ Era îngrijitoarea etajului ; scuzîndu-se că l-a deranjat, îi puse în mînă un plic şi se retrase grăbită. Suru desfăcu plicul, rupîndu-I** cu **degetele, fără să-şi dea seama –** într-un mod destul **de nervos. Pe foaia cu pătrăţele, ruptă dintr-un caiet de şcoală,** scria următoarele :

„După cum vedeţi, aceste cîteva rînduri nu au apelativ. Pur şi simplu din noianul posibil, nu mă pot opri la nici unul. Desigur, aţi rămas mirat de tulburarea mea de aseară. Nu negaţi, am observat limpede 1 Nu m-a

mişcat doar ceea ce aţi spus despre fata aceea, ci impresia că aţi spus totul dinadins...

pentru mine. V-am întrebat dacă o iubiţi şi nu tni-aţi răspuns. Iar lucrul acesta este vital să-l ştiu. De aceea, trebuie să răspundeţi, *să-mi* **răspundeţi 1 La rîndul meu, vă voi spune ceea ce este de cuviinţă. Nu vreau să vă stîrnesc doar curiozitatea prin aceste rînduri. Doresc nespus de mult să discutăm deschis. Dacă nu aveţi ceva mai bun de făcut, vă propun să facem în seara aceasta, în acest scop, cîţiva paşi împreună. Cred că este inutil să semnez.**

P.S.

Dacă această -întîlnire de lucru» vă suride, daţi-mi într-un fel sau altul de ştire.'[1]

Se lăsase seara. Mergeau pe un bulevard vechi, liniştit, prin aerul încărcat de mirosurile obosite ale toamnei, pe sub castanii tineri, cu frunze mari, străpunse ici-colo de razele scurte, violente, ale unor felinare, ce le iluminau membranele şi nervurile galbene, de ceară. „Trebuie să vorbesc eu întîi, cred... nu e aşa ?“ – se auzi în sfîrşit glasul Deliei Brudaru. Era melodios, vibrant, ca un cîntec abia murmurat. îşi răspunse singură. „Aşa e firesc.“ Apoi vorbi tot timpul, cînd în şuvoaie, aproape fără să respire, de teamă să nu uite ceva, cînd cu pauze lungi, gîndindu-se încordat, unele vorbe spunîn- du-le cu greutate, ca şi cînd ar fi ţinut la ele, sau, dimpotrivă, i-ar fi fost frică de ele. Mergea cu paşi rari, apăsaţi, măsurînd trotuarul cu capul plecat, privind în jos unde nu vedea nimic, dar de unde îşi lua mereu puterea să continue, să ducă pînă la capăt ceea ce începuse. „De bine de rău, ştiu cum să încep, deşi se spune că începutul e cel mai greu. Nu ştiu însă cum o să termin... Dar pînă atunci mai este. Mult timp am fost încredinţată că ceea ce voi spune acum, gura mea nu va fi niciodată în stare să rostească. Acum mi se pare atît de firesc... ba cred că altfel ar fi

fost imposibil. Cum ne schimbăm, într-o singură clipă... N-am avut niciodată tăria sau fantezia să cred într-o asemenea schimbare. Dar acum nu interesează filosofia. îmi plăcea cînd nu trăiam, cînd eram moartă. Sau cînd nu-mi plăcea să trăiesc. Acum însă, acum...“ Vocea i se sufoca, tră- dînd o stare ca atunci cînd eşti fie pe punctul să strigi, fie să plîngi. Nu făcu nici una, nici alta, respiră de cîteva ori adînc şi continuă. „Cînd te-am cunoscut acum doi ani – l-a tutuit fără să-şi dea seama şi fără ca Suru să observe –, am ştiut dintr-o dată că mă pîndeşte o mare primejdie. Am avut o presimţire... Am uneori asemenea stări, cînd deodată, fără nici un motiv logic, ceva se alarmează în mine. Un instinct, o anumită predispoziţie a simţurilor, un semnal biologic, nu ştiu, dar eu cred în el. Călăuzită de acest instinct, am căutat mereu sa fiu departe, să trec departe. Ai văzut copii la grădina zoologică ? (acum aveau impresia că se tutuiseră de totdeauna). Părinţii îi duc la tigri şi Ie explică să nu le fie teamă pentru ca sînt bine închişi după gratii, dar copiii stau departe. Parcă şi aerul dintre ei şi animalele acelea grozave e plin de pericole, încărcat de forţa trupurilor musculoase, de ameninţarea ochilor galbeni-verzui, ca două cartuşe de dinamită gata să explodeze. Apoi a fost întîmplarea aceea... şedinţa de partid. Şi am aflat în ce consta primejdia. Alarma, aparent nejustificată, de la început, se explica şi se confirma. M-am îngrozit de moarte.“ Cîteva clipe lungi nu mai continuă. înfigea tocurile în pavaj parcă ar fi vrut să strivească ceva, nişte gînduri sau vorbele pe care trebuia să le rostească. Suru o privea pe furiş, ferindu-se să se mişte, să facă ceva, orice gest care ar fi putut-o tulbura sau întrerupe, sau face să se răzgîndească. „Căci nu era frică, şopti, era... era... era dragoste.” Şi plecă şi mai mult capul, indoind grumazul ca sub o povară. Suru avu o clipă sentimentul că ea îşi încleştase fălcile, strîngînd din dinţi pentru a înăbuşi sau stăpîni ceva, o durere, o slăbiciune, o voinţă. „O voinţă o stăpîneşte pe cealaltă“ – îi trecu prin minte, mergînd alături, cu respiraţia oprită, cotropit el însuşi de un val de sînge fierbinte ce-i încingea obrajii şi făcea ca sudoarea să-i umezească uşor palmele. „Şi

nici măcar nu plouă“, se trezi el gîndind, dar îşi dădu imediat seama că mintea îi fugea

instinctiv de „cuvîntul acela“, nesimţindu-se încă pregătită să-l primească, să-l asimileze, şi caută disperat o ieşire. Negăsind nimic la îndemînă, implorase ceva de natură să oprească totul în **loc** pentru un moment, să-l ajute să cîştige timp. Dar femeia nu-i oferi nici un răgaz, ci continuă, mai hotărîtă ca înainte, riclicînd capul şi căutîndu-i privirea. „Era iubire... înţelegi ?“ şi zîmbi. Zîmbi ca un convalescent ieşit dintr-o boală grea, aflat acum în afara primejdiei, dar istovit de suferinţă şi bucurie. Nici de data aceasta nu aşteptă răspunsul lui, părînd că se întreabă de fapt pe sine. „Apoi a început lungul calvar al tăcerii, al tăinuirii. Calvarul unui criminal sau unui hoţ străduindu-se tot timpul să se strecoare neobservat, să îndepărteze privirile de la el. Dar mereu convins că e observat, **că** toată lumea îi citeşte gîndurile şi ii descoperă taina, tresărind **la** fiecare incident mărunt, fără nici o legătură cu sine, în care **vede** însă **îngrozit** începutul declanşării inevitabilului. **Această** conştiinţă de vinovat... **Această** groază de a fi descoperit ! Cît de greu plătesc răufăcătorii **1** Iar eu nu mai eram în **stare să fac** distincţia dintre un răufăcător şi mine. Pe măsură ce sporea frica, **sporea** şi iubirea şi invers. Şi totul se amplifica pînă Ia teroare. Un criminal nu se mai poate teme că **o** să-şi întîlnească victima – cel puţin în carne şi oase, pentru că în cugetul lui chinuit şi bolnav, şi în visele lui zbuciumate, o poartă tot timpul. Dar eu trebuia să te ocolesc, înţelegi ? **Să** mă feresc cît mai mult cu putinţă să mă vezi, cu toate că eu trebuia să te văd, cel puţin de atît aveam nevoie ca să nu înnebunesc, să te văd.“ Acum vorbea curgător, ca într-o pledoarie patetică, dar din cînd în cînd cu **o vagă** notă de reproş în **glas,** parcă l-ar fi acuzat. El simţea nota aceasta şi înţelegea, fără să-şi dea seama de ce, că se consideră părtaş la răul ce i se făcuse Deliei Brudaru, la situaţia îngrozitoare în care ea fusese pusă atît de mult timp. Se vedea acum implicat în toată **această** întîmplare gravă **şi** urmărea spusele femeii cu inima strînsă, gata .să o audă vorbind despre noi lucruri urîte pe **care el le** săvîrşise în trecut. Şi, într-ade-

văr, ea vorbi de masca oribilă pe care şi-o pusese, o mască de femeie proastă, meticuloasă şi cicălitoare, pastişată mai mult sau mai puţin izbutit după portretul- unei profesoare cunoscută în timpul studiilor universitare. Nu ştia dacă reuşise să joace acest rol, în toate împrejurările, de faţă cu toată lumea. Credea mai degrabă că nu, toată voinţa şi resursele ei fiind concentrate spre a fi „aşa“, atunci cînd o vedea el, cind apărea riscul ca el s-o descopere. Bănuia că în cea mai mare parte a timpului îi reuşise deghizarea, incognito~ul, dar numai dumnezeu ştia cu ce preţ. Se simţea mortificată şi, de acolo, din sarcofagul sinistru, cu mîinile tremurînde şi mereu cu ultimul rest de forţe, manevra marioneta destinată să ţină locui fiinţei ei vinovate, nevrednice, oricînd în pericol de a fi dezvăluită şi judecată, excomunicată şi alungată. Suru încerca un sentiment de ruşine necunoscut pînă atunci. Resimţea, cu o receptivitate neobişnuită, frămîntarea vie a femeii cu sufletul însîngerat de un sentiment atît de mare pentru el, pentru Manole Suru – cel mai mare dobitoc al tuturor timpurilor. „A mers cum a mers, spunea ea, pînă la această bleste**mată** lucrare... o, doamne, sînt nebună, cum pot să vorbesc astfel... ? **Atunci au** început chinurile iadului. Cum să fug, să **mă eschivez ? – această** întrebare îmi sfredelea creierul. Nu aveam cum. Trebuia să-mi ard mîinile, umblînd în fiecare clipă cu focul, fără să pot scoate un vaiet, un suspin.“ Suru îi evită privirea cu buzele lipite şi crispate. **„Apoi a** fost ce ştii... **Aseară am** avut revelaţia cutremurătoare **că m-ai** descoperit. Parabola cu fata aceea... curajoasă, pasională şi lucidă mi **s-a** părut dojana, condamnarea, palma furioasă. Şi totuşi, în tonul vocii aveai înţelegere şi căldură, şi o apărai cu atîta foc încît am întrezărit, simţind că mor în clipa aceea, posibilitatea, refuzată întotdeauna de creierul şi mintea mea... **că** o iubeşti. Am ştiut întotdeauna că eşti un om puternic. Un leu calm, stăpînit, prea sigur de el pentru a-şi scoate ghearele, pentru a-şi dezveli colţii, păşind indiferent şi leneş. Dar

înţelegeam că dacă o dorinţă **sau** o poftă sau un instinct s-ar naşte deodată în acest rege ai animalelor, forţa lui sălbatică ar deveni nimicitoare şi nimic nu l-ar mai putea opri să se dezlănţuie, să-şi împlinească chemarea. Şi ştiam că nu poate exista **o** pasiune prea mare care **să** nu **poată** încăpea în acest piept şi nici un gînd prea îndrăzneţ în stare **să** facă **să se** plece această coamă. Toate acestea mă înfiorau, mă speriau şi mă răvăşeau ; simţeam cum creşte şi în mine această putere irezistibilă de leoaică şi vedeam cu groază apropiindu-se clipa cînd n-aveam să mai pot tăcea, cînd trebuia să slobozesc strigătul. Atunci s-a întîmplat... Mi se pare un veac de aseară şi sînt abia douăzeci şi patru de ore". Ea se destăinuia cu o sinceritate derutantă „într-adevăr, de vestală, de călugăriţă exaltată" – se **gîndi** el. Dar această francheţe, acest curaj liniştit cu **care işi** dezvăluia rănile, îl robiseră cu totul. Ceea ce i **se păruse la** început izbitor **şi** neobişnuit, încîlcit, **aproape** de **nepătruns,** acum **se** înfăţişa atît **de** simplu ! Pasiunea acestei **femei,** atît de frumoasă, de curată şi de amară, de profundă şi **disperată,** îl mişca profund. Fusese contaminat brusc şi violent, **ca un** om predispus la o boală anume. **Mai** mult, **parcă** sufletul **său** aşteptase **o** asemenea agresiune afectivă. Inima, se vede, nu-şi arătase niciodată **acest** vicleşug. în **ea** se închiseseră anumite **izvoare** şi din această cauză o parte – fără nici **o legătură** cu existenţa lui cotidiană, cu energia intelectuală, **biologică şi** socială, cu dinamismul său ieşit din comun –, o parte a inimii se atrofiase. Această suferinţă veche o resimţea pentru prima oară în mod acut. „Acum ţi-am spus tot... sau aproape tot. Tot ce se poate spune, ce poate încăpea în cuvînt." Părea exte**nuată.** Se închise într-o muţenie ce putea fi a oboselii sau **a** unei obstinări. Mergeau alături şi vorbele slobozite parcă scuturau în aer fulgi de plumb. în Suru se condensase o uriaşă materie nebuloasă şi nimic nu putea **să** irupă, de nicăieri nu putea să muşte, nu găsea nici un fir. De aceea, gura îi rămînea încleştată şi inima îi batea ca în faţa unui salt în gol, inevitabil şi în acelaşi timp imposibil. Trebuia să-l îmbrîncească cineva, ca **pe paraşutist Ia** prima lansare. Şi **parcă** Delia **înţelese** lucrul acesta **şi** cu un

amestec de mâhnire, lehamite şi milă întrebă încet, incit Suru de-abia auzi : „Şi acum... ?" „Acum e rîndul meu ? – întrebă el. Pentru mine totul e **îngrozitor de** nou. **Am** să **mă** mai gîndesc, am să-ţi explic. Acum cîteva **ore** nu era nimic. Acum e totul – şi adăugă cu o încercare **penibilă de** a **glumi – şi** încă **ceva pe** deasupra." Manole îşi **dădu seama că** spune lucruri **vagi,** un fel de generalităţi stupide pentru o femeie inteligentă ca Delia Brudaru. O opri în loc, o întoarse spre dînsul şi-i şopţi : „cu ochii ăştia dulci şi veninoşi, **cu gura** asta castă şi păcătoasă, **şi** „cu vorbele tale **poţi să** deschizi şi un mormînt 1" **Oftă.** Spusese, simţea acum **că** spusese **o** parte din ceea ce vroia. Chipul Deliei **era un** pumn de lumină fosforescentă, dinţii îi sclipeau şi miinile uşoare, tremurînde, se ridicară rezemîndu-se pe **reverele hainei** lui ca după **o lungă** şi **grea** despărţire...

În **cealaltă** seară se întîlniră **din nou. Hoinăriră** un timp I prin, toamna oraşului şi ajungînd la un moment dat în preajma unei grădini de vară îşi dădură seama că sînt osteniţi şi **că abia** aşteptau să stea din nou faţă în faţă, de **o parte** şi de **alta a** unei mese. Intrară şi se aşezară într-un colţ mai retras **al grădinii, luminat** de **un** bec mic agăţat de **o** sîrmă legănată uşor de briza serii. Mirosea a fum de grătar şi a must. Difuzorul **transmitea** un cîntec frumos dar arhicunoscut, **un** cîntec **de** care pe vremea aceea bucureştenilor li se făcuse aproape **greaţă.** Cerută pastrama friptă şi must. Oamenii gustau **tihna** acelei seri cu o frenezie ascunsă, proprie celor de la cîmpie, **învăţaţi să simtă** pulsul pămîntului, să înţeleagă şi **să** trăiască senzaţia de uşurare, mulţumire şi împăcare a naturii cu **ea** însăşi **în** anotimpul naşterii şi **al** leuziei, şi în pragul morţii. Muşcau i toţi din carnea mustoasă, sărată şi aromată de dogoarea jera- i ticului, ca de fumul smirnei, îşi înmuiau însetaţi buzele în spuma albă a halbelor grele, vorbeau şi rîdeau de-a valma, se întindeau pe scaunele de fier sau de răchită ca nişte mari I pisici leneşe ce-şi ling botul, sătule, şi respirau cu toată fiintj

pacea şi blîndeţea văzduhului, năpădiţi de aceeaşi veche melancolie a oraşului înfiorat de presimţirea unui apropiat sfîrşit de anotimp.

Delia Brudaru era pradă unei stări de excitaţie sufletească •dureroasă – îi venea să rîdă şi să piîngă în aceiaşi timp, abia mai reuşea să-şi controleze vorbele, contururile gîndurilor i se estompau, totul plutea într-un fel de balon ceţos, sau prea luminos, dîndu-i sentimentul de ireal. Avea un ne- astîmpâr înspăimântător al sufletului, al nervilor, al muşchilor, al fiecărei fibre, parcă ar fi fumat pentru prima oară -opium. îi spunea lui Suru rîzînd, deşi mai degrabă i-ar fi venit să piîngă: „Tu ţi-ai dat seama că ai un nume predestinat ? Pe tine te cheamă ca pe meşterul acela orgolios şi crud... Manole, Manole, meştere Manele, zidul rău mă strînge, trupuşoru-mi frînge... Şi tu ai putea să-ţi zideşti iubirea, nu e aşa ? Şi tu ai putea să-ţi înfunzi urechile, ca să nu auzi jalea glasului... şi să aşezi înainte cărămizi, una peste alta, să pui mortar cît mai gros... Tu ai această voinţă nu e aşa ?“ D întreba, dar nu-l lăsa să răspundă, continua să se joace cu acest ghemotoc de foc, vorbind cu o voioşie tulbure ■din care se desprindeau din cînd în cînd accentele unei ironii amare. „Dar poate eu n-am să-ţi spun Manole. Eu n-aş putea sta liniştită în zidul tău, ca fata din baladă. Eu m-aş zbate, m-aş lupta, m-aş apăra... Eu nu mai sînt în stare de un asemenea sacrificiu. Uite, m-am gîndit la un nume pentru tine... Oie, de la Manole. Qle cu accent pe e, aşa cum e strigătul acela sălbatic al spaniolilor cînd dansează, un fel de chemare, un chiot de bucurie şi de spaimă, un verdict al lor... îţi place numele pe care ţi l-am ■dat ? Dealtfel tu ai ceva de spaniol. Ai ochii negri şi faţa măslinie, osoasă, pătrată, am vrut să spun în linii drepte, şi părul bogat, des, închis ca un morman de sîrmă carbonizată, lucioasă.” El rîdea de această frenezie şi limbuţie copilărească, de aceste năstruşnice asociaţii privind persoana sa. O descoperea şi o redescoperea în fiecare clipă, mereu alta, mereu nouă, imprevizibilă. Lucrul acesta îl ameţea ca şi cînd el ar fi fost copil

iar ea o jucărie miraculoasă, fantastică. Apoi Delia deveni deodată serioasă, aducîndu-şi, se vede, aminte de ceva, sat» simţind că încolţeşte în ea o preocupare gravă, o întrebare. „Manele... 016... tu crezi în iubirea fulgerătoare ? Vreau să spun în iubirea izbucnită dintr-o privire, dintr-o vorbă, dintr-o-apropiere întîmplătoare, în fluidul magnetic transmis de la femeie la bărbat, sau invers, fluid ce leagă, robeşte ? Mi-am adus aminte acum de o povestire a lui Poe, Edgar Allan Poe, nu-i mai reţin titlul... Un bărbat vede o femeie la teatru într-o loje şi încă înainte de a-i fi întrezărit bine chipul, de a fi schimbat vreo vorbă cu ea, simte că s-a îndrăgostit nebuneşte. E o povestire amuzantă, poate singura de acest fel din opera lui Poe. Deşi, dacă mă gîndesc bine, miezul ei e chiar lugubru. Culmea e că şi femeia îi simte privirea, i~o întoarce şi toată seara nu-şi mai ia ochii de Ia ei. Se intîlnesc, îşi mărturisesc iubirea şi se hotărăsc să-şi lege viaţa pentru totdeauna. Ei ce zici... ?" „Şi, mai departe... ? Sper că povestirea nu s-a oprit aici." „Nu, intr-adevăr. Dar ce-a urmat răstoarnă totul în modul cel mai grotesc. Dealtfel nici nu ştiu de ce mi-a venit în minte această nuvelă şi de ce m-am apucat să ţi-o povestesc... Tînă- rui era foarte miop, dar din cochetărie nu purta ochelari. Spre sfîrşit, iubita lui îi împrumută un lorgnion cu multe dioptrii şi-i smulge promisiunea că înainte de a se întîmpla ceva decisiv îl va pune la ochi. Tînărul logodnic se conformează şi, îngrozit, constată că aleasa inimii lui era o octogenară fardată cu artă, cu gene false, cu perucă şi proteze dentare impecabile, strînsă în corset." Delia îşi înălţase bustul şi îşi îndreptase gîtul lung şi alb de lebădă, parcă pentru a arăta cum încercase să-şi joace rolul mincinos bătrîna femeie. Seara era caldă şi ea îşi pusese taiorul pe umeri peste o bluză de lînă galbenă cu mînecile scurte. Arunca spre Manole o privire fixă şi concentrată. El rîse cu poftă nădăjduind că nesăbuitul tînăr fusese iertat, că-şi recă-pătase pînă la urmă libertatea. „Eu te asigur însă că nu sînt miop. Văd excelent. În plus nici nu prea cred în acest tip de iubire – iubirea de la prima vedere. Totuşi nuvela ta nu e chiar atît de lipsită de tîlc. Trebuie să privim însă totul invers.

O anumită miopie am avut şi eu... în tot acest lung răstimp n-am remarcat machiajul tău, contrariu celui al bătrînei. Şi una, şi cealaltă aţi minţit. Şi unul, şi altul am fost minţiţi. Rezultatul e însă diferit, căci şi miopia a fost diferită." Şi deodată înduioşat, i se adresă în stilul lui tandru-maliţios : „z\sta e, bătrînico !" Mîinile lor erau pe masă una în dreptul celeilalte. Ea îşi puse palmele peste ale lui, strecurîndu-şi-le apoi pe sub haină, mîngîindu-i braţele musculoase. Braţele ei, cu carnea elastică sub pielea netedă şi subţire, ajunseră astfel în palmele lui mari şi Suru le cuprinse pînă ia încheietura cotului. Se priveau halucinant. Era atît de intensă senzaţia acestei atingeri încît părea în stare să consume toată dorinţa pătimaşă ce-i răscolea. în clipa aceea, Deliei îi trecu prin minte, **ca** umbra unei rîndunici ce taie văzduhul cu iuţeala săgeţii, încît nici nu eşti sigur dacă **a** fost o mişcare reală sau numai o părere, o umbră interioară a retinei – îi trecu prin minte **că se** află la o şedinţă de hipnotism, că tot timpul, începînd din după-amiaza acelei zile, ea nu făcuse decît să-i comande acestui bărbat un anumit sentiment, ţinîndu-l mereu sub puterea voinţei ei, sugestionîndu-l, surescitîndu-l, transmiţîndu-i pînă şi frisonul acesta al cărnii pe care îl simţea sub pielea braţelor lui vin- joase. Apoi acest gînd reveni, mai bine conturat şi mai insistent. Oare tensiunea ei afectivă, izbucnită atît de violent, voinţa atîta timp strunită şi curajul ei nebunesc – toate acestea nu nimiciseră pur şi simplu instinctul de conservare şi echilibrul logic al acestui bărbat, nu-i distruseseră busola sentimentală, transformîndu-l într-un fel **de** oglindă ce mima propria ei pasiune ? Deci începuse să se îndoiască ? Sau era încă uluită de viteza cu care destinul ei se precipitase în aceste cîteva ore ? Senzaţia triumfului nu se consolidase încă în conştiinţa ei, fiind încă din cînd în cind asaltată de teama că nimic nu e aievea, că trăieşte un vis, că totul se va spulbera la lumina necruţătoare a zilei. Nici un om nu poate asimila dintr-o dată o asemenea schimbare a soartei lui, indiferent dacă e vorba de

o mare fericire sau de o nenorocire, şi mult timp după ce se întîmplă continuă să se îndoiască de realitate, zvîrcolindu-se ba în ghearele spaimei, ba în ale speranţei. Delia Brudaru oscila acum între convingerea că un bărbat ca Suru, cu o personalitate atît de puternică, are reacţiile sale psihologice absolut independente, autonome – şi între presupunerea că dragostea ei atit de mare, ieşită deodată la suprafaţă ca un pîrjol, îl zăpăcise şi îl contaminase, dar numai pentru un moment, pînă se va dezmetici, pînă va putea să gindească şi să se analizeze din nou la rece, cu toată puterea judecăţii lui limpezi.

Părăsiră terasa tîrziu, dar nici unul nu se gîndea la despărţire, la plecare, parcă aceasta ar fi fost cea din urmă noapte a vieţii lor şi ar fi vrut ca ea să nu se mai termine, să dureze o veşnicie. Bătură străzi pustii, la întîmplare, traversară parcuri şi pieţe, afundîndu-se în necunoscut, poate cu speranţa de a se pierde, de a se rătăci în labirintul nopţii şi al universului, într-o singurătate tot mai adîncă, ireversibilă.

Ea îi recită, vădind o memorie prodigioasă, cu o voce duioasă, ca un cîntec de leagăn, parcă purtîndu-l în braţe şi adormin- du-l, pe sub coroanele aproape arse de toamnă ale copacilor : „Privirea stinge-mi-o : Te pot zări, / urechea-nchide-mi: Te pot auzi, / şi fără de picioare vin la Tine / şi fără gură Te implor, divine !/.../ şi creierul de-mi arzi în flăcări, pînă / şi-n sîngele-mi Te voi purta, ca-n toate / ". Infrîngîndu-şi ruşinea, Manole îşi mărturisi ignoranţa şi o rugă să-i spună ale cui sînt versurile. Ea-i puse mîna pe gură şi continuă, parcă delirînd : „Da, spre Tine tînjesc. Alunec, / pierzîndu-mă din frîu, / fără nădejde c-o să-nchin *l* să-nfrunt vreodată ce vine către mine / ca dinspre Tine, / grav, neclătinat şi prea străin". Apoi îi şopti : „E Rilke, iubitule. Toţi poeţii lumii au scris pentru noi, pentru noi doi... Toţi ne şoptesc din filele cărţilor cuvintele care ne stau nouă pe buze. Auzi vocea

curată, limpede a lui

Eminescu : **„Lasă-ţi lumea ta** uitată, / Mi te **dă** cu totul mie, / De ţi-ai **da viaţa** toată, / **Nime-n** lume **nu ne** ştie.“

Cerul începuse **să se decoloreze,** stele să **pălească,** genele oraşului bateau uşor **în somn, înfiorate de** vise tot mai străvezii. Paloarea nopţii **se reflecta pe** chipurile lor supte, subţiate parcă de **boală.** Un **tramvai, ca** un sol singuratic, se auzea **venind** din **depărtare, ciocnindu-şi sec oasele** vechi **de** fier. Fantomele se **topeau dinaintea** aurorii **ce-şi** trimitea lumina ivorie **peste** lume. **Străpunşi de răcoarea** dimineţii, cu ochii arşi **de** întunericul ce-i **învăluise** ca **o flacără** neagră, cutremuraţi de spectacolul nopţii agonice care-i ascunsese de oameni şi acum îi **părăsea pentru totdeauna, Manole** şi Delia **se** despărţiră.

Suru **se** strecură **în dormitor ca** un licean **la prima escapadă nocturnă, dezbrăcîndu-se repede şi fără zgomot, mereu cu ochii spre patul în care dormea Vladimir Cernea. învăluit în penumbra dimineţii încă nedefinită, acesta nu se putea şti dacă sim**ţise, văzuse. **Reuşise să evite inevitabilele** priviri **interogative,** ironice ? Se întinse **pe pat** şi **închise** ochii ştiind bine **că somnul** nu **i** se va mai lipi de **pleoape. Prin mintea lui** defila **o îmbulzeală ameţitoare de imagini. încerca să-şi adune puterile pen**tru **a potoli acest haos, pentru a pune oarecare ordine** în **creie**rul înfierbîntat. **Se străduia să** cheme imaginile **după** voia **sa,** într-o anume succesiune, cu dorinţa de **a** o **examina** pe **fiecare** atent, îndelung, ca să-i prindă înţelesul. îi răsunau în urechi **frînturi de versuri stranii, îl obsedau anumite note ale vocii ei,** cele joase, vibrante, **dureroase,** îl **persecutau** privirile ochilor mari, cafenii, **cînd blînzi, duioşi, cînd răscoliţi de o** furtună năprasnică, ademenitori, voluptuoşi, de o sinceritate neruşinată. Ar fi vrut **să ia de la** cap, pas cu pas, întîmplările acestor zile şi nopţi, dilatate anormal, **dezvăluind străfunduri de** abis, dar nu reuşea – **toate clipele** veneau

dintr-o dată, ca o turmă sălbatică. Auzea însă **o** armonie nouă în sufletul lui, **o** muzică fără sunete, răzbătînd din **mii de** izvoare. **Pînă** la urmă renunţă **să** mai judece, se **lăsă** în voia acestui vîrtej, simţindu~se **alt** om,

un străin cu dorinţe nebuneşti, gata **să devore** viaţa, **oamenii,** lucrurile, tot ce aparţine acestui infinit şi atît de familiar univers. „O iubesc oare ?“ —• **se ivi la** un **moment** dat un **gînd** sfios, timid, **dar** hotărît, **în vălmăşagul** minţii. **Dar de** unde putuse veni iubirea ? Era un om ca toţi oamenii. Avea ambiţii, năzuinţe, preferinţe şi repulsii, **putea să-i** placă sau să nu-i placă o **anumită persoană,** un **anumit** lucru, **putea** să-i fie **dragă** o fiinţa sau să o urască. **Dar de** iubire uitase. Nu iubise niciodată **pe măsura** temperamentului Iui. **Se însurase la 22** de ani cu o **fată de la ţară. O moldoveancă luată de** suflet de o mătuşă **de** la oraş şi **dată la** şcoala profesională ca să se facă brodeză. **Făcuse** numai **cîteva** clase, căci mătuşa fusese nevoită să o **retragă** şi **fata** începuse **să** lucreze **acasă.** Cînd o cunoscuse Suru, Peluţa **Trocan avea în** jur **de 17** ani. îi **plăcuse fata,** mai ales prin **contrast cu** el. El era **sigur pe** sine, puternic şi raţio**nal, ea** plăpîndă, sensibilă, anxioasă, gata să plîngă şi să rîdă **din** orice, predispusă **să** creadă **în** fatalitate, în ursitoare, în date prestabilite, în stare să abandoneze tot în faţa a ceea ce credea că sînt semne magice. El întunecat, pasional, **de** o **sen**zualitate ce-l speriase în adolescenţă, ea senină şi pură ca un **pahar** cu **apă de** izvor. I **se** păruse exact femeia potrivită pentru a-i lumina privirile grele, înecate **de** umbre, pentru a-i **spăla** aluviunile spiritului tulbure. **Ea** putea să-i îmblînzească asprimea tocmai pentru **că** îi cerea ocrotire, ghemuindu-i-se la **piept** ca **să-şi alunge** spaimele, **să** rîdă copilăreşte, cu un **glas** cristalin **de** clopoţel de sanie. Peluţa se apropiase de el încet, cu mii **de** precauţii, ca micile sălbăticiuni de pădure neîncrezătoare, dornice totuşi de afecţiune. La început o intimidase **per**sonalitatea lui puternică, **dar** blîndeţea şi duioşia **pe** care el se străduia să le pună în fiecare gest, efortul, de pildă, de a face mîinile lui mari, **ca** labele de urs, **uşoare** şi mîngîietoare cum **e** fulgul, o mişcaseră şi o cuceriseră, începuse să-l iubească apoi cu evlavie, cu predispoziţie pentru jertfă, cu convingerea că acesta e destinul ei şi doar moartea putea să-i mai pună capăt. Iubirea Peluţei era discretă şi interiorizată, avea liniştea hotă- **rîrilor mari, definitive şi nu conţinea nimic furtunos, posesiv, dominator, nu-şi rupea**

niciodată propriile zăgazuri, curgea cu un debit constant. Un fir de apă străvezie, mereu acelaşi, umil, făcut să aline setea pustnicilor, a drumeţilor ce cutreieră înălţimile hrănindu-se doar cu frumuseţea singurătăţii.

Se căsătoriseră în 1942 şi după un an se născuse primul copil – Virgil. Peluţa trebuia să-şi împartă iubirea, atîta cită incăpea în pieptul ei fraged, sculptural şi parcă mereu cast, intre Manole şi prunc. Iubirea pentru Manole nu slăbise, avea aceeaşi tărie izvorîtă din tainicul ei jurămînt de sacrificiu, dar devenise şi mai puţin manifestă, coborîse în straturi şi mai adinei ale conştiinţei. Bucuria nemărturisită, trăită de ea în această iubire, era acea a statorniciei şi a infinităţii. Pentru Manole era ca o bisericuţă pentru un credincios : lăcaşul neclintit, cu porţile mereu deschise, uneori gol dar cu atît mai primitor, unde se reculege şi se linişteşte după zbuciumul trăit aiurea, de unde iese convins că lumea a rămas neschimbată în temeliile ei, că lucrurile şi adevărurile simple, modeste sînt cele mai durabile şi că te poţi bizui pe ele la nesfîrşit. Apoi, după cîţiva ani, în 1948, s-a născut Claudia, un copil luminos şi cuminte, alcătuind împreună cu mama şi fratele ei o trinitate a păcii familiale, o emblemă a căminului tihnit – liman la capătul necazurilor şi amărăciunilor, al luptelor obositoare, cu atît mai mult al înfrîngerîlor. Nevasta şi copiii ghiceau, cu un simţ special, mai ales clipele sale de cumpănă, zilele grele, pierderile şi înfrîngerile, cu care venea de afară, din talazurile răscolite ale lumii. în asemenea momente, Manole simţea balsamul iubirii incolore dar tenace, puţin sălcii dar răcoritoare şi regeneratoare oferită de Peluţa. Ea i-o dăruia fără să obosească o clipă şi de la ea o învăţau, ca pe un ritual sacru, şi copiii, tot timizi, dar buni şi simţitori.

Aceasta fusese, aceasta era viaţa de familie a lui Suru. În ultimii ani Peluţa se schimbase. Sufletul îi rămăsese la fel de curat, credincios şi devotat. Avea aceeaşi curăţenie a gîndului

ţi a inimii, şi era clar că nimic pe lume nu avea să mai sfărîme aceste daruri puse de natură **sau** de ursitoare în leagănul ei. **Dar** începuse **să** obosească. Viaţa se dovedea prea grea şi prea **lungă pentru ea. Se îngrăşase,** îşi pierduse vioiciunea, neastâm**părul şi chiar receptivitatea ei emoţională exagerată, puţin dezechilibrată,** din prima tinereţe. Seninătatea Peluţei devenea **tot mai imobilă,** ca luciul unui **lac** de munte încremenit între stânci; nu mai **sugera** mişcarea fluidă **a** pîrîului. Tot atât **de bună** şi simţitoare **ca** înainte, era acum mult mai molatecă, mai înceată, mai monotonă. Suru, atât de dinamic, de nestăpînit, de **clocotitor în viaţa** din **afară, în** activitatea socială, în relaţiile **cu ceilalţi oameni, se acomodase într-un** mod uimitor cu **acest** climat **placid al** căminului **său.** Universul sentimental i se apla**tizase însă, senzualitatea** Iui **se** domolise ; în cadrul intim ai **familiei era** un **tigru** somnolent, narcotizat, care **a** uitat de sine, **de forţa** muşchilor, **a** voinţei şi instinctelor sale. **Nu** suferise, **sau** cel puţin nu simţise **că suferă.** Nici nu remarcase schimbarea **produsă.** De fapt, nu avusese timp să observe, cum nu avusese **timp** şi **răgaz** şi dispoziţie sufletească să vadă alte femei în **afară de Peluţa, de moldoveanca lui atât de comodă şi odihnitoare.** Ţinea **la această** femeie şi atît **îi** era de ajuns. Credea că are **tot ce-i** trebuie, **că** nu-i lipseşte nimic, că nu duce dorul nici **unei** alte vieţi. Nici nu se gîndea **că ar** putea trăi altfel, că în **existenţa** lui intimă **s-ar** putea naşte vreodată o viitoare de care **să** fie înghiţit fără **ca aceasta să-l** nemulţumească, ci, dimpo**trivă, să-l** îmbete.

Iată că acum se întâmplase acest neprevăzut. În faţa lui se **trăsese** perdeaua ce-i oprise vederea multă vreme şi acum i se înfăţişa o realitate **nouă,** făcîndu-l să-şi **piardă capul. „Da,** aceasta trebuie să fie iubirea, îşi repeta năuc, lucrul acela din **romane, din** filme...“ Îşi aminti că Delia îl întrebase dacă acceptă **sau crede** în iubirea **fulgerătoare.** Nu mai ştia ce-i răspunsese, **dar acum** se întreba la rîndu-i ce altceva se petrecuse cu el ? **Ea îl lăsase să vadă de-aproape infernul** unui suflet **de** femeie, **prea mare pentru a încăpea** în **tiparul**

unui destin obişnuit, şi

în care poţi cădea şi te poţi înălţa pierzîndu-te cu totul, în ne-mărginita libertate de a cunoaşte şi de a trăi. Ochiul lui fusese fermecat şi piciorul lui păşise în acest neant ademenitor, iar prăbuşirea în gol îi dăduse un delir ca unui paraşutist ce nu **mai** are nevoie să tragă de manetă pentru că nicăieri nu se vede pămînt, nu apare nici un obstacol, nici un motiv de teamă, iar el este cuprins de bucurie pentru că a învins spaţiul – acest vechi rival ce-l ţinuse în chingi. Această senzaţie îl făcuse să crească în el însuşi ca un uriaş, îi umpluse pieptul de un muget ca al mării răscolite izbindu-se bezmetică şi încăpăţînată de stînci. Se simţea un taur aţiţat, biciuit, aproape sugrumat de prea multa lui forţă.

Se sculă odată cu Cernea şi fără să-şi dea seama dacă acesta ştie sau bănuieşte ceva, neliniştit că nici măcar nu-l întreabă unde şi de ce întîrziase noaptea, plecă la cursuri. Trecea prin stări ciudate – cînd panica de a-şi trăda, printr-un gest sau printr-un cuvînt, taina, sau de a se dezvălui singură prin lumina ei orbitoare, cînd nerăbdarea de a scăpa de ea, de a o ridica în văzul tuturor, deasupra capului, cu ambele mîini, ca pe un prunc de aur. Făcea lucruri străine firii lui, vorbea mult mai mult decît de obicei, se arăta preocupat de aspecte ce altădată îi repugnau, se amesteca în vorbă cu oameni aproape ne- cunoscuţi, despre subiecte care nu-l priveau. Delia nu se vedea nicăieri şi acest fapt îl liniştea şi îl neliniştea în egală măsură, îi sporea nervozitatea şi nesiguranţa, îl speria şi îl înfuria. Această agitaţie se accentuă într-un mod tot mai greu de suportat, pînă la amiază, cînd fu chemat la telefon şi îi recunoscu glasul în pîlnia de ebonit. Ea îl rugă să se întîlnească în seara aceea în parcul mare de la marginea oraşului, undeva pe malul lacului, la debarcader.

La ora stabilită o găsi aşteptîndu-1. îi întindea pumnul provocîndu-l, rîzînd, să ghicească ce strînge în căuşul lui. El îl desfăcu cu blîndeţe şi-i găsi palma plină de bilete. „Mergem la toate teatrele, la toate sălile de cinematograf ?“ „Nu, vom lua transatlanticul —ţ tocmai acosta la debarcader vaporaşul de

agrement al lacului – şi vom naviga pînă în Caraibe.“ Ii trase de mînă pe mica covertă, aproape pustie în acel sfîrşit de sezon, şi îl duse să se rezume de grilajul balustradei. Aveau bilete pentru cel puţin douăzeci de curse. Vasul era slab luminat, dar dîra înspumată, lăsată de elice pe oglinda apei, sclipea sub razele lunii ca un nesfîrşit voal de mireasă, stropit cu paete de argint. Alunecau legănaţi pe pîntecul lacului şi tangajul îi apropia şi îi depărta ritmic, într-un uşor balet mecanic ce voia să-i încerce, să-i mintă, să-i aţîţe, Se priveau tăcuţi, cu obrajii fardaţi de lumina grea a lunii pline, înfioraţi de întinderea nopţii amplificată de apa pustie a lacului, de cerul spuzit, de siluetele depărtate, abia vizibile, ale copacilor de te ţărm, toate făcîn- du-i să se simtă singuri de tot, legaţi indisolubil printr-un misterios destin cosmic. „De-acum, dragul meu, toate punţile au fost arse în urma noastră şi nu mai avem pe unde ne întoarce, nu mai putem merge decît înainte, şi doar împreună, în necunoscut. Regreţi ? “ Brusc, neliniştea puse stăpînire pe Manóle Suru. Aceste cuvinte îl tulburară şi îl speriară, parcă într-adevăr ar fi părăsit pentru totdeauna pământurile natale, Itaca lui, pentru o aventură în tenebrele unei nopţi şi unor ape fără sfîrşit, pe un drum fără întoarcere, înstrăinîndu-se de toţi şi de toate, trădînd un post din care fugise. Erau numai ei doi în tot universul. Proiectat pe cerul nopţii de toamnă şi pe apa scînteietoare, pavată cu milioane de cioburi de cristal, negre şi argintii, chipul Deliei avea o frumuseţe nepămîntească, atît de dureroasă că-i sfîşia inima lui Manóle. Toate fibrele sufletului îl îndemnau să strîngă Ia piept capul minunat cu ochi adinei, arzători, umbriţi de gene lungi, de mătase, cu buze frematînde, cu părul de culoarea aramei vechi, aprins rug plutitor, să-l strîngă la piept şi să-l sărute nebuneşte, luîndu-i toată suflarea, ucigîndu-l şi murind împreună cu el. Dar ceva îl lega şi-i paraliza mîinile. Era ascunsă în el o fiinţă ostilă, duşmănoasă, un duh străin care-l ura şi-l împiedica să se bucure de această clipă unică, sublimă, să se arunce în această viitoare ce-l chema cu mii de braţe întinse şi după care toată fiinţa lui

tinjea chinuitor, îmbolnăvindu-se de moarte. „Te iubesc, Delia... ca un muribund. Limba mea... e de lemn. Nu pot să spun ce simt pentru tine. Nu ştiu să vorbesc despre asta. N-am mai iubit niciodată. Eşti prima femeie adevărată... în viaţa mea. Fără tine nimic nu mai are rost şi gust. Mă usuc de sete. Sufăr că exişti în afara mea. Fără tine sînt ciung, o buturugă. Nici de ochi n-am nevoie, dacă nu te mai pot privi pe tine cu ei.“ „Manole, nu înţeleg ce spui... Tu îmi vorbeşti ca de o moarte, ca de o despărţire... îmi vorbeşti ca unei fantome, nu ca unei fiinţe ce se zbuciumă şi plînge, uite plînge – şi ochii îi înotau în lacrimi, şi obrajii îi erau uzi – şi nu mai poate îndura. O fiinţă gata să înnebunească de atîta dragoste. Ţi-am spus, nu mai există nimic în urma mea. Am tăiat odgonul de la mal şi frînghia ancorei, am tăiat cordonul ombilical, ultima legătură cu lumea. Sînt singură cu tine şi tu poţi să mă duci unde vrei.“

În această clipă Manole Suru înţelese... înţelese de unde îi venea spaima şi gîndurile negre şi sentimentul de fatalitate, de zădărnicie, senzaţia că totul e clădit pe nisip. El nu putea da curs acestei chemări, nu putea pomi în această odisee. Nu avea cum să ardă punţile dinapoia lui, aşa cum făcuse Delia. Şi nu putea primi nici ofranda ei, ca un zeu liber, suveran. Nu-şi putea umple braţele cu această jerbă aprinsă. Trebuia să rămînă cu braţele căzute, lipite de trup, cu capul plecat, doborît de un destin împotriva căruia nu se mai putea răzvrăti, pentru că el îl alesese, el îl cioplise cu mîna lui, aşa butucănos şi inexpresiv cum era. Un destin poate fi înfruntat şi înfrînt atunci cînd ţi-e străin şi potrivnic, dar nu poate fi trădat atunci cînd e opera propriei tale voinţe. Cu cît un suflet este mai mare, mai drept, mai puternic, cu atît mai neputincios este el în faţa acestei opere, oricît ar fi ea de ştearsă, de neîmplinită, – şi chiar dacă nu o iubeşte, trebuie să-i rămînă credincios, s-o ocrotească, să-i stea de veghe ca un soldat bătrîn şi

singur, pînă în cea din urmă clipă. Cu mult mai adîncă ar fi nefericirea lui dacă s-ar

lepăda de acest destin, dacă J-ar alunga de la sine, primind un altul, sub chipul unei nemaipomenite ispite, al unui nemaivăzut noroc. Manole Suru ştia acum că nu va putea săvîrşi acest păcat, că nu va putea comite acest omor pentru nici o ispită şi pentru nici un noroc din lume. De aceea, buzele lui nu puteau rosti decît o tristă, o amară litanie pentru ceea ce, dorind cu deznădejde, avea să-şi interzică singur, şi fiindu-i la un milimetru de degete, avea să-şi refuze îndîrjit, cu sufletul înecat în lacrimi. Aflat acum între două nevinovate victime, nu ştia pe care s-o mîngîie mai înainte, căreia să-i şteargă obrajii. „Eu, trebuie să ştii de la început, Delia, eu nu pot tăia odgonul, eu am să rămîn la ţărm. Şi nu voi putea decît să privesc spre larg, spre largul unde pluteşti tu. Aceasta e soarta mea şi nu pot s-o schimb. Sufletul poate să zboare, să se înalţe. Pe el nu-l pot opri, şi nu vreau. Dar sufletul nu e totul... Dealtfel, eşti o bună materialistă – încercă să glumească sîngaci, crispat, dînau-şi seama cît de deplasată şi lipsită de tact era acest gest în împrejurarea de faţă. Aş vrea să te fac să înţelegi bine ce eşti, ce vei fi tu întotdeauna pentru *mine...* Un curcubeu în pîcla unei zile ploioase, reci...“ „Spune-mi cinstit şi sincer – îl întrerupse ea violent, dar se stăpîni apoi, îşi apăsă palma pe inimă şi continuă cu vocea sugrumată de un bocet interior înăbuşit – o iubeşti... ?“ El oftă : „De ce a trebuit să-mi pui această întrebare... ? Are vreo importanţă ? Nu pot s-o fac ! Nu pot s-o împing în prăpastie, ca un mişel. Ea nu are nici o vină, nu mi-a făcut nici un rău. Răul, dacă există vreunul, mi l-am făcut singur. Nu poţi să înţelegi ? Nu m-aş putea bucura de nimic, nu m-aş mai atinge de nimic. Suferinţa ei m-ar îngheţa ca pe un sloi. Eu nu pot privi în ochii ei curaţi, dîndu-i o asemenea veste. Nu pot., n-am să pot niciodată...“

Delia plîngea ca o stană de piatră, şi nu se auzea decît arareori un suspin discret, efortul de a-şi umple cu aer

plă- mînii. Albul de var al lunii îi dădea o mască şi mai tragică, parcă ar fi ieşit dintr-un mormînt proaspăt pentru a mustra întreaga lume că o îngropase de vie. Suru nu mai putu suporta

acest scîncet de copil orfan. îşi petrecu braţul după umerii ei şi o strînse la piept. Ea se ghemui moale şi izbucni în hohote. Părul ei parfumat atingea obrazul crispat al bărbatului; cu un gest brusc el îşi înălţă capul, evitînd această involuntară mîn- gîiere, şi ochii i se opriră pe discul lunii, atît de familiar şi acum atît de străin. Stingherit şi înfricoşat de această îmbrăţişare, slăbi strînsoarea pornită din primul impuls. îi şterse cu batista obrajii, apoi îi strînse braţul cu un gest bărbătesc, ca atunci cînd îţi încurajezi un prieten. Cu ochii încă umezi, ea îi zîmbi trist, parcă voind să-i arate că a înţeles, deşi Manole îşi dădu din nou seama cît de îngrozitor de nepotrivite erau unele din gesturile lui, cît de stîngaci şi de grosolan se manifesta în momente de acest fel, atît de noi pentru el, atît de neobişnuite. Apoi Delia păru că se liniştească. îşi aranja părul cu un gest maşinal, lipsit de orice cochetărie, căută ceva prin buzunare, venise fără poşetă, apoi renunţă. Se întoarse spre el şi îi zîmbi iarăşi, la fel de trist: „Eşti şi tu un biet copii, Manole. Eşti îndrăzneţ, dar neputincios. Şi minunat de sincer şi de proaspăt, mai ales pentru cine cunoaşte mucegaiul. Dar... dealtfel trebuia să-mi dau seama... am simţit întotdeauna că eşti imprevizibil. Sufletul tău viguros are şi o mare debilitate.,, de fapt, delicateţe. Fiindu-ţi prea credincios ţie însuţi, te devotezi şi umbrelor, fiindcă ai avut bunătatea şi naivitatea să le laşi să te urmeze. Eşti sclavul propriei taie generozităţi...''

S-au despărţit aparent împăcaţâ cu fatalitatea, dar ambii stăpîniţi de sentimentul că acesta era doar un armistiţiu. Se comportau ca nişte ape vijelioase, dominate de plăcerea de a se revărsa, dar care, întîlnind în cale o pajişte fragedă, plină de flori delicate, se cuminţesc brusc şi se despart pe albii înguste, cu maluri înalte, sperînd totuşi în sinea lor că această renunţare e temporară şi că, pînă la urmă, îşi vor găsi reîmplinirea. Putea fi luată această despărţire şi ca un tacit pact de neagresiune, intuind deopotrivă primejdia izbucnirii unei mari duşmănii şi a unei

ciocniri inevitabile şi nemiloase – pe viaţă şi pe moarte. De aceea, înspăimântaţi de ce le putea oferi viitorul, şi în acelaşi timp cu un sîmbure de speranţă ascuns grijuliu în idîncurile fiinţei lor, au tăcut, de frică să nu asmuţă fiara, au întors pagina încet, fără a scoate nici un foşnet. Cîteva zile nu s-au mai văzut deloc. Suru venea la cursuri cu frică, să n-o întîlnească, dar pleca zdrobit şi deznădăjduit că n-o întîlnea. într-adevăr, ea lipsi un timp, şi Suru, neîndrăznind să întrebe pe nimeni, trăia într-o chinuitoare incertitudine. Dar din nou, într-o seară, cineva se strecură în camera lui şi-i înmînă un plic —■ de data aceasta mare şi gros ca o corespondenţă de cancelarie. îl ascunse în servietă şi se duse să-l citească, fără riscul de a fi tulburat, în bibliotecă, acolo unde magia aceea neagră, cum îi spunea el, pusese stăpînire pe amîndoi. Iată ce citi :

„Stăpînul meu drag şi neînduplecat,

Am găsit cu cale să-ţi vorbesc astfel. Am nevoie să pun această hîrtie între noi pentru a-ţi putea spune totul fără să roşesc şi fără să plîng. Nu te speria, vreau să-ţi scriu doar despre mine, pentru că tu trebuie să ştii, iar eu trebuie să-mi iau piatra de pe inimă. Vei avea răbdare să mă asculţi ? Desigur, vei spune, te interesează în cel mai înalt grad. Bine, te cred. **As**cultă atunci.

Am fost o fată foarte săracă. Fiica unei femei de serviciu rămasă de tînără singură. Bănuiesc că nici tu n-ai crescut în puf. Dar e altceva... O copilă îmbrăcată în zdrenţe, aproape mereu flămîndă, dizgraţioasă prin seriozitatea, încăpăţînarea şi umilinţa ei. **Ai** ştiut vreodată ce este umilinţa ? După cît **te** cunosc, **îmi** închipui că nu ! E un pumnal cu două tăişuri. Umilinţa nu se reduce doar la zdrobirea personalităţii, a mîndriei legitime, a libertăţii de-a-ţi apăra demnitatea elementară; **ea** atrage după sine o altă, şi mai cruntă suferinţă – dispreţul celor ce ţi-au impus-o, scîrba lor neascunsă, zvîrlită în obraz. Te umileşti pentru că eşti încolţit şi te încolţesc pentru că eşti umil. Nu aveam nici o armă, mereu mă simţeam cu mîna goală în faţa unei haite de cîini. Nu eram atunci nici prea arătoasă. Prost

hrănită, dormind puţin, muncind peste puterile mele atît **pentru şcoală, cît şi pentru a o ajuta pe biata maică-mea – mereu bolnavă, istovită –, nu creşteam ca fetele de vîrsta mea, nu mă dezvoltam şi nu mă împlineam. Şi asta mă făcea să sufăr, mă simţeam frustrată şi pe plan fizic, natura însăşi mi se părea părtinitoare, vrăjmaşe. Eram printre cele mai bune eleve din liceu. Aş fi vrut să mă fac medic. În visurile mele de zi şi de noapte mă vedeam răzbunîndu-mă pe lume tămăduind-o, alinîndu-i suferinţele, ocrotind-o de pericolele ce o pîndeau, salvînd-o într-o uriaşă şi spectaculoasă luptă cu moartea. îi vedeam pe oameni, cruzii mei duşmani de atunci, venind pocăiţi, ruşinaţi, mustraţi de conştiinţă pentru a-mi smulge iertarea, pentru a-mi aduce prinosul recunoştinţei lor, fără măcar a îndrăzni să ridice ochii spre mine. Şi mă năpădeau lacrimile şi plîngeam amarnic de mila lor, căci îi iertam şi nu puteam să suport această umilinţă, durerea sufletului lor îm- blînzit, umanizat. Dar, evident, n-am putut să mă fac medic. Am stat cîţiva ani acasă. Am căpătat un post de directoare... o, ce titlu, directoare de grădiniţă de copii. Dar mi-a prins bine. Convieţuirea cu fiinţele acelea pure mi-a vindecat multe răni, de fapt m-a ajutat să-mi retrăiesc copilăria, să mi-o răscumpăr, pentru că-mi fusese furată, înstrăinată şi schingiuită. Pentru prima oară mă jucam şi eu, împreună cu micii mei elevi, cu păpuşi, cu jucării, pentru prima oară îmi permiteam să fiu naivă, să vorbesc peltic, să alerg, să cad şl să rid. Pentru prima oară împreună cu ei, beam lapte şi mîncam bomboane. O, astfel mi-am salvat copilăria şi poate în felul acesta mi-am salvat sufletul, pentru că nu cred, nu cred că poţi supravieţui ca om fără această zestre, fără mica boccea de frumuseţi din anii de aur. Dacă lumea îţi sfarmă această virată, călcînd-o în picioare, te sărăceşte mai rău decît dacă te-ar lăsa**

gol în pădure, împreună cu sălbăticiunile. Cît de recunoscătoare le sînt acelor ţînci, ei mi-au redat ceea ce pierdusem, ceea ce nu mi se lăsase cînd fusesem de vîrsta lor. Mi-au dăruit atîta inocenţă, atîta dragoste, încît întorcîndu-le cu prisosinţă aceste senft-

mente, mi-a mai rămas şi nrie destul pentru tot restul vieţii. Căci viaţa avea să-mi arate din nou, mai tîrziu, colţii – dar altfel, camuflaţi, pentru a-mî înşela buna-credinţă. După cîţiva ' ani, profitînd de faptul că în învăţămîntul superior se acordase un număr de burse pentru limba germană – limbă în care excelasem în anii liceului –, am reuşit să intru la facultate. N-am să-ţi istorisesc privaţiunile studenţiei mele. De fapt, eram obişnuită, călită pentru asemenea viaţă, în plus aici, în Capitală, mă simţeam o străină, un simplu nume în catalog, o anonimă. Sărăcia era pentru mine o boală cronică, dar acum nu-mi mai dădea crize acute, devenise suportabilă. Ceea ce vreau să-ţi spun, dealtfel aici vroiam să ajung, poate mai bine de aici porneam, pentru că restul are prea puţină importanţă pentru tine, ceea ce vreau să-ţi spun este că, spre sfîrşitul studiilor, m-am căsătorit cu profesorul meu de lingvistică. N-am vorbit nimănui despre această perioadă din viaţa mea, nici măcar bietei mele mame, mai ales ei. Poate că nici mie însămi nu mi-am mărturisit tot – când vocea interioară vroia să-mi spună şi devenea prea insistentă îmi astupam urechile. O să mă întrebi ce e anormal şi senzaţional într-o asemenea întîmplare. Se căsătoresc în fiecare zi milioane de oameni de tot felul, unele cupluri sînt mai reuşite, altele mai puţin, unii sînt fericiţi, alţii nu – e în firea lucrurilor. Pentru mine însă căsătoria a fost, nu ştiu cum să-ţi spun, un fel de act de vînzare-cumpă- rare. Ca şi cînd aş fi dat un anunţ : Ofer femeie tînără şi frumoasă, inteligentă şi cultă, contra confort material. M-am căsătorit cu confortul fără să mă gîndesc prea mult că aceasta nu este doar o relaţie cu obiectele, ci şi cu oamenii, cu oamenii aflaţi în spatele lor, confortul nefiind numai o categorie materială, ci şi una morală, mai ales morală. Omul acesta, profesorul meu, Aurelîan Brudaru, se născuse cu peste un sfert de veac înaintea mea, aparţinînd deci prin naştere secolului trecut. Descendent al unei vechi familii latifundiare

ardelene altoită apoi cu alta burgheză de sînge nemţesc – o, spiritul burghez nemţesc, blamat cu atîta sfîntă indignare de Engels

şi de Marx –, îşi făcuse studiile la Viena şi îmbrăţişase cariera ştiinţifică, didactică. Avea cincizeci de ani pe atunci şi era membru corespondent al Academiei Române. Se purta cu o eleganţă sobră, distinsă şi folosea o frază de o corectitudine ce te inhiba. Iţi tăia tot elanul gîndirii, toată înfrigurarea exprimării unei idei noi, încă neprelucrate lingvistic. Privirea lui rece, de oţel, te făcea să te bîlbîi şi să-ţi pierzi şirul vorbelor, să intri în sincopă şi lucrul acesta îi dădea o sadică satisfacţie, pentru că-i oferea prilejul că intervină, să-şi vîre mîinile în creierul tău şi să-ţi organizeze mintea după pofta lui. Te trezeai repetînd după el, în aceeaşi neschimbată arhitectură geometrică, fraze din care pierise tot fiorul inspiraţiei, tot ce fusese original şi personal, poate mai dezordonat, dar infinit mai plastic. Căci nu-ţi trebuia mult să descoperi că vorbirea Iui era uscată şi fadă, ca o iască, o vorbire moartă –, ca latina sau greaca veche de pildă –, capabilă să comunice doar lucruri comune, arhicunoscute, să furnizeze un fel de coji de idei, scorţoase şi insipide, şi aceasta cu aplomb, cu pedanterie, ca o veche doamnă de companie de la curtea imperială vieneză, ignorantă dar plină de aroganţa clasei ei. Omul acesta ajunsese Ia peste cincizeci de ani, fără să poată găsi o femeie corespunzătoare concepţiei sale despre frumos, despre distincţie şi demnitate, sau invers, o femeie în stare să înţeleagă şi să accepte această concepţie. Şi iată, dintr-o dată, de fapt nu dintr-o dată, ci după o lungă şi rece reflecţie, după o analiză laborioasă, pe baza unui plan minuţios, m-a găsit pe mine. Alegerea lui a căzut ca un verdict şi cred că n-a conceput nici o clipă posibilitatea unui eşec. Era sigur pe acţiunile sale, pe metoda şi victoria lui. M-a studiat atent cu o perspicacitate diabolică, descoperindu-mi pînă la urmă partea slabă, punctul vulnerabil. Aceasta era tocmai suferinţa mea veche şi ascunsă de fată săracă. Din visul meu de răzbunare generoasă asupra oamenilor nu mai rămăsese nimic. Mai credeam doar în răzbunarea sfidării, în posibilitatea de a-î

bate pe cei ce mă dispreţuiseră, cu propriile lor arme. Profesorul Brudaru îmi oferea această şansă. El îmi punea la dispoziţie înalta sa poziţie socială de om de ştiinţă cu o solidă reputaţie profesională, cercul lui **de** familie, lumea aleasă **a** cunoştinţelor lui şi, deasupra tuturor, banii săi. Avea un apartament ultraelegant în centrul Bucureştiului, pe care dealtfel imediat după eliberare l-am părăsit, mutîndu-ne, la hotărîrea sa, în Cluj, unde poseda o veche şi frumoasă casă boierească – nenaţionalizată nici pînă acum, ca un hatîr pentru activitatea sa ştiinţifică —■ şi unde m-a dus pentru a mă încorpora mai bine atmosferei tradiţionale de castă, proprietăţii lui moştenite, îmi oferea deci luxul acelei locuinţe încărcate eu covoare orientale – nu uita că eu am copilărit pe preşuri de cîrpă –, cu cristale, porţelanuri şi tablouri, cu mobilă veche, vieneză, şi cu nenumărate relicve **de** familie, **rare** şi foarte preţioase. **A** desfăcut în faţa mea casete cu bijuterii grele, scumpe, lăsîn- du-mi libertatea să aleg, totul aparţinîndu-mi. Mi-a dat cheia casei de bani şi stăpînirea totală asupra averii lui. Omul acesta sec, mucegaiul unui blazon spart şi al unei firme de fabricant, profesorul acesta mecanic, de bilei, paiaţa aceasta plină cu paie şi cîlţi, mă iubea. Şi nu în felul Iui pedant, superficial şi vanitos, nu cu aplombul ridicol cu care îi impresiona pe proşti, de dimineaţa pînă seara, la catedră. Nu, mă iubea ca un căţel, gata să se gudure pentru un dumicat, pentru un oscior, chiar şi numai pentru un fluierat. Mă iubea ca un şarpe tîrîndu-se după mine fără picioare şi fără mîini, dar cu gura deschisă şi cu limba şuierătoare tremurînd de dorinţă. Mă iubea libidinos, fără demnitate şi fără mîndrie bărbătească, îngreţoşîndu-mă. Ceea ce vroia să capete **de** la mine nu cerea, **nu** poruncea, ci cerşea umilindu-se, văicărindu-se sau **implorînd** mut, **din** ochi, aş- teptînd cu răbdare de păianjen încremenit în colţul lui, cu privirile fixate pe zborul fluturelui. Atingerea acestui om mă îngrozea, mă revolta, **îmi săpa** în creier gîndul sinuciderii. Şi totuşi rn-am căsătorit cu el şi am trăit **lingă** el atîţia **ani.** Era pactul meu cu diavolul. Sufletul mi

se mortificase, iar trupul **îmi părea o** zdreanţă **murdară care** îmi făcea mie **însămi** silă. îmi devenise odioasă şi mătasea covoarelor orientale, iar huzurul nu-mi mai producea nici o plăcere. Lumea fandosită, insipidă, lipsită de impulsurile sincerităţii şi simplităţii, în care se învîrtea el, şi acum, odată cu el şi eu, mă plictisea de moarte. Aruncam banii în dreapta şi în stînga, risipindu-i, bătîndu-mi joc de ei. De nimic nu-mi mai păsa. Dar nu mai aveam voinţa şi puterea să mă smulg din pînza păianjenului, din balele acelea murdare în care mă înecasem. în public el mă lăsa liberă, sau cel puţin vroia să lase această impresie, să-mi dea această iluzie, pentru că – şi de data aceasta îşi calculase mişcarea – ştia că nu mă pot folosi de libertate decît în sensul voit de el, adică de a mă înnoda şi încîlci tot mai mult în mrejele întinse. Mă lăsa liberă să colind atelierele de croitorie, să frecventez seratele pentru a-mi etala ultima toaletă, pentru a impune o anumită imagine despre persoana mea, astfel încît să nu mai pot face apoi nici un pas lăturalnic, să nu mai pot da nici un milimetru înapoi. Şi într-adevăr acest fel de viaţă mă obliga să merg înainte. Nu era, dealtfel, acesta, jurămîntul meu de **răz-**bunare, nu era modul de a mă revanşa pentru umilinţele suferite ? O, dar cum se poate răscumpăra umilinţa săracului îmbogăţit prin vînzarea de sine ? Cît *de* proastă, de neghioabă fusesem cînd îi pizmuisem pe avuţi şi cînd mă simţisem atinsă de dispreţul lor. Acum, mă dispreţuiam ca şi pe cei alături de care trăiam. îi invidiam însă pe cei săraci şi fericiţi în neatîr- narea lor. Pe stradă, în public, în cercurile cunoştinţelor, academicianul avea aerul că mă poartă în lesă şi aceasta era jubilaţia lui ascunsă, singura compensaţie a degradării morale provocată de iubirea lui nenorocită pentru mine. Eu cred că o iubire adevărată nu te poate păta. Chiar cînd n-o împărtăşeşti, te măguleşte şi, în cel mai rău caz, îţi dă senzaţia că fiinţa ta preţuieşte ceva, că nu e de prisos. Căci iubirea e o descoperire... Iubit, te simţi un minereu de aur dezgropat de cineva inspirat. Fiind iubit, devii mai atent cu tine însuţi, mai

reflexiv, începi să-ţi îngrijeşti mai mult nu numai ţinuta exterioară, ci şi spiritul. Nu se poate ca o iubire adevărată, puternică şi curată să te jignească, decît dacă îţi este impusă cu forţa, dacă tinde să-ţi înăbuşe independenţa sau îţi pretinde, brutal, un răspuns identic. Dar el nu mă iubea pentru spiritul, mintea şi sensibilitatea mea, ci doar pentru trup. El descoperise în mine numai plăcerea carnală şi lucrul acesta mă înjosea.

Am uitat să-ţi spun, eu eram membră a partidului comunist. La un moment dat m-am hotărît să activez în mişcarea feministă. El nu numai că nu a obiectat, dar m-a încurajat cît a putut. Vedea în aceasta un sprijin pentru propria lui poziţie. Avea o nevastă comunistă, militantă, aparţinînd lumii de jos, deci el, descendentul latifundiarilor şi burghezilor ardeleni, apropiat prin instinct de popor, nu stătuse la cumpănă să-şi lege viaţa de o fiică a plebei. Era blazonul nou, democratic pe care profesorul pedant şi versatil îl batea în cuie peste cele vechi. Şi alte elemente noi au fost încorporate în firma lui civică. La catedră şi-a luat numai asistenţi proveniţi din medii muncitoreşti, a devenit cel mai asiduu colaborator al societăţii de răspîndire a cunoştinţelor ştiinţifice, a început o campanie energică împotriva neologismelor, la radio şi în reviste este tot timpul prezent cu explicaţii pentru masele largi, descifrînd vechi proverbe şi zicători populare. Dar cea mai spectaculoasă măsură a fost refacerea integrală a cursului său, apreciat pe vremuri cel puţin pentru oarecare rigoare ştiinţifică. L-a subordonat integral interpretărilor unor reviste străine de specialitate. A început să susţină zelos, dar cu tot mai puţin din morga de altădată, teza aberantă a originei preponderent slave a limbii române. A ajuns să afirme că de fapt limba noastră naţională a apărut abia în secolul trecut, pe baza aşa-zisei limbi literare moldoveneşti, care s-ar fi deosebit substanţial de limbile vorbite în celelalte provincii, în Muntenia şi Transilvania, ea constituindu-se, de-a lungul istoriei, pe scheletul limbii

slave. Tot cursul său este o pledoarie murdară împotriva unităţii lingvistice româneşti şi a originii ei romanice. Repeta argumentele puerile care le aducea în sprijinul afirmaţiilor sale,

fără să clipească, deşi era pe deplin conştient de falsitatea lor grosolană, de caracterul lor antinaţional, de semnificaţia consecinţelor lor **nu doar de ordin lingvistic. El contesta** în **mod absolut posibilitatea existenţei unei limbi române culte, pe considerent că în cercurile culturale româneşti, indiferent de provincie, s-a întrebuinţat numai limba slavonă. L-am întrebat în ce limbă vorbea pătura cultă cu poporul, şi mi-a răspuns că de fapt acestea nu comunicau între ele, iar la întrebarea mea de unde a venit această aşa-zisă „limbă moldovenească", mi-a explicat că de la numele provinciei în care era vorbită, adică de la Moldova. îţi închipui că la nivelul acestor replici nu mai poţi discuta cu el, cel mult poţi să-l pălmuieşti dacă vrei să-ţi murdăreşti** mîinile. **A renunţat** cu totul **la ceea ce numea el „demnitatea profesională", arborată cu atîta emfază, altădată, în sălile de curs** şi **în cenaclurile universitare. Ca şi Ia** patriotis**mul ce nu mă îndoiesc că** trebuie **să fi existat** în conştiinţa **predecesorilor săi ardeleni. Ca o compensaţie poate, a devenit colecţionar al pieselor** rare **de mobilier vechi. Acasă, la** Cluj, **odăile sînt încărcate** ca un **depozit de** relicve. **Se** interesează, printr-o adevărată reţea de cunoscuţi, cine vinde, per- tractează **săptămîni în şir** asupra preţului, alcătuieşte fişe **pentru fiecare** scrin **şi scaun,** le **şterge de** praf cu mina lui, schimbîndu-le mereu locul în căutarea unei expuneri cît mai **favorabile. Din** cînd **în** cînd invită prieteni vechi **sau** cunoştinţe **mai** proaspete, pe unii lăsîndu-i să creadă că sînt piese din patrimoniul strămoşilor săi, recuperate cu greu, iar pe alţii **că sînt obiecte** salvate din ghearele claselor dominante **de** odi**nioară,** în **intenţia de a** constitui o colecţie pe care **să** i-o pună **la** dispoziţie, ca un **omagiu** sincer şi vibrant, noii societăţi. în realitate, nu **face** decît **o** meschină investiţie de capital, înspăi- **mîntat**

de pericolul pierderii numerarului pe care îl acumulează, în eventualitatea unei noi reforme băneşti. Se răsuceşte la fie**care suflare a** vîntului, **ca o** sperietoare de ciori înfiptă într-un **arac.** Şi atitudinea faţă **de** mine şi-a modificat-o vizibil. **Mă** poartă pretutindeni ca pe sfintele moaşte, mă consultă în văzul

tuturor, ca pe un oracol, lăsînd să se înţeleagă, din sute de detalii, că eu aş fi adevăratul cap al familiei, urmărind să obţină din aceasta maximum de beneficii politice – imaginea unui model de familie nouă, bazată pe alianţa dintre muncitorime şi intelectualitate, a unei familii revoluţionare, întruchipare a egalităţii depline dintre sexe şi, mai mult, a emancipării sociale totale a femeii. De cînd sînt la şcoală, vine la două săptâmîni în Bucureşti, pentru două zile, sîmbăta şi duminica, rezervînd un apartament la «Athenăe Palace». Cred că ţi-am spus esenţialul. Nu mai pot, iartă-mă. Acum ştii totul despre mine. De fapt, tot ce e mai urît. Dacă ai să crezi de cuviinţă, poţi să mă chemi să mă judeci. Dacă nu, nu mai întreba de mine şi voi şti.“ Delia nu-şi semnase scrisoarea ca şi cînd i-ar fi fost scîrbă de propriul ei nume.

Suru o caută chiar în seara aceea. Nici bună seara nu i-a spus. S-a repezit la ea, abia stăpînindu-se : „Eu am citit, am citit, am citit şi n-am aflat încă esenţialul. Căci tu vorbeşti mereu la trecut... ce era, ce se întîmpla, ce făcea... Dar ce e astăzi ? Tot ce mi-ai scris tu este o poveste de altă dată ? Un fragment urît din viaţa ta, depăşit, rămas în urmă ?“ Delia ghici enervarea din glasul lui Manole şi înţelese că în el se revoltase nu numai bărbatul drept, ci şi iubitul, iubitul rănit de terfelirea barbară şi vicioasă a femeii pe care, instinctiv, o considera a lui. „Nu, dragul meu, este trecutul meu prelungit în prezent. Trecutul şi prezentul meu sînt aproape la fel, şi atît, atît de amestecate... Dar prefer să nu folosesc timpul prezent... cel puţin pentru a nu-l confunda cu

clipa aceasta şi cu clipa dinaintea ei şi cu zilele şi nopţile noastre...“ „Bine, dar cum e posibil – aproape ţipă el – să trăieşti toate acestea de ani de zile, să porţi în tine...“ „Spune – îl îndemnă ea –, nu te opri, spune !...“ „Ce s-a putut întîmpla cu tine, cu ce te-a putut înlănţui omul acesta ? Ce vă poate lega pe voi doi ? Ce te poate face să trăieşti de atîţia ani în această mocirlă şi în

această stare de tensiune ?“ „În această mocirlă, zicî ? **Dar** ştii că te po^i obişnui şi cu apa miloasă şi călduţă a mocirlei ? Te obişnuieşti şi cu mirosul ei fetid, cu microorganismele ce forfotesc pe lingă tine şi se lipesc de pielea ta. Această baie te moleşeşte încetul cu încetul, îţi slăbeşte voinţa, te trage la somn. O, dacă ai cunoaşte această somnolenţă! Starea broaştei nemişcată într-o groapă cu apă putredă, acoperită cu vegetaţia verde, scîrboasă, ce-i poartă numele, încălzită toată ziua la soare. îmi vorbeşti de tensiune... Ea există acum, aici, lîngă tine, cind somnul s-a curmat, cînd sufletul e mai treaz ca oricînd, acum cînd totul îmi apare în contrastele cele mai prăpăstioase, cele reale. Dar nu întotdeauna am cunoscut această tensiune. Ţi-am spus că sufletul meu era un cadavru, o mumie purtînd un zîrnbet machiat. Puteai să mă tai în bucăţi fără să simt, fără să ţip, fără să mă opun.“ „Dar cum ai putut tu să te laşi asasinată astfel şi, mai mult, să contribui la propria ta mutilare ? Doar mintea ţi-a rămas întreagă, judecata nu ţi s-a îmbolnăvit 1“ „Nu ştiu, dragul meu, nu ştiu dacă mi-a rămas întreagă. La un moment dat am început să găsesc justificări, aparent puternice, laşităţii mele. Nu e oare acesta un semn că şi mintea a devenit cu timpul complice ?“ „Dar ce, ce justificări ai putut născoci pentru o asemenea... pentru o asemenea... ticăloşie. lartă-mă, nu trebuia, nu am nici un drept...” „Ba da, lasă, e bine aşa. Dacă ai şti cit bine îmi face să aud din gura ta aceste cuvinte. Cînd bisturiul taie, puroiul ţîşneşte afară şi durerea scade, te uşurezi... Uite o justificare... bătrîna, biata mea mamă. întorsătura «fericită» luată de destinul meu a fost pentru ea cea mai mare recompensă pentru amarul înghiţit de-a lungul unei vieţi ostracizate, de adevărată mucenică. Nu mă refer numai la latura materială. I-am făcut un cuib decent şi odihnitor pentru bătrîneţe, acolo în vechiul oraş unde s-a născut şi unde m-a născut pe mine, unde a îndurat toate ofensele. Căci a fost muşcată fără încetare de gura celei mai haine sărăcii. Mă gîndeam adeseori, îngrozită, ce ar fi în-**semnat pierderea acestei insuliţe, a acestei oaze de**

lumină pentru bietul ei suflet. Ceva mult mai cumplit decît tot ce trăise înainte, înfrângerea, îngenuncherea definitivă, de o mie de ori mai rea ca moartea. Dar nu numai asta... Gîndeşte-te la prăbuşirea mea de pe vârful acelei piramide unde ea mă vedea strălucind ca o regină... Eu n-am avut şi nu voi avea niciodată puterea să-i spun că totul a fost şi este minciună. Că n-a fost nici o clipă strălucire şi fericire, ci murdărie, dezgust, scîrbă de- viaţă şi de mine însămi. Frica de această posibilă dezvăluire a adevărului m-a făcut să accept mai departe crucea. N-aş fi suportat ea ea să ştie, să afle preţul pe care-l plăteam... Poate vei găsi puerile aceste temeri, această pudoare şi poate că nu e la mijloc decît un complex psihologic bolnăvicios. Poate, dar cel puţin în această privinţă am fost sinceră, n-am căutat numai să mă înşel, să mă îmbărbătez în mişelie. Apoi, am să-ţi spun sincer... în mine s-a trezit un monstruos instinct de conservare. Mă gîndeam întîi cu neplăcere şi apoi cu panică la eventualitatea de a lua totul de la început, de a pierde podoabele, luxul, banii, şi de a pleca din nou săracă, aşa cum venisem. Unde să mă duc, în ce necunoscut sordid să mă afund din nou, în ce anonimat ? Simţeam o tot mai tiranică nevoie de siguranţă, şi acest sentiment de femeie parvenită, înrobită cu totul opulenţei, m-a pierdut definitiv. El ştiuse că aşa va fi, şi în această privinţă nu avea nici o grija. Ţi-am spus că mă studiase amănunţit, cu acea răbdare nemţească a lingvistului ce caută rădăcina, etimologia cuvântului prin sute de straturi de civilizaţie, prin vrafuri de per-gamente, printre mii de ruine dezgropate pe toate continentele. Eram, într-adevăr, prinsă iremediabil în această plasă.“ „Astăzi e vineri, îi aminti brusc Suru. Deci noaptea viitoare vei dormi la Athenee...“ Ea nu răspunse. Căzuse într-o depresiune psihică asemănătoare aceleia ce urmează după un consum

exagerat de alcool, cînd din euforie nu mai rărnîne nimic, cînd culorile vii se sting, iar din speranţe nu mai rămîn decît hoituri, şobolani morţi. Delia se simţea ca după o mare beţie, golită, stoarsă, părăginită, apăsată de un regret amar, învrăjbită cu sine şi cu toţi, şi fără nici un orizont. S-au grăbit la cel mai apropiat tramvai, înstrăinaţi, îndepărtaţi, moborîţi, despărţindu-se fără emoţie, fără părere de rău, cu un „bună seara“ sec, punct intr-o frază terminală grăbit, formal, după ce nu mai era nimic de spus.

Dar după cîteva zile se întilniră din nou, şi aşa cîteva seri la rînd. Se plimbau pe străzi întunecoase, discrete, pe la mahala. Ici-colo, cîte un bec, arar cîte un om pe stradă, curţi pline cu vegetaţie, miros de flori tîrzii de toamnă, de dalii şi mai ales aroma dulceagă a mustului stors atunci de gospodari sau fierbind în boloboace. De obicei, în aceste promenade Suru amuţea, limba i se îngreuna ca plumbul, capul i se golea. Nu se mai putea gîndi ia nimic. Pur şi simplu ar fi mers aşa în neştire, lîngă ea, pînă la capătul pămîntului. Pentru el era suficientă prezenţa ei vie, alături, parfumul ei discret, atingerea părului ei pe obraz cînd se ciocneau în întuneric. Această paralizie a minţii nu-l speria, nu-l necăjea, dimpotrivă era odihnitoare, binefăcătoare, ca o împărtăşanie pentru un muribund. Ea însă nu putea suporta tăcerea. îl întreba mereu la ce se gîndeşte şi cînd el îi spunea, senin, că la nimic, de-abia-şi ascundea supărarea. Turuia întruna, îi explica în mii de variante cum îl iubeşte, făcea proiecte pentru viitorul lor comun, proiecte din cele mai fanteziste şi mai excentrice, iar Suru nu protesta, n-o contrazicea. Delia nu-i cerea expres părerea, dar tăcerea lui căpăta semnificaţia unui acord, a unei aprobări. Abia cînd se făcea tîrziu, cînd trebuia să se reîntoarcă la cămin, începea să i se dezlege şi lui Suru limba. Atunci se grăbea să-şi descarce sufletul şi mai întotdeauna spunea lucruri triste, ca un om care are pe cineva foarte apropiat pe moarte. Reflecta câteodată asupra aşezării strîmbe a destinului oamenilor, vorbea sceptic despre libertatea omului de a fi el însuşi, despre dependenţa vieţii de atîţi factori, despre o altă

vreme, cînd criteriul fericirii va fi iubirea. „Probabil că unul din ţelurile

societăţii viitoare va fi protejarea iubirii, **spuse** el într-o **seară. Nu m-ar** mira **ca** pentru anumiţi îndrăgostiţi să **se** construiască **chiar** sanatorii, pentru acei gravi bolnavi **de** acest sentiment, sau pentru cei aflaţi în convalescenţă. Acum iubirea **face să curgă prea** mult sînge **din** inimile oamenilor, schilodeşte prea mult sufletele. Mulţimile calcă peste iubire ca pe iarba din **parcuri. Cui** îi **pasă... Acum** avem alte **preocupări,** alte îndatoriri arzătoare.“ Ea avea un fel opus de a privi lucrurile. **Dovedea** o nemaivăzută capacitate de **a** le descîlci, de **a** le lim**pezi şi** lumina, simplificîndu-le, făcînd **să pară** totul posibil, **accesibil. Această adevărată** prestidigitaţie îl **vrăjea, îl** făcea **adesea să izbucnească în rîs, ca pe un** copil ce trece **cu** iuţeala fulgerului de la disperare la veselie, de la lacrimi de durere **la** lacrimi **de** fericire. Cînd deschidea gura însă, **depăna iarăşi aceeaşi** melopee, **acelaşi** monoton cîntec trist, ca o boală de **care nimic** nu **mai** putea să-l vindece, ca o presimţire cuibărită **adine** şi iremediabil în sufletul său.

Intr-o seară, întoreîndu-se din **peregrinările** lui cu Delia prin Bucureştiul aflat în prag de iarnă, Suru îl găsi pe Cernea citind. **Acesta păru** că nici nu remarcă întîrzierea prietenului **său** şi cu atît **mai** puţin **ceva** neobişnuit, vreo legătură între anumite fapte petrecute în ultimele săptămîni. Dimpotrivă, absorbit de ceea ce citea, ţinu să-i împărtăşească o observaţie interesantă privind istoria colonizării popoarelor africane şi asiatice şi istoria vechiului continent. „În antichitate, spunea el, marile **hoarde** migratoare, cu un mod de **viaţă** primitiv, arierate din punct de vedere cultural, erau atrase de strălucirea civilizaţiilor **avansate** şi, în dorinţa **de** a-şi însuşi cuceririle acestora, în mod **paradoxal le asaltau şi le distrugeau. Dimpotrivă, la sfîrşitul evului mediu, şi apoi în** epoca **modernă,** civilizaţia **burgheză europeană, cea mai înaintată din lume, a început să facă drumul invers, năpustindu-se**

spre popoarele neevoluate, rarefiate, şi în majoritatea lor **paşnice, atrasă de** natura neobişnuit de

bogată şi generoasă în mijlocul căreia trăiau acestea. Sărăcimea epocilor vechi, crudă şi pofticioasă, venea să jefuiască rodul inteligenţei şi forţei creatoare a popoarelor mari, bine organizate şi eficiente. Urmaşii acestor popoare, îmbogăţiţii istoriei ulterioare, s-au dus să fure natura celor ce nu ştiau sau nu vroiau să o exploateze prădalnic. Burghezia a expropriat marea majoritate a popoarelor lumii de însăşi moştenirea lor naturală, elementară. Neavînd unde să le gonească, le-au tolerat pe pămînturile cucerite, dar le-au deposedat de tot mediul înconjurător. Oare pentru a judeca această crimă —■ se ridicase Cernea în capul oaselor, solemn ca un procuror —■ ar fi mai puţin justificat un Nüremberg ? Am adus în faţa tribunalului pe nazişti pentru că ei aspirau să fure spaţiul vital al unor popoare civilizate. Nu este în această orientare a justiţiei o discriminare, o injustiţie ? Colonialiştii au făcut mai puţine victime ? Ştii că numai Africa neagră a dat peste două sute de milioane jertfă ?“

„Vlad – îl întrerupse Suru eu o voce monotonă, albă –, m-am îndrăgostit de o femeie !“ Lui Cernea îi trebuită cîteva clipe pentru a-şi potoli şi opri şirul gîndurilor atît de vehemente, inspirate de tristul destin istoric al popoarelor coloniale. „Ce spui tu ?“ – încercă el să se desmeticească. „N-ai auzit ?“ „Te-ai îndrăgostit... ? Băi Manolache, ţie îţi arde de glumă ?“ Dar văzînd că expresia cu care îl privea prietenul său era departe de a vădi vreo pornire spre şotii, de a exprima o cît de mică licărire de umor, se ridică din nou în capul oaselor devenind serios. „De cine te-ai îndrăgostit, băiete ?“ „De o femeie, de cine dracu... —• se enervă Suru fără nici un motiv. Nu asta e chestiunea, de cine... Zi-i Safta, Manda, cum vrei... Chestiunea e că eu sînt însurat, am familie, am copii... şi acum, aşa, pe nepusă masă, m-a apucat nebunia. Tu înţelegi ce spun eu aicea, sau ţie ţi-e mintea la romani ?“ Pe Cernea îl izbi imediat modul nefiresc de a

vorbi al prietenului său. Ce e drept, uneori era el grosolan, dar acum manifesta o grosolănie prefăcută. Se vedea că alesese calea aceasta tranşantă, brutală,

de a aborda o chestiune delicată, din repulsie pentru melodramă. Vroia a se înţelege că problema putea fi discutată băr- băteşte, în termeni direcţi, fără menajamente, aşa cum ar fi discutat-o un tractorist sau un betonier de pe şantier cu ai săi, prezentînd întîmplarea ca pe o trăsnaie, vorbind fără nici o reţinere despre fata de Ia cantină, nurlie şi ochioasă, plină de vino-ncoa, lipsită de fasoane şi pretenţii. Pe Cernea însă nu-l putea păcăli această stratagemă cusută cu aţă albă a prietenului său, căci învăţase să-l cunoască destul de bine. Dealtfel nici el nu fusese orb – nu-i scăpase schimbarea petrecută cu Manole în ultima vreme. Aşteptase să-i spună el singur ce are **pe suflet,** fiind încredinţat că această clipă **nu** va întîrzîa. Iată că ea sosise şi Manole începuse printr-un fel de răţoială, care nu era proprie acestui om profund, stăpîn pe sine şi atît de **lucid.** „Dragă Manole, cred că nu mă înşel închipuindu-mi **că vrei** să-mi faci **onoarea** unei confesiuni. Nimeni nu poate fi **mai** dornic decît mine să **o** primească şi sper că îţi închipui, nu dintr-o meschină curiozitate ţăţească, ci pentru că tot ceea ce ţine de persoana ta mă- interesează sincer." „Ştiu, Vlad, ştiu... de aceea m-am hotărît să descarc sacul acum, în faţa ta... duhovnicule. De mult te bănuiesc că mă studiezi, şi nu pot să suport prefăcătoria şi minciuna... cu atît mai mult cu cît te obligam să le împărţi cu mine. Nu-ţi spun cine e... Nu pot. Şi, repet, asta n-ar adăuga nimic în plus la datele problemei. E o femeie excepţională, cum n-am mai cunoscut niciodată. Nu mai sînt un puşti, şi nu mi-am pierdut într- atîta minţile încît să nu-mi pot da seama cu obiectivitate... relativă desigur, de calităţile unei femei. Inteligentă, cultă, sensibilă, cu un temperament abia ţinut în frîu şi cu o dramă a vieţii... Dar asta o înnobilează şi mai mult. Aceasta e femeia... de care m-am îndrăgostit. Situaţia mea a devenit insuportabil de confuză şi penibilă. Ar trebui să-i spun Peluţei... dar este peste puterile mele. Sau, să pun punct... dar mi-e frică de ce va urma. Mi-e frică să nu ajung o

epavă. Iar aşa, alergînd înainte, cu un

picior pe spinarea unui cal şi cu celălalt pe a altuia, voi fi sfîşiat.“ „Mai există şi o altă ipoteză, Manole, Ia care trebuie să te gîndeşti. Să devină totul public, înainte ca tu să iei vreo hotărîre. Să asistăm la o şedinţă, la denaturări, la condamnări. Tu eşti activist de partid şi' tu ai subscris la rigorile unei morale... Spun asta nu pentru a te înspăimînta, ci pentru a sublinia cît e de imperioasă luarea unei hotărîri rapide. Cel puţin să ştii tu ce vrei.“ „Să vrei!... Să poţi, asta e totul 1 M-am încrezut cam mult în puterea mea... Şi chiar în curajul meu. Şi uite, acum am dat chix. Nu mi-e frică de şedinţa aceea la care te-ai gîndit tu. Mi-e frică de mine. Şovăi, mă clatin. Noaptea, cînd mă gîndesc, îmi plesneşte capul. Se ridică în faţa mea un munte de nepătruns. Iar a doua zi, cînd sînt cu ea, totul mi se pare atît de simplu, de uşor, de posibil ! Parcă n-ar trebui decît să întind mîna, să fac un simplu gest şi toate să fie după voia mea. Şovăi şi mă clatin. Nu ştiu, nu ştiu ce să fac... Şi cu atît mai puţin poţi să ştii tu, bietul de tine...“ „E adevărat, Manole, eu cel mai puţin pot şti. N-o cunosc pe femeia pe care o iubeşti tu. Te cunosc doar pe tine şi sînt convins că pînă la urmă o să ştii tu să alegi calea cea mai bună. Sînt sigur. Numai că ar trebui să te grăbeşti, deşi... graba strică treaba. Am şi eu experienţele mele, dar nu cred că ţi-ar folosi la ceva. Fiecare se loveşte de pragul de sus cu capul propriu, în cazul tău, mi se pare că orice alegere vei face, tot vei regreta. Depinde ce rană se poate vindeca mai repede. Asta din punctul tău de vedere. Dar contează cîţi mai tragi tu după tine, pe cine vei avea pe conştiinţă. Mă gîndesc cît e de absurd : cînd ai putea fi fericit trebuie să suferi. Crede-mă, am ajuns de mult la concluzia că nu există fericire. Tu păreai un om pe care soarta îl va feri de asemenea dileme, păreai înşurubat bine în viaţa ta. Dar cît e de condiţionată libertatea de a opta în punctul iniţial ! Nimeni nu-ţi oferă pe tavă

toate variantele posibile. Găseşti una, ţi se pare potrivită, şi deodată vezi că te-ai înşelat. Prea tîrziu. Fiindcă actul tău a antrenat cursul altor vieţi. Procesele declanşate nu Ie mai

po{í da înapoi, cum îţi dai ceasut înghiţi în sec şi mergi înainte. Viaţa e un şir nesfirşit de regrete. Unii suferă mai mult cînd trebuie să piardă ceva, alţii după ce au pierdut. Cred că tu faci parte din prima categorie, eu, sigur, din a doua. Ai tu destule resurse, în căpăţîna aia a ta negricioasă, de spartan, ca să treci şi prin strîmtoarea asta, prin acest Termopile.“ „Mulţumesc, Vlad, mulţumesc pentru încredere. Cred că mi-a făcut bine discuţia. Mă săturasem de ecoul gîndurilor mele. Iată de ce e rea singurătatea, te poate duce Ia nebunie 1 Acum hai să ne culcăm. Nu de alta, dar trebuie... să mai şi visăm.“ Rîseră amîndoi mînzeşte, ca fotbaliştii cînd trag o „luminare“ aiurea, în zările văzduhului, să se răzbune că au ratat, arătînd totodată că şansele le-au rămas intacte. Apoi se culcară. După un răstimp destul de lung, în întuneric, Cernea mormăi, ca şi cînd ar fi continuat discuţia în modul cel mai' firesc : „Manóle... !“ Nu primi nici un răspuns, dar ştia că prietenul lui nu doarme. „Măi Lache, dar voi... vreau să spun ea... a devenit amanta ta... ?“ „Du-te dracului... “ – îi răspunse prompt, furios Suru, ca o lovitură de pumn, înfundată, aplicată în plex. Se răsuci apoi în pat întorcîndu-se cu faţa la perete. Obrazul lui Cernea se destinse într-uij zîmbet larg, mulţumit, tandru. I-ar fi plăcut să se scoale, să-l învelească, să-l bată pe umăr. Se mulţumi însă să rînjească aşa, cîtva timp, apoi adormi liniştit.

într-o seară, lucrînd concentrat, absolut singur, în biblioteca şcolii, Suru simţi deodată pe cineva lingă el. Se opri din scris şi îşi ridică ochii. Era Delia, dar părea o altă femeie. În întreaga ei înfăţişare era ceva străin, şocant, tulburător. Părul întins şi adunat, legat la ceafă cu o panglică neagră, se revărsa pe spate, bogat şi strălucitor, electric, într-un fel de coadă de cal. Pieptănătura semănînd cu cea a indiencelor din frescele precolumbiene, îi lumina obrazul, îi dilata şi mai mult ochii adinei, încercănaţi, cu o

fosforescenţă greu de privit.

Cearcănele ii dădeau un aer de taină, de păcat, de feminitate răscolită, subliniat -de buzele frumoase, patinate cu un ruj discret, pal, strălucitor, uşor umezite, întredeschise, lăsînd să scînteieze la lumina becului smalţul alb ca laptele al dinţilor. Rochia moale, de jerse, îi degaja gîtul pur, voluptos, relevindu-i, în acelaşi timp, pentru prima oara de cînd o cunoştea, cu o impudoare studiată, toate liniile intime ale trupului. Se dezvăluia întreaga splendoare ascunsă multă vreme în hainele de croială călugărească – ca sub un travesti –, uniformă impusă pe atunci femeilor de o concepţie morală ascetică urmărind parcă înăbuşirea, distrugerea instinctului erotic, ca incompatibil cu problemele sociale la ordinea zilei. Se uita Ia trupul din faţa lui fără să-şi mai poată lua ochii de la eh Bustul nu mai era o desagă informă de doică, aşa cum păreau să aibă pe atunci, datorită îmbrăcăminţii, majoritatea femeilor mai corpolente, sau plat, de adolescentă, strivit sub platoşa nivelatoare a taioarelor stil Ana Pauker, ci îşi contura distinct structura anatomică pînă la cele mai mici detalii. Se vedea că nu poartă sutien, şi sinii, sub formă de pară, se ridicau elastici, provocatori, cu vîrfurile în sus, lăsînd pântecul să se subţieze pînă în dreptul şoldurilor.^ Totul palpita Ia fiecare mişcare, căpătînd proeminenţe abia sugerate, dar cu atît mai misterioase şi senzuale. Coapsele lungi, elegante, ca de panteră, se desenau fără nici o oprelişte sub lîna subţire, ju- cînd uşor, ori de cîte ori se lăsa pe un picior sau pe celălalt. Delia studia, cu un amestec de ironie şi plăcere nedisimulată, tulburarea bărbatului aflat înaintea ei, nelăsînd să-i scape nici cea mai mică expresie de pe chipul surprins, cu priviri răscolite. Părea o laborantă urmărind, neobservată, efectele unei experienţe pusă la punct pînă în ultimele amănunte. După cum se vedea, totul decurgea de

minune, conform prevederilor, depăşind chiar cele mai optimiste aşteptări. Remarcase cum privirile Iui se aprinseseră, apoi se tulburaseră, ea şi cînd o otravă îi pătrunsese în sînge, cufundîndu-l într-o stare de beţie fierbinte. Văzuse cum pieptul i se umflă, respiraţia devenindu-i mai grea, cum

obrajii i se colorau, iar nările i se înfiorau şi se dilatau. Mereu în picioare, se hotărî să-i vorbească, nefăcînd nici un efort pentru a-şi stăpîni surescitarea ee răzbea din vocea-i îngroşată, plină de aluviuni străine, – o voce ce venea dintr-o răscoală a simţurilor lăsate în voia lor, completînd noul profil de femeie senzuală ce năvălise pe neaşteptate, aproape brutal, în conştiinţa lui Suru. „Eşti surprins, dragul meu, eşti surprins şi nedumerit ca un puber ? ! Era de mult timpul să te dezmeticeşti... să te emancipezi, să treci pragul adolescenţei, spre bărbăţie. Tu ai făcut din mine o icoană pe care ai agitat-o în chilia ta dc seminarist la teologie. Eu nu sînt maica domnului, nu sînt sfînta fecioară, dragul meu... Ai deschis acum ochii —• îi spunea în şoaptă, pentru că vocea părea gata să se înăbuşe –, ai văzut acum... ? Ştii acum... ?“ îi întinse mina, îl ridică de pe scaun şi apropiindu-se foarte mult de el, la un milimetru, începu să-i strîngă lucrurile de pe masă. Năuc, respirîndu-i căldura parfumată a trupului, Manole îşi mişca mîinile mecanic, atingîndu-le de ale ei, încercînd zadarnic să prindă caietele, cărţile. Lăsă servieta bibliotecarei, se îmbrăcară la garderobă şi plecară. Delia avea o superbă haină de blană neagră de carakul ce nu se închidea eu nasturi. Fie rămînea deschisă – vremea nu se făcuse încă prea rece, deşi calendaristic venise iarna –, fie o înfăşură în jurul trupului, ţinînd-o cu mîinile, intr-un gest de autoîmbrăţişare. S-au oprit într-un parc aproape desfrunzit, pustiu, şi s-au aşezat pe o bancă. Nu mai stătuseră niciodată aşa de aproape unul de altul, nestingheriţi de priviri străine, singuri cu iubirea şi dorinţele lor. Delia îşi lăsase mantoul deschis, iar tăciunii ochilor dogoritori îl chemau, îl chemau, îl chemau... Manole întinse mîinile, hipnotizat, spre trupul minunat al femeii, pe card-l văzuse pentru prima oară în seara aceea •— ştiind că de acum înainte avea să-l obsedeze mereu ■— şi îtn- brăţî$îndu-l pe sub haina moale de blană, îl atrase, îl lipi de el, strîngîndu-l cu gingăşie şi furie. îşi culcă apoi capul pe sinii ei, un mormînt cald şi primitor în care ar fi vrut să se îngroape pentru totdeauna, fără putinţă de

întoarcere în lumea comună,

egală, ce nu-l mai satisfăcea. Ea îi strînse capul cu mâinile fierbinţi şi mîngîietoare, apoi îl ridică, îl apropie de obrazul ei, îşi plimbă buzele calde pe pieliţa măslinie şi-l sărută sălbatic pe gură, punînd în acest sărut lăcomia unui om îndelung înfometat, răzbunarea umilitului gonit de la toate festinurile. Era încleştare de înecat sau, dimpotrivă, dorinţă de moarte, de nimicire. El simţi dorinţa acestei femei de a pieri şi de a-l trage după sine. Nu ştia dacă răspundea la această chemare sau i se împotrivea.

Ea îi luă apoi mîinile şi le puse în poală, strîngîndu-Ie febril, mîngîindu-le ca pe nişte animale credincioase, devotate, gata în orice clipă s-o apere, s-o ocrotească, s-o salveze. „Dragul meu – bîiguia ea—, va fi dumnezeiesc de frumos. Vom învia împreună... Vom fi o singură fiinţă... Şi vom da naştere altei fiinţe plămădită din iubirea noastră. El a vrut, a vrut întotdeauna... Şi cu aceasta l-am pedepsit. Acesta a fost fierul meu roşu, instrumentul de tortură. Şi el ştia că eu aşteptam, speram. Pe tine te aşteptam, dragul meu. Cînd vom avea un copil, o, doamne, cînd voi avea un copil al tău, copilul tău...“

La început el îşi eliberase mîinile şi îi prinsese în căuşul palmelor, pe sub haină, umerii rotunzi şi calzi, apoi fructele coapte ale sinilor, apoi şoldurile de amforă, dar pe măsură ce ea vorbea şi înţelesul cuvintelor i se limpezeau în mintea îngreunată, înecată de apa miloasă a beţiei, mîinile i se răceau, îşi pierdeau neastîmpărul, slăbeau, deveneau inerte, mureau. Braţele îi căzuseră apoi, ca două păsări împuşcate. Acum ştia că totul se terminase şi un val sufocant de tristeţe se ridică din adâncul fiinţei sale, înecîndu-l, sugrumîndu-1. Manole luase acum hotărîrea şi simţea că ţine în mînă o bardă din care picura sîngele propriului său suflet. „Delia, nu va fi... nu va putea fi... Nu se poate, nu pot... înţelege 1“ Sigur că înţelegea. Obrazul ei se făcuse alb ca hârtia. Prevăzuse şi această posibilitate, dar sperase... sperase... Acum ştia că nu mai e nimic de făcut. Vedea cum bărbatul acesta puternic luptă cu sentimentul lui mare, frumos, unic, şi îl reprimă. Privea

neputincioasă, îngrozită, mută la

acest masacru monstruos şî măreţ în acelaşi timp, ştiind că nu poate să mişte un deget în apărarea bărbatului drag şi în apărarea ei. Totul era pierdut, totul avea să se oprească aici. El continuă să explice. „Dacă eu mă voi arunca împreună cu tine în acest torent, ne vom duce la fund amîndoî, ne vom izbi cu frunţile de siînci şi nimic nu se va alege din noi... Eu şi aşa ar trebui să pier... căci unde aş mai putea să ies la suprafaţă, la ce mal aş mai putea să trag ? Mai bine frîng acum grumazul acestei fantome strecurate între noi, atit timp cît tu mai eşti încă o icoană, cît mai pot să păstrez în ramă imaginea ta, pentru care să nu mă ruşinez. Să privesc drept, senin şi liber în ochii oricui. De aceea, draga mea, iubita mea...“ Dar ea nu vroia să mai asculte. Se ghemuise ca un arici, se îndoise de mijloc parcă ar fi avut un pumnal înfipt în pîntec. „Te rog, te rog ...taci şi du-te – îl întrerupse Delia, fără să-l privească, fără să-şi ridice privirile din pămînt. Pleacă, omule, du-te cu dumnezeu... pleacă, lasă-mă. Şi să nu mai priveşti înapoi, să nu te mai întorci niciodată.”

Manele Suru se ridică sumbru ca un asasin după ce şi-a răpus victima. Ştia că o piatră grea îi va apăsa mereu conştiinţa, dar, în mod straniu, în acelaşi timp, se simţea uşurat, liber, despovărat. Plecă greoi, cu paşi apăsaţi, scîrţîind strident nisipul, parcă ar fi devenit un om de fier. Nu mai întoarse capul, o ştia ghemuită acolo pe bancă, cu mîinile strînse pe abdomenul sfîrtecat, o femeie aşteptînd, după harachiri, ultimul spasm, şi căderea. El mergea înainte, strîngînd din măsele, parcă tîrînd după sine o plasă imensă plină cu peşti morţi, cu leşuri şi cu pietroaie, ţinînd ochii închişi, orb, dar încordat, în- dîrjit, decis să ajungă la capăt...

Peste cîteva zile se află că Delia Brudaru se retrăsese din şcoală din motive de sănătate. Vladimir Cernea intui totul şi nu-I întrebă nimic pe Suru. Nu mai deschise vorba

despre acest subiect şi-l cruţă cît putu pe Manole în acele săptămîni şi luni. Abia tîrziu, în primăvară, întîlnindu-se pe teren, la un centru **regional, în campania de primăvară, cu** ocazia unei şedinţe de **analiză, şi fiind, din nou cazaţi împreună, la căminul partidului, neputînd adormi nici unul nici altul, Suru deschise singur vorba, dar numai pentru a explica, destul de zgîrcit, dealtfel, şi într-un** mod **abstract,** principial, **de ce** hotărîse aşa şi nu alt**cum. „Dacă aş fi dat curs sentimentelor mele şi m-aş fi dus cu ea, ar fi trebuit să renunţ la totul. în concepţia mea, acel pas şi condiţia de** militant comunist erau, **sînt, incompatibile. Dealtfel cred că în general viaţa unui om superior – superior în** realitate, nu pentru că aşa se intitulează el – se alcătuieşte mai mult din renunţări. **Desigur,** spiritul **de conservare** domină **încă existenţa noastră** în formele cele mai diferite. Părerea mea e însă că orice om nu face altceva toată viaţa decît să se perfecţioneze în arta de a trăi. A, în ce sens se produce această perfecţionare, asta e altă căciulă ! Dar tocmai sensul e, după mine, chestiunea esenţială a evoluţiei morale a fiecăruia. Mergi în **direcţia dictată de** simţul tău de **conservare ? Adică aceea a** avantajului propriu, a plăcerilor tale, a beneficiului obţinut din **orice** conjunctură ? **Ca să** zicem **aşa, a** fericirii individuale ? **Sau** în sens invers ? E, să vedem întîi **unde** duce **prima** cale. Poţi să obţii această «fericire **personală» fără să-i** frustrezi pe alţii, **fără să iei** din «fericirea **lor» ?** Poţi să atingi acest **ideal fără a** lovi – **mă rog, să** zicem, **la** limita **«bunei cuviinţe» –** în fiinţe mai mult sau mai puţin cunoscute, dar chiar şi în fiinţe apropiate, care-ţi stau în cale la un moment dat, poate fără ca **ele** să ştie ? Este suficienta justificarea dreptului **tău** propriu la bine, Ia «fericire», pentru **a** comite toată viaţa acte de inechitate camuflată, faţă de semenii tăi ? Tu poţi să califici o

asemenea evoluţie morală drept perfecţionată ? Oricît de utopică, poate chiar nemarxistă, îţi pare în momentul de faţă **această** idee, eu pretind că singura cale de elevare morală **este** renunţarea. Renunţarea la beneficiul tău, ori de cîte ori acesta poate să producă altcuiva pierderi. Sigur, acum vedem latura dramatică, sau latura **absurdă** a renunţării! Dar **asta** de ce ? Fiindcă ne-am obişnuit **să** o vedem în contextul luptei **dintre**

oameni pentru fericire socială. *Aşa,* evident, renunţarea pare laşitate, slăbiciune. Dar dacă ea este rezultatul opţiunii şi al deciziei tale libere ? Dacă eşti conştient că avantajul, sau fericirea ta, dacă vrei să-i spui astfel, îi va nenoroci pe alţii, nevino- vaţi, şi în imposibilitate de a se apăra ? Atunci nu este aceasta singura cale de a rămîne moral ? Cred că numai începutul e greu... chiar foarte greu, dar...” „Ei, dragă Manole, începutul poate să fie şi sfîrşitul... Eu înţeleg ce vrei tu să spui, dar sínt renunţări şi renunţări : sínt zeci de ocazii, în cursul unei singure zile, cînd, dacă îţi pui în joc voinţa, poţi să renunţi Ia ceea ce se întrezăreşte în avantajul tău pentru ca să nu-i nedreptăţeşti pe alţii. E un antrenament dificil, cere voinţă, caracter, minte limpede – pentru că poţi să comiţi multe inechităţi fără să-ţi dai seama, poate din neatenţie, sau din reflex, sau pur şi simplu din convingerea simplă că ţi se cuvine. Dar sínt şi altfel de oferte ale vieţii, de natură să-ţi schimbe întregul destin. Acceptarea unei asemenea schimbări poate să-ţi ceară renunţări radicale, o *condiţie,* de pildă, dobîndită prin efort, sau o *perspectivă* de care ţi-ai legat speranţele. Atunci motivul renunţării tot interes personal este, doar mai mascat. Tu te poţi justifica, hai să nu zic acoperi, cu ideea că angajarea pe noua cale va antrena nenorocirile altora – asta presupunînd, din- tr-un anumit orgoliu, că ei depind exclusiv de bunăvoinţa ta. în acest caz, renunţarea la ofertă poate să-ţi fie chiar convenabilă.“ „Stai 1 îl întrerupse Suru cu un aer ofensat, agresiv. Ce vrei tu să insinuezi ? Că eu am renunţat la Delia Brudaru din interes, pentru că îmi era mai convenabil aşa ? Ia explică-mi şi mie atunci, dacă eşti aşa deştept, ce ar fi putut să mă determine ?“ „Un oportunism micuţ şi drăgălaş, domnule Suru – îi replică imediat, la fel de tăios, Cernea. Intuiţia, .dacă nu altceva, că-ţi periclitezi frumoasa ta carieră de activist. Nu crezi ? Nu crezi posibil ? Eu nu spun că e aşa, sută Ia sută, dar nu poţi să vezi asta ca o ipoteză ? Măcar aşa, pentru o discuţie

abstractă, de principiu, cum văd că-ţi place să faci pe marginea acestui

15 – Pumnul şi palma, voi. I

subiect.“ Cernea aşteptă răspunsul, gala să înfrunte orice reacţie. Dar Suru tăcea. Cu greu, parcă, reuşi să deschidă gura din. **nou** pentru a-I întreba de data aceasta cu o voce moale, obosită: „Vlade, bănuieşti cu **adevărat că'**asta a fost la mijloc ? **Mă** crezi în stare de o asemenea...“ Nu-şi termină gîndul. îşî luă capul în palme şi se aplecă de mijloc privind în podea. Se ridică apoi şi se duse la fereastră uitîndu-se, cu spatele întors la Cernea, undeva în gol, **sau** în **propriul** lui trecut apropiat, viu şi dure**ros** încă. Lui Cernea îi **păru** rău **că** fusese atît de brutal. Găsea că se purtase copilăreşte, că ar fi trebuit să-şi dea seama că Suru, vorbind aşa cum vorbise, încerca de fapt să se mintă pe sine, să se îmbrobodească singur. Putea să-şi închipuie că omul acesta dintr-o bucată nu devenise peste noapte un panglicar, o lichea. Cernea înţelese că prietenul lui încă suferea, suferea ca un cîine şi era departe de **a** fi ajuns la sublimarea filosofică **a** dramei lui.

încercă să-l readucă pe planul discuţiei teoretice : „Căci vezi tu, Manole, ca să-mi reiau firul ideii – rupse el tăce**rea –,** ţi-am prezentat o situaţie în care un **om are de** ales între două renunţări. Care dintre aceste renunţări ar fi mai eroică, mai conformă cu etica, cu îndatoririle faţă de semeni şi faţă de el însuşi ? Şi care din destinele ce te solicită la această răscruce, cel vechi sau cel nou, ar permite mai bine împlinirea ta ca om, şi ar aduce mai mult folos celorlalţi ? Deoarece nu pot răspunde la aceste întrebări, fiind de acord într-o anumită măsură cu tine, nu pot îmbrăţişa concluzia ta cu privire la renunţare, ca soluţie unică a perfecţionării morale. Şi dacă, **pe plan** strict teoretic, ea poate să mă deranjeze mai puţin, din punct de vedere practic aş fi foarte circumspect cu cineva care ar încerca să generalizeze această formulă de viaţă, ca o condiţie a ascensiunii umane, fiindu-mi, sincer îţi spun, frică de exagerarea acestei concepţii, de transformarea ei într-o teroare sau într-o ipocrizie a spiritului asupra sa însuşi. Văd în aceasta pericolul unei rigidităţi, al unui fanatism etic, conţinînd în el posibilitatea îngrădirii pe alt plan a libertăţii de opţiune şi a

afi: mării fiinţei umane.” Dar cu toate eforturile Iui Cernea, Suru nu se mai angaja în discuţie, rămînînd surd la speculaţiile acestuia, dinadins mai ascuţit polemice ca să-i deturneze atenţia spre o înfruntare nouă, incitantă. S-au despărţit în termeni convenţionali, dar reci, ca doi străini.

Prin toamnă, pe la jumătatea Iui septembrie, cînd începea ultimul an de studii, Manóle Suru se plimba prin centrul Bucureştiului, prin dreptul Casei Armatei, cu Petuţa, ne- vastă-sa. Cutreieraseră magazinele de pe „6 Martie“ şi acum Manóle se gîndea s-o invite pe soţia lui la Capşa să mănînce o prăjitură sau să bea o cafea, mai mult ca pretext pentru a-i arăta fostul salon literar al Bucureştiului. în clipa aceea o văzu venind spre el, din partea opusă a Căii Victoriei, la braţul unui bărbat cu părul alb, dar cu o ţinută încă viguroasă şi cu o talie bine conservată, ce nu putea fi decît soţul ei, profesorul, pe Delia Brudaru. Simţi o sfîrşeală în stomac şi un tremur uşor al mîinilor. Apropiindu-se, o salută şi primi răspunsul ei scurt, cu senzaţia ciudată că sînt două nave care îşi încrucişează pentru ultima oară drumurile, despicînd valurile fiecare spre alt colţ al lumii, condamnate să nu se mai legene niciodată alături, într-o radă, şi să nu se mai reîntâlnească niciodată înainte ca apa să le fi putrezit carena şi să Ie fi înghiţit în adînc. Două nave semnalizînd acelaşi cuvînt cu fanioane decolorate, îndepărtîndu-se una de alta pînă dincolo de linia orizontului, unde nu se mai vede nimic. Lui Suru îi rămase mult timp îp minte imaginea ei schimbată, aproape de nerecunoscut. Era ceva anormal în înfăţişarea De- liei, un fel de moleşeală, o îngreunare, o diformitate, ca o boală. Renunţă Ia Capşa, dîndu-şi seama că nu poate sta faţă în faţă cu nevasta lui, discutînd despre prăjituri şi despre chelnerii antebelici ai cafenelei, fără să-şi trădeze tulburarea. Înaintînd prin forfota mulţimii ce curgea ca un fluviu pe trotuarele Căii Victoriei, oprindu-se din cînd în cînd în faţa unor vitrine, Suru reuşi să-şi potolească

tremurul ca de malarie, ce-l cuprinsese, să-şi stăpînească bătăile inimii şi să-şi oblige creierul să împingă undeva în străfundurile sale obscure imaginea de om înecat a femeii pe lîngă care trecuse.

Ce-ar fi făcut, avea să se întrebe el cîndva, mult mai tîrziu, dacă ar fi ştiut ce avea să se întîmple, dacă ar fi putut citi în tainele întunecoase ale viitorului ? Această întrebare avea să-i chinuiască creierul fără răspuns, fără dezlegare, pînă cînd avea să simtă, aproape de tîmpla sa, adierea morţii. Ar fi trecut tot aşa, fără să întoarcă măcar o clipă capul, sau s-ar fi oprit din drum şi ar fi fugit după ea, smulgînd-o de lingă braţul bărbatului acela ? Nu ştia, n-avea să ştie niciodată, întunericul avea să coboare în mintea Iui pentru totdeauna fără să găsească cheia acestei chinuitoare întrebări.

Era în primăvara anului următor, prin mai, Ia o jumătate de an de Ia această întîlnire. Se apropia atunci sfîrşitul şcolii, se găseau în examene şi, foarte obosit fiind, Suru plecase într-o duminică dimineaţa cu un coleg, cu autobuzul, spre o pădure de la marginea oraşului. Vroiau să se întindă cîteva ore pe iarbă, să respire aer curat, să se lase arşi de razele soarelui. În timpul drumului, colegul acela, un om de obicei bine informat, îi povestea tot felul de noutăţi din şcoală şi din afară. Manole îl asculta distrat, privind pe fereastră cîmpul verde, inundat de lumina tare a soarelui. Deodată îi atrase atenţia cîteva fraze spuse pe un ton mai afectat, cu un fel de oroare şi indignare în glas. „Şi a murit oribil, într-o hemoragie infernală, căci sîngele nu i se mai coagula. Şi era o femeie minunată, tînără, plină de viaţă, splendidă.“ „Cine, domnule, de cine vorbeşti ?“ îl întrerupse Suru, „Nu ţi-am spus, unde dracu ţi-e mintea ? Delia Brudaru, fata aceea care s-a retras astă-îarnă.“ Şi continuă, cu aceeaşi notă de comentator scandalizat, să-l convingă pe Manole Suru cît de crudă fusese natura, sau

soarta sau întîmplarea, şi cît de minunată femeia care pierise. La început, în conştiinţa

Iui Suru nu **se produse** nici o reacţie, parcă o piatră ar Ii căzut într-o fîntînă goală, infinit de adîncă, neproducînd nici o atingere, nici un zgomot. Apoi încercă o singură senzaţie ; un fior de frig în şira spinării. Şi din nou nimic. Se trezi privindu-l drept în ochi pe colegul acela şi întrebîndu-l cu **o** curiozitate calmă, ca despre un fapt divers : „Dar ce-a avut, ce **boală a** avut ?“ „Nici o boală, dragă, **a** născut... şi în timpul naşterii **s-a** produs o hemoragie imposibil de oprit... au sacrificat şi copilul, dar degeaba... Şi cît era de vioaie, de frumoasă, **de...“** li asculta cu răbdare şi atenţie pălăvrăgeala, clătinînd din cînd în **cînd** din cap în semn de înţelegere sau de acord. Participa la această conversaţie, conştient că **ea** are ceva **din taifasul** gospodinelor adunate la cafea, după-amiază, cînd căinează lumea, lumea străină, necunoscută, lovită din semn de cele mai mari nenorociri. Ce se petrecea în sinea lui ? Vedea imaginea unei femei întinsă pe un pat de spital, cu carne însîngerată. Şi un chip palid, moleşit de suferinţă, de leşinuri, de sudoarea rece **a** morţii ce-i da tîrcoale. Dar nu era carnea *ei* albă, voluptoasă... Şi nici chipul nu era al *ei. Pe ea* **n-o vedea nicăieri.** Pe **ea nu** putea s-o zărească, nici măcar o fracţiune **de secundă.** încercarea de a şi-o readuce în minte îi pricinuia o **încordare atît de** mare încît **î** se părea **că** îl ustură nervii. **Pentru că în mo**mentele acelea memoria lui Suru refuza cu încăpăţînare **să facă** vreo legătură între Delia cea adevărată, Delia lui, şi **persoana** cu acelaşi nume, se pare **chiar** cu aceeaşi identitate, **despre** care îi povestise colegul. Nu **vedea** absolut **nici o legătură** între **figura** mistuită **de** iubire, **de** dorinţă şi adoraţie, şi **obra**zul descompus de suferinţă fizică, schimonosit de spaima morţii, **golit de ceea** ce **făcea** strălucirea şi splendoarea Deliei. **...Exista** o incompatibilitate totală între ochii mari, adinei, tulburători, în- **cărcaţi** de doruri şi taine, **şi** ochii stinşi, uscaţi, demni **de** milă, ai muribundei, între **surîsul ca un** fruct tropical **despicat,** parfumat şi uşor **amar,** al buzelor ei, **şi gura aceea suptă, încreme**nită strîmb în rictusul morţii. Imposibilitatea identificării celor **două** fiinţe, total

diferite, îi dădea lui **Manole** Suru starea aceea **de calm şi linişte nepământeană, ea îi ocrotea nervii, spiritul, ca o forţă supremă, zdrobitoare, de natură ocultă, de neînvins. De aceea, drama** ce i **se povestise pur şi simplu nu-l atingea, nu-l privea, nu avea nici o legătură intimă cu persoana sa,** nici **o contingenţă cu viaţa şi trecutul** lui. **Curentul acela de gheaţă îl străbătuse doar pentru o fracţiune de secundă, fulgerător. îşi recîştigase imediat siguranţa de sine, şi nepăsarea. Spontan,** creierul şi **inima lui îşi creaseră un blindaj inexpugnabil. Putea trece** prin **valul veştii înspăimîntătoare neatins, surîzător, privind înainte, peste faptul relatat, către un orizont senin, unde nimic nu se schimbase, unde nu exista nici un spectru, nici o hîrcă, nici un coşmar nebunesc, nimic ireparabil.**

Capitolul V

în seara aceea de iarnă, de la începutul anului 1956, Cernea şi Suru se cufundaseră în lectura ziarelor, citind pe nerăsuflate relatarea lucrărilor Congresului al XX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. „Domnule, dar Congresul ăsta e extraordinar, se extazia Suru. Uită-te tu cît de deschis vorbeşte de ilegalităţile din Uniunea Sovietică. E teribil atacul ăsta împotriva demagogiei politice, a poleirii realităţii. Ce mă miră, e însă că în Raport, despre Stalin se spune o singură frază, că moartea l-a smuls din mijlocul nostru. Păi dă-o dracu de treabă, asta o ştim de trei ani. Fii atent aicea, cei mai tare e Mikoian. Asta pune la îndoială tezele lui Stalin din -«Problemele economice ale socialismului». Uite aicea, cere revederea critică a lucrării din punct de vedere al marxism-le- ninismului.“ Pe Cernea cel mai mult îl impresiona resurecţia la Congres a ideilor lui Marx şi Engels. „Sînt idei proaspete, băiete, îi spunea el prietenului său, idei novatoare, flexibile. Trăim un mare moment istoric, frate-miu ! Ideile astea deschid orizonturi nemaipomenite socialismului. Acum să fim sinceri, o serie de opinii noi se vehiculează de vreo doi, trei ani. Oricum, a fost pus în cauză dogmatismul. Din păcate, toate ideile astea

noi în cursurile noastre s-au transformat în termeni teoretici, în material scolastic, de memorat şi reprodus. Eu cred însă că congresul ăsta o să producă o zguduire generală. O să zgîl- ţîie multe edificii şubrede, roase pe dinăuntru de mucegai, clădite în stil potemkinist, cu faţade de carton colorat. Dar mai ales va produce mari răsturnări în minţi şi în conştiinţe, va scoate la suprafaţă idealuri şi aspiraţii îndrăzneţe, revoluţionare. Esenţial e aici impulsul dat autonomiei şi libertăţii gîn- dirii. Ţie nu ţi se pare că asta va duce la demolarea a ceea ce, pe neobservate, s-a constituit într-un «San Pietro» roşu, cu o stea în loc de cruce în vîrful turlei ?“ Suru îl privea descumpănit, contrariat, dezorientat, însă în atmosfera ce se crease nu îndrăznea să-l contrazică. Evenimentele se derulau de aşa natură încît orice părea acum posibil, iar faptele se puteau preta *la* cele mai extravagante interpretări. Chiar în şcoală plutea un aer greu, ca într-o familie respectabilă, cînd unul din membri săvîrşeşte o faptă reprobabilă şi se compromite public, arun- cînd astfel o umbră asupra onorabilităţii generale. Faţă de re- formularea unor noţiuni teoretice şcoala se dovedea însă în continuare reticentă, preferind să eludeze, să amîne sau să comprime principiile vechi, contestate sau redefinite, ferindu-se cit mai mult să explice, să aprofundeze şi, mai ales, să opteze.

într-una din zile, Suru şi Cernea, împreună cu alţi cincizeci-şaizeci de studenţi, fură desemnaţi să participe la *o* mare adunare cu activul Capitalei. întrunirea, convocată pentru prezentarea informării delegaţiei participante la Congresul al XX-lea, era destinată deopotrivă clarificării unor probleme ideologice noi, şi orientării activului central în vederea muncii politice de lămurire ce urma să se desfăşoare înăuntru şi în afara partidului. Adunarea a decurs, probabil, într-un mod neprevăzut. Din sală au fost puse întrebări, iar în unele intervenţii au fost sugerate similitudini ale vieţii de partid de pe atunci, de la noi, cu ce se întîmplase în Uniunea Sovietică. Pînă la urmă, după vizibile ezitări, de la prezidiu s-au spus anumite cuvinte

autocritice. Ele s-au născut însă greu, fiind arti-

culate cu maxilarele strlnse. Mărturisirile făcute, chiar dacă laconice – sau poate tocmai de aceea, părînd astfel mai sobre, mai grave, mai sincere – au produs asupra multora o impresie puternică. Adunarea a fost lungă şi apăsătoare. La plecare, oamenii se simţeau sleiţi şi îngrijoraţi. Nu se crease un sentiment de uşurare, de eliberare, ca după o radicală curăţire interioară, ca după o înfruntare, oricît de intransigentă, cu ei înşişi, cu trecutul lor, cu greşelile lor. Foarte multe lucruri rămăseseră nespuse, fîlfîise peste toţi aripa unor gînduri nerostite, iar ceea ce se spusese nu fusese explicat şi nu era de natură să deschidă o perspectivă nouă, să indice o schimbare de fond. Desigur, nu toată lumea gîndea la fel. Unii erau frămîntaţi, alţii confuzi, iar o categorie rămăsese opacă, neconvinsă de necesitatea unor asemenea „spectacole" publice, nemulţumită că se dăduse curs „unor indiscreţii şi impertinenţe".

La ieşire, Suru şi Cernea s-au pierdut. Dealtfel Suru trebuia să-şi întîlnească familia venită în chiar ziua aceea la Bucureşti, şi se grăbea să prindă tramvaiul spre cartierul mărginaş unde locuia rubedenia la care trăgea de obicei soţia lui.

După întîmplările din iarna precedentă, relaţiile lui Manole cu Peluţa cunoscuseră sinuozităţi sensibile, chiar un moment penibil. Strangulîndu-şi sentimentul acela nebunesc, izbucnit ca un incendiu în fiinţa Iui, Manole îşi amorţise şi simţurile, şi trupul căpătase o răceală- de cadavru. Se aruncase cu deznădejde, cu disperare în activitatea şcolară, ca o maşină vie, devorată de o singură dorinţă – de a se întrebuinţa fără întrerupere, clipă de clipă, consumîndu-se pînă la ultima picătură de energie. în lunile următoare, pînă la vacanţa de vară, chiar prietenia lui cu Cernea intrase în eclipsă. Inţelc- gîndu-l, prietenul îl menajase respectîndu-i nevoia de singurătate, lăsîndu-l să se vindece singur, fără

sterile consolări şi sfaturi de prisos, fără condescendenţa agasantă, profund indiscretă,

pe care unii consideră că o datorează amicilor aflaţi în impas. în această perioadă, Suru încetase să-şi mai vadă familia. Dincolo de starea lui glacială, o insidioasă senzaţie de duşmănie faţă de cei de acasă i se strecura în subconştient. Raţional îşi dădea seama că nu le poate reproşa nimic, dimpotrivă, el fusese pe punctul să-i trădeze, dacă nu o şi făcuse. Dar în adine, tulbure, revenea mereu umbra unei acuzaţii la adresa alor lui, o pornire ostilă pe care, tot instinctiv, se străduia să o reprime, dar fără prea mult succes. Nici în vacanţă Suru nu s-a dus acasă pretex- tînd urgenţa deplasării pe teren, în obişnuita practică de partid de vară. Fusese repartizat la celălalt capăt al ţării Ia cererea sa insistentă. Cam pe atunci îl reîntîlnise Suru pe Cernea, redeschizînd singur discuţia despre Delia Brudaru.

La început, Peluţa a pus lipsa prelungită a lui Suru pe seama şcolii. Ea era obişnuită cu absenţele lui Manele şi se resemnase ca primul loc în viaţa lui să îl ocupe îndatoririle obşteşti. Se învăţase de ani de zile să-I vadă, sau numai să-l audă după miezul nopţii şi în zori, cînd pleca, iar perioade întregi să nu-l vadă şi să nu-l audă deloc. înţelegînd că aşa trebuie să fie, nu s-a plîns, nu i-a făcut nici o imputare. Mai mult, a considerat de datoria ei să-l ocrotească, să-l ferească de supărări şi necazuri, mai ales din acelea mărunte ce apar inevitabil într-o casă cu copii. Pe toate acestea se străduise să le ia asupră-şi şi să Ie facă faţă după puterile ei, ştiind că necazurile şi greutăţile lui sînt mult mai mari şi mai împovărătoare şi nici el nu i se văicărea, nu cerea ajutor, nelăsînd uneori nici măcar să i se citească pe chip. Iar cînd el avea o rară clipă liberă şi şi-o petrecea împreună cu copiii, în casă era sărbătoare. Ştiau cu toţii să preţuiască aceste clipe – pline de farmecul său bărbătesc, de forţa sa vitală, încălzite de o duioşie stăpînită, nespus de dragă lor.

Peluţa suportase cu stoicism şi această lipsă îndelungată de acasă a soţului ei. în vara însă, în timpul

deplasării la ţară, se nelinişti. Manole nici măcar în fugă nu trecuse pe acasă, nu scrisese un rînd, nu dăduse un telefon, nu arătase nici cel mai mic

semn de viată. Căzu pe gînduxi şi încet, fără să-şi dea seama, o teamă rece, necunoscută pînă atunci, i se strecură în suflet. Cînd o întrebau copiii, nu mai răspundea ca înainte senin, cu vocea sigură, ci bîiguia vorbe de neînţeles, absentă, ceea ce nu rămase neobservat, copiii tînjind cu adevărat după tatăl lor, „Nu cumva o fi bolnav, mamă“ ■— întreba Claudia, care, deşi nu împlinise nici opt ani, începuse să dea la iveală înclinaţii ale caracterului Peluţei din adolescenţă : spirit anxios, predispoziţie spre presimţiri neliniştitoare. Virgil se mulţumea s-o urmărească pe mai- că-sa din ochi cu priviri mohorîte, cercetătoare, inteligente – privirile lui Suru —-, vădit rănit în orgoliul lui puber de tăcerea şi indiferenţa tatălui. întrebările, ca şi tăcerea copiilor, sfredeleau şi mai adine inima Peluţei. Era tot mai sigură că se întîm- plase ceva, ceva rău. Un duh ostil dădea tîrcoale căminului. Toate acestea au determinat-o să iasă din calmul ei placid, să se urce în tren şi să plece la Baia Mare. Cu ajutorul tovarăşilor de la judeţeană, a luat un gaz ce mergea în direcţia comunei unde se afla soţul ei şi, după un drum de aproape două ore, pe o vreme umedă şi închisă, sub un cer plumburiu de toamnă prematură – nu era decît începutul lui septembrie –, şoferul o depuse chiar în faţa sfatului popular. Manole, pe punctul de a încheia şedinţa de comandament, se pomeni deodată în biroul preşedintelui sfatului, plin de fum rînced, umed, cu nevasta lui, împinsă protector din spate de paznicul primăriei, mîndru că poate aduce un asemenea plocon tovarăşului „de la centru“. Cei prezenţi se ridicară de pe scaune şi mormăind tot felul de scuze se retraseră, strecurîndu-se unul după altul pe uşă, stînjeniţi ca nişte copii surprinşi într-o casă străină de locatarul apărut pe neaşteptate. Rămaşi singuri, Manole şi Peluţa se fîstîciră şi eî, ascunzîndu-şi tulburarea în banalităţile ce se debitează cu asemenea ocazii; „cu ce-ai venit „dar urîtă vreme e pe la voi, pe aici“, „uite, tocmai acum discutam

să...” „mi-a scos măselele din gură gazul ăsta“ – şi aşa mai departe. În sfîrşit, Suru îi luă valiza şi porniră spre casă, adică spre casa unde era găzduit el. Inchiriase o odaie Ia un ţăran, prezumtivul preşedinte zl vi-

itoarei gospodării colective, om cumsecade, serios, de pe acum cadru de bază în comună. în schimbul unei sume destul de modeste, ţăranul se învoise să-i dea şi cina. La prînz, dacă avea vreme, cumpăra cîţiva covrigi de la bufet, sau o litră de salam, dar nu de puţine ori se mulţumea să bea două-trei căni cu **apă** proaspătă, de la fîntînă. Seara, nevasta gospodarului îl **ospăta** cu mămăligă şi lapte, şi, aproape invariabil, jumări de ouă. Peluţa îşi făcea reproşuri că venise cu mîna goală, dar acest instinct matern, de soţie şi gospodină, trecea pe planul *al* doilea, atenuat de încordarea cu care încerca să citească ceea ce o preocupa pe ea, pe faţa Iui Manole. I se redeşteptase simţul ascuţit din prima tinereţe, nesiguranţa şi teama, tremurul de căprioară cu urechile ciulite la foşnetul pădurii, intuind pri-mejdia pînă şi din bătaia vîntului. Găsea în Manole ceva înstrăinat, care nu era înainte, apăruse între timp de cînd nu-l văzuse, cu toate că el se arăta şi acum blajin şi protector ca întotdeauna, inspirînd nu frică, ci putere ocrotitoare. Dar această **forţă blîndă** era acum indiferentă, ca faţa de pisică ce ţi se freacă **de pi**cioare cînd alte gînduri **te** absorb, cînd nu ai timp de **calini-** tatea bietului animal domestic. Aştepta clipa cînd **să** poată simţi direct, cu inima şi sîngele, inima lui Manole. în timpul mesei, el i-a povestit tot felul de lucruri şi a pus-o şi **pe ea să** povestească. Au vorbit **de** copii, de cunoscuţi, au mai tăifăsuit şî cu gazdele, care îşi pierduseră distanţa convenţională, nu-i mai tratau ca de la ţăran la oficialitate, ci **ca pe** nişte **rube**denii venite în vizită.

Gazdele s-au retras apoi şi Manole cu Peluţa s-au dus în camera de culcare. Vîntul zgîlţîia din cînd în cînd o fereastră şi lovea tabla **pe** acoperiş, însă în încăpere era plăcut, curat, **pa**tul schimbat, rufele mirosind **a** proaspăt, velinţele împăturite şi .stivuite frumos pe laviţe colorînd festiv, odihnitor aerul. Ceva intim şi patriarhal domnea în acest spaţiu închis, îndepărtat şi străin de rosturile lor

obişnuite. Peluţa s-a apropiat de Manole şi, cu un gest aproape uitat, şi-a încolăcit braţele în jurul grumazului lui, privindu-l în **ochi de aproape, cercetător şi în aceiaşi timp cu o expresie de implorare şi disperată poruncă. Manole** a **mîngîiat-o pe pâr fără să ia seama la** zbuciumul ei, transportat, **s-a** desprins cu blîndeţe din îmbrăţişare şi, ' cu mişcări **măsurate,** automate, **ca** şi cînd **ar** fi **fost singur, a** început să **se** dezbrace. Peluţa **a rămas în** mijlocul camerei, cu trupul **ei puţin îngroşat, încă armonios,** nemişcat, cu braţele **că**zute, moi, cu capul plecat ca o stană nu **de** piatră, ci de **cîrpă,** dacă se poate imagina **aşa ceva.** începuse să înţeleagă. **Apoi,** deodată, obrazul **i s-a crispat, înăsprit de o voinţă nouă,** înfrigurată. S-a dezbrăcat **repede şi s-a băgat sub** plapuma cu cearşaf imaculat, puţin rugos, din pînză ţesută în casă. După ce Manole s-a **aşezat lingă ea,** Peluţa, tremurînd toată, s-a lipit **de** el ca o sepie cu o sută **de** braţe şi tentacule, crezînd **că** pune în deznădejde ceea ce temperamentul nu-i oferea. Trupul femeii nu reuşea să aprindă nici o scînteie în sîngele bărbatului, şi de groază şi umilinţă ea începu **să plîngă, la** început tăcut, udîndu-i lui Manole obrazul cu lacrimi calde, apoi, cînd el îi mîngîie **părul,** oftînd **ca** un părinte neputincios **să** aline durerea copilului, în hohot sfîşietor **ca** şi **cînd** trebuia să **se** despartă **în** clipa **aceea de** tot ce avusese pe lume. Peluţa plînse îndelung, cu impresia **că** lacrimile ei sînt de otravă, apoi începu deodată să se învinuiască **şi să se** blesteme cu ură. „Ştiu, Manole, spunea, eu **te-am scîrbit de** mine, netrebnică ce sînt. Nu sînt pentru tine ceea ce trebuie. N-am mai văzut decît casa **şi** copiii, **dar** ca muiere **m-am făcut laşă.** Şi **tu** ai găsit alta. Nu **pe** tine te con**damn. Dar ce-am să mă fac** eu, cum **am să** mai pot trăi de **acum ?"** Şi **iar o** năpădea plînsul, **alt** val de lacrimi uda perna, **Manole** nu găsea nici un cuvînt **să o potolească,** plînsul ei îi producea milă, dar parcă mila era mai mult pentru el, pentru moartea din sufletul lui. „Eu am crezut că ţie îţi trebuie iubirea mea credincioasă – reîncepu

Peluţa –, că pentru tine copiii sînt totul, şi că eu trebuie să trec mai în spate. Am **uitat** ce eşti tu **ca** bărbat şi m-am lăsat să cad în trîndăvie. Şi de aceea tu ai **găsit alta. Nu, eu nu te** învinuiesc. Să dea dumnezeu să fii fericit, eu am să stau deoparte, n-am să-ţi fiu piedică." Pieptul nu i se mai zbatea, lacrimile îi curgeau liniştit, ca dintr-un izvor deschis pentru totdeauna, şi vorbele se înălţau cuminţi printre suspine. Manole tăcea, dar în adîncul lui apele potolite se răscoliseră, rana se deschisese din nou şi sîngcra. „Să fii fericit" – spusese Peluţa, fără să ştie că răsuceşte un fier roşu în inima lui. O tinguire solitară, ca geamătul viscolului în zăpadă, se ridica dintr-un pustiu deschis în fiinţa sa, şi mila pentru dragostea lui nefericită, sugrumată, creştea. Fără să-şi dea scama, Manole a oftat adînc şi, înainte de *a* se putea stăpîni, ochii i s-au umezit şi au început să înoate în lacrimi. Femeia, cu simţurile încordate la extrem, a auzit sau a intuit ceva, şi ridjeîndu-se peste trupul lui Manole i-a căutat, ca o oarbă, faţa, cu palmele. Găsind lacrimi în colţul ochilor a rămas înmărmurită. A crezut că pentru ea sînt şi a început sâ le soarbă cu buzele arse, să sărute ochii bărbatului, cuprinsă de febră. „Manole, scumpul meu, tu mă mai iuBeşti. Doamne, doamne, nu m-ai alungat din inima ta. Ţii încă la mine ? Bărbatul meu scump ! Voi fi pe placul tău, femeia pe care o vrei tu !" Cu buzele fierbinţi şi ude de lacrimi îl săruta dezlănţuită, simţind cum trupul încremenit, îngheţat, sloiul de lingă ea începe să se dezgheţe în goana sîngelui pe care ea îl invoca şi îi biciuia cu vorbele, cu buzele, cu mîimle şi cu toată făptura. Manole s-a lăsat în voia acestui val trecător, în timp ce din inima lui, strînsă în gheara nemiloasă a nefericitei iubiri pierdute pentru veşnicie, picura încet sînge...

...Hurducat acum de tramvaiul aproape gol ce-l ducea spre Peluţa şi spre copiii lui, Suru privea oraşul fără să-l vadă, adîncit în gînduri contradictorii şi nebuloase, stîrnite

de evenimentul la care abia luase parte. Majoritatea lucrurilor spuse acolo le ştiuse dinainte. Nici o lumină ideologică nouă nu fusese aprinsă în mintea lui Ia şedinţa aceea, nici fapte deosebite nu aflase. îi revenea însă în faţa ochilor, insistent, figura „bătrî-

nului“, cum li ziceau ei, activiştii, deşi el era departe de a fi bătrin, ba afişa chiar contrariul, o maturitate verde, robustă, asupra căreia anii nu păreau să aibă influenţă. Exista poate, în acest epitet, intenţia de subliniere a poziţiei ierarhice, metamorfozată în stilul tradiţional al satului românesc, moştenit şi el din orînduirea gentilică, atunci cînd vîrsta se confunda cu înţelepciunea şi autoritatea ; dar era şi o nuanţă de familiaritate, implicînd recunoaştere, respect, afecţiune. Pentru „bătrin“ seara aceea fusese un moment greu, cum Suru nu ştia dacă el mai cunoscuse vreodată, sau avea să mai cunoască. Vorbise cu o voce coborîtă şi gravă, cu calm, neobişnuit de mult calm, rar, ca şi cînd ar fi gîndit cu voce tare, de unul singur, nevăzînd mulţimea de oameni din faţa lui. Pe măsură ce se gîndea şi îşi rememora scena, Suru descoperea în atitudinea „bătrînului“ o serie de neconcordanţe. în primul rînd, destăinuirea – da, avusese aerul că face mai mult o destăinuire, o spovedanie, decît o autocritică politică •— era de natură prea personală, prea intimă, se referea aproape exclusiv la un anumit mod de manifestare publică faţă de sine. Or, lucrul acesta i se părea lui Suru puţin impudic —• doar nu erau la mînăstire, nu era vorba să-i ceară Domnului iertare pentru un păcat lumesc săvîrşit în chilie. Şi nu avea nimeni nevoie de un gest de umilire strict personală în asemenea împrejurări. Dimpotrivă, s-ar fi impus o analiză obiectivă, energică, inteligentă, o judecată curajoasă, depăşirea complexelor individuale şi punerea în evidenţă a fenomenului. Suru n-ar fi avut nimic împotrivă să-l audă impli- cîndu-se, dar într-un examen general al mentalităţilor epocii, în incriminarea a ceea ce apărea acum depăşit şi osificat, astfel incit să provoace o răsturnare de viziune în mintea celor de faţă, ca şi dorinţa şi voinţa de schimbare. Dar orientarea oarecum intimistă a cuvîntului fusese departe de o asemenea intenţie ; parcă avusese scopul de a sentimentaliza audienţa, de a o împinge pe panta afecţională, blocînd

astfel reacţiile cerebrale limpezi, înţelegerea critică. în plus, din cele spuse de vorbitor, îşi dădu seama Suru, se degaja multă mustrare şi pentru cei din sală, ca şi un subteran, dar patetic apel la înţelegerea şi concursul lor. Chiar vocea prea calmă, prea stăpînită, avusese în ea ceva... Suru căută mult... ceva, da, ceva bătrînesc, în adevăratul înţeles al cuvîntului, adică obosit, lipsit de elan şi energie. Problemele ar ii trebuit comentate aprins, cu convingere şi pasiune – singura formă a regretului autentic şi a hotărîrii de înnoire în politică. Aşa, liturgic şi măsurat, adunînd cuvintele bob cu bob, cum fac degetele monahilor cu mătăniile, fusese departe de spiritul revoluţionar reclamat în acel moment de răscruce a destinelor comunismului mondial.

între timp ajunsese, şi Suru, întrerupîndu-şi gîndurile, coborî din tramvai şi porni grăbit spre casa unde îl aştepta familia. Peluţa şi copiii îi ieşiră înainte voioşi, pupîndu-l toţi din toate părţile, într-o hărmălaie de entuziasm şi dragoste care-i făcea bine, ca o baie de lumină şi optimism. într-adevăr, aşa cum făgăduise, Peluţa se scuturase de pînzele ei de păianjen, de somnolenţa simţurilor, sensibilitatea sufletului candid, anxios se redeşteptase, şi toate acestea o întineriseră, împodobind cei nici treizeci de ani ai ei. Era mai îndrăgostită ca oricînd de Manóle, îl iubea cu o dragoste împrospătată, ceea ce-l înduioşa pe acesta şi, fără să-şi dea seama, îl tămăduia încet, încet. Cind venea la Bucureşti, ea trăgea la o verişoară a lui Suru căsătorită cu un bărbat mătăhălos, sangvin, vulgar, inspector sau ceva asemănător la M.A.T. Omul acesta se născuse într-o familie de circiumari înstăriţi din Bucureşti şi stătea în casa moşteni'ă de la părinţi, mult prea mare pentru o familie fără copii ca a lor. Locuind spre margine, nu fusese obligat să închirieze, avea loc berechet pentru rudele sau prietenii veniţi din provincie. Suru nu-l simpatiza, mai ales din cauza vulgarităţii lui, dar va- ră-sa era o femeie afectuoasă, gata să-şi reverse simţul mate! n, neîntrebuinţat, asupra tuturor.

Chiar şi pe huiduma de bărba- tu-său, cu toată grosolănia lui ostentativă, îl determinase să accepte rolul de copil zurbagiu, neluat în serios. Femeia se obişnuise să nu mai pună la inimă dubioasele iui escapade ,,po
teren", de unde, dealtfel, se întorcea întotdeauna cu damigene pline cu cel mal bun vin. Polina fusese o iată frumoasă, înzestrată cu multe calităţi. Foarte săracă insă, muncise un timp ca filatoare la o fabrică din Bucureşti, după care se măritase cu acest Mionocu, fără să-i iubească, tirită pur şi simplu de furtuna sentimentelor lui, de firea lui posesivă. Nu mult timp după căsătorie, bărbatului îi trecuse însă furia dragostei, ambiţia şi orgoliul lui masculin fuseseră satisfăcute şi începuse să-i scapere ochii după altele. Polina se resemnase, şi între ei se stabilise un pact tacit : el îi oferea bunăstarea, iar ea grija maternă şi o toleranţă camaraderească, ironică, batjocoritoare, dar comodă pentru Mionocu. Singura suferinţă reală a Poiinei era neputinţa de a avea copii – dealtfel aceasta îi dădea bunătatea sa- mariteană revărsată inclusiv asupra necioplitului şi fluşturati- cului soţ. Cînd Mionocu se îmbăta, ofta şi el după copii, dar mai mult din spirit de imitaţie şi ca să-şi dea aere, pentru că în. fond viaţa i se părea mai uşoară, mai lipsită de complicaţii, aşa cum era. Acum puseseră masa în cinstea musafirilor şi aşteptau nerăbdători venirea lui Suru. Se salutară, se tachinară şi se aşezară repede la masă pentru că se făcuse tîrziu şi tuturor le era foame. Polina, verişoara, aduse un castron cît toate zilele cu salată „a la beuf[1]' – unul din deliciile culinare ale anilor aceia de mari lipsuri alimentare – frumos ornamentată cu maioneză şi bombată spectaculos ca o colivă. Suru îşi aminti însă că trebuie să se spele pe mîini şi se repezi în bucătărie. Peluţa îl urmă şi şederea lor acolo se prelungi nefiresc. „Ia du-te, dragă, să vezi ce fac nebunii ăia acolo – se răţoi Pascale la Polina. Pascale Mionocu era mîndru de numele lui de familie, aflat mulţi ani pe buzele

cartierului şi zugrăvit frumos, de un pictor din centru, pe firma cîrciumii : „La Mionocu“. „Ia vezi, s-or fi apucat să facă dragoste înainte de masă.“ Polina, ruşinîndu-se faţă de copii, îl plesni peste gură, spunîndu-i blajin : „spurca- tule dar se ridică şi se duse. Abia după cîteva minute veniră toţi trei, cu o expresie ciudată, mai gravă, mai solemnă, mai luminoasă. „Ce s-a întîmplat, băi fraţilor, ce, băurâţi gaz cu toţii ? îşi arătă enervarea reală Pascale. Eu pun aici sfînta împărtăşanie în pahare, din care se îndulcea însuşi Ştefan Vodă, şi voi... Ei drăcia dracului.“ Polina, ca să-l potolească, se aplecă şi-i şuşoti ceva la ureche, apoi îi puse din nou mîna pe gură în semn de taină şi il pupă pe obraz. Pascale îşi lungi deodată privirile spre Peluţa şi Manole, cu capul puţin înclinat, pregătindu-se pacă să-i împungă, mîrîi ca un dulău, dădu de vreo douăzeci de ori din cap şi apoi, nemaiputîndu-se stăpîni, izbucni; „Păi bine, mă, nea ste- lienilor, d-âştia-mi sînteţi ?... Şi tăceţi ca muţii, ai? Staţi prin bucătărie şi şuşotiţi şi pă mine mă ţineţi ca fraieru aici, cu grijania în pahare... Păi ce tot umblaţi voi cu şahăr- mahăr, mă ? va sa zică torni unu nou, Peluţo ?... păi nu se vede, fă... e, las' c-o să se vadă... ! Să dea dumnezeu sa naşti uşor şi să-ţi trăiască, să vă trăiască, bă, blagosloviţilor. Uite cui dă ăla de sus, tot cui are ! Şi ăştia micii ştiu ? Nu ştiţi, mă, că mă-ta vă mai face un frate ? Bă, tolomaci sînteţi... Hai noroc şi sănătate... c-o viaţă are omu...“ Polina îl plesni iar peste gură. Era roşie şi asudată toată de emoţie şi de necaz pe nătîngu de bărbatu-său, dar el se ridicase şi ciocnea cu toată lumea, şi cu copiii cu paharele lor pline cu apă. Apoi bău şi-şi turnă din nou şi iar bău. „Lasă, bă, nu fă tu pe sfînta – o luă el împăciuitor de gît pe nevastă-sa, umplînd cu gălăgia şi gesticulaţia lui tăcerea stînjenitoare aşternută în încăpere, şi de care el nu- şi dădea seama. Păi ce, asta e chestie de secret ? Nu-i aşa, mă, coţcarilor ? se adresă el copiilor. Ăştia ştiu şi pe dracu, bă Polino, ăştia-s mai deştepţi ca tine.” După primul

sentiment de surpriză şi emoţie, produs de ştirea Peluţei, apoi după ieşirea Iui Pascale, Suru începu să se destindă. Bău şi el din vinul ruginiu, gros, tare, şi începu să rîdă tăcut. Asta făcu să-i vie inima la loc Polinei, şi din clipa aceea luă ea conducerea, turuind fără încetare, îmbrăţişind-o pe Peluţa, strîngîndu-l de umeri pe Manole, alergînd în bucătărie să aducă felul al doilea, ciupindu-i de urechi şi de nas şi pupîndu-i pe copii, îndemnînd pe toată lumea să mănînce, să bea, să se simtă bine – „că a mai mare fericire pe lume e feri

cirea copiilor în casa omului". Atmosfera se încălzea, vinul **le** împurpura obrajii şi, **cu tact** şi abilitate, Peluţa, mereu cu ochii pe feţele copiilor intimidaţi şi îngînduraţi după expresiile fruste ale unchiului, devie discuţia, apucîndu-se să-i povestească lui Manele noutăţi de pe acasă. ,,A venit tanti Lola pe **la** noi", îi spuse ea **la** un moment **dat. Tanti** Lola era **o** învăţătoare pensionară, o femeie cu o viaţă **grea,** cu un destin **vitreg.** Ne- preaavînd ce face, **şi** scoţînd-o **destul de greu** la **capăt** din punct **de** vedere, material, **se** oferise **să-l** prepare la unele materii pe Virgil, cînd **era** mai mic, şi acum **pe** Claudia. Rămasă nemări**tată,** se consacrase îngrijirii părinţilor bătrîni şi bolnavi şi apoi unui frate fost prizonier de război, cu sănătatea foarte rău zdruncinată, **pensionar I.O.V.R. Mai avea** un frate, popă **la ţară, ai** cărui copii **îi** găzduise şi îi crescuse ea ca o mamă, tot* timpul cit urmaseră liceul din oraş. Ceea ce căpăta de la Peluţa îi era tantei Lola foarte trebuincios, mai ales că boala fratelui cerea cheltuieli. „A venit – povestea Peluţa – şi m-a întrebat **la ureche dacă am auzit ce** se vorbeşte prin **oraş,** ce se spune la **radio** clandestin. Era foarte agitată, niciodată n-am văzut-o aşa, şi m-a surprins bucuria ei. Parcă îmi aducea cea mai fericită veste. ***Ce** se **spune,** tanti Lola ? am întrebat-o, **că** eu n-am auzit nimic.» «Draga mea, zice ea, e lucru sigur,

comuniştii se duc. **Cade regimul. Se schimbă** guvernul. **Şi** în Rusia, şi **în** toate ţările de **democraţie populară. O,** zicea ea, de-am **scăpa** odată de comunişti», şi-şi **făcea** mereu semnul crucii. Iţi spun, Manole, am rămas trăsnită. Nici nu ştiam ce să fac... s-o dau afară ? S-o descos **ca să văd ce e în** capul ei! «Dar dumneata nu ştii **că** noi sîntem **comunişti ?» – m-am răstit eu odată la ea. Şi-a pus mîna la gură** şi m-a privit **speriată.** «Maică – a început ea să **plîngă –, dar eu ţin foarte mult la dumneavoastră, şi la mata şi la to**varăşul Manole. **Aţi** fost aşa de buni cu mine...» «Ce rău ţi-au făcut dumitale comuniştii ? m-am răstit eu iar la ea. Ce averi şi **ce** ranguri ai pierdut dumneata din cauza comuniştilor ? Ai fost **vreo** pricopsită **sub** capitalişti ? **De** ce eşti dumneata aşa bucu-

roasă să plece comuniştii ? Ce cîştigi dumneata dacă pleacă ei ?» N-a mai zis nimic. S-a ruşinat, a plecat capul, a tras uşa după ea şi dusă a fost.“ „Cînd s-a întîmplat asta, Peluţo ?“ – se interesă Manole. „Acum cîteva zile, dragă. N-a mai venit, n-am mai întîl- nit-o, nici nu cred că mai vine, nenorocita ’ O să fie vai de capul ei cu bolnavul ăla în casă.“ „Ei, probabil că ăla i-a băgat tîmpe- niile astea în cap, sau cine ştie, frate-său ălălalt, preotul. Oameni mărginiţi, inconştienţi. Otice minciună, orice demagogie îi zăpăceşte. Ştii cum e coana Lola asta ? Ca o coafeză care citeşte colecţia de 15 lei şi visează că într-o zi va veni la ea un conte şi o va lua de mînă, şi o va urca într-o caleaşca de aur.“ „Şi dacă totuşi o să cadă comuniştii, ce-o să faceţi voi atuncea, pă unde scoateţi cămaşa aia roşie ?“ – răsună deodată răguşit şi dur vocea lui Pascale Mionocu. Avea ochii tulburi şi o expresie nouă pe chipul masiv, buhăit. O interogaţie şi o somaţie stăruiau, concentrate în sprinceana ridicată a ochiului stîng, şi în gura strînsă pungă. Manole îl privi atent şi îi spuse cu scîrbă „Te-ai îmbătat ca un porc, du-te dracu de te culcă !“ „Oho, nu te grăbi aşa, stai mai încet, domn secretar – făcu pe mierosu Mionocu. M-am îmbătat, ai ? Eşti un prost. Trăieşti cu capu în sac. Ei, află că aşa e, s-a dus dracu comunismu. Şi eu nu sînt frizerească, nu citesc romane de 15 lei. S-a dus, tovarăşele. Şi-o să vii la mine să te bag băiat de prăvălie la birt. Poartă-te frumuşel cu nea Pascale. Stai la locul tău şi zi mersi să scapi cu pielea întreagă.“ Manole îşi dădu seama că, deşi beat, Mionocu nu bate cîmpii şi că ceea ce spunea era de mult copt în capul lui, venea dintr-o drojdie pe care o păstrase ani de zile ca într-o putină ascunsă. „Peluţo, îmbracă copiii“ – spuse el încet, stăpînindu-se. Se ridicase în picioare cu fălcile încleştate, în tăcerea încordată ce se lăsase în încăpere. Cu mîna lui osoasă ridică paharul plin cu vin şi cu un gest scurt aruncă lichidul lipicios în obrazul gras al celuilalt. „Păduche, scrîşni el, sugi sîngele poporului ăstuia şi eşti gata să muşti. Mi-e greaţă şi să te strivesc.“ Apoi luîndu-şi

nevasta şi copiii deschise uşa şi ieşi, în timp ce bărbatul mătăhălos, prăvălit cu coatele pe masă, striga rostogolindu-şi în cap ochii

vineţi, bolnavi de ura ee se ridica într-un val **vîscos şi negru** din lăuntrul lui. **„O să** vă spînzurăm pe fiecare de cîte o cracă."

Polina stătuse **ca** paralizată tot timpul acestei discuţii. **La început** se uitase la Pascale batjocoritor şi tolerant, **ca** întotdea**una,** închipuindu-şi **că face o** glumă **proastă sau o mitocănie oarecare. Apoi** văzu **că** beţia **lui** conţinea ceva neobişnuit, **o pornire rea, cum se** întîmpla cîteodată cînd avea ceva ascuns pe suflet. Auzind ce spune, pe chipul ei **se** aşternu **o paloare in**tensă, iar expresia de largă disponibilitate sufletească, de îngăduinţă neprecupeţită şi ironie **uşoară dispăru,** făcînd loc unei concentrări adînci ce **o** îmbătrîni dintr-odată. Vedea cum din privirea tulbure, vînătă, şi din **gura** cu buzele crispate ale bărbatului ei, ieşea un fel de şarpe gros şi slinos, dezgustător, cu cap teşit, şuierător şi turbat de veninul din el. **Rămase** mută, **cu** ochii aţintiţi la el, şi nici nu înregistră cînd Manole şi ceilalţi deschiseră uşa şi **plecară,** ci auzi doar ultimile cuvinte ale omului ce **avea să** rămînă cu ea, şi **un** fior de gheaţă îi trecu **prin şira spinării.**

Suru şi-a luat în braţe **fetiţa speriată,** cu dreapta **a** apucat **palma** umedă **a** băiatului, şi a ieşit în noapte respirînd uşurat că **a scăpat** de tentaţia urîtă **de** a-şi murdări mîinile cu omul acela. Norocul ii surîse şi **găsi** un taxi întîrziat, o „Pobedă" scîlciată, care îi duse la gară unde se urcă cu ai lui în primul tren potrivit. **La** un **moment dat, pe** drum, Peluţa făcu ochii mari văzîndu-l **pe** Manole începînd **să** rîdă. Copiii dormeau cu capetele **pe** genunchii părinţilor, legănaţi, cu feţele transpirate de căldura vagonului. Nu se auzea decît ţăcănitul roţilor şi scîrţîitul pereţilor şi rîsul lui calm, zeflemist. „Ce-oi fi găsit de rîs Manole ? **Pe** mine nu m-a **distrat** deloc." **„Lasă, dragă,** n-a fost nici o **dramă. Am** cam dramatizat noi. I-am dat importanţă malacului **ăla de Mionocu fără să merite. El n-are nici** o idee în **capul** lui **ăla** cit **o** lubeniţă. Pentru **el ar** fi bun orice partid, cu condiţia **să-şi** redeschidă circiuma. **Are** realmente o minte de **găină.** Nu face **să-ţi**

baţi capul. Mai **degrabă** merită **să** discuţi cu tanti **Lola. Şi apoi** sînt şi alte lucruri, mai complicate, la ordinea zilei.

Avem de gîndit la noi înşine, că nici noi nu sîntem icoană de închinat...“ I-a depus pe ai Iui acasă, făcînd haz de reuşitul lor voiaj la Bucureşti, a făcut un duş, a mîncat zdravăn, cu o foame de lup, şi, luînd trenul în sens invers, s-a întors în Capitală.

într-o zi, Cernea primi scrisoare de acasă. Bătrînul îi scria foarte rar, ca dealtfel şi Vladimir lui – nu prea aveau ce să-şi spună în scris. Lucrurile pe care le discutau ei cînd se întîlneau erau mult mai complicate decît pot încăpea într-o scrisoare. Dar nici de întîlnit nu prea se mai întîlneau în ultimii ani. între ei se făcuse un gol – nu înstrăinare, pentru că şi unul şi altul se simţeau legaţi de aceeaşi veche afecţiune şi mai ales de un consens foarte vast, greu de definit, de natură spirituală. Scrisoarea primită acum de Cernea, de la tatăl său, ca întotdeauna laconica, cuprindea, printre cîteva fraze de convenienţă, tipice vechii concepţii despre epistole a provinciei, o informaţie, şi ea destul de zgîrcită, dar de natură să-l scoată brusc pe Vladimir din preocupările, atît de absorbante, ale zilelor acelea. Maică-sa se îmbolnăvise şi, după cum reieşea din scrisoare, nu acum, ci mai de multişor, de vreun an. Lui nu-i spusese nimeni nimic, iar în acest interval de timp nu mai dăduse deloc pe acasă. Ştia că ai săi sînt bine, sănătoşi şi-şi duc bătrî- neţea, dealtfel nu prea avansată —• tatăl de-abia împlinise 62 de ani, iar mama făcuse 65 —. cu aceeaşi robusteţe şi energie de totdeauna. Catarina Cernea ştia să brodeze frumos. – învăţase în sat, de la maică-sa şi de la bunică-sa, mari meştere în ii şi în fote cu alesături graţioase şi complicate •— şi după ce ieşise Anghel la pensie, începuse să lucreze şi pentru străini. Pensia era mică, iar ei fuseseră învăţaţi să trăiască binişor, adică să nu le lipsească nimic din strictul necesar. Aveau amîn- doi gust, mîncau de plăcere, „nu ca animalele“ cum spunea Anghel.

Iar de la Vlad nu numai că nu cereau, dar refuzau cu demnitate şi mîndrie orice ajutor bănesc. Vcniţi chiar de la fiul lor, banii nemunciţi de ei li se păreau pomană. Desigur,

nu-i spuneau asta lui Vlad, dar el înţelesese şi nu insista. Tot ce-şi permitea erau micile cadouri – destul de searbede în condiţiile unui comerţ ruinat de război, de blocada externă, de reorganizarea producţiei spre industria grea –, cadouri aduse în vizitele făcute acasă mai ales cu prilejul sărbătorilor.

Recitind scrisoarea bătrînului, Vladimir Cernea simţea o dureroasă stringere de inimă. De aproape un an mama sa se îmbolnăvise şi el nu ştia nimic. De ce ? Ei îl excluseseră voit din intimitatea lor mai dificilă, acum, la bătrineţe ? Sau el devenise nepăsător faţă de bătrâneţea părinţilor ? Poate ei nu îndrăzniseră să-i tulbure ceea ce considerau a fi liniştea necesară obligaţiilor de ordin superior, intereselor infinit mai largi decît umilele lor nevoi. Poate nu mai cutezau să facă vreun gest de natură să spargă clopotul de sticlă unde îl vedeau închis ermetic, cu ideile şi autoritatea lui oficială. Scrisoarea îi extrapola acutele frămîntări de ordin politic şi moral general în spaţiul propriei sale vieţi afective. I se părea că există o concordanţă amară între cele două planuri şi ceea ce imputa cu nemulţumire, chiar cu vehemenţă cadrului general, regăsea acum în perimetrul existenţei sale individuale. Aceasta îi dădea o stare de depresiune şi ruşine, de revoltă împotriva sa însuşi cum nu mai cunoscuse pînă atunci. Se îngrozea la gîndul că poate ceva uman deosebit de preţios, unic şi indispensabil, se alterase în el şi, ca un păcătos, simţea nevoia imperioasă a spovedaniei şi iertării. Această exagerare psihologică, viziunea prăpăstioasă, starea de alarmă a conştiinţei, sentimentul de vinovăţie, de putrezire interioară nu aveau să ţină mult. Întîlnirea cu tatăl său a readus totul în matca firească. Amintirea acestui zbucium sufletesc nu avea să piară însă niciodată, punîndu-şi pentru totdeauna pecetea pe simţirea lui. Adăugat la cutremurul lumii de afară, acest proces de conştiinţă deschisese o falie adîncă în sufletul lui pe care avea s-o simtă mereu, ca un infarct moral.

Cînd Vladimir i-a spus lui Suru că are intenţia să dea o

fugă pînă acasă, la bătrîni, era într-o sîmbătă dimineaţa. „Plec cu trenul, la prînz, şi pînă diseară sînt acasă. Mă întorc luni în

zori.“ Suru i-a replicat spontan : „la-mă, mă, şi pe mine 1 Să văd şi eu tîrgul ăia grozav, plin de peşte“. Cernea l-a poftit cu braţele larg deschise, crezind că glumeşte. Suru nu glumea. Pe de o parte, avea chef de plimbare, iar pe de altă parte vrea să vadă „cuibul“ prietenului său şi, mai ales, pe „bătrînul“. „în fond, poate că e chiar mai bine, îşi zicea Cernea, dîndu-şi seama că n-are cum să-şi descurajeze prietenul. Poate e chiar mai bine... dacă bătrînul c abătut, vizita aceasta niţel protocolară o să-l învioreze, o să-l facă să-şi dea importanţă.“

Au ajuns, intr-adevăr, spre seară, schimbînd rapidul cu trenul local. Oraşul N. era punct terminus de cale ferată. Cernea nu anunţase că vine. A ciocănit şi a intrat direct în casă realizînd eît de nimerită era prezenţa lui Suru. Venind de la gară pe jos, traversaseră aproape întregul oraş, şi deşi Cernea alesese arterele mai importante, impresia de lentă putrezire a tîrgului de graniţă, odinioară capitală de judeţ, nu putuse fi atenuată. Fără Suru, fără ironiile lui amicale, ar fi resimţit mult mai dureros reîntoarcerea în trecutul agonic, reintrarea în cochilia ce se năruia sub povara îmbătrînirii şi uitării. Casele se făcuseră mici, gardurile erau strîmbe, lăsate, zidurile îşi arătau. într-o impudica panoramă de spital, rănile igrasîei pînă la cărămida puhavă, cangrenată. Prăvăliile de pe strada principală, solide şi prospere cîndva, păreau improvizaţii sordide, fără trecut, dar cu deosebire fără viitor. Şi oamenii pe străzi arătau şterşi, clorotici, lipsiţi de viaţă – fantomele unui oraş ce începea să semene tot mai mult cu un cimitir. Prezenţa Iui Suru ÎI ajută să suporte junghiul încercat la intrarea în casa părintească. în vechea cameră de zi, Anghel Cernea, cu spatele întors spre uşă. tocmai împăturea un maldăr de rufe proaspăt spălate. Ii izbi mirosul de leşie, de cîrpă jilavă şi un aer închis, greu, ca în încăperile cu mulţi copii. Pe un fotoliu vechi, cu o husă decolorată şi destrămată, mama lui VJad asculta, cu un aer absent, aparatul de radio hirîind în surdină. Pe marginea

patului, şezînd parcă pe loitra carului, gata să se ridice în orice clipă să mai împungă cu coada bicluşcil crupele mari ci leneşe ale boilor, moţăia un ţăran bătrîn în care Vlad recunoscu anevoie pe vărul mamei sale din Udupu, Mărin Gruia. „Sine v-am găsit“ – strigă Vlad, deschizînd uşa la perete şî făcîndu-î pe toţi să tresară. Apoi, pentru a le reteza încă din embrion mirarea şi emoţia, pentru a nu le mai lăsa timp să se sperie, să se fîstîcească, se repezi, străduindu-se să fie cit mai firesc, îşi sărută mama pe obraji şi pe părul alb, îşi îmbrăţişa cu o simulată asprime bărbătească tatăl şi strînse mîna aspră a bătrînuluî unchi de la ţară. 11 prezentă apoi pe Suru şi se aşează cu acesta pe pat, luînd **o poză** cît mai degajată, dînd tuturor să înţeleagă că protocolul se terminase şi că acum puteau vorbi ca şi cînd s-ar fi aflat împreună de cînd lumea. Catarina Cernea îmbătrînise prematur. Altele la vîrsta ei duceau încă în spate case grele. Cînd o văzuse Vlad ultima oară era încă în putere. Şi acum arăta tot aşa masivă, ca o buturugă, cu mîini mari, vînjoase. Nici faţa nu 1 se schimbase prea mult. Acelaşi nas deformat într-un accident pe la cincizeci de ani, aceeaşi buză de sus tăiată, mai scurtă, fă- cînd-o tot timpul să pară că e pusă pe glume. Încadrată de părul alb, faţa lată era tot atît de ciocolatie, iar ochii negri, seînteietori altădată, trimiteau o privire grea contrastînd izbitor cu zîmbetul involuntar al gurii. Firesc, primul subiect al discuţiei fu starea sănătăţii mamei. Bătrîna vorbea şi gîndea aproape ca întotdeauna. Se plîngea însă de slăbiciune, de pierderea puterii. „Nu mai sînt bună de nimic, maică, abia mă mişc de ici-colo prin casă... Bietul taică-tău e topor de oase... le face **pe** toate săracu...“ Vlad o descosea mereu : „ameţeli ai ?... dar capul te doare ? dar inima, dar stomacul ? şi cine te-a văzut ? şj ce-a zis doctorul ? şi ce ţi-a dat să iei, şi cum te-ai simţit pe urmă...“ Ei îi făcea plăcere să răspundă. Explica totul cu lux de amănunte, iar cînd fiul n-o mai întrebă, începu ea să depene istoria bolii, repetînd şi mai amănunţit cele spuse înainte.

Cernea îşi dădu seama că în comportamentul ei se modificase ceva. Nu-i scăpă nici faptul că nu-l întrebase nimic despre el, ceea ce niciodată nu se mai întîmplase. Altă dală nu se mai sătura să-l **asculte vorbind. Acum toate** gîndurile **i** se învîrteau **în jurul** bolii, devenită obsesie. Au ascultat-o îndelung, pînă cînd a tăcut, obosită, golită de tot ce o interesa. Anghel i-a dat să mănînce ceva uşor – mînca din ce în ce mai puţin – şi trimi- ţîndu-i pe ceilalţi în odaia mare din faţă, **a** rămas s-o culce pe bătrînă. Apoi sa repezit la bucătărie. Filosof epicureu rustic, îi plăcuse întotdeauna să-şi suflece mînecile şi să treacă lingă plită, să taie, să frigă, să prăjească, să aranjeze. Făcea o mămăligă cu nimic mai prejos decît a Catarinei. Vlad îl urmă, dorind să schimbe cu bătrînul cîteva cuvinte deschis, între patru ochi, despre boala mamei. Anghel Cernea nu se schimbase prea mult. Vlad îi cerceta trupul încă atletic, deşi bine învelit în osînză, pîntecul proieminent dar nu prea disproporţionat pentru că şi pieptul îi era mare, grumazul gros, în stare să **nu** se **frîngă** sub un sac de cartofi, braţele lungi cu mîini grele dar îndemînatice, **şi** găsea **că** anii şi greutăţile nu devastaseră fiinţa tatălui **său.** Avea o **faţă** mobilă, expresivă, dar se vedea că învăţase să şi-o controleze, ascunzîndu-şi sentimentele sub o mină **sobră.** Era aceasta **una din formele de** manifestare **a** talentului actoricesc .'nativ al bătrînului, scînteietor odinioară, cînd înveselea o nuntă întreagă cu spiritele lui spontane, puse în valoare cu o rară artă de mim, sau cînd recita de te înfiora „Regina ostrogo- ţilor“. Faţa lui **pătrată, cu trăsături** mari, **degaja bărbăţie, o** bărbăţie încă verde, accentuată şi de frumoasa mustaţă deasă şi aspră pe care o **cănea, potrivind-o** zilnic cu foarfecă. Ii **spuse** clar lui Vlad despre ce era vorba – **o** congestie cerebrală produsă cu aproape un an în urmă, vindecată numai pe jumătate şi repetată recent, abia de două săptămîni. Medicul nu dăduse un pronostic sigur – putea s-o mai **ducă un** timp aşa, **precum** putea **în** orice

clipă **să facă un** accident vascular fatal. Suferea **de o** scleroză intracraniană foarte avansată, cu mult **peste** limita vîrstei, agravată din nu se ştie ce cauze, şi fără nici o **perspectivă. Anghel** Cernea vorbea despre această **precară** situaţie a femeii cu care împărţise plăcerile, bucuriile **şi** amărăciunile vieţii, timp **de** patruzeci de ani, mîhnit, dar fără dramatism, cu **o** obiectivitate

cc-i păru lui Vlad cam rece. Căci el era răscolit, anumite baiere ale inimii i se slăbiseră rău. Retrăia cumva starea aceea din copilărie, cînd, certat de cineva cu duritate, părăsit de un prieten sau pedepsit pe nedrept, avea impresia că a rămas singur pe lume, că toate legăturile s-au tăiat şi pluteşte la voia întîmplării, purtat de vînturi necunoscute, străine. Povestind şi explicînd, Anghel Cernea îşi făcea treaba cu îndemînare şi vioiciune. Maică-sa, întrerupîndu-şi viaţa activă, nemaiputîn- du-şi îndeplini rolul în familie, lăsase un gol adine. Ea acoperise o viaţă întreagă, cu energie şi pricepere, funcţiile vitale ale gospodăriei. Ceea ce descoperea acum cu admiraţie Vlad, era că taică-său reuşise să umple rapid acest gol, să preia şi să îndeplinească, fără să se plîngă, chiar cu pasiune, posturile de comandă rămase vacante. Bătrînul prăji cîrnaţi, făcu omletă, scoase brînză, murături, aduse din magazie cîteva sticle cu vin şi puse tnasa. Cu gurile pline de salivă, începură cu toţii să laude opera bătrînului. Fălcile începură să-şi facă plăcuta lor datorie cu grabă şi sîrguinţă. Doar moş Marin Gruia se arăta mai cumpătat, savurînd pe îndelete dumicaţi! cuviincios strecuraţi pe sub mustaţa albă, aspră şi stufoasă. Băură vin şi se încălziră, iar Anghel Cernea, îmbujorat, părea să-şi regăsească încet, după anumite semne recunoscute de Vlad, ceva din vocaţia de mare amfitrion de altă dată.

Discuţia ce avea să-î ţie trezi aproape toată noaptea pomi de la o întrebare pusă de Vlad, dintr-o doară, unchiului său din Udupu. O întrebare convenţională, cam de genul „ce mai e pe acasă, moş Marine ?“ Moş Mărin parcă atîta aşteptă, căci se pomi, mai întîi timid, rar, măsurat, apoi din ce în ce mai aprins, să-şi verse necazurile. Pe Mărin Gruia, Vlad îl cunoştea din copilărie. în timpul vacanţelor, atît vara, cit şi iarna, de sărbătorile Crăciunului, stătea la el la ţară

săptămîni întregi. Simplu cioban în tinereţe, cu o zestre a muierii de cîteva pogoane de pămînt, harnic, puternic şi neobosit ca un bou de jug, cu o nevastă strîngătoare şi devotată, punîndu-şi copiii de mici la treabă, muncind de dimineaţă pînă noaptea, toată viaţa, fără întrerupere, ajunsese spre băirîneţe ceea ce se numeşte un ţăran înstărit. Cînd se ducea la Udupu, unchiul său îl lua pe Vlad la vie, la culesul porumbului, la tăiatul cînepii... Porneau noaptea cu carul pe drumurile prăfoase ale cîmpiei, legănaţi monoton, ca pe o mare liniştită, sub văpaia lunii pline. I se părea că trece printr-o feerie plină de fantasme amestecate cu visele scurte din somnul mereu întretăiat de hurducăturile roţilor grele şi de opririle boilor. Niciodată nu mîncase ceva mai gustos decît hrana simplă a acestor ţărani, dimineaţa, Ia răsăritul soarelui, pe cîmp, la capătul locului unde dejugau animalele obosite. Niciodată nu aşteptase cu mai multă nerăbdare şi plăcere o cină, decît în amurg, în curtea acestui ţăran, cînd tigaia sfî- rîia pe vatră şi mămăliga groasă bolborosea în ceaunul negru pe pirostrii, în fumul înţepător ce se ridica din hogeac şi se amesteca leneş cu ţărîna dulce a satului. Aerul era îmbibat de mirosuri proaspete, în care se distingeau parfumul ierbii atunci cosite, aburul acrişor al bălegarului din grajd, izul de fermentaţie al fructelor putrezite prin curte şi efluviile ridicate de pe vetrele salului, unde femeile mestecau cu lingurile lor de lemn tocite, roase de dinţi, laptele proaspăt pus la fiert, jumările de ouă, untura cu came topită, răsturnînd pe cîrpător mămăligile mari, cît roata carului. Alteori asfinţitul îi prindea Ia bostan şi acolo, la ultimele licăriri ale zilei ce murea, alegeau pepenii galbeni crăpaţi de fulgerul soarelui, răscopţi, parfumaţi şi înecăcioşi, şi lubeniţ.ele călduţe, cu miezul roşu ca sîngele, şi după ce

spărgeau aceste miraculoase ror.de ale pămîntului işi îngropau dinţii şi buzele în carnea lor dulce, minjindu-se pe tot obrazul, pînă cînd burta le sta să plesnească. Toamna lua parte la spectacolul festiv al culesului viilor şi apoi seara, rupt de oboseală, Ia frenezia ritualului, păstrat din antichitate, regizat poate prin aceste locuri de însuşi Zamolxe, al stoarcerii boabelor în jgheab, cînd capul familiei îşi sumeţea izmenele de cînepă pînă; us de genunchi şi, după ce se spăla îndelung cu săpun şi se sfinţea cu agheazmă pe picioare, începea să piseze strugurii cu opinteli, **ca pe o argilă pentru cărămizi,** în timp ce **pe caneă curgea mustul negru,** dulce **şi** lipicios din **care copiii** beau ulcică **după ulcică pînă** îl **apuca** pîntecaria. Vladimir **Cernea** ştia **că în** spatele acestor momente de supremă poezie ale satului se ascun**deau munca** zilnică **de rob a** ţăranului, mizeria şi sărăcia atîtor familii, bolile copiilor, promiscuitatea, bătrîneţea trista a unor oameni terminaţi **la** jumătatea vieţii, şi totuşi nu se putea **stă-** pîni nici acum, **la** maturitate, să nu se gîndească cu nostalgie **şi** regret la acel **miraj al atmosferei de la** ţară, **de** care se îmbătase odinioară.

Acum moş **Mărin** Gruia îmbătrînise de **tot,** avînd mai bine **de 75 de ani.** Trupul îi era încă drept şi vînjos, dar slăbit, **aproape descărnat; obrazul** ars de soarele atîtor veri, de geru**rile,** brumele şi chiciurile atîtor ierni **se** uscase, **iar** pometii şi maxilarele îi **ieşeau** în relief, sub pieliţa zbîrcită, ca la caii tri**mişi să pască pe** rîpe pietroase pentru a muri. Miinile mari, **cu palmele** bătucite, zgrunţuroase ca suprafaţa cărămizilor, îi **tremurau** uşor. Răspunzînd la întrebarea pusă într-o doară de ■**nepotul său, bătrînul se apucase să vorbească** atît de orop**sit** şi **tenebros,** încît **nu** se putea, oricît ai fi vrut **să** iei **lucrurile în glumă, sau pe deasupra, să** nu-l asculţi cu luare **aminte** şi gravitate. Ţăranul acesta bătrîn **se** adresa parcă nu **numai celor de**

faţă, ci timpului, istoriei, unui destin ridicat în **faţa sa ca o** stîncă **gata să se** prăbuşească. **Mărin** Gruia, cu toată familia lui, ajunsese **în sapă de** lemn. **„Păi** bine, mă băiete, să **merg eu pe** uliţă împleticindu-mă, de **să creadă** lumea că m-am **îmbătat ? Să** treacă oamenii **pă** lingă mine şi să-mi zică în bat**jocură ■—** ce, **bă nea** Mărine, o luaşi dis-de-dimineaţă ? Nu e **ruşine pentru părul meu alb ?** Pot eu **să Ie spun că mă** clatin **pe picioare** de **foame, că n-am** mîncat de **trei** zile decît cor**coduşe ?“ „Dar de** ce, bre ?“ încercă **să înţeleagă Vlad,** alde **matale aveaţi** patului plin de la un an la altul, aveaţi oi, vaci, vie, **grădină,** coşarea era plină cu butoaie de vin şi putini de brînză, cu coşuri **de** ouă, cu nuci...“ „Mă, nepoate, tu n-auzi că nu **mai am** nimic ? **Am** dat tot la impozit **şi la** cote, n-am mai rămas cu nimic. Nn mai am deci decît pămîntul – şi nu mai sînt în stare să-l muncească, nici eu nici ai mei. Şi datorii, mă, datorii la stat de nu le mai ştiu socoteala. Tuşe-ta s-a prăpădit acu vreo doi ani, **a** băgat-o **în** pămînt necazul. Ilie, feciorul ăl mare, cit un munte, îl ştii, e o umbră, mai mult zace. Ficaţii... I-a mîncat ficaţii stabilizarea aia din ’47. Păi noi aveam doi saci de bani, înţelegi tu ? Sudoarea noastră pă cinci ani de zile, că strînse- sem să mai luăm niscai pămînt. De cînd a căzut Ilie, de anul trecut, mi s-a tăiat mina dreaptă. A mai rămas Ion şi nurorile. Pă Ion l-au luat astă-avară. E în **Bărăgan. I-a** făcut majuru acte de sabotor.“ „Da, stai, unchiule, lămureşte-mă şi pe mine, ce cote, ce impozite plăteşti dumneata, de nu-ţi mai rămîne nimic... ? Cît aveaţi, cinsprezece pogoane ?“ „Pai m-au băgat Ia chiaburi, mă băiete. M-au scos din rîndul lumii. După ce-am muncit o viaţă întreagă, din viul nopţii pîn’la asfinţit, am ajuns duşman.“ Faţa obosită, chinuită, a bătrinului, părea iluminată de o adîncă mirare resemnată, apoi din cînd în cînd chipul lui **se** transforma într-un semn de întrebare încordat. Ochii arzători, duşi în fundul capului, cereau o explicaţie, un răspuns, o lămurire cit de mică. Vlad şi-l amintea din anii copilăriei şi adolescenţei lui, masiv, parcă cioplit în piatră, cu umerii lăţi, pieptul ca un mal, şi mîinile, adevărate macarale ce ridicau sacii de grîu la spinare parcă ar fi fost umpluţi cu paie sau cu frunze. îi

răsărea în faţa ochilor familia lor de ţărani, harnici, dîrzi şi puternici, îndîrjiţi să supună pămîntul şi să-i stoarcă vlaga. Nu ştiau ce e odihna, cruţarea, nu aveau timp nici să vorbească între ei, înţelegîndu-se mai mult prin monosilabe şi semne, sincronizîndu-şi cumplitul consum de energie dintr-un instinct comun – legătura de fier ce-i unea în toate. Tot anul semănau, săpau, culegeau, cărau, vindeau, ei mulţumin- du-se cu mai nimic, dominaţi de o singură idee, arşi de o unică sete, devenită boală de nelecuit – să cumpere pămînt. Niciodată nu tocmiseră om străin la lucru, nici nu puteau concepe să scoată **un ban** din cîrpele lor tăinuite, pentru a-l da altuia. Ei de ce aveau braţe, de ce aveau putere de muncă şi voinţa aceea de piatră ? Nu-şi puteau imagina banii decît veniţi spre ei din mîinile grînarilor, cîrciumarilor, ale negustorilor de brînză şi carne, ale cumpărătorilor de Ia piaţă – şi plecînd doar într-o singură direcţie, spre o singură mină, aceea ce le-ar fi oferit înscrisul de proprietate al unui nou pogon de pămînt. „Dar cine te-a băgat pe dumneata, unchiule, la chiaburi ?“ – îl mai întrebă Vladimir, deşi întrebarea i se păru superfluă, chiar stupidă şi se ruşină în sinea lui că o pusese. „Cine să mă bage, taică – răspunse bătrinul simplu şi aproape senin, cum răspunzi unui copil aflat la vîrsta cînd încă nu reuşeşte să înţeleagă lucrurile cele mai evidente şi de aceea trebuie să fi răbdător şi calm cu el –, cine să mă bage, regimu, comuniştii !“ Se uita Ia el şi la Suru **ca** la nişte **oameni** ce ţi-au ucis copilul sau ţi-au incendiat casa şi te-au lăsat pe drumuri – şi se prefac, miraţi că nu ştiu. El le vorbise lor deschis şi sincer, din inimă, ea propriilor lui fii, ştiind însă că ei sînt „regimul“, că ei, sau alţii ca ei, l-au făcut chiabur, i-au luat plinea de la gură, i-au răpus şi i-au împrăştiat familia. Nu le arăta însă nici o duşmănie, nici o ură, parcă îi iertase, ca şi cînd ar fi ajuns la concluzia că nici ei nu sînt vinovaţi, că o forţă mai mare decît ei îi împingea de la spate, că şi unii şi alţii erau victimele aceluiaşi destin nemilos şi viclean, pus să încurce lucrurile, să-i transforme pe oameni în hăituiţi şi hăi- tuitori, în judecători şi condamnaţi. Vlad se întreba : „oare dacă ar fi acum în faţa primarului şi a şefului de post de la el

din sat, s-ar uita la ei tot cu aerul acesta de martir capabil să-şi înăbuşe ura şi să vadă peste oameni, dincolo de ei, ceea ce-şi închipuia că este o fatalitate atotstăpînitoare nuşcînd mereu fiinţele omeneşti şi aruncîndu-le unele împotriva altora, pentru a se distra la spectacolul suferinţei ?“ „Dar colectivă aveţi în comună ?“ – îl mai întrebă el pe bătrîn. „S-a făcut ceva... s-au înscris cîţiva nepricopsiţi, oameni săraci da leneşi, fără tragere de inimă şi fără pricepere. Mozdrogolesc ca vai de ei pămîntul luat în patruşcinci de la Angeleşti, patru sute de pogoane, cîte o sută de Ia fiecare din fraţi. îl ară tractoarele de la semeteu

din Izbita, că altfel ar cămine pîrloagă. Vin ăia cu echipele în fiecare duminică, Lat pe la porţi... Iese cîte o muiere sau cîte un bătrîn, clinii latră, dau cu pietre în cîini şi îi drăcuie. «Lasă, lele, că mai venim noi», strigă ăia. Şi săptămîna ailaltă vin din nou. Orăşeni, nici nu ştiu ce e aia o grapă, n-au pus mina pă o sapă în viaţa lor, cînd se întâlnesc cu un bou pe uliţă se lipesc de gard. Bat din gură. C-o fi, c-o păţi, hai la colectivă c-acolo e fericirea pă pămînt. Nişte fluieră vînt. La mine nu vin, le-a scris majuru numărul de Ia casă pe hîrtie. «A 1 – zice cînd trec, ăsta e chiabur», şi se duc pe partea ailaltă. Le-o fi frica. Au văzut şi ei prin afişe, pîn' jurnale că chiaburu e bandit şi se gîndesc să nu le dau cu toporu în cap. Dumnezeu ştie unde-o s-ajungem, da io crez că satu nostru să duce, ţăranu n-o să mai fie ţăran." Apoi deodată se înmuie, ca într-un plîns dinăuntru, şi vocea i se stinse, a deznădejde şi rugă. „Păi bine, mă băiete, să viu eu la tine şi să nu pot să-ţi aduc o damigeana de vin ? Ce fel de om mai sînt io, ce ţăran ? Din pămîntul şi din munca mea ?" El nu întreba pe aceşti oameni veniţi de la Bucureşti, comunişti mari, de la centru, dacă nu se vor lua măsuri, dacă nu se va schimba ceva. Din străfundurile lui. o răbdare şi o tărie sufletească mai puternice decît soarta, de bună seamă moştenite de la moşi şi strămoşi, făceau ca pieptul odinioară de uriaş, acum uscat, să reziste celor mai grele lovituri. îl durea însă orgoliul rănit – să ajungă el să vie la rude, de la ţară, cu mîna goală, ca un calic 1 Să nu mai poată da el unui nepot un pahar din vinul lui, limpede ca un rubin, stors din rodul pămîntului muncit cu mîna lui toată viaţa... Iată ce putea să-i topească inima împietrită în seara aceea, înăbuşindu-i glasul, aproape de plîns ! „Dar bine, taică, interveni Suru în discuţie, simţind că lucrurile alunecă pe o pantă emoţională în dezacord cu temperamentul său, dar dumneata nu te-ai plîns nicăieri, n-ai făcut nici un memoriu, ai stat aşa cu braţele în sîn ? De ce nu te-ai dus la judeţeană de partid, de ce n-ai venit la Bucureşti ? Pînă la Comitetul Central să fi mers să-ţi cau(i

dreptatea ![il] ..Eu nu te cunosc pe dumneata, dar dacă eşti prieten cu nepotu-miu Vlad, poci

să-ţi răspund. Cum să bat eu, om bătrîn de aproape obzecî de ani, drumurile ţării după dreptate ? Cu cine să mă judec eu, că nu m-am bătut şi nu m-am omorît cu nimeni. N-am obijduit nici un om ca să mă duşmănească. Pă mine mă ştie tot satul de cînd eram flăcău şi plecam cu oile oamenilor în bent. M-am înţeles cu toată lumea, ne-am respectat şi ne-am ajutorat. Dă cine să mă plîng io acum, dă majur, dă primar ? Păi oe, ei fac dă capul lor ? Ei ştiu şi ei bine că nu sînt chiabur, da dau din umeri şi tac, ce pot să facă ? Ce, numai pă mine m-a trecut pe nedrept la chiaburi ? Dumneata nu vezi că la mijloc e o politică ? Că regim-osta vrea să-I desfiinţeze pe ţăran ?“ „E, uite, aici greşeşti dumneata, taică. Te-ai împăcat cu ideea asta complect falsă, şi ţi-ai acceptat soarta fără să mişti un deget. Păi tocmai, că nu asta vrea regimu – să-i desfiinţeze pe ţărani! Partidul nostru ţine la ţărani ca şi la muncitori, şi vrea să-i scape şi pe unii şi pe alţii de viaţa grea pe care au dus-o în trecut. Că şi dumneata, după cîte am înţeles, ai muncit din greu, n-ai dormit pe trandafiri. Şi mijlocaşul care s-a mai înstărit, tot rob al pămîntului a fost! Pe fiecare l-a înrobit pămîntul. Noi vrem ca ţăranul să ajungă şi el liber – adică nu numai să nu mai fie exploatat de moşieri şi chiaburi, dar să nu mai cadă nici în robia pămîntului, să nu-şi mai mănânce zilele, pe ale lui şi pe ale copiilor lui, ca să adune bani să cumpere pămînt. Pămîntul nu poate să fie al unuia sau al altuia, unchiule, pămîntul e al tuturor, cum e şi aerul şi apa. Şi de unul singur nu poţi să lupţi cu el, că te răpune, îţi stoarce toată puterea şi te înghite. Noi vrem ca toţi ţăranii să se unească şi să muncească împreună, nu cu sapa şi cu plugul cu boi, cum ai făcut dumneata toată viaţa, ci cu tractoare, cu maşini, cu agronomi, cu chimicale. Iar în ce priveşte necazul dumitale personal, e desigur o eroare. Dumneata poţi să spui că nu te priveşte asta, dar în momente revoluţionare, cînd se schimbă o lume cu alta, se fac şi greşeli, se întîmplă ca un număr de oameni să sufere pe nedrept. Greşelile se îndreaptă pînă la urmă, cazurile particulare se rezolvă, iar lumea merge înainte spre mai bine.“ Moş

Marin Gruia stătea cu capul în jos şi frămînta între degete un miez de pîine. Era greu de ştiut dacă a ascultat, şi cît a înţeles din tirada lui Manole Suru. Poate îi răsunau în urechi vorbele orăşenilor din echipele duminicale de Lămurire, care veneau şi plecau aruncînd sfaturi peste gard, în lătratul cîinilor, unii din ei neştiind nimic despre sufletul şi judecata ţăranilor, plămădite în lunga vieţuire pe bătătura satului. Şi Vladimir Cernea privea în jos, făcîndu-şi de lucru cu un cuţit pe care îl răsucea pe toate părţile cu îndîrjire. Explicaţiile lui Suru – desigur, logice în esenţa lor principială – nu numai că nu-l satisfăcuseră, dar îl făceau să se simtă jenat. Prietenul lui vorbise just, cum se spune, dar ca la seminar la şcoala de partid, în faţa unui interlocutor preocupat de teza politică, nu ca unui ţăran îngenuncheat de o samavolnicie revoltătoare, la vîrsta cînd oamenii cinstiţi sînt înconjuraţi în sat cu veneraţie, ca nişte patriarhi. „Nu ca unui om – îşi spuse Vlad – cu adevărat superior, capabil, într-o asemenea durere, să-şi păstreze nu numai mintea limpede, dar şi demnitatea, să nu se prăbuşească în disperare şi violenţă, într-o ostilitate distrugătoare.“ Işi dădea şi el seama, desigur, că este vorba de o eroare, dar a-i explica oropsitului mecanismul producerii nedreptăţii, cadrul general pozitiv în care ea se naşte, curentul larg al bunelor intenţii ce o scaldă – şi ca atare semnificaţia minoră a erorii şi a suferinţelor, determinate de ea, i se părea a fi, conştient sau nu, cinism. „Unde am mai auzit eu de asta •— îşi frămînta mintea Vlad –, la cine oare ?“ Şi deodată îşi aduse aminte că La el însuşi. Se văzu în aceeaşi lumină în care îi apărea acum Suru. Ca într-o străfulgerare întrezări şi el conturul resortului comun ce le determina în aceeaşi măsură reacţiile, raţionamentele, comportamentul şi se cutremură. Un asemenea gind trebuie să fi stat şi la baza a ceea ce i se păruse fatalism în atitudinea unchiului său. Această revelaţie se stinse ca o scînteie în noapte şi întunericul se închise la loc, lăsînd privirile să vadă atît cît se obişnuiseră.

„Dar de ce, domnule Suru, trebuie să se repete şi la noi, neapărat, greşelile făcute de alţii ?“ •— se auzi deodată vocea, încărcată de o uşoară tensiune, a lui Anghel Cernea. Pînă atunci se arătase indiferent la discuţie, închis în sine, arborînd rolul unei gazde neutre. Dădea să se înţeleagă acum că vroia să iasă din neutralitate. Vorbise fără nici un arţag, netrădînd nici o intenţie de a-l înfrunta pe Suru, dar faptul că ceea ce spunea era îndelung şi profund gîndit, nu scăpă nimănui. „Ei, nene Anghele, răspunse Suru cu o familiaritate neforţată, matale nu ştii că omul nu învaţă decît din propriile-i greşeli ? Că fiecare trebuie să se lovească cu capul de pragul de sus ca să-l vadă pe ăla de jos ?“ „Domnule Suru, dar aici nu e vorba de greşelile dumitale sau ale mele, ale unui om deci, pe care pot să le înţeleg şi să le neglijez, cum faci dumneata. Eu am în vedere greşelile regimului. Am auzit şi eu, şi am şi citit despre «deschiaburire». Vrem să aplicăm aceeaşi tactică Ia noi ? Să spunem că dacă a mers în altă parte, merge şi la noi şi nu ne interesează urmările ?“ Suru încercă să-l întrerupă, dar bătrînul îl opri, calm şi politicos : „Domnu’ Suru, n-am terminat. Fiindcă eu cred că e vorba de altceva. După socoteala mea, dumneavoastră, partidul, conducerea ţării, n-aveţi coraju să spuneţi : stai, dom’le, io nu fac aşa, c-aşa e greşit! Io merg pă alt drum, mai bun. Ei, asta nu-mi place mie, domnu Suru, lipsa de coraj. Şi dacă vrei să-i zic pă nume, slugărnicia. Adică dumneata preferi s-o iei razna, în loc să mergi pă drum drept, ca să ajungi tot acolo ? Apoi să nu vii tot dumneata mîine, poimâine şi să zici că nu ştiu care «a deviat» şi să-ţi ceri scuze !“ Suru nu avusese de multe ori de-a face, printre oamenii simpli, cu o gîndire atît de serioasă şi adîncă, bazată nu numai pe realitate, ci şi pe intuiţia mecanismelor politice cele mai subtile. „Desigur, e şi ce spui

dumnea- tale, conveni el. Dar în treaba asta foarte complexă care e revoluţia, noi trebuie să pornim de la o concepţie de clasă verificată istoriceşte.“ Nu prea fu însă nici el mulţumit de această explicaţie, simţindu-se mereu încolţit de privirile pătrunzătoare ale bătrînului. Vlad interveni şi el – mai mult mecanic. „De unde ai scos dumneata, tată, că la noi e o linie a «deschiaburirii» ? Ai auzit sau ai citit dumneata, undeva, că ţărănimea mijlocaşă din România trebuie deschiaburită ? Că ţăranul mijlocaş trebuie distrus ? Eu nu zic- că nu sînt cazuri ca al lui nea Marin. Sînt ! Dar astea sînt provocate de idioţi sau de lichele. De indivizi orbiţi de ură şi răzbunare. Dar nu e o luptă a regimului împotriva lui cutare sau a lui cutare, a lui nea Mărin sau a altuia. Regimul nu are nimic cu el nici politic, nici personal. Dimpotrivă, linia noastră Ia sate este, după cum ştii şi dumneata, alianţa cu ţărănimea mijlocaşă...“ „Măi Vlade – îl opri taică-său uşor dojenitor, dar mai mult cu lehamite în glas –, eu vă arăt fapte şi voi îi daţi cu vorbe. Tu spui că regimu n-are nimic cu Mărin Gruia de la Udupu. Io te cred. Da nu asta discut. Io spun că de ce e posibil ca atîţia gospodari de frunte din sate să fie distruşi. Tu nu-ţi dai seama unde e buba ? De ce nu-i apără regimul ? De ce lichelele, cum le zici tu, găsesc sprijin să-şi facă mendrele ? Problema nu e bine clarificată. Oricine vrea să-ţi dea peste bot, să-ţi ia pîinea de la gură, să te arunce la zdup, poate să spună că face luptă de clasă şi gata, e acoperit ? Cui foloseşte asta ? Regimului 2 S-o crezi tu ! V-aţi cam ghiftuit de vorbe p-acolo pă unde conduceţi sau învăţaţi voi. Crezi că lucrurile urîte pot fi acoperite cu vorbe, cum acoperă pisica, ştii tu ce... cu ţărînă“ 2 De la acest punct discuţia începu să se încingă, condusă brusc şi întortocheat de An- ghel Cernea. El le arăta că pensiile erau mici, că o întreagă categorie de oameni ce-şi făcuse cu simţul răspunderii datoria o viaţă întreagă era supusă celor mai umilitoare privaţiuni. Ei îi replicau că da, într-adevăr, fuseseră făcute şi în această direcţie unele greşeli, dar că

recent apăruseră documente de partid care criticau neglijarea şi subaprecierea problemelor nivelului de trai şi indicau măsuri. „Dar cum e posibil ca un regim comunist, un regim al muncitorilor, al poporului – ii sfredelea bătrînul Cernea – să neglijeze tocmai nivelul de trai, adică principalul?” Apoi ridică problema cadrelor. Numără pe degete o serie de autorităţi din urbea lor şi le făcu fişele biografice. „Pintllie Bazavan e chestor de poliţie – sau mă rog, cum îl numiţi voi

acum... Păi cine a fost Bazavan ? înainte de război era clientul **cafenelei lu Kafner, ăl** mai al dracu bilargiu din ora?, îl **prindea dimineaţa** cu tăcu **în mină. N-a** învăţat nici **o** meserie. **A** plecat **în război, a căzut** prizonier în **Rusia şi** s-a întors cu **«Tudor Vladimirescu»-. Acu** taie şi spînzură în oraş, **s-a îngrăşat ca un malac şi o** ţine numai în chefuri. Un fel de **şef pe** la Securitate **a ajuns al** lui Grecu **după** Valea trenului. Tu nu ştiu **dacă-l cunoşti, că e** tînăr, **are** vreo **28 de** ani. **A** făcut **două clase la şcoala de meserii,** iar **în** timpul războiului învîrtea **afaceri cu nemţii...** Afaceri **pe** dracu – se corectă el – găinării... Cumpăra şi **vindea** brichete, tabachere, lanterne. Cînd s-a făcut mai mare **ii** ştia **de** frică tot **tîrgul...** Umbla cu o gaşcă de derbedei **după el** şi **pentru două pachete** de **ţigări** îl **făcea** sînge pe oricine. **Intr-o iarnă, în seara** ajunului **de** Crăciun, cînd ăia micii umblau **cu steaua, l-am** prins în colţ la Cuţaftache buzunărind doi ţînci. **Se zbăteau** săracii şi plîngeau... au fugit cu mînecile şi buzu**narele** rupte.“ **Pînă** nu şi-a terminat lista nu s-a lăsat. Dealtfel, viaţa avea să arate că bătrînul nu inventa şi nu exagera nimic. **După** cîţiva ani, dispăruseră toate aceste efemere notabilităţi ale urbei, uitarea îngropînd sub lespedea ei pînă şi numele lor şi nimeni nemaiştiind pe unde şi-au rătăcit paşii, pe unde şi-au **trăit** anonimi restul vieţii. Vlad şi Manole îi tot repetau că e **posibil** ca **la** un moment dat **să se facă** erori **în** selecţionarea **cadrelor,** într-o **primă fază** a revoluţiei, cînd e nevoie de oameni şi cînd aceştia, nefiind cunoscuţi bine, sînt luaţi uneori drept **ceea** ce **se dau** ei. Aceste explicaţii îi deschideau însă bătrînului alte **mari** semne de întrebare. „Da, e adevărat, e nevoie de oa**meni. Pînă aici vă dau** dreptate, dar ia spuneţi-mi mie, oamenii **ăştia** trăiesc prin păduri, prin peşteri, pă unde trăiesc ei ? Pă ei nu-i cunoaşte nimeni ? Nu~i cunosc vecinii, populaţia ? De ce **trebuie să te** iei după ce zic ei ? De ce nu te iei după ce zice **poporul ? De** ce nu întrebi tu poporul cînd ridici un om într-o **funcţie ca să** conducă ?“ „Nene Anghele – sări Suru –, trebuie să ne înţelegem, astea de care vorbim noi sînt excep+ii. în **general,** partidul îşi recrutează oamenii cu atenţie. Există

secţii de cadre peste tot, verificarea oamenilor se face minuţios, uneori chiar prea. Se analizează politica pe care au făcut-o ei înainte, originea lor socială. Se cercetează familia, neamurile, pînă-ntr-a nu ştiu cita spiţă.” „Asta e, băiete... domnule Suru... îi cercetaţi neamurile, nu pe el. Despre el vă interesaţi numai dacă a fost la ţărănişti sau la liberali. Nu ce fel de om a fost şi este, cum a fost crescut, cum a învăţat, cum s-a purtat în lume. Şi cine să vă dea vouă, Ia cadre acolo, informaţii despre oameni ? Securitatea ? Io te întreb de ce nu veniţi la populaţie să întrebaţi, direct şi deschis ? Vă e frică de populaţie, credeţi c-o să vă mănînce ?” Bătrînul trecu apoi, foarte abil, aproape pe neobservate, la o chestiune mai generală, de principiu, care se vede că-l preocupa în mod special, şi anume chestiunea încrederii. „Io cred, zicea el, că de la un punct încolo voi n-a veţi încredere în popor... hai să nu zic dăloc, da cîtă trebuie. Discutarăm de cadre, dă felul cum ridicaţi voi oamenii. Da nu e numai asta, asta e o floare Ia ureche. Io mă duc din cînd în cînd aici la noi, la sala de film, unde-aveam teatru judeţean înainte, la cîte-o conferinţă, Vorbesc tovarăşi dă la partid, mai vin şi dă Ia centru cîteodată. Spun una, alta, lucruri generale. S-a întîmplat însă c-au pus unii nişte întrebări. Dom’le, parcă Ie-a dat cu foc I S-au şuşotit între ei acolo, la prezidiu, şi-odată s-au repezit ia om, să-l ia dă beregată. Că ce întrebări sînt astea, că astea sînt provocări 1 Şi ce întrebau, dom’le, oamenii ? Lucruri din viaţa lor : că de ce sînt pensiile mici, că de ce nu e pîine, de ce nu se pune mercurial la piaţă, dacă e adevărat că noi dăm grîu din ţară ? Acum nu mai îndrăzneşte nimeni să mai pună întrebări. Dă fapt, nici nu prea se mai duc oamenii. Da de ce erau astea provocări ? Păi bine, dom’le, n-ai voie să întrebi în ţara ta nimic ? Astea sînt secrete de stat sau ce sînt ? Nu poţi să explici oamenilor* cu vorbă bună de ce e aia, de ce nu e aialaltă ? Că omu-

nţelege, să ştii, dacă-i spui adevărul, dacă vede că nu-l chiorăşti. Uite, cetăţene, sau, tovarăşe, cum vrei să-i zici, nu e pîine destulă că n-avem grîu – colectivele nu sînt bine încher-

b&rate, iar pă individuali nu prea-i mai trage aţa. Se iau cote, da nu **ajunge. Nici fermele dă stat** nu prea s-au **pus** pă picioare. **Iar dacă dăm grîu afară spune,** domnule : **dăm, tovarăşilor,** c-avem obligaţii, sau trebuie să luăm pe el fabrici şi mai ştiu **eu ce. Măi băieţi,** cu **poporu** trebuie să discuţi deschis, **că poporul află, mă !** El ştie tot, şi **dacă** vede **că** te-ascunzi de el intră la bănuieli şi nu mai are încredere în tine. Mă uit şi pîn ziare – cînd se scumpeşte ceva, mîlc, nici un cuvînt! Da cînd să ieftinesc ceasurile sau bicicletele cu cîţiva Iei, oho, mare tevatură, parcă **a** venit raiul **pă** pămînt. P-ormă nu-mi plac declaraţiile-astea **care să vede de la o poştă că** sînt **scrise** dă ăia **de Ia** radio, **dă la ziare.** Cu chestii d-astea nu prosteşti tu lumea, să ştii ! Şi mai e **ceva.** Dacă tu partid sau **stat** nu vii **să** spui la lume lucrurilor **pă nume,** şi le întorci **numai** p-o parte, să ştii că sînt alţii care le întorc p-aialaltă. Sînt dăstui -«foşti» d-ăştia care n-au **altă treabă.** Şi mai sînt mulţi proşti care cască gura."

Ideea lui **Anghel Cernea** era **că dacă** vine la putere un regim **pentru popor,** atunci acel **regim** nu poate avea de ascuns nimic, şi nu **poate sub nici** o formă să se teamă de mase. „Cum să n-ai **încredere în** oameni **dacă tu** le vrei binele ? Ce, ei sînt nebuni, **or să vrea să** te răstoarne pe tine ca să-l pună la loc **pe** ăla care **i-a** furat şi şi-a **bătut** joc de **ei ?"** întoarcerea pe dos a acestei **logici** elementare i **se** părea bătrînului atît de absurdă că aproape **îi venea să plîngă** cînd **il** întreba pe fecioru-său „de ce, mă, de ce ?" El **îl respecta şi-l** iubea **pe** Vlad, chiar dacă se certa cu el. **Căci** se certa **pe** probleme generale, făcea politică cu fiul său. **Vlad** intrase în această dispută, îndîrjindu-se, dintr-un fel de **amor** propriu lezat. Poate şi dintr-o panică, întrezărind pericolul **ca** tatăl său să alunece **pe** poziţii politice ostile, să-şi piardă încrederea. încerca să facă totul pentru a-i salva bătrînului convingerea în dreptatea cauzei sale. La rîndul lui, bătrînul era **îngrijorat** părîndu-i-se că Vlad al lui nu are mintea destul de **limpede** şi dreaptă. De

aceea, şi îngroşa pe alocuri, exagerînd **nu** numai fapte, dar şi nemulţumirea, supărarea lui. Anghel **Cernea încerca să** salveze în conştiinţa fiului său adevărul, spiritul de **dreptate,** curajul **de a privi** lucrurile **în faţă.** Nimic nu 1 **se părea mai râu decît ameţeala, izolarea** în **minciună,** oricît **de** bine intenţionată ar fi **fost ea. Convingerea** lui **cea mai intimă era** că **adevărata** demnitate şi **adevărata libertate** constau în **judecarea nepărtinitoare a lucrurilor. „Nu-ţi înrobi mintea faţă de nimic, nu lua** parte greşelii, **chiar dacă ai săvîrşit-o** tu, chiar **dacă soarta** te-a **legat de** ea. **Desprinde-te de** tot **ce e rău,** şi **trage învăţăminte pentru toată viaţa.“**

Auziră cîntînd cocoşii, **începea să se crape de** ziuă. **Moş Mărin Gruia** se **culcase de** mult. **La început încercase să urmărească** discuţia, **dar, trudit de** ani, **de** muncă şi **de viaţă, doborât de oboseala din oase, de necazuri şi amărăciune, aţipise pe scaun ca** un copil. **Un pachet de carne bătrână. Sub pielea** Iui zbîrcită **şi solzoasă, sub pleoapele uscate, îngălbenite ca un pergament, abia** mai **pîlpîia** mucul de lumină al sufletului, **gata să se stingă. Se** trezise **speriat, privise în jur buimac** şi **descoperindu-se parcă singur –** animal hăituit, **scăpat în desişul întunecat al pădurii – se ridicase şi se dusese să se culce fără nici un cuvînt.**

Anghel Cernea se urni şi el, **îngreunat de** noapte, **de** gîndurile **sale de** cremene, ca şi **de** un vag sentiment **de repulsie faţă de firea** inflexibilă, **lipsită de** sentimentul milei şi **al tandreţei,** cu **care se** mîndrise **de-a** lungul vieţii, **dar care** în **clipa aceea** îi lăsase, **pentru** prima **dată, un** gust **rău,** de **piatră acră. Părăsea cîmpul** de luptă întrebîndu-se iarăşi „de ce“ ?, **„la** ce bun ?“ **Căci, iată,** îl cuprindea, abia simţită, **dar** clară, îndoiala – nu **pentru** adevărul faptelor, ci pentru sensurile lor. **Poate nu** Ie înţelegea el, le simplifica şi le interpreta deformat, prizonier al **unei** optici vechi, depăşite, al unei **judecăţi de** provincial, mai **mult** sau mai puţin ignorant, Mişcîndu-se **stîngaci,** ca **un** urs, **se** duse **să** se culce, mormăind un **vag** rămas bun.

Dezbrăcîndu-se, Suru rîse, scoţînd nechezatul lui cinic – un **fel de** haz de necaz – cu **care** puncta **de** obicei momentele dificile, persiflîndu-le : **„Să** ştii că **are vînă bătrânul. Dă tare al** năibii !“ **Vlad** se **gîndi** că prietenul lui vorbea cu aerul unui **comentator sportiv. Parcă luase parte la o competiţie atletică,** la un meci, şi acum recunoştea obiectiv, fără nici o urmă de patimă, chiar cu admiraţie, calităţile adversarului. îi trecu prin minte că Suru ăsta era un iei de boxeur care ştie să dea, dar să şi încaseze, fără să pună la inimă. Se părea că pentru el problema – încărcată de atîtea implicaţii – se rezolvă ca pe ring, odată cu sunetul ultimului gong. Cine apuca să lovească, bine, cine nu, altădată ! Totul era inclus în riscurile jocului. „Nu prea rămîn ecourile în el, se gîndi Cernea. Nu-şi complică existenţa. Oare aceasta o datorează convingerilor sale solide, sau spiritului relativist ?“ Apoi gîndul i se întoarse la tatăl său, la înfruntarea din noaptea aceea. Personal, intrecuse măsura, îşi pierduse cumpătul, fusese de multe ori strident, chiar fals. Cu atît mai mult cu cit, confruntîndu-se cu opiniile bătrînului, se confrunta chiar cu unele din propriile lui gînduri şi frămîntări. Cit de greu i se părea acum să tragă o linie de demarcaţie precisă între lucruri. Desigur, ceea ce spusese el era, în esenţă, adevărat. Dar ce spusese taică-său nu era tot atît de adevărat ? „Atunci cum se armonizează aceste adevăruri ? E posibil ca fiecare, contestîndu-l pe celălalt, să aibă dreptate ? Există oare două dreptăţi ? Sau chiar mai multe ? E posibil să condamni un lucru şi în acelaşi timp să-l justifici ? I se păru că pe-aicî, pe undeva, se ascunde o dilemă filosofică tragică, în care el însuşi intrase de la un timp. Se afla pe o baricadă, într-un front, ştia pentru ce se bate şi mobilul acestei bătălii îl satisfăcea pe de-a-ntregul, ba chiar îl captiva. Şi totuşi, pe alături, în aceleaşi tranşee, se petreceau lucruri condamnabile, străine de ţelul comun fundamental. Ba chiar contrare. În aceste împrejurări ce poţi să faci ? Tu eşti cu puşca îndreptată spre duşman. Dar nu poţi să nu vezi scenele urîte de lângă tine, din tabăra ta. Ce faci în acest caz, laşi puşca în jos, cazi pe gînduri ? Atunci s-a terminat cu

bătălia – poţi să ieşi din front. Dar cînd mai vine şi altul, un aliat să zicem, din spatele frontului, sau pur şi simplu un privitor şi te întreabă : -«tu nu vezi ce se petrece acolo, la voi ? Ce tot îi tragi tu cu ţelul luptei, ăsta e ţelul ? Dacă e ăsta, oameni buni, m-am

lămurit, nu-mi trebuie. Ori voi, ori ăia, tot un drac !» Dar tu ştii că nu e aşa, că nu e tot un drac, şi totuşi vezi că ceva s-a defectat în logica luptei. E nu numai prostia făcută de unul sau de altul, ci şi nepăsarea sau toleranţa întregului front. Şi e gîndul supărător că ţelul **se** amestecă cu contraţelul în tranşeea ta şi se fac talmeş-balmeş. Atunci degeaba îi ţipi tu cetăţeanu- lui-spectator că nu e nimic, că e un **caz** izolat, că totul **e** în regulă. Nici el nu te crede şi nici tu nu crezi. Şi uite, cu cît eşti mai asaltat de această dilemă, cu atît ţipi mai tare, **mai** nervos şi mai agresiv, şi atunci tu însuţi ieşi **din logica** ţelului, tu însuţi ilustrezi antiţelul. Prin aceasta agravezi şi mai mult anomalia, o extinzi, o consolidezi.“ Adormi şi se trezi devreme – nu dormise decît vreo trei ore.

îl lăsă pe Suru în pat, puteai să tai lemne pe el – ce **sănătos** e omul ăsta, ce sistem nervos are, se gîndi în treacăt –, şi se duse la bătrîni. Erau amîndoi treji, intraseră în programul zilnic ; maică-sa, îmbrăcată, stătea în acelaşi fotoliu, dispusă din nou să-şi istorisească boala, să-i explice simptomele şi **să-i** pună aceleaşi naive întrebări cu privire la evoluţia ei viitoare, osci- lînd între stări optimiste şi depresive, între speranţe exagerate şi o exasperare abia reţinută. Taică-său îl anunţă că pregătise gustarea de dimineaţă, dar el îl rugă să-l scuze **că** nu mănîncă, fiindcă vrea să dea o raită prin oraş pînă se va trezi Suru.

Plecă într-adevăr. Trecu prin grădina publică, îmbătrînită şi ea, desfrunzită în acel început de aprilie rece, noros, umed. Parcul aproape că nici nu exista, pentru că substanţa lui nu constă în pietrişul aleilor, în spaţiul închis de gardul de sîrmă. Parcul e fastul vegetal aerian, verde şi viu, foşnitor, jungla aceea suspendată, plină de păsări şi insecte, ninsoarea petalelor **de** floare de tei, ciorchinii albi ai salcîmilor, şi micile candelabre ale castanilor, pocnetul fructelor cafenii, şlefuite ca nişte bijuterii, sărind din cojile

ţepoase. Parcul e amestecul de parfumuri

revărsat seara, ttrziu, **peste** perechile ghemuite **pe** bănci, în întuneric, **ca** şi petele mari de umbră din după-amiezele toride, cînd aerul vîscos îi alungă pe oameni în case, în dosul transpe- rantelor, iar pe trecătorii străini, fără adăpost, cu serviete **de** muşama sau cu desagi de lînă, îi ademeneşte spre iarba înfier- bîntată, **spre oaza de** aer şi **tăcere.** Parcul era valul de **note scoase de alămurile** fanfarei **şi** purtate de vînt în cele patru colţuri **ale** oraşului, intermitent, cu intensităţi atit **de** diferite încît uneori ţi se **părea că** sunetul emană de **lingă** tine, iar alteori că vine de pe alt tărîm. Parcul era jocul luminii lunii sau al felinarelor prin **plasa** mişcătoare **a** frunzelor, desenind **pe** pămînt **forme** stranii ca într-un delir al nopţii. Acum, parcul **era doar o** amintire **într-un** gol friguros, sub un cer coborît, **plumburiu,** un schelet **de pe care** toată carnea fusese mîncată **de** o **boală** nemiloasă. Ieşind din grădina publică, Cernea se **îndreptă instinctiv spre clădirea** şcolii unde işi consumase frumoasele elanuri ale **anilor de** tinereţe şi scurta viaţă de dascăl. Fiind duminică, clădirea **era închisă** şi pustie. Acolo, între zidurile puternice, **încă** impunătoare, deşi **prost** îngrijite, era îngro**pată, în podelele îmbîcsite de motorină şi în cimentul culoarelor** reci, **adolescenţa** lui – vîrsta de aur cînd toate simţurile se deschid **ca nişte corole** vorace, **de** plante carnivore, **cînd** mintea e **invadată de** visuri, de bucurii şi tristeţi nemotivate, capricioase, **alimentînd o** sensibilitate de bolnav nerăbdător să pără**sească spitalul în care, îngrozit, se** crede prizonier **pentru totdeauna. Vîrsta aceea pe** cît **de egoistă, pe** atît **de** generoasă, cînd **deşi ai convigerea că totul ţi** se **cuvine, că lumea** întreagă **e creată doar pentru a** satisface setea **ta de** absolut, arzi de **dorinţa de a te jertfi, indiferent** pentru ce şi **pentru** cine, **de a azvîrli printre oameni, ca un** milionar, monetele **de argint greu ale uriaşei comori dezgropate în sufletul tău răscolit. De aceea simţea**

Vladimir Cernea strîngîndu-i-se inima în faţa acestei clădiri; **pentru** că acolo risipise, cu totală dezinteresare, tot ce **avusese mai bun, atît ca liceean cît şi ca proaspăt profesor. Şapte** ani stătuse **acolo pe scaunul de la catedră, nefăcînd decît să-şi**

schimbe locul, şezînd cu faţa spre bănci. îl despărţeau atunci relativ puţini ani **de** vîrsta elevilor, şi **de** aceea continua să-i simtă aproape, ca pe camarazii lui. De multe ori se întîmpla **să** se situeze **spontan de** partea celor din bănci, împotriva celor **de** la catedră, cînd aceştia din urmă, mirosind tot **mai** pătrunzător şi neplăcut a mucegai, încercau să frîngă tulplnele **prea** impetuoase, orgolioase în splendoarea înălţării lor. Multe particule din gîndirea lui, ce ţîşnea pe atunci ca un gheizer, fuseseră aspirate de minţile promoţiilor **pe care le** condusese pînă **la** capătul coridorului de jos, pînă la ieşirea în stradă şi în viaţă. Un fior plăcut, aproape solemn îl străbătu, gîndindu-se că fiinţa **sa de** atunci – arzătoare, puternică, nobilă – se **afla** răspîndită prin vieţile atîtor oameni, altoind poate vrejul unor plante demne **să** îmbogăţească şi să înfrumuseţeze **grădina** lumii, atît de avidă de culori şi parfumuri. Dar tot cu un fior de nedumerire şi tristeţe, văzu că pe firma atîrnată deasupra intrării principale a clădirii scria acum „Şcoală agricolă“. Asta **însemna că** frumoasele file de istorie, la scrierea cărora participase cu creierul, nervii şi inima lui, fuseseră rupte brutal şi în golul lăsat se implantase această firmă nouă, străină, ascunzînd o realitate pe care el nu o cunoştea, dar o bănuia, dîndu-i un sentiment de frustrare, de mîhnire şi dezacord. Plecă din faţa acestui sanctuar al adolescenţei şi tinereţii lui, ce nu-l mai recunoştea, fără **să** mai întoarcă măcar capul, **parcă** bolnav, alungat de un trecut mort a doua oară.

încotro acum ? Fără îndoială, spre cealaltă relicvă monumentală a anilor de foc, spre fostul sediu al judeţene! de partid, unde revoluţia îi devorase timpuria maturitate dintr-o singură îmbucătură. înainta pe strada principală privind cu atenţie feţele trecătorilor, în speranţa de a descoperi vreo cunoştinţă. Oare se schimbaseră şi îmbătrîniseră cu toţii aşa **de** mult ? **Sau** trecătorii erau cu adevărat alţii ? într-adevăr, întîlnea figuri degajînd aerul omului de la ţară. Nu păreau însă a fi

ca odinioară, săteni veniţi la oraş cu treburi curente, pentru o jumătate de zi, ci locuitori ai oraşului. începuse să se schimbe

populaţia acestui tîrg **lovit de un destin nefast ?** Atunci observă **câ pe** frontispiciul clădirii unde **lucrase patru ani,** ziua **şi noaptea, de** unde **pornise** de mii **de** ori **spre** drumurile **prăfoase sau** pline **de glod** ale judeţului, unde **se** întorcea la miezul nopţii **flămlnd,** murdar şi **obosit,** nevăzînd nimic în jur **şi neavînd** nimic în cap altceva **decît** revoluţia, unde **dormea cu capul pe masă, lingă telefon,** cu **cămaşa** şi ciorapii neschimbaţi **de o săp- tămînă,** ei **da, pe** frontispiciul acestei clădiri scria acum : „Secţia **agricolă a** Sfatului Popular Raional", **Abia** astfel **îşi** reaminti **că oraşul N.** devenise reşedinţă de raion, şi **că toată „grandoarea"** lui **de** mic centru cultural antebelic de **margine,** şi **apoi de** urbe motor **a** revoluţiei într-un mare judeţ rural al ţării, apusese. Acestui oraş 1 **se conferise, ca** dealtfel atîtor centre urbane cu frumoasă tradiţie socială în România, rolul meschin **de** mic îndrumător agricol **pe un teren** mănos dar **prost** lucrat. Oraşul **se** ruralizase vizibil. Sediul **de** partid **al** acestui raion nu-l mai interesa pe Vladimir Cernea şi, în dorinţa de a se agăţa totuşi **de** un cît de mic **element** stabil **al** pămîntului ce-i **fugea de sub picioare, se hotărî să facă o** vizită fostului **său** coleg de şcoală, şi apoi de cancelarie, Leon Halpern, unul din supravieţuitorii istoriei năruite sub lava irezistibilă a timpului.

Fără să-şi dea seama, începu să zîmbească. „Loni, Loni – **pantalonii..." –** aşa îl **strigau** copiii cînd se jucau, spre seară, **pe aleele mărginaşe ale grădinii** publice, **de-a** ulii şi porumbeii. Loni era mărunţel şi îndesat, dar maică-sa, femeie energică şi **delicată – în** trupul ei alb, lucios şi rotund **ca** un balon încăpeau **toate sentimentele alese** şi toate virtuţile din lume –, ţinea **să-l îmbrace,** spre deosebire de toţi ceilalţi **copii,** în pantaloni **lungi. Cînd se însera prea** mult şi **venea să-I smulgă pe** Loni dintre porumbei **sau** ulii, **după** cum era

cazul, el abia mai respirînd **de oboseală, madam Halpern era** urmărită **pînă departe** de corul **vocilor** subţiri ale copiilor care **scandau :** „Loonii pantaaloonii, **Looni pantaaloonii”.** Vladimir **Cernea** intră în **gangul** de **pe strada principală deasupra căruia** locuia Loni **încă din copilărie.**

Taică-său, om inteligent şi citit, vorbind puţin şi măsurat, mai mult în parabole, fusese negustor de ochelari şi avusese prăvălia aici, laolaltă cu locuinţa. Tîrgul ii spunea „oculist“, pentru că el recomanda numărul dioptriilor, el monta lentilele şi tot el repara ramele subţiri de sîrmă aurită, ca şi pe cele groase de baga. Domnul Halpern îi luase fiului său, încă de la şcoala primară, profesor de pian, apoi şi de vioară, ambii disputîndu-şi cu dascălul de nemţească timpul liber al bietului Loni, aflat mereu cu gîndul la stolul de porumbei zburînd în grădina publică la cîţiva centimetri de clonţul, gheara şi aripile vulturului. Loni nu terminase liceul în oraşul N. După cîte îşi amintea Cernea, domnul Halpern, atît de aşezat, răbdător şi meticulos, îşi strînsese la un moment dat bagajele, închinase prăvălia şi casa, şi plecase cu consoarta şi fiul în străinătate, pe undeva prin Austria, la un unchi ce-l numise moştenitor. Moştenirea, mai mult simbolică, îi încurcase însă rău socotelile „oculistului“, îi dăduse peste cap viaţa, căci numai după vreo doi ani familia împuţinată se întorsese în ţară, lăsind rămăşiţele pămînteşti ale ilustrului ei „pater“, doborît de supărare, umilinţă şi ciudă pe sine însuşi, intr-unui din cimitirele sărace ale marii metropole. Loni, ajutat de alţi unchi, mai practici, se înscrisese la Conservator în Bucureşti şi ieşise profesor de muzică, talentul lui nativ, atît de solicitat de la cea mai fragedă vîrstă, neridicîn- du-se la înălţimea aspiraţiilor ambiţiosului negustor de ochelari, ce visase pentru fiul său o strălucită carieră de solist pe podiumul marilor filarmonici. Şi astfel, rămas singur după moartea mamei sale ce nu putuse supravieţui pierderii soţului, Loni nu găsise altceva mai bun de făcut decît să se reîntoarcă în urbea copilăriei, pentru a insufla noilor generaţii pasiunea atît de ele- vantă a artei lui Orfeu. Şi astfel, Vlad se regăsise cu Loni sub acelaşi vechi acoperiş, în jurul marii mese acoperită cu postav verde din cancelaria profesorilor. în timpul războiului, scăzînd interesul societăţii pentru muzică, Loni trecuse la catedra de germană, scăpînd ca

prin minune de gravele vicisitudini ale epocii. După victorie îşi reluase însă din nou bagheta, camer- **tonul şi vioara, şi cu o rîvnă sporită se apucase să compenseze ceea ce** i **se păruse că** oamenii şi arta **pierduseră** în anii **aceia întunecaţi.** Vladimir Cernea **găsise** în Loni un sprijin preţios în iniţiativele sale de înviorare culturală **a** liceului şi oraşului, un animator entuziast **de coruri,** mici formaţii orchestrale şi chiar **regizor de teatru.**

De mulţi ani îl pierduse **însă** din **vedere pe Loni, ba chiar** uitase de existenţa lui şi, **iată acum,** primul **gînd fusese să-l** revadă. Lăsînd pentru altădată explicarea acestei enigme, Cernea urcă repede scările putrezite şi scîlciate, ajunse la primul, dealtfel şi ultimul cat al clădirii, şi ciocăni uşor la **uşa** unde de atîtea ori ascultase, în copilărie, scîrţîitul chinuitor al violei bătrînului maestru neamţ hotărît **să stoarcă** tot geniul din fiinţa cam **neglijată de** muze **a lui** Loni. îi deschise o femeie înaltă **şi slabă, spelbă, pe care** n-o **cunoştea,** iar din **spatele** ei îl **izbi** mirosul **tare** al **cepei** prăjite şi al rîntaşului cu grăsime **de** porc. Pînă să se explice, **apăru Loni,** la început confuz, apoi uimit, **perplex** şi în sfîrşit uşurat, **ca** după ieşirea dintr-o mare primejdie. Obrajii lui se coloraseră succesiv în tot felul de nuanţe, hotărîndu-se pînă **la** urmă **la** un roşu **aprins** ce se menţinu pînă la sfîrşitul vizitei. **Loni se îngrăşase** enorm, dar într-un **mod ciudat** şi unilateral, aproape nouăzeci la sută din substanţa lui materială concentrîndu-se în pîntec. Căpătase, de asemenea, un defect de vorbire, sunetele pierzîndu-şi claritatea, transformîn- du-se **aproape toate** în consoane constituite într-un şuierat continuu. **Poate ca** să compenseze acest defect provocat de pier**derea** cîtorva dinţi – îşi acoperea tot timpul buzele cu mîna –, se învăţase **să vorbească repede** şi încet. Loni fusese totdeauna un fîstîcit, **dar acuma era** o dezordine **totală** în gesturile lui. **întîi** se **aşează** el **pe** scaun —■ se afla într-un fel **de** cameră de zi **unde** se şi gătea **pe** o **lampă** de gaz—, **apoi** dîndu-şi seama **că** e nepoliticos **se** ridică. Văzînd privirile nedumerite **ale** musafirului

îndreptate către femeia ce-i deschisese, se simţi **obligat să-i** explice **că** aceasta, **Sara, era a doua** lui **soţie, coafeză şi mani-** chiuristă, „o fată cu inima de aur”. Ar fi vrut să stea iar pe

scaun – pîntecul lui mare îl trăgea în jos –, dar nu ştia cum **sâ-i** facă şi pe ceilalţi **să** se aşeze. Şi atunci, în sfîrşit, nemai- putînd evita, i se adresă direct fostului său prieten şi coleg : „luaţi loc, vă rog, tovarăşe Cernea, poftiţi, staţi dumneavoastră **pe** scaunul acesta, iar tu, Sari, stai dincoace" Vladimir **Cernea** nu se **aşeza,** se **apropie** de el şi punîndu-i mîinile **pe** umerii puhavi, ce-i veneau pînă la piept, începu să-l zgîlţîie. „Băi, Loni, ţi-a căzut o **doagă ?** Ce **te-a** apucat să-mi spui tu mie «dumneavoastră» şi restul... ? Ce sînt farafastîcurile astea ?" Sara rîdea, încercînd parcă să acopere astfel stinghereala soţului ei. Loni se fîstîci şi mai rău, adăugind încă un strat de vopsea **roşie** pe obrajii lui şi aşa ca focul. Asudat tot, **îl conduse pe Cernea** în camera de primire, adică în dormitor, şi şuierînd cîteva cuvinte neinteligibile, îl aşează pînă la urmă pe pat. În tot cursul discuţiei îi spuse lui Cernea „tu" sau „dumneavoastră" în funcţie de subiectul atacat – „tu" dacă era vorba de copilăria lor, de perioada cît predaseră împreună la liceu, şi „dumneavoastră'" cînd venea vorba de evenimentele ulterioare şi de prezent- Reieşi **că** era în convalescenţă **după o fractură a gambei –** căzuse într-o zi din neatenţie **pe scări –,** că de-abia îşi **scosese** ghipsul, că fosta lui soţie **pe** care **o** cunoscuse Cernea, **Lena,** îl părăsise fugind cu un fel de văr de-al ei, ceasornicar la Bucureşti, şi că acuma o **ducea** foarte bine. Vrînd **să** ştie cît de bine o duce, Cernea află că Loni fusese scos de la catedră, că un timp stătuse **fără** slujbă – atunci îl ajutase Sara din cîştîgurile **ei** cam sporadice (era o perioadă cînd femeile din oraşul N. nu-şi prea mai făceau nici părul, nici unghiile) şi atunci se şi **căsăto**riseră –, că, în sfîrşit, fusese reprimit la şcoală, la **şcoala agri**colă, nu ca profesor, desigur, ci **ca** secretar. **Avea o** viaţă familială **cu** adevărat fericită, **Sara** fiind, după cum repeta el **mereu,** „o inimă de aur", o soţie dulce, delicioasă şi grijulie ca o mamă. Cît priveşte situaţia socială, aceasta se stabilizase întrucîtva, deşi el mai **spera că** lumea **se va** reîntoarce pînă **la** urmă

la muzică, iar camertonul şi **vioara** lui vor intra din nou în funcţie **pentru a** eleva sufletele elevilor. **Loni** avea **fără îndoială umor.**

Povestea volubil, **avea o figură** foarte mobilă **şi senină şi printre** şuierăturile lui precipitate scotea rîsete scurte, gîlgîite, venite din **peştera adîncă a** stomacului. Referirile la propria **soartă, destul** de vitregă, le făcea cu un haz reţinut, deloc vulgar, cu aerul că vorbeşte despre altă persoană, cam năstruşnică – un **fel de** Tartarin din Tarascon **sau de** Pickwick. Hotărît, lui Lom **îi lipsea cu desăvîrşire** simţul **dramatic.** Intre timp, noua lui **nevastă,** înaltă, **spelbă** şi **osoasă,** cu **o** claie de **păr** roşcat şi cu multe pistrui **pe** obraz, adusese dulceaţă şi o mulţime **de prăji-** turele unse cu marmeladă. Vorbind şi întinzîndu-i mereu farfuria lui **Cernea,** Loni **se** servea cu rîvnă şi plăcere, înghiţind nemestecate bucăţile **de aluat** dulce-acrişor. Această fire vioaie, de o veselie aproape infantilă, acest om incapabil să vadă în viaţă cel mai mic element dezolant, sau măcar trist, îi făcea bine lui Cernea – mai ales după discuţia din timpul nopţii. Loni îi înfăţişa o **altă** dimensiune **a** realităţii, îi oferea un alt unghi **de vedere,** demonstrîndu-i cit de relative sînt în fond judecăţile **despre viaţă, cum pot avea** lucrurile **o** latură morbidă şi **una hilară. Nu putea să-şi dea seama dacă Loni bagateliza conştient,** din bun-simţ, pentru a nu stîrni fostului **său** coleg sentimente **de** compasiune, sau pur şi simplu aceasta era expresia **fiîosofiei sale, apropiată** de înţelepciune – moştenirea ancestrală **a** unui **neam trăind** mereu sub biciul destinului, nevoit **să-l** minimalizeze **pentru** a-l putea suporta mai uşor. Intrară **apoi pe făgaşul amintirilor, aşa** cum se întîmplă întotdeauna cînd **se** întîlnesc **doi** foşti colegi **de** şcoală **sau** camarazi de arme, **sau** tovarăşi de muncă din prima tinereţe. Cu acelaşi umor, Loni **evoca, dovedind o precizie a memoriei impresionantă, momente din anii** lor **de** şcoală, în centrul cărora **se afla** întotdeauna **Vladimir Cernea – tipul său de erou preferat, omul în stare să-i stîrnească admiraţia. Apoi, perioada reîntîlnirii ca profesori de** liceu, **şi aceea cînd Cernea evoluase** în arena politică, devenind **o**

personalitate de primă mărime a oraşului şi judeţului. **Abia acum îşi dădu seama Cernea de ce urcase aşa intempestiv,** în singura zi pe care o **avea de petrecut** în **acest oraş, după o** lungă absenţă, la omul cei mai şters, mai insignifiant şi mai puţin interesant pentru spiritul lui exigent şi complicat. în straturile adînci ale conştiinţei şi memoriei îi rămăsese probabil, total disimulată, o vagă plăcere de a fi adulat de acest om, cu toate că, după cum îşi amintea, micul cult întreţinut de **Loni** pentru persoana sa îl lăsase întotdeauna indiferent. Pe atunci stîrnea admiraţii mult mai importante, se **bucura** de simpatii, afecţiuni sau invidii din partea unor persoane capabile să-I ridice realmente în propriii săi ochi. Mulţi din aceştia îşi schimbaseră însă cu timpul sentimentele faţă de el. Unii îl dezaprobaseră mai tîrziu, invidia altora se metamorfozase în ură, iar mulţi îl uitaseră pur şi simplu, duşi de torentul vieţii, absorbiţi de **propriul** lor destin sau atraşi de personalităţi noi, mai **ales** dintre **acelea** dc care le depindea existenţa. Instinctul îi dăduse deci certitudinea că în ochii lui Loni rămăsese acelaşi, că sentimentul lui Loni pentru el era neschimbat, Loni fiind dintre acei rari admiratori dezinteresaţi, cu adevărat consecvenţi, în stare să-şi conserve cultul, odată adoptat din motive temeinice, indiferent de tribulaţiile ulterioare. Loni îi reamintea acum, cu **o adevărată** jubilaţie infantilă, momente şi întîmplări aproape uitate **de** Cernea şi în care el era eroul unic, inegalabil, nedezminţit. **„îţi** mai aminteşti cînd ai citit la cenaclul literar, unde veneau şi profesorii, portretul zăpăcitei ăleia de ştiinţe naturale ? **îţi** aduci aminte de ea ? Aia mică, negricioasă, cu mustăţi, şi **cu** păr pe mîini şi pe picioare, ca o maimuţă ? I-ai dat tu alte date biografice, alte semnalmente fizice, dar toti au recunoscut prostia şi meschinăria ei, ticurile ei caraghioase, răutatea de pisică sălbatică... Oho, ce rîs a fost, cît s-a mai discutat pe culoare şi prin cancelarie. Săptămîni de zile. Ea turba, **dar** n-avea ce dracu să-ţi facă, doar nu era nebună să-ţi spună că s-a recunoscut, că da, într-adevăr, aşa e ea... Dar cînd i-ai făcut

atunci scrisorile **de** amor ăluia **de** matematici, cum dracu-l chema ? Pilangiu-ăla, uite, dom'le, c-am un lapsus acum... Ce băşcălie a mai fost şi cu scrisorile-alea. îi scria ăleia frumoase **de** muzică de Ia liceul **de** *fete,* adică tu-i scriai, **că** din capul lui **n-ar fi** putut să înşire decît cifre şi ecuaţii. I-ai făcut una şi **pe urmă** i-ai dat copiile să **ie** trimită... a, Scriban o chema **pe** aia **de** muzică, şi **ea a** primit patru, cinci la fel şi crezînd că îşi **bate joc l-a** reclamat ia revizorát. Noroc **că** l-a schimbat atunci, **dom'Ie, că** te distrugea ăla, te **lăsa sigur** repetent că n-aveai cum dracu să scapi Ia matematică..." Apoi repovestea înecîn- du-se de bucurie, **parcă** acum s-ar **fi petrecut** acele fapte şi fiinţa lui era încă plină pînă la refuz de ele, întîmplările cu nemţii şi cu prizonierii sîrbi, din timpul războiului, cînd ei erau profesori, activităţile culturale şi sportive ale liceului imediat după **războI,** cînd se **dăduse** peste cap tot oraşul, înnebunise toată **lumea, se crease o** stare de emulaţie spirituală generală, Vladimír Cernea asculta, prefăcîndu-se din cînd în cînd că îl agasează evocarea acestor fleacuri din tinereţe, **dar** adăugind cîte un cuvînt, cîte o interogaţie, menite să stimuleze imaginaţia lui Lőni, să-l **menţină** în perimetrul acestor relatări, deşi **se** ruşina în sinea lui **de** atîta **vanitate** puerilă. în fond, poate **că asta şi** voise venind la Loni, **să se** reîntâlnească cu sine cel de altădată, pe **o** cale oco**lită,** prin intermediul unui suflet străin, modest, dar credincios, **să se** confrunte **cu fantoma** al cărei glas urca uneori din galerii subterane pentru a-l hărţui cu întrebări şi îndoieli privitoare **la** propria identitate, **să** mai verifice o dată tabloul trecutului deseori jelit în surdină. Ascultîndu-l pe Loni, parcă reînvia ceva, **parcă** o **anumită zgură** interioară se **spăla** şi o nouă încre**dere** în resursele sale îl cotropea, ca pe un Făt Frumos sleit de trîntă, după ce bea o înghiţitură din apa fermecată a vieţii. Loni ştia şi o mulţime de glume politice reacţionare. **Se** vedea **însă cît** de colo **că pentru** el nu aveau nici o semnificaţie, reţinîndu-le şi vehiculîndu-le numai din plăcere umoristică, şi poate pentru **a se** arăta în

pas cu evenimentele. Era cumva modul lui **minor,** puţin decrepit, de **a** lua parte **la** mişcarea lumii înconjurătoare, de **a se integra într-un** prezent inaccesibil altfel, prea **greu şi prea** complicat pentru puterile lui. „Dar tu, Loni, nu faci nici **o** politică ?“ **încercă să-l** descoasă Vlad. „Nu-i politica de mine, tovarăşii Cernea. Nici eu nu sînt de politică, dumneavoastră **mă** ştiţi.“ „Hai, mă, iar începi ? Cum nu e de tine ? în timpul războiului făceai politică, îi înjurai pe nemţi de mama focului, în *45 tot politică făceai cînd bateai satele judeţului cu corurile şi cîntai pe la cămine culturale după conferinţele despre reforma **agrară.“** „Ei, atunci eram cu tine, Vlad, dar **după** aia am **rămas** singur. Tu cu ale tale, eu cu ale mele. Cine dracu mai **mă** băga **pe** mine în **seamă ?** Cine avea nevoie **de** Halpern în politică ? Nu că eram Halpern, vreau să spun ! Erau şi sînt destui Halperni care au făcut şi fac politică pînă peste cap. Unii din convingere, fiindcă au înţeles cum stau lucrurile, alţii din spirit **de** afacere... Dar eu... dumneavoastră mă ştiţi, nici una, nici alta. Eu mergeam unde mergeai tu, dar apoi am rămas singur.“ „Poate e adevărat ce spune el – se gîndea Cernea –, poate într-adevăr l-am lăsat, într-un anumit fel, singur. Dealtfel, nu numai pe el, ci şi pe alţii poate i-am lăsat **singuri. Oameni** care ar fi intrat în rînduri dacă le-aş fi întins mîna, dacă i-aş fi sprijinit un timp, ca pe copii, pînă ar fi învăţat să se ţină bine pe propriile picioare.“ Singurătatea îi era însă hărăzită de ursitoare lui **Loni** Harpen din leagăn, căci deşi se zbatea s-o alunge, ea-l ajungea mereu din urmă. Părinţii îl **lăsaseră singur** de timpuriu, prima nevastă îl **lăsase,** singur, şi avea să-l lase nu după mult **timp** şi cea de-a doua, părăsindu-l pentru a-şi urma rudele în Israel. Oamenii îl aruncaseră în braţele singurătăţii în fundul acela **de** provincie, iar Vladimir Cernea, idolul lui din copilărie şi pînă la moarte, îl părăsise o dată şi avea să-l părăsească din nou, de data aceasta pentru totdeauna, **căci** niciodată **nu** avea **să-l mai** revadă pe rubicondul, jovialul şi timidul pînă Ia fîstîceală **Loni** Halpern, în stare să se jeneze pînă şi să

fie trist.

Cînd s-a întors acasă, Vlad i-a găsit **pe** taică-său şi **pe Suru la** mare taifas. Moş **Mărin** Gruia plecase de mult. Cei doi erau foarte bine dispuşi. Aşteptîndu-l pe el cu masa, şi pentru a~şi întreţine oaspetele, bătrînul făcuse **apel la toată verva de care era în stare. Turuia snoave după snoave, iar**

Suru rîdea din toată inima. Efectiv îi plăcea acest om puternic, inteligent şi plin de har. Ii plăcea **să aibă de-a face** cu **asemenea** mînuitori **de spadă** şi era mulţumit **că** venise cu prietenul **lui** în **această casă** veche, **dar** ospitalieră **şi odihnitoare, dintr-o urbe pe** moarte. Crezuse **că** va fi nevoie **de** prezenţa lui pentru a tonifica o familie **dărăpănată de bătrxneţe şi boală** şi **a** susţine moralul unui **tovarăş prea sensibil** şi **prăpăstios,** şi cînd colo, în pofida bolii intrată intr-adevăr în casă, şi cu **atît** mai mult de aceea **poate, pleca** el întărit **de** caracterul **viguros** şi **integru** al acestui pensionar, bun nu numai **să îngrijească** o femeie suferindă, dar şi **să** ţină piept unui **regiment de** cuirasieri politici încercaţi. **După** ce au luat masa şi **după** ce Vladimir a **mai** susţinut o lungă şi penibilă discuţie medicală cu mama lui, care dealtfel avea să fie ultima, cei doi s-au urcat în personalul **de** după-amiază şi, prinzînd rapidul ce venea din **vestul ţării, s-au** întors la Bucureşti,

Se apropiau examenele şi mai ales cei din ultimul an trăiau **febra pregătirilor** decisive. Fiecare căuta **să se** retragă într-un colţ cît mai liniştit, să-şi astupe urechile şi să tocească. Coi mai mul ţi reuşeau, abstrăgîndu-se de la orice alte preocupări, izolîndu-se şi **de** mediul înconjurător şi **de** ecourile din afară. Nu **era** însă **acesta** cazul lui Cernea. Tocmai în acele zile presa îl **smulgea aproape în** fiecare dimineaţă de la programul **său** firesc, împiedicîndu-l nu doar să se concentreze asupra studiului, ci mutîndu-i cu

totul centrul atenţiei asupra chestiunilor politice generale, de cea mai stringentă actualitate. îl **găsea pe** Suru retras prin cîte un ungher şi-i **băga** sub ochi „Scînteia". „Ia citeşte, Manole, articolul ăsta al «Pravdei». Ra**portul la Congres a** fost fleac **pe** lîngă ce se spune aici. Uite, **negru pe** alb : **marea** vină pentru samavolniciile comise în U.R.S.S. revine lui Stalin. **Se** pare că ăsta e rezumatul raportului **special** al lui Hruşciov." Suru **lăsa** studiul baltă şi se apuca **să citească** articolul **reprodus** din **„Pravda".** Sublinia ici-colo dte **o** frază şi cădea **pe** gîndurî, **fără** nici un **chef de a-şi** mai relua lecţiile. Cernea îl bombarda mereu, pentru că presa însăşi desfăşura în acele zile o adevărată canonadă, aruncînd asupra opiniei publice proiectile de cel **mai** mare **calibru.** „Poftim, Surule, citeşte raportul **delegaţiei noastre Ia Congres.** Ştii ce spune ? **Că** teza lui **Stalin** despre **ascuţirea** luptei **de** clasă a determinat aţîţarea artificială a acesteia şi la noi în ţară, a dus la încălcarea legalităţii de către organele Securităţii.'* Din nou lua Suru ziarul, sublinia diferite **paragrafe şi se** afunda în meditaţii lungi. Intr-o seară, după ce Cernea îi mai furnizase o nouă filă de senzaţie despre abuzurile lui Stalin, Suru se întoarse în dormitor încruntat, pus **pe harţă. Se vedea** că reflectase mult şi că ceva îl deranja, **ceva** nu-i **plăcea** în această răsturnare frenetică şi **neîndurătoare de valori sacro**sancte. Işi vărsă nemulţumirea **pe Cernea. „Măi, văd că tu te** bucuri şi jubilezi de toate **astea parcă** ar fi cine ştie ce **afacere** a ta personală. **Ai** uitat cum citeai cu sufletul Ia **gură,** atunci, la moartea lui, elogiile celor mai **mari personalităţi ale lumii ?** Te împăunai parcă ţi~ar fi fost adresat ţie, nu lui." „Dacă vrei să reconstituim **adevărul** istoric, nea **Manole, că văd** că **faci** cu mine istorie, îl **persiflă** Cernea, trebuie să-ţi **reamintesc,** scumpul meu, că nu eu citeam ditirambele alea cu sufletul la **gură, ci** chiar tu **în persoană.** Dar asta n-are nici **o importanţă,** puteam **să** le citesc şi **eu, nu contează." Probabil că Suru îşi aduse**

aminte cum **se desfăşuraseră în realitate** lucrurile, **dar** nu vru **să** cedeze, **se ambiţionă să-l** implice şi **pe Cernea în** realitatea concretă de atunci, să nu-i lase lui **avantajul acestui** aer de îngăduinţă, de condescendenţă filosofică. „Dar cînd ai venit din **oraş** şi înjurai poporul **că** nu-l **plînge** de-ajuns **pe** Stalin, **asta îţi** aminteşti, **nu ? Nu erai** tu scandalizat de **insensi**bilitatea **maselor,** nu-mi **făceai** tu teoria chibritului **despre** ingratitudinea mulţimilor faţă de eroi ? Uite asta nu-mi place **mie** la voi – **şi era** evident **că** în acest «voi» îi îngloba, alături **de** Cernea, **pe toţi** cei **ce-l blamau pe** fostul **părinte ai** comu**nismului –, memoria scurtă, uşurinţa cu care vă uitaţi sen-**

tímentele. Ştii cum sînteţi voi ? Cum sînt microbiştii în sport. Cit timp cutare sare doi metri în înălţime şi ia titlul de campion mondial, e zeul lor, îşi dau viaţa pentru el. Cînd ăla se împiedică odată şi cade, şi pierde cupa sau medalia de aur, ce dracu are el, încep toţi să-l fluiere şi să-l huiduie ca pe un nepricopsit. Dobitocul, incapabilul, ţipă fiecare. Uite unde ne-a adus 1 Ba unii mai spun că ei ştiau de mult că ăsta nu e bun de nimic. Alţii îl fac vînzător, trădător.“ „Măi Manolache, ce te aprinzi tu aşa ? Aici nu e vorba că Stalin a sărit şi acum nu mai sare. Stalin e mort, şi după moarte, ştii şi tu, şi meritele, şi păcatele se reaşază de la sine. Asta e valabil pentru orice muritor, nu numai pentru conducători. Dar în cazul respectiv chestiunea e mai complicată. Aici se face procesul unei întregi epoci, se scot la iveală anomalii foarte grave în concepţia despre socialism, ca şi în metoda edificării sale. Revelaţiile sînt şocante pentru noi toţi. Şi, de acord cu tine, trebuie să ne amărască, să ne îndurereze. Dar aş zice să ne şi îngrijoreze... pentru că ce s-ar fi întîmplat dacă nu se punea capăt ? Atunci cine să se bucure că s-au comis fărădelegi în Uniunea Sovietică ? E o prostie ce spui tu ! Noi toţi am ţinut la Stalin. Toţi ne mindream cu el. Dar acum aflăm că a săvîrşit nv. numai greşeli, ci şi crime. Sigur, îţi vine greu să-ţi defăimezi idolul. Dar noi nu sîntem preoţi, măi Manóle, şi nici nu dăm cu pietrje ca fanaticii. Pentru noi mai presus de orice trebuie să fie adevărul. În fond, stai şi tu şi gîndeşte-te t a noastră e vina ? E a Iui! Nu noi l-am înşelat pe el, el ne-a înşelat pe noi. Ne-a făcut să-l venerăm, ascunzîndu-şi păcatele şi viciile.“ „Atunci de ce ai tu aerul ăsta de extaz ori de cîte ori citeşti despre... Nu le mai spuse pe nume, dar după gest şi grimasă reieşea că le consideră «mizerii». îţi place că ne punem ţărînă în cap ?“ „îmi place, Surule, să ştii, îmi place, ţi-o spun sincer ! Căci acesta e singurul fel de a salva – nu ce spui tu, obrazul şi prestigiul şi nu mai ştiu ce

– ci idealul comunismului. Duşul ăsta o să ne cureţe pe toţi bine de tot. Şi o să pună un anumit sînge stătut în mişcare. Să vezi tu că o să ne întinerească pe toţi şi o să ne ridice de o mie de ori elanul. Grajdurile augiene vor fi curăţate. Şi o să cîştigăm milioane de oameni care şovăiau, fiindcă vedeau că ceva nu era în regulă la noi. Va fi o renaştere a comunismului mondial, Surule, o resurecţie a celei mai mari mişcări revoluţionare din lume." Vorbind, Cernea chiar căpătase un ton extatic, profetic, lucru ce de data aceasta nu-l mai supără pe Suru, ci îl înfiora. El avea însă o rezistenţă funciară faţă de exaltări, de aceea, după o clipă de gîn- dire, interveni sceptic : „Tu chiar crezi că «resurecţia» asta o să meargă acum, peste tot, ca pe roate ? Treci tot timpul de la o extremă la alta – ba Ie vezi în negru, ba numai în roz. Sigur, idolul e mort, poate să înghită orice. Dar mai sînt şi alţii, mai mici, care l-au imitat pe cel mare, şi ăştia sînt în viaţă şi nu prea cred că ei o să fie dispuşi să înghită. O să găsească ei un mod de a atenua lucrurile, —■ criticile şi schimbările, vreau să spun." „Manole dragă, ce-a fost nu mai poate să fie. Asta mi se pare clar ca lumina zilei. Odată spus adevărul, nu văd cum să-l mai înghiţi la loc, sau să-l pui la index. Tu îţi închipui că poţi să spui oamenilor : «uite, fraţilor, ăsta a fost răul 1» şi pe urmă să continui să-l faci, fără să te doară capul ? Intrăm într-o zodie nouă a comunismului, băiete 1"

într-o altă dimineaţă, Cernea îi aduse lui Suru ziarul şi îl puse să citească reproducerea unui editorial chinezesc. Articolul îl cam nedumerise, fiindcă făcea o oarecare notă distinctă. Editorialul atrăgea atenţia că duşmanii începeau să se prevaleze de autocritica Congresului. „Nu ţi se pare, îl întrebă el pe Suru, după ce acesta termină de citit, că aici e un fel de justificare ? Cum vine asta, că marxiştii n-au spus niciodată că nu pot greşi şi că vor mai greşi ? Păi despre asta e vorba ? Adică, greşiţi, fraţilor,

înainte, nu e nici o problemă, noi am avertizat ! Păi ce, aici a fost o simplă greşeală ? Şi pe urmă comparaţia asta cu celelalte clase... Cum, dacă celelalte clase dominante au greşit, puteam şi noi să facem prostii cîte vrem ? Păi de ce mama dracului am luptat şi luptăm să le răs-

turnăm ? Şi pe urmă ce, capitaliştii exploatează din greşeală ? Asta e bună ! Ei acţionează în virtutea intereselor şi caracterului clasei lor, a unor mobiluri legice." Era rîndul Lui să fie contrariat şi nemulţumit. Seara, Suru îi spuse că se mai gîndise şi că bănuia că înţelege substratul articolului. „Ăsta e un semnal de alarmă, îşi împărtăşi el gîndul. Adică : hai să tratăm Lucrurile la rece, fără vaiete şi plînsete, fără melodramă. Şi aici cred că e un dram de adevăr. în fond, taie, domnule, în carne vie, dacă te ţin curelele, dar atunci nu boci, fiindcă dacă boceşti înseamnă că eşti slab. Tu n-ai văzut că şi pe la noi pe aici au început unii să ne dea peste bot şi să ne privească de sus ? O rubedenie de-a nevesti-mii mi-a spus într-o seară, după ce se îmbătase, că gata, s-a dus comunismul, şi că o să ne spînzure pe toţi de cîte un felinar. Pînă şi o bătrînică, o nenorocită de învăţătoare pensionară, năucită de zvonuri, s-a dus la nevastă-mea fericită că o să cadă comunismul. Cînd deschizi gura trebuie să te gîndeşti şi la efecte, asta e 1 în orice trebuie să ai măsură, domnule. Mai ales atunci cînd vrei să îndrepţi lucrurile şi să mergi înainte ! Fă-o aşa încît lumea să te respecte şi să te urmeze în continuare. Dacă te vede fleşcăit, cine dracu se mai ia după tine ?" „Ai dreptate, Manole, dar sub masca asta a demnităţii, să nu începi să spui din nou minciuni ! Ai auzit şi tu noua formulă : că Stalin a comis samavolnicii din devotament pentru cauza comunismului. Ştii ce e asta ? Vechea teorie că «scopul scuză mijloacele 1» îţi dai seama unde ajungi pe panta asta ? Nu, domnule, ai început un lucru, du-l pînă la capăt. Ai pornit pe un drum şi eşti con**vins că ăla** e bun, nu **te** mai întoarce pentru nimic în lume."

Suru dovedea mai mult realism, dar mai puţină frămîntare şi ca atare şi mai puţină înclinaţie de a despica firul în patru, iar Cernea, mai ingenios în analize, mai scormonitor şi mai radical, aluneca mereu în utopie, în ideal. Discuţiile lor din acea vreme s-au constituit însă într-o sinceră şi curajoasă disecţie a condiţiei comunistului şi a lumii concepută de acesta, şi concomitent, într-un fel de angajare morală pentru o conduită **viitoare bazată exclusiv pe adevăr şi dreptate, pe**

respectul drepturilor popoarelor şi ale omului, pe o viziune marxistă, luminoasă, nobilă şi umană, Cernea era cel ce stîrnea de obicei discuţiile, el născocea tot felul de întrebări : „Ce a făcut, Manole, după tine, posibilă, apariţia cultului personalităţii iui Stalin ?“ Suru era de părere că îmbinarea dintre trăsăturile caracterului acestuia şi reziduurile vechii mentalităţi şi ale vechilor practici ale societăţii ţariste ruseşti, ale înclinaţiei mujicului, şi chiar a funcţionarului, a micului burghez, de a se ploconi în faţa autorităţii supreme, proiectînd peste ea o aură mistică. „Da, nu contest, spunea Cernea. Dar epuizează asta problema 7 Iată, acum se spune că Lenin i-a intuit lui Stalin însuşirile negative încă din 1922. Dar ce spunea Lenin atunci ? Că Stalin a concentrat în mîinile lui o putere nemărginită. Apoi se întreba dacă acesta va şti să o folosească cu destulă prudenţă. Acum te întreb şi eu : ce făcea posibil încă de atunci concentrarea nemărginită a puterii 7” „Condiţiile specifice ale desfăşurării Revoluţiei din Octombrie – răspundea Suru. Faptul **că în războiul civil şi în perioada intervenţiei străine, partidul a trebuit să acţioneze ca un organism militar, ca o armată cu un stat major şi o comandă supremă unică.“ „Nu contest nici asta – continua Cernea. Dar această afirmaţie Lenin a făcut-o după ce încetase să mai fie valabilă funcţia militară a partidului, iar pe primul plan nu mai era înfringerea duşmanului, ci organizarea vieţii civile a poporului, obiectivul strategic al trecerii la socialism. Dar să mergem mai departe... Lenin îşi punea foarte franc şi lucid problema dacă Stalin va** şti **să folosească acea putere nemărginită pe care o deţinea, «cu destulă prudenţă». Ei bine, te întreb eu acum pe tine : era posibil 7” „Poate, convenea Suru, că în condiţiile acelea nu era posibil.” „Dar în alte condiţii ar fi fost oare ? Este în general posibil lucrul acesta ? Cum oare nu s-a înţeles**

asta atunci ? Doar istoria e plină de exemple, de lecţii. Fără conferirea puterii, după însăşi concepţia lui Marx, roaselor, poporului, socialismul este supus riscului celor mai mari deformări, de

natură să afecteze nu numai forma, ci şi conţinutul noilor relaţii sociale. Şi aici venim la vorba bătrînului meu – conchidea Cernea –, că nu se poate concepe socialism fără încredere în oameni, în muncitorimea de toate felurile, în popor. Faţă de popor nu poate exista nici o rezervă, nici o reţinere, şi cu atit mai puţin neîncredere. Căci poporul e cel ce face socialismul şi îl face numai dacă vrea el, nu dacă i-I bagă cineva pe gît. Iar dacă vrea el, nu poate nimeni să-J oprească, să se dea şi peste cap.“ „Asta e adevărat“ – i se alătura Suru. Dar după aceea, cînd prietenul său începea să fantazeze pe tema relaţiilor ideale între membrii societăţii şi a abolirii constrîn- gerii de orice fel, Suru trebuia să-l aducă cu picioarele pe pă- mînt, amintindu-i cîţi factori pierde din vedere, valabili nu numai pentru faza de început a socialismului, ci în general pentru societatea umană. Cernea, stăpînit de un oarecare regret, se vedea nevoit să-i dea dreptate interlocutorului său, mai prozaic, dar mai echilibrat. Altă dală Cernea abordă într-un mod nou, neaşteptat, chestiunea cultului personalităţii pornind de la teza marxistă a rolului personalităţii în istorie. „După părerea mea, spunea el, modul de tratare a cultului personalităţii lui Stalin nu dă un răspuns convingător problemei rolului personalităţii în istorie. Se spune că rolul lui ar fi fost exagerat. Oare eşti convins că a fost exagerat ?“ – îl soma pe Suru să se pronunţe. „Evident, fu de părere acesta. I s-au atribuit merite exagerate, deci un rol istoric pe care în realitate nu l-a avut.“ „Dar oare rolul unei personalităţi în istorie poate consta exclusiv în merite, în fapte pozitive, prielnice contemporanilor lui ? Cum spune marxismul: că un om poate juca un rol pozitiv, repet, pozitiv, în măsura în care acţionează în sensul evoluţiei legice a istoriei, înţelege necesităţile poporului şi voinţa maselor şi se pune în slujba lor. Dar nu e posibil oare ca rolul unei personalităţi în istorie să fie mare şi în sens negativ ?“ „E, cum dracu să

nu fie posibil, îşi dădu seama Suru, neputîndu-şi ascunde uşoara mirare pentru simplitatea acestei

ecuaţii. Musolini, Hitler, la noi Antonescu, chiar la ruşi, Kolceag, Denikin. Dar vezi, totuşi, dacă ei se opun cursului istoriei, istoria ii zdrobeşte repede.“ „Pe unii mai repede, pe alţii **mai încet. Şi apoi există mai multe feluri de a-i zdrobi. Forma de sancţionare nu este întotdeauna plutonul de execuţie, sau sinuciderea. Istoria poate zdrobi pe cei ce i-au deviat pentru un timp cursul, prin verdictul final. Una la mînă. AI doilea, nici această posibilitate nu trebuie s-o vedem simplist, unilateral. Sînt personalităţi care nu fac doar bine sau doar rău, ci fac şi una şi alta. Pot avea atît merite mari, cît şi vinovăţii mari. E dialectic. Este atribuţia timpului, a generaţiilor următoare, uneori chiar a contemporanilor, să deosebească griul de neghină. Pe lulius Cezăr, cea mai grandioasă figură a imperiului roman, l-au îmbrîncit din calea istoriei, cînd începuse să se aşeze de-a curmezişul ei, proprii lui emuli.“ „Asta cu lulius Cezar parcă ne-a mai spus-o nouă cineva. A, îmi aduc aminte, ăla de la braserie, după mitingul de doliu. Vezi de unde te inspiri, Vlade ! Rise căpreşte, apoi deveni serios şi adăugă. În chestia asta ai dreptate. Şi Lenin spunea : vor păstra puterea numai cei ce se încred în popor.“ „O, Manole, ai făcut o ironie de zile mari ! încrederea în popor, zici, tocmai încrederea ? Dar chiar Stalin l-a infirmat în modul cel mai spectaculos. El nu s-a mai încrezut în oameni şi totuşi a păstrat puterea. Iată cît de sinuoasă şi încîlcîtă e istoria. Lui Stalin nu i-a putut lua puterea decît natura. Căci istoria are propriii săi factori de eugenie, independent de voinţa şi puterea oamenilor. Numai că ei acţionează uneori mult prea tîrziu. Concluzia ? întrucît socialismul este o operă conştientă a maselor, el trebuie să zădărnicească rolul negativ al personalităţii în istorie, să-şi exercite propria eugenie politică pentru salvarea, la timpul potrivit, a dreptăţii şi adevărului.” Dar şi aici Cernea exagera, cerînd apoi ca absolut toate actele publice să poarte girul întregii societăţi, ca fiecare gest implicat de procesul conducerii să fie făcut în văzul tuturor şi**

sancţionat de plenul comunităţii umane. Trebuia însă să cadă pînă la urmă de acord cu Suru, că

aşa ceva nu este realizabil din punct de vedere practic, şi că forma de decizie trebuie să fie aceea a forurilor largi, democratic constituite, că masele pot să se bucure de exercitarea controlului obştesc nu în mod anarhic, ci organizat, prin instrumente anume **create.**

Ani lungi de furtuni politice şi sociale tulburaseră apele vieţii. O bună perioadă, lumina venise de undeva de sus, dintr-un singur punct, făcînd să strălucească doar o fîşie din suprafaţa apei, lăsînd să pătrundă în adînc numai o rază, iar în spectrul ei atît cît vede pescarul ce urmăreşte cu lanterna crabii, pentru a-i străpunge cu vîrful tridentului de fier. Acum lumln.i inunda nemărginirea opacă, strecurîndu-se sub valuri, dezvăluind ascunzişuri necunoscute, aşa cum se întîmplă într-o grotă adîncă, la ţărmul oceanului, cînd după ce abia te strecori prin gura strimtă descoperi uluit ochiul de mare inundat de refracţia submarină a razelor solare ce-şi joacă pe pereţi umbrele opaline, ca într-o nemaivăzută feerie. Aşa se proiecta acum iluminarea furişată în străfundul conştiinţei lor, dintr-o gigantică masă de energie a adevărului, cu propulsie pînă departe, în ,viitor. Totul Ii se părea limpede, simplu şi firesc, şi toată forţa gîndului şi a elanului lor se concentra în convingerea că aşa va curge de acum istoria în matca ei – ca şi în voinţa de a sluji, conştient!, puternici şi inepuizabili, lumea ce avea să se conforme acestor grandioase legi redescoperite.

Dar viaţa este dominată nu numai de tendinţa spre înălţime a copacului, ci şi de rezistenţa rădăcinilor înfipte în piatră. într-una din zile avu loc o întîlnire a organizaţiei de bază cu doi activişti de la Capitală. Aceştia fură prezentaţi cursanţilor de Ion Robu, secretarul Comitetului. „Tovarăşilor, li se adresă el, s-a stabilit să se discute cu toţi tovarăşii din şcoala noastră unele probleme mai importante reieşite din documentele de partid, pentru ca tovarăşii să fie bine clarificaţi, atît în studiu cît şi în munca lor viitoare, în vederea îndeplinirii cu succes a sarcinilor ce le stau în fată.

Salutăm în mijlocul nostru pe tovarăşul Meltei şi pe tovarăşul Golescu, ambii tovarăşi instructori ai Capitalei, care vor expune aici unele aspecte.“ După ce se aplecă şi schimbă cîteva cuvinte în şoaptă cu cei doi, roşii cu vocea Iui oficială, de la şedinţele plenare : „dau cuvîntul tovarăşului Niculae Meltei“. Tovarăşul Meltei era un om slab, puţin la trup, cu o figură asimetrică, de culoare pămîntie, cu o privire colţuroasă, cruntă uneori, şi o gură mare cu buze groase, zbîrcite. Purta un costum mototolit şi lucios pe la încheieturi, cum dealtfel mototolită îi era şi faţa, parcă atunci ar fi fost sculat dintr-un somn lung şi adine, după ce-şi terciuise obrazul pe perne tari şi zgrunţuroase, umplute cu paie sau cu rumeguş. El începu să vorbească parcă muşcind cuvintele din ceva, dintr-o substanţă nevăzută, şi scuipîndu-le pe fiecare în parte, ca pe cojile de seminţe, în direcţia auditoriului. Avea o voce răguşită de nicotină şi, din cauza buzelor prea groase, cuvintele căpătau o rezonanţă spărtigoasă. Parcă lătra încet, fără furie, fără iritare, dar ameninţător. ,,Pe dumneavoastră, tovarăşi, începu el, partidul v-a trimis aici să vă ridicaţi nivelul politic, pentru ca, aşa cum spunea tovarăşul JRobu adineaurea (unii activişti obişnuiau pe atunci să se sprijine în cuvîntul lor, în şedinţe, pe afirmaţiile antevorbitorilor), să vă puteţi duce mai bine la bun sfîrşit sarcinile pe linie de partid şi de stat. Omul e cel mai preţios capital, spune tovarăşul Stalin, şi în dumneavoastră partidul a băgat capital politic ca să aplicaţi just linia politică a partidului.“ După ce bătu monedă cît putu pe tema obligaţiilor şi răspunderilor ce reveneau cursanţilor, luă în mîini un carnet ţinut deschis pe bancă şi muşcînd mult mai rar, cu mare grijă, cuvintele, aborda problema Congresului al XX-lea al P.C.U.S. Formulă un număr de fraze, cuprinzînd consideraţiuni generale asupra Congresului, reproduse din materialele publicate în presă, după care, punînd din nou carnetul jos, şi fixînd sala cu priviri crunte, începu să comenteze liber. Dealtfel, spunea el, nu despre evenimentul ca atare îşi propusese să vorbească, ci despre reacţia nesănătoasă

fată de acesta, a unor tovarăşi de pe la noi, în special intelectuali. Pentru a se face mai bine înţeles, reaminti manifestările neprincipiale la care fuseseră martori o parte dintre cursanţi la adunarea ţinută în sala de sport. „Păi bine, tovarăşilor – îşi înfigea el acum mai precipitat, dar sacadat, dinţii şi buzele în materia dură *a* cuvintelor –, putem noi tolera ca analiza critică, principială, făcută de partidul nostru să degenereze în atacuri la adresa unor persoane, a cadrelor, a tovarăşilor noştri cei mai scumpi care şi-au dat şi viaţa în închisorile regimului burghezo-moşieresc pentru ca noi să trăim o viaţă mai bună ? Eu trebuie să recunosc – şi îşi aplecă în jos capul, parcă mustrindu-se –, nu am luptat în ilegalitate, am intrat în partid în ’44, după eliberare. Tovarăşul Golescu însă a luptat, a fost şi în închisoare – şi îl arătă cu mîna pe tovarăşul de lîngă el ca pe o dovadă peremptorie a justeţii afirmaţiilor sale. Cum este posibil lucrul acesta, cum au putut tovarăşii respectivi să se dedea la asemenea manifestări ? Noi trebuie să fim conştienţi, tovarăşi, de spiritul anarhic, liberalist al unor intelectuali. Gorki însuşi spunea : «cu cine sînteţi voi, maeştri ai culturii ?»“ Vorbi pe larg despre trăsăturile negative, de clasă, ale intelectualului, fâcînd din cînd în cînd apei la citate legate într-un mod destul de aproximativ de frazele sale, folosind la acest capitol inclusiv cuvintele lui Lenin privitoare Ia intelectualul din societatea capitalistă legat de sacul cu bani, şi trase concluzia necesităţii sporirii vigilenţei şi a combativităţii împotriva elementelor străine strecurate în partidul nostru. El dezvoltă tema vigilenţei – ce părea sa-i fie foarte la îndemînă –, punînd-o în contextul luptei de clasă ce se intensifică pe măsura pierderii poziţiilor de către clasele exploatatoare. Trecînd apoi Ia critica fenomenelor negative din perioada cultului personalităţii lui Stalin, dovedi o totală ina- petenţă pentru definirea acestora, enumerînd în schimb, metodic, într-o schemă evident familiară, des uzitată, marile re-

alizărî ale regimului democrat popular, pentru a sublinia de citeva ori în final „justeţea liniei politice a partidului nostru", încheie reamintind datoria cursanţilor de a lupta împotriva oricăror influenţe străine, indiferent din partea cui ar veni, precum şi necesitatea îmbunătăţirii muncii politice, **a** însuşirii şi aplicării ferme a documentelor şi îndatoririlor de partid, pentru înfăptuirea în continuare, cu tot mai mult succes, **a** „liniei politice juste **a** partidului". Se aşează apoi şi, scoţînd o batistă mare, şi ea de culoare închisă şi mototolită, se şterse îndelung pe gură şi pe frunte cu gesturile omului mulţumit de treaba făcută şi, privind cînd la unul, cînd la altul pe cei doi aflaţi lîngă el, reuşi să-şi însenineze într-o oarecare măsură expresia, ba chiar să-şi forţeze buzele groase, rigide să simuleze un surîs, atît cît puteau ele suporta această adevărată samavolnicie. După un moment de pauză, anume păstrată de Ion Robu, fie cunoscînd preferinţele instructorului de la Capitală, fie dintr-un instinct îndelung format în pregătirea unor asemenea ceremoniale, el dădu, cu aceeaşi solemnitate oficială, cuvîntul celuilalt tovarăş aflat la masa prezidiului, pe numele lui complet Mielu Golescu. Cît ţinuse intervenţia primului, acesta privise placid, chiar binevoitor, asistenţa, fără să trădeze nici cea mai mică participare la schimbările de tonuri ale vorbitorului, chiar în momentele culminante. Tovarăşul Mielu Golescu era de statură mijlocie, şi dacă te-ai fi luat **după** forma obrazului lui, ai fi putut spune, şi gras. Faţa îi semăna cu o lună plină, din acelea desenate de un copil cuminte şi serios – adică fără linia hilară a gurii cu colţurile ridicate în sus, ci cu ochii rotunzi, liniştiţi şi buni şi cu nasul cîrn, în armonie cu cercul perfect ce închidea totul. Părul aproape albit înconjura **o** chelie ce se vrea cît de cît camuflată, iar **faţa albă** şi destinsă rămînea tot timpul complet imobilă. **Privirile** îi erau mirate, ca de copil, dar obosite şi şterse. Se îmbrăca modest, dar îngrijit şi în general în ţinuta lui se vedea **ordinea**

pusă de o mină pricepută şi grijulie de femeie. Vorbea frumos, curgător, dar cu o voce albă şi înceată, de bunic obişnuit să depene lingă gura sobei, în nopţile de iarnă, basme pentru nepoţii răpuşi de oboseala zbenguielii; gata să adoarmă. Părea că nu e pregătit să vorbească, sau, dimpotrivă, că e gata să găsească ceva de spus ori de cîte ori era nevoie. Nu poseda nici un carnet, şi după cum se achita de datoria ce-i revenea, reieşea că,' intr-adevăr, are practica povestirii. Probabil nu nepoţilor la gura sobii li se adresa, ci, aşa cum frecvent se practica pe atunci, uteciştilor, pionierilor,' evocînd momente din anii ilegalităţii, din viaţa de închisoare. După cum se vedea, nu-şi propusese să demonstreze ceva anume, ci doar să împărtăşească unele gînduri izvorîte dintr-o bogată experienţă de viaţă. Vorbi astfel de Revoluţia din Octombrie, de marele Lenin, arătă ce reprezentase Stalin pentru comunişti, mai ales în anii războiului, apoi se opri pe larg asupra importanţei cunoaşterii şi respectării întocmai a politicii partidului de către fiecare comunist. £1 le atrase atenţia asupra pericolului ce decurge din tendinţa ca fiecare să judece cum îl taie capul, să aprecieze el ce e bun şi ce e rău. „În acest caz – marca el rar şi egal –, slăbeşte disciplina, apare anarhia, iar partidul îşi pierde forţa de avangardă.“ Din cînd în cînd aducea în sprijinul spuselor sale fapte şi momente inedite din trecut. „Uite, să vă mai spun una, că sînteţi tineri şi nu ştiţi prin ce primejdie a trecut partidul. Era înainte de război. Observam că ba un tovarăş, ba altul devia de Ia linia partidului, aluneca spre troţkism. Nu vorbesc numai de ăia din celulă sau din comitetul orăşenesc (el activase pe undeva prin Moldova), da chiar de ăia mai mari, de la conducere. Analizînd lucrurile, ce am observat noi ? Ăştia citeau prea mult şi începeau să se creadă mai deştepţi ca partidul. D-aia zic, fii atent în chestia asta. Nu mă opun, citeşte o carte, dar mai ales documente de partid. Asta te fereşte de greşeli, te ajută să ţii linia dreaptă. Sînteţi

JJ – pumnul şl palm«, voi. r

tineri, nu ştiţi. Eu vă vorbesc din experienţă, avea dreptate ăla cînd spunea că prea multă minte strică.“

La sfîrşit, după ce le-a mulţumit călduros celor doi instructori pentru interesantele şi instructivele expuneri, Ion Robu a invitat asistenţa să pună întrebări pentru clarificarea deplină a problemelor. Nu a existat însă nici o întrebare. Conchizînd că „deci, toate problemele sínt clare“, secretarul Comitetului de partid a declarat întrunirea încheiată.

Capitolul VI

„Spune drept, Surule, nu te-ai săturat de şcoală ? Lasă, mă, **că** am trecut şi eu prin asta, ştiu. Ţi se apleacă de atîta toceală. E-adevărat, îţi prinde bine, dar atîţia ani... Şi mereu cu aceleaşi mutre, închis acolo, om în toată firea... cu **o** singură zi pe săptămînă pentru treburi personale...“ După aceste ultime cuvinte rise conspirativ, îndelung. „Depinde, depinde cum o iei – opri Suru volubilitatea prea intimă a celui de dincolo de birou – şi depinde ce-ţi propui şi ce reuşeşti să faci.“ Nu avea nici un chef să se ambaleze în conversaţia fals amicală, propusă de celălalt cu o viclenie uşor de recunoscut de un om experimentat. 11 irita familiaritatea grosolană, intenţia vădită de a stabili între ei un raport de egalitate binevoitoare, cu o nuanţă de suzeranitate însă, pe care oricînd o putea folosi, urcînd doar **un** ton, pentru manifestarea autorităţii de şef cu simţ democratic, dar intransigent. Suru îl cunoştea din vedere, ştia că fusese promovat în funcţia de şef de sector la Comitetul Central în perioada cînd el era în şcoală, nu avuseseră însă niciodată relaţii de muncă, şi de nici un fel. Nu-i plăcuse deloc că acesta îl tutuise din prima clipă şi, pe un plan subţire, ¡1 tratase ca fost subordonat şi ca viitor satelit **pe** orbita forţei lui protectoare. Omul care-i convocase la Comitetul Central, tovarăşul

Puiu cum îi spusese secretara, era cam de vîrsta lui, dar arăta mult mai tînăr. Nu părea să fie din anii frămîntaţi ai generaţiei sale. Nimic nu te lăsa să crezi că a fost atins de pîrjolul războiului, deşi, după cum află Suru în răstimpul scurt petrecut în acest birou, tovarăşul Puiu făcuse tot războiul antifascist. De asemenea, parcă nu trecuse prin botezul de foc al celor 12 ani scurşi de la Eliberare, cu toate că, după cum reieşi, şi în această perioadă fusese în linia întîi. Ferchezuit, pus la punct, jovial, mereu cu zâmbetul pe buze şi cu o lumină ciudată, cuceritoare, pe figura lui frumoasă, putea fi luat drept odraslă boierească, dacă nu ar ii avut grijă să te pună în temă că are originea muncitorească cea mai pură. Suru încerca senzaţia că în acest Om e ceva artificial, confecţionat, că el mima ceva mult deasupra substanţei reale, intrinseci, aspirind la o poză bună să-i facă popularitate, să cucerească simpatie, admiraţie şi să impună respect. După ce, stînd ca pe ghimpi, ascultă tot felul de destăinuiri, dintre cele mai banale, răspunzînd, totodată, în doi peri, unor întrebări deplasate, Suru vru să forţeze trecerea la subiect, adică Ia motivul convocării la Comitetul Central. „Stai, mă Surule – veni riposta –, ce dracu te grăbeşti aşa, mai stăm şi noi de vorbă ca oamenii, după atâţia ani, să ne cunoaştem şi noi mai bine, că uite azi-mîine intri din nou în muncă şi, cine ştie, poate o să avem de-a face. Eşti cam precipitat, cam nervos, ce, te-ai sălbăticit acolo, la şcoală ? Mai vrei o cafea ?“ Suru n-o terminase nici pe prima, dar aşa era de bon ton pe-atunci, printre activişti, să bea tot timpul cafea. Ceştile goale, strînse maldăr de femeia de serviciu, dădeau parcă o notă mai gravă, mai încordată muncii, împrumutând un aer sporit de oboseală dramatică, de consum exagerat, nevrotic, de energie. Ca şi cînd nu s-ar fi muncit realmente zi şi noapte, ca şi cînd n-ar fi domnit peste tot oboseala, extenuarea, accentuate chiar şi de acest consum anormal de cofeină. În unele cazuri, cînd Ia miezul nopţii mai' trebuiau rezolvate probleme, cafeaua,

cu aburul ei aromat şi cu biciul ei excitant, era hună, devenea un sprijin real. Dar mulţi beau cafea cu automatismul cu care fumau,

tava cu ceşti intrtnd în birou imediat ce venea un musafir, parcă împinsă de un resort nevăzut. Era poate compensarea unei nevoi de divertisment, **de** plăcere elementară refuzată de viaţa dură, încorsetată, total acaparantă, pe care o duceau. „Nu, nu mai beau cafea, se apără Suru, m-am dezobişnuit.“ „Mă, cam de multe v-aţi dezobişnuit voi pe-acolo, pe la şcoala aia“ – îl tachina Puiu Dumbravă, cu faţa lui radioasă şi zîmbetul strălucitor ca o reclamă de pastă de dinţi. Tocmai atunci însă uşa se deschise şi în birou intră un om între două vîrste, slăbănog, uşor adus de spate, cu **o** expresie obosită **dar** senină, şi tovarăşul Puiu se ridică în picioare. Suru îl imită, întorcîndu-se cu faţa spre noul venit. Acesta, cu aerul că-l cunoaşte de cînd lumea, cu toate că nu se **văzuseră** niciodată, ii strînse **mîna** puternică şi osoasă în mîna lui **cam** lipsită de vlagă şi umedă, şi se recomandă scurt : „Scarlat“. Tovarăşul Scarlat nu-şi afişa învestitura dobîndită, păstrînd simplitatea unui om de la ţară, cu toate că respira şi el, **evident,** destulă siguranţă de sine. Ochii bulbucaţi te priveau cu **oarecare** ironie, întrebători, **parcă** te invitau să fii sincer, **să spui** deschis ceea ce el cunoştea **deja.** Oricum, lăsa impresia **că ştie** mult mai mult decît îţi închipuiai tu, decît spunea chiar **gura** lui. Buzele lipite strîns **şi** arcuite în jos accentuau ironia figurii, sugerînd totodată **o** amărăciune ascunsă, ca şi blazarea omului trecut prin toate. **La** o **exami**nare atentă, impresia iniţială **de** simplitate şi **bonomie se dovedea** înşelătoare şi se impunea schimbată. Aşezîndu-se **pe** unul din cele două scaune puse la măsuţa din faţa biroului, le făcu **şi** celor doi semn **să** ia loc. Repetă gestul către Puiu Dumbravă observînd că acesta se cam **codea să** se instaleze în tronul Iui **impozant. „Va să** zică venişi, măi tovarăşe. Dar zdravăn eşti, **să** nu-ţi fie de deochi, tocmai bun de tăvăleală. Dealtfel, am auzit că ştii să tragi, şi acum te-ai odihnit destul, e timpul să **mai** ieşi în **bătaia** vîntuluî.” Cînd vorbea deschidea o gură **de** somn, **fără** buze, **sau mai degrabă** de marionetă **de** lemn, sau **de capră de** Anul nou clămpănind din maxilarul **de jos tras** cu **sfoară de colindătorul ascuns sub ţol.** Suru crezu **că tovarăşul**

Scarlat, despre care ştia că e adjunct de şef de secţie, **avea** să-i spună, în sfârşit, motivul convocării. îl mira însă că o făcea în acest mod improvizat, în biroul altuia, al unui subaltern – îi era limpede acum că nu tovarăşul Puiu îl chemase, el îi ţinuse numai de urît, cum s-ar spune, pînă la venirea titularului – şi mai ales aşa, dintr-o **dată,** ca pe un **fapt** divers. Dar tovarăşul Scarlat nu-i spuse nimic deosebit, ci se întreţinu cu el simplu şi firesc, uitîndu-se din cînd în cînd la ceas, dar fără să arate prea mare grabă. Se interesă ce mai e pe la Ploieşti, oraşul natal al lui Suru, ştiind că acolo muncise acesta ca activist **de** partid. îşi aminti de o perioadă scurtă din tinereţea lui, cînd fusese maistru de întreţinere la sonde, în Cîmpina. Vru **să ştie** apoi părerea lui Suru despre recentele schimbări operate în conducerea şcolii **de** partid. Cu vreo trei săptămâni în **urmă fu**seseră înlocuiţi şi rectorul şi decanii, fără nici un ceremonial însă, fără şedinţe, fără festivităţi, din mers, cum se spune. „E greu pentru mine să fac vreo apreciere despre noua conducere, îşi declină competenţa Suru. Dacă schimbarea **va avea o în-**rîurire pozitivă asupra atmosferei din şcoală, asupra nivelului cursurilor, aceasta vor putea să aprecieze cei ce **rămîn. Pentru** mine evenimentul a venit, ca să zic aşa, Ia spartul tîrgului. Oricum, sper ca noua conducere să fie mai luminată, ca să nu spun mai mult.“ „Dar despre noul secretar de partid ţt-ai **format** vreo impresie ?“ „Nu, tovarăşe Scarlat, n-am avut cînd. Tot ce pot spune **e** că pentru unii din noi aceste **modificări au venit** tîrziu, nu **mai** putem beneficia de ele.” „Dar cum a **fost cu** ini**ţiativa aia a** lui Robu **de a** vă prelucra documentele **plenarei** Comitetului Central ?“ Ochii îi luceau maliţios, făcîndu-l **pe Suru să** se simtă stînjenit, chiar vinovat. „Bănuiesc **că** ştiţi **cum** a fost“ – încercă el să evite, dar lucirile batjocoritoare din ochii bulbucaţi **nu-l** slăbeau **deloc. „Şi** zi, problemele **au fost clare,** n-au existat întrebări ?*’ – clămpănea gura de capră de lemn fără să mişte câtuşi **de puţin** buzele arcuite în jos. Suru **rămase suspendat, cu privirile agăţate de gura aceea mecanică, puţin**

dispreţuitoare, ca şi de ochii atotştiutori. Tocmai atunci, uitindu-se iar la ceas, Scarlat se ridică în picioare şi îi făcu semn iui Suru să-l urmeze : „Hai, frate, e timpul să mergem. Pînă ajungem, tocmai bine," O luă înainte, iar Suru, ţinîndu-se după cl, uită să-şi mai ia rămas bun de la Puiu Dumbravă. înţelese că nici tovarăşul Scarlat, de întrebările şi privirile căruia răsufla uşurat **că** scăpase, nu era cel ce-l chemase Ia Comitetul Central, că şi el îi ţinuse doar de urît într-un intermezzo – devenit insă destul **de** stînjenitor. „într-adevăr, ce dracu ne-o fi apucat atunci pe toţi să tăcem ca muţii ? – se mira el. Ne era ruşine de ruşinea lor. Da, dar în politică nu poţi să faci pe ruşinosul cînd te pomeneşti că unul sau altul începe să toarne gugumănii, şi mai ales cu aerul că transmite indicaţii, că trasează linia." Dealtfel nici nu era sigur că se ruşinaseră chiar toţi. Unii erau într-adevăr perplecşi, dar alţii arătau gînditori şi gravi, cum arată activistul cînd recepţionează probleme de orientare. „Dar de ce să nu fiu sincer, şi eu am crezut că ăia transmit o orientare... Şi chiar au venit ei acolo din capul lor, solicitaţi de Robu, **cum spunea** adineauri tovarăşul Scarlat ?"

Traversară un culoar lung, coborîră scările cîtorva etaje, intrară pe alt culoar şi, fără să ciocănească, pătrunseră într-o cameră de mărime obişnuită. Un bărbat tocmai punea în furcă unul din multele telefoane aflate pe o măsuţă, lîngă el, şi Suru îşi dădu seama că se află în biroul unui şef de cabinet. Bărbatul le ieşi înainte şi, privi ndu-l în treacăt pe Suru, i se adresă lui Scarlat cu vocea coborită : „tovarăşul secretar vă aşteaptă, puteţi intra." Scarlat îşi pieptănă repede părul rar şi încărunţit, îşi aranja instinctiv cravata şi îşi încheie nasturii la haină, apoi, zîmbindu-i încurajator lui Suru, apăsă pe clanţă asigurîndu-se în acelaşi timp, cu mina liberă, că acesta îl urmează. Intrară într-o încăpere largă, plină de lumină – venită atît pe cele trei ferestre mari, cît şi din tavan, dintr-un mănunchi de tuburi de neon –, mobilată elegant, dar fără preţiozitate, fără

răceala strivitoare, de muzeu, a greoaielor piese **de abanos** sculptat din cabinetele de altădată. Principalele piese ce-ţi atrăgeau atenţia erau o bibliotecă frumoasă, lucrată în intarsie, dar uşoară şi veselă, încărcată cu cărţi, majoritatea legate, ceea ce arăta că erau exemplare vechi, şi o masă de şedinţe lungă, cu douăsprezece scaune. De la biroul destul de mare, dar în acelaşi stil delicat, se ridică un bărbat de statură mijlocie, cu **o** faţă alba, frumoasă, iradiind, sub o coroană **de păr negru,** ondulat, o neobişnuită energie spirituală, o inteligenţă care **parcă** te despuia **pe** dinăuntru, având, în acelaşi **timp,** ceva omenesc, foarte intim, greu de definit, **dar de natură să topească** zidurile nevăzute în dosul cărora se ascund de obicei oamenii. Purta un costum de culoare deschisă, în **dungi –** nu prea se vedeau pe atunci asemenea costume, preferîndu-se, nu se ştie de ce, stofele mohorîte, vopsite în culori teme – şi aceasta **pu**nea parcă şi mai mult în evidenţă tinereţea şi sinceritatea chipului. Suru recunoscu imediat figura bărbatului ce venea spre el, cu mişcări iuţi şi precise, din portretul expus, laolaltă cu ale celorlalţi membri ai Biroului Politic, în sediile de partid. Ii întinse lui Manole Suru o mînă mare, puternică şi totuşi uşoară, **fără** scuturarea „proletară“ din umăr, obişnuită pe atunci, şi privindu-l drept în ochi – o privire de antracit strălucitor –, îl salută blînd, abia mişcîndu-şi buzele pline, frumos desenate, cind rosti cele două cuvinte : „tovarăşul Suru[1]'. Parcă mai mult monologase. îl invită cu un gest scurt să se aşeze lîngă el, la masa de şedinţe. Scarlat se duse de cealaltă parte, poate pe un loc unde mai stătuse în cazuri similare. Tînărul bărbat îl mai privi **o dată** atent pe Suru, şi atunci acesta îşi dădu seama **că** ochii aceia negri, puţin afundaţi, tulburau printr-o intensitate neobişnuită ce venea din străfunduri, prin ceva arzător, un fel de radioactivitate **greu** de suportat. în plus, era în aceste priviri ceea ce te izbeşte cînd deschizi o casetă, şi vezi catifeaua neagră şi bucata de aur culcată pe ea, ambele strălucind în aceeaşi măsură, dar preluînd fiecare **vraja stranie a** celeilalte. „Ei, **gata** cu **şcoala, tovarăşe Suru ?“ – auzi vocea cu** sunetul plin, **dar**

moale, a celui ce-l chemase şi-] privea acum puţin amuzat, ca o rudă îndepărtată pe un proaspăt absolvent de liceu. „Aproape gata, tovarăşe secretar.“ „Şi... cum a fost ?“ Apoi, după o pauză, înţelegînd că Suru se codeşte să răspundă, nu ştie cu ce să înceapă, adăugă : „vezi acum mai departe şi mai... clar *1“* **Suru vru să se convingă dacă întrebarea fusese pusă în acelaşi mod, dar constată că momentul vesel, dacă fusese vreunul, trecuse, şi că faţa celui ce-i vorbea căpătase o expresie de interes real, de aşteptare atentă. Se intrase, deci, în miezul subiectului. „Desigur, tovarăşe secretar, se grăbi el să-l asigure, neîndoios că din punct de vedere al orizontului, nici nu suferă comparaţie. Am cu totul alt cîmp vizual, altă deschidere.“ „Şi... ce vezi acum în plus Suru se uită din nou să se asigure că nu se revenise cumva, la glumă, dar se convinse că se vorbea cu el foarte serios şi din nou se poticni. îşi dădu seama fulgerător că trebuie să-şi cîn- tărească fiecare cuvînt, că nu-şi poate permite să se joace cu vorbele, că o minte sfredelitoare pipăia nu numai sensul exact al fiecărei noţiuni, dar străpungea şi dincolo, în intenţia primară a vorbitorului. „E foarte greu să definesc succint – căută el, puţin derutat, să mai cîştige timp, dar deodată mintea îi intră în priză şi limba i se dezlegă. Văd desigur mai clar mecanismul societăţii în ansamblu şi legităţile ce-l conduc. De asemenea, mi-e mult mai limpede acum raportul dintre politic şi economic, poziţia determinantă a economicului şi rolul factorului politic în societate. Am aprofundat bazele filosofice ale socialismului şi cunosc mai bine coordonatele** pe **care trebuie să se dezvolte noua societate. Cînd mă gîndesc la socialism astăzi nu mai văd doar ideea de mai bine sau imaginea unei fericiri aşa, depline, crescută ca un pom cu mere de aur. înţeleg că socialismul presupune multe prefaceri atît în baza materială cit şi în suprastructură, şi că**

aceasta îţi impune să ştii precis ce vrei, nu să-i dai numai cu «hei-rup».“ „Asta e bine – veni scurt răspunsul. Dar toate acestea, deşi sînt categorii teoretice şi raporturi **social-politice generale, în viaţă se manifestă** în **moduri particulare, diferite. Aţi învăţat în şcoală să aplicaţi principiile generale la realităţile noastre naţionale concrete ?“ „Din punct de vedere al bibliografiei... materialul străin predomină şi în studiul individual, şi în cursuri“. „Şi de ce aţi admis ? De ce nu aţi atras atenţia bucherilor de la catedră ? Ce fel de mili- tanţi comunişti sînteţi voi ?“ Suru tăcu. Ce-ar fi putut să spună ? Că odată cu condiţia de şcolar, împrumutase într-o oarecare măsură şi conştiinţa şcolărească ? „Vreau să fiu bine înţeles, auzi el în continuare. Nu sînt împotrivă să studiezi experienţa altora, dar aceasta pentru a-ţi lărgi cîmpul vizual, cum spuneai adineauri, nu pentru a o aplica mecanic la realitatea noastră specifică. O asemenea optică este greşită, dăunătoare, nu poate duce în politică decît la greşeli serioase.“ „Trebuie să vă spun însă, tovarăşe secretar, că în acelaşi timp o bună parte a bibliografiei o constituie lucrările clasicilor. Am citit foarte mult din clasicii marxismului.“ „Asta e bine, dar nu e destul. Trebuie cunoscute, desigur, lucrările de bază ale socialismului ştiinţific, dar nu tot ce au spus clasicii este în întregime valabil astăzi. Nici ei n-au pretins că emit adevăruri absolute, eterne. De aceea, dacă citeşti aceste lucrări, făcînd abstracţie de schimbările produse în lume de la elaborarea lor, dacă nu ajungi să dai răspuns realităţii de azi, şi de aici, n-ai făcut nimic. Ai învăţat citate, dar să conduci politic tot nu ştii.“ Suru realiza foarte ascuţit în aceste momente că şcoala pe care o frecventase el nu se desfăşura în acest spirit, nu era călăuzită de o asemenea concepţie şi de o asemenea exigenţă. Sincer vorbind, deşi multe lucruri i se**

păruseră criticabile, şi chiar le criticase, nici el nu judecase activitatea şcolară de pe o asemenea poziţie, în aceşti termeni radicali, intransigenţi. „Ştiu, auzi el mai departe, că în timpul cursurilor ai avut uneori controverse cu unele cadre didactice, şi dumneata şi alţl colegi. Dar cu o controversă nu se rezolvă problema. Multe cadre didactice şi propagandişti s-au dezobişnuit să gîndească cu capul propriu, nu mai sînt în stare să iasă din citate şl din broşuri traduse, uită că trăiesc în România. Voi, activiştii de partid trimişi să vă ridicaţi nivelul

politic, nu aveţi dreptul să deveniţi ecoul unor asemenea papagali, calitatea voastră vă impune să luaţi atitudine critică şi să influenţaţi în mod pozitiv activitatea şcolii, să aduceţi un spirit partinic, viu, creator.“ În logica discuţiei se ajunse la lucrarea lui Stalin „Problemele economice ale socialismului“. Suru fu invitat să-şi spună părerea despre recentele critici aduse cărţii, ceea ce nu-i fu deloc uşor pentru că la şcoală nu se făcuse o analiză metodică. îşi aminti însă de unele observaţii din cuvin- tarile rostite ia Congresul al XX-lea şi se referi la aprecierea privind tendinţele de restrîngere a volumului producţiei în ţările capitaliste. „Da, într-adevăr, i se răspunse, procesele economiei mondiale au fost schematizate şi simplificate. S-a plecat de la premisa că apariţia pieţii socialiste va restringe şi înăbuşi piaţa capitalistă mondială. Au fost omise însă condiţiile reale. Marile state capitaliste occidentale, ca şi Japonia, de fapt excepţie face doar S.U.A., au suferit distrugeri mari în război şi sînt nevoite să-şi reînnoiască mijloacele de producţie, capitalul fix. Nu mai vorbim de uzura morală a tehnicii. Aceste ţări au intrat în cea de-a treia revoluţie industrială. Numai scolasticii, care fac din dorinţa lor realitate, îşi închipuie că societatea capitalistă şi-a epuizat resursele. Este de ajuns să citeşti atent Manifestul Partidului Comunist. Marx şi Engels spun clar că burghezia nu poate să existe fără a revoluţiona neîncetat instrumentele de producţie. Crezi oare că burghezia joacă un rol exclusiv reacţionar ?“ „În zilele noastre cred că da, se avintă Suru în virtutea unui reflex şcolăresc. A jucat şi ea un rol revoluţionar în societate, la început, dar acum...“ „Bună şcoală aţi făcut. Explică-mi cum se manifestă spiritul reacţionar al capitalismului în sfera producţiei materiale ?“ „Evident, frînînd dezvoltarea ştiinţei şi tehnicii – continuă mecanic Suru, ca o placă de patefon ce nu se mai poate opri singură. Burghezia dă curs progresului tehnic numai dacă acesta satisface interesul ei îngust. Dacă îi e necesar...“ „Şi cum ar putea să nu-i fie necesar burgheziei progresul tehnic ? Cum poate face faţă capitalistul concurenţei interne şi internaţionale

fără înnoirea continuă a tehnicii, care să-i permită o productivitate şi o calitate competitivă ?“ Suru înghiţi în sec. Planurile logicii i se schimbară de îndată în cap, şi i se păru şi lui acum că e la mintea cocoşului să fie aşa. „Concepţia asta cu separarea pieţelor, auzi el mai departe, ne-a făcut mai mult rău nouă, decît lor. Lenin şi-a dat seama imediat după revoluţie că nu se va atinge nivelul de dezvoltare necesar fără colaborarea economică cu capitalismul. Aceasta făcea parte componentă din teoria lui despre coexistenţa paşnică.“

Suru nu putea să nu observe participarea mută, dar deloc inexpresivă, la această discuţie, a lui Scarlat, aflat de cealaltă parte a mesei, chiar în faţa Iui. Acesta îşi rezervase o prezenţă modestă, decentă, dar nu imobilă. Faţa, mîinile, umerii, întregul trup, exersau, fără ostentaţie, o pantomimi foarte complicată, pe o partitură compusă într-o lungă practică de „al treilea“ în cabinetele „de sus“ – cum se spunea pe atunci cînd se vorbea de conducere. Fiindcă rolul de asistent nu-i permitea să se amestece în discuţie – era întotdeauna vorba de chestiuni delicate, de cadre, de noi indicaţii de partid, opinii personale ale tovarăşilor etc. —•, el simţea nevoia să se manifeste, totuşi, într-un anumit fel, să-şi semnaleze starea de atenţie şi angajare, asentimentul sau dezaprobarea, după caz, într-un cuvînt să atragă atenţia şi asupra mişcării gîndurilor şi sentimentelor sale, a faptului că ele sînt în concordanţă intimă cu ceea ce se petrecea. Suru remarcase zîmbetul enigmatic al lui Scarlat, atunci cînd secretarul Comitetului Central începuse să-şi formuleze întrebările. Vroia desigur să sugereze că el ştie unde bat acestea, şi unde se va împotmoli Suru, insinuîndu-se complice tacit al strategiei tovarăşului şi, prin aceasta, ieşind din ipostaza de asistent întâmplător, neglijabil. La un anumit accent pus în discuţie, la trecerea acesteia pe un alt plan, sau la un ton nou al vorbitorului,

Scarlat îşi schimba brusc poziţia. Se răsucea în scaun cu vioiciune, cu o înclinare aproape dramatică a umerilor, încît gesturile lui puteau să-ţi

dea un fior de nelinişte. Alteori, pornind **de la o idee sau de la** un cuvînt, **părea că se** adînceşte deodată în sine, **sau,** desprinzîndu-se pentru o clipă de prezent, îşi **lungea gîtul** şi-şi **înălţa** capul, aruncîndu-şi privirile undeva **departe, în sus,** cu **o** mină concentrată **şi gravă. După aceea îşi cobora** iar **capul în** piept, cu aerul **că a dezlegat** ecuaţia pusă de fraza sau cuvîntul rostite în prezenţa lui şi că **e** satis**făcut de** concluzie. Suru **vedea** însă **că,** dincolo **de toate aceste** manevre, pe figura lui Scarlat **se** aşeza o mirare tot mai **accentuată, denotînd că nu era** deloc familiarizat **cu ideile expuse de** secretarul Comitetului Central şi că, dacă nu-l contrariau, **acestea** îl **descumpăneau** destul **de** serios. **În** timp ce **da** din **cap** cu **acel aer de** înţelepciune **subită, de iluminare, proprii omului** care aude un lucru **deosebit** şi **vrea să** sublinieze că, din **păcate,** lumea **se gîndeşte prea** puţin şi înţelege **prea superficial acest lucru, i** se **trădau** privirile nedumerite, furişate **pe sub sprîncene,** către **vorbitor. Cînd răspundea** Suru, **de regulă ^urîdea** condescendent, **dar cîteodată se** trezea **aprobîndu-I** involuntar, şi **aceasta tocmai** cînd interlocutorul **răsturna opinia proaspătului** absolvent al şcolii **de** partid. **Se grăbea atunci să-şi refacă poziţia şubrezită, să-şi restabilească complicitatea teoretică implicită cu tovarăşul din capul mesei, marcînd din umeri şi** din **grumaz,** într-un **anumit ritm energic, hotărît, fiecare sfîrşit** de **frază al** acestuia. **Ochii** îi **rămîneau însă nedumeriţi, iar cuta adinei dintre sprîncene, destinată altfel să demonstreze seriozitatea cu care trata el problemele, vădea efortul disperat de a înţelege» de a** ţine **pasul** cu **avalanşa** ideilor **insolite,** in**tuind că trebuie să le reţină şi să le digere bine ca să nu se mai** găsească **pe viitor** astfel **descoperit. Scarlat reuşi, de bine de rău, să-şi mascheze descumpănirea, pînă cînd ieşi la liman, pe un teren bine cunoscut, bătătorit. Manole Suru, neavînd mei timpul necesar şi nici dispoziţia potrivită pentru analize psihologice, putuse totuşi sesiza că omul din faţa Iui, atît de zelos în grimase şi mişcări semnificative, nu părea prea avizat în chestiunile**

teoretice discutate. Această **constatare era** însă departe de a-î putea consola.

în gură îi stăruia un gust amar, iar în suflet o adîncă ne-mulţumire. Un necaz surd pe sine însuşi îl asalta insistent, fiind convins că nu făcuse faţă onorabil momentului şi că lăsase **o** impresie **proastă. Pur şi** simplu încerca senzaţia că primise o admonestare ideologică – şi asta **la** sfîrşitul a patru **ani** de studii pe cheltuiala partidului. **Dacă** s-ar fi simţit victima unei simple speculaţii dialectice nu s-ar fi dat bătut, ar fi ţinut piept. Dar nu fusese **aşa. îşi descoperise** chiar el, într-o confruntare evident inegală, lacune serioase şi nu doar de informaţie, de pregătire şcolară propriu-zisă, ci de spirit, de concepţie, de gîndire revoluţionară. „Şi **o** impresie **proastă pe plan** ideologic,, gîndea el, nu poate să nu atragă şi concluzii politice defavorabile.“ Dar nu mică îi fu surpriza şi uşurarea cînd, cu un aer prietenesc, familiar, **parcă** atunci întîmpinîndu~l **în birou,** secretarul Comitetului **Central** îi puse mîna pe braţ şi îl **întrebă** rîzînd : „Ei, şi acum, **tovarăşe** Suru, **ce** intenţii **ai ? încotro ? Că doar** n-ai buchisit **atîţia ani ca să stai** la **vatră ?“** Suru îşi în**fipse** privirile în ochii **întunecoşi,** sclipitori şi, citind în ei forţă, sinceritate şi **încredere,** iu cuprins de un **sentiment cald** de bucurie şi recunoştinţă. „Sînt **gata la** datorie, tovarăşe secretar”, rosti el fără să aibă sentimentul că a spus o banalitate, pentru că aceste cuvinte obişnuite, comune, erau încărcate de elan, de devotament, de nerăbdare. „Noi avem nevoie în activul de partid de oameni ca dumneata. O să te trimitem într-o regiune grea, să **pui umărul, să** întăreşti munca de construcţie.“ **Suru fremăta** sub impulsul unei **energii** noi ţîşnind impetuos **din** toate fibrele fiinţei sale. Se trezise în el din nou, cu putere, simţul de activist cîtva timp domolit. Devenise iarăşi omul gata să se azvîrle din **mers** în prima maşină **de** teren, **în** primul tren **de** noapte, pentru a se duce acolo unde e nevoie **de** el. „Tovarăşe secretar, eu sînt ostaş al partidului, nu discut misiunea de luptă.” Observă cum obrazul interlocutorului se însenină, **cuprins de o uşoară undă de emoţie, şi propria lui emoţie spori»**

inundlndu-i pieptul. Era, intr-adevăr, emoţia ostaşului trecut prin foc şi sînge, dar gata să înfrunte din nou grozăviile cîmpuri- lor de luptă cînd generalul se opreşte în faţa lui, îi pune mina pe umăr şi-i spune pe nume. Această clipă este mai puternică pentru soldat decît toate obuzele sparte lîngă el în tranşee, decît gerul nopţilor de cart, decît foamea şi somnul şi păduchii şi rănile, decît chiar spectrul morţil.

Lui Suru i s-a spus numele regiunii unde, conform hotărîrii conducerii de partid, urma să muncească în calitate de secretar cu probleme organizatorice. A fost felicitat, inclusiv de către Scarlat —> acesta îşi regăsise între timp echilibrul deplin şi zîmbea cu toată gura lui mare, simpatică, de batraciană – şi 1 s-a indicat să se prezinte peste o lună ca să-şi ia în primire postul. „Pînă atunci du-te şi stai undeva, la aer“ – a adăugat, strîngîndu-i mina cu cordialitate, secretarul Comitetului Central. L-a condus apoi spre uşă, adresîndu-i-se cu totul unei confesări prieteneşti: „Ne-ar trebui o ploaie bună. Avem nevoie mare de porumb... Acum la revedere şi succes... O să ne mai vedem noi...“

Coborind cu liftul la parter, Suru fremăta de nerăbdare, ca un trăpaş ţinut prea mult în grajd şi scos deodată la aer, sub cerul larg, unde ştia că avea să alerge după pofta inimii.

Feluţa nu prea-şi purta uşor sarcina, ficatul îi dădea din cînd în cînd intoxicaţii destul de neplăcute. Avea să nască pe la începutul lui octombrie şi medicul o sfătuise de mai mult timp să se ducă într-o staţiune, să facă o cură de ape minerale. Manole c îndemnase să plece, dar ea amîna mereu sperînd să-i treacă, şi neputîndu-se hotărî nici să pornească singură la drum, nici să-şi lase copiii. Primind concediul, Manole -o puse în faţa faptului împlinit: se prezentă acasă cu două bilete sindicale pentru staţiunea balneară recomandată. Lăsară copiii în grija unei cunoştinţe, făcură bagajele şi, într-o frumoasă seară de august, se urcară în tren şi plecară. După cîteva ore de mers,

compartimentul se goli. **Se** cuibăriră **pe** băncile tari **de** clasa a **Il-a** încercînd **să adoarmă. Intraseră probabil** în munţi căci aerul se schimbă **deodată** şi **în vagon se** răci. **Peluţa se** înveli cu pardesiul şi se ghemui şi mai mult – atît cît îi permitea pîntecul umflat. Trenul, **înteţindu-şi** mersul, şi **compartimentul** devenind mai **uşor,** izbiturile roţilor **se** auzeau şi se simţeau **mai puternic, iar vagonul se clătina şi trosnea din toate încheie**turile. Pe **culoare pocneau din** cînd în cînd uşile **fără clanţă** şi curentul de aer rece se **strecura** de pretutindeni. **Suru se pre**făcea **că** doarme, **dar printre** gene **privea trupul greoi al** soţiei sale, adunat într-o **poziţie chinuită, faţa ei palidă, obosită,** schimbată. Creştea în el **un** sentiment nou, **de** tandreţe **şi milă, pentru această femeie fragilă; îl uimeau şi parcă îl înfricoşau** liniştea ei, **poza aceea de** mucenică tînără, **aproape** frântă, ocu- pînd **atît** de puţin **loc, nevroind să atragă prin nimic atenţia** asupra suferinţelor **sale. înţelegea că e neputincios să facă** ceva, cît **de** puţin, **ca să ajute acest trup în care respira copilul** lui, acest **trup** ce-şi **tăinuia durerea, ocrotind o fiinţă gata să iasă** la lumină, **să îmbogăţească lumea şi să o împingă** înainte, în **necunoscut, ca acel tren zburdînd peste munţi, prin păduri, în bezna nopţii. Manole Suru înţelegea în clipa aceea,** mai mult cu simţurile, într-un **mod** neobişnuit, dureros, **strania** minune **a** omului **pe pămînt,** intima împletire **a** destinelor **şi** în acelaşi timp **tragica lor singurătate în neîncetata şi** veşnica mişcare a universului. **„Fiecare aduce** o solie – **părea că se** luminează din adîncul lui **această** descoperire – **şi se retrage** cuminte, îşi depune înlocuitorul **ca** pe **o** ofrandă **supremă** şi piere.“ Intuia acum **de** ce **fiinţa** omenească **trebuie ferită de** brutalitate, de orice atingere violentă, avînd **ea însăşi durerea** ei **profundă,** predestinată, **pe care trebuie să o înfrunte, să o** stăpînească şi să **o** biruie, **pentru** a supravieţui şi duce **mai departe** sîmburele vieţii. **Avea** revelaţia faptului că această **fiinţă e pretutindeni** şi **oricînd aceeaşi, şi că** ea **trebuie** iubită, fiindcă tocmai în ceea ce pare

slab, neputincios, neîmplinit» **sălăşluieşte grandoarea sa demiurgică.**

Spre ziuă, cînd fereastra murdară a vagonului s-a spălăcit, clătită parcă în leşie, Peluţa s-a trezit cu **o expresie de** mirare **peste** trăsăturile încremenite în somn, peste liniile înăsprite **ale obrazului** aproape infantil. Ieşea poate dîntr-un vis ce-i **dăduse** puterea să-şi domine şi să-şi înăbuşe **geamătul trupesc,** ajutînd-o **să** ajungă **pînă** Ia graniţa zorilor, **să** intre în lumina mai **blîndă** şi **mai** caldă **a** zilei celei noi. **Zîmbea** stins soţului ei, sprijinindu-se de braţul lui pentru a se ridica **şi** a-şi dezmorţi membrele înţepenite, primind cu candoare prinosul **de** recu**noştinţă** şi admiraţie ascunse în privirile lui Manole Cernea, pline **de taina,** atunci descoperită, a celui mai umil eroism.

Ajunseseră la punctul de unde trebuia **să** ia **cursa locală spre staţiune.** Călătorii coborau în aerul tare **al** dimineţii buimăciţi, zgribuliţi, în haine subţiri de vară, întîmpinînd primele **raze** ale soarelui cu timide clipiri din ochi şi **surîsuri încă îngheţate,** Pînă cînd autobuzul hodorogit s-a pus în funcţiune, soarele **s-a** şi ridicat deasupra muntelui. **Au pornit,** înghesuiţi **pe canapelele** cu pielea **spartă,** în întâmpinarea lui. Oamenii, dezmeticiţi de tot, sorbeau din ochi, prin geamurile prăfuite, pă**durile aprinse** de flacăra palidă **a** toamnei apropiate. Treceau **pe lingă** creste şi prăpăstii ameţitoare, afundîndu-se în peisajul **sălbatic** şi pustiu al munţilor, sub cerul imaculat. Renunţau cu **regret la decorul fastuos** rămas în urmă, **pentru a** descoperi alte peisaje la fel de impresionante, cu exclamaţii de surpriză **şi** extaz.

Suru îşi dăduse seama de la bun început că tovarăşii săi de **drum veneau pentru** prima **oară la** munte. Muncitori de toate vîrstele, **pensionari,** funcţionari, activişti, unii cu soţiile, alţii singuri, **unii bolnavi, alţii sănătoşi, toţi uitaseră** pentru **ce au** venit, primind cu evlavie botezul acestei sălbatice frumuseţi **neîntîlnită pînă** atuncea de privirea lor. Suru **şi** Peluţa mergeau în **staţiune cu o** parte a seriei **noi** de vilegiaturişti. La biroul **de repartizare era coadă, pe** străduţele înguste ale **staţiunii** se **întretâiau mereu oameni cu geamantane,** îngrijitoarele vilelor

nici nu terminau de curăţat camerele că se şi pomeneau la uşi cu noii sosiţi. Cei doi au fost cazaţi într-o odaie spaţioasă dar întunecoasă, deşi cu balcon, la ultimul etaj ai unei vile destul de îngrijite. **Cu** obrajii împrospătaţi **de o apă** rece **ca** gheaţa, nerăbdători, au pornit „în inspecţie“. S-au plimbat, s-au odihnit **pe o bancă, lîngă un** pîlc **de brazi** tineri şi parfumaţi şi, somaţi **de** stomacurile goale, s-au dus Ia cantină. Întîrziaseră şi a trebuit să aştepte seria a doua. **Mîncarea era** lipsită **de gust, după** reţete simplificate **la maxim, dar aproape îndestulătoare. Pro**babil, cei **mai** mulţi **dintre comeseni mîncau la** ei **acasă mult** mai prost, căci Manóle nu văzu **pe** nimeni **strîmbînd din nas** sau lăsînd în farfurie. Mesele nu erau **prea** curate, **dar se servea destul** de **repede. După ce** ieşiră, **se mai plimbară un timp.** Era un spectacol inedit pentru Manóle. „Uită-te la ăştia, îi **atrăgea el** atenţia nevestesii, **îşi** sug scobitoriie **de o** jumătate **de oră** parcă au ieşit de **la** Capşa.“ „Ii vezi **pe ăia** cu pardesiile-alea lungi ? Pun pariu că sînt activişti sindicali, sau şefi de birou la un sfat popular regional.“ **„Ia** fii **atentă** la **gospodinele** astea două, mărunte şi **grase,** uite ce ţanţoşe **merg** înaintea **bărbaţilor, îţi** dai seama cît **o să aibă astea de povestit acasă, în maha**laua lor ? Defilează parcă au **ieşit la şosea** cu valeţii **la** spate.“ **„Mă Manóle, rău eşti de gură – îl apostrofă moale Peluţa, cuprinsă de o toropeală plăcută. Bieţii oameni au venit şi ei** prima **oară** într-o **staţiune, se** simt **şi ei** cineva. **Dă-le şi** tu dreptul **să** se umfle **niţel în pene.” „Ia** uite la **ăştia, Peluţo** 1 Trebuie **să** fie primari **de ţară,** învăţaţi **cu mămăligă multă.** Uite, dragă, ăştia care **ies** acum din alimentara 1 Nu vezi cum îşi întind **marmeladă pe** biscuiţi ?“ Peluţa **se lipea drăgăstoasă de** bărbatul ei, căci **o măgulea trăncăneala lui caustică – dovadă a stării de** bună **dispoziţie şi a** plăcerii **de a** comunica **cu ea. Ii cunoştea** predispoziţia **de a forfeca oamenii pe stradă, încă din primii ani ai căsniciei, cînd se plimbau duminica şi de sărbători. La marginea** staţiunii **era şi un** mic **tîrg – de fapt, cîteva mese de** lemn cioplite cu **toporul – de unde se puteau cumpăra** mere **pădureţe,**

afine, brînză în **coajă** şi **mai ales suveniruri : bastoane**

lustruite, caschete de coajă de copac, casete încrustate, căprioare **de scindară** păscînd **pe** mici suporturi lăcuite, **animale de p.ămînt** zmălţuit, fluieraşe de lemn. Obosiţi **de** drum, **de** plimbare, de aerul de munte, Peluţa şi Manole s-au **dus** şi **s-au** culcat. **Au** dormit buştean pînă către seară. S-au **îmbrăcat** şi, **conform** programului, au mers din nou la cantină, apoi, împreună cu cîţiva tovarăşi de masă mai vechi cu o zi, **au intrat la** club. **La** avizier nu se prevedea nimic deosebit pentru **seara aceea. „Ne** lasă, de, să ne acomodăm – îl informă **pe** Manole tovarăşul cc-i călăuzise la club. În schimb, uitaţi-vă, pentru poimîine seara – descoperi el **pe** alt **anunţ –** se prevede **o** manifestare educativă foarte instructivă, conferinţa despre **trecutul** istoric al staţiunii şi specificul tratamentului balnear. **Va** trebui **să** venim neapărat.“ Alături de sala de conferinţe **mai era o** încă**pere** şi proaspăta cunoştinţă îi împinse aici cu oarecare ne**răbdare. Suru** vedea în gestul lui altruismul omului cumsecade, dornic să-şi împărtăşească bucuria cu semenii săi. în sală se juca şah şi table şi se auzeau zarurile zornăind monoton sau, dimpotrivă, cu furie, cu **acea** forţă **a** voinţei ce se **vrea** transmisă **hazardului. Cea** mai **mare** parte **a** asistenţei polariza **însă** în jurul **a** două **mese** de şubah. Manole şi grupul său s-au **instalat printre** spectatorii de şubah. Jocul, nu se ştie **de unde adus pe meleagurile** noastre, era în mare vogă **pe** atunci, mai ales prin cluburi, prin staţiuni, prin locurile **de odihnă** şi **recreaţie.** Jucătorii făceau să alunece **pe** un fel **de** jgheab de **lemn** căţărat **pe** patru picioroange, cu **o** anumită mişcare a degetului gros de la mîna dreaptă, prin două portiţe **aflate la** oarecare distanţă una **de** alta, nişte piese ceva mai **tnari ca** cele **de table. Cîştiga** cine trimitea la capătul jgheabului mai multe bucăţele rotunde **de** lemn. Spre **deosebire de** şah, test de logică şi atenţie, de anumite jocuri de **cărţi** cu caracter combinatoriu, chiar de table unde trebuie să ştii cel puţin să numeri repede, şubahul nu cerea nici cel mai **mic efort intelectual. Nu era vorba nici măcar de vreo tactică sau** abilitate, **ca în** cazul popicelor, **de** pildă. **Aici puteai** cîştiga

şi dacă aruncai piesele cu forţa, şi dacă le împingeai încet, şî dacă încercai să ocheşti portiţa, şi dacă azvîrleai la întîmplare, cu ochii închişi. Oricum ai fi procedat, la un moment dat în faţa ultimei portiţe se aduna o grămăjoară de lemnişoare şi intrarea unei piese se făcea prin presiunea masei. Acest joc se punea la dispoziţia oamenilor aflaţi în concediu, urmărindu-se probabil deconectarea lor intelectuală şi destinderea nervoasă. Primului ţel se părea că îi răspunde de minune – dealtfel pe ici pe colo începuse să i se spună, în mod discret desigur, pentru a nu leza amorul propriu al amatorilor, „idiotenşpil". Cel de al doilea efect însă, de calmant, nu prea se confirma. Dimpotrivă, Suni putu să constate că aproape toţi echipierii manifestau o neobişnuită îndtîrjire. Cu feţele congestionate şi ochii holbaţi, priveau fix părînd că nu văd decît mişcarea dezordonată şi impasibilă a pieselor de lemn patinând pe scîndura lustruită a jgheabului. Acum se juca într-o linişte solemnă, nu se auzea decît ţăcănitul sec al pieselor şi, doar din cînd în cînd, un murmur de admiraţie ieşit din piepturile asistenţei, cînd rotula se întîmpla să treacă fără ezitare şi oprelişte prin ambel? portiţe. „Vedeţi, tovarăşii', îi şoptea lui Suru la ureche noua cunoştinţă, totul depinde de cum mişti degetul. Trebuie întîi apăsat şi apoi împins, dar exact Ia mijloc. lacătă – şi îşi apăsa pe palma stingă, în modul în care recomanda el să se procedeze, propriul lui deget, de o mărime impresionantă în raport cu statura, un deget lat, bătătorit, noduros, ca o bucată de creangă uscată – deget de tîmplar, gîndi Suru. Apoi şi poziţia contează •— adăugă el. Trebuie să stai puţin aplecat, bine înfipt pe picioare – în felul acesta, iacătâ! şî iar demonstră, crăcă- nîndu-se şi opintindu-se, gata parcă să-şi dea drumul pe schiuri din vîrful muntelui." Bunăvoinţa acestui om depăşea tot ceea ce cunoscuse Suru pînă atunci, părea aproape fanatică. Stăpînît de o adevărată exaltare, el ţinea cu tot dinadinsul să-i transmită această stare de spirit şi novicelui – pe care începuse să-l acapareze tot mai insistent. Manole era însă preocupat, un

obicei mai vechi, să identifice obîrşia, profesia şi rangul celor îngrămădiţi în jurul meselor de şubah. Ceva nedefinit uniformiza însă fiinţele luminate de un bec chior atîrnînd din tavanul înalt. Cu mici excepţii, precumpăneau oamenii între două vîrste. „Ăia cu punga mai modestă au pus pe ei ce-au avut mai bun, iar ăilalţi, mai încăputi, s-au gîndit să-şi cruţe vestmintele pe aici, pe unde nu-i vede nimeni. Şi aşa a ieşit un fel de medie, probabil.“ Dar îşi dădea seama că nu numai haina uniformă producea impresia de egalizare, ci mai ales natura preocupărilor. Se vedea că o trăsătură comună tuturor era dorinţa de ieşire din tensiunea muncii şi vieţii obişnuite, revenirea, dacă se putea spune astfel, la vârsta naivităţii şi lipsei de grijă, a plimbării şi jocului, a copilăriei. între timp, tovarăşul care-l luase în antrepriză îl apropia tot mai mult, pe nesimţite, de masa de şubah, continuînd să-i dea explicaţii şi instrucţiuni asupra tehnicii – numai în aparenţă simplă, după părerea lui, presupunînd, zicea el, măiestrie, ba chiar o anumită dotare. „Dacă te naşti cu ea bine, dacă nu... poţi să te dai şi peste cap, degeaba 1“, spunea el cu o siguranţă profetică. Pînă la urmă Suru se trezi chiar la postul de comandă al jgheabului, unde „mentorul“ îi făcuse, cu multă dibăcie,, loc, adresând celor din jur scuze şi solicitând bunăvoinţă pentru protejatul său. „Vă rog, tovarăşi, fiţi atît de drăguţi, să-l lăsăm şi pe tovarăşu’ să încerce. Dumneavoastră aţi mai dat, să dea şi tovarăşu’ o dată... Ştiu, ştiu, e rîndul dumneavoastră, dar ce să-i facem, la acţiunile obşteşti au dreptul toţi.“ Suru se ferea jenat, făcea gesturi dezordonate de refuz, dar „binefăcătorul“ său se dovedea neconcesiv şi inflexibil. „A... nu... da’ de ce... da’ nu se poate... vai de mine, tovarăşu’, aicea aşa e, aicea toată lumea, vă rog, poftim... iacătă, apăsaţi aicea, cum vă spuneam, apoi împingeţi...“ Suru se văzu constrîns să acţioneze, zîmbind stingherit, încercând să dea de înţeles că nu din vina lui tulbura jocul celorlalţi. Degetul lui mare, dirijat de degetul enorm al

tîmplarului, sau ce era el, apăsa şi împingea. Instructorul stătea alături, examinînd minuţios mişcările elevului, iar pe faţa

lui se aşternea un zîmbet de satisfacţie tot mai pronunţat şi o* mare încîntare. „Ei, tovarăşu ? Aţi văzut că se poate ? Uite ce bine merge... Nu ? Nu e aşa ? – îi soma el pe cei din jur să se pronunţe. Şi să ştiţi, e la prima încercare... Uite, asta a fost directă ! Vă spun sincer, tovarăşu', aveţi stofă. Ştiţi cum e – îi lua el martori pe ceilalţi, pe experimentaţi, în chestia asta te naşti sau nu te naşti.“ Şi îi prepara mereu lui Suru piese la îndemînă, mai reamintindu-i din cînd în cînd, cu propriul iui deget mişcat în aer, cum trebuie să lovească. Elevul progresa, şi profesorul era tot mai fericit. Se mîndrea cu Suru ca un manager cu pugilistul său. Părea decis să mizeze pe el totul. Acum nu se mai adresa asistenţei în general, ci demonstra fiecăruia în parte virtuţile lui Suru, făcea, cum s-ar spune, propagandă de la om la om, obligîndu-i pe cei din jur, dacă nu să recunoască în mod expres performanţele „noii speranţe sportive“, cel puţin să nu Ie conteste. În această atmosferă partizană, sub presiunea laudelor, Suru începu să se ambiţioneze fără să-şi dea seama. Lovea tot mai concentrat şi mai hotărît, respirînd uşurat cînd îi reuşea, şi încruntîndu-se, supărat sincer pe sine, la fiecare ratare. După un timp considerat îndestulător pentru impunerea protejatului în atenţia opiniei publice, tîmplarul propuse organizarea jocului pe echipe. El îşi asumă rolul de căpitan al uneia, din formaţii, luîndu-l bineînţeles, alături, pe Suru. Jocul căpătă astfel o miză mai mare, impunînd fiecăruia un sporit simţ de răspundere şi dăruire, fiind la mijloc onoarea colectivului. Văzîndu-l absorbit, Peluţa, obosită de atîta şedere în picioare în timpul „iniţierii“, veni şi îi spuse lui Suru la ureche că ea se duce cu cîteva tovarăşe dincolo, în sala de conferinţe, unde erau scaune. Una din aceste tovarăşe, o femeie falnică, de vreo 50 de ani, cu un bust atletic, uşor încărunţită şi neagră la faţă ca o ţigancă, era soţia omului ce tocmai îl lansa în cariera sportivă pe bărbatul ei. Cei doi soţi creau o armonie ciudată prin înseşi diferenţele izbitoare dintre ei. El uscăţiv, vînos, mărunt, cu o faţă scofîlcită dar totuşi bărbătească, mai ales prin proeminenţa bărbiei pătrate, ea monumentală, blîndă şi prietenoasă ;

el neastâmpărat, agitat, ca un cazan soldăţesc cu ciorbă de cartofi în clocot, ea placidă, liniştită, cu vorba moale şi rară ; el comunicativ, îndrăzneţ, animator, ea timidă şi modestă. Toate acestea făceau din ei un cuplu demn de tot interesul.

Cînd s-a spart jocul, tîrziu, pe la miezul nopţii, toţi păreau sleiţi şi nimeni nu mai găsea nimic de spus. încordarea se spulberase, dar capul le era ameţit şi urechile pline de zgomotul pieselor de lemn ciocnite de mii de ori. De comentat nu aveau ce comenta pentru că şubahul nu oferă nimic spectaculos, nici un moment memorabil, ci repetarea aceloraşi şi aceloraşi mişcări automate, şi o tensiune fără nici un mobil. Pe lingă faptul că-şi simţea degetele amorţite şi umflate şi capul golit, Suru era stăpînit de o senzaţie neplăcută, parcă ar fi fost mai friabil, mai poros, mai micşorat. în plus, avea remuşcări: îşi lăsase toată seara soţia – într-o situaţie atît de delicată, adusă acolo special pentru odihnă şi tratament – singură, cu nişte străini. O găsi însă pe Peluţa bine dispusă, la taifas cu noile prietene, chiar mulţumită că întîrziind, avea perspectiva să mai poată dormi, în ciuda somnului lung de după-amiază. „Tovarăşa Merişanu – o lăuda ea pe soţia „maestrului“ al cărui nume Suru nu-l reţinuse la cină – ştie atîtea lucruri, şi povesteşte atît de frumos... E o plăcere s-o asculţi.“ Tovarăşa Merişanu îşi plecă privirile, sfioasă, şi se mişcă într-un fel anume, parcă pentru a face să treacă neobservat trupul ei masiv, în timp ce Merişanu, dimpotrivă, asumîndu-şi meritele soţiei, şi foarte mulţumit de rolul jucat în seara aceea în organizarea timpului liber al lui Manole, le spuse cu un ton condescendent: „Lăsaţi, o să facem noi să fie bine. Nu e păcat să stăm aici, să avem totul şi să nu profităm ?“ în drum spre casă descoperiră că erau vecini. Manole află de asemenea de la Peluţa că Merişanu, Arvinte Merişanu, nu era tîmplar, ci preşedintele cooperativelor de cojocari din Arad, Ia regională, iar ea, Felicia, soră de spital, fostă

moaşă de ţară, fiică de ţîrcovnic dintr-o comună bogată. „Ei, va să zică tot pe-aproape, îşi zise în sinea lui. Cu degetul ăla lat ca o teslă, întinde pieile, le încearcă rezistenţa şi elasti-

citatea, înmoaie cusăturile prea tari ale cojoacelor. De-aia te-a cucerit **pe** tine, Peluţo, **tovarăşa** Felicia, încercă apoi să **glu-**meaască cu nevastă-sa, **te-a moşit** şi **pe** tine, cum m-a moşit pe mine bărbatu-său. Cîţi ani o avea bătrînul ?“ „Are vreo 55, dar **să** ştii **că par** oameni de treabă, cel puţin ea. Ştie atît de multe, **despre** boli, despre leacuri,.. Şi sînt nemîngîiaţî, săracii, n-au **avut** copii. îţi închipui cîţi **o** fi **adus ea pe** lume, de-ai **altora ?** îi **jupoaie** nişte nepoţi. **Nu** ştiu de **unde** au **aflat că tu eşti de** la **centru.** Se plîngea că el are necazuri pe la **regională, că umblă** unii să-i ia locul“. „Ei, **să-l facă** preşedinte **la** asociaţia **de** şu-**bah” —■** încheie **Manole căscînd,** edificat **asupra personajului.**

Dimineaţa, Peluţa şi-a făcut vizitele **medicale** şi **şi-a com-**pletat **fişa** de tratamente. Manole **o aştepta la** bibliotecă, ui-**tîndu-se prin** rafturile prăfuite şi întreţinîndu-se într-0 doară cu bibliotecara – o fetişcană blondă, pistruiată, îmbrăcată în **trening.** Cărţile, deşi tipărite în anii aceia, din cauza igrasiei sau a soarelui, se scorojiseră şi **păreau** vechi de cînd lumea. Găseai, într-un talmeş-balmeş de nedescris, Fadeev, Miciurin. „Despre Stahanovism“, A. Toma, „Corespondentul voluntar“, „Asolamentele în zona podzolică”, „Calea britanică spre socia-lism“, „Mitrea Cocor“, „Planurile cincinale ale U.R.S.S.“, o anto-**logie a** poeţilor români contemporani şi altele. „Tocmai **o** în-**trebam pe** tovarăşa dacă n-are vreun catalog – îi **făcu Manole** cu ochiul Peluţei cînd aceasta intră, înarmată cu paharul ei «special» –, dar dînsa spune că n-a avut timp să facă. în general **se plînge de** lipsă **de** timp...“ Fata însă nu mai **considera** necesar să continue discuţia, **aşteptînd,** plictisită, **plecarea** celor **doi, pentru a închide.**

Peluţa **trebuia** să-şi ia **apa de la** un izvor **cam îndepărtat şi cei doi porniră încet într-acolo, străbătînd o frumoasă** pădure **de** foioase, printre suliţele **luminoase** şi **mişcătoare** azvîrlite **de** soarele de sfîrşit **de** vară, **în desişul** copacilor. Drumul urca **în pantă** lină, **dar** pămîntul **jilav** aluneca **pe alocuri şi Peluţa se agăţa mereu de braţul lui Manole. împreună cu ei se**

ducea, iar din **sens invers** venea, **o** puzderie de **oameni. Era un pelerinaj solemn, tăcut şi lent,** lipsit de orice veselie. Toţi **duceau în mină cîte** un pahar **de** sticlă, de tinichea, **de lemn,** ţinîndu-I ca **pe** un obiect de cult, **ca** pe un odor bisericesc. Unii, cei veniţi dinspre „Meca“ aceea misterioasă la care ducea drumul, **sorbeau** arar din pahar, preocupaţi sau, **dimpotrivă, absenţi,** străini de ei înşişi, mergînd în neştire. Cei mai mulţi **erau oameni în vlrstă** şi, după cum îşi dădu seama Suru, majoritatea **nu venise cu** bilete de sindicat. Stăteau **pe** cont propriu, în puţinele case particulare din staţiune sau, **mai** departe, prin satele din jur. Nu aveau aerul vilegiaturiştilor veniţi **la odihnă, erau fără** îndoială oameni bolnavi. Alcătuiau o **panoramă umană** pestriţă, nu **ca** jos Ia cantină şi la club. îmbrăcămintea, înfăţişarea, gesturile **trădau** cele mai diverse categorii **sociale** şî, nu în mică măsură, exponenţi ai lumii vechi. Perechi **de bă-** trini **cu** veşminte tocite, roase, **dar de** o **croială** impecabilă – **de**sigur, **ce le rămăsese după** dezastrul talciocului –, cu spinări încovoiate, **de** infrînţi, **dar cu** mersul distins. Alţii, intelectuali **evident de şcoală veche, dar mai prosperi,** dintre aceia **cu angajamente** noi în instituţii de cultură democratice, **avînd figuri** ofilite **dar mai** puţin emaciate de nemulţumire şi ură, **totuşi** cu priviri reci, **distante. Apoi,** căpătuiţi, profitori strecu- raţi prin crăpăturile dintre epoci, cu osînză proaspătă pe ei, **adunată din** speculă, din furturi nedovedite, cu haine şi lucruri **de la** bursa **neagră,** unii purtînd chiar lucrurile **celor** din prima **categorie, pe care** îi îmbrînceau dispreţuitor. Se puteau desluşi **şi** mici slujbaşi, economi, cu raţia **de** mîncare pentru întreaga zi **în mica sacoşă** atîrnată **de** braţ, cu bugetul măsurat **pe** ore **şi** minute, **dar nedispuşi** să-şi cedeze dreptul, consacrat **de** o viaţă, la întreţinerea periodică a sănătăţii. Şi, desigur, printre ei, muncitori **în vîrstă,** pensionari trimişi prin instituţii **sociale, apăsaţi de** vechi **boli profesionale,** incapabili **să mai** guste **senzaţia de uşor orgoliu oferită de posibilitatea acestei cure, dar cu priviri încă agere,**

sfredelitoare, mai ales cînd măsurau umbrele vechilor potentaţi, **tîrîndu-se** alături.

Suru trecea încet, susţinînd braţul soţiei sale, prin această lume, cu un sentiment confuz – un amestec de indispoziţie şi tristeţe, de reproş şi milă. „Vezi, dragă, cu cine urcăm noi această golgotă ? îi atrase el atenţia Peluţei. Cu toţi strigoii, cu toate epavele. Eu am crezut că bunurile sociale, şi în primul rînd mijloacele de sănătate, aparţin clasei muncitoare. Am crezut că o să găsesc aici doar oamenii muncii.“ „Manole, dar boala nu alege, dragă – îi răspunse agale femeia. Oameni suferinzi sînt în orice clasă. Ce vrei, li s-a luat puterea, să li se ia şi dreptul la viaţă ? Ce-ţi veni ţie să pui aşa problema. Te deranjează pe tine ăştia ? Crezi că o să bea ei toată apa de la izvorul 14 ?“ Manole tăcu. îi venea să zică „dă-î dracului de dini“, dar i se părea şi lui că ar suna prea cinic. Intr-un tîrziu, spuse totuşi : „M-am dezobişnuit să-i mai văd. Aproape uitasem, de ei“. „Ei, tu nu prea ai mai umblat prin lume, Manole, ai stat atîţia ani acolo, ca la cutie. Trebuie să te obişnuieşti iar.“ „Asta cam aşa e, se gîndea el, are dreptate. M-am cam sălbăticit. Sînt bune şcolile astea, dar cam pierzi simţul realităţii.“

Şi-au continuat apoi plimbarea vorbind despre lucruri mărunte, sau tăcînd. Rămăsese o anumită stingherealâ între ei, ceea ce arăta că schimbul de cuvinte le dăduse de gîndit amîn- durora. Şi Ia masă Manole fu taciturn. Veselia necontrolată a comesenilor i se părea altfel decît ieri, mai deplasată, mai de prost gust. „Uite, domnule, ţara arde şi baba se piaptănă, monologa el în gînd. Trebuie să ai simţul măsurii.“ Dar îşî dădu apoi seama că de fapt iritarea lui era absurdă. „Dracu să mai ştie“, îşi zise, şi lăsă lucrurile în suspensie. La un moment dat, în cantină intră un tînăr încălţat cu tenişi albi. Cînd mergea părea desculţ, cu picioarele mînjite de var. Bătu cu o furculiţă în masă şi rugă să se facă linişte. „Ce dracu mai vrea şi co- costîrcul

ăsta ?“ mîrîi Manole. „Toată lumea atenţie la mine – spuse noul venit vorbind cam şleampăt şi răzînd fără rost —- Eu sînt responsabilul sportiv. Mîine dimineaţă excursie la

-Trei Turnuri*. O oră dusul, o oră întorsul. Cine vrea să meargă să ridice mina.“ „Dar ce e, tovarăşe, asta, la «Trei Turnuri*, se auzi o voce nemulţumită. Şi p-ormă, trebuie să ştim şi noi, cum e drumul ?“ „Cine vrea să ceară explicaţii suplimentare, să vină la club, după mine.“ „Stai, tovarăşe, ce să caut la •club, mă duc să mă culc. Ce te doare gura să spui aicea ?“ „Dar nevestele putem să le luăm, sau le pierdem pe drum“ – se auzi altă voce. Cîţiva rîseră în gura mare. Manole se ridică : „Hai, dragă, dă-i dracu cu turnurile lor“. Peluţa se supuse ascultătoare. Pe drum, spre vilă, se întîlniră cu un grup în frunte cu Meri- şanu. Se duceau să mănînce în seria a doua. „V-aţi grăbit, v-aţi grăbit, le strînse ei mina cu efuziune. Acuma un somn bun, nu e aşa ? Şi pe urmă, diseară, tragem o partidă de şubah. De acord, tovarăşu’ Suru ?“ Manole îngăimă ceva şi îşi luă la revedere. Peluţa rîdea. „Ai dat de dracu cu ăsta. Nu mai scapi de el.“ Ea vedea că bărbatu-său e nervos şi dinadins îl zgîndărea, ca să-l facă să vorbească. Ea cam ghicea ce se petrece în capul lui. „Ştii ce, Peluţo, îşi dădu el drumul în sfîrşit. Eu n-o să prea pot rămîne aici. Zău, mă tîmpesc de tot două săptămîni. Tu eşti fată deşteaptă, înţelegi, şi o luă tandru după gît. M-am gîndit, o ai pe coana moaşă lingă tine. O să fie fericită să te protejeze. Eu mă duc o zi două la Bucureşti, să închei acolo toate socotelile, şi după aceea rămîn cu copiii. Iar la sfîrşitul seriei vin să te iau. Ce zici, dragă ?“ „Măi, mare vulpoi eşti – rîse ea cu căldură aproape maternă. Apoi, serioasă : trebuie să te înveţi să trăieşti iarăşi între oameni, Manole. Altfel ce activist de partid o să poţi tu să fii ?“ Bărbatul plecă ochii. Nu avea ce să spună. Simţea, simţise în ultimele zile că sarcina nu numai că nu-i dăduse nevestii sale vreun complex de teamă sau slăbiciune, ci, •dimpotrivă, avusese ca urmare un spor de echilibru, de forţă morală şi psihică, o înţelepciune nouă, calmă, neobservabilă pînă atunci. Peluţa arăta mult mai stăpînă pe sine, parcă dobîndise -conştiinţa unei superiorităţi nete faţă de ceilalţi, devenise mai înţelegătoare şi mai bună. Manole venise să-şi sprijine femeia în acest moment greu şi avea acum conştiinţa ca ea e aceea ce-1

sprijină. Ea intuia cu o ascuţită sensibilitate feminină că momentul e mai greu pentru el. De aceea încuviinţă atît de uşor ca el să plece, şi de aceea el plecă fără sentimentul că o lasă singură şi neputincioasă. După-amiază Manole trată cu familia Merişanu. Propunerea de a veghea asupra Peluţei fu primită cu o adevărată explozie de exuberanţă. Seara, Suru mai suportă o partidă de .şubah prelungită, iar dimineaţa se urcă în cursa antediluviană şi plecă la Bucureşti.

Pe drum, Suru reflectă la cele întîmplate. Într-adevăr, începea să-şi dea seama de hiatusul creat în experienţa sa de viaţă, în decursul ultimilor patru ani, cît trăise în şcoală. În primul rînd, nu avusese posibilitatea să urmărească şi să înregistreze cu simţurile şi antenele proprii schimbările produse în tabloul social. Ieşise din viaţa politică activă în „anii canalului", cum auzise pe cineva definind perioada de început a deceniului al şaselea, şi revenea acum într-un anotimp istoric nou, în dezgheţul declanşat de Congresul al XX-lea, precedat de anii de moină de după moartea lui Stalin. Chiar aversiunea viscerală, încă pătimaşă, pe care i-o remarcase Peluţa, şi pe care şi-o surprinsese singur, în staţiune, faţă de categoriile sociale apar- ţinînd trecutului, îl avertiza că rămăsese la starea de combatant în linia întîi în tranşee, la cuibul de mitralieră. Sau la condiţia de om cu gîrbaciul spre sfîrşitul unui război cîştigat, cînd duşmănia faţă de învins e încă departe de a se domoli. „Nu numai că nu am putut vedea cum anumite asperităţi încep să se tocească şi cum se produce, fără ca cineva să-şi dea seama, rodajul convieţuirii vechiului cu noul, metamorfozarea raporturilor de clasă în condiţiile dictaturii proletariatului, îşi spunea el, dar cred că şcoala mi-a conservat şi chiar dezvoltat o viziune politică statică, metafizică. Tot timpul mi s-a servit schema claselor

aflate în conflict, în antagonism, în încleştarea «care pe care». Şi apoi viaţa poate fi văzută numai în categorii sociale autonome, ca şi cînd ar trăi izolate unele de altele în tabere, în ghetouri ?“ Avuseseră Ioc importante evenimente şi schimbări politice, dar şcoala le schematizase în formule

abstracte, şi el nu mai văzuse, pe viu, cum se repercutaseră acestea în relaţiile sociale, în existenţa imprevizibilului organism numit societate –, nu cu mult diferit de organismul omului prin complexitate şl infinitele lui interdependenţe, ca şi pi în independenţa unor fenomene şi procese ce scapă sistemului nervos central, sau dimpotrivă sînt efectul unor comenzi greşite ale acestuia. „A fost acolo ceva din atmosfera unei mănăstiri, îşi continuă Suru monologul. (EI nu prea ştia cum e într-o mănăstire, dar ghicea, presupunea.) în mănăstire stai mereu cu preceptele sfinte în faţă şi dacă eşti un călugăr serios, adică realmente credincios, te străduieşti nu numai să ţi le însuşeşti, ci să le şi aplici. Şi te pătrunzi de ideea că oamenii sînt sau buni sau răi, sau aleşi ai domnului sau păcătoşi, sau sfinţi sau draci. Pe ăia răi îi blestemi şi-i hărăzeşti iadului, iar pe cei cu frica lui dumnezeu, care-i respectă poruncile, îi lauzi şi-i preamăreşti, şi Ie spui să fugă de cei căzuţi în păcat, rezervîndu-le lor raiul. Scoate-l pe călugăr din mănăstire şi aruncă-l în viaţă 1 O să vadă că preceptele sfinte sînt literă moartă, lespezi de piatră îmbucate între ele, ca să se potrivească la vedere. Cit priveşte viaţa oamenilor, o să spună că e «Babilonul», atît de greu îi va veni să o înţeleagă. Desigur, nu vreau să spun că asta a fost şcoala, dar, în mare, ceva similar s-a petrecut acolo. Am învăţat o mulţime de teorii sociale vechi de o sută de ani, şi nu doar pentru cultura mea generală, ci ca să mă bazez pe ele şi să le aplic. Stăm pînă seara tîrziu în sălile de seminarii şi descifram sensul acestor texte, şi afară lumea trăia după legi noi, minată de alte interese şi impulsuri, adaptîndu-se din mers, în fiecare clipă, Ia tot ce se schimbă în viaţa materială, în relaţii, în gîndire, în politică, în situaţia internaţională. Acum trec pe stradă, intru într-un restaurant, într-un magazin, mă duc să iau apă

minerală de la izvor şi mă întreb : ăsta din ce clasă o fi, dar ăştia ? Şi cum de stau ei împreună, cum de merg unul lingă altul fără să se încaiere, şi mai ales cum li se permite ălora să facă ce fac ăştialalţi. Am rămas cu un tic.“ Suru ajunsese la acest autoexamen atît de sincer şi sever pentru că îl speriase sentimentul **de** înstrăinare **pe** care şi-l **descoperise,** cu ajutorul Peluţei, şi era destul de lucid şi perspicace pentru a-şi da seama **că, dacă** acest sentiment va persista, inevitabil **va** fi urmat de înstrăinarea faţă de el a celorlalţi. în plus viaţa i se părea acum, la primele contacte, după îndelunga sa vegetare în condiţii de seră, nu numai deloc liniară, cum începuse s-o vadă **în** şcoală, **dar** chiar mai încîlcită, mai plină de necunoscuturi şi surprize decît **era** în **realitate.**

Suru **tocmai ieşea** din frizeria **de** lux **de** pe **Bulevardul Băl-** cescu, fercheş şi bine dispus, respirând cu plăcere aerul ceva **mai** răcoros **al** acelei dimineţi **de** sfîrşit **de august, cînd aproape se** izbi **nas** în **nas** cu Cernea. **„Băi** frate-miu ! **exclamă el** surprins, simţind o căldură plăcută în inimă şi o bucurie **pe** care nici nu încercă să o ascundă. Băi frate-miu, **ce faci, pe unde** umbli ? Ei drăcia dracului... făcea el pe supăratul, zîmbind cu **o** duioşie **bărbătească** aspră, niţel **grosolană, cu atît mai** mişcătoare. Ce, te-ai băgat în gaură de **şarpe ? Am crezut** c-ai plecat la bătrîni.“ „Ha, ha, ha, **rîdea Cernea amuzîndu-se de** ieşirea prietenului său. Zău, **mă ? Dar** tu cînd **ai picat ? Am** auzit că ai plecat cu familia la băi. **Păi** ce băi faci **tu pe** bule**vard, mirosind a** colonie **de** la **o poştă, şi cu părul ăsta scos de pe** moaţe ?“ într-adevăr, **părul negru, creţ al** lui Suru **fusese** uns cu briliantină şi părea coafat, **iar de** mirosit mirosea **a** spirt albastru, căci frizerul îl spălase **pe obraz cu** cea mai mare rîvnă. **Deodată** Suru **observă că** Cernea nu era singur. **Cam** la

un metru, aştepta o femeie tînără, cu **un aer** distrat, făcîn-du-se că priveşte aiurea, desigur pentru a nu-i stînjeni. Cernea **se** fistici şi-i prezentă **unul** altuia **pe cei doi, doar pronunţîn-** du-le numele. Suru reţinu : Gigi Calafeteanu. **Atmosfera** se **răcise. Se** traseră mai **lingă** zid, **pentru că** pietonii **bucureşteni,** grăbiţi, circulau printre ei, şi mai **schimbară doar** cîteva cuvinte. **Suru arunca din cînd în dnd** priviri **cercetătoare către înso-**

ţitoarea prietenului său, ferindu-se cit putea să fie observat.' Curiozitatea Iui era pe deplin justificată, ţinînd mai ales seama de farmecul neobişnuit al tinerei femei. Pieliţa obrazului ei avea puritatea porţelanului transparent. Părul negru, bogat, mătăsos, cu o pieptănătură aparent neglijentă, romantică, împodobea ovalul feţei ca un drapel straniu, îndoliat. Ochii negri, cu globul puţin albăstrui, trimiteau o privire grea, leneşă, aburită parcă. Nasul fin, sprîncenele subţiri, arcuite, gura cu buze mici, exprimau, fiecare, în chip diferit, distincţie, orgoliu, senzualitate. Mai degrabă minionă, avea un trup delicat, dar perfect proporţional şi de o feminitate puternic subliniată de fusta roşie şi bluza albă ce aminteau, prin obscure asociaţii, de luptele cu tauri, de arenele andaluze, de sacrificiu şi glorie. Rosti protocolarele cuvinte de despărţire cu o voce uşoară, dar profundă şi catifelată, calmă, fără îndoială ironică. Cei doi prieteni se înţeleseră să se reîntâlnească a doua zi, la ora prîn- zului, şi aleseră, pentru comoditate, acelaşi loc. Erau ambii nerăbdători să se pună la curent cu noutăţile, să schimbe impresii, să discute despre munca şi viaţa ce-i aştepta. Trebuiau, în fine, să-şi ia rămas bun, şi vroiau să facă lucrul acesta mai pe îndelete, aşa cum cerea prietenia lor. îşi strînseră mîi- nile privindu-se în ochi, de data aceasta serios, pătrunzător, cu gravitate, ca şi cînd ar fi plecat să îndeplinească cine ştie ce misiuni.

Se întîlniră a doua zi şi căzură de acord să ia masa la „Cina“, unul din cele cîteva restaurante bune din Bucureştiul de atunci. Pe drum se întreţinură aşa, la întîmplare, ca doi oameni ce se îndreaptă, să zicem, spre o sală de teatru, unde urmează să vadă un spectacol interesant, şi simt nevoia să-şi păstreze disponibilităţile intacte. Abia

după ce se aşezară şi comandară prînzul şi o sticlă de vin, resortul curiozităţii se declanşă automat şi fiecare îl întrebă pe celălalt: „ei, unde ?“ Repartizarea lui Suru nu stîrni prea multe comentarii, era întrucîtva previzibilă. Fu însă o surpriză mare pentru Suru ştirea numirii prietenului său în funcţia de director general în Ministerul Învă-ţămîntului. „Bă, mare mahăr la centru ? îl zeflemisi el amical. Ministeriabil, domnule“, **dar** în fundul sufletului **era** puţin decepţionat. „Funcţionar de minister ? – **se gîndea. De ce ?** Ce-o fi insemnînd asta ?“ Parcă ghicindu-i rezerva, ascunsă în dosul felicitărilor de circumstanţă, Cernea îi mărturisi că iniţial propunerea îl descumpănise şi **pe** el. „Să **mă înfund** într-un minister ? mi-am zis. La 41 de ani sînt un **pom care** a aşteptat prea mult timp să dea roade. Iar într-un cabinet de minister ce roade poţi să dai ?“ „Ei, nu-i chiar aşa – încercă Suru să-l contrazică, **dar** fără convingere –, oriunde te **poţi afirma.** Şi pînă **la** urmă, totuşi... ?“ Cernea îi povesti discuţia cu acelaşi secretar al Comitetului Central. „Măi omule, e un tip tare 1 Şi ştii **ce** are ?... întoarce spre tine **tocmai faţa ascunsă a** lunii. Ne obişnuim să privim lucrurile mereu **din acelaşi** şi acelaşi unghi. Bucata asta **de** pîine, **de pildă, o** vezi cu ochii omului flămînd, adică nici n-o vezi propriu zis, **întinzi doar** mîna şi o rupi pentru **a** o duce **la gură. Ai stat vreodată să** priveşti **de-aproape** structura acestei materii ? Nu, n-ai nici timp, nici interes pentru **asta.** Sau să **luăm propria ta mină. Ea este** pentru tine un instrument **de acţiune perfecţionat,** o **pîrghie** desăvîrşită, atît de teribilă îneît **poţi face** cu **ea lucru**rile cele mai complicate fără **să te gîndeşti, fără să te** uiţi. Dar **ia** ridică-ţi mîna, aşa, în **faţa** ochilor, şi **priveşte-o. Nu** ţi **se pare că e** o fiinţă vie, un fel de **pasăre cu aripi** stranii ? **Cînd zboară, cînd planează, cînd se prăbuşeşte...“ Cernea se opri şi** făcu **o pauză, simţind că** celălalt îl priveşte **nedumerit. „După discuţia aceea,**

continuă apoi, m-am gîndit **foarte** mult **la ches**tiunea feţei necunoscute a lucrurilor. El, cu ochii ăia **strălu**citori, întunecoşi, în care nu citeşti decît adîncime, aşa cum, oriunde te-ai întoarce, în străfundurile nopţii nu **vezi decît imensitate,** cu ochii **ăia** simţi **că** răscoleşte totul **şi observă** imediat tocmai **ceea** ce ţie ţi-a scăpat. He, he, după ce **mi-a vorbit de** minister, **măsurind probabil cota destul de scăzută a entuziasmului meu, a băgat o dată o pîrghie** sub **mine şi m-a**

întors pe **partea** aialaltă.“ „Şi eu **cred că are o mare putere de** convingere“, îl întrerupse Suru, povestindu-i cum îl scosese din dificultăţile discuţiei **ideologice – după ce se cam** poticnise – şi cum îi cedase, doar cu cîteva cuvinte, încrederea în sine, elanul, la o incandescenţă de nebănuit. „Da, ai perfectă dreptate, dar secretul acestei puteri de convingere stă tocmai în ceea ce-ţi spuneam – în capacitatea de a răsturna **ordinea** prestabilită a lucrurilor, de cele mai multe ori osificată, depăşită, transformată în prejudecată. Asta e ! E lipsit total de prejudecăţi ! Priveşte de fiecare dată, orice lucru, ca şi cînd atunci l-ar fi văzut pentru prima oară, şi îl scutură de praful depus pe el, de praful obişnuinţei. Se miră cînd te cramponezi de reprezentarea ta învechită, de judecata ta unilaterală şi îţi dezvăluie reversul, **te** face **să-l** vezi.“ „E un fel **de** hipnoză – mormăi **dus** pe gînduri Suru. Dar **în** fond – se **răsti** el – ce ţi-a spus ţie ca să-ţi schimbe opinia despre munca de birou ?“ „Foarte puţin, dacă vrei... mi-a spus că avem de **apărat** conştiinţa tineretului ţării !“ ,.S-o apărăm ? De ce ?“ păru mirat Suru. „Ei, aici e aici 1 De simplificare, de pericolul pierderii demnităţii naţionale, a memoriei istorice, de atitudinea troglodită **faţă de** ştiinţele moderne... şi de o mulţime de alte lucruri asemănătoare“. „Dar unde există asemenea pericole ?“ – întrebă Suru cu un început de contrarietate. „în chiar şcoala **noastră, dragul** meu. Mi-a arătat nişte manuale şi cursuri **universitare de** m-a apucat groaza. Este escamotată sistematic originea latină a poporului nostru şi a limbii sale. De Titu Maiorescu, de lorga, de Xenopol şi de atîtea alte mari personalităţi ale culturii noastre nu se suflă un cuvînt, cu excepţia cîtorva fraze de denigrare totală menite să justifice tocmai eliminarea lor din patrimoniul naţional. Din cursurile şi manualele **de** literatură lipsesc poezii esenţiale de Alecsandri, Coşbuc, Eliade Rădulescu, chiar de Eminescu, ca să nu mai vorbesc de marii poeţi interbelici. În cărţi de istorie găseşti trei cuvinte despre Ştefan cel Mare şi **Mihai** Viteazul şi **aproape** nimic despre Decebal...“ „Şi tu o să schimbi toate astea ?“ „Nici

el nu mi-a spus că o să fie uşor. Dimpotrivă, era conştient că sînt încă impedimente serioase. Dar nu trebuie să încercăm ? Nu trebuie să începem odată ?“ „Măi, îi replică Suru, aici nu **e** numai o chestie de rutină, dar în sfîrşit... Deci, ai acceptat, şi acum vei **urca** treptele ministerului – şi Ia **propriu şi la** figurat ? Ei, atunci **să** fie într-un **ceas** bun !“ Ciocniră şi **se** priviră cu ochii plini **de** sentimentul **acela** cald ce-i **lega şi** mai strîns **acuma,** la **despărţire.** Pentru că, .ştiau amîndoi, se **aflau** la **o** răspîntîe, **şi deşi** viitorul le era **clar,** în asemenea momente te cuprind melancolia, **regretul,** neliniştea şi, mai mult ca oricînd, nevoia prieteniei, **a** confesiunii şi încrederii. Băură dintr-un vin de **culoarea** chihlimbarului, un „Murfatlar“ dulce ca mierea, **dar** nici prin minte nu le **trecea că el** se **potri**veşte ca nuca în perete cu sarmalele fierbinţi şi **grase, bine ardeiate,** din care **tocmai se** înfruptau. Dealtfel, **pe** atunci – nici acum nu se ştie exact **de** ce –, întreprinderile **agricole de** stat se străduiau **să** producă vinuri cît mai dulci, **în** total dispreţ faţă de rosturile străvechi ale acestei băuturi, iar consumatorii, auzind că respectivele siropuri luau chiar premii prin străinătate, **pe la** concursuri, **se lăsau** ghidaţi cu docilitate **de** lipsa de **gust a** viticultorilor.

Cei doi bărbaţi, pervertiţi în acest mod, savurau licoarea aurie şi se simţeau bine, **parcă** mai întineriţi, **mai** optimişti, cu o senzaţie de uşoară plutire peste obstacolele vieţii, devenite deodată mici, neînsemnate. în sala nu prea mare a restaurantului **era doar** atîta lume cît **să producă o** rumoare **moderată,** neobositoare, un fundal **sonor** bun pentru **a** proteja discret o discuţie intimă. Eleganţa greoaie a localului – cu perdele albe şi draperii de pluş vişiniu, cu candelabre **de** sticlă **groasă,** aprinse în miezul zilei, cu chelneri în haine **negre –** era şi ea de natură să-i depărteze pe cei doi de prezent, de timpul acela **aspru,** încărcat cu greutăţi obiective, cu frămîntări şi **priva**ţiuni de tot felul, cu o anumită uscăciune sufletească şi cu multe idei **sclerozate. „Dar unde** locuieşti tu **acuma – se** în-

teresă Suru –, că ştiu că de la cămin ai plecat. Ţi-au şi dat casă ? Cine ştie în ce vilă stai ! Cu lachei, cu cameriste ca un paşă...” Cernea zîmbi. „M-am întîlnit într-o zi, pe stradă, cu un fost coleg de facultate, conferenţiar la Drept. Omul m-a invitat să-i văd familia. N-am putut să scap, cu atît mai mult cu cît mi-a destăinuit că soţia lui e tot o fostă colegă. Mai mult din curiozitate m-am dus. A fost însă o întîlnire plăcută. Pînă la urmă, din vorbă în vorbă, mi-au oferit şi o cameră, temporar desigur, pînă primesc casă. Nu ştiu cum, dar am primit, ba m-am şi mutat. Intre timp, sfatul popular al Capitalei – îl luă el pe nepregătite pe Suru –, aflînd de gestul meu, a trimis pe cineva cu rugămintea de a accepta să mă mut Ia palatul Mogoşoaia. Le-am spus însă că nu-mi convine, deoarece e aşezat prea excentric şi, în plus, îl găsesc cam rece, prea rigid pentru gustul meu. Am insistat să-mi ciea o garsonieră şi se pare că ei s-au resemnat.“ „Lasă-te, mă, de bancuri. Mai bine vorbeşte-mi de colega aia a ta, care te-a găzduit la sinul ei cu atîta dezinteresată ospitalitate“, continuă să-l tachineze Suru. „Să fii tu al naibii dacă te interesează colega şi nu... îşi muşcă limba Cernea, la un pas de a da drumul replicii cu voce tare. Mai bine să-ţi vorbesc de fiul ei – îi răspunse pînă la urmă. Dacă l-aş fi văzut pe stradă, fără să-I cunosc, i-aş fi dat vîrsta ta. Are 20 de ani, dar e un zdrahon tot aşa de ciolănos şi de ţigănos ca şi tine.“

Se vedea bine că Suru avea un fel de mîrîit în colţul gurii, dar şi-l stăpînea. „Ştiu eu ce te rîcîie pe tine pe inimă“ – îşi zicea Cernea, făcîndu-se că nu observă şi schimbînd vorba cu dibăcie. îl puse să-i povestească cum se simte Peluţa, cum se descurcă ea singură Ia băi acolo, la dracu în praznic, ce-i fac copiii, cu cine i-a lăsat, cam cînd prevede să aibă loc fericitul eveniment, adică naşterea, şi altele. Trebuia să-l ţie în şah cft mai mult, pentru că lui Cernea îi era frică să nu-l audă dintr-o clipă în alta întrebînd cu tonul lui zeflemitor : „dar zîna aia de pe bulevard cine era, domnule, picase atunci din cer ?“ Ce ar fi putut să răspundă el la o asemenea întrebare ? într-ade-

văr, cine era ? În **afară** de faptul că o chema Gigi

Calafeteanu, **că** absolvise anul acela Institutul de arte plastice şi că natura **o** hărăzise cu frumuseţea **aceea** otrăvitoare, ce mai ştia el despre **ea ? Să** spună în ce împrejurări o cunoscuse şi cum. ajunsese să o însoţească pe bulevard ? Era oare de crezut toată povestea ?

În timp ce **se** făcea **că îl ascultă pe** Suru revedea – **pentru a** cîta oară ? ■— filmul serii, **cu adevărat** incredibil, cînd luase pentru prima dată act **de existenţa** acestei femei. Totul decursese **după o schemă atît de absurdă,** încît i **se părea** mereu **că** a fost victima **unui simplu joc. în** primul rînd, **felul cum acceptase el să plece în seara aceea, cu fiul gazdei** celei noi, cu atletul acela **negricios pe** care **abia** îl cunoscuse, la **o** sindrofie cu un prieten dornic să-şi prezinte **logodnica ?** Cu Cristian Viziru, student **în** anul trei **la** filosofie, se înţelesese bine din prima clipă. **Era** un băiat deschis, modest, cu judecăţi mature. Se afla tocmai în perioada întrebărilor curajoase, sîcîitoare, neliniştite şi auzindu-l pe taică-său că **Cernea** era un „ideolog", se năpustise asupra lui cu toată francheţea şi agresivitatea vîrstei. îl captivase fineţea gîndirii şi libertatea cugetării lui Cernea şi **declarase că,** spre deosebire de încîlce- Iile simpliste ale cursului, raţionamentele lui îl satisfac pe deplin. De cînd se mutase **Ia** ei, de cîteva zile, studentul îl frecventa cu asiduitate, mai ales seara, provocîndu-l mereu ia discuţie. Se putea spune, **aşa** cum dealtfel tatăl remarca, pre- făcîndu-se gelos, că băiatul se îndrăgostise de Cernea. Intr-una **din** seri, cînd **se aşezaseră** din nou **la** taclale, Cristian **primi** un telefon de **la** arhitectul **Sandu Stănuţescu,** coechipier în formaţia **de** volei a unui club **bucureştean. Acesta** îl implora **să** vie undeva, **la** un restaurant, **ca să-i cunoască logodnica.** Cristian **nu** avea nici un chef să dea curs invitaţiei şi pretexta că nu **se** simte bine, că e **nebărbierit** şi **altele. Celălalt, perseverent,** continua să insiste, declarîndu-i deschis **că are** nevoie **de o** judecată serioasă **şi** imparţială, **de** un arbitraj obiectiv, că sa **găseşte** într-un moment **hotărîtor** şi **că numai el îl poate ajuta.**

în disperare **de cauză,** Cristian **recurse la** ultimul argument – imposibilitatea **de a-şi părăsi musafirul,** prietenul cel mai bun al tatălui său, venit **de** undeva, **după o absenţă**

îndelungată, şi aşa mai departe. Pentru cel de la capătul firului, dezlănţuit, nu mai putea exista **însă** nici un **obstacol de** netrecut. „Vino cu el, se **auzea** ţipătul lui în membrana receptorului, e chiar foarte bine **aşa,** doi ochi în **plus sînt o garanţie** mai mult," **Aşa s-a făcut că,** după o **oarecare** - ciorovăială, Cernea s-a trezit alergînd prin tramvaie, alături **de** studentul proaspăt cunoscut, la ciudata întîlnire cu perechea decisă să se căsătorească. Rememorînd faptele, conchidea că acesta a fost demersul cel mai stupid şi mai iraţional din viaţa lui, scoţînd la iveală o enormă uşurătate şi naivitate juvenila. La orice s-ar fi putut **aştepta** de la sine, **numai la o asemenea comportare de fante, nu.**

S-au întîlnit cu cei doi la grădina de vară a restaurantului „Continental", un fel de curte interioară intimă, cu un podium **unde** cînta **în** surdină **o mică** orchestră **de cafe-concert.** Arhi**tectul** Sandu Stănuţescu, o **figură** comună, **de băiat bun, fără fasoane, avea şi** el **o** statură **de găligan, dar era scos** ca din cutie. Fiul unui cunoscut profesor de matematici, membru al **Academiei –** după cum aflase Cernea de la Cristian –, **avea** întotdeauna în buzunar suma necesară unei cine copioase Ia cel **mai bun** local. Volubil şi prietenos, povestea aproape tot timpul cite **ceva,** dar cu o voce **egală, fără vlagă** şi fără intenţia de **a reliefa vreo** idee anume, încîlcind cuvintele, încălecîndu-le **unele peste** altele, ca şi cînd s-ar **fi** grăbit. S-ar fi zis că suferă **de o boală** tîroidiană. Fata, **foarte degajată,** părea, în contrast cu însoţitorul **ei,** zgîrcită la **vorbă,** spunînd numai ceea ce i **se** părea strict necesar. **După ce** au fost făcute prezentările, s-au **aşezat la masă** stingheriţi, simţind instinctiv cu toţii că singurul element salvator, în **situaţia aceea, era** vorbăria incontinentă şi **monotonă a** arhitectului. Cristian **s-a** aclimatizat mai repede, angajîndu-se în discuţia convenţională condusă de prietenul **său. în** primele **clipe, Cernea nu prea** luase aminte **Ia** chipul **tinerei femei, dar avînd-o în faţă, de cealaltă parte a mesei, nu-şi putu opri, privind-o, un sentiment de nedumerire şi tulburare,**

ca în faţa unui apus de soare însîngerat, de pildă, cînd nu ştii dacă trebuie să te bucuri sau să te întristezi, să admiri sau să te cutremuri. Nu numai frumuseţea ei neobişnuită îl izbi, ci şi altceva, greu de definit, emanînd din întreaga ei făptură, un amestec de puritate şi demonism, de zăpadă proaspătă, căzută atunci din cer, şi smoală fierbinte. Nu spunea nimic şi îi privea cu răceală pe toţi trei, fără să ■asculte trăncăneala băieţilor. Era îmbrăcată simplu, într-o. bluză de angora aurie, împletită rar, şi o fustă neagră şi nu purta nici o podoabă. Partenerul ei, blond, cu ochii spălăciţi şi cu un păr nepieptănat, părea obişnuit cu astfel de localuri şi se achită simplu şi abil de rolul său de gazdă, stabilind cu chelnerul rapid şi discret totul, pînă în cele mai mici amănunte, îşi reluă apoi trăncăneala, furnizînd la nimereală tot felul de aşa zise noutăţi de la Institutul de proiectări unde începuse să lucreze de curînd, şi unde, după cum spunea Cristian, era considerat o mare promisiune – absolvise dealtfel facultatea ca şef de promoţie. Străduindu-se să-l urmărească, Cernea constată că nu tot ce spunea tînărul era derizoriu. Făcea şi observaţii pertinente, dar părea incapabil chiar şi de cel mai mic discernă- inînt, şi apoi îi lipsea simţul nuanţării şi nu părea deloc interesat să scoată vreun efect din peroraţiile lui. Ca să mai anime atmosfera, Cristian spuse cîteva glume, dar nu prea avu succes şi se descurajă. îşi luă inima în dinţi şi îi puse o întrebare de circumstanţă logodnicei prietenului său, dar vizibil intimidat, aproape fără să o privească. Răspunsul sună sec şi plictisit, demobilizîndu-i şi mai rău. Cernea, amuzat puţin de situaţie, mai ales de postura sa ridicolă, lucru trădat de sclipirea ironică a ochilor, se gîndea la o modalitate de evadare. Privirile lui întîlniră privirile femeii şi după o anumită luminiţă sarcastică din ochii ei,

îşi dădu seama că ea îi ghicea gîndurile. Fără să ştie de ce, lucrul acesta îl învioră dintr-o dată, nemaisimţind nici urmă de regret că venise.

Stăpîn pe sine, preluă conducerea discuţiei, deplasînd-o spre ceea ce numi „complexul intelectual al noii generaţii" sau, cu alte cuvinte, adăugă el, „psihologia incontinuităţii ştafetei", pozînd puţin în „bătrîn înţelept". Voi să fie sfătos, rece şi profesoral, dar nu reuşi decît să pară frenetic şi cordial. Mai mult, dovedi o intuiţie a sensibilităţii vîrstei comesenilor, de natură să-i facă pe aceştia să se simtă ei mai bătrîni. Pe nesimţite intră în discuţie şi fata. Cernea tocmai răspundea unei replici cam blazate a lui Cristian privitor la ideea de „dezinteresare". „Nu ai dreptate, dragul meu, îi spunea el, tirania nevoii materiale s-a exercitat întotdeauna. Dealtfel, îmi face impresia că nu voi, cei de aici, aţi fi cei mai autorizaţi să faceţi pledoaria sentimentului de frustrare materială. Din alte guri o asemenea lamentare ar suna poate mai autentic. Dar forţa tinereţii constă tocmai în a nega această servitute. Nedispreţuind-o, nu poţi realiza combustia deplină a vîrstei. Şi cum să-ţi pipăi personalitatea, dacă nu a avut loc mistuirea zgurei existenţiale, a balastrului impur, sordid conţinut de interesul individual exclusivist ?" „Dar nu contraziceţi astfel principiul determinismului materialist ?" crezu Cristian Viziru că l-a încuiat pe Cernea, ridicîndu-i în faţă, ca un munte, autoritatea binecunoscutei teze marxiste. Atunci răspunse ea; „Cu alte cuvinte: sînt un arivist, fraţilor, o lichea, sînt gata s-o vînd şi pe maică-mea pentru o mie de lei pe lună în plus, dar n-am nici o vină, fiindcă sînt guvernat de determinismul materialist ! Cît priveşte complexul intelectual al generaţiei, aflaţi că eu îl am, şi el devine chiar acut în momente ca acestea." Vocea îi suna metalic, deşi vorbea rar, cu un ton coborît, şi puteai distinge în ea o notă vindicativă, parcă plătea cuiva o poliţă. „Ei, frate, nici chiar aşa – turuia moara

stricată a arhitectului. Voi nu ştiţi că adevărul e întotdeauna la mijloc ? Vă sfătuiesc eu, fugiţi de protuberantele marginale, în arhitectură acestea strică nu numai estetica, stilul, ci şi rezistenţa construcţiei. Echilibrul e dat întotdeauna de media aritmetică. De aceea, să mediem, să mediem între extreme, inclusiv în ma
terie de idei, de adevăruri. Dialectica însăşi ne învaţă...“ „Dialectica ? îi tăie vorba Cernea, rîzînd, nu **băga** şi dialectica, te rog, în ciulamaua asta. Adevărul dialectic nu se află între **da** şi nu, ca **o** sfîntă treime, el **le** include **pe amîndouă în** acelaşi timp. Palatul pe care îl construieşti dumneata, **mă** rog, **pe** care îl vei construi •— se corectă **el la gestul** de **temperare** al celuilalt –, conţine în **sine** de la început şi rezistenţa şi nonrezistenţa. între ele **nu** poţi face **o medie,** trebuie numai **să** calculezi – şi aici stă mijlocul ce te **poate salva pe** dumneata personal de un eventual complex intelectual –, **să** calculezi raportul dintre aceste **două** elemente contrarii, **pentru a** ne spune exact cît va dăinui, în cutare condiţii, această **operă.“** „Pentru barăcile **pe** care le va construi el, şi **asta** în **cel** mai ¥un caz, interveni din **nou frumoasa femeie, fără să-şi privească** logodnicul, nu e nevoie de **un** asemenea efort. **El poate** dormi liniştit cu media lui culturală precară. în ce mă priveşte, afirm fără echivoc, **dar cu jenă desigur, că mă** consider **o** ignorantă. **Am absolvit anul** acesta artele **plastice şi n-am** văzut decît biete ilustraţii după capodoperele lumii. **Despre** Brâncuşi, profesorii mi-au spus că **e un ţăran** ţicnit, **rupt** de matrice şi în acelaşi timp incapabil să **asimileze** cultura occidentului, un fel de hibrid steril. **Deşi** pictura **impresionistă mi s-a** părut **superbă,** atît cît mi-am putut **da eu seama** din **albume,** profesorii mi-au spus că nu trebuie să-mi murdăresc privirile cu imaginea acestui copil **perfid al** decadentismului **burghez.** Atunci ce pot spune **că** ştiu **eu,** şi cum **să** nu sufăr de acest complex ?“ Vorbea cursiv, **fără** nici **o** urmă de patimă, **parcă** relata despre un fapt divers, iar din cînd în cînd schiţa un zîmbet aproape imperceptibil **de**

autobatjocură. Pe Cernea îl impresiona sinceritatea femeii, **şi** faptul că **era** artistă **făcea** ca cele spuse de ea **să** i **se pară** dureroase. „Dar pe cine – **vru** întîi să folosească pluralul politeţii, **dar** se **răzgîndi —■ pe** cine ai avut dumneata profesor la catedra de pictură ?“ „Ce **însemnătate** are pentru **dumneavoastră** numele acestui **om,** spuse ea, pri- **vindu-l senin, cu un ton mai blînd. Dealtfel nu e un caz izolat,**

e vorba de un spirit şi un nivel de cultură." „Ei, nu spuneţi aşa, sări Cristian prompt. Vă informez că tovarăşul Vladimir Cernea este noul director general din Ministerul Invăţămîntului, însărcinat cu problemele invăţămîntului superior. Aşa că... vă daţi seama..." „Aaa", exclamă abia auzit tînăra absolventă, în timp ce logodnicul ei dădea din cap în felul în care se spune de obicei: „daaaa ?" „Atunci îmi pare rău, adăugă ea. N-aş fi îndrăznit, dacă ştiam. Dealtfel toate acestea ţin de trecut... Pentru mine, vreau să spun. Dar, desigur, pentru dumneavoastră sînt chestiuni de viitor. Sînt legate de... cum spuneaţi... psihologia incontinuităţii ştafetei. Am remarcat că n-aţi vrut să spuneţi discontinuităţii. Dar poate n-ar strica să discutăm lucruri mai vesele, nu ?" se însufleţi ea brusc şi pentru prima dată obrazul i se destinse, iar buzele, de un roz sidefiu, lăsară să strălucească în voie şiragul dinţilor. îl privea pe Cernea drept în ochi, cu o atenţie ce vrea să pară dezinteresată. „Aţi fost la salonul tineretului de la Dales, tovarăşe director general ?" se interesă ea pronunţînd ultimele cuvinte moale, parcă ar fi strivit între limbă şi cerul gurii o bomboană de ciocolată. „Are şi ea acolo o «Maternitate», din lemn, îl puse la curent logodnicul, lucrare, cred, de o manieră destul de îndrăzneaţă. Nici nu ştiu cum a trecut prin furcile caudine ale profesorilor, ale juriului, turui el, dar merită, merită s-o vedeţi. Gigi e o fată talentată, vă garantez, şi trebuie să recunosc, fără falsă modestie, că mă pricep şi eu niţel..."

Discuţia alunecă apoi, la iniţiativa lui Cernea, spre ideea maternităţii, el dorind să afle de la tînăra sculptoriţă de ce această temă îi fascinează atît de mult pe plasticieni, şi ce se mai poate scoate din ea, după ce marii artişti au secătuit-o cu geniul lor. Pictoriţa încerca să-i explice că, dimpotrivă, acesta este un subiect inepuizabil, nu numai datorită generozităţii sentimentului ca atare şi diversităţii expresiilor oferite de viaţă, ci mai ales pentru că maternitatea e marea matcă

din care se revendică şi se alimentează în realitate orice iubire. Ea mai spuse despre iubire dteva cuvinte inspirate, dar Cernea o tachină, întrebînd-o dacă erau idei artistice sau convingeri proprii. Discutau acum numai între ei doi, aplecîndu-se peste masă pentru a se auzi mai bine, deoarece zgomotul muzicii crescuse, iar paşii perechilor seîrţîiau pe pietriş în ritmul languros al viorilor. Discuţia lor căpătase ceva intim, accentuat de o anumită iluminare a feţelor. Probabil tocmai sub impulsul acestei impresii, arhitectul se ridică şi, cu o înclinare caricaturală, o invită pe Gigi la dans, într-un potop de cuvinte banale şi încîlcite. Ea îl trimise însă la loc, indiferentă, fără să-l privească, doar cu un gest scurt, parcă de oroare. Pentru ca numai după cîteva minute să se oprească din vorbit, cu urechea atentă, şi să exclame bucuroasă „a, damen-tango, sper că tovarăşul director general îmi va face onoarea să dea curs invitaţiei". Se ridică şi, luîndu-l de mină, îl conduse către estrada orchestrei, într-un colţ al grădiniţei. Cît timp dansară, ea fu pe rînd ironică, dulce, calmă şi apoi deodată aderentă, cu mîna ei mică, puţin aspră, încleştată în mîna lui, ţu ochii strălucitori aruncîndu-i priviri poruncitoare, cu trupul încordat, lipit de al lui. Apoi lăsă să-i »inunde faţa o expresie de tristeţe devastatoare şi plecînd **grumazul, parcă învinsă, îşi culcă capul, cu un oftat de mare oboseală, pe pieptul lui. Cernea era ameţit, totul se răsturna vertiginos în capul lui, încerca să înţeleagă ceva şi nu reuşea,** în **timp ce parfumul ei îi invadă nările,** iar **părul ii gîdila obrazul ca o briză a mării. Nu scoase nici unul nici un cuvînt, dar tăcerea aşternută între ei vorbea mai mult decît cuvintele. Cîntecul se termină şi se întoarseră la masă, absenţi, încercînd zadarnic să şteargă de pe chipuri urmele dialogului acela mut, profund şi chinuitor, ce avusese loc între simţurile şi gîndurile lor. Schimbară cuvinte Ia întîmplare, trăind încă momentul ce se consumase, parcă cu grija de a nu** pierde **ceva din substanţa şi aroma lui, ea poetul tremurînd cu o**

proaspătă şi reuşită strofă în minte, înfricoşat ca altele să nu i-o gonească.

Se făcuse tîrziu, grădina începuse să se golească şi arhitectul, mormăind ceva mat nedesluşit ca oricînd, cu o figură obosită, îmbătrînită, chemă chelnerul şi, după ce reglă socotelile cu aceeaşi discreţie, făcu semn că totul e în ordine şi că se poate pleca. Găsiră un taxi în faţa restaurantului şi Cernea se trezi din nou alături de ea, pe bancheta din spate a maşinii, de cealaltă parte aflîndu-se logodnicul, strîns în colţul lui, închis în el, mut. Simţi din nou trupul încordat lipindu-se de el, părul mîngiindu-i obrazul, parfumul învăluindu-1. La despărţire, reţinîndu-i mina într-a ei, îi spuse cu o voce caldă, îmbietoare, dar iarăşi ironică : „Atunci, vă aştept mîine la expoziţie, tovarăşe director general. Sînt acolo de la deschidere.“ Maşina se puse în mişcare şi dispăru huruind. Cernea intră în casă cu însoţitorul lui, transportat, plutind cu capul în nori, fără să observe aerul încurcat şi tăcerea jenată a băiatului.

Adormi abia spre ziuă. Rămînînd singur cu sine, primul lui gînd fu să se privească în oglindă, simţind dintr-o dată o nevoie acută de a se identifica. Ce se petrecea cu el ? Mai era cel ştiut, sau devenise un personaj nou ? Găsi în oglindă o figură într-adevăr cam străină, dar privind-o cu un sentiment de detaşare, trebui să recunoască, nu fără satisfacţie, că era destul de plăcută. Un obraz prelung, fin, cu o bărbie voluntară, oarecum copilărească, o gură cu buze pline, frumos conturate, doi ochi căprui, cu o privire caldă exprimînd inteligenţă şi sensibilitate, sub arcadele proeminente, marcate de sprîncene subţiri, ample, o frunte înaltă, uşor bombată, cu golfuri adînci în părul şaten încă bogat şi sănătos pieptănat pe spate cu mişcarea energică ale degetelor desfăcute – iată ce văzu şi rămase mulţumit. Voise să ştie oare dacă poate să mai placă, dacă mai poate înfrunta o aventură fără să devină ridicol, sau să-şi scruteze dinafară starea de spirit, intenţiile – era greu de spus. Prin nebuloasa senzaţiilor, impresiilor şi frîntu-

rilor de idei învălmăşite în adîncul său, i se părea că recunoaşte, – ca într-o bucată simfonică tema insinuantă – zvîcnetul abia stăpânit al orgoliului masculin. Pînă se culcă în pat, ajunse însă la concluzia fermă, exprimată aproape violent, că în realitate era un măgar, un tip cu apucături josnice, pervers şi **libidinos.** „Cum am putut **să comit o asemenea nede**

licateţe ? îşi reproşa cu furie. M-am **purtat ca un fante de** mahala, **vulgar** şi **ambiţios, care** se duce la bal **să** fure **iubita** altuia.“

Dimineaţa se trezi mai tîrziu, destul de bine **odihnit, în** ciuda somnului scurt, cu o stare **de** spirit din nou schimbata. Acum i se părea că vede în sfîrşit lucrurile limpede şi obiectiv, şi că în fond noaptea se frămîntase şi se agitase degeaba. „De fapt, n-a fost absolut nimic – îşi zise el cu deplină linişte. **Am** avut **o** conversaţie plăcută cu o femeie inteligentă, cu o artistă, şi **am** dansat cu ea. Ce dracu m-a apucat să **exagerez** în asemenea hal o întîmplare normală, firească ? îndelungata condiţie de şcolar pedant m-a sălbăticit de tot. într-adevăr, **am** psihologia sălbaticului cînd face primul pas în viaţa civilizată 1“ Se bărbieri salm, zîmbindu-şi cam ruşinat în oglindă, şi îşi aduse aminte că avea o întîlnire „de **lucru“** cu femeia cunoscută **în seara** precedentă...

Ajunse la **Dales** la **ora** deschiderii şi **o** întîlni **repede pe** sculptoriţă. **Ea era acum** foarte volubilă **şi îl** trata **camara-**dereşte, deschis şi firesc, parcă s-ar fi cunoscut de cînd lumea. Vizitară expoziţia, el distrat, ea ghidîndu-l din cînd în cînd, intervenind ici-colo, cu cîte o explicaţie laconică, mai ales **în** cazul autorilor necunoscuţi de Cernea. Trecură prin faţa multor pînze înfăţişînd cazane gigantice în mijlocul unor hale industriale, stîlpi de înaltă tensiune, tractoare **arînd** pămîntul **sub** pleoapa soarelui ridicată la orizont, **portrete,** unele intr-un fel de transă extatică artificială, altele stereotipe, lipsite de orice expresie, ca nişte măşti. De **asemenea,** multe busturi de **gips** făcute în grabă, ca pentru monumente funerare, şi cîteva lu**crări** de proporţii, în bronz, reprezentînd oţelari în mîini cu lingurile lor lungi, profesionale. Se opriră şi la „Maternitatea“ ei, sculptată în

lemn, **aşezată** într-un **Ioc modest.** Ceea **ce i se** păru original lui Cernea la această lucrare fu abilitatea valorificării sugestiei oferite de însăşi structura materiei. **în carnea** unui trunchi de copac crescuse oblic, parcă în poziţia pruncului **ţinut** în braţe, o **creangă groasă,** rotundă. **Sculptoriţă dusese**

pînă la capăt sugestia, dovedind respect pentru lucrătura enigmatică şi inspirată a naturii. Cernea îi împărtăşi aceste impresii autoarei şi ea îi mulţumi în tăcere, cu o uşoară înclinare a capului, strîngînd puţin ochii şi zîmbind scurt. Se scuză apoi că este reclamată de o chestiune urgentă, nu prea importantă •dar neglijată şi devenită presantă, îi strînse mîna energic, băr- băteşte, şi se depărta cu un mers sprinten pe sandalele ei ortopedice înalte, cu talpă de lemn, pîerzîndu-se în fluviul omenesc ■ce pe marele bulevard bucureştean. Cernea plecă şi el, răsuflînd uşurat, cu o anumită ostentaţie însă ca şi cînd toată mulţimea aceea pestriţă l-ar fi privit curioasă să-i cunoască reacţia, neglijînd însă instinctiv o vagă senzaţie de gol resimţită undeva în plex, şi care nu era altceva decît mugurele unui regret. Oricum, se liniştise.

Seara ciocăni discret la uşa camerei sale gazda, fosta colegă, Elvira Vizirul, o femei de 40 de ani, plină încă de prospeţime şi graţie. „Te caută cineva la telefon – îl invită ea –, să ştii că n-am întrebat cine e“. Cernea ridică pîlnia şi auzi o voce necunoscută răsunînd înfundat, ca de la o mare depărtare. „Pe cine căutaţi ?“ întrebă plictisit că fusese deranjat. „Tovarăşul director general obişnuieşte să-şi uite aşa repede cunoştinţele?“, răspunse ironic vocea, acum mai clară, dar încă greu de recunoscut. Era ea. Din punct de vedere al sonorităţii, cele două nume ale ei se asociau greu. Gigi suna a mărgică, sau a păpuşică nudă de cauciuc roz, cum se vindeau pe atunci pentru copii. Ca- Jafeteanu avea însă o rezonanţă arhaică, era un nume ros de timp şi în clipa aceea îi sugera un caftan de catifea neagră păstrat pe fundul unui cufăr, într-o casă mare, veche, dintr-un oraş dunărean, o fostă raia turcească. „Sau poate nu e vorba de amnezie, ci pur şi simplu de nepoliteţe“ – adăugă vocea, după o tăcere prelungită. „A, nu, te rog să mă crezi, pur şi simplu nu te-am recunoscut. Nu ţi-am auzit niciodată vocea la telefon şi sună cu totul altfel. Iartă-mă, zău... Şi pe urmă, m-ai luat prin surprindere... nu mă aşteptam...“ Ea rîse uşor, îl iertă şi-l invită «să vadă atelierul unuia din profesorii aceia ai ei despre care discutaseră... „Dacă **cu adevărat** vă interesează... în înalta **dum**neavoastră **calitate** oficială, **sau pur** şi simplu, aşa, **ca** amator de frumos” – continuă mereu ironică. El spuse că j-ar **face mare** plăcere şi ea îi **dădu adresa,** propunîndu-i

să se întîl- **nească** peste o **jumătate** de **oră.**

Atelierul sculptorului unde se **duse Cernea era destul de spaţios, dar prăpădit.** Trebuia să intri într-o curte întune**coasă,** printr-un **gang,** pe undeva **pe** o stradă **dosnică** de **lingă** Foişor. **Gigi** Calafeteanu îl prezentă maestrului – un om masiv, chel, răguşit, cu un nume terminat în „eseu", foarte simplu, **dar** pe care Cernea nu-l reţinu, şi nu **se** ştie **de ce** completat cu titlul **de** „senior". Vorbind **greu, incoerent,** maestrul **Ie** servi întîi o vişinată foarte tare, se scuză că nu prea are unde să-i poftească să stea – într-adevăr în atelier nu erau decît două scaune scîlciate şi un fotoliu prăbuşit, îmbrăcat într-o **husă** îngrozitor de soioasă – şi apoi le arătă tot felul de gipsuri şi două machete de pămînt învelite în celuloid. **Peste** tot **se ve**deau numai trupuri de femei robuste, opulente, un fel de ţă- rănci din Ardeal, bine hrănite, cu braţele ridicate **deasupra** capului, ţinînd eşarfe, crengi mari de laur, **coşuri** cu fructe. Toate **erau** intitulate „Victorie". Unele **fuseseră prin** expoziţii, altele erau turnate în **bronz** şi **figurau** prin muzee, achiziţionate cu onorarii frumoase de Ministerul Culturii. **După cum** se vedea, amfitrionul era un maestru al victoriilor. **Cernea încercă să-l** antreneze într-o discuţie despre **specificul sim**bolurilor plastice, în raport de **epoca** istorică, **dar** nu **obţinu** decît jumătăţi de propoziţiuni cu privire la datoria artistului de a preamări omul nou, constructor al socialismului, şi **ceva** despre şcoala lui Bourdelle, **dar** mai **ales despre Vera Muhina. După ce plecară, văzîndu-I nemulţumit, ea îi spuse că „eseu** senior" **era** încă dintre cei mai instruiţi, cu **un oarecare pospai** parizian însuşit în decursul unei scurte burse primită între cele **două războaie** mondiale, **„...dar** să-i vezi pe alţii".

Cernea o conduse acasă schimbînd vreo trei tramvaie – stătea tocmai la Gara de Nord —•, iar ea îl invită să bea o

cafea. Locuia într-o garsonieră, **la** etajul **trei** al unui **bloc** vechi, **împreună cu** o **colegă, o fată** cu figura luminoasă, **stră**lucind de **sănătate –** e drept cam prea grasă –, plină de **bună**voinţă şi prietenie. Fără să i se spună nimic, Trebi,

cum o prezentă mîngîind-o ca **pe** un copil Gigi Calafeteanu, **sări repede** să prepare cafeaua. Cernea stătu puţin, se scuză şi plecă urmat pînă la scară de sculptoriţă. Găsi **că** e cuviincios **să** o invite şi el pentru seara următoare la un film. **„Am** văzut că **rulează** la Scala «Alexandru Nevski» cu Cerkasov. Ştii, asta e una din capodoperele lui Eisenstein, **l-am** mai văzut prin **'49** cred, dar merită să-l vezi şi **de** o sută **de** ori." Ea fu de acord şi, după **ce** perfectară întîlnirea, îi dădu mîna tot aşa viguros, „muntyto- reşte", şi îi zîmbi franc, fără nici o ironie. Numai în ochii negri, languroşi, Cernea citi o umbră de îngîndurare. Relaţia lor intra **pe un** tărîm calm, prietenesc, civilizat, „chiar **dacă** poate pe undeva şi un pic monden" – îşi spunea Cernea. Văzură şi filmul, intr-adevăr magistral, se plimbară puţin pe bulevard, apoi ea îl rugă să n-o mai conducă, se urcă într-un tramvai şi plecă acasă. Lucrurile **se** aşezau, deci, cuminte şi urban şi Cernea se declară, aproape **cu glas** tare, foarte mulţumit **de** această evoluţie. Totodată, recunoştea că-i place variaţia apărută în viaţa lui, mărturisindu-şi că prietenia ce **se înfiripa** între el şi sculptoriţă **Gigi** Calafeteanu era **mai** mult **decft** agreabilă. **A doua** zi de **dimineaţă** primi din nou telefonul **ei,** de data aceasta pentru a-i aduce la cunoştinţă că în cîteva zile urma să plece la mare cu colega ei de cameră, dealtfel într-un grup mai mare de foşti colegi şi de prieteni, şi că, întrucît cineva nu mai poate merge, un bilet pentru o cameră la hotel **a rămas** disponibil. Dacă cumva el **nu** are alte proiecte – ştie că e în vacanţă – şi dacă îl interesează din punct de **vedere** turistic, iată, biletul îi stă la dispoziţie. Mărturisea **că pentru** ea personal ar fi o reală plăcere să mai **poată schimba** din cînd în cînd cîteva cuvinte cu tovarăşul director general. Cernea **rămase** perplex în faţa acestei oferte, pur şi simplu simţea **că**

palma îi transpiră pe telefon şi nu ştie ce să spună. Ea simţi această stare de derută şi îi propuse, dacă n-are nimic împotrivă, să se vadă peste o jumătate de oră tot acolo pe bulevard, la „Scala“, pentru a discuta mai pe îndelete chestiunea. „Ştii, trebuie să dau răspunsul repede.” Aceasta se întîmplase tocmai în dimineaţa cînd Cernea se întîlnise cu Suru, ieşit atunci de la frizer.

Acum, în timpul prînzului luat cu prietenul său la „Cina”, prin mintea lui Cernea rula fulgerător filmul tuturor acestor scene şi momente şi se întreba înspăimîntat: „într-adevăr, ce aş putea răspunde la întrebarea lui Manole ? Cine este această femeie ? Nu ştiu decît că o cheamă Gigi Calafeteanu, că e sculptoriţă şi că e foarte frumoasă •—, ceea ce dealtfel sînt sigur că a constatat şi el. Care sînt relaţiile mele cu ea ? De cînd o cunosc ? O cunosc de patru zile – nu mai vorbim în ce împrejurări s-a produs această cunoştinţă. Şi sîntem prieteni. Ce fel de prieteni ?“ Dar Manole nu-l întrebă nimic despre tînăra şi răpitoarea femeie cu care-I văzuse defilînd ziua în amiaza mare pe bulevard. Vru să ştie însă cum avea de gînd Vlad să-şi petreacă vacanţa... „De bunăseamă, întîi, te duci la bătrîni, nu ? După aceea, n-ar strica să iei şi tu puţin aer pe undeva. Primeneşte-ţi plămînii, asta o să-ţi prindă bine în îmbîcsitul tău birou ministerial. Cînd pleci acasă ?“ Cernea ocoli întrebarea, mormăind ceva despre o întîlnire cu ministrul, apoi îi mulţumi de sfat şi declară că într-adevăr ar avea şî el nevoie să se ducă undeva, de pildă la mare. De mult doctorul îi recomandase pentru o sinuzită cronică aerosoli la Marea Neagră şi mereu intervenise cîte ceva. „N-am mai fost la mare din timpul războiului – i se plînse lui Suru –, am şi uitat cum arată. E drept, vara e pe sfîrşite, dar mulţi spun că. acum e cel mai plăcut, nu mai e nici soarele ăla dogoritor, iritant şi nici atîta lume. Să vedem, să mă mai gîndesc...” Şi, tăcu ruşinat în sinea lui. „Uite ce palavre îi îndrug omului ăsta. Mă port ca un licean tîmpit, mitoman. Dar pot să-i spun că am în buzunar biletul pentru hotelul

«Splendid» de la Ma-

maia, că mîine dimineaţă mă **voi îmbarca** în acelaşi compartiment de tren cu **Gigi,** cu Trebi, şi cu cine dracu **o** mai fi în banda aceea veselă de artişti **proaspăt** licenţiaţi ? Şi **că** în fiecare dimineaţă **vom** face împreună un haz asurzitor **pe** plajă, iar **seara vom** dansa **pînă** după miezul nopţii pe terasa nu ştiu cărui restaurant ? Pot **să-i** spun asemenea **năzdrăvănii** lui Manole ?“

Spre sfîrşitul discuţiei, ajunseră din nou la secretarul Comitetului Central. Intr-un deplin consens, apreciară că prezenţa unui asemenea om – cu atîta îndrăzneală şi limpiditate **a** gîndirii, **grefată pe** un impresionant sentiment al obîrşiei naţionale şi al valorii tezaurului istoriei şi culturii noastre, atîta timp ignorat, negat, masacrat – în acel cabinet, în **vremea** .aceea, era de foarte bun augur.

Deciseră să plece. Merseră un timp împreună, neîntrebînd iniei **unul** încotro **o** ia celălalt, păşind pe un fel **de** teren neutru, după aceea se opriră, îşi strînseră mîinile, se îmbrăţişară şi se sărutară, pornind repede, parcă deodată grăbiţi, în sensuri diferite. Cernea sc mai întoarse şi îi strigă lui Suru, subliniin- du-şi cuvintele cu un gest energic al degetului arătător : **„Să** nu uiţi să-mi telefonezi cînd naşte Peluţa. Auzi, **Manole ?** Neapărat.“ Celălalt dădu din cap şi rîse, strigîndu-i la rîndul său : „Să ştii că fac un bairam şi chiar că te ia dracu dacă nu . vii.“ Fiecare purta în clipa aceea în sufletul lui o greutate plă**cută, o povară** luminoasă, iradiind sentimentul plenitudinii, siguranţei şi forţei omului legat strîns printr-un alt **om de** în**treaga umanitate.**

Soarele frigea ca în mijlocul verii, învăluind trupurile în**tinse pe** nisipul jilav **în** flăcări nevăzute. Cu o zi înainte bătuse vîntul, **pe** mare **fusese** hulă, iar cerul se acoperise de **o cergă** plumburie. Toată lumea se **plimbase pe** mal, aruneînd priviri **nostalgice** în **larg,** făcînd pronosticuri. Acum cerul **era curat,**

transparent ca un vitraliu imens, **de** culoarea turcoazei, iar soarele lipea **pe** retine bobiţe incandescente ce se **stingeau** încet sub pleoape, făcîndu-se **mai** întîi roşii, **după aceea** verzi, **dispă-** rind **pînă** la urmă de tot în prăpastia întunecoasă **unde** cad toate culorile şi luminile **absorbite** de ochiul lacom al omului. Plaja arăta veselă, împodobită **de petele albe ale cearşafurilor** şi prosoapelor, cu trupurile **goale** întinse simetric, **parcă după** o anumită ordine geometrică, dînd **o** impresie **de linişte** şi imobilism, spre deosebire **de** zilele **de** vîrf **ale** sezonului, **cînd** nisipul **dispărea sub** invazia trupurilor **negre, mişcătoare,** în- grămădite în picioare, **parcă refugiate pe** ultimul **promontoriu** al lumii **de** pe un continent **ameninţat cu distrugerea. Prin** aerul curat, spălat proaspăt, **se vedea** pînă departe **suprafaţa** apei, stropită cu bucăţi de spumă părînd mici **păsări albe** toropite în legănarea valurilor după un zbor lung, obositor. **Cei ce** intrau în apa rece chiuiau uşor şi se scuturau rîzînd.

Cernea stătea şi el întins **la** soare cu **faţa** în **jos, pe** un **prosop de** baie, doar într-un **slip** alb şi cam **scorţos,** atunci cum**părat. Asculta** cîntecul **răguşit,** transmis **de** un **megafon, afun- dîndu-se** tot **mai** mult în **torpoarea** căldurii plăcute. **Se** în**toarse** brusc, puţin speriat, cu un zvîcnet al inimii, şi **se ridică în** capul oaselor, cînd auzi **deasupra** Iui, **ca un** clinchet **de clopo**ţel, glasul neobişnuit de tînăr şi melodios **al** lui **Gigi Cala-** feteanu. Tocmai venise înfofolită **într-un** halat **de baie lung** pînă în pămînt şi cu mînecile **suflecate de cîteva** ori, **cu o pă**lărie de cîrpă albă trasă ştrengăreşte pe ochi, împreună cu nedespărţita Trebi, **ale** cărei **forme, mai** mult decît pline, **stră**luceau în lumina **crudă a soarelui. „Să** trăiţi, tovarăşe **director** general, ciripi ea cu o ironie dulce. Permiteţi unor **biete** în- tîrziate **să-şi** instaleze bivuacul **alături de dumneavoastră, să se** bucure şi **ele de** acest soare **atît de arzător... aşteptat ?“**

Cernea sări şi le ajută să-şi întindă cearşafurile, în timp ce Gigi îşi tot clinchenea glăsciorul limpede **şi proaspăt. Se aşezară, Gigi** ghemuită, codindu-se **să-şi scoată** halatul, **iar Trebi muşcînd** dintr-o pară **verde şi strivind în măsele, cu vădită plăcere,** carnea crocantă,

Veniseră cu toţii în ajun, la prînz, se **instalaseră la hotelul „Splendid", Gigi şi Trebi într-o cameră cu două paturi, el** singur, la acelaşi etaj, **se lamentaseră** împreună cu ceilalţi **de** vremea proastă, **dormiseră zece** ceasuri şi acum **se reîntîlneau** în acest spaţiu luminos, surîzător. Din natură dispăruse **parcă** orice penumbră, **nu se mai** putea **tăinui** nimic, vocile sunau **ca** atunci născute, iar ochii clipeau intimidaţi în faţa atotputerniciei violente, neîndurătoare **a** soarelui. Rămînînd în **aceeaşi** poziţie, Gigi îşi scoase halatul, ieşind din el cu mişcări imperceptibile, de şarpe alunecos. Scoase la iveală un trup de marmură albă, şi Cernea avu o clipă senzaţia **că marea** aruncase pe **ţărm,** din adîncurile ei misterioase, o statuie antică, şlefuită **pînă** la neverosimil într-un milenar **¿bum ac**vatic. Cînd **tocmai** se **întreba** dacă exclamaţia sa **de** admiraţie înăbuşită **nu răsunase** totuşi şi afară, statuia **sparse** singură vraja, trecînd cu **mişcări** îndemânatice la o îndeletnicire **foarte** prozaică. **Gigi** începu să-şi ungă cu cremă pielea **mătăsoasă,** după cum se vedea neatinsă încă în vara aceea de **razele soa**relui. Cu palmele ei înguste şi degetele lungi, puţin **întoarse** la viiturile cu **unghii** delicate, tăiate scurt, nelăcuite, **îşi** mîngîia trupul, **abia atingîndu-l, fără să se** uite ce **face, eu** ochii rătăcind departe, pe mare. Părea că oficiază, inconştientă, un ritual, scoţînd din somnolenţă, cu atingeri delicate, fie**care** părticică a cărnii **de** o **nespusă** frumuseţe, pentru **a primi** şi soarbe **descătuşată revărsarea** orgiacă de lumină şi **dogoare, îşi** plimba **degetele pe** gîtul înalt şi rotund, prin **adînciturile** mici ale claviculelor, **pe** pieptul imaculat, coborînd cîţiva **mili**metri, decent, **sub** elasticul costumului **de baie, pe coapse, pe** pieliţa cu luciul stins **al** fildeşului, **pe genunchii sferici, pe degetele fine ale picioarelor. Cernea urmărea**

fascinat acest itinerariu, pentru **că el îi făcea cunoscute,** cu **o savantă artă,** misterele trupului ei desăvârşit. Cînd termină şi **se întinse leneşă, ca o pisică, pe prosop, cu faţa spre soare, se prăbuşi şi el** în genunchi pe nisip, parcă răpus de o lovitură surdă. Se ghemui cu capul în cearşaf, pradă unui ciudat frison lăuntric, părîndu-i că urechea încordată prinde foşnetul sîngelui femeii alergînd prin venele albăstrui, abia ghicite sub pielea de satin, îi aude bătăile inimii, chiar mişcarea imperceptibilă **a păr**ului atins de briza mării. Simţurile treze înregistrau, cu **o** precizie obositoare, vibraţia trupului viu, percepînd, **fără aju**torul ochilor, mişcarea palmelor ce continuau din cînd în cînd să mîngîie pielea, cu gesturi **automate, îndepărtînd** fire **de** nisip sau gîze minuscule.

Se lăsară îndelung pradă flăcărilor **soarelui, fiecare cu gîn-** durile sale tainice, pînă cînd Trebi, plictisită de atîta tăcere şi nemişcare, sări, împroşcînd nisip, şi alergă să-şi răcorească trupul greu, îndesat, în cleştarul rece al **apei.** Cei **doi se** ridicară să o privească, în timp ce ea, cu picioarele în apă, **le făcea** semn zgribulindu-se. Trebi îşi luă apoi **inima în** dinţi **şi se** aruncă în valurile potolite, agitîndu-se şi stropind în **jur** la cîţiva **metri,** ca un hipopotam. **O priviră răzimaţi** cu **coatele** pe genunchi, nemişcaţi, fără să se uite unul la altul, **cu un vag sentiment** de complicitate, ca şi cînd ar fi **fost legaţi printr-un** mic secret proaspăt, într-un **mod** de nimenea, nici chiar de ei înşişi, înţeles. **Deodată ea** îi **puse palma pe braţ şi zîmbindu-i** cu acelaşi aer ştrengăresc de mai înainte îi spuse : „hai şi noi“. Cernea o ajută **să se** ridice **şi** după ce străbătură în **fugă** plaja, unul **lingă** altul, se aruncară în apă, avîntîndu^se ca şi cînd ar fi fost **de** Ia sine înţeles **că** ei trebuie **să** ştie **să** înoate. Înaintau repede, cu mişcări **armonioase, aproape** fără zgomot. Cernea, născut la Dunăre, crescuse, **s-ar putea** spune, în **apă.** Era **un** înotător de clasă şi tocmai **de aceea** putea **să** aprecieze abilitatea şi rezistenţa femeii. Undeva, în **larg,** se opriră **şi se** întinseră **pe** spate. **Cu** cerul **răsturnat** în ochi şi pierzînd liniile orizontului, **avură** brusc **senzaţia** unei exilări.

Instinctiv **se** apropiará, şi ea îl întrebă, privind mereu în golul incolor al cerului : **„Dacă ne-am** îneca **acum** şi n-am **mai** vedea **niciodată pe rumeni ?** Ţi-aş fi, **acolo la** fund, **o companie plăcută ? Te-ai**

mulţumi cu ea ?“ Nu aşteptă însă nici un răspuns şi se scufundă, lăsînd apa să se închidă deasupra ei ca o enormă lespede lichidă. Cernea începu să o caute, dar Gigi ieşi la suprafaţă şi mai departe. Porni după ea ca un bolid, puţin înspăimîntat şi îndîrjit, o ajunse şi o apucă de umeri, întorcînd-o spre el. „Delfinule 1“ spuse ea, respirînd repede, şi îi aruncă în ochi apă sărată cu podul palmei. Era atît de dulce şi tandră, ochii îi străluceau, rizînd, cu atîta gingăşie, gura umedă, cu apa şi- roindu-i pe la colţul buzelor ca la copii, atît de proaspătă, şi ■gestul mîinii sprijinindu-se de umărul lui atît de grăitor, încît Cernea, simţind cum îl părăsesc puterile, se aplecă şi îi acoperi gura lacom, tnuşcîndu-i buzele. Ea se desprinse şi fugi şi el c ajunse din nou. „Canibalule“ – rîse, şi îi dădu, docil, .gura, iar el o sărută acum frumos, cu grijă, ars de aproape de privirile ei întunecate, intense. Gigi se întoarse din nou pe s-pate, tăcu un timp, şi apoi ÎI întrebă cu o voce încărcată de reproş : „Acum sînteţi mulţumit, domnule director general ? Orgoliul dumneavoastră a fost satisfăcut ?“ El bîigui ruşinat : „De ce vorbeşti aşa...“ Nu-l lăsă să termine, veni şi-l mîngîie pe obraz : „Ţeposule, Vlad Ţepeş am să-ţi zic, îţi place ?“ apoi, întoreîndu-se, porni decisă, spre ţărm, Inotară pînă dădură cu picioarele de nisip. Mergeau încet, cu mâinile încleştate, ascunse sub apă, iar cînd ieşiră pe plajă deveniră amîndoi gravi, înain- tînd, unul lingă altul, cu privirile în pământ. Cernea, zvelt şi înalt, cu pieptul bombat tinereşte, se simţea mîndru, ca un şef de trib întors victorios din luptă, ducînd cu sine un minunat trofeu de război.

Spre seară, Gigi veni la Vlad în cameră în chip de soră de caritate. îi porunci să se întindă pe pat şi abia atingîndu-l cu palma ei îndemînatică, îi răcori pielea înroşită de soare cu spirt. îl certa gureşă, aşezată pe marginea patului, umezin- iu-i spinarea, umerii, pieptul. Se lăsa întunericul. Aerul mai

2
2*
1

zibra de ultima respiraţie violetă a asfinţitului. Prin uşa deschisă i balconului pătrundea umezeala sărată şi răcoroasă a mării. Zgomotele staţiunii se auzeau stins, îndepărtat. Cernea o pri-

vea în faţă, în timp ce ea sporovăia, preocupată de treaba sanitară îndeplinită cu zc] şi pricepere. Vălul serii, transparent, cenuşiu, îi topea trăsăturile, lăcîndu-le mai misterioase. Se cufunda în penumbră ea într-o apă translucidă, ochii, gura, părul fiind din cînd în cînd ascunse de mişcarea unui talaz, pentru a reapare din nou, într-o altă undă, păstrînd un strop de lumină, sau doar amintirea ei. El însuşi se închipuia închis într-un acvarium, cu ochii lipiţi de geam pentru a prinde ultima imagine a lumii de afară. Închise ochii, profitînd de starea de pacient.

Ziua aceea îl surescitase într-un mod necunoscut, făcîndu-l totodată să-şi simtă mintea greoaie, să se întrebe chiar dacă nu se prostise întîmplările punînd doar în evidenţă trista realitate. După cele petrecute dimineaţa, trecuse prin stările cele mai contradictorii, ba ridicîndu-se în al nouălea cer, de unde lumea i se părea de o nespusă frumuseţe, aşternută ispititor la picioarele sale, ba fiind muşcat de dinţii îndoielii, cînd totul devenea confuz, incert, insuportabil de incoerent, ba căzînd în ghearele disperării, închipuindu-şi că speranţele lui nu erau decît efectul unei credulităţi puerile, sau senile, şi că nu făcuse decît să-şi ia dorinţele absurde drept realitate. Cauza acestei labilităţi psihice era nestatornicia derutantă a modului în care îl trata Gigi – cînd tandră, atentă, ocrotitoare chiar, cînd absentă sau, dimpotrivă, aruncîndu-i sclipiri batjocoritoare din ochii enigmatici, cînd rece, închisă în sine, de o nepăsare aproape groso-lană. Spre seară Gigi o trimisese pe Trebi să-i comunice programul nocturn : deplasarea cu autobuzul la Constanţa şi întîlnirea la Cazinou cu faimosul, încă neidentificatul „grup vesel“ ai colegilor de la Bucureşti. Pe Cernea îl nemulţumi propunerea. Se temea că ea avea să fie asimilată de un necunoscut şi primejdios mediu străin. Deloc dispus să o vadă în compania unei bande gălăgioase, probabil superficială şi impertinentă, Cernea

pretextase arsura pielii, o stare generală de indispoziţie – probabil o insolaţie explicase el – şi se scuzase că nu poate participa la expediţia proiectată. Gigi venise imediat la

faţa locului, **constatase starea bolnavului,** stabilise inconcesivă **că e** vorba **de o** fraudă, ca şi de o manifestare rebarbativă tipică unui „urs polar singuratic“. Cu toate acestea, nu numai că nu insistase, dar anulase imediat programul stabilit. „Drept pe**deapsă** pentru acest simulacru, vei suporta un tratament radical, **ca** şi cînd ai fi intr-adevăr bolnav“ – îl ameninţă **ea** şi îşi **aduse** spirt, aspirină, unguente şi alte leacuri, trecînd **imediat,** cu **o** severitate prefăcută, Ia executarea sentinţei.

Acum, Cernea suporta, cu ochii închişi, dulcea autoritate medicală, încîntătoarea pedeapsă primită din mîinile ei, ne- dorindu-şi decît ca aceasta să se prelungească la infinit. **Asculta vocea melodioasă, fără să** urmărească sensul cuvintelor, ghicind, dealtfel, că ele nici nu-şi propuneau să comunice ceva anume, avînd doar rostul **să** umple un gol, o tăcere care ar fi putut deveni **prea** elocventă, trădînd **ceea ce** plutea în aer, **stingherindu-i pe** amîndoi. în clipele **acelea,** Cernea **găsea** din nou că lumea nu este ermetică, ostilă, guvernată de legi oarbe, ci simplă, uşor de stăpînit, servilă ca o sclavă. Ceva fundamental şi nepreţuit, la care rîvnise, pentru care tremurase, sperînd şi apoi nemaisperînd, ceva ce uneori i se părea **ca o rază** ascunsă **în** scama unui nor, i se oferea, în sfîrşit, de la sine, se afla lingă el, doar la o palmă. Şi cu toate acestea nu întindea mîna, prelungea aşteptarea, amîna clipa. De frica acelui necunoscut... o planetă ascunzînd focul iadului în strălucirea **ei** orbitoare ? Sau pur şi simplu pentru **a** prelungi acest sentiment de beatitudine, de triumf, bucuria uimită de a şti că în orice clipă „se poate“ ? Gusta doar apropierea fericirii – şi aceasta îi era de ajuns pentru că avea gustul fericirii însăşi. Poate, în subconştient, ceva îi şoptea că atinsese limita superioară **şi** că, dincolo, armonia integrală va fi ştirbită, se va **macula !**

Deodată însă, din alt lăuntric colţ obscur, ceva tresări

muş- cîndu-l, provocînd o alarmă reverberată ca un sunet ascuţit **în** toate fibrele fiinţei sale. Semnalul **că această** clipă, alcătuită **poate,** totuşi, numai dintr-o iluzie, **se** poate împrăştia, **poate** pieri fără urmă ! Instinctiv prinse mîna **ce se** plimba alene **pe-** pieptul său şi o duse la buze. Se produse apoi un vîrtej în care totul **se** amestecă haotic şi se comprimă într-un singur moment greu, arzător, întipărit în sufletul **său** ca o ştampilă **înroşită** în foc. Aşa simţi el orele, eliberate din chingile timpului, ale- iubirii flămînde şi mistuitoare trăite în noaptea aceea cu femeia pasională **a** cărei supremă virtute şi a cărei invincibilă putere, erau, nu mai încăpea nici o îndoială, dragostea. Cu mare greu**tate, după** repetate încercări, siluindu-şi memoria, mai ales memoria simţurilor, reuşi mai tîrziu **să** desfacă acest ghem încîlcit şi să separe cît de cit unele de altele secvenţele filmului cuprinzînd toate imaginile intr-una **singură,** şi ea nestatornică, halucinantă.

După ce **plecă Gigi,** tîrziu, **peste** miezul nopţii, Cernea **ieşi** pe balconul aşezat cu faţa spre mare. Nemărginirea apelor aprinse de văpaia lunii concorda cel mai bine cu starea de compresiune **a** spiritului **său,** oferind spaţiul necesar pentru revărsarea marii acumulări **de** emoţie, energie, **neastîmpăr** şi entuziasm. Marea, cu murmurul ei înfundat, de animal sălbatic ascuns în desişul pădurii, cu singurătatea ei mîndră, **de o** tristeţe sfâşietoare, **cu** necunoscutul cosmic jucînd pe **chipul ermetic de** sfinx, marea aceasta, acum nespus de dragă iui Cernea, îl descărca, îl liniştea şi îl însenina. Se întoarse în odaie pătruns de frigul nopţii, înfrînt de imensa **nepăsare a** elementului primordial. **îl** mai despărţeau de lumina **dimineţii** cîteva ore de mister **şi** linişte, cînd **putea rămîne** nestingherit cu el însuşi şi cu bogăţia lui. Pipăia alături, în pat, locul unde fusese ea **şi golul** îl **făcea să** tresară. **Dar perna păstrase forma** capului ei, **iar peste** tot stăruia parfumul ameţitor **al** trupului minunat ce palpitase în braţele **sale. Apăsa palma** cu **degetele**

desfăcute pe cearşaf, lîngă el, cu un gest posesiv, atotstăpînitor, convins **că nimic nu se mai poate schimba, că nimeni** nu-i **mai poate lua înapoi ceea ce dobîndise.**

Se duse pe plajă împreună **cu** cel mai matinali vilegiatu- rişti, amatori **de** ultraviolete şi, aşezîndu-se **pe** locul **din ajun,**

îşi începu răbdător aşteptarea. Gigi, însoţită de nedespărţita Trebi., veni devreme. **Oare nu** avusese nici ea somn, se întreba Vlad, **sau nu voise** să-l **lase să se plictisească ?** Chipul îi **era** mai **palid ca de** obicei **şl** ochii mai trişti. **11 întîmpină cu** un **zîmbet de intimitate şi** parcă de **dependenţă, dar** în acelaşi **timp, i se păru** lui **Cernea, puţin amar.** Privind-o tot **mai** atent, **căpăta impresia că se poartă ea** şi cînd ar fi suferit o umilire, **ca** şi cînd ceva din **personalitatea** ei **fusese** ultragiat. Pornind din adîncimile de **unde în** ultima vreme urcau **spre** mintea **Iui** tot felul de **fantasme, un simţământ** de culpabilitate începu **să i se** insinueze **în** conştiinţă. **Ce** s-a întâmplat **oare ? –** începu **să se** întrebe, **străbătut subit de un** fior. **Nu** cumva ceea ce **făcuse el fusese** o **grosolănie,** luînd **drept consens o supunere** îndurerată ? Nu o rănise prin insistenţa lui abuzivă ? **Dar** fusese **insistenţă ?** Pentru prima oară realiza diferenţa **de** vîrstă dintre ei. **Dacă** el **omisese cu** desăvârşire acest aspect, poate ei îi era dezagreabil. Regrete şi remuşcări începeau **să-l** asalteze. Se feri de orice aluzie, îşi reprimă bunădispoziţia de **teamă să** nu pară vulgară. Se supraveghea cu străşnicie pentru **a nu lăsa să** răzbată o cît de **fugară** expresie, din acelea complice, atît de grăitoare, obişnuite şi fireşti între **proaspeţi** îndrăgostiţi, **cu** atît mai **mult** între amanţi la începutul **legăturii** lor. **Vru să** schimbe cîteva cuvinte **cu** Trebi, **dar** aceasta era **ocupată să-şi mănânce** fructele de dimineaţă. Se gîndi că poate şi ea este contrariată. „Evident, îşi spunea, ştie ce s-a întîmplat şi dez**aprobă. Gigi** i **s-a** destăinuit şi i-a împărtăşit regretul **că se lăsase** tîrîtă, **într-o** clipă de slăbiciune, în această aventură.“ Uitase cu desăvârşire, parcă un burete i-ar fi şters totul **din** minte, clipele de dăruire a femeii în noaptea trecută, cuvintele dogoritoare, vocea îngroşată de patimă. Se **vedea** numai pe sine, dezlănţuit, satir bătrân, egoist şi cinic, şi ruşinea în**cepea să-i** încingă obrajii.

Cînd aerul se încălzi bine, **Gigi** se ridică şi îl chemă în

apă, amintindu-i că e timpul să-şi întrerupă plaja. Intrară în mare şi, singur cu ea, Cernea nu se putu stăpini să nu o întrebe

şovăitor, pregătit pentru orice. „Gigi... tu regreţi ce s-a întâmplat azi-noapte ?" Ea î) privi surprinsă, apoi îşi încolăci braţul după mijlocul lui şi se lipi de el ca o iederă. „Prostul meu drag, îi răspunse cu aceeaşi voce răguşită, încărcată de senzualitate, hai vino, ajunge-mă !" O ajunse în **larg,** oprin- du-se acolo, la locul lor, şi se sărutară cu gurile umede şi sărate, strivindu-şi mîinile cu furie, încleştîndu-le într-o dorinţă sălbatică de a~şi pricinui durere şi de a se împărtăşi totodată **din** plăcerea acestei dureri.

Lucrurile intrară apoi pe un făgaş normal. Umblau tot timpul împreună, la plajă, la masă, pe faleză, pînă noaptea tîr- ziu. După ce forfota hotelului se potolea, Gigi se strecura în camera lui Cernea. Renunţase la vioiciunea ei **afectată** şi îşi pierduse ironia. Se trăsese la faţă şi **căpătase o expresie de** voinţă mistică blîndă, supusă, dar de neclintit. în momentele **de** intimitate, Cernea surprindea pe chipul ei **o** expresie **gravă,** de abandon, parcă ar fi fost gata să se arunce, voluntar, într-un sacrificiu. „Aşa trebuie **să** arate – îi trecu **o dată** prin **minte** fulgerător – o femeie hotărîtă să se sinucidă." Dar în acelaşi timp trăia **o** bucurie egoistă în faţa acestei transformări, **găsind** în ea dovada plenitudinii dragostei. Exclusivismul erotismului ei aproape tragic îl măgulea. Era nu iubit pur şi simplu, se simţea obiectul unui cult. Crescuse mult în propriii ochi. **Iată, se vedea devenind o existenţă vital necesară acestei superbe** femei. Conştient că trăia, ca bărbat, o adevărată reînviere, jubila că găsise în sine asemenea resurse şi că stîrnise o asemenea pasiune. Se uita mai mult în oglindă, se bărbierea şi se pieptăna cu meticulozitate, îşi îngrijea ţinuta, ceea ce nu mai făcuse din prima tinereţe, iar pe plajă, pe stradă, pretutindeni, **arbora un aer** ostentativ **de** forţă conştientă de sine. **Aceasta** atrăgea atenţia, Cernea fiind considerat în acel sezon unul din personajele cele mai interesante din **Mamaia. Maturitatea** împrospătată se dovedea mai subtilă decît tinereţea încă nepotenţată spiritual. Trebi se **desprinsese** discret de **ei, ataşîn-** du-se pomenitei

„**bande** vesele“ ■— în **fond, o grupare disper-**

sată, ziua aproape invizibilă —■, iar Gigi părea că uitase complet de orice escapade.

Intr-o zi, **pe Ia** ceasul asfinţitului, Cernea o aştepta **pe** Gigi, singur pe o bancă, contemplînd marea, cu gîndurile destrămate ca şi norii uşori ce pătau cerul. Cineva se opri lingă el şi-l salută. Apoi, fără să mai aştepte răspuns, se aşează alături, **pe bancă.** Cernea **nu luă** seama la musafirul nepoftit pînă **ce** acesta nu începu să vorbească, repezit, cu o voce egală, parcă indiferent la ceea ce spunea. îl recunoscu pe arhitect, fostul logodnic al iubitei sale. Se străduia fără succes să-şi reamin**tească** numele, uimit că **acest om** îi ieşise complet din cap. „Cred că am venit cam în acelaşi timp – îl informă acesta. Eu am făcut însă plajă cu cîţiva prieteni, dincoace, la ghiol. Părerea mea este că soarele arde mult mai puternic acolo. V-ant văzut mereu, dar n-am vrut să vă tulburăm. Mă miră însă că vă găsesc acum singur, poate ea nu se simte bine ori s-a dus la Constanţa.“ Era foarte bronzat şi Cernea se gîndL că probabil stă la plajă şi după-amiezile. De la început tînărul nu-i fusese simpatic, dar acum îl agasa de-a dreptul modul cum încerca să-i intre în suflet. îngăimă ceva, plictisit, dorind sâ-i arate indispoziţia, însă îl cunoştea prea puţin pe arhitect; acesta nu se intimidă deloc, ci continuă să vorbească tocmai în legătură cu ceea ce era de natură să-l irite pe Cernea. „Spe**ram** să găsesc ocazia de a discuta – însăila el, fără întreru**pere –,** căci, după părerea mea, se cuvine să limpezim **puţin** lucrurile. Vă rog să mă credeţi, nu vă port nici o ranchiună. **Probabil că** postura mea vi s-a părut cam ridicolă, ar fi **de** înţeles, sînt doar un încornorat. Mă rog, poate e impropriu spus aşa, vreau să spun înşelat, lăsat cu buza umflată. Nu vă fac nici o vină, realmente cred că, personal, nu purtaţi nici o răspundere în cele întîmplate. în ce mă priveşte, pur şi simplu m-am dovedit naiv, inadmisibil de naiv. Dar, mă rog, asta e altceva,

dealtfel trebuie să recunosc, nu **prea mă** pricep la oameni, **mai ales la femei.** Ele mi-au arătat adesea bunăvoinţa, **iar** eu

am luat asta drept altceva.“ Chicoti şi lui Cernea i se păru indecent şi supărător de familiar. Aşa, pentru curiozitatea dumneavoastră, trebuie să vă spun că pe Gigi nu mi-a trecut niciodată prin cap să o întreb dacă mă iubeşte. Mi se părea de Ia sine înţeles. Şi ideea logodnei a apărut de la sine. Noi ieşeam împreună, ea păruse că mă preferă şi dincolo de ironiile, pe care nu prea Ie luam în seamă, îmi arăta destulă amabilitate. Legătura noastră dura de aproape un an şi, oricum, se impunea un deznodământ, mai ales după ce absolvise. Papa acceptase ideea de a locui la noi, mama nu mai vorbesc. Ba se oferiseră, bătrînul vorbesc, să-i pună lui Gigi la dispoziţie biroul, foarte bine luminat, pentru atelier. însă nu ştiu de ce – probabil, inspiraţia 1 – mi-a trecut prin cap să i-o prezint pe Gigi lui Cristian. E un băiat serios. Era însă din alt cerc, noi ne întîl- neam doar la clubul sportiv, n-o cunoştea pe Gigi. Vedeţi ce înseamnă inspiraţia ? – repeta el dorind parcă să-l facă pe Cernea să înţeleagă importanţa extraordinară a acestui factor în viaţa omului. Ştiţi, am stat şi m-am gîndit mult după aceea... Cred că am mai căpătat ceva minte. Mă rog, să sperăm că viitorul nu o va infirma. Căci, înţelegeţi desigur fondul problemei, dacă nu se întîmpla acum, se intîmpla altă dată şi poate în condiţii mai dezagreabile. Mă rog, căsătorit e altceva, atunci chiar poţi spune că eşti încornorat. Ştiţi cum se spune, -«tot răul spre bine», lată de ce, vă rog să mă credeţi, în ce vă priveşte, n-am nimic de împărţit. în fond, ea a fost pusă în situaţia de a alege. Sper că înţelegeţi ce vreau să spun. Ea a ales, adică *ea v-a ales.* Abia după aceea mi-a trecut prin minte că de fapt nici eu nu alesesem, ci tot aşa, fusesem ales. Eu mă consideram însă cel avantajat şi mi se părea că trebuie să mă felicit pentru afacerea făcută.“ Cernea vrusese

de cîteva ori să-l întrerupă şi să pună punct acestei penibile scene. „E jignitor şi degradant să stau aici şi să ascult pasiv lamentările şi insinuările acestui tînăr insipid“, îşi spunea el. Dar amina mereu intervenţia, şi pe măsură ce arhitectul vorbea, i se trezea interesul şi devenea atent. De aceea, prefăcîndu-se indiferent, urmărea îndeaproape raţionamentul aparent pueril al acestuia, cuvintele seci, înşirate fără nici o noimă. „Să vă spun sincer însă, un singur lucru m-a atins cu adevărat, pentru că, de ce să exagerez, nu pot afirma că am fost complet nimicit. A, sigur, vanitatea şi celelalte ! Şi apoi îmi plăcea foarte mult... e foarte decorativă. Vă rog să mă scuzaţi. Îmi dau seama, în situaţia dumneavoastră, puteţi găsi deplasat modul meu de a mă exprima. Dar nu luaţi în seamă, fiţi atît de gentil. Să revin însă, vă spuneam că ceva totuşi m-a rănit. Nu ştiu dacă puteţi înţelege, dar a fost totuşi cinică. M-am simţit ca un cal de schimb, abandonat într-o staţie. Vă asigur, nu e deloc plăcut să ştii că ai fost pus să alergi, numai pentru a duce echipajul o oarecare porţiune de drum. Cînd ai un drum lung de făcut, probabil că e firesc să procedezi aşa. Dar, oricum, un bărbat nu e un cal. Şi apoi cît e de lung acest drum ? Cine poate şti ?“ „Uite ce e, tinere, socot că ai început să fii impertinent, izbucni deodată Cernea. Consider aluziile dumitale deplasate şi jignitoare. În general, ţi-ai permis prea mult. Nu simt nici o plăcere să-ţi ascult confidenţele şi consideraţiile infantile şi te invit să te opreşti aici. Nu mă interesează ce mai ai de spus, iar altă dată te rog să mă eviţi. Bună seara.” Arhitectul se ridică vădit ruşinat, puţin speriat, bolborosi tot felul de scuze, îşj exprimă regretul, apoi nu se ştie de ce izbucni în rîs, salută şi plecă.

La câteva minute după aceasta veni şi Gigi, vaporoasă, proaspătă, calmă, supusă, tulburător de feminină. Cernea se strădui toată seara să-şi ascundă starea de spioit pricinuită de în- tîlnirea cu fostul ei logodnic. În timp ce se plimbau pe malul mării, Gigi îl ţinea de braţ şi se ghemuia la pieptul lui, parcă înfricoşată de ceva. Vorbea foarte puţin şi atunci numai pentru a-l întreba la ce se gîndeşte, ea însăşi dusă pe gînduri. „Poţi să-mi spui ce-ţi trece acum, în clipa aceasta, prin minte ?" – îl interoga ea fără să-l privească, cu capul lipit de umărul lui. Sau : „Ţie nu ţi se pare că marea fără lună e duşmănoasă ?" „Nu te simţi acum la marginea lumii ? Ai mai vrea să te întorci acolo, în forfota aceea ?" EI răspundea cu cîte o frază scurtă, iar ea nu revenea asupra întrebării. în schimb, părea că ascultă tot timpul, nu vocea lui Cernea, ci ceva din lăun- trul lui, poate sunetul gîndurilor, sau tăcerea însăşi, vocea profundă, atotcuprinzătoare a tăcerii. Mergeau anevoios, împiedicîndu-se din cînd în cînd, pentru că agăţată de trupul lui, ea îi încurca paşii, le strica ritmul. Părul negru al femeii mîn- gîia gura lui Cernea şt parfumul discret, atît de personal, îi Ipătrundea în nări, impregnîndu-l de prezenţa ei concretă, materială. în minte îi stăruiau însă, persistente, frînturi din cuvintele molatice, prost articulate dar atît de insinuante ale arhitectului. „Cal de schimb abandonat, la staţie, spusese, nu ? Un idiot invidios, desigur. Dealtfel, ce fusese între ei ? Cum putuse accepta Gigi această combinaţie ? Dar poate că în realitate, se răzgîndea el, Gigi îl preţuise. Băiatul nu era chiar un idiot, fusese şeful promoţiei şi se arăta destul de cult, avea o evidentă acurateţe a gîndirii. Atunci de ce-l abandonase în chipul acela atît de brutal ? Arhitectul o calificase cinică. Există oare cinism în materie de sentimente ?"

în febra zilelor şi nopţilor de dragoste, Cernea uitase cu totul de acea primă seară, ştergîndu-i-se complet din minte detaliile atît de semnificative. „Ea alesese !" – zicea

arhitectul. Dar el îşi făcuse reproşuri, se mustrase pentru a fi profitat de o anumită conjunctură favorabilă... Nu, asta nu putea fi adevărat. Rămînea numai ipoteza cinismului, enunţată de logodnicul părăsit ca un... ca un cal de schimb util doar pentru o porţiune de drum. „Gigi, m-am întîlnit mai devreme cu fostul tău logodnic, sportivul acela...“, îi scăpă lui Cernea aproape fără să vrea. „Da, iubitule ?“ îi răspunse ea visătoare, ca şi cînd i-ar fi spus că a început o nouă carte de poezii. „Te-a bârfit puţin, continuă el, dar l-am cam bastonat şi l-am trimis Ia plimbare.” „O, dar n-are nici o importanţă“, îi replică Gigi vorbind tot aşa, rar şi încet, parcă preocupată să nu atingă, să nu strice ceva. „Nu te interesează să ştii ee-a spus insistă

Cernea. „Nu, dragul meu, îl asigură ea cu blîndeţe, dar recunoscătoare, ca şi cînd ar fi întrebat-o despre o boală a ei mai veche, vindecată. Toate acestea sînt atît de departe. Nici nu ştiu dacă au existat. Nu vrei să aruncăm aceste pagini îngălbenite ?“ Vorbea fără să-şi ridice capul de pe pieptul lui, con- linuînd să meargă aşa, ghemuită, ca un copil cuminte, puţin tristă – tristeţea părea că vine din prea multă afecţiune, ca şi din convingerea că nu i se poate răspunde cu aceeaşi măsură. Cernea se ruşină şi nu mai insistă, avînd deodată sentimentul că e nu numai ridicol, dar şi nedelicat, jignitor. îşi eliberă braţul şi o strînse ocrotitor, sărutîndu-i părul cu duioşie şi scoţîndu-şi cu totul din minte neplăcuta întîlnire cu tînărul arhitect.

A doua zi, Trebi îi acostă cînd se duceau să-şi ia prînzul şi, cu multe precauţii, îi invită, în numele „bandei vesele“, ţinînd seama de faptul că se apropia ziua plecării, la un „banchet de adio“, undeva, într-o grădină de vară din Constanţa. Gigi, pretextînd că lui Vladi nu-i fac plăcere asemenea agape, vru să refuze, dar Cernea se simţi dator să protesteze şi insistă ca ea să accepte. Gigi îl privi mirată, dar nu zise nimic şi rămaseră înţeleşi să se ducă. Cînd ajunseră ei, grădina era arhiplină, însă chelnerii tocmai strigau, cu sprinteneală şi voioşie – ca şi cînd ar fi anunţat începerea cine ştie cărui număr de atracţie, nerăbdător aşteptat de clienţi –, că berea se sfîrşise. Din „banda veselă“ făceau parte patru-cinci băieţi şi două-trei fete, în general de vîrsta lui Gigi, absolvenţi de facultate din ultima promoţie. îl întîmpinară pe Cernea cu defe- renţă şi, amabili, practici, îşi spuseră pe rînd numele, afişînd, în glumă, spiritul de disciplină al soldaţilor scoşi în front. Zdrăngănea un taraf de lăutari şi, la un microfon prost reglat, răcnea, făcînd un zgomot asurzitor, o dizeoză grasă, între două vîrste, îmbrăcată în costum popular. Ringul de dans era total ingnorat de clientela băutoare de bere.

„Banda veselă“ se afla în dilemă. Se comandase pentru toată lumea saramură de peşte şi antricoate de porc, însă, în ce priveşte băutura, oscilau

între vermut roşu şi lichior de cacao – singurele sortimente de alcool oferite acum de chelner. Aleseră vermut şi cerură cîteva sifoane. Vermutul roşu-cărămiziu **adus** de **chelner** şi turnat în pahare groase **de apă era** cald, sifoane **nu existau,** nici lămiie, iar de **gheaţă** nici pomeneală. Băutura **avea** un **gust** de sirop de tuse, cu o tărie **alcoolică însă** destul de ridicată. îl rugară pe chelner **să** le aducă apă de la chiuvetă pentru **a** o dilua. Grădina forfotea, mulţi aşteptau **în** picioare, în spatele scaunelor ocupate, alţii abia veriiţi se plimbau printre **mese** căutînd, naivi, locuri goale. Dinspre grătarele cu **peşte** şi antricoate veneau din cînd în cînd fuioare de fum cu aromă de carne friptă, chelnerii cu farfurii **pe braţ** circulau **grăbiţi** îmbrîncindu-i pe cei ce stăteau în picioare şi încurcau drumul, urmăriţi tot timpul de privirile rugătoare ale clienţilor, ca nişte capricioase zeităţi ale plăcerii culinare. Pe nesimţite, femeia în **costum** naţional fu înlocuită de o alta, cu **forme** tot atît de **proe**minente, dar îmbrăcată într-o rochie **de lame,** în **care** trupul ei planturos era strîns ca într-o armură **rigidă, greşit** îmbinată la încheieturi. Noua dizeoză începu **să** cînte, cu o voce mai **stă-** pînită, şlagărele de muzică uşoară ale timpului, dar microfonul continua să hîrîie **şi să pocnească** încît sunetele emise nu se deosebeau deloc de cele ale predecesoarei. în rumoarea grădinii şi sub imperiul preocupării pentru saramură şi antricoate, nimeni n-avea chef de vorbă, şi conversaţia lincezea. Abia după ce îşi potoliră foamea, tinerii **se** înveseliră şi, **sorbind** din cînd în cînd din lichidul cleios şi cald, începură să-şi dezlege limbile. Subiectul preferat părea a fi apropiata luare în primire a posturilor repartizate de comisia guvernamentală. Reieşea că toţi cei de faţă reuşiseră să obţină repartiţii în Capitală, fiind dealtfel bucureşteni, cu excepţia colegei de cameră a lui Gigi. Ea – şi Cernea abia acum află că o chema Trebizonda, Trebizonda Cucu, Trebi fiind un diminutiv ardelenesc – urma să se întoarcă în oraşul natal, în Arad, unde familia o aştepta cu nerăbdare. Ţinuta spilcuită dovedea **starea** socială bunicică **a** tinerilor, probabil fii de intelectuali sau de

funcţionari cu grade mai înalte prin **ierarhia** instituţiilor centrale. Făceau haz **pe seama** viitoarelor lor **salarii, ameninţîn-** du-se unii pe alţii cu perspectiva unei austerităţi financiare de natură să facă din ei. „proletari“. Strecurau **însă şi** aluzii **la** subsidiile părinţilor, lăsînd **să** se **înţeleagă făptui că mai** există **o** portiţă pentru continuarea vieţii **de** bucureşteni petrecăreţi şi risipitori. Intre **timp** clienţii **se** mai răriseră, vacarmul difuz al grădinii începuse **să** se estompeze şi chiar megafonul **părea să** dea semne **de oboseală şi de oarecare** discreţie. Cîteva perechi se învîrteau **pe cimentul ringului de dans.**

Tocmai atunci, un **bărbat tînăr, frumos, de înălţime** medie, cu o faţă zîmbitoare dar serioasă, veni tiptil şi **se aşează** în **spa**tele lui Gigi sprijinindu-şi palmele **pe** speteaza scaunului ei. Ceilalţi nu spuseră nimic, **dar** privirile îi **trădară şi, intrigată,** Gigi întoarse capul. Văzîndu-l pe tînăr, ea surise, în timp ce ceilalţi, dezlegaţi de mica şi scurta taină, izbucniră într-un cor de exclamaţii gălăgioase şi dezordonate, **de** simpatie **exa**gerată, aşa cum fac tinerii cînd îşi iau în balon camarazii. „A, **â, ă, don** Sergiu, **ce** surpriză, **ă,ă,** lume nouă, simandicoasă.,. Hai, bătrîne, trage-ţi şi tu un scaun, îl îndemnau ei, hai să ciocnim un cinzano **«Zarea»,** ultimul răcnet, **să** mai schimbăm şi noi **o** vorbă, mai uităm cele nevoi, vorba poetului.“ **Dar** cel numit Sergiu, păstrîndu-şi calmul şi zîmbetul luminos, le făcu doar din mînă semn să se potolească şi, aplecîndu-se spre Gigi, **o** invită ceremonios **la dans.** Corul intră **din** nou în funcţiune, exprimînd prin tot felul **de** sunete, dintr-un repertoriu îndelung exersat, un entuziasm zeflemitor, o **aprobare** şi o încurajare autoritară, sentenţioasă. **în** această **hărmălaie,** Gigi fu mai mult luată pe sus de galerie decît se ridică din proprie iniţiativă, apoi, dusă de mînă, porni ascultătoare la dans. Cernea, realizînd acum sensul noţiunii de **„bandă veselă“, găsea că** el este ceea **ce** se numeşte o cantitate neglijabilă în mijlocul tinerilor distraţi, nepăsători şi gălăgioşi, şi resimţi

 plecarea lui Gigi mai mult ca o pierdere a suportului său personal în această lume străină. Parcă intuindu-i însă starea de spirit, tinerii începură deîndală să manifeste interes pentru persoana lui. Una din fete îl întrebă dacă nu ştie cumva ce a făcut Gigi cu repartiţia ei de profesoară de desen în comuna aceea Bragadiru, sau cum îi zice... Cernea afla atunci pentru intîia dată de această repartiţie, dar nu vru să-şi. arate surprinderea şi tocmai se pregătea să dea un răspuns în doi peri, cînd o altă fată interveni competent: „Cum, dragă, nu ştii, a refuzat-o.“ Nu comentă nimeni această informaţie, iar careva o întrebă pe Trebi dacă nu vrea o omletă. Ceilalţi rîseră, iar Trebi le întoarse spatele. Se tachinau, arătîndu-i lui Cernea cum sînt ei de fapt şi încercînd să-l ajute să le suporte tovărăşia. Timpul trecea însă, şi Gigi nu se mai întorcea. învingîndu-şi o anumită jenă, Cernea începu să o caute din priviri în ghemul de trupuri adunate acum pe pătratul de ciment de lîngă orchestră. O văzu, în sfîrşit, mişcîndu-se încet în braţele tânărului, privindu-I cu o expresie concentrată, în timp ce el vorbea. Păreau atît de absorbiţi în discuţie încît continuau să danseze şi în pauzele dintre cîntece. Probabil că Cernea privea spre ei prea insistent, dînd semne de nervozitate, pentru că, la un moment dat, unul dintre băieţi se aplecă şi îi spuse discret, ca să-l liniştească, pasămite : „Ştiţi, Sergiu a fost dragostea de inimă a lui Gigi, o chestie veche. Au rămas însă prieteni.“ Moţăitul din cap şi rînjetul întipărit pe faţa lui Cernea ar fi vrut să fie un răspuns la rîsul vesel al celuilalt, dar ceva, ca o fiolă de vitriol, i se sparse în coşul pieptului şi o gheară de fier începu să-l strîngă de git. Nu mai auzi nimic din ce sporovăiau ceilalţi, întoarse spatele ringului şi îşi aţinti privirile fixe undeva, în gol, prefăcîndu-se că urmăreşte atent o masă vecină. Nu-şi mai dădu seama cit timp a trecut pînă la întoarcerea celor doi şi nici nu observă cînd partenerul de dans al lui Gigi îşi luă rămas bun şi se retrase către grupul lui. Ştiu numai că, la un moment dat, Gigi îl luă de braţ şi, pretextînd ceva, îl împinse spre ieşire şi de acolo spre autobuzul ce făcea

rondul de noapte către Mamaia. în maşină, destul de aglomerată, nu vorbiră nimic. Gigi arunca priviri lungi spre fata lui împietrită, parcă **dorind să-i străpungă fruntea, să ajungă** la gîndurile **întunecate** şi răscolite **şi să le liniştească.**

Coborîră la Mamaia şi, într-o **tăcere grea, apăsătoare, parcă** vîscoasă, Gigi îl conduse **pe** Cernea, în **continuare absent, rigid,** ca o marionetă, spre o **bancă singuratică aşezată** aproape **de** plajă. îl făcu să se aşeze, şi el se supuse cu aceeaşi încremenire **de** somnambul sau **de** anesteziat **abia ridicat de pe masa** de **operaţie.** Luna **ardea** deasupra mării, împrăştiind flăcări albe şi reci, tăindu-şi **o** cărare de lumină, pustie, pînă **la marginea** orizontului. Valurile mici, somnoroase, **se** loveau uşor de **ţărm,** scoţînd un zgomot timid, copilăresc, discontinuu, ca **o grămadă de** pui **de găină** ciripind în culcuşurile **lor** strimte, într-un mare incubator. în afară de **aceasta** totul părea **că** murise, **iar** cei doi, **tăcuţi,** priveau apa, ca şi **cînd ar fi încercat** să-şi **aducă** aminte ceva esenţial pentru care veniseră acolo şi uitaseră **cu** desăvîrşire.

„Vladi, rupse deodată femeia această vrajă, pronunţînd altfel numele modelat pe îndelete de gura ei în nopţile **de dragoste,** Vladi, **între** noi trebuie spus totul. Sper că înţelegi **de** ce, **şi** că eşti de acord.“ El n-o privea, aţintindu-şi mereu ochii **spre** întinderea' scânteietoare a **apelor,** cu sprîncenele încruntate, **parca** ar. fi fost **gata să pornească pe straniul drum deschis** înainte-i. „îmi dau seama ce **se** petrece cu tine, ce **gînduri** îţi trec prin cap, continuă **ea.** Acum ţi-e **lehamite, nu e aşa ?** Totul ţi-a devenit indiferent, **de** prisos. Nici eu **nu ştiu** de **ce,** dar îţi mărturisesc că de **mai** multe ori **m-am întrebat cum ai reacţiona** tu într-un moment... cînd te-ai simţi jignit, **de pildă.** Ei bine, niciodată nu te-am putut **vedea** plin **de ură,** ci numai aşa, înstrăinat, indiferent. Acum, pentru mine **e** clar **că în. ochii tăi sînt o** fiinţă **inferioară** şi **ingrată. Vladi,** te **rog, mărturiseşte deschis,** fii sincer... Ştiu **că din proprie iniţiativă n-ai să-mi spui** nimic, şi că

dacă vreau să aud ceva de la tine trebuie să scot cu cleştele fiecare cuvînt.“ Cernea continua să tacă dar ceva se mişca în el, crisparea dureroasă începea să slăbească. ,,Eu îmi dau seama cît de adîncă e viaţa ta interioară, cîte prăpăstii sînt ascunse acolo, cît eşti de sensibil şi orgolios. Dar nu e uşor pentru mine să păstrez trează în minte, în fiecare clipă, imaginea acestor dimensiuni şi să ţin seama de ele la fiecare gest pe care-l fac. Cu toate că vreau. Dar îmi trebuie un timp... Dă-mi acest răgaz, te rog, Vladi.” Peretele acela ostil din el ceda, se fărimiţa, şi un oftat de eliberare îşi făcea acum drum spre gîtul lui Cernea, într-adcvăr, la fel ca în copilărie. Maturizîndu-se, Cernea devenise conştient că această cedare era una din slăbiciunile lui şi că ea îl făcea vulnerabil; de fiecare dată cînd îi cădea pradă încerca să se opună, dar fără succes. Dealtfel, îşi impunea această rezistenţă cu strîngere de inimă, pentru că nu-i făcea plăcere, ar fi fost mult mai fericit dacă s-ar fi lăsat pradă sentimentului de uşurare şi s-ar fi destins. Aşa, continua să stea încruntat, cu privirile ţintă către imensa pajişte lichidă, presărată cu pulbere de diamant, refuzînd să se întoarcă spre femeie, să primească implorarea din vocea şi din ochii ei. „Nu mi-am închipuit că gestul acela banal, de a primi să dansez cu o persoană ce aparţine în întregime trecutului, pur şi simplu un act de civilizaţie – îşi urmă Gigi litania –, te va putea afecta. Dealtfel ar fi trebuit să-mi treacă prin cap că unul din băieţii ăia neghiobi o să facă pe interesantul şi o să-ţi debiteze cine ştie ce inepţii.“

Fără să-şi dea seama, spunînd aceasta ea făcu o greşeală. Încă nu cunoştea decît puţin din firea întortocheată a lui Cernea. Această justificare factologică îl nemulţumi, găsind-o de-a dreptul de prost gust. Încruntat, se întoarse brusc, o privi drept în ochi şi o întrebă batjocoritor : „Ştii ce înseamnă un cal de poştă ? Cunoşti acest gen de bărbaţi ? Şi genul de femei înaintînd din staţie în staţie, fără să le pese de caii ce cad după ce şi-au făcut datoria ?“ Ochii lui Gigi licăreau stins în fundul orbitelor ca

şi cum ar fi fost stoarsă de o boală grea.

Vorbele lui Cernea păreau că au lovit-o în plină faţă, ca şfichiul unui bici. Şi el îşi dădu seama că **spusese** ceva **grav, dar** tot mestecînd în **cap** expresiile arhitectului, **ajunsese să** se familiarizeze cu ele **în** aşa **măsură** încît le pierduse **înţelesul** real. Fu rîndul ei să tacă, umilită şi înfricoşată **de** cuvintele tăioase $i de glasul metalic. Probabil că spusele lui Cernea avuseseră chiar un ecou disproporţionat, un efect **mai mare** decît era firesc, fiindcă izbucni deodată într-un **hohot de** plîns. Cernea vru s-o mîngîie, **dar** i se **păru** ridicol **să facă** acest gest, **aşa** încît rămase nemişcat, el însuşi deconcertat. **Gigi** îşi stă- **pîni** plînsul destul de repede şi se îndoi **de spate, rezemîndu-şi** coatele pe genunchi, cu obrajii în **palme. Se ridică,** înainta **pe** nisipul umed al plăjii pînă aproape de **apă, stătu** acolo un **timp, cu** spatele încovoiat, îşi şterse **ochii şi obrajii uzi, se** întoarse, se aşeză din nou pe **bancă** şi începu **să vorbească.**

Avea **vocea răguşită** şi **pronunţa cuvintele cu duritate,** brutal, fără să privească nicăieri. **„Ce-ai spus acum, începu** ea, nu e de la tine. Sînt cuvintele **lui Sandu Stănuţescu. Am ştiut de** discuţia voastră **nu numai din spusele tale. Mi-a reprodus el** însuşi tot ce ţi-a **spus** atunci, **şi a făcut-o cu o răutate** senină, fericit. Tu l-ai luat **la** goană, **dar vorbele lui** ţi-au rămas **în** cap.“ Cernea **vru să explice ceva, dar ea îi puse mina pe braţ,** apăsînd uşor, **şi** îl **opri. „Lasă,** nu asta are **importanţă. Ceea ce vreau să ştii e că omul acesta nu are nici un drept, absolut nici** unul. **I-am spus** de la **început că nu-l iubesc şi nu i-am** dat **nici o speranţă că va fi vreodată altfel. M-a asaltat luni de** zile **cu perseverenţa lui de cîrtiţă, m-a urmărit pas cu pas, m-a** încolţit **clipă de clipă,** şi **ceea** ce **el a** luat **drept cedare** n-a fost decît lehamite. Şi în **plus, vreau să** ştii, **n-a făcut decît să** ex**ploateze, fără demnitate, depresiunea mea morală al cărei motiv am să ţi-l împărtăşesc. Căci înainte de asta – ceea ce-ţi spun eu s-a întîmplat cu un an** în **urmă –, părea** omul ce-l mai

dezinteresat, cavalerul romantic, prieten, camarad, frate. Pîndea însă din umbră şi **aştepta momentul. Să nu** crezi **că** pe mine mă cruţ... şi eu sînt vinovată, îmi dau seama că apatia nu e o justificare. Dealtfel, pînă la urmă ea s-a transformat în mercantilism, uite, i-am spus adevărului pe nume – se răsti aproape la el –, şi asta nu pot să-mi iert. Ceea ce-ţi spun acum e destul de incoerent şi aş vrea să te fac să înţelegi totul. Oricum, ţi-aş fi spus.,. Şi te rog să nu mă menajezi. Dar mai bine s-o iau de la capăt. Nu vrei să ne mişcăm puţin ? A început să se facă frig.“ Cernea se oferi să-i aducă o haină mai groasă, hotelul era foarte aproape, apoi îi propuse să meargă înăuntru. Ea refuză şi una şi alta şi, plimbîndu-se cu paşi mari, rari şi apăsaţi, pe şoseaua traversată din cînd în cînd de cîte o pereche întîrziată, începu.

„Vladi, am 24 **de** ani. Sînt născută **în 1932...** într-un circ.“ Făcu **o pauză,** parcă pentru **a lăsa să** se **consume tot efectul acest**ei dezvăluiri şi continuă. „Tatăl meu, turc de origine, a fost atlet. **Spun** a fost, pentru că **a** murit. Maică-mea **trăieşte. Ea e un**guroaică. **A** fost şi ea **acrobată,** şi mai tîrziu îmblînzitoare **de** tigri. Cum ţi-am spus, m-am născut în circ şi mi-am **trăit** copilăria în această lume. **Pînă** la **vîrsta** de 7 **ani am călătorit** prin toată Europa – **poate ai** auzit de circul -«Ursus«-!,? Păstrez încă vie amintirea acelor ani, a serilor de lumină, muzică şi aplauze, cu zborul trupurilor sub **cupolă,** revăd **în minte dru**murile lungi, cu trenul, spre marile capitale, primirea **publi**cului, debutul meu prematur într-un **număr cu tata** şi **mama.** Amîndoi erau frumoşi, tineri şi curajoşi, mereu beţi **de** gloria acestei profesiuni perfide. Numele meu de program era Gitana, Majoritatea acrobaţilor de circ n-au identitate reală, sînt **bote**zaţi sub cupolă. Trebuie **doar** cîteva silabe, uşor **de memorat pentru public,** uşor **de pronunţat, cu o** sonoritate cît mai **sugest**ivă. **Dealtfel, figura** mea **de** turcoaică, cu **sînge** maghiar **în** vine, justifica în **bună măsură** acest nume care,

după cum ştii, **în** spaniolă **înseamnă ţigancă. Numele** civil, ca **să** zic aşa, Gigi, era tipic **pentru** o **fată născută în circ. Mai toate** artistele **purtau asemenea diminutive copilăreşti, de o dulceaţă artificială, falsă, ca tot restul vieţii dusă în acest nenorocit colectiv unde domnea o** familiaritate sordidă, marcată de patimi, de vicii, **de** invidie, **de** perversitate. Venind războiul, turneele în străinătate s-au întrerupt şi ne-am instalat Ia Brăila. Pentru o fetiţă ca mine, viaţa circului avea o mare atracţie, era o joacă invidiată de toţi copiii şi aplaudată de public."

La început surpriza îl uluise pe Cernea, îi tăiase respiraţia. **Apoi** propria fantezie irupsese, luînd-o cu mult înaintea ritmului povestirii. Văzuse şi el în copilărie circarii – aceşti artişti ambulanţi, nepăsători cu viaţa lor, născuţi pentru a face să **bată** mai **repede** inimile oamenilor, insuflîndu-le teamă, uimire, admiraţie, extaz, cînd se balansau sub cupolă, sau îşi vîrau capul **în gura** fiarelor, jucîndu-se mereu cu moartea. **Gigi** îi **apărea** acum într-o lumină nouă – lumina orbitoare a arenei –, suge- rîndu-i serile somptuoase, sclipătul paetelor, duruitul **rău** prevestitor al tobelor, liniştea de gheaţă dinaintea saltului mortal, privirile hipnotizate ale celor din întuneric urmărind trupurile **legănate** în gol, la capătul unei frînghii, **sau** agăţate **doar de** o scăriţă în laba piciorului, gata să se prăbuşească cu viteza glonţului. Gigi **căpătă** pentru el un preţ nou, ca o **brăţară** frumoasă **despre** care afli deodată că a aparţinut unei regine celebre, decapitate.

„Ce vreau să-ţi **spun –** îşi continuă **ea** naraţiunea – este că **pentru părinţii** mei, ca pentru toţi artiştii de circ, existenţa devenise mult **mai** dificilă şi mai searbădă în anii războiului. Lipsuri, greutăţi, public puţin. Mama a ţinut să mă dea la şcoală. **Numai în** vacanţe mai luam parte cîteodată la turneele trupei prin ţară. Cînd plecau părinţii, rămîneam în grija cile unui vecin. **Am** trăit mult singură, **de** la cea mai fragedă vîrstă. Pentru **că anii** treceau şi trapezul era din ce

în ce mai greu, **maică-mea** s-a apucat **de** dresură. Tata şi-a pregătit şi el un **număr nou. Se** intitula : «Ibrahim Şachir – omul cu grumazul **de** fier.» **Era** osos, înalt, **ras** în **cap,** dar, foarte curios, cu **o figură** feminină, **de** cadînă. Numărul consta din prinderea **pe**

ceafă a unor bile de fier, de mărimea popicelor, aruncate din faţă, de un recuziter. El se apleca puţin, bilele căzeau pe scobitura grumazului, apoi le lăsa să alunece între omoplaţi şi, scuturindu-se, făcea un pas înainte, azvîrlindu-le la pămînt. Nenorocirea s-a întîmplat în vara lui ’44. După cum am aflat mai tîrziu, recuziterul tatii, şi el fost trapezist, se îndrăgostise de mama, iar ea răspundea acestei dragoste. A refuzat însă să-şi părăsească soţul – dealtfel nici nu ştiu unde ar fi putut să se ducă în vremea aceea, cînd toată Europa era în flăcări –, dar eu cred că mai mult din cauza mea. Amantul, gelos, s-a gîndit să-şi suprime rivalul. Tata truca. Popicele lui de fier erau goale pe dinăuntru. Avea numai vreo două pline, pentru eventualitatea unui control, dar acestea rămîneau întotdeauna amestecate în grămadă. Intr-o seară, recuziterul i-a aruncat tatii pe ceafă o bilă de fier plină, şi i-a rupt coloana. A murit peste cîteva ore la spital. Nu s-a făcut nici o cercetare, întîm- plarea a fost considerată accident profesional, deşi toţi ştiau că a fost crimă. Mama n-a mai putut ieşi în arenă, a părăsit circul, iar criminalul a dispărut, nimeni n-a mai auzit vreodată de el.

Am intrat amîndouă servitoare la moşierul Calafeteanu, lorgu Calafeteanu, un om violent, sangvin, nestăpînit şi lubric. Soţia lui, doamna Aspasia Calafeteanu, o femeie distinsă, blîndă, bună şi deosebit de evlavioasă, arăta mereu tristă. Se temea de el, ca dealtfel toată casa. Unicul ei fiu, ofiţer de aviaţie, se afla în război şi rar i se aduceau ştiri de la el. Se spunea că băiatul semăna bătrînului ■— beţiv, afemeiat, cartofor, fecior de bani gata obişnuit să-şi facă toate poftele, să nu întîmpine nici o oprelişte. Doamna Aspasia fusese impresionată de destinul mamei şi, poate, în sufletul ei ascundea chiar un sentiment de admiraţie pentru artista de circ aclamată odinioară în marile capitale ale continentului. Căci ea nu le văzuse, nu fusese luată niciodată

în străinătate de boierul egoist, bucuros să-şi savu- 'reze fără martori plăcerile prin cartierele rău famate ale Vienei şi Parisului. Pentru Calafeteanu, mama a reprezentat
din prima clipă promisiunea unei aventuri picante «la domiciliu». Căci sîngele lui îngroşat se aprinsese la ideea că în casă îi intra o celebră artistă de circ, atrăgîndu-l nu numai prin aureola gloriei de odinioară, ci pur şi simplu ca femeie. O altă pagină îngrozitoare! Aveam 12 ani şi mi-am dat seama de la bun început că mama trăieşte cu boierul. «Ildiko», striga el, la fereastra căsuţei din curte unde dormeam, după ce toţi se culcau, şi mama se ridica şi pleca imediat, iar eu ştiam unde se **duce...“**

Cernea vedea că frumosul ei chip devenise pămîntiu, parcă se **descompusese. II înspăimînta nu numai ce auzea, ci şi expresia ei rea, vulgară. încercă să întrerupă această confesiune amară, cu toate că îl pasiona, propunîndu-i din nou să intre în hotel.**

„Nu, lasă, refuză ea, te rog să asculţi, trebuie să ştii totul. «Adevărul vieţii», tovarăşe director general – şi pronunţă aceste cuvinte cu dispreţ şi ură. Continuă... La insistenţele mamei, boierul lorgu Calafeteanu m-a dat la liceu încă în toamna lui ’44. Pierdusem un an, căci după terminarea cursului primar nimeni n-avusese gîndul la mine. Mama era absorbită de încurcăturile ei amoroase, dar nici nu avea mijloace. încă din primul an de liceu, avidă să ies din promiscuitatea aceea, am început să învăţ nebuneşte. Doamna Aspasia mă ocrotea şi mă încuraja – îmi luase şi meditator. N-am să uit niciodată nobleţea acestei femei. în primăvara anului următor lorgu Calafeteanu a fost expropriat, lăsîndu-i-se din moşie doar 50 de hectare. îi erau însă de ajuns. Pe atunci era şi director al unei companii de grîne, sau aşa ceva, din Brăila. A venit apoi de pe front fiul, ofiţerul, Pamfil Calafeteanu. A stat cîteva luni acasă şi a plecat Ia Bucureşti. Eu învăţam cu rîvnă, citeam pînă noaptea târziu, devenisem o autoritate în şcoală. îmi răzbunam astfel toate umilinţele. Căci mă

revoltau în fiecare noapte slăbiciunea şi ingratitudinea mamei. Iar la şcoală mă pălmuia clipă de clipă dispreţul arogant, crud pînă la sadism, a] colegelor informate despre starea familiei mele, despre tre-

cutul ei. Au fost ani grei, apăsători. Adevărata mea viaţă se consuma de aceea în lumea cărţilor, cu eroii ei tragici şi originali, din care unii aveau o soartă mult mai vitregă decît a mea. Dar acest echilibru sufletesc, destul de precar, avea să fie sfărîmat cu cea mai teribilă brutalitate. Căci nu trăisem încă cea mai dezgustătoare clipă. Noroiul ei se găseşte aici, în mine.“ Spunînd aceasta, îl privi sfîşietor de trist pe Cernea şi un nou hohot, ţîşnit din straturile cele mai adinei nu numai ale memoriei, ci ale suferinţei ei proaspete, ieşi la suprafaţă. Cernea o strînse la piept şi o mîngîie cum mîngîi un copil într-o casă îndoliată. El însuşi avea acum o figură lungită, parcă implorînd mut, în jur, ajutor.

„M-a necinstit, Vladi, m-a călcat în picioare ca pe o zdreanţă...“ Se desprinse din braţele lui şi cu o nouă îndîrjire, cu dinţii strînşi, tremurînd, porni înainte ca o oarbă, conţi- nuînd să vorbească.

„în vara lui 1949, Pamfil Calafeteanu a venit din nou acasă. Nimeni dintre noi nu ştia ce făcuse el în acei trei ani. După cum s-a aflat apoi, se înhăitase cu o bandă de legionari, cutre- ierînd munţii şi împuşcînd oameni. într-o după-amiază, cînd nu era nimeni acasă, m-a tîrît într-o magazie şi m-a necinstit... şi pentru că rn-am opus, m-am zbătut, m-a bătut pînă la sînge. Mama s-a dus după aceea la boierul bătrîn şi l-a ameninţat că-i dă foc casei şi îl înjunghie. Toată această porcărie a fost aplanată, căci mama a acceptat tîrgul propus de el. Calafeteanu m-a înfiat şi m-a făcut moştenitoare. Fiu-său a plecat de acasă şi a dispărut pentru totdeauna. A reuşit să fugă peste graniţă şi de atunci nimeni n-a mai auzit de el. în iarnă, la începutul anului următor, prin decembrie, lorgu Calafeteanu a murit subit.“

Părea că a terminat de povestit. Mergea cu capul în jos, cu un pas greu, de om bătrîn, călcînd parcă pe ceva dureros, pe o parte din ea însăşi. Cernea nu îndrăznea să facă nici o mişcare. Pe drum nu se mai aflau decît ei, dar

el avea senzaţia că nu sînt singuri, că în urmă se aud paşi.

Gigi işi reluă, cu **o voce** coborîtă, devenită subit indiferentă, firul povestirii. „Ce a urmat imediat după aceea nu mai prezintă interes. Aspasia Calafeteanu, mama mea adoptivă, **a** rămas cu cîteva pogoane de pămînt prin apropierea Brăilei şi le-a dat unor ţărani să le muncească în parte. Vindea lucrurile de preţ. Rudele au părăsit-o, au plecat şi servitorii, am rămas cu ea numai noi două, mama şi cu mine. Doamna Calafeteanu făcuse în tinereţe şcoala de menaj şi ne-a învăţat să ţesem şi să împletim. Făceam tot felul de lucruri frumoase şi destul **de** bine plătite. Munceam şi învăţam. Aveam două mame. Ambele erau bune cu mine. Durerea mea le împăcase şi le unise şi încercau, cit le stătea în putinţă, să mă facă să uit. Dispariţia acelei **canalii** şi moartea bătrînului mi-au uşurat întru- cîtva cicatrizarea rănii. La început avusesem coşmare, tresă- ream **la** cel mai mic zgomot. Nu mai puteam suporta prezenţa oamenilor. Mi se păreau toţi nişte monştri. învăţînd, îmi revenea mereu în minte scena aceea oribilă. Rămîneam des cu privirile în gol, incapabilă să înţeleg ceva din ce citeam. Cele două femei au crezut un timp că mă îmbolnăvisem mintal. Dar am recîştigat gustul lecturii şi m-am lăsat din nou în voia **acestei patimi.**

Cred că aceasta m-a salvat. Am terminat şcoala medie în **1951. Reuşisem să** recuperez handicapul şi am absolvit printre primele. **Doamna** Calafeteanu **m-a** convins să plec la **Bucureşti** şi **să mă** înscriu la Institutul **de** arte plastice. îmi spunea **mereu că,** pentru **o** fată, arta, o **artă** liniştită, făcută de unul singur, în atelier, oferă o viaţă demnă şi multe satisfacţii. Am **plecat** la Bucureşti. **O** prietenă **a** doamnei Calafeteanu, generă- leasă, **văduvă** şi **ea,** s-a declarat bucuroasă să mă găzduiască. **Mă aştepta** însă din nou **o** surpriză... Institutul **de** arte plastice **m-a** respins înainte de examen. **La** început, n-am înţeles. Cu **greu am** realizat în **ce hal îşi bătuse viaţa** joc de mine. Eram *o Calafeteanu» ! Odraslă de boier, de fost exploatator. Aveam **un «fratfc» condamnat Ia** moarte pentru crime politice.

Făceam parte **dintr-o** familie pecetluită pentru totdeauna. **Nu** prezentam nici **o încredere.** Umblam năucită, nu-mi venea să cred, mi se părea că sînt din nou pradă coşmarelor. Generă- leasa mi-a explicat clar cum stăteau lucrurile. Nu m-am resemnat însă. **Mai** întîi, **am** intrat la fabrica de confecţii «Apaca». Am lucrat un an întreg şi **m-am** calificat. Locuind la genera- leasă, am făcut cunoştinţa unui avocat, şi am aflat că pot ataca actul de înfiere. **L-am atacat, zbătîndu-mă cu toată** înverşunarea de care eram în stare, ajutată de cele două femei din **Brăila. De fapt, respîngîndu-mă, pedepsindu-mă pentru un** act de care nu **eram cu** nimic vinovată, revoluţia mi-a întins, în acelaşi timp, mîna şi **m-a scos** la lumină. Instanţa **judecă**torească a **găsit** cererea mea justificată şi, în **numele** principiilor revoluţiei, a **dat dreptate** celei **ce vroia să** se **elibereze de** o identitate împovărătoare, străină, **impusă într-un nefast** concurs de împrejurări. Chiar aşa **au şi spus :** «interesul **socie**tăţii este **ca** această tînără **să se** debaraseze de o apartenenţă de clasă însuşită fără voia ei şi să fie cîştigată pentru idealurile socialismului.» Conform uzanţei, instanţa m-a întrebat dacă doresc să-mi **reiau** numele vechi sau **să-l păstrez pe cel** cîştigat prin adopţiune. Văzînd-o **pe** doamna **Calafeteanu în** sala tribunalului, fără să stau mult **pe** gînduri, **am răspuns** că-l **păstrez pe** cel adoptat. Aveam acest drept legal, **dar asesorii** populari s-au arătat miraţi şi mi-au **aruncat** priviri dojenitoare. **Cred** că **au** pus însă această **hotărîre** pe seama numelui meu vechi turcesc, nu prea agreabil, şi s-au declarat **de acord.** Dacă **mă** întrebi pe mine de **ce am** dat acest răspuns nu **prea** am **să** ştiu să-ţi răspund. Numele Calafeteanu îmi **repugna prin** tot **ce se lega** în memoria **mea** de el. Dar în clipa **aceea I~am** asociat nu cu toate acestea, ci cu bătrîna din **sala de** judecată, cu **femeia bună,** sensibilă, **ea** însăşi victimă **a** neamului arogant, destrăbălat, lipsit de scrupul al Calafetenilor. Căci ea **încercase** să **facă** pentru mine, în acele împrejurări grele, **tot ce poate face** o **mamă.** Mi **s-a părut că nu pot s-o** trădez **şi** ceea **ce am** spus a **fost ca** o modestă **recompensă pentru sufletul ei** generos şi delicat, obijduit şi el şi rămas singur pe lume

Maică-mea, frămîntată de tîrzii remuşcări, **a** rămas mai departe alături **de** doamna Calafeteanu, ca unic prieten şi ajutor. Din munca lor migăloasă am putut şi **eu să** trăiesc aici în Bucureşti şi să-mi fac studiile. Şi astfel, ca să închei această paranteză **lungă,** în actele mele s-a şters orice relaţie cu indezirabila familie, fiind adoptată de regimul însuşi. M-am înscris din nou la Institut, în 1952. Cu noile acte, cu adeverinţa de muncitoare, am fost admisă.

S-ar spune **că** restul îl **ştii, dar tocmai** ce **s-a** întîmplat în acest rest a stîmit supărarea ta de aseară. Şi spovedania mea."

Din clipa aceea, Gigi păru că îşi recăpăta naturaleţea, tonul sarcastic. „Ce s-a întîmplat **apoi,** reîncepu **ea,** aparţine moravurilor lumii noi, mai **bine zis** ale oamenilor **ce** pretind că-i aparţin. Te **rog să mă** scuzi, dar, **aşa** cum **se** spune, persoanele de faţă sînt excluse. Dealtfel sînt şi excepţii. Sau poate acelea erau excepţiile, iar oameni ca tine sînt regula. În sfîrşit, cred **că** n-ai nici un chef de speculaţii filosofice şi mărturisesc **că** nici eu. în Institut am cunoscut şi prietenia **şi** iubirea – cum s-ar spune cele două sentimente fundamentale. **Dar să** le **iau pe** rînd. După cura **e** lesne de înţeles, la început, în anul întîi, **eram** foarte retrasă. **Am** cîştigat însă, **fără să** vreau, prietenia, chiar dragostea unei colege, o fată inteligentă, cultă şi foarte sensibilă. Fiică de muncitor, de **pe** la Turnu Severin, **avea** *o* droaie de fraţi şi surori. Stătea la cămin, iar **eu locuiam** încă **la** generăleasă, **dar** ne petreceam **aproape** tot timpul **împreună.** Cutreieram muzeele, expoziţiile, ne închideam ore întregi în biblioteci, stăteam pe bănci prin parcuri şi puneam **lumea îa** cale. **Această bună** şi **dragă colegă,** Minodora Ţurcan, utemistă, fostă uaeristă activă, cu răspunderi importante în şcoală, **la** Turnu Severin, **decît** într-o **singură** direcţie nu mă **aproba. «De** ce nu te **înscrii** tu în Uniunea Tineretului Munci**tor»** 1 – îmi **făcea** mereu reproşuri. Eu nu prea aveam chef **să** intru **în** explicaţii, îi **dădeam** răspunsuri evazive, schimbam vorba. La începutul anului doi însă, ideea înscrierii în U.T.M. mi-a

venit de la sine. **Am** dat cererea şi am aşteptat liniştită, fără nici o temere. Aşteptarea se cam prelungea, e drept, dar nu mă simţeam neliniştită, cu atît mai mult cu cit profesorii mă preţuiau, iar cu colegii aveam relaţii dintre cele mai bune. După cîteva luni mi s-a comunicat că la prima adunare generală a organizaţiei mi se va discuta cererea. Eram foarte bucuroasă. Avea să fie legitimată o anumită situaţie a mea, dobîndită greu, dar pe dreptate. N-am să uit starea de euforie cu care am intrat în şedinţă. Privind în jur, mi se părea că grupul acela de tineri are ceva impunător, puternic, autoritor, neobservat pînă atunci. Iată – îmi ziceam—, aceasta înseamnă organizaţia revoluţionară, o sinteză colectivă a tinereţii conştientă de sine. Mă uitam cu admiraţie şi încredere la -«instanţa» adunată pentru a-mi da verdictul, alcătuită din chipuri tinere şi frumoase, şi-mi anticipam satisfacţia de a-i aparţine. Au fost citite, cererea, referatul şi nu mai îmi aduc aminte ce, mi-au fost puse întrebări. Apoi, deodată, am auzit-o vorbind pe Minodora. O priveam cu dragoste şi recunoştinţă pe această bună prietenă şi un sentiment **de** siguranţă mă luă în stăpînire. Minodora vorbea foarte încet, iar eu, transportată, atentă mai mult ia ce se petrecea în mine, nu înţelegeam ce spune. Se făcuse însă linişte deplină şi atunci vorbele ei au început să ajungă în urechile mele. Ce spunea Minodora ? Că, ţinînd seama de trecutul meu încîlcit, dubios, de mediul în care crescusem, de anumite atitudini oglindind tocmai acest balast politic şi moral, deşi şcolar mă prezentam foarte bine şi aveam **o** serie de calităţi reale, şi desigur voi putea să aduc o contribuţie preţioasă la dezvoltarea societăţii noastre, ea considera că nu pot face parte din organizaţia revoluţionară de tineret, nu pot intra în rîndurile U.T.M.-ului.

Iată, aceasta a fost experienţa mea, unică, dar cred pe deplin edificatoare, privind măreţul sentiment uman numit prietenie.“ „Şi după aceea, n-ai încercat să ai o explicaţie cu ea ?“ se interesă Cernea, cu un sentiment confuz de indignare, vinovăţie

şi tristeţe. „Nu, eu n-am încercat nimic, dar ea a ţinut să se explice. Mi-a spus, cu o deplină naturaleţe, fără urmă de ruşine sau jenă, că *i s-a cerut* să ia poziţia pe care a Luat-o, că a primit sarcină. Am întrebat-o dacă ceea ce spusese coincidea şi cu părerea ei, şi ea mi-a spus cu o francheţe elaborată – dacă o stare de spirit se poate elabora – că tovarăşii o învăţaseră cum trebuie judecate lucrurile din punct de vedere politic şi de pe poziţii de clasă. N-am încercat să aflu ce tovarăşi reuşiseră s-o lămurească astfel. în general, n-am mai încercat să aflu nimic de la ea. Dar trebuie să recunosc că explicaţiile ei şi modul degajat în care mi le-a furnizat m-au lovit mai mult chiar decît ceea ce spusese în şedinţă. Crede-mă, m-a înspăimîntat de moarte schimbarea petrecută cu această fată. Căci crezusem că o cunosc în ce avea ea mai intim, mai adînc. M-a îngrozit posibilitatea ca un om să se transforme astfel de la o zi Ia alta. Ca cineva să-şi poată suprima cu atîta uşurinţă sentimentele şi apoi să se arate atît de natural. Să vorbească despre o asemenea laşitate morală ca despre un fapt divers, ca despre un act oarecare de rutină. Atîta despre prietenia unei tinere revoluţionare... spuse ea batjocoritor. Poate vrei să-mi spui că n-a fost decît ghinionul meu ?“ Nu aşteptă însă ca Cernea să-i dea vreun răspuns şi, parcă temîndu-se să nu fie întreruptă, continuă precipitat.

„Acum am să-ţi vorbesc despre un alt mare sentiment, cel – cum spun poeţii – de natură să facă din oameni zei. Am fost, dragul meu, am fost iubită şi am iubit. A, am uitat să-ţi spun, la cantină o cunoscusem între timp pe Trebizonda, pe buna mea Trebi. Era în acelaşi an, dar la Ştiinţe economice. Căuta o tovarăşă de garsonieră, căci cea de pînă atunci o părăsise. După ce m-am consultat cu bătrînele mele de la Brăila.., În ce o priveşte pe mama, cuvîntul e cam impropriu fiindcă n-are decît cincizeci de ani, şi cu toate astea parcă a început că mimeze vîrsta doamnei Calâfeteanu, poate

dintr-o dorinţă inconştientă de uniformizare, nu-mi dau seama... După ce am căpătat consimţământul lor, ziceam, am acceptat propunerea

lui Trebi. Acum voi rămîne eu, singură, în garsonieră. Cu Trebi m-arn înţeles intr-adevăr bine. În ciuda felului ei de a fi cam din topor, e o fată de reală sensibilitate. Preocupările ei sînt destul de comune, intelectual e cam greoaie şi destul de indiferentă. După cum ţi-ai dat seama, plăcerea ei supremă e aceea de a mînca. Nu preatai ce discuta cu Trebi, dar e un om cinstit, din- tr-o bucată. Poate tocmai omul de care aveam eu nevoie atunci. Să revin însă. într-o seară, la o reuniune de la I.S.E., unde m-am dus cu Trebi, mi-a fost prezentată una din celebrităţile institutului. Premiantul de onoare, şeful orchestrei institutului, om de spirit cu maniere alese – dumnezeu ştie de unde deprinse pentru că taică-său e pensionar militar, fost plutonier major, iar mama lui femeie de la ţară. în plus, întotdeauna cu portofelul plin. Cîştiga sume impresionante pentru un student, de- senînd portrete din acelea mari, pe pînză de mătase, pentru demonstraţii. Toate acestea făcuseră din el un fel de şef. îşi alegea amicii pe sprinceană. în sensul de a avea bani, talent muzical sau harul de a anima şi întreţine buna dispoziţie. Pe Trebi o acceptau între ei exclusiv ca să se distreze privind-o, ca la teatru, cînd mînca prin cofetării munţi de prăjituri. Ei bine, acelei celebrităţi i-am căzut eu cu tronc – te rog să-mi scuzi expresia, dar cred că defineşte cel mai bine realitatea. Cîte arme n-a pus în funcţiune pentru a mă cuceri ? Venea în fiecare seară, fie cu banda, fie singur, în cămăruţa noastră, punea pe masă tot felul de bunătăţi şi apoi cînta. Făcea să geamă chitara aia a lui în toate felurile şi avea o voce caldă, pătrunzătoare, de bariton, Sfîrşea prin a te smulge din orice stare ai fi fost, predispunîndu-te la visare, la viaţă, la dragoste. De o corectitudine ireproşabilă, nu făcea decît să mă ţintuiască în fiecare seară cu privirile lui dogoritoare. Nu mai făcea nici un

secret din faptul că era îndrăgostit de mine. Dimpotrivă, îl afişa cu ostentaţie. Au trecut aşa luni, pînă cînd mi-am dat seama că începusem şi eu să-l iubesc. Cred că nu te interesează detaliile melodramatice ale acestei poveşti de dragoste ! ?“ „Nu... nu ştiu, cum vrei tu...“ îngăimă Cernea excedat. Ea păru

că nu-I aude şi continuă : „11 găseam fermecător – deşi din cînd în cînd aveam impresia că-i lipseşte adîncimea **pe** care aş fi dorit-o – şi mă simţeam, pentru prima dată în viaţă, fericită. Ascultam mişcată jurămintele lui **de dragoste şi credinţă** veşnică, proiectele lui înaripate, entuziasmul cu care schiţa viaţa noastră în **doi.** Ce **mai, Romeo** şi Julieta 1“ Ridiculizînd astfel romantica ei poveste **de dragoste, Gigi** devenise iarăşi **vulgară. Rîdea** cinic şi Cernea simţi **cîtă** răutate adunase **în ea** femeia această tînără şi frumoasă, şi se crispa el însuşi. „într-o zi am descoperit **că rămăsesem însărcinată şi m-am grăbit să-i** duc iubitului meu **vestea.** Tocmai îşi **dăduse** examenul **de** stat şi eram fericită să-i pot face un asemenea cadou. Ne-am plimbat mult, dar ceva mă reţinea să-i vorbesc. Am mers la mine. Facultăţile se încinseseră şi Trebi plecase în vacanţă. 11 iubeam mai mult ca oricînd – **doar** mă **lega de** el **taina** aceea, înţelegeam că ne aparţinem acum altfel unul altuia. I-am şoptit la ureche, după cum citisem probabil prin romane – şi spunînd **aceasta** rîse iar batjocoritor, **parcă** vorbea nu de ea, **ci de o altă persoană ce merita tot dispreţul. Dar el s-a speriat,** a început să mă **descoase, mi-a pus** zeci de întrebări. Apoi **a** devenit **deodată foarte** blînd şi tandru, ca un copil. Mi-a spus **că nu e pentru noi** un copil, că trebuie **să** fim **liberi, să ne** iubim, **să ne bucurăm de viaţă. Că o să** avem **noi** timp şi pentru asta. Eu m-am revoltat. **Am** ţipat la el, i-am **spus că** nici prin **gînd** nu-mi **trece să renunţ Ia copil. Am** încercat **să-l** conving **că** pruncul nu numai că nu ne **va răpi libertatea, dar ne** va uni şi mai mult, va **da suportul** cel

mai trainic iubirii noastre. **Atunci s-a demascat. A izbucnit într-un plîns disperat, urît,** dizgraţios, **ca o muiere beată. Mă implora să înţeleg** că nu **se poate căsători cu mine. I se propusese să** rămînă asistent, avea **toate** şansele **să** fie primit în **partid** şi **spera** să **plece pentru doctorat în Uniunea Sovietică. Dar eu vedeam, vedeam** şi încă nu **înţelegeam. Ce impediment constituiau toate** acestea în **calea căsătoriei noastre ? Esenţialul era, îi explicam eu, ca el**

să mă iubească. El îmi jura mereu că mă iubea – şi îl credeam. Atunci ce putea, ce putea fi ? În. sfîrşit, mi-a spus că la mijloc era situaţia mea politică. Nu fusesem primită în U.T.M. şi aveam trecutul acela încîlcit, dubios. «Nu înţelegi ? – îmi spunea contrariat. Asta înseamnă ratarea definitivă a carierei mele.»

Şi uite aşa... s-a lepădat, s-â lepădat de mine. Nenorocitul, şi astăzi mă iubeşte, dar s-a însurat acolo... în Uniunea Sovietică. După ce îşi va da ultimele examene îşi va aduce nevasta acasă. Ce era să fac ? Am renunţat la copil. A fost un avort greu. Pe el nu l-am urît. D-am dispreţuit, dar cu timpul dispreţul s-a transformat în milă. Poate şi acum mi-e milă de el. Ceva mai tare decît el l-a învins, l-a îngenuncheat. Poate o fatalitate... („Curioasă similitudine cu mentalitatea lui Moş Marin Gruia, ii trecu prin minte fulgerător lui Cernea. La ce fel de fatalitate s-ar referi ei ?“) Cred că ai înţeles, omul acesta este Sergiu, Sergiu Tronaru, bărbatul de aseară. în timp ce dansam – ori de cîte ori are ocazia ţine să-mi arate, mie şi celorlalţi, prietenia neclintită şi, poate şi altceva –, în timp ce dansam, la început, brava, îmi etala strălucitele lui succese. Apoi, singur, nesilit de nimeni, a trecut la văicăreli. în ce mă priveşte, ştie că sînt de mult vindecată – vindecată de el, de amintirea lui. Restul nu interesează. Restul... o acest rest! Dar aşa e viaţa, tovarăşe director general – se întoarse zeflemitor spre Cernea. Desigur, în şedinţele voastre se vorbeşte mai puţin de acest chip al ei, dar măcar aşa, într-o noapte, înainte de a-ţi lua în primire funcţia, cu rigorile şi opreliştile ei, a fost poate instructiv pentru tine să-l cunoşti..,“

Ascultînd, Cernea se simţise tot timpul implicat în drama femeii, uitînd de multe ori că ea e acum iubita lui, privind-o ca pe oricare fiinţă omenească. Dar încă de la început fusese stăpinit de impresia că pentru suferinţele ei poartă şi el o vină. Unele din- întîmplările relatate îi evocau momente din propriul său trecut, ii trezeau amintiri neplăcute, tulburi, cu un miros fetid. Ultima parte a acestei lungi şi apăsătoare spovedanii îi

dăduse un sentiment confuz de nemulţumire şi nerăbdare. De cîteva ori valuri de sînge i se urcaseră în obraji şi ceva,

ca un gol în stomac, îi producea o senzaţie de greaţă. A fost chiar pe punctul de a o întrerupe, căci naraţiunea ei metodică, minuţioasă. îl înfricoşa, parcă o mînă se întindea spre el gata să-i smulgă veşmintul subţire, **să-l** lase **gol... Nu** era **oare** un joc de aluzii, anumite cuvinte nu erau spuse pentru el ? Aştepta din clipă în clipă să fie arătat cu degetul. Trecea prin stările sufleteşti ale hoţului căruia i se istoriseşte, cu lux de amănunte, derularea unui jaf identic cu cel săvîrşit **de** el. Nimeni nu ştie **încă** nimic, e **o simplă** coincidenţă, **dar** pe hoţul nedescoperit îl trec toate sudorile, îl zgîlţîie frigurile fricii şi, chinuit de nesiguranţă, tremurînd că a fost descoperit, aşteptînd să i se arunce adevărul în faţă, simte cum nervii încep să cedeze, nu mai poate suporta, e gata să mărturisească singur totul pentru a pune capăt insuportabilei torturi psihice. întunericul îi ascundea chipul, dar Cernea se temea să nu i se audă chiar gîndu- rile, bătăile inimii, respiraţia neregulată. Gigi nu-i mai apărea acum doar ca victimă a unui trecut abstract, a unei conjuncturi generale, ca un simplu caz dramatic, ci ca o victimă-procuror, angajată într-un proces din ce în ce mai aproape **de** el, privin- **du-l** nu lăturalnic, tangenţial, ci direct, central. Prin gura ei auzea, pe rînd, vocile propriului trecut, un rechizitoriu tîrziu, ocolit, dar prin aceasta nu mai puţin nemilos, la adresa propriilor sale acte de trădare, similare, a unor josnicii nu mai puţin detestabile. Ajungea pînă la el reproşul amar şi crud al prietenului aceia, din tinereţe, lăsat într-o noapte să plece... cu o laşă indiferenţă. Şi ar fi putut atunci, cu un gest omenesc adevărat, să oprească tăvălugul greu ce se rostogolea peste el. îl cutremura glasul, parcă ridicat din mormînt, al femeii părăsite într-o durere tăcută, nimicitoare, obligată la rîndu-i să-şi ucidă copilul şi să-şi incinereze sentimentele. O înghiţise **un** ocean, în timp ce el **se** îndepărta, privind în urmă cu un ochi mîna delicată pierind în valuri, implorînd în zadar... O dîrâ de sînge curgea din inima lui către vedenia ce dispărea

ca o ultimă scînteie dintr-un uriaş buchet **de** focuri bengale. Regretul îl muşca nemilos, ca **o gură** de lup, şi

nimic nu mai putea fi **îndreptat.**

Deodată ştiu că **venise vremea** să-şi **răscumpere** laşitatea. **În** conştiinţa lui creştea **convingerea că** trebuie **să** plătească, **să** se achite de datorie. Altfel cum ar mai fi putut trăi, cu conştiinţa că răul semănat în lume se multiplicase şi cuprinsese viaţa altor şi altor fiinţe. Iată, îşi spunea, acest păcat se ia, e molipsitor, e o boală **contagioasă.** Iar **el contribuise la** răspîndirea ei. Şi **cu Gigî aproape** totul **se** petrecuse ca atunci... aceeaşi lovitură de cuţit în spate, acelaşi brînci **dat** omului iubit la buza prăpastiei. Acum vedea şi urmarea. Un suflet mîncat de arsuri, plin de drojdia dezgustului şi blazării, afişînd sfidător neîncredere în **nobleţe,** în ideal, în cuvinte. Un copac trăsnit, rămas în picioare pentru **a aminti** trecătorilor **de urgia cerului. A** cerului cîntat de poeţi...

Şi apoi, femeia aceasta, ce-şi dezvăluise cu atîta sinceritate sufletul, adusese în **viaţa lui** o bucurie **nesperată, redîndu-i** plăcerea de a trăi. **Pusese** stăpînire **pe** el **nerăbdarea de** a **o** avea – întreagă şi pentru totdeauna, cu toate suferinţele şi cicatricele ei, cu amarul acelui suflet **ce** i **se părea** acum atît de dulce. O vedea **ca pe** un pelerin **trecut** prin focul marilor încercări, încărcat de gloria grelelor izbînzi asupra sa însuşi, plin de frumuseţea necunoscutului **străbătut, ca şi** de înţelepciunea singurătăţii desăvârşite.

Ca şi cînd n-ar mai fi avut răgaz să aştepte nici o secundă, izbucni: „Gigi, ai vrea, spune, ai vrea... ? Vrei să fii soţia mea ?“ Se năpustise cu această întrebare, ţîşnită din adîncuri, ştiind că de răspunsul ce-l va primi depindea nu numai „iertarea“, ci şi fericirea zilelor pe care le mai avea de trăit. „Răspunde-mi, spune-mî,. vrei ?” repetă Cernea oprit în loc. Ea rîdea printre lacrimi, şi toată duritatea vulgară de pînă atunci se împrăştiase, ironia şi batjocura se topiseră ca ceara, o lumină blinda, rămasă pesemne să-i vegheze viaţa, îi pîlpîia în ochi. „O, Vladi, m-ai cerut în căsătorie ? Şi eu... şi eu te-aş fi cerut, dacă...“ Nu mai

termină ce avea **de** spus. Dealtfel cuvintele îşi **încheiaseră** rostul. Nu mai era nevoie de ele. Mergeau îmbrăţişaţi, în

timp ce **de** pe mare, în lumina tulbure **a** dimineţii, veneau **spre uscat,** ca o turmă de dragoni fantastici, uriaşe vâlătuce **de ceaţă albă** ca laptele. Intrau în ceaţa **deasă** ce schimba înfăţişarea lucrurilor, **pe** unele ascunzîndu-le, **pe** altele deformîndu-le **grotesc,** făcînd totul **de** nerecunoscut, strîns lipiţi, **parcă pentru** a **se** încredinţa **că există, că îşi aparţin, că** în aburul **opac, venit din** pustietatea mării, vor putea găsi împreună un drum **spre feri**cire.

Suru află de căsătoria lui Cernea de la un instructor **al Comi-** tetuiui Central. „Cum, tovarăşe, nu ştii nimic ? îl chestiorfe acesta contrariat, cu aerul că-l **trage** la răspundere. Eu credeam c-ai fost şi Ia nuntă, ba că te-au pus naş. Doar eraţi nedespăr- ţiţi." Instructorul Vartolomei Surdu nu fusese **coleg cu** ei, terminase cu un an mai **devreme, dar** erau vecini de **cameră** şi **ve**nind **de** la masă **sau de** la cursuri se întîlneau mereu **pe scări.** Suru nu se simţea nici el prea la **largul** lui, nu numai pentru **că** făcuse **figura** aceea de om căzut din lună, ci pentru **că** realmente **era** mîhnit, venindu-i foarte **greu să** înţeleagă de ce **fusese** ignorat. încercă **să** îndruge ceva, drept explicaţie, **fără să-şi convingă,** desigur, interlocutorul, cu atît mai puţin pe **sine.**

Suru se afla de cîteva săptămîni în regiune ; îşi **luase** în primire munca, îşi **adusese** şi familia şi **se** instalase într-un **apar**tament nou, la bloc. Pe copii îi înscrisese imediat la **şcoală, iar** pe Peluţa o internase în maternitate. Regiunea avea o pondere **economică importantă, e** drept, cam **batea pasul pe loc pe plan** industrial, dar se vorbea de un viitor frumos. Exista şi o bază şcolară, un nucleu universitar, şi chiar mici subfiliale ale uniunilor **de** artă. Ducîndu-se **seara,** ca de obicei, în vizită la Peluţa, **la** clinică •— medicii spuneau **că în** cîteva zile urma să **aibă** loc **naşterea –,** Suru o informă **pe** soţia sa de căsătoria neaştep**tată, atît de precipitată a lui Cernea, împărtăşindu-i nedumeri-**

rea, mai ales în privinţa tăcerii în care fusese învăluită. Peluţa îl cunoscuse pe Cernea cu ocazia unora din vizitele făcute soţului ei la Bucureşti, în timpul şcolii, şi căpătase stimă şi simpatie pentru acest om. Preţuia la el nu numai distincţia de bărbat frumos, cult şi inteligent, ci şi o anumită căldură omenească, felul particular, destul de rar întîlnit, de a comunica atent şi cercetător, fără aroganţă sau indiscreţie, cu oamenii, dîndu-le senzaţia că în ochii lui fiecare este o personalitate distinctă, nu un anonim. Stînd de vorbă cu Cernea, ea avusese impresia că acesta o încuraja să se ia mai mult în serios, în primul rînd ca fiinţă socială, egală în drepturi. încercase şi ea să. adopte o asemenea consideraţie apriorică faţă de oameni, dar după un timp uitase, lăsîndu-se pradă indiferenţei faţă de figurile necunoscute, străine, chiar atunci cînd împrejurările o determinau să intre pentru un moment în relaţii cu ei. Se miră de purtarea neobişnuită a lui Cernea, dar instinctul de femeie îi spunea că evenimentul trebuie să fi avut un caracter anormal. Ştia că, de multe ori, bărbaţii trecuţi de prima tinereţe ori tergiversează la nesfîrşît luarea hotărîrii, ori intră în vîrtej şi se decid într-o clipă. Soţului ei îi spuse să nu se formalizeze şi să nu pună Ia inimă, cum vedea că e tentat, şi îl sfătui să trimită o telegramă de felicitare cît mai călduroasă. El se supuse logicii Peluţei şi expedie telegrama încă în seara aceea, iar a doua zi dimineaţa primi la birou răspunsul telefonic al lui Cernea. Proaspătul însurat îi mulţumi şi îi mărturisi că pur şi simplu nu ştiuse cum să-i spună, deşi simţise nevoia s-o facă, şi ar fi fost chiar bucuros ca el şi Peluţa să fie primii care să afle. „Dar, dracu să ştie, aşa se întîmplă cîteodată —se caia el sincer – îţi iese pe dos.“ îl rugă pe Suru să nu fie tot atît de prost crescut ca el cînd se va produce „fericitul eveniment“. Diferendul posibil fu astfel evitat şi cei doi îşi adresară reciproc urări, dar oarecum ceremonios, nu băieţeşte, cu afecţiunea aceea aspră,

flegmatică, lipsită de menajamente, cu care se tratau de obicei.

După cîteva zile Peluţa avu cîteva crize acute. Trecea peste ele eu stoicism, iar doctorii dădeau asigurări liniştitoare. Cu toate acestea, Suru, pradă unei anxietăţi neobişnuite, era din cînd în cînd bînluit de o presimţire sumbră. Acasă, cu copiii, se străduia să pară cît mai bine dispus, conlrolîndu-se tot timpul pentru a nu le transmite starea lui, dar la muncă se întîmpla toi mai des să cadă pe gînduri, cu ochii aţintiţi în gol. pierzind firul ideilor cînd citea, sau auzind vorbele oamenilor, prin şedinţe, ca de la un kilometru, fără să le înţeleagă sensul.

într-o noapte, chiar în noaptea din ajunul zilei cînd avea să se producă naşterea, Suru avu un vis – atît de precis şi de clar incît niciodată nu-i mai dispăru din minte – care-i zdruncină puternic, pentru prima oară în viaţă, echilibrul psihic. Cînd ajunse el acasă, femeia angajată în lipsa Peluţei dăduse copiilor de mîncare şi plecase. Mai schimbă cu Virgil şi Claudia cîteva cuvinte, apoi îi trimise la culcare, se dezbrăcă şi el, se băgă în pat şi deschise o carte. Nu-şi amintea cînd adormise. Se trezi pe la două noaptea Iac de sudoare, cu inima bătîndu-i nebuneşte, pradă unui coşmar ce continua să persiste. Orbit, se uita speriat la becul din tavan, uitat aprins.

Visul începuse într-un parc. Era noapte şi el mergea, scîrţîind nisipul sub tălpi, alături de o femeie cu chipul ascuns de întuneric. Femeia se depărta apoi, făcîndu-i semn de adio cu mina, iar el se aşează pe o bancă şi învelindu-se cu ceva moale şi călduros se culcă. Se trezi însă zgîlţîit de cineva cu brutalitate, strigat pe nume şi îndemnat să alerge de cea mai mare urgenţă într-un anumit loc. Drumul părea că trece printr-o pădure, dar însoţitorul îi lumina calea, ţinînd în mîini o jumătate de luna înconjurată de un cearcăn vînăt, împrăştiind ceaţă şi un frig polar printre arborii deşi, golaşi. Suru putu la un moment dat să observe că aleargă lingă un bărbat cărunt, înalt şi slab, cu o faţă veştedă, gălbuie, pergamentoasă, cu ochi de sticlă. La un moment dat bărbatul dispăru şi îi luă locul o femeie în veşminte albe,

scrobite. 11 prinse de mină şi îl făcu să se aplece pe sub un şir de bolţi de piatră, iar pe măsură ce înaintau, distingea tot mai bine un murmur de voci ascuţite, parcă protestînd,. parcă acuzând ceva. Nu văzu, dar înţelese că acolo, undeva, se- adunase un forum, un tribunal numeros, şi că obiectul **delibe**rărilor era el însuşi. Femeia coti însă, îl duse lingă o **apă** şi îl' trase grăbită după ea într-o barcă. Suru auzea clipocitul a **două** rînduri de rame şi ştia că în cală se aflau sclavi. Femeia îi **făcea, cu** severitate semn să nu privească în apă, dar el, **trăgînd** totuşi cu coada ochiului, observă că mergeau **pe** un rîu **de-** sînge, printre monumente funerare cioplite în piatră. începu-, să împingă barca cu disperare, afundîndu-se cu picioarele în lichidul roşu, curgător şi fierbinte. **Apoi** planurile se schimbară, şi barca păru un cărucior împins tot de el, în goană, pe culoarele unui spital, un cărucior încărcat cu medicamente şi aparate medicale. La un moment dat o uşă glisantă se deschise- în ambele părţi şi el intră, impresionat de solemnitatea atmosferei, în vîrful picioarelor. Se apropie de un pat mare, alb, ca. un baldachin şi desfăcu febril perdelele transparente. Ridicată din pernele imaculate, o femeie cu **părul** castaniu, **despletit,** lung, cu ochi mari şi trişti, îşi ducea un deget la buze, implo- rîndu-l să tacă, să nu tulbure ceva ce se părea că nu poate- suporta zgomot. Gîtuit de surpriză şi fericire, abia stăpînindu-şi impulsul de a i se arunca în braţe, Suru o recunoscu. Era Delta. Nu părea nici suferindă, nici veselă, dădea mai **degrabă** impresia că se află acolo, în baldachinul acela imaculat, prizonieră a unui somn etern. Dar, ciudat, somnul nu se afla în ea, ci o învăluia din afară, împiedieînd-o să evadeze, **dar lă-** sîndu-i libertatea să înţeleagă, să simtă, să gîndească. Suru **căzu** în genunchi, sprijinindu-şi capul de marginea patului, cu lacrimile arzîndu-i faţa, neputincios să scoată vreun cuvînt, legat **de** vraja tăcerii ce domnea în încăpere. Delia îl **mîngîia, fără să-şi schimbe** poziţia, răvăşindu-i uşor **părul sîrmos** şi **ştergîndu-i obrazul. Apoi** îi făcu **semn să se** ridice, şi el, urmînd **porunca** Deliei, cu toate **că ea nu** poruncea ci **vroia doar să-i arate ceva,**

ocoli baldachinul şi **trecu în cealaltă parte a** camerei. **Abia** apucă să-şi **arunce** privirile într-acolo, şi **o groază fără margini puse stăpinire pe** el. Pe un **pat** îngust de spital, zvîrcolindu-se intr-o baltă de sînge, cu figura descompusă de suferinţă, se afla... Delia. Nu vru să creadă şi privirile sale se întoarseră ■**spre Delia** cea blîndă şi înţelegătoare, implorînd-o să pună ■capăt coşmarului, să-i spună că nu era adevărat. Nemişcată în locul ei, înţelegînd că el nu crede, Delia încuviinţă însă din **cap** ■cu tristeţe şi, zîmbindu-i încurajator, îl îndemnă să se ducă «colo. Suru se apropie de patul unde cealaltă Delia se zbătea în chinuri, scăldată în sudori, şi îşi dădu seama că nu este singură. Lingă ea dormea un copil dolofan, cu bucle mătăsoase, şi cu toate că părea împlinit, format, Suru pricepu că atunci fusese născut. Se apropie, cu gîndul să-l ia de lingă mamă, **dar** în momentul acela îşi dete seama că pruncul e mort. Delia- rnamă îi privea cu reproş, aproape cu ură, şi ochii ei, vorbind limpede, îi spuneau că e copilul iui, în timp ce, din toţi porii, î se scurgeau firişoare de sînge adunîndu-se într-o baltă murdară. Suru se uita ca un animal încolţit în jur, însă nimic nu-i putea veni în ajutor. Dispăruse şi baldachinul cu Delia cea înveşmântată în alb, ca o mireasă, şi rămăsese singur cu muribunda şi cu micul cadavru al copilului său. Atunci reapăru **sora de** caritate ce-l condusese la venire, dar el refuză **să** plece, plecîndu-se în faţa patului ca în faţa unui catafalc. Sora îl apucă de mînă şi îl trase după ea, în timp ce, cu capul întors, **el continua să privească** hipnotizat **cele două** trupuri **înecîndu-se** În sînge. Cînd, în sfîrşit, nu mai văzu nimic, privi spre sora cu halat scrobit, hotărîtă şi sigură de sine, şi descoperi, o, doamne, ■descoperi, şi scoase un ţipăt de pasăre rănită, că era... Peluţa. Atunci leşină şi se trezi. Sub stăpînirea coşmarului, cu inima **încă zbătîndu-i-se ca un clopot** în coşul pieptului, tremurînd **de** frig după transpiraţia abundentă din timpul somnului, Suru se **duse şi bău, cu** un sentiment de **greaţă** şi **scirbă, două mari pa-**hare de vin roşu, părîndu-i-se după aceea că fuseseră pline cu **sînge. Nu** ştiu cînd adormi din nou, **însă** visul începu să

se depene iar, exact din punctul unde se oprise. Peluţa îl conducea fără să-l privească şi fără să-i adreseze vreun cuvînt, ţinîndu-l strîns de încheietura mîinii ; Suru nu era sigur, dar bănuia că **poartă** acum cătuşe. Din nou se auzi rumoarea **aceea** de oameni revoltaţi şi în scurt timp Suru se găsi în mijlocul unui amfiteatru asemănător cu arenele romane văzute prin albume. De jur împrejur, bărbaţi înfăşuraţi în **togi** roşii îl arătau cu mina, pronunţînd unui după altul verdicte dintre cele mai grele. ***Ar*** fi vrut să spună şi el ceva, dar maxilarele îi erau încleştate, iar **din** gîtlej nu-i **ieşea** nici un sunet. Judecătorii **strigau** tot mai tare, condamnîndu-l, pînă cînd vocile lor se făcură tot una, părînd că se prăvălesc **spre** el **din** norii **negri, îngrămădiţi** pe cer, sub **formă de trăsnet.** Trăsnetul nu-l lovi însă pe **el,** ci pe femeia cu şorţul **scrobit, .pe** Peluţa, **.prăbuşită** acum în flăcări, în mijlocul **arenei.** În acest moment Suru **se** trezi din nou şi înţelegînd că nu va mai putea dormi se duse în baie, făcu un duş, apoi îşi pregăti un ibric mare de cafea şi bău cu sorbituri mari, fără să observe **că-i opărea limba.**

Dimineaţa, pe la şapte, sună telefonul şi directorul clinicii **îl** anunţă radios, felicitîndu-l, **că soţia lui născuse,** cu **două** ore înainte, **o** fetiţă de trei **kilograme. în** aceeaşi zi, pe Ia orele cinci, de mînă cu Virgil şi Claudia încărcaţi cu buchete de flori, intră pe poarta maternităţii. Păşeau toţi trei **pe** culoarul lung, pustiu, sfioşi şi emoţionaţi, intimidaţi mai ales de faptul că aveau să vadă o fiinţă străină, intrată brusc în viaţa lor, **a** familiei lor, ca **un** sol căzut peste noapte **de pe** altă planetă. Peluţa îşi făcuse puţin toaleta şi arăta odihnită, zîmbitoare. Vedea stingherealа lor şi încerca să glumească, dîndu-le amănunte **despre** mica făptură înfăşată, aşezată în fundul unui pătuţ de lemn cu gratii, **ca** şi cînd ar fi fost **o persoană** cu identitate bine definită, cu preferinţe şi obiceiuri deja cristalizate. Copiii îşi sărutau mama, mîngîind-o cu admiraţie şi mîn- drie, ca pe omul drag ieşit cu bine dintr-o mare încercare ; se vedea că în ochii **lor** Peluţa

căpătase **o aură** eroică. **Spre**

sora aceea **micuţa** priveau **doar** cu **coada** ochiului, **gravi, se**rioşi, înţelegînd că trebuie să o considere apropiată, dar afectiv simţind-o **foarte departe de ei.** Nici Suru nu **se arăta prea de**gajat, fiind mai **ales** nemulţumit **de** sentimentul **său** patern atît de firav incit cu greu îl putea percepe, şi părîndu-i-se că acesta este semnul unei sterilităţi sufleteşti, **Ar** fi vrut **să fie** mult mai pătruns de importanţa clipei, mai fericit de ivirea acestui **boţ** de carne, ce-i aparţinea, şi din care avea să iasă **un** om ca şi el, un urmaş al său şi al Peluţei, continuator al spiţei, după ce **ei nu** vor mai fi. Veni o soră să **dea** mamei copilul la supt, **dar** constată că fetiţa e **udă** şi o **desfăşă. Se** uitau acum cu toţii de aproape şi nici Suru, nici copiii nu puteau pricepe ce găseau cele două femei, Peluţa şi sora, de natură să le stîrnească entuziasmul şi admiraţia. Pielea fetiţei era roşie şi zbîrcită, **pe** cap avea un **păr** subţire şi rar şi, lucru cel mai **ne**plăcut, îngrijorător chiar pentru Suru, picioarele arătau disproporţionate – laba fiind prea lungă în comparaţie cu restul. Pe ceilalţi copii Suru nu-i văzuse atît de mici, nu încercase faţă de ei acest sentiment penibil, de milă amestecată cu insatisfacţie şi îngrijorare. în privinţa picioarelor, sora încercă să-l liniştească pe tatăl ignorant, lămurindu-l că e vorba de **o dispro**porţie firească, întîlnită **la** toţi copiii imediat **după naştere,** şi **ei** se **lăsă** dumirit zîmbind ruşinat dar bucuros ; despre virtuţile copilului în ansamblu, în ciuda exclamaţiilor de încîntare ale celor două femei, Suru rămase însă neconvins. Peluţa pregătise mai multe nume pentru cazul cînd avea să nască fată, iar copilul trebuia declarat. Ea propuse sâ-i spună Nana. Manolese cam miră de acest nume, pronunţîndu-l şi el cu stîngăcie: „Nana **? De** ce Nana ? Ce nume e **ăsta ?** Nu prea am mai auzit.“ Şi **Peluţei** îi **fu** greu să explice de ce **Nana, dar** îi rămăsese ei în minte din copilărie şi se îndrăgostise de el. Aşa o chemase pe o bunică **sau** pe o mătuşă de-a ei, implicată într-o romantică şi emoţionantă poveste de dragoste. în sfîrşit, era

o dorinţă, un capriciu, şi Suru nu găsi de cuviinţă să se opună. Astfel **că** fetiţa primi **acest** nume. Echipată din nou, Nana **dădea semne că e**

timpul **să** mănînce, şi musafirii, decenţi, considerară **că** e mai bine să plece. în felul acesta se desfăşură ceremonia intrării celui din urmă copil în familia lui Manole Suru.

Aclimatizarea lui Suru în muncă nu decurgea chiar atît de simplu şi repede cum s-ar fi putut crede. Desigur, avea experienţă, dar nu era de ajuns. Descoperea că numai într-o-anumită măsură munca organizatorică avea ceva comun pretutindeni. Problemele acestui resort erau în fond **problemele** regiunii, or, fiecare regiune are specificul ei. Avusese şi înainte contact cu industria, cu agricultura, cu intelectualii, **dar** se izbea în fiecare zi de realităţi şi situaţii noi, necunoscute şi vedea că acestea se înlănţuie cu altele, într-un ansamblu, intr-un tot ce încă îi scăpa. Trebuia să-i prindă întîi acestuia cheia, pentru a putea da răspunsurile corespunzătoare şi soluţia justă fiecărui caz. întîlnea colective cu tradiţii şi evoluţii deosebite, cadre crescute într-un anumit mediu, cu obiceiuri şi mentalităţi formate sub influenţa unei multitudini de factori. **Trebuia** să se mişte într-un nou peisaj social şi politic şi se străduia să descifreze semnele de orientare, ca un drumeţ aflat pentru prima oară într-un anumit ţinut, în plus, trăise patru **ani** în alt cadru organizatoric ; în şcoală, fiecare acţiona şi se afirma pe cont propriu, studia, elabora, gîndea cu capul său şi **această** singularitate nu venea în contradicţie cu celelalte, **pentru că** toate se raportau la aceleaşi noţiuni, la un univers comun **de** concepte generale, iar competiţia consta în a-l exprima cît **mai** bine. De aici rezulta o anumită autonomie intelectuală, **liber**tatea de manifestare şi valorificare a resurselor proprii în **apro**fundarea, îmbogăţirea şi nuanţarea conceptelor date. La regiune, Suru revenea la rigoarea unei structuri organizatorice **unde** singularităţile se raportau nu la concepte **abstracte, posibil He** nuanţat şi interpretat, ci la norme **precise** şi obligatorii, **la** ţeluri imediate, comune şi presante, la situaţii concrete, obiective.

Pi în natura lucrurilor, Suru avea cele mai frecvente contacte p imul secretar şi cu secretarul cu propaganda. Primul 9i, far. Eftimie David, deşi cu cîţiva ani mai în vîrstă decît „'uru, părea mult mai tînăr, datorită staturii sale, precum şi i.ui aer de jovialitate zgomotoasă, ostentativ afişată. La prima vedere te uimea trupul său de adolescent, cu puţin mai înalt de un metru şi jumătate, cu scheletul fragil, cu o carne albă, pufoasă şi cu un început abia perceptibil de burtă. în ciuda acestor proporţii anormale, fizicul lui Eftimie David părea armonios alcătuit. Pe faţa lui aproape mereu surîzătoare nu se vedea nici un rid, iar ochelarii, cu lentile groase şi rame subţiri de sîrmă galbenă, îi dădeau o înfăţişare de intelectual subţire. La început, cucerit de zîmbetul primului secretar, Suru îşi oprea privirile mai ales asupra gurii acestuia, mereu în mişcare, dezvăluind, în timp ce-l punea în temă cu problemele regiunii, două şiraguri de dinţi mici, ascuţiţi, ca de pisică, înnegriţi de tutun. După un timp începură să-i atragă atenţia ochii lui dilatat: şi deformaţi de sticlele ochelarilor, ochi cercetători, atenţi, aiuncînd sclipiri de gheaţă. Lui Suru i se părea că ochii lui Eftimie David aveau ceva de aparat optic făcut pentru observarea micilor vieţuitoare, de instrument dotat să înregistreze lumea microorganismelor. În prima săptămînă, punindu-l în temă cu treburile, primul secretar îşi întrerupea cîteodată expunerea pentru a-i pune lui Suru diferite întrebări, fie în legătură cu subiectul discutat, fie privitoare la chestiuni de principiu, inclusiv de politică externă. Politiceşte se arăta bine informat, la zi cu toate evenimentele mai deosebite, se vedea că nu se mulţumeşte să răsfoiască presa, cum făceau al.i activişti, ci o studia cu atenţie, reţinînd mai ales, din articolele cu caracter orientativ, nuanţele. în aceste ocazii Suru repeta cu plăcere frazele auzite din gura secretarului Comitetului Central, căci şi le însuşise în asemenea măsură incit era pe deplin convins că-i aparţinuseră de totdeauna. încerca să-i demonstreze lui Eftimie David ce resurse uriaşe sălăşluiesc, în condiţiile

socialismului, în capacitatea de a acţiona sub imperativul vieţii şi nu pe baza schemelor teoretice scolastice, sau a unor practici din altă parte şi din alt timp. Acesta asculta, zîmbind înveselit de ceea ce spunea Suru, parcă ar fi fost ceva de haz, dar nu spunea nimic. îl încuraja să vorbească, dînd din cap, nu în sensul că e de acord, ci că înţelege ce vrea să spună celălalt, iar cu ochii îl urmărea fără încetare, înregistrîndu-i ca pe o videobandă fiecare expresie, fiecare mişcare, parcă însăşi imaginea cuvintelor.

Pe Septimiu-Sever Axinte, secretarul cu propaganda, Suru
putu să-l cunoască mai ales în şedinţele de secretariat de luni
dimineaţa şi în discuţiile în trei de ia Eftimie Dávid. Primul
secretar îi chema de obicei pe amîndoi deodată. Pînă la venirea
lui Suru, Septimiu-Sever Axinte fusese secretarul organizatoric,
dar el nu manifesta nici un fel de dorinţă de „a-i preda“ succeso-
rului problemele, lăsînd în mod demonstrativ această preroga-
tivă exclusiv primului secretar. Axinte, un bărbat înalt, zvelt,
cu o faţă prelungă, cam roşcat, cu pielea obrazului parcă bă-
tută îndelung de vînturi şi ploi, ridată mărunt în jurul ochilor
şi la rădăcina nasului, avea în înfăţişare ceva de fost ma-
rinar. Biografia sa, spre deosebire de a altor activişti, era de
notorietate publică. Toţi îi cunoşteau originea muncitorească,
de veche tradiţie, ca şi trecutul de muncitor cu înaltă calificare.
Deosebit de dotat, fusese trimis de partid la studii şi devenise
absolvent al Institutului de ştiinţe economice. Tonul tărăgănat,
sfătos, gesturile degajate, de om mereu la el acasă, reuşeau
să exprime conştiinţa abia disimulată a superiorităţii sale atît

pe planul poziţiei sociale, cît şi al competenţei profesionale. Cum s-ar spune, lăsa tuturor să înţeleagă că are o situaţie foarte solidă. în plus, poseda o artă deosebită de a-şi reliefa prezenţa în forul colectiv. în şedinţele de secretariat sau de birou, cînd intrau pentru a-şi susţine materialele diferite cadre
de conducere de la raioane, din întreprinderi sau de la instituţii,
Septimiu-Sever Axinte reuşea întotdeauna să plaseze o vorbă de duh, o glumă uşoară, o ironie sau, dimpotrivă, un cuvînt

de încurajare. Dădea impresia că deţine un. rol hotărâtor în adoptarea deciziilor, exercitând în acest sens o funcţie pondera-
toare, reuşind, cu spiritul, înţelepciunea şi calmul său, să creeze
atmosfera cea mai propice. îşi găsea motive plauzibile pentru a
ieşi din cînd în cind din şedinţele importante, străbătând cu o
mină enigmatică dar binevoitoare culoarele sediului şi schiţând
ici-colo gesturi amicale către activiştii curioşi. Apărea astfel în
ochii lor ca un fel de individualizare a autorităţii dinăuntru, oa-
menii asociindu-l apoi, curent, în mod mecanic, inconştient, cu
învestiturile colectivului de conducere. Totodată Septimiu-Sever
Axinte avea reputaţia unui om politic intransigent, inflexibil, adversar ferm al oricăror ieşiri din schema judecăţilor presta-
bilite. Până la venirea lui Suru, deţinuse titlul de ideolog al regionalei de partid, fiind un fel de decan al subtilităţilor teore-
tice. De Ia această înălţime îşi permitea nu numai să descura-
jeze ceea ce ei numea „inovaţii politice ieftine, diletante”,

dar
şi să promoveze cu dezinvoltură un stîngism dintre cele mai obtuze. Dealtfel, pe acest teren au început disputele dintre Suru
şi Septimiu-Sever Axinte în şedinţele de secretariat şi în cele ale biroului regional. Axinte era destul de deştept ca să remarce imediat posibilităţile intelectuale şi resursele ideologice
ale lui Suru, ca şi poziţia politică solidă a acestuia. înţelesese de îndată că în organul de conducere regional apăruse un adversar redutabil, chiar pe tărîmul unde se considerase pînă atunci de neegalat. De aceea, simţul său tactic îi dictă să se plaseze „cu arme şi bagaje“, cum se spune, pe poziţia stingismului imperturbabil şi surd, bazîndu-se exclusiv pe noţiunile elementare ale sistemului politic şi organizatoric de partid. Suru, avizat de capacitatea intelectuală a lui Axinte, rămase nedumerit de eşafodajul simplist şi rudimentar al argumentelor
pe care acesta îşi sprijinea atitudinea rigidă şi mărginită faţă de diferitele probleme ale conducerii politice a regiunii. Dacă,
de pildă, analizîndu-se activitatea de masă a organizaţiilor de
partid, Suru atrăgea atenţia asupra tendinţei de a se subaprecia
necesitatea diferenţierii ei în funcţie de preocupările anumitor

categorii sociale, Axinte replica sec, neclintit, că partidul are o singură politică şi că aceasta e valabilă pentru toata lumea,
că nu poate spune muncitorilor una şi intelectualilor alta. Dacă
Suru critica un raport economic pentru abuz de cifre, fie neconcludente prin ele însele, fie manevrate voit confuz, pentru a
ascunde realitatea, Axinte declara că un organ conducător

nu poate avea încredere decît în adevărul exact, matematic, şi nu numai că nu are voie să încurajeze, dar nici nu trebuie să admită speculaţii economiste, abstracte, sterile. Dădea exemplu planul de stat şi comunicatele Comisiei centrale de statistică, opunîndu-se oricărei „vorbării aşa-zis analitice“, după el din principiu subiectivă şi eronată. La discutarea planului de muncă al comitetului regional U.T.M., Suru remarca platitudinea preocupărilor, timiditatea şi banalitatea acţiunilor avute în vedere, orientarea apolitică, menită să impieteze asupra spiritului revoluţionar al tineretului. Axinte atrăgea imediat atenţia, în replică, asupra pericolului avangardismului în mişcarea de tineret, reamintind că politica o face partidul, nu U.T.M.-ul, că tineretul trebuie pus la treabă, aceasta fiind politica lui cea mai bună. Dacă se discuta despre primirea în partid a oamenilor de cultură, şi Suru observa că situaţia e nesatisfăcătoare, că se bate pasul pe loc, şi că lucrul acesta poate avea consecinţe negative asupra influenţei partidului în rîndurile intelectualilor, Axinte îi chema pe tovarăşi să nu uite că aparţin unui partid muncitoresc, unui partid de clasă, şi că intelectualitatea nu este o clasă, ci o categorie socială care mai trebuie încă mult educată pentru a se ridica la nivelul partidului.

Pe măsură ce trecea timpul, Suru era tot mai preocupat de dezlegarea misterului acestui personaj. „Este el oare limitat şi prost cu adevărat, sau e pur şi simplu un demagog mîzînd, dracu ştie de ce, pe cartea încuiatului ?“ se întreba el.

Nu într-o măsură mai mică îl intriga pe Suru atitudinea adoptată cu prilejul unor asemenea discuţii de Eftimie David. Primul secretar conducea şedinţele cu multă măestrie. Cînd apăreau dispute de fond, se arăta interesat de punctul de

vedere

al fiecăruia, punea întrebări suplimentare, ca pentru a se edifica pe deplin asupra raţionamentului respectiv, apoi lua o poză meditativă, zîmbea cu toţi dinţii Iui mici, înnegriţi de tutun şi nu dădea dreptate nimănui. De cele mai multe ori termina prin a-i ironiza şi pe unul şi pe altul, lăsînd astfel să se înţeleagă faptul că nu pune prea mare preţ pe duelurile celor doi, deşi nu e cu totul împotriva părerilor lor, şi trăgea concluzii de valabilitate practică imediată. Suru ajunsese la convingerea că Eftimie David promovează o politică neutrală premeditată şi se întreba dacă acesta e stilul lui de conducere constant, sau e o metodă tactică ad-hoc. înclina să creadă mai degrabă că primul secretar regional şovăia încă între începutul suflului nou ce părea să se contureze în conducerea partidului, reprezentat acolo, pe plan local, de Suru, şi tradiţia înrădăcinată, rutina sedimentată, mentalitatea depăşită istoric dar tenace încă, şi al cărei exponent se revendica a fi Septimiu-Sever Axinte. Suru înţelegea că Axinte optase hotărît pentru trecut, deşi aceasta contrazicea structura lui intelectuală. Misterul rămânea în mobilul acestei opţiuni, Eftimie David, se vedea bine, vroia să mai aştepte, căuta să cîştige timp. Suru nu ştia însă cărei orientări corespundeau pregătirea, temperamentul, caracterul lui, nu dispunea de materialul necesar pentru a-şi forma o opinie.

Restul tovarăşilor nu-i puneau probleme deosebite. Oameni serioşi, disciplinaţi, săritori, cadre de partid devotate, la fel de competente, experimentate şi receptive faţă de nou ca pe la toate regiunile. Nici mai buni, nici mai răi decît în altă parte. La început Suru întâmpinase unele uşoare dificultăţi cu cîţiva dintre ei, dar aflase că aceştia fuseseră colaboratorii preferaţi şi amicii lui Axinte. Manifestările lor de neîncredere, dealtfel destul de vagi, dispăruseră. Mai întîlnise anumite rezerve la unii intelectuali, în special medici şi cadre didactice, dar aceştia puteau fi număraţi pe degete. Predecesorul lui în funcţia de secretar organizatoric avea —■ după cum auzise – relaţii destul

de largi şi strînse printre intelectualii oraşului – medici, artişti, universitari. Cum i se spuse mai tîrziu, lui Axinte îi plăcea să se învîrte în acest cerc, faţă de care dovedea o deosebită simpatie. Gurile rele afirmau că, pe cît de rigid şi obtuz se manifesta Septimiu-Sever Axinte în relaţiile oficiale, pe atît de largi se dovedeau vederile sale în cercul acestor amici. Iar lucrul acesta era răsplătit de cei în cauză cu o admiraţie fără margini. Din cînd în cînd, zîmbindu-i jovial şi aruneîndu-i priviri sticloase şi reci prin lentilele groase ale ochelarilor, primul secretar îl întreba pe Axinte, apăsînd pe fiecare silabă, : „ei, şi cînd zici că te însori, tovarăşe ?“ Fraza aceasta părea încărcată de anumite sensuri ascunse, şi Suru vedea că primul secretar ţine în mînă o cheie secretă a existenţei intime a Iui Axinte.

în acest timp Suru fu informat, mai ales de către cei ce ascultau posturi de radio străine, despre deteriorarea precipitată a vieţii politice din unele ţări vecine. Un activist de origine maghiară îi furniza, de pildă, detalii privind activitatea faimosului cerc literar „Petofi” din Budapesta. Acolo – spunea acesta – se făcea nu atît literatură, cît mai mult rechizitoriul vechii conduceri a ţării, al unor abuzuri, ilegalităţi şi metode greşite de guvernare, al unor acte de stat ce lezaseră demnitatea naţională a poporului. Acelaşi activist îi arătă reviste şi ziare sosite de la Budapesta, citindu-i articolele din care răzbătea starea **de** nemulţumire a opiniei publice. Alţii informau, din tot felul de surse, că în Polonia aveau loc manifestaţii politice ale muncitorilor şi studenţilor. Se părea că cele două cuvinte **de** ordine aflate pe buzele manifestan- ţilor polonezi, ca şi în paginile publicaţiilor poloneze, erau „libertate“ şi „democraţie“. Aceste stări de lucruri, departe de a se atenua, căpătau amploare, stîmind în rîndul activului regional nu numai un firesc interes, ci şi nevoia definirii **unei** poziţii. Mulţi se mulţumeau să asculte şi să clatine cu îngrijorare **din** cap. Alţii identificau în aceste evenimente **o con-**

tinuare normală a procesului înnoitor declanşat de Congresul al XX-lea al P.C.U.S, Printre aceştia din urmă se afla şi Suru. Vedea Insă că ceea ce se petrecea acum avea un caracter mult mai acut decît discuţiile provocate de Congres – dealtfel şi ele la timpul lor senzaţionale —■ şi gîndindu-se la aceasta îşi aducea aminte de ceea ce-i spusese el cîndva lui Cernea – că dacă în primul caz fusese vorba de demitizarea unui dispărut, în momentul de faţă se puneau în cauză autorităţi în funcţiune, or, acestea nefiind dispuse să cedeze, criza se prelungea şi se agrava. Unii activişti, şi în fruntea lor se afla Septimiu-Sever Axinte, se arătau profund ostili noilor mişcări politice. Considerau că în cele două ţări partidele dădeau dovadă de slăbiciune, declarînd răspicat că manifestările anarhice trebuie reprimate cu severitate, fără nici o ezitare, iar criticile, reformele, în măsura în care erau cu adevărat justificate, trebuiau să vie numai de sus şi să fie aplicate planificat, organizat. în sfîrşit, erau şi dintre aceia ce declarau că înţeleg nemulţumirile şi revendicările venite din masă, dar că sînt îngrijoraţi de desfăşurarea necontrolată şi nedirijată a acestei mişcări, ea prezentînd riscul subminării grave a autorităţii partidului. Printre ei se număra Eftimie David, cu diferenţa că el nu-şi formula opinia atît de net şi tranşant, ci se mulţumea să încuviinţeze, de fiecare dată, cu rezerve, desigur, şi o opinie, şi alta, iar în alte cazuri, tot cu rezerve, să le combată pe amîndouă. Oricum, evenimentele se produceau *în afară* şi, în plus, continuau încă să rămînă de domeniul zvonurilor. Ele reprezentau mai mult un subiect de reflecţie şi dispută cu caracter principial, oferind material pentru interpretarea unor noţiuni politice, ca, de pildă, rolul maselor, rolul partidului, legalitatea, procesul spontan şi dirijarea democratizării societăţii şi altele.

într-o zi însă un fapt aduse aceste evenimente în primul plan al realului. Suru şi ceilalţi citiră în „Scînteia" un articol reprodus din „Pravda" intitulat „Manifestări antisocialiste în coloanele presei poloneze", în care se arăta că o revistă îndeamnă la restaurarea capitalismului, iar un profesor, incriminat nominal, ceruse publicitatea vieţii de stat, descentralizare, democratizare, suveranitate. Discuţiile în

contradictoriu desfăşurate pînă atunci calm, în mod oarecum platonic, cu un anumit spirit de distanţare, începură să se ascută. Schimbul de păreri se concentră asupra problemei liberalismului intelectualităţii. Unii îl considerau un fenomen politic negativ şi dăunător atît pe planul culturii, cît şi al politicii, iar alţii se întrebau în ce măsură acesta poate zdruncina, cum se spunea în articolul din „Pravda", însăşi temelia orînduirii democrat-populare. Atenţia tuturor fu atrasă apoi de avalanşa evenimentelor produse în Polonia după apariţia articolului – schimbări în guvern, convocarea unei plenare a Comitetului Central, declaraţii oficiale etc. Atmosfera se încărca de la o zi la alta, şi toţi simţeau, după nenumărate indicii, că lucrurile ieşeau din matca firească, evo- luînd într-o direcţie necunoscută. Tocmai atunci căzu, ca un trăsnet, vestea despre rebeliunea contrarevoluţionară din Ungaria. Activiştii citeau despre vărsări de sînge, instaurarea stării de asediu la Budapesta, schimbarea conducerii partidului şi guvernului, precum şi despre solicitarea de către Consiliul de Miniştri a ajutorului U.R.S.S. şi despre ajutorul dat de unităţile militare sovietice la restabilirea ordinii. „Cum, domnule, aici s-a ajuns ? se întrebau unii pe alţii. Dar cum a fost posibil ? Ce-a făcut partidul acolo ? Ce-a făcut clasa muncitoare ?" Şi lui Suru îi venea foarte greu să se orienteze. „Pe de o parte, se întreba el, atîtea colective muncitoreşti intră în grevă, iar pe de altă parte, muncitorii luptă, alături de unităţile militare, contra reacţiunii înarmate. Clasa muncitoare împotriva clasei muncitoare ? Cine a mai văzut o asemenea babilonie ? Şi care e adevăratul substrat al acestei frămîntări atît de violente ?" Comitetul regional de partid, cadrele de con- ducere, organizaţiile de partid, comuniştii fuseseră consemnaţi la locul de muncă, primind indicaţii de întărire a vigilenţei, dar, dincolo de impulsurile venite de sus, toţi îşi strîngeau instinctiv rîndurile, diferenţele iniţiale de opinie se estompau pînă la dispariţie, şi întregul activ se transforma într-un bloc compact.

în zilele următoare, activiştii, cadrele, membrii de partid începură să răsufle uşuraţi citind despre normalizarea situaţiei din Ungaria, cînd, brusc, situaţia se agravă la

extrem. Conjunctura politică se complică atît de tare, îneît cu greu se mai putea înţelege ceva. „Cum tovarăşe, îl întreba Suru pe David, va să zică guvernul reprimă bandele contrarevoluţionare, şi tot el denunţa cu efect imediat apartenenţa la Tratatul de la Varşovia şi proclamă neutralitatea Ungariei ? Şt, colac peste pupăză, partidul se dizolvă ?“ Eftimie David, prefăcindu-se ocupat să-şi şteargă ochelarii, îşi arunca în lături privirile albe şi, ca şi cînd n-ar mai fi văzut pe nimeni şi nimic, răspundea laconic : „E rău, asta e tot ce pot să spun. Să nu ne pierdem însă încrederea în forţa socialismului. Imperialismul n-o să reuşească să-şi facă jocul.“ Suru nu înţelegea chestia cu imperialismul, dar nu insista. Desigur, activiştii condamnau aceste acte şi se solidarizau cu partea cea mai înaintată a clasei muncitoare din Ungaria. „Dar care este oare aceasta ? – se întrebau unii. Partidul nu mai există, iar guvernul a devenit reacţionar ?“ Timp de cîteva zile, cit a domnit această incertitudine, oamenii se lăsau călăuziţi mai mult de simţul politic de conservare.

Ce observa Suru ? Activiştii mai vechi înjurau îndesat, privind încruntaţi, pe sub sprîncene, nu spre interlocutor, ci dincolo, către locul şi lumea unde se întîmplau „acele porcării inadmisibile“. *Acolo* se afla duşmanul, indiferent sub ce mască se prezenta, duşmanul politie, de clasă, şi conştiinţa lor cerea zdrobirea sa neîntîrziată. Pe măsură ce zilele treceau şi confuzia persista, adîncindu-se, iar norii deveneau tot mai negri acolo, nerăbdarea lor se transforma în exasperare rece, întunecată, exprimată în fraze lapidare, dure. Pofta de a comenta şi explica le pierise cu totul. Stăruia în ei doar o întrebare neagră : „pînă cînd?“ Căci prelungirea stării de haos, şi mai ales a represiunii anticomuniste din ţara vecină, le strecura în suflet un început de îngrijorare pentru propria zi de mîine. De undeva, din amintirile mai vechi, din propria experienţă, din concepţiile lor poli-

tice se ridica un spectru ameninţător, nu doar conceptual şi aspa- ţial, ci gata să se contureze aici—în faţa lor, în spatele lor, în jurul lor. Îndîrjirea ireconciliantă le era mult sporită de acest început de clătinare a siguranţei proprii, de un presentiment concretizat deocamdată în întrebarea grea, săpată adine între sprîncene. Instinctul de apărare nu mai admitea nici un fel de justificări sau interpretări, nici un joc de-a nuanţele.

Reacţia activiştilor mai proaspeţi, mai tineri nu numai ca vîrstă, ci şi ca stagiu, ca experienţă, i se părea lui Suru mult diferită. Aceştia nu se închideau într-o voinţă încăpăţînată, împietrită, ca ceilalţi – care erau pregătiţi să dea piept cu duşmanul, să-I zdrobească, înţelegînd că într-o asemenea încleştare orice slăbiciune e fatală, şi că, în cel mai rău caz, trebuie să-ţi vinzi cît mai scump pielea. Nu, unii din aceşti novici păreau, dimpotrivă, gata să se înmoaie. În primul rînd se arătau avizi de explicaţii, de lămuriri ; lor nu le era de ajuns să ştie că duşmanul atacă, vroiau să ştie de ce, şi mai ales dacă nu cumva în sistem e o fisură necunoscută ce face posibil un asemenea crah, dacă nu există un punct slab pasibil de a fi oricînd şi oriunde exploatat de duşman pentru a-şi lua revanşa. „Deci, întrebau ei din priviri, regimul democrat-popular nu e ceva stabil, definitiv, cum am crezut noi, «jocurile nu sînt făcute», se mai pot juca încă ? Deci, în afară de inerentele chinuri ale facerii, la care ei începuseră să participe fără să se cruţe, cu elanuri neîmpovărate de nici o incertitudine, de nici o nesiguranţă, în afară de această zbatere epuizantă pentru victoria cauzei – devenită bun propriu —- în deplină securitate, mai continua să persiste şi pericolul ciocnirii nas în nas cu duşmanul pe care îl crezuseră răpus pentru totdeauna ? Deci, ei se înşelaseră, omise- seră să ia în calcul tocmai cea mai gravă dintre probabilităţi ?“ La unii din aceşti începători, lipsiţi de experienţa luptei de clasă,

ne- obişnuiţi cu riscul capital, avînd o fantezie mai labilă, „proporţiile catastrofei” se amplificau pînă la limitele coşmarului, îi urmăreau reprezentări danteşti, atroce, care îi înglobau,

fâcîndu-i părtaşi, protagonişti chiar, bineînţeles ca victime. În manifestările lor, Surii vedea insinuîndu-se, tot mai pregnantă, frica. îşi dădea seama că aşa se explică acea înmuiere. „Poate, se gîndea el, îşi închipuie, proştii, că acum, dacă vor părea mai blînzi, mai domoli, vor fi mai puţin expuşi urii şi represaliilor în caz de... Poate îşi fac bilanţul, retrospectiva scurtului rol pe care l-au jucat, şi descoperindu-şi puncte vulnerabile se înspăimîntă. Ce vor ei acum ? Să-şi răscumpere greşelile, să se -«reabiliteze» ? în ochii cui ? Poate chiar regretă că s-au «băgat», poate ne reproşează că nu le-am spus de la început că e posibil să se trezească într-o zi la capătul străzii, sau la uşă, cu reacţiunea înarmată !“ Pe aceşti „imberbi politici“ – cum îi botezase el – Suru îi detesta, şi aceasta cu atît mai mult cu cît ştia că după ce va trece norul, şi odată cu el şi frica lor, după ce lucrurile se vor reaşeza pe făgaşul normal – personal nu avea nici o îndoială în această privinţă –, va trebui să mărşăluiască şi să defileze cu ei în continuare, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Frica se va resorbi în ei, ca un pojar stacojiu, lăsînd pielea din nou netedă şi curată, şi vor uita acest sentiment, ascunzîndu-l cît mai bine în crăpăturile memoriei, redevenind iar siguri de ei şi, de aceea, mai înflăcăraţi, mai fermi.

Oricum, devenise clar că şî unii şi alţii erau supăraţi rău pe factorii ce ar fi trebuit să preîntîmpine spargerea acestei bube urîte în ţara vecină, şi cărora le revenea datoria să apere socialismul şi să înăbuşe cît mai repede rebeliunea, să frîngă gîtul reacţiunii. Unii se arătau tentaţi să condamne în bloc toate forţele sociale din Ungaria. „Ce exprimă oare toate aceste orori de masă, această ferocitate ?“ „Cum au putut ajunge la această descompunere partidul, comuniştii ? Acolo totul a fost oare de suprafaţă, o pojghiţă ? Altfel cum poţi să dărîmi un regim cu o lovitură de picior ?“ „în condiţiile acestei débandade, singura salvare poate veni numai din afară“,

con- chideau unii. într-o zi, Suru auzi o frază care îl puse pe gînduri : „Interesele poporului trebuie salvgardate chiar împo-

triva poporului însuşi, dacă el e inconştient sau neputincios“. Ideea, deşi părea logică şi în concordanţă cu conceptul luptei de clasă a proletariatului mondial, cu principiul internaţionalismului, îi sună lui Suru în ureche foarte bizar. îl urmări această impresie toată ziua şi deodată, din pliurile ascunse ale memoriei, ieşi la iveală o frază a lui Engels care suna tocmai pe dos. Nu-şi amintea exact expresia, dar sensul ei era cu siguranţă invers. Seara răsfoi prin caietele de conspecte şi dădu de un indiciu care-l conduse la o scrisoare a lui Engels către Kautsky în care scria : „Un singur lucru este neîndoios : proletariatul victorios nu va putea ferici cu de-a sila nici un popor străin fără a-şi submina prin aceasta propria sa victorie”. Iată, deci, aceasta era... cu de-a sila ! A ferici cu de-a sila ! „Parcă şi la noi în popor se spune ceva în sensul ăsta – îşi dădu el seama – a, da, *dragoste cu sila nu se face f*
Adică se poate face, dar atunci e viol, nu mai e dragoste. Silă ! Păi ăsta e un cuvînt slav -— o influenţă străină în vocabularul nostru. Vine de la putere, de la forţă. Dar, interesant, românii i-au mai lipit un sens pe partea aialaltă şi ăsta a devenit cu timpul dominant – silă însemnînd acum la noi scîrbă. Am asimilat deci forţa cu sentimentul de scîrbă. Aşadar, sila e scîrbă faţă de forţă ? Curios, nu mi-am dat seama pînă acum.“ Teza lui Engels rămînea însă mereu suspendată în capul lui. O înţelegea perfect, dar nu reuşea s-o lege de nimic concret. Era atît de abisală distanţa dintre ea şi realitate, îneît nu găsea nici o punte de unire intre ele. Se gîndi mult, toată noaptea, întoreînd pe toate feţele această idee, şi nu ajunse, nu putu ajunge la nici o concluzie clară. De aceea, renunţă, convins totuşi că pe aici pe undeva e o hibă foarte serioasă, dar că deocamdată trebuie s-o lase baltă pentru a-şi putea vedea de treabă.

Comitetul regional trebui să constate, în acele zile, şi să raporteze Comitetului Central, că ici-colo începuseră să scoată capul cunoscute elemente reacţionare, să-şi facă auzit glasul foşti legionari. Pe unde se ducea, Suru auzea comentariile

celor ce ascultau posturile de radio occidentale, diferitele „voci” în limba română şi în limba maghiară, şi care aveau un ton ameninţător, prevestind lichidarea tuturor regimurilor comuniste. „Aseară, unul de la «Europa liberă» ţipa ca un turbat – îi spuse un muncitor •— că membrii de partid din România vor împărtăşi soarta comuniştilor unguri, vor atîrna în laţ de felinare şi de crengile copacilor.“ Organele de securitate informau că în cercurile „foştilor“ se reactualizau şi căpătau consistenţă vechile zvonuri : că vin americanii, că se pregăteşte „invazia“. „Foştii“ ăştia, se gîndea Suru, uită că s-au compromis de alîtea ori cu sursele lor „certe“ şi acum se conving din nou unii pe alţii că dezlănţuirea deznodământului la care aspiră nebuneşte de atîţia ani e doar chestiune de zile“. într-adevăr, pierzînd orice spirit de prudenţă, se aruncau în braţele Securităţii de stat ca nişte actori intrînd în scenă spre a-şi declama tiradele bombastice, fără să vadă trapa deschisă sub picioare. Se părea însă că începuseră să mişte şi resturile legionare.

în aceste împrejurări, starea de spirit şi, implicit, atitudinea faţă de fapte şi faţă de oameni, ale lui Suru, cunoşteau o metamorfoză sinuoasă şi contradictorie. Continua să creadă că în sinul poporului şi al partidului din ţara vecină se vor găsi forţe în stare să pună capăt convulsiilor, dînd satisfacţie revendicărilor juste ale maselor şi imobilizînd reacţiunea. Degringolada rapidă a situaţiei, ca şi nemulţumirea, chiar revolta, cu care unii vorbeau de incapacitatea forţelor conducătoare, începu apoi să-i zdruncine aceste convingeri. ÎI îngrijora însă repeziciunea cu care un ton nou, intolerant, se extindea asupra tuturor aspectelor vieţii şi muncii, faptul că intransigenţa faţă de evenimentele din Ungaria se extrapola asupra celor

mai minore incidente din activitatea zilnică de partid, încerca să tempereze atmosfera, ori de cîte ori se găsea în faţa unor asemenea excese. Uneori avea succes, căci spiritul său raţional şi obiectiv, ca şi solida-i pregătire politică începuseră să impună. Secretarul cu probleme economice, de pildă, îl

căută într-o zi pentru **a se** sfătui cu **el** într-o chestiune foarte delicată – cum spusese el. Directorul unei importante uzine de pe teritoriul regiunii **trăncănea** vrute şi nevrute. **„Dar** ce spune ?“ se **interesă** Suru. **„Tovarăşe,** mi-a spus în **faţă, fără** nici un înconjur, **că după părerea lui nu e** nici **o contrarevo**luţie în Ungaria. **Dar** ce **dracu e,** ce, **eşti nebun ?** l-am **întrebat.** Nemulţumirea maselor, tovarăşe ! mi-a spus el senin şi categoric. Dar bandele alea de fascişti înarmaţi, care spînzură comunişti, sînt **mase ?** Nu, zice **el,** ăia sînt **bandiţi, dar** nu **asta** e esenţialul. Esenţialul e **că poporul vrea să îndrepte** lucrurile, nu **să** le strice, şi **dacă o să fie zdrobită această voinţă a lui,** s-a dus dracu totul. **Am** încercat **să-l lămuresc, să-i explic,** degeaba. Îmi vine cu **o** mie de exemple...“ „Dar **de** unde e el aşa bine informat ?“, **se** miră Suru. „Păi **nevastă-sa e** unguroaică... Uite, domnule, nici nu **mi-am** dat **seama, abia** acum fac eu legătura. Aia ascultă ştirile în **ungureşte şi-i bagă** şi lui în **cap** aiureli.“ **„Dar ea** ce învîrteşte ?“ **„Ea lucrează la U.F.D.R. A fost** însă muncitoare. Şi el tot muncitor, şi director **din *48,** de la naţionalizare. Şi-a făcut **însă şcoala** între timp, a **absolvit facul**tatea muncitorească. Tocmai **de asta am vrut să mă** consult cu dumneata. Crezi că e cazul **să propun** discutarea cazului în biroul regional ?“ „Nu, nu cred **că ar** fi bine, **tovarăşe Stuparu, îl** sfătui Suru. Ce să discutăm în birou ? **Că** directorul **Ion** Frunte- înaltă zice **că** masele sînt nemulţumite **acolo** şi că **vor să se** îndrepte situaţia ? **Dar noi** ştim exact **ce dracu e acolo ? Urmă**rim şi noi evenimentele. Ne pronunţăm **asupra** cursului **ge**neral, asupra unor fapte imediate, condamnăm actele criminale. Dar am făcut noi o analiză atentă, marxistă ? Cunoaştem procesele premergătoare ? **Desigur,** o asemenea analiză va face clasa muncitoare de acolo, va **face** partidul nostru, **va face** în **general mişcarea comunistă. Dar deocamdată... Nu, nu cred că pe** această linie trebuie **să mergem acum – să-i** condamnăm **pe tovarăşii noştri care încearcă să-şi explice evenimentele. Toţi o** facem, într-un fel. **El cu glas** tare şi,

poate, în **mod** unilateral, nu îndeajuns de obiectiv, de ştiinţific. **Dar, crede-mă,** nici dumneata şi nici eu nu putem pretinde că avem o viziune ştiinţifică asupra acestor evenimente.“ Discuţia a evitat, probabil, întreruperea brutală a carierei politice a lui Ion Frunte- înaltă, promovat apoi, după cîţiva ani, el însuşi în funcţia de secreta,? al comitetului regional de partid.

Cu Septimiu-Sever Axinte nu se mai putea discuta, însă, în nici un chip. Tăios ca o lamă de brici, năprasnic şi distrugător ca o bardă – spaima oricărui interlocutor, nesuportînd nici o contrazicere –, condamna cu vehemenţă o deviere chiar de un milimetru de la schema în trei colţuri : fascism •— intervenţie imperialistă – ajutor tovărăşesc. În ultimul timp însă, nici nu mai discuta. Era greu de spus dacă ceilalţi îl evitau, se fereau să mai deschidă gura în apropierea lui, sau el adoptase o tactică nouă. Oricum, umbla încruntat, afişînd o ostentativă lipsă de prietenie faţă de toată lumea. Privirile lui spuneau tuturor : „Nu vreau să am de-a face cu voi. Sînteţi proşti şi nevolnici. Acum e nevoie de oameni tari ca piatra, ca mine. Dar o să mai vorbim noi, o să tragem concluzii drastice din toate acestea.“ Părea un Robespierre în cizme şi scurtă de piele roşie, din acelea în care s-au imortalizat matrozii ruşi în 1917. Suru bănuia însă că rolul Iui Septimiu-Sever Axinte nu se oprea aici. Stăpînirea de sine, tăcerea neînduplecată a acestui om, îi spuneau că ceva îl îndreptăţea pe el să se simtă puternic, util şi periculos – chiar în propriii săi ochi. Cu experienţa sa de vechi activist, Suru intui că Axinte lucrează pe cont propriu, şi fără scrupul, într-un domeniu foarte alunecos. „Pariez că idiotul ăsta, îşi spunea el, face din antipatiile lui personale fişe pentru Securitate. Are manifestările tipice ale delatorului. Probabil că îşi face din asta un titlu de glorie, se consideră erou.“

Interesul cel mai mare i-l stîrnea însă Eftimie David. Omul acesta continua să asculte cu atenţie pe oricine avea ceva **de** spus şi putea să ajungă pînă în preajma lui. Dar numai în anumite momente. De fapt, el avea două comportamente

diametral opuse. în unele clipe părea **a intra într-un fel de pauză a** funcţiei sale de autoritate, ca şi cînd roţile unui **meca**
nism nevăzut din interior se opreau puţin, pentru relaxare. Atunci continua să fie omul jovial, dispus să asculte orice informaţii, chiar dintre cele mai bizare, tot felul de interpretări, clevetiri, supoziţii, fără să se pronunţe însă în nici un fel. Doar ochii îi sclipeau prin ochelari, plini de curiozitate rece, cercetătoare, ca un aparat optic perfecţionat, capabil să mărească de nenumărate ori lumea microorganismelor. Aceste pauze aveau însă acum o pondere tot mai redusă în programul de funcţionare a mecanismului autorităţii primului secretar. Erau tot mai lungi perioadele cînd Eftimie David nu mai putea asculta, nu mai suporta idei, fraze, chiar cuvinte, în afara celor spuse de el în momentul respectiv. Şi tot mai des ţipa, apostrofa, înjura, ameninţa. De foarte multe ori aceste ieşiri se produceau la telefon. Cea mai mare parte a timpului se afla cu gura în pîlnie repetind rar, sacadat, didactic indicaţii şi critici, trăgînd la răspundere, punîndu-i pe ceilalţi să repete ceea ce au auzit, ridicînd glasul şi înjurînd la orice întrerupere, rechemînd pentru a modifica unele dispoziţii, enervîndu-se la culme cînd i se reproduceau indicaţiile date anterior. Dacă interlocutorii erau de faţă, Eftimie David se manifesta diferit. Atunci vorbea puţin, de obicei punea întrebări inchizitoriale şi aştepta răspunsurile într-o tăcere grea, hipnotizîndu-şi victima cu aparatele sale oculare ce măreau de milioane de ori orice tresărire, orice grimasă. în asemenea clipe nimeni nu-i putea rezista şi chiar Suru se simţea intimidat, ca la un examen radioscopic pe propriul său creier. Mulţi se înroşeau, se bîlbîiau, cuprinşi brusc de un apăsător sentiment de culpabilitate, considerîndu-se pasibili de cele mai grele pedepse. Suru se străduia să descopere secretul acestei forţe neobişnuite de intimidare, de anesteziere a personalităţii oamenilor, de sugestionare prin frică a indivizilor celor mai echilibraţi. în primul rînd, era evident că bărbatul cu înfăţişare de adolescent studios, bine

hrănit şi îngrijit, avea o tărie ieşită din comun. Structura personalităţii lui părea de cremene. în al doilea rînd, neîndoios, era dotat cu o inteligenţă extrem de ascuţită. în momentele de scurtă vacanţă

a autorităţii, Eftimie David îşi folosea inteligenţa pentru analiza psihologiei oamenilor. Probabil că surîsul lui jovial exprima plăcerea jocului, satisfacţia descoperirilor făcute, iar aparenţa de simpatie faţă de vorbitor era bucuria de a-l putea explora în voie, sentiment trădat doar de lucirile reci ale ochilor pătrunzători, plutind ca meduzele sub sticla groasă a ochelarilor. Dimpotrivă, cînd era în plină desfăşurare a energiei şi forţei de şoc, inteligenţa îi folosea pentru a anihila orice altă inteligenţă. Pe oamenii slabi, moi, îi ignora sau îi trata cu indulgenţă. Preferaţii lui erau cei puternici, dotaţi, cu mintea vie, cu o gîndire voluntară. Dacă se dovedeau docili, îi muştruluia şi atît, nu-şi mai pierdea vremea cu ei. Lucra intens doar cu cei rebarbativi, încăpăţânaţi, hotărîţi să-şi folosească inteligenţa pentru a-i rezista, pentru a-i opune lui glodurile şi ideile proprii. Pe aceştia nu-i cruţa, punînd o adevărată pasiune în efortul de a-i răpune. Suru nu mai cunoscuse ceva asemănător şi se întreba, din cînd în cînd, dacă Eftimie David nu are cumva o inteligenţă pervertită, cu semn negativ. Renunţă la această explicaţie psihanalitică morbidă. în realitate, gîndea el, trebuie să fie la mijloc ceva mult mai simplu – probabil o armă bine reglată prin experienţă şi exerciţiu, de soluţionare operativă, fără nici un impediment, fără conversaţii şi argumente, a problemelor urgente intrînd în atribuţia sa de activist numărul 1 al regionalei de partid. Observîndu-l mai bine, Suru aprecie că, pe lingă această manie a operativităţii cu orice preţ, mai era vorba, şi poate aceasta era în fond chestiunea principală, de o puternică doză de dogmatism, provenit nu atît din incompetenţă sau lene, ci mai degrabă din teama folosirii inteligenţei proprii în judecarea liberă a problemelor. Prefera să ia lucrurile cum i se dădeau, tale-quale, să le transmită şi să le aplice matematic, automat. Ofensiva împotriva unei inteligenţe tentate să despice firul în patru era determinată, credea Suru, nu numai de riscul

ca aceasta să denatureze indicaţiile, sau să întîrzie aplicarea lor, ci şi de frica de a nu deschide o breşă

în propria sa gîndire. Eftimie David apărea astfel în ochii lui Suru ca victimă a unui stil de muncă mecanicist, lipsit de spirit creator, de îndrăzneală revoluţionară, de interes pentru nou, de răspundere proprie în adaptarea la condiţiile date a indicaţiilor generale şi **a** principiilor orientative. Un asemenea stil de muncă Suru mai întîlnise şi la alţi activişti, dar la aceia efectul negativ ieşea în evidenţă repede şi puternic, pentru că le lipseau forţa şi subtilitatea psihologică a lui Eftimie David. Tn schimb, avea convingerea **că** actualul lui şef, astfel blindat, va putea rezista multă vreme în funcţie, făcînd chiar o impresie bună, întreţinîndu-şi renumele **de organizator** priceput, disciplinat, metodic, capabil să ţină bine în mînă frîul. Căci pe atunci activitatea **de** partid constructivă **era** încă lentă şi rectilinie, lipsită de complexitatea, dinamismul şi neprevăzutul epocii ce avea **să** înceapă peste un deceniu. Lui Suru nu-i era pe plac stilul rigid al superiorului său imediat şi i se **părea** detestabil modul său de a se purta cu oamenii. încurajarea tacită, indiferentă, şi totuşi **speculativă** şi interesată, **a trăncăne**lilor unora – atît timp cît el **nu avea o** indicaţie **expresă în** direcţia aceea, sau cît era în „pauza“ de autoritate – i **se părea** în fond dispreţ Ia adresa oamenilor. Căci, **practic, el nu** acorda nici o importanţă părerilor lor, asculta pe cîte unul numai pentru a-l studia şi a-i cunoaşte sistemul de gîndire, slăbiciunile, părţile vulnerabile. Pe **de** altă parte, lui Suru ii **repugna** ferocitatea cu care acesta **se** arunca asupra celor ce i **se păreau** dăunători bunei desfăşurări a „muncii lui”, în clipa cînd intra în posesia „indicaţiei“, **cînd** mecanismul autorităţii **se declanşa** implacabil într-o direcţie sau alta, în funcţie de **programarea** dată. **Ar** fi preferat un alt şef, mai elastic, mai onest, mai îndrăzneţ în gîndire şi acţiune, nu în ţipete şi în şmotru, un om cu simţul respectului **faţă de** tovarăşii săi, oricît **de exigent** ar fi fost el. Dar Suru nu era atît **de** naiv să nu-şi **dea** seama că nu poate lucra numai cu **oameni agreabili, că** nu-şi **poate alege**

tovarăşii **de** muncă după **gustul personal. De aceea,** încerca **să se** adapteze situaţiei, **străduindu-se în acest sens să** dea mai multă atenţie părţilor bune, calităţilor lui Eftimie David. **Căuta să** se menţină cît putea de calm în raporturile cu acesta, iar cînd apăru riscul ca el însuşi să devină obiectul agresivităţii psihologice a lui David, îi **atrase** atenţia, **fără** ostentaţie, **că** nu e dispus să devină **tigru** dresat, şi **că** nici tigru nu are intenţia să fie în condiţiile unei colaborări principiale. Eftimie David **se** replie, dîndu-şî **seama că e încă** departe de a-şî cunoaşte colaboratorul şi **că** „terenul psihic“ **e** mişcător, **nesigur.** Aşa **că** relaţiile lor erau cvasinormale.

într-o seară, Suru se întoarse **obosit** şi enervat de la muncă, dar, ca de obicei, făcea eforturi să-şi impună o oarecare stare **de bună** dispoziţie, ceea ce şi **reuşea** dacă **avea** norocul s-o găsească bine dispusă pe imprevizibila nou-născută. De data aceasta, Nana era nervoasă şi plîngea din te miri ce, cu o gură **pînă** la urechi. Copiii mari **îşi** terminaseră lecţiile, mîncaseră şi **se pregăteau de** culcare. Peluţa, alăptînd-o **pe** Nana, ÎI întrebă cu destulă reţinere, **dar** cu un ton îngrijorat: „Manole, ce rost are bătaia **asta a** studenţilor pe stradă ? **Voi** i-aţi pus pe muncitorii ăia tineri să-i ciomăgească ? Apoi se mai spune **că** au **fost** arestaţi nişte muncitori de la «Metalurgica»... Este adevărat ?“ Manole se aprinse ca o bucată **de** vată îmbibată cu petrol peste care cade o scînteie. **„Dar** de cînd ai ajuns tu, Peluţo, radio-şanţ ? se răsti el **la** nevastă-sa. Nu faci aici **o** filială a asociaţiei «gura mahalalei» ?“ **„De** ce te superi, **Ma**nole ? Uite, bătaia au văzut-o chiar copiii tăi, astăzi după- **amiază, cînd veneau de** la şcoală pe strada mare. Iar unul din muncitorii ăia locuieşte aici în bloc, la parter, şi **nevastă-sa** ţipa azi în gura mare. Tu ştii bine că mie nu-mi place să umblu **cu** zvonuri.“ Manole Suru fu profund contrariat. Nu ştia nimic despre ceea ce relata Peluţa. A, da, se luase hotărîrea organizării **unor** întîlnirî între muncitori şi

studenţi, **asta** da, dar cum **să** se ajungă hodoronc-tronc **la** bătaie, **pe strada mare ?** Iar despre „Metalurgica“, ce ştia el era că fuseseră scrise în ungureşte nişte **măgării** în **W.C.** şi **se** luase hotărîrea **să** se **organizeze o discuţie cu membrii de partid. Dar cînd şi de ce**

se trecuse la arestări, habar n-avea. „Probabil – se gîndea el – asta e munca politică organizată de Septimiu-Sever Axinte. De aia umbla el cu mutra aia încruntată de bandit! Face apel la propagandiştii de la Securitate. Dar cine îi permite lui toate astea ?“ Peluţa văzu că Manole tace încurcat şi, crezîndu-l unul dintre iniţiatorii acestei masuri, începu să-l dojenească. El îşi ieşi din fire şi începu să ţipe la ea, şi cu cît se enerva mai mult cu atît se trezea că vorbeşte mai pe dos decît gîndea. Justifica prosteşte şi bătaia şi arestarea şi crezînd că o răneşte pe Peluţa striga la ea dispreţuitor : „Bandiţilor sa ştii că n-o să le luăm doică, să-i alăptăm. Dacă tu te oferi, n-ai decît, dar să ştii că trebuie să-i cauţi Ia zdup.“ Cunoscîndu-I, Peluţa îl lăsă să se stingă singur, ceea ce nici nu întîrzie să se întîmple, după care lui Manole îi veni să-şi dea cîteva perechi de palme. Exista în el un duş rece, şi acesta se deschidea întotdeauna automat, în asemenea situaţii, nu numai aducîndu-l cu picioarele pe pămînt, dar făcîndu-l să-şi vadă de două ori mai mari decît erau în realitate prostiile făcute sau spuse în momente de enervare. După ce se potoli, Peluţa îi ţinu în seara aceea o lungă predică, cu tonul cel mai blînd, dar cu atît mai usturător. EI nu îndrăzni să spună că nu ştia nimic, şi trebui să asculte pînă la capăt raţionamentul plin de bun-simţ al nevestei. „Cum, spunea ea, noi nu sîntem în stare acum, după doisprezece ani de experienţă politică, să ne dăm seama cu cine trebuie să luptăm ? Ce, mai sîntem la început ? Nici Ia început nu făceam asemenea gafe ! Vă aprindeţi aşa, şi daţi unde se nimereşte... ? O sa treacă momentele astea şi cum o să priviţi voi în ochii oamenilor bruftuluiţi acum ?“ Manole trebui să mai recunoască în sinea lui că deşi nu era direct vinovat pentru cele două cazuri citate, i se întîmpla şi lui să piardă busola, să nu discearnă suficient de calm şi clar, în fiecare clipă, aşa cum ar fi trebuit, între ce era raţional şi neraţional, justificat şi nejustificat. Discuţia cu nevastă-sa îi oferi motive de meditaţie, făcîndu-l să-şi dea mai bine seama

că tot atît de importantă ca vigilenţa şi fermitatea, în momentul acela era grija de a nu leza oamenii cinstiţi, oamenii muncii, baza regimului democrat-popular.

Peste cîleva zile Suru fu convocat la Comitetul Central, la o şedinţă de instruire. Se întîlni cu colegi din alte regiuni şi, aşa cum se întîmplă în astfel de ocazii, cu atît mai mult în împrejurările date, în pauze avură loc tot felul de discuţii. Ce auzi el ? Că în unele regiuni apăruseră manifeste scrise de mînă sau şapirografiate, redactate şi răspîndite de legionari. Laitmotivul acestora era moartea. Cetăţenii găseau teancuri de astfel de hîrtii prin căsuţele poştale ale blocurilor, prin locuri dosnice, prin pieţe, pe cîte un perete, sau pe jos, udate şi murdărite de lapoviţă, călcate în picioare de trecători. în Bucureşti, chiar prin zonele centrale, oamenii – în special cei cu răspunderi sociale – descopereau asemenea fiţuici în casă, vîrîte pe sub uşă. Unii ii reproduseră lui Suru conţinutul acestora : chemau la revoltă, la grevă, la sabotarea statului şi asasinarea comuniştilor, îi ameninţau pe comunişti şi pe sprijinitorii lor cu moartea, cu spînzurătoarea, cu cele mai groaznice torturi. Această acţiune, ca şi emisiunile de radio occidentale, urmărea să creeze o psihoză de panică şi nesiguranţă, să izoleze pe comunişti de mase, să scadă moralul militanţilor şi să-i lipsească de sprijinul cetăţenilor. Erau însă atît de grosolan concepute, vădeau atîta brutalitate şi sadism – spuneau activiştii – încît de multe ori efectul era contrar celui scontat. Autorii îşi dădeau arama pe faţă, în spatele hîrtiiior se vedeau cămăşile verzi şi centiroa- nele cu pistoale. Desigur, pe unii activişti, după cum îşi dădu seama Suru, aceasta îi îndîrjea, făcîndu-i să vadă mult amplificate proporţiile şi radicalismul luptei de clasă în acel moment. Pe oamenii cinstiţi, cum află, chiar cînd nu făceau politică, sloganurile legionare îi scîrbeau, îngrozindu-i totodată gîndul că ar

putea începăpea pe mina unor asemenea brute. Cetăţenii veneau cu manifestele la partid, pe de o parte **ca un** gest **de desolidarizare,** iar **pe de altă parte din** dorinţa **de a** pune la dispoziţia autorităţilor indicii, oricît de mici, **pentru** depistarea şi anihilarea bandiţilor. în cîteva locuri, **după** cum fu informat Suru, organele de partid **descoperiră şi** alte forme **de** manifestare **a** reacţiunii, ca, **de** pildă, **redactarea** unor proclamaţii către popor, venite, **pasămite, din partea unor gu**verne constituite ad-hoc, **gata să** preia **puterea ca pe o pară** mălăîaţă. în asemenea acţiuni fuseseră atraşi şi cîţiva intelectuali naivi, miopi, cu capul în nori, flataţi că **li se oferea ocazia să-şi** pună pecetea stilului elevat **pe** hîrtii **prezentate** drept acte istorice. Se **mai vorbea** şi de unele **ieşiri necontrolate,** întîlnite la oameni cinstiţi, nemulţumiţi mai **ales de** mijloacele **de propagandă. După părerea acestora, nu se spunea** adevărul, sau mai bine zis tot adevărul, se prezenta **realitatea** simplist, eliptic sau unilateral, şi ei considerau **că aceasta do**vedea neîncredere şi **lipsă** de respect **faţă de mase. Cu asemenea** oameni activiştii de partid discutau **fără resentimente,** cu **atît** mai mult cu cit ei înşişi aveau **părerea că** opinia publică **era** insuficient informată, **că se** manifesta **o nejustificată rezervă în** explicarea evenimentelor. Unii se **plîngeau, între patru ochi desigur, de dificultăţile făcute de organele de Securitate. „Prac**tic, trec peste capul comitetelor **regionale de partid —• spuneau** ei –, zădărnicesc **munca** politică, îi **sperie pe oamenii** simpli, **de** treabă.“ Suru vru **să** sesizeze **conducerea** partidului **de această** stare de lucruri; îşi luă inima în dinţi **şi urcă la cabi**netul secretarului Comitetului **Central** ce coordona **sectorul său de** activitate. Din **păcate,** nu-l **găsi, era** plecat în **ţară şi** nu putea să-l mai aştepte. Amărît **de acest ghinion şi** dorind totuşi să schimbe cîteva gînduri cu cineva **apropiat,** îi **telefonă** lui Cernea la minister. **Avu** noroc, prietenul **său se afla** întîmplător în Bucureşti, căci în perioada aceea era şi el **mai** mult **pe teren,** îl invită **la**

masă **acasă,** dar Suru **vroia să se** întîlnească **în oraş.** Argumentul hotărîtor fu Gigi. **„Bine, mă,** tu refuzi **s-o** cunoşti **pe** soţia mea ? Uite, îi **dau** imediat telefon să-i **fac cunoscută această ofensă a** celui **mai bun** prieten al meu.” **Suru** n-avu încotro.

Bătu Bucureştiul în lung şl în lat – şi era o zloată şi o îmbulzeală **în.** zilele acelea ! – **ca** să găsească un buchet de flori, cam veştede dar încă luminoase în roşul lor pur, cumpără **o** cutie **de** bomboane de la Capşa şi, după ce **se** însera, se prezentă la **adresa** indicată. Cernea locuia acum într-unul din cele mai înalte blocuri vechi **ale** Bucureştiului, la ultimul etaj. Liftul nu **mergea,** tocmai îl repara un mecanic, şi Suru fu nevoit să urce douăsprezece etaje. Sună şi, dincolo de perete, auzi cîteva semnale **de** sirenă de vapor, apoi Cernea însuşi îi deschise, îl îmbrăţişa, îi atîrnă paltonul intr-un cuier enorm cu minere de **alamă** bătute **pe o** panoplie de panama veritabilă şi îl conduse într-un culoar **lung** de sticlă. Prin peretele străveziu se vedeau acoperişurile caselor vecine şi, mai departe, luminile Bucureştiului. Cernea zîmbea amuzat de evidenta năuceală a prietenului **său. „Dar ce** dracu **e** aicea la tine, măi Vlade ? Te-ai mutat intr-un balon de sticlă ? Stai suspendat ca un marţian deasupra oraşului ?“ -— mormăia **Suru** holbîndu-se **afară** prin peretele **lung** cit toate vitrinele **de** la hotelul Ambasador la un loc. Acesta rîse şi îl **scoase, pe** o uşiţâ tot de **geam,** în aer liber, într-o **grădină suspendată,** cu o mică piscină, cu cîteva ronduri de flori, şi cu **o** punte **de scîndură** cam cit **a** unui iaht, avînd balustradă metalică **şi** bănci pentru „pasageri“. De la înălţimea celor două-**sprezece** etaje, **se vedeau** pulsînd jos arterele oraşului şi, alune- cînd haotic în toate direcţiile, valurile de pietoni, ridicol de mărunţi şi agitaţi. Suru se uita captivat de această privelişte, nemai- mirîndu-se de nimic. „Hai înăuntru că răceşti, îl trase Cernea, hai **în** salonul **de** clasa întîi **al** vasului.“ De **data** aceasta nu mai intrară prin tunelul de sticlă luminat cu negru, ci printr-0 uşă **înaltă de vreo** trei metri, **tot** de **geam, cu** canaturi de **fier.** Pă**trunseră într-un salon** cu pereţii **zugrăviţi** în calcio-vecchio, sclipind din

mii **de** foiţe **de** mică. „Poftim, **făcu** Cernea prezentările **casei, aici în această nişă este marele baldachin unde doarme** căpitanul cu **aleasa** inimii lui. Aici **este** un şemineu defect —- **am încercat să-l aprind şi era să murim asfixiaţi de fum. Dincoace – şi îl duse spre un alt perete, alcătuit din sticlă groasă tăiată în plăci ca de teracotă, irizînd lumini roşii, aprinse şi stinse undeva afară –, dincoace este masa pentru cina cea de taină, cu douăsprezece scaune, din care zece încă neocupate. După această uşă de lemn – şi o deschise — •, ne aflăm iarăşi deasupra forfotei oraşului, de data aceasta, după cum vezi, cu altă perspectivă. Iar deasupra balconului, ne însîngerează cu reflexele sale roşii o anostă reclamă de pastă de dinţi.“ Cernea îşi împinse din nou musafirul înăuntru şi, fără să-l lase să se dezmeticească, îl făcu să urce o elegantă scară interioară plimbîndu-şi mîna pe peretele capitonat eu aceeaşi împletitură de panama veritabilă. „Acum, dragul meu, mergem pe puntea de comandă a căpitanului – şi arătă spre sine cu un gest actoricesc grandilocvent. Aici e barul, aici masa de pocher, aici cuşetele suprapuse, aici hubloul în care se reflectă şi răsăritul şi apusul... şi aşa mai departe. După această vizită, desigur obositoare pentru un individ neînvăţat cu marea, am să te poftesc să coborîm din nou în marele salon, nu fără a-ţi atrage atenţia asupra acestor şerpi de aramă încolăciţi, prin care vei auzi clipocitul oceanului, şi care nu sînt altceva decît caloriferele marelui pachebot.“**

Suru, într-adevăr cam obosit de alergătura zilei, se trînti amuzat într-un fotoliu aşezat lîngă şemineul rece şi întrebă : „Măi, a cui a fost aiureala asta ? Aşa ceva vedeam noi prin filmele americane, înainte de război. O fi locuit aici chiar moştenitorul vreunui miliardar american.“ „N-am avut posibilitatea să cercetez arhivele, dar din zvonuri publice ■— vecinii par să fie foarte discreţi în privinţa trecutului, iar

personalul vechi al blocului a dispărut –, această aiureală, cum îi spui tu, a fost suprapusă blocului înainte de război, de către Malaxa. Apartamentul era destinat unui anumit gen de escapade ale înseşi majestăţii-sale regele Carol al II-lea. Dar mai bine mă duc să anunţ stăpîna casei – aflată în bucătărie – că i-a sosit importantul musafir.“ Cernea plecă şi o aduse, ţinînd-o tandru după umeri, pe Gigi. Se prezentară, se cunoscută şi apoi con-

tinuară, cu cîte un păhărel de lichior în faţă, să se distreze pe seama vaporului. După ce se căsătoriseră, la întoarcerea de la «nare, nevoind să se mute în mansardă lui Gigi, în disperare de cauză. Cernea acceptase această ocazie apărută pe neaşteptate şi cu totul întîmplător. Aflase de apartament într-o discuţie cu un amic, prieten cu fostul locatar. Respectivul tocmai se mutase, devalizat de chiria exorbitantă a „castelului suspendat". Poate că totuşi omul ar mai îi rezistat – aflase Cernea – dacă nu ar fi pierdut brusc, printr-o anumită schimbare, o mare parte a surselor sale de venit. Cernea se dusese să vadă şi închiriase apartamentul pe loc, încîntat de posibilitatea de a oferi soţiei sale, drept prim cămin, această plăsmuire fantastică, precum şi de şansa, unică poate, de a-i asigura atelier la domiciliu.

Inevitabil ajunseră la noutatea politică a zilei, şi anume la ştirea despre zdrobirea complotului reacţionar din Ungaria, cu ajutorul trupelor sovietice, şi la proclamaţia noului guvern. Ceea ce le reţinea în mod deosebit atenţia în această proclamaţie era explicarea cauzelor frămîntărilor sociale izbucnite în ultima vreme. Ca şi termenii folosiţi: mari greşeli, grave încălcări, nemulţumirea justificată a maselor populare, calificarea fostei conduceri drept „clică", şi altele. Desigur, se arăta, reacţiunea a folosit această stare de nemulţumire şi a reuşit să ducă masele în eroare, iar guvernul anterior a favorizat contrarevoluţia prin slăbiciunea sa. Evident, ştirea despre calmarea evenimentelor în Ungaria nu putea fi primită de cei trei decît cu un sentiment de uşurare. Ei vedeau acum perspectiva închiderii unui capitol dramatic, extrem de grav, din zbuciumata istorie a acelei epoci. „Dar oare, se întreba Gigi dusă pe gînduri, parcă neîndrăznind să-şi dea friu liber optimismului, oare recunoaşterea acestor greşeli va fi urmată de îndreptarea lor, sau de comiterea altora şi de repetarea celor vechi ?"

Suru nu vedea de ce este ea aşa neîncrezătoare. „Desigur, îi explica el, trebuie oblojite întîi rănile, dar nu cred că asta va afecta procesul de corectare a greşelilor. Va trebui acţionat probabil pe două fronturi ■— înfrîngerea completă *a* reacţiunii şi cîştigarea maselor. Asta complică lucrurile pentru moment. Dar în perspectivă, •înt convins că această lecţie amară nu va fi uitată." „Să dea dumnezeu, puncta, în doi peri, Gigi aceste asigurări, continuînd să rămînă în sinea ei neliniştită. Dar spune-mi, **tovarăşe** Suru, poate dumneata înţelegi mai bine ca mine, şi **e** firesc să fie aşa. De ce legăm atît de strîns situaţia noastră politică de **aceste** evenimente ?" „Păi n-o legăm noi, rîse Suru fără nici un chef. Se leagă singură. în **afară** de vecinătatea imediată, trebuie **luată** în seamă consecinţa faptului **că** avem aceeaşi orînduire. Uită-te şi la capitalişti. **Dacă** într-o **ţară** burghezâ **apare riscul** răsturnării regimului, crezi că americanii o să stea cu mîinile în sin ? *A.* stat burghezia nepăsătoare cînd s-a prăbuşit ţarismul în Rusia ? N-a trimis armata să-i ajute pe albi să recapete puterea ?" „Numai în parte ai dreptate – interveni Cernea –, iar comparaţia e numai aparent justă. O clasă exploatatoare este condamnată istoriceşte. De aceea, pe bună dreptate, se teme de soarta ei. Contrariul ei legic, forţa **socială** adversă, **produsă** de ea însăşi prin relaţiile de exploatare, există în sînul societăţii. Desigur, factorii externi pot accelera pieirea capitalismului, dar factorul determinant e cel intern. Nu Ia fel se pune **problema** cu clasa muncitoare venită la putere prin revoluţie. Se **poate ea** teme că va fi răsturnată de popor, cînd în mod obiectiv reprezintă tocmai interesele acestuia ? **Aici Gigi are dreptate.** N-o să unelteascâ niciodată muncitorii şi ţăranii pentru răsturnarea regimului muncitoresc-ţărănesc. Decît dacă regimul **îşi** pierde acest caracter. în ce priveşte fostele clase

exploatatoare, acestea la noi au fost înfrînte. Au pierdut **partida, şi asta cînd** erau puternice. Cum **să** ne putem închipui că **ar** fi în stare **să o** cîştige acum nişte biete rămăşiţe ? Regimul nostru ar putea fi periclitat **numai** din afară, de **o** agresiune armată imperialistă." **„De aia rămîn** pentru **mine** greu de înţeles evenimentele din Ungaria ■— **mărturisi Gigi. De** aceea pricep greu şi **unele manifestări de la noi." „Ce manifestări ?" – o întrebă Suru —**

după ce îi răspunse prietenului său că el nu pretinsese că regimul nostru ar fi periclitat, ci doar arătase că nu poate sta indiferent cinci intr-o altă ţară regimul popular e scăldat în singe de reacţiunea fascistă, după cum se vede mult mai puternică decît se crezuse. „Uite ce manifestări – îşi explică Gigi gîndul. Zilele trecute, la un institut ştiinţific din Bucureşti, un tînăr cercetător, foarte apreciat, a fost exclus din partid pe motiv că, întorcîndu-se dintr-o călătorie în străinătate, a adus cu sine, într-o versiune engleză, raportul special prezentat la congresul al douăzecilea. Ţi se pare firesc, tovarăşe Suru ?“ El o privi mirat şi i-ar fi spus că nu crede, dar se răzgîndi: „Ei, trebuie să fi fost o eroare. N-a spus nimeni că la noi nu se fac erori.“ „Să dea dumnezeu – continuă Gigi să-şi exprime neîncrederea în asigurările lui Suru. Ar fi bine să fie o eroare, cum zici dumneata, dar dacă e semnul unui recul politic, dacă aceasta indică renunţarea la optica congresului al douăzecilea ? Asta n-ar fi pentru prima dată. Nu deveniseră într-un timp chiar idei de-ale lui Marx aproape subversive ? Dacă un intelectual este exclus din partid pentru că a colportat raportul la congresul al douăzecilea, nu se poate trage concluzia că însuşi conţinutul acestuia a devenit, abia după cîteva luni de zile, indezirabil ? Şi asta de ce, pentru că denaturările condamnate de acel document au produs prea mari nemulţumiri într-o ţară sau alta ? Şi atunci ? Ne facem că uităm ce-am criticat ca să fie «pace» ? Dar va fi astfel pace ? Şi ce pace va fi aceasta ? Este raţional un asemenea mod de a gîndi ?“ „Ei, tovarăşa Cernea, strecură deodată sarcastic Suru, nu e greu să dezvolţi asemenea raţionamente cînd stai pe tuşă. Din afară poţi să te duci cit de departe vrei pe această pistă“ – şi îl scrută pe Cernea aştep- tîndu-se la o reacţie din partea lui. Dar Cernea tăcea ca şi cîr.d n-ar fi auzit nimic, părînd absorbit de propriile lui gînduri. „Dealtfel, o mai drese Suru, artiştii au fantezie şi dacă n-ar fi aşa n-ar mai fi artişti – şi rîse galant. Dar în politică fantezia te face ori prăpăstios, ori idilic. Ba vezi numai în negru, ba numai în roz.“ „Eu nu stau pe tuşă – replică

apăsat Gigi. Vă

rog să reţineţi. în ce priveşte arta şi fantezia, îmi place să cred, tovarăşe secretar, că în practică nu-i tratezi pe artişti ca pe nişte copii inconştienţi. Bun, rău, au şi ei un punct de vedere. Eu nu vreau **să** polemizez cu dumneata, nu sînt pe măsura unui asemenea adversar. Dar mă gîndesc şi eu. Şi trebuie să-ţi spun că, din toate întîmplările petrecute în ultima vreme, am rămas cu un fel de obsesie : a curs sânge, au uruit tancuri şi au răpăit mitraliere... Şi asta unde ? Undeva, în lumea socialismului. Lucrul ăsta nu poate să nu lase urme. Poate o să-mi spui **că** omul uită repede. Nu cred. Şi azi, **după un** secol şi jumătate, Revoluţia franceză ne mai **dă** fiori... Marile **capete** împinse, unele de către altele, sub ghilotină, ne fac să măsurăm cu strîngere de inimă drumul dintre ideal şi realitate.“ **Suru nu** putea **să** nu observe că femeia aceasta tînără **şi** frumoasă era deşteaptă foc şi, împotriva unor aparenţe de oarecare frivolitate, dovedea un simţ de observaţie foarte ascuţit şi **o** judecată matură. În fundul sufletului regreta că o **jignise** în felul lui cam grosolan, însă simţea de datoria sa **să** pună puţină ordine în raţionamentele ei, conţinînd desigur şi adevăr, dar exclusive şi sentenţioase. **„E** totuşi o anumită impertinenţă în felul **ei** de a discuta politică“, conchise pregătîndu-se să-i dea **o** lecţie, desigur blîndă, dar substanţială, cînd Cernea, **aproape absent** la confruntările lor de pînă atunci, începu **să vorbească, atră-** gîndu-le atenţia prin emoţia solemnă din glasul său.

„Oh, aceste transpiraţii!“ exclamă el deodată. Suru se uită nedumerit, crezînd că prietenul lui nu se simte bine. Dar acesta continuă repede. „Ştiu ce înseamnă **aceste** transpiraţii. Manole, persoana care ne-a povestit întîmplarea cu acel tînăr **savant,** prezentă la şedinţă, reţinuse ca pe cel mai grotesc şi răscolitor aspect, nu ca pe un amănunt oarecare, faptul că omul transpirase în aşa hal, încît la subsuori şi pe spate haina se pătase ca **o** cămaşă **de** muncitori cu **braţele,** în timpul verii. **Desigur,** remarcase

stupiditatea discuţiei, oportunismului, laşitatea **colegi**lor şi toate celelalte, dar lucrul cel **mai frapant rămăsese pentru** «} imaginea hainei pătate de sudoare. I se părea că bărbatul acela în toată firea, inteligent, perfect stăpîn pe profesiunea lui, destul de temerar în ceea ce întreprinsese pînă atunci, c supus la cazne nevăzute, că cineva înlăuntrul lui îl muncea fără milă, făcînd să iasă la iveală petele acelea mari, umede, cu marginile albite de sare. îmi închipui imaginea umilitoare a omului trădat de propriul lui trup, expus prin aceste mărturii ale fricii, ale ruşinii sau suferinţei, milei şi dezgustului celorlalţi. Petele de sudoare apăreau ca dovezi false, mincinoase, ale vinovăţiei inventate de ceilalţi. Ei nu numai că-l nedreptăţeau, acuzîndu-l, dar îl şi obligau să recunoască în acest mod tacit, penibil, că e vinovat. Această mistificare mi se pare de o mare cruzime, iar figura omului astfel degradat în demnitatea lui, răscolitoare.“ Suru urmărea atent obrazul mobil şi expresiv, cu trăsăturile puţin schimonosite, al lui Cernea şi pe măsură ce asculta se simţea cuprins de un fel de nelinişte, ca şi cînd acesta ar ii fost cu adevărat bolnav, cum îşi închipuise la început. Işi zicea că probabil ceva din fantezia lugubră şi din sensibilitatea exagerată a acestei femei i s-a transmis şi lui Vlad. E drept că şi înainte el tot aşa prăpăstios şi cam preţios era, dar parcă fără această... coloratură „artistică“.

„Dar vezi tu, Manole, continuă Cernea parcă ghicindu-i gîndurîle, aceste transpiraţii involuntare sînt de mai multe feluri. Depinde de situaţia în care sîntem puşi. Tot ce-ţi poţi dori e să nu treci prin asemenea situaţii. în fond, poate acesta e un mod, propriu omului, de a spune că în anumite momente grele rămîne singur cu sine însuşi. Fie că această singurătate îl sperie, ca în cazul tînărului cercetător, fie că-i pune în faţă ■oglinda nemiloasă a slăbiciunilor lui, şi mai ales a consecinţelor faptelor săvîrşile. Şi cîte acte nu săvârşim mecanic, din prostie, din rutină. Poate tu, Manole, spirit mai realist, mai rece, îţi spui acum că eu bat cîmpii,

căzînd în speculaţii psiho-filosofice sterile. Ţi se pare probabil o lamentare mic-burgheză deplasată, în momente atît de serioase şi grave. Dar, în primul rînd, să ştii, are o legătură strînsă cu tot ce se intîmplă, iar în al doilea rînd,

vreau să-ţi spun deschis că am aşteptat în mod special întîlnirea cu tine pentru o confesiune. Aveam nevoie, am nevoie de o confruntare cu calmul tău obiectiv şi sever, colţuros. Gigi mi-ar fi dat – nu te supăra, draga mea, o consolă el –, mi-ar fi dat imediat dreptate, m-ar fi căinat, amplificînd şi mai mult în mine ecoul, poate şi aşa disproporţionat, al incidentului de care am să-ţi vorbesc acum."

Suru zîmbi puţin maliţios, dar cald şi încurajator, căci starea lui de iritare critică se împrăştiase, ieşise din perimetrul principiului politic general unde din instinct scotea ţepii, ca un arici, cînd adulmeca în aer o primejdie. Cuvintele sincere ale lui Cernea îl readusese pe făgaşul vechi al relaţiilor lor. „Ai, spune, bătrîne, să vedem ce grozăvii ţi s-au întâmplat şi ce trăsnăi îţi trec acum prin căpăţînă" – îl îndemnă el, căutîndu-şi cu ostentaţie un loc cît mai comod în fotoliu, ca pentru o lungă audiţie. Gigi începuse să strîngă masa, dar lăsă discret totul baltă şi veni şi ea, aşezîndu-se pe un scaun, mai departe, pentru a nu tulbura sau influenţa cu nimic înfruntarea ce simţea că avea să urmeze.

„Intr-o zi, începu Cernea, secretara m-a anunţat că trei studenţi se află la uşa ministerului şi aşteaptă să-i primesc eu. De ce, cum ? Pur şi simplu vroiau să vie, şi declarau ritos că nu vor pleca pînă nu vor fi primiţi. Bine, să vie, ce să fac, zic, deşi aveam o mulţime de treabă. I-am poftit la masa de şedinţe şi i-am invitat să vorbească. Erau trei tineri cam pirpirii, unul ceva mai înalt, slabi ca nişte ţîri şi destul de sumar îmbrăcaţi. Se cam intimidaseră, se îndemnau unul pe altul din priviri şi parcă toţi uitaseră ce aveau de spus. în sfîrşit, cel mai înalt – avea nişte ochi albaştri de copil – a început să-mi explice, într-un mod foarte încîlcit, că situaţia lor materială lasă de dorit şi că ei au fost însărcinaţi de colegi să expună cîteva doleanţe urgente. «Va să zică sînteţi o delegaţie ?» i-am întrebat eu. Da, asta ziceau că erau şi se mirau că nu înţelesesem din primul moment calitatea lor

oficială. Odată cu această precizare, devenită mai îndrăzneţi, iar unul din ei îşi luă chiar o poză de

ţăran hîtru, văzută probabil prin sat **pe** la el. Dealtfel, mi se părea evident că toţi trei erau de la ţară, copii de oameni săraci. Nu prea ştiură **să** explice **pe** cine reprezenta **delegaţia** lor şi în ce **chip** fusese împuternicită. **O** ţineau una şi bună **că** exprimă punctul de vedere al colegilor. în sfîrşit, revendicările principale erau **mărirea** bursei în bani, introducerea unor facilităţi sociale studenţeşti şi dreptul de a avea exponenţi în forurile de conducere ale institutelor şi universităţilor. Aveau şi o hîrtie bătută la maşină – cam mototolită – pe care mi-au dat-o ca document oficial. Era plină de cifre şi calcule privind fondurile trebuitoare. «De ce nu v-aţi dus voi cu toate astea la decan, la rectorat, de ce n-aţi discutat la U.T.M.?», i-am întrebat eu. «A, n-au putere, tovarăşe, sări unul. Ne duceam degeaba. Ne alegeam cu vorbe. Aici e chestie de fonduri, numai statul poate **să** le dea.» «Şi cum v-aţi închipuit voi c-o **să** fie la stat ? – îi descusui eu. Mergeţi, cereţi, statul deschide **casa de bani,** scoate cît vă trebui vouă şi... pac. Cam aşa, nu ?» Se cam supărară. «Tovarăşe, ziseră, ne luaţi peste picior. Noi vorbirăm frumos, respectuos, şi dumneavoastră...» Ăla mai hîtru spunea din cînd în cînd cu **o** voce moale, tărăgănată : «Ei, statul e tătuca noastră, el are bani mulţi, nu strînge el dările de la toată lumea, cotele, impozitele ? Are bani tătuca statul, să ne dea şi nouă, la studenţi, că sîntem băieţi săraci, tovarăşe.» începuse să mă enerveze **toată** povestea şi mai ales cerşeala **asta,** tonul lor **de** milogi şmecheri. Le-am spus şi **eu** cîte ceva **de** studenţia de altădată, le-am vorbit **de modul** de alcătuire şi repartizare **a** bugetului statului, **de** situaţia noastră materială geneală, de posibilităţile societăţii la ora actuală, le-am făcut socoteala cît cheltuie statul pentru învăţămînt, le-am oferit comparaţii, tot ce vrei. Ei o ţineau însă pe-a lor •— liniştiţi, respectuoşi, dar de neclintit. Am stat cu ei aşa **la** taclale vreo trei ceasuri. îmi dădeam **seama că** erau naivi, simpluţi, habar naveau de treburile politice, iar de stat **vorbeau ca despre un**

bătrîn harpagon cu lăzile pline **de aur.** După presupunerile mele, ei chiar îşi închipuiseră **că,** întorcîndu-se de la minister, **o** să **se** ducă la facultate **sau** la

cămin cu ceva în mină, cu un aconto în numerar, şi **o** să-l împartă colegilor promiţîndu-ie apoi marea cu sarea. îmi dădeam seama că erau victimele unor zvonuri. Fuseseră probabil convinşi ca aşa s-a procedat şi în alte ţări şi că era destul să vie şi ei să ceară, şi statul, oricît o fi **de** avar, trebuie să le dea ceva. Pînă la urmă, au lăsat hîrtia şi au plecat, avertizîn- du-mă însă **că,** dacă în cîteva zile **nu** se rezolvă, vin din **nou.** Pe hîrtie erau scrise numele, facultăţile, tot. Erau cu toţii de la Universitate. Am vorbit la rectorat, **am** trimis hîrtia şi i-am rugat să-i cheme şi să discute cu ei pe îndelete, pînă i-or face să înţeleagă cum stau lucrurile. I-am sfătuit să urmărească şi ei zvonurile, să le combată, să se ocupe cum trebuie de studenţi, mai ales de cei naivi, apolitici, cum le zicem noi.“

Făcu o pauză şi, spre mirarea lui Suru, aprinse **o** ţigară. Apoi se adresă soţiei : „Gigi, eşti tu bună să mai aduci o sticlă de vin din ăsta roşu, din cămară ?“ Suru îl întrebă dacă s-a apucat de fumat, dar el dădu din cap. „Nu, Manole, mă prostesc şi eu, nu vezi că nici nu ştiu s-o ţin în mînă ?“ După ce destupă vinul şi turnă în pahare continuă : „Luat de treburi, am uitat de studenţaşii mei. Dealtfel am fost şi plecat cîteva zile pe teren. La întoarcere ce crezi însă că aflu ? că cei trei au fost arestaţi, judecaţi, condamnaţi şi închişi. Atunci m-au trecut sudorile, Manole ! Palmele mi s-au umezit, mi s-a năclăit părul şi pe şira spinării am simţit cum se preling picături. Realizam că, fără să-mi dau seama, trimisesem trei copilandri la puşcărie. Printr-un gest reflex, birocratic. A fost o sudoare, cum să-ţi spun eu... Imaginează-ţi că în clipa mor ţii afli că răul pe care]-ai făcut nu-l mai poţi da în seama nimănui, nu-l mai poţi împărţi cu nimeni, că-ţi rămîne ţie în întregime şi că singur trebuie să pleci cu el, fără putinţa de a-l mai îndrepta, şi fără nădejdea de a te mai putea curăţa de murdăria Iui. De cîte ori îmi vin în minte figurile de copii fără minte ale **celor trei,** uite, ca şi în clipa asta, de fiecare

dată mă trec sudorile. înţelegi, Manole ? Ştii tu ce înseamă o conştiinţă grea ? îţi dai seama cît

de uşor e să faci rău, să nenoroceşti oameni ? Din neatenţie, din inconştienţă, printr-un simplu gest reflex. Tocmai această posibilitate, în sine, mi se pare îngrozitoare. Pentru că acum merg dincolo de cazul meu particular. E aici o anomalie a organizării sociale în general. Pentru mine, ca om, acest pericol, ce mă pîndeşte la tot pasul, mi se pare paralizant. Pot eu să ştiu, pot eu să prevăd ce se naşte din fiecare act al meu ? Pentru că, mai presus de intenţia mea, există un mecanism, mecanismul din care fac şi eu parte, şi actul meu intră în angrenajele sale şi e dus mai departe şi transformat, amplificat sau diminuat, anulat sau hipertrofiat, nu ştiu ! Ştiu numai că nu-mi mai aparţine, că nu-l mai pot controla, nu pot să-i mai prevăd consecinţele. Aflu însă, deodată, că el a căzut ca o ghilotină pe grumazul cuiva, sau cu un trăsnet, făcînd dintr-o viaţă scrum. Dar despre efectele altor acte ale mele nu aflu niciodată nimic. Şi pot să trăiesc senin, cu mîinile murdare, pot să-mi închei zilele mulţumit de mine, respectat de toţi, fără să ştiu că pe conştiinţă am pete de noroi/'

îşi turnă un pahar de vin şi-l bău pe nerăsuflate, fără să-şi dea seama, neatent la ce face, vibrînd în el ca un arc de mult încordat şi care tocmai dăduse drumul săgeţii. Gigi îşi trase scaunul lingă el şi-i puse palma pe braţ. îi străluceau ochii febril, privindu-l cu extazul acela mistic al sectanţilor în faţa predicatorului. Iubea suferinţa lui, chinul lui sufletesc, autoflagelarea sa morală, regăsindu-se în ele, simţind cum îi deschid şi în acelaşi timp îi tămăduiesc propriile răni. Suru ascultase concentrat, ghemuit în el, cîntărind atît ceea ce-i spunea prietenul lui, cit şi starea lui de spirit. Pe el personal il irita această excitaţie sufletească, neputînd s-o pipăie şi neavînd termen de comparaţie cu propriile lui stări. Dar ţinea la Cernea şi îl atingea frămîntarea lui. Totodată vroia să-l ajute să disjungă anumite aspecte ale problemei. îi spuse rar, parcă gîndind cu greutate, manifestînd vădite menajamente. „Eu, Vlade, înţeleg, desigur, ce spui tu. însă, crede-mă, exagerezi. Nu mă refer acum la filosofia socială, ci la întâmplarea ta

concretă. Tu substitui naturii politice natura **umană –** şi **din** această cauză vezi totul printr-o singură prismă, cea sentimentală. **Iţi dai seama unde am ajunge dacă am** privi **întreaga** istorie prin acest ochean ? **Să** luăm războaiele **de apărare, de pildă. Că**peteniile şi-au trimis supuşii **să** lupte cu invadatorii, **de** multe ori într-un raport de forţe total inegal. Evident, **asta** a însemnat **sa**crificii enorme. Cum ţi **se par** ele ţie ? Monstruoase ? Iar cei ce i-au trimis, asasini ’ Atunci ce **mai** rămîne din istorie ? **La fel** despre revoluţie, despre marile descoperiri... Toate au cerut jertfă. **Dar în** perspectiva progresului **uman, aceasta, acum** ştim bine, **a** fost necesară. Cu toţii **aplaudăm progresul. Istoria,** politica, socialul nu **pot** ii tratate, Vlade, sentimental. Decît cu riscul de a intra într-o mlaştină de ezitări şi confuzii **fără** ieşire“ – se aprinse Suru. Simţea că găsise tonul potrivit, convingător. Gigi vru să intervină, alarmată de **această răsturnare a** planurilor, jignită în propriile ei sentimente **de** sentinţele **date de** Suru. Ce făcea el **din** reflecţiile alît **de** sensibile **şi** umane ale soţului ei ? îl ura puţin **pe** Suru pentru **că** îndepărta **discuţia** din zona aceea fierbinte, cu **care** se confunda şi **care-i făcea** atît de bine. Dar Cernea o opri, spunîndu-i că el tocmai **de** aceste contraziceri categorice avea nevoie. „Poate sínt grandilocvente şi tăioase, dar sînt adevărate şi ele.“ **El** ştia **că procesul său de** conştiinţă e justificat, iar concluziile sale **sínt** incontestabile. Dar în acelaşi timp **era** convins **că acestea** sínt numai o **latură** a problemei, iar ce spunea Manole Suru era **alta.** Pentru **a putea** trăi şi munci, el avea nevoie, dacă **era cu** putinţă, tocmai de simbioza celor două laturi. **De** aceea, **Vlad era dispus** şi **la** compromisuri, vroia să fie receptiv şi la argumente contrare, chiar dacă nu **erau** suficient de **convingătoare pentru el,** chiar dacă nu-i rezolvau problema.

Gigi văzu cum cei doi alunecă tot mai mult **pe panta** deschisă **•de** Suru, intrînd **în** zona evenimentelor generale şi **a raportu**rilor sociale determinate de acestea. **Se** scuză

şi îi rugă să-i dea voie să se **ducă la** culcare. Suru îşi privi ceasul şi vru **să** se ocoale să plece, căci dimineaţa **trebuia să se întoarcă la regiune,**
dar Vlad se opuse vehement, amintindu-i că nu se văzuseră demult, că aveau atîtea încă să-şi mai spună. Gigi insistă şi ea, spu- nînd că-i face plăcere, apoi plecă. Se aşezară din nou, desfăcînd încă o sticlă de vin, instalîndu-se şi mai comod în fotoliile mari, încăpătoare. Cernea povesti pe îndelete, potolit, cu un simţ, analitic ascuţit şi rece, despre relaţiile şi atmosfera găsite în minister. Identificase destul de repede stările de lucruri aflate atunci, la numirea sa, de la secretarul Comitetului Central. Exista, într-adevăr, un grup de oameni învechiţi – şi ca stagiu, şi ca mentalitate –, îmbîcsiţi de prejudecăţi politice şi pedagogice de natură să îngheţe orice aspiraţie spre modernizarea învăţămîntului şi, ceea ce era la fel de grav, prizonieri ai unor viziuni false despre modul cum trebuie făcută educaţia tineretului. Noţiunea de patriotism, de pildă, le repugna, echivaiînd-o cu naţionalismul. Înţelegînd mecanic şi simplist conceptul marxist potrivit căruia istoria omenirii este istoria luptei de clasă, puneau o grea ipotecă pe trecutul poporului român, mai ales pe cultura sa, pe galeria personalităţilor sale ilustre. Toate valorile născute în clasa de sus din evul mediu, sau emanate de la burghezie, erau considerate aprioric reacţionare. Pînă şi Eminescu continua încă să stea în ochii lor sub semnul întrebării, atît din punct de vedere al originii de clasă, cit şi al purităţii filosofice. Influenţa lor pustiitoare se mai făcea destul de puternic simţită asupra spiritului învăţămîntului, ca dealtfel în general în viaţa culturală. Desigur, nu ei erau creatorii acestui curent, dar ei îl susţineau dintr-un post cheie. Cernea nu vedea posibilitatea înlăturării grabnice din minister a acestui obstacol – cu rădăcini încă destul de puternice. Acest grup îl primise de la început cu rezervă, dar pe măsură ce trecea timpul rezerva se transforma în ostilitate. „Umbrela sub care se furişează mereu – îi explica el lui Suru – este teoria mutării centrului de greutate al luptei de clasă în sfera

ideologiei. Desigur, acum, cu ultimele evenimente, probabil că vor mai opera unele corecturi în chestiunea centrului de greutate, dar ideologia rămîne pentru ei teritoriul cel mai minat. Ca ideologi ce se res-

pecia, sînt pentru combaterea temeinică a dogmatismului, dar cu cît se pronunţă mai sever împotriva lui, cu atît îl practică mai îndîrjit. Este interesant de observat metamorfoza dogmaticului. S-a repliat pe poziţii defensive. Uite, ăştia ai noştri de la minister : nu se mai bagă în faţă cu ideile lor putrede, nu le mai proclamă zelos, la fiecare ocazie, ca înainte. Acum, dimpotrivă, îi aşteaptă să avanseze idei pe cei cuprinşi de neastîmpărul schimbării. îi ascultă impenetrabil, pînă la capăt, parcă încurajîndu-i chiar cu cuminţenia atenţiei lor. Răsucesc pe toate părţile noţiunea proaspăt lansată şi odată încep s-o ia în suliţi. Dogmaticul, prudent, aparent nu mai susţine nimic. în schimb, pune sub semnul întrebării, şi al dubiului, tot ce se ridică împotriva dogmei. Descurajează – la umbra marilor schelete ideologice. Privesc prin vălul negru al consecinţelor «necunoscute» orice încercare de ieşire din grilajul dogmatismului. «Rescrierca unui manual de istorie naţională ? în ce scop ? Ce capitole, ce momente ? Ca să schimbăm ce ? Care date ? în baza căror documente ? Cu ce garanţie a autenticităţii acestora ? Schimbarea interpretării ? Dar pot fi mai multe interpretări partinice ale unui eveniment ? Cum aţi spus ? – tradiţiile luptei pentru apărarea patriei ? Hm, depinde pentru cine, pentru ce clase ? Şi apoi cine îşi ia răspunderea diminuării spiritului internaţionalist al manualului de istorie naţională ? Cine se poate îndepărta de la acest postulat fundamental al marxism-leninismu- lui, fără a prejudicia întreaga viziune asupra istoriei ? Fără a lovi în educaţia ideologică a studenţilor sau elevilor ?» Iată, aşa se manifestă vechea agresivitate, mascată în defensivă, a dogmaticilor. Din predicatori, s-au transformat acum în cîini de pază, în cerberi ai unui catehism. Pe mine mă consideră, cred, o simplă „experienţă" în minister, ceva pasager. Iar pentru

confirmare, fără îndoială, nu vor sta cu mîinile în sîn. Deocamdată observ că mă suspectează în practica de a primi audienţe. Profesorii nu prea au avut acces pe scările acestui minister al lor. Dealtfel temerile dogmaticilor sînt întemeiate : cei cc-şi iau inima în

dinţi, şi vin, o fac pentru a-şi vărsa năduful, pentru a semnala anomaliile şcolii. Avem dascăli inimoşi, luminaţi, patrioţi. Unii din ei nu s-au resemnat cu amputările făcute în cursuri şi manuale, cu tezele false. Dar este de urnit un bolovan mare. Nu-mi fac iluzii că va fi uşor. Dar nici altfel nu se poate."

Suru ascultă cu interes, dar la un moment dat i se păru că sesizează o anumită unilateralitate în relatările lui Cernea. De aceea îl întrebă, rîzînd însă, pentru a nu da impresia că-i serveşte indirect o replică : „Dar voi, pe-acolo, n-aveţi şi din specia asta mai nouă, **a** liberaliştilor ?" „Oho, ba bine că nu, rîse şi Cernea. Ăştia de care ţi-am vorbit pînă acum sînt resturile unei armate. Mai consecvenţi cu ei înşişi, sau total'inadaptabili. Dar mulţi s-au convertit. Aşa cum se întîmplă de obicei cu renegaţii, au trecut la cealaltă extremă. Şi-au lepădat toate boarfele şi acum ar vrea să umble goi, pentru că nu mai vor nici o constrîngere, de nici un fel. Se pare că aspiraţia celor mai radicali dintre ei ar fi depolitizarea totală a şcolii. E unul care şi-a pus bască, nu ştiu de unde o fi procurat-o, o bască mare de pictor. î$i dă aere de boem, închipuindu-şi că s-a născut prin Montmartre, pe undeva. Asta m-a întrebat într-o zi, chipurile aşa, în principiu : «E oare raţională excluderea religiei din şcoală ? De ce trebuie trecut idealismul la istoria filosofiei, din moment ce el este o realitate actuală a sute de milioane de oameni, şi a celei mai mari părţi a maselor din propria noastră ţară ?» Deocamdată l-am luat în zeflemea, dar mă rezerv pentru o apropiată scuturătură. E altul, Lupescu, unul mic şi îndesat, cu o mutră de inchizitor, pe care se spune că nimeni nu l-a văzut vreodată zîmbind. Cu figura lui **de** sfinx **a** retezat de-a lungul anilor zeci de capete, toate capetele ce gîndeau. Acum, cu aceeaşi mască împietrită, întreabă de ce să le dăm noi studenţilor mură în gură interpretarea lucrurilor. «Ei n-au cap să gindească singuri ?» întreabă, gata parcă să reteze capul interlocutorului mai greu de cap. Avem altul, unul Ţapu, vechi şi ăsta de cînd lumea prin minister, deşi încă tînăr. La început am crezut că are un defect de vorbire, fiindcă de-abia se aude

ce spune. Am aflat însă că pînă nu demult îşi ţinea prin şedinţe tiradele dogmatice cu o voce de stentor. Şi-a schimbat însă felul de-a vorbi pentru a-şi determina ascultătorii să ciulească urechile la ce spune. Pronunţă cuvintele din vîrful buzelor, repede şi egal, fără să ridice sau să lase tonul, şi furnizează numai informaţii de ultimă oră din reviste pedagogice occidentale. Un caraghios. Toţi sînt caraghioşi. Nu-şi dau seama că nu au nici un viitor. Mă întreb care ar fi a treia lor ipostază, dacă ar mai rămîne în minister. Ceea ce este însă interesant e că noua sectă nu intră în conflict cu cea veche decît pe un plan foarte general, nu corp la corp. „Liberaliştii", cum le spui tu, caută exponenţii **ideilor** opuse nu printre dogmaticii inveteraţi, ci printre oamenii de bun-simţ •— principalii lor adversari de azi, ca şi de ieri.

Suru îl puse şi el la curent pe Cernea cu experienţa de la regiune, cu atmosfera, personajele, munca. Se făcuse tîrziu. Discuţia îi încălzise, îi apropiase din nou. Se simţeau **ca** altădată, doi camarazi nu numai din aceeaşi companie, ci şi **din** acelaşi sat. Vinul, ca de obicei, rupsese şi el barierele, învăluin- du-i în lumina aceea ireală ce transfigurează clipa, mărind, micşorînd, sChimbînd proporţiile şi raporturile obişnuite, spul- berînd monotonia, sedimentată, **a** unui mod de existenţă şi de gîndire. Se afundau într-o euforie dulce, păstrîndu-şi luciditatea devenită însă mai blîndă, mai îngăduitoare.

În această atmosferă se trezi Suru deodată spunînd, fără nici o premeditare, şi fără nici o legătură cu cele discutate înainte, intr-un sistem de planuri ale realităţii uşor deplasate, se trezi, deci, spunînd „Ştii ce vis am avut într-o noapte ?" Cernea nu se arătă deosebit de curios şi grăbit să afle – poate dacă ar fi făcut-o, aceasta l-ar fi determinat pe Suru să şovăie. îl privi numai, şi **Suru** continuă „în noaptea în care năştea Peluţa la spital... Măi **Vlade,** e ceva infernal în memoria asta a noastră ascunsă, perfidă. Ca şi în felul cum. se declanşează, parcă cineva ar învîrli un comutator şi ar scoate brusc din întuneric o scenă. **Am** visat-o **pe**

Delia Brudaru. Năştea, scăldată **în sînge,** propriul meu copil. înţelegi ce oroare ? Şi, îţi jur, nu m-am mai gîndit **la ea...** Iar **atunci,** îţi mărturisesc sincer, nenorocirea nu prea m-a afectat. Adică nu ca pe cineva apropiat, vreau să **spun. Tu** ştii, totul se terminase... în fond, aproape că n-a fost nimic. Sau, mă rog... dar de altă natură. Sigur, mi-a părut rău cînd am auzit, la fel ca tuturora dealtfel. Şi acum, deodată... Şi cu **o** precizie îngrozitoare. în aceeaşi noapte, măi Vlade, cînd Peluţa... Şi ce vis 1 în timp ce ea murea, tot ea, alături, zîmbea şi mă trimitea s-o veghez...“ îşi frecă fruntea cu palma, trecîndu-şi-o apoi peste ochi, ca pentru a şterge amintirea imaginii din vis. „îngrozitor... îngrozitor... Şi totul mi-a rămas în minte atît de clar... Şi, **cum să-ţi** spun, au luat locul celorlalte imagini dinainte. Acum numai această ultimă poză îmi apare în cap.” S-a oprit şi a tăcut, mirat el însuşi de ce spusese, **căci** nici nu se mai gîndise de atunci **la** acest vis, în nici un fel. îl purtase în el, e drept, iluminîndu-i-se din cînd în cînd, dar nu derulat ca un film, ci izbucnind scurt, **ca** un flash, concentrînd totul într-o singură imagine, stinsă apoi brusc. Nu se mira însă că vorbise despre lucrul acesta şi nu se simţi stingherit. Nu regretă. Dimpotrivă, parcă **povestind se** descărcase, spărsese tabloul ascuns în dosul frunţii. Acum avea senzaţia că nu va mai fi luat prin surprindere de comutatorul acela, **că** nu **va** mai fi spectatorul involuntar al scenei. Fusese o pînză cu fantome şi scoţînd-o Ia suprafaţă, la lumina realităţii, se destrămase, pierise. **în** plus, îşi admira curajul de **a** dezvălui, atît **de** firesc, ungherul acela obscur – un corp **străin în viaţa sa** psihică. Se regăsea din nou puternic şi **liber,** ca şi atunci cînd ucisese pentru prima oară în el impulsul demonic gata-gata sa-i schimbe ordinea existenţei, **să-l facă** să-şi calce datoria **morală.** Ucisese iarăşi prezenţa străină strecurată în fiinţa lui pe calea, cu neputinţă de controlat, a visului. Şi nici acum nu se simţea vinovat. Dimpotrivă, dacă ar fi fost singur, şi-ar fi frecat mîinile **ca** după o treabă încununată **de** succes. Scăpase din **nou de** chipul blînd, iubitox- şi îndurerat, dojenitor, şi mai ales **de** imaginea trupului torturat, masacrat. Nu numai **că nu va mai**

acţiona asupra sa ca un inexorabil mecanism străin, dar va putea să se gîndească la scenele acelea fără să mai tresară, indiferent, imun.

La început, Cernea ascultase uimit confesiunea cu totul neaşteptată a lui Manóle, neînţelegînd ce-l putuse determina să o facă atît de deschis, contrar decenţei sale excesive, aproape puritane, în chestiuni privind viaţa sufletească. îi făcu însă plăcere această dovadă de prietenie. În visul lui Suru vedea un substrat erotic şi nu se putu abţine să nu i-o spună acestuia. ,.Sînt porniri omeneşti irepresibile, Manóle. Trebuie să accepţi şi tu o dată acest lucru. în tine s-au refulat dorinţe nesatisfăcute – aşa cum se întîmplă cu fiecare om. Doar tu nu eşti de fier, eşti făcut din aceeaşi materie, slabă şi păcătoasă, ca noi toţi. Tu ai dorit-o pe Delia. Ai respins-o şi ai alungat-o nu pentru că n-o doreai, ci tocmai dimpotrivă. îmi amintesc cum ţi-ai sărbătorit tu atunci victoria asupra ispitei. Dar a fost o victorie â Ia Pirus, dragul meu Manóle. Eu ştiu că tu eşti prea orgolios s-o recunoşti. Te crezi foarte puternic, şi desigur eşti. Dar nu rămîi decît un om. Ceea ce este slab şi vulnerabil la întreaga speţă se află şi în tine. La acest punct se opreşte voinţa ta. îţi faci degeaba procese, degeaba te învinuieşti. După părerea mea, tu eşti sufleteşte cast. Ţi-ai salvat pînă acum curăţenia sentimentului, chiar şi a gîndului. Deci, ţi-ai făcut datoria pînă la limitele maxime. Dar mai e o coardă... Şi aia vibrează singură, fără voia ta. E coarda biologică, anatomică. Am o carte a lui Freud în franceză, nu mai ştiu pe unde e, că ţi-aş citi cîteva pasaje edificatoare. Nu ţi se pare semnificativ că în vis Delia apărea ca mama copilului tău ? Deci, ea fusese a ta şi-ţi dăruise rodul iubirii. Desigur, scăldat în sînge, pentru că şi dorinţa ta a fost înjunghiată. Nu te uita aşa sarcastic la mine. N-am nici o intenţie să fac pe tălmăcitorul de vise. Cunosc însă unele din antecedente, şi în lumina lor visul tău se descifrează de la sine. Tot ce-ţi pot spune e să nu-ţi faci probleme inutil. Dealtfel, după cît te ştiu, şi după aeru] tău de acum, cred că nici nu-ti faci. Nu eşti tu omul care să se

lase obsedat, sau măcar răs-

colit prea mult, de un vis, oricît ar fi el de perfid şi macabru Dar ce pot să-ţi spun, fără să fac pe profetul, ci doar aşa, din instinct, dintr-o inspiraţie momentană, generată de clipa aceasta de deschidere sufletească ce nu ştiu dacă se va mai repeta vreodată, e că episodul acela din viaţa ta, după mine de o mare frumuseţe dramatică, atît de romantic incit ar putea părea livresc, literar, acel episod nu e un capitol închis. Pe undeva, prin fiinţa ta, prin subconştientul tău, sînt împrăştiate tot felul de resturi ale acestui trecut. Un copac sfărîmat în bucăţi dispare, desigur, dar crengile verzi căzute prin iarbă, acoperite de pă- mint, dau lăstar. Crede-mă, Manole, cea mai teribilă răzbunai e e cea a morţilor. Dar hai să lăsăm profetizările. Nici eu nu ştiu ce m-a apucat. Sînt astăzi încîinat spre morbid, văd totul în negru. Mai bine mai bem un pahar de vin“ – şi îi turnă lui Suru, strîngîndu-l apoi de braţ cu o afecţiune profundă purtînd rădăcini adinei şi puternice, imposibil de smuls.

Manole Suru fusese la un moment dat tentat să-şi ia prie- tenul peste picior, dar acesta, ghicindu-i gîndul, îl dezarmase pentru moment. Mai apoi, cuvintele lui Cernea i se păruseră atit de sincere şi grave ineît nu mai îndrăznise, şi nici chef nu mai avusese, să le persifleze. „E, aşa e, spuse el în glumă, dar fără nici o ironie sau urmă de agresivitate, aşa e cînd intri în cîrd cu un intelectual burghez ca tine. Voi, toţi filosofii ăştia, brevetaţi sau nu, sînteţi, în fond nişte decadenţi cinici, şi toţi vă trageţi stirpea de la Apocalips.“ Bău împreună cu Cernea vinul roşu, cam aspru, simţind că de la acest punct orice pahar în plus nu făcea decît să-i sporească luciditatea ireală, lumina aceea lividă, de tub de neon, ce scălda totul în el. Se hotărî să plece. Se despărţiră, propunîndu-şi să se reîntîlnească data viitoare împreună cu familiile – unul propuse chiar de Anul nou, de Revelion. Cernea îşi exprimă nerăbdarea să-i cunoască prietenului său noua odraslă, şi se înţeleseră să se caute reciproc, la telefon, pentru a realiza

neapărat acest proiect.

întors la regiune, Manole Suru intră într-o avalanşă neîntreruptă de acţiuni politice. în fabrici, în sate, în instituţii, oamenii îşi exprimau, în adunări şi mitinguri, satisfacţia faţă de recenta majorare a salariilor, condamnind, totodată, reacţiunea din Ungaria. Deşi ziarele scriau în fiecare zi despre normalizarea situaţiei, acolo continuau demonstraţiile, grevele, inclusiv acţiunile armate. în mitinguri, vorbitorii aprobau ajutorul material acordat de România poporului vecin şi protestau împotriva intervenţiei Adunării Generale a O.N.U. în problema ungară. într-o zi, Suru primi sarcina să participe la mitingul de la „Metalurgica" – cea mai importantă unitate economică din regiune. El mai fusese la uzină, dar în grabă, oprindu-se de fiecare dată la sediul comitetului de partid sau Ia direcţie. în ziua mitingului Suru se duse de dimineaţă direct în hale. Nimeri în pauză. O linişte nefirească domnea în ateliere şi hale. Muncitorii, retraşi după bancuri, în dosul strungurilor şi frezelor, îşi luau gustarea. Trecu printre ei, împreună cu secretarul de partid, prefăcîndu-se că examinează agregatele noi. Unii, văzîndu-i, îşi strîngeau grăbiţi restul de mîncare, împachetîndu-I sau îndesîndu-l în genţile jerpelite, de muşama. Alţii îşi vedeau de treabă, dar mestecau puţin ruşinaţi ceea ce le puseseră dimineaţa mamele sau nevestele lor în pachet. Suru văzu şi aici, ca de atîtea ori prin fabrici, cît de modestă, chiar sărăcăcioasă, era hrana muncitorilor; într-un loc un codru de pîine, o bucăţică de slănină şi o ceapă, în altul două-trei felii groase, unse cu marmeladă, pe o hîrtie cîteva bucăţi de salam ieftin, în faţa altora cutii de conserve. Ici, colo, unii scoteau cu lingura din borcane şi înghiţeau ce mai rămăsese de Ia cină. Suru privea întotdeauna cu strîngere de inimă această privelişte, atît de grăitoare, a condiţiei materiale precare a muncitorilor. Pauza se terminase. Liniştea ei pusese pentru o clipă în centrul atenţiei fiinţa individuală, într-o anumită goliciune jenantă. Acum panorama se schimba. Aceiaşi oameni, scuturînd de pe halate şi salopete firimiturile, şi trecînd lîngă maşini liniştiţi, atenţi şi abili, nu mai provocau nici un fel de compasiune. Dimpotrivă. Suru urmărea cum făceau ei să zboare prin aer şerpi lungi de fier roşu, ca nişte cobre turbate, cum modelau ca pe o cocă, la

forje, bulgări de metal aprins, învăluindu-se fără să le pese în viforul scînteilor. Nu mai vedea în muncitor un simplu mînuitor de manete şi roţi, anexa maşinii – cum se spunea la cursurile de economie capitalistă –, ci personajul cel mai reprezentativ al epocii tehnicii moderne. Ieşi în curtea uzinei, în decorul obişnuit, şi, pe măsură ce se depărta, spectacolul de atîtea ori văzut şi mereu inedit al halelor, i se distila în minte ca amintirea unui poem. Mai tîrziu nu mai putu să reproducă această impresie, decît palid şi schematic, dar în momentele acelea avusese revelaţia poeziei.

Mitingul se ţinu în hala nouă, neutilată, mirosind încă a ciment şi a sudură. Muncitorii stăteau în picioare în grupuri compacte. Suru putu contempla cîteva clipe, înainte de începerea mitingului, oamenii de la maşini aflaţi acum în altă ipostază. Se dezbrăcaseră de halatele şi salopetele pătate de ulei, fum şi zgură în care făcuseră uluitoarea lor demonstraţie de magicieni, în flanele, în haine modeste, uzate, alţii în scurte de postav sau pufoaice, gata şă iasă în zloata de afară, aveau o înfăţişare civilă, pestriţă, fără nimic deosebit. Alcătuiau însă, evident, o categorie socială omogenă, expresia clasei, clasa însăşi. în hala imensă plutea o rumoare potolită. Deşi mobilul mitingului avea în sine destulă gravitate politică, cei prezenţi nu păreau îngînduraţi, crispaţi, ci, dimpotrivă, destinşi, seninî. Se vedeau multe feţe zîmbitoare, se auzeau rîsete potolite. Probabil că se spuneau glume, cum se întîmplă de obicei cind muncitorii se întîlnesc după terminarea lucrului, bucuroşi că au încheiat ziua, că pot să se întoarcă la casele lor, în mijlocul familiilor, că-şi pot petrece timpul liber cum vor. „în pofida aparenţelor, aici este o teribilă forţă latentă, neobservabilă doar pentru că este în repaus – îşi zicea el. Adunaţi aşa, unii lingă alţii (în hală erau vreo trei mii de inşi), oamenii aceştia nu pot fi înspăimintaţi de nimic. Au conştiinţa, chiar dacă nu **neapărat definită conceptual, a numărului, a tăriei şi unităţii lor. Este cu adevărat aceasta clasa cea mai liberă în gîndire, în voinţă şi acţiune. Nimic nu poate rezista acestei energii odată puse în mişcare. Fără îndoială, lucrul acesta l-a intuit Marx, dincolo de logica derivată din analiza legilor obiective. Această clasă conţine, ca temelia unui munte,**

zăcămîntul radioactiv al revoluţiei.“

în timp ce veneau la microfon şi vorbeau, Suru reflecta, puţin impresionat de gîndul său, la cinstea politică a acestor oameni. „Oricît de rău intenţionat ai fi, e imposibil să-i poţi acuza de oportunism politic.“ De multe ori, cînd auzea pe cineva luînd cuvîntul la o şedinţă, Suru se întreba, involuntar : „Omul acesta e cu adevărat convins de ce spune, sau e mînat de de vreun interes personal ? Mobilul vorbelor lui n-o fi dorinţa de a se afirma, de a mai urca o treaptă ?“ încerca să depisteze demagogul, carieristul, licheaua. îşi dădea seama că aici, printre muncitori, nu putea suspecta pe nimeni, şi lucrul acesta îi făcea o enormă plăcere. „Deci există o suprafaţă întinsă a societăţii, chiar în centrul ei, nepoluată sub nici o formă din punct de vedere politic. Ceea ce numim clasa de bază e această inimă necoruptă a poporului. Iată un aspect de care ar trebui să ţinem mult mai mult seama în practica vieţii noastre politice – îşi zicea el, parcă atunci descoperind această realitate. Cu aceşti oameni trebuie să ne consultăm în toate problemele, chiar delicate. Şi aceasta nu doar pentru a respecta un principiu, ci pentru că în ei găsim materialul uman cel mai dezinteresat. Ce-ar avea de cîştigat, ce ar putea «ciupi», cum se spune, acest strungar aflat acum în faţa microfonului din faptul că a luat astăzi cuvîntul la miting ? Ei tot aceeaşi clasă de salarizare va avea şi mîine şi luna viitoare, iar primă va încasa doar dacă depăşeşte planul. Deci soarta lui e în mîinile lui, în munca lui, nu depinde în nici un fel de ce spune în această clipă. Cu toate acestea, el găseşte de cuviinţă să spună cuvinte de laudă despre majorarea salariilor, deşi creşterea ce-i revine lui e destul de neînsemnată.“ Sporurile erau mici şi cu toate

acestea Suru vedea că muncitorii le luau în consideraţie şi le dădeau şi o semnificaţie politică. „Ei sînt în stare să se mulţumească, iată, cu foarte puţin – gîndea Suru –, de aceea merită să le dăm mult.“ Din cind în cînd descifra în vocea vor-

bitorilor' o anumită îndîrjire, o notă aspră – cînd se refereau la reacţiunea scelerată din Ungaria. „Desigur, nota aceasta le-a rămas în coardele vocale din anii deceniului trecut, din înfruntările de clasă şi demonstraţiile lor de stradă." tl miră intuiţia acută a unor vorbitori care scoteau la iveală, din noianul de sloganuri ale fasciştilor din Ungaria, revendicările revanşarde, lozinca desprinderii Ardealului de România. ..Domnii grofi cînd jelesc Ardealul îşi jelesc moşiile, li doare în cot ai cui strămoşi au fost aici şi al cui e el de drept – spunea un muncilor mai în vîrstă cu o figură inteligentă şi o vorbire frumoasă, curgătoare. Dar să-şi pună pofta în cui. O să-l mai vadă cînd şi-or vedea ceafa fără oglindă. Gata cu Ardealul ! S-a terminat cu na-ţi-o ţie, dă-mi-o mie. Ce, ţara e muiere, s-o iei şi să fugi cu ea ? Ei nu-şi dau seama că aici e poporul român ? Pot ei să-l ia şi să-l ducă în spate ? Ei drăcia dracului !" Omul, st vedea, îşi cam ieşise din pepeni, se aprinsese, ceea ce observă singur şi se potoli dintr-o dată. „Nu te supăra, măi lanoş, că doar tu nu eşti grof", se adresă el rîzind unui bărbat mustăcios aflat printre cei de faţă. „De ce să mă supăr, Tcadere ? replică acesta volubil. Nu m-am supărat eu în '40 cînd mă înjurai pe mine pentru nenorociţi! ăia de hortişti..." Muncitorii se exprimau simplu, vehiculau aceleaşi idei, şi în formule cam stereo- tipe. Dar tocmai aceasta îl impresiona pe Suru. Căci esenţialul era repetat ca ecoul, multiplicat ta infinit, ai unei singure voci. Acest miting îi dăduse senzaţia că în mijlocul muncitorilor cele mai încîlcite treburi politice apar foarte simple. „Dacă e adevărat că fasciştii au fost acolo aşa de mulţi şi au turbat, punînd mîna pe arme, iar muncitorii s-au dovedit şovăitori, sau chiar s-au lăsat duşi în eroare – ceea ce ne miră – spuneau ei în esenţă, atunci datoria noastră este să-i sprijinim pe fraţii naş«

tri. Sîntem cu socialiştii, asta să fie clar pentru toată lumea, n-o să fim alături de fasciști. Dar aici, la noi în ţară, nu vedem cine ar fi în stare să ne clintească."

La terminarea mitingului, Suru se amestecă printre ei, în curtea uzinei, pe stradă. îşi ridicau gulerele scurtelor şi chiuiau tinereşte, înveseliţi, plini de viaţă, în timp ce şfichiul zăpezii amestecate cu ploaie şi măzăriche îi plesnea peste obraz, în ritmul rafalelor vîntului. Respirau putere bărbătească şi calm, siguranţă de sine, ceva liniştitor, tonifiant, şi Suru le fu recunoscător. „Tot la ei apelăm cînd...", şi se înşurubă şi el în vifor, fără să-şi termine gîndul.

Spre sfîrşitul lui decembrie, aflat într-unul din raioanele mai îndepărtate ale regiunii, Suru fu chemat de urgenţă la o şedinţă de birou. Telefonul sunase la comitetul raional, pe la prînz, dar el fusese găsit abia după-amiază. Şedinţa era programată a doua zi dimineaţa la ora şapte, iar de cîteva ore începuse să ningă şi să sufle vîntul, aşa că plecă imediat, luîn- du-l cu el şi pe instructorul raional care nu mai fusese acasă de vreo trei săptămîni. „Dă-i bice, îi spuse el şoferului, urcind în gaz, şi dacă eşti băiat deştept în trei ore sîntem acasă." Deşi niciodată nu-şi făcuse atîţia nervi şi nu înjurase aşa des şi cu mai multă obidă, de călătoria aceasta avea să rîdă întotdeauna Suru, cu poftă. Merseseră întins o bucată de drum, deşi cu grijă, pentru că şoseaua făcea tot felul de meandre printre coline, zăpada veche se întărise şi aluneca, iar ninsoarea cădea ca un potop alb şi opac. La un moment dat însă, ştergătoarele se opriră din ţopăitul lor agitat şi, în cîteva clipe, parbrizul se acoperi cu un strat gros de fulgi mari şi lipicioşi. Şoferul – un bărbat de vreo treizeci de ani, cu aspect de ţigan, dar destul de cizelat şi sprinten la minte – opri motorul şi se dete jos. Cotrobăi pe sub capotă, se mai întoarse, se suci, apoi

veni şi declară cu o voce albă că ştergătoarele nu mai funcţionează. „Dar cum mama dracu o să mergem pe prăpădul ăsta fără
ştergătoare, Stuparule ? se enervă **Suru. Tu nu vezi ce e afară ?“** Ţipă la şofer, ca şi cînd acesta se zăpăcise la **cap şi** în Ioc să-şi vadă de treabă bate cîmpii. Stuparu avea nişte ochi **grei, negri** şi bulbucaţi, de cîine întăritat, care nu îndrăzneşte **însă să** latre la bîta ridicată asupră-i. Arunca spre Suru numai **jumă**tate din priviri, cealaltă cădea undeva, în lături, în **gol, sau** poate spre o primejdie şi mai mare. **„O să** şterg **cu** mîna“, mirii ei, şi se aşează din nou la volan. Porni motorul, deschise **uşa** şi, cu un picior pe scara maşinii, şterse într-adevăr cu **o cîrpă, cu** mîna stîngă, zăpada depusă pe bucata **de** parbriz din dreptul lui. Dar nu merse nici cincizeci de metri şi geamul se acoperi la loc, izolîndu-i total de lumea înconjurătoare. Stuparu se ridică şi şterse din nou cu braţul întins prin deschizătura uşii, ţinută acum mereu întredeschisă, şi **mai** merse **cîteva** zeci de metri şi iar şterse, şi iar merse şi iar şterse, pînă cînd Suru, simţind că începe să **vadă** roşu, **ţipă** la el : **„Mă Stupa-** rule, tu eşti nebun de balamuc. Păi în cîte săptămâni crezi tu **că** o **să** ajungem cu metoda **asta idioată a ta ?** Tu crezi **că** mie-mi arde de glume proaste ?“ Ce fel de glumă proastă vrea să spună că face Stuparu, lac de sudoare şi **congestionat la** faţă ca într-o zi de caniculă, nu şi-ar fi putut explica nici el singur dacă **ar** fi stat să se gîndească. Dar Suru nu mai gîndea **în** clipa aceea, era pur şi simplu un pachet de nervi. Bietul şofer **se** întoarse cu ochii lucioşi, cu buzele tremurînde şi, parcă **fără glas,** cu toate că se vedea că **ar** fi vrut să vorbească mieros, îi **spuse** lui Suru în şoaptă că există o singură soluţie. „Care, mă ?“ **„Lăsarea** parbrizului.“ „Cum lăsarea parbrizului ? îl fulgeră Suru din ochi. Ce tîmpenie îţi mai trece prin cap ?“ Stuparu înţelese instinctiv că explicarea tehnicii lăsării parbrizului nu numai că nu l-ar fi avantajat deloc, dar ar fi abătut asupra lui un val de furie **şi** de invective şi mai teribile. Ce să-i spună el şefului... Nu, nu îndrăznea şi nici nu era în stare să dea explicaţiile cuvenite. **De** aceea, răspunse laconic : „Păi, ca să

vedem 1“ **„A !“ exclamă** involuntar Suru, dar **aceasta** nu însemna nici **aprobare,** nici **înţelegere,** ci mai mult **o** luare de cunoştinţă, rezervată, **a**
singurului cuvînt clar, cu aparenţă **de** logică, auzit în sfîrşit din gura acestui individ cu o comportare „aberantă“. încurajat lotuşi de mormăitul şefului, şi înainte ca Suru să se poată răzgîndi, şoferul sări din maşină, făcîndu-i semn instructorului să-l urmeze, şi se apucă de treabă grăbit. Suru se uită Ia ceas şi, calculînd că făcuseră **aproape** o oră **pe** mai puţin **de un** kilometru, înjura de mama focului. Instructorul veni să-l con**vingă** să se mute pe bancheta din spate a maşinii. Pînă **se** instală el acolo, se trezi că maşina a pornit la drum. „În sfîrşit“ – îşi zise încă supărat, dar cu un oftat **de** uşurare. în clipa aceea, o pleasna de vînt ud, vîscos îl izbi peste obraz, orbindu-I. Se simţi biciuit **de** ninsoare, în plin aer, şi atunci înţelese **gro**zăvia : geamul din faţă nu mai era, zăpada intra în maşină în voie, slobodă şi furioasă. „Stuparule, ce mi-ai făcut ? – răcni el. Ai făcut din maşina asta o căruţă, nenorocitule !“ Dar Stu- paru tăcea apăsînd pe accelerator, lăsînd **impresia că e** atît **de** concentrat încît nu mai aude nimic. Puhoiul **de fulgi** intra pieziş în **maşină –** parcă erau roiuri **de** bolizi mici, uzi şi lipi- cioşi – plesnindu-i fără milă **şi** intrîndu-le în ochi, **acoperin-** du-le umerii, pieptul, căciulile şi albindu-le sprîncenele **ca** la oamenii de zăpadă. Suru nu prevăzuse această catastrofă, nu se aşteptase ca „lăsarea parbrizului“ să-i expună în asemenea hal **urgiei** ninsorii şi vîntului. Considera **asta** tot o „nebunie“ de-a lui Stuparu, catalogîndu-l pe acesta ca iresponsabil, dar nu mai zise nimic. înţelegea **că** orice cuvînt era inutil şi căuta **să** se acopere cît mai bine pe picioare cu ce era prin fundul **ma**şinii. **Biciuit de zăpadă** şi dus de vîrtejul **acela** fantastic, Suru începu încet, încet, să se calmeze, ba, **după** un timp, chiar **să** guste originalitatea momentului, condiţia lui de zburător prin văzduhul cu coamele şi cozile despletite pe pămînt. Din cînd în cînd **trecea pe lîngă ei, pe şosea,** venind din sens invers, cîte un camion, cîte **o** căruţă, cîte un gaz şi, surprinzînd privirile mirate şi zîmbetele amuzate ale oamenilor, lui Suru însuşi

îi venea **să rîdă. Dar această** ameliorare **a stării** sale **nervoase jse** dovedi efemeră. Trebuind să depăşească la un moment

dat o sanie ce se tîra alene, în legănatul impasibil al boilor, Suru rămase stupefiat auzindu-l pe şofer chiuind cit îl ţineau bojocii şi strigînd de departe către ţărani : „Heeii, lh o parte, alo, hei la o parte... 1“ „Băi Stuparule, ţi-ai pierdut minţile ? Iar începi cu tîmpeniile tale ?“ zgîlţîi el umărul arătării aceleia diforme şi albe, sub care ştia că se ascundea, pînă nu de mult, seriosul, amabilul, chiar şlefuitul lui şofer Vintilă Stuparu. Dar arătarea nu mai avea chef, sau nu mai avea putinţa să se întoarcă spre superiorul atît de agasant şi de violent acum, şi atît de calm şi binevoitor de obicei. Nu catadicsi decît să-i arunce peste umăr, cu o voce spartă, fără nici o urmă de timiditate : „s-a defectat clacsonul, tovarăşe secretar. Doar nu vreţi să dăm peste căruţe.“ Se liniştise, îşi luase hamul şi praştia cum se spune, ştia acum ce are de făcut şi începeau să-l lase rece înjurăturile şi ţipetele lui Suru. „Nu vezi că asta e situaţia ? – părea să spună gestul cu care strîngea în mîini volanul, aplecîndu-se în faţă cu capul, pentru a se feri de fulgi. Ei drăcia dracului.“ După ce amuţi un timp rămînînd cu gura căscată, privind fix spinarea adusă a lui Stuparu şi căciula lui cu vîrful de zăpadă crescut parcă pînă la cer, Suru mai întrebă doar atît : „Şi aşa o să urli pe şosea tot drumul, pînă acasă ?“ „O să mai fac cu schimbu cu tovarăşul Stăniloaia – răspunse Stuparu repede, informativ, cu ton liniştitor. Apoi bătrîneşte, îngîndurat : mai al dracu o să fie cînd nu s-o mai vedea, că a început să se înnopteze.“ într-adevăr, noaptea căzu repede şi atunci fu realmente „cel mai al dracului“. Cei doi din faţă, Stuparu şi cu Stăniloaia, acoperiţi cu totul de zăpadă, ţipau cu vocile tot mai răguşite, ca nişte surugii beţi, ori de cîte ori în faţă apăreau, în lumina farurilor, o căruţă, o tîrlie, o bicicletă sau un drumeţ, speriind oamenii, făcîndu-i să întoarcă zăpăciţi capul şi să se închine, ca în faţa unei arătări din apocalipsă. Dinţii birjarilor improvizaţi se loveau cu un sunet sec de pietricele îngheţate, în timp ce obrajii li se înroşiseră ca sîngele, şiroind ca de un plîns amarnic, fără ®prire şi fără leac.

L-au scos pe Suru, la miezul nopţii, cînd au ajuns în oraş, în faţa blocului unde îşi avea locuinţa, ca pe o stană de piatră,

din fundul maşinii, din mormîntul acela de zăpadă şi din maldărul de cîrpe cu care voise să se apere de urgia nopţii de pomină.

în şedinţa de a doua zi Eftimie David intră – după ce se convinse că s-au adunat toţi membrii biroului, veniţi ca şi Suru, ca vai de lume, de pe toate coclaurile regiunii – însoţit de două persoane necunoscute. Luă loc în capul mesei, încadrat de o parte şi de alta de cei doi, îşi scoase ochelarii şi îşi frecă îndelung faţa cu amîndouă mîinile, parcă s-ar fi şters cu un prosop. Stătu aşa aproape un minut, fără să scoată un cuvînt, lăsîndu-i pe toţi să-l privească în voie şi să observe că nu vine de acasă, din pat, ci de la altă masă de şedinţe unde stătuse toată noaptea. „Avem de discutat – pronunţă el în sfîrşit răspicat, cu o voce mai degrabă înaltă decît apăsată –, avem de discutat o singură problemă.“ Şi apoi adăugă, articulînd rar şi strident fiecare cuvînt: „Excluderea din partid a lui Septimiu-Sever Axinte, fost secretar al comitetului regional.“ Abia atunci constată Suru că Axinte nu e printre ei şi se miră necăjit că nu-i observase absenţa. Citea pe feţele celor-lalţi surprindere, spaimă, emoţie. La început, îşi aţintiră toţi privirile asupra primului secretar, aşteptînd încordaţi ca buzele acestuia să se deschidă din nou şi să emită alte cuvinte. Dar pe măsură ce Eftimie David prelungea tăcerea, pentru a savura pe îndelete efectele spuselor lui, îndreptîndu-şi privirile cercetătoare şi reci, mai reci ca oricînd, spre chipurile lor, examinîndu-l pe fiecare în parte, toţi îşi plecară capetele, prefăcîndu-se că-şi deschid şi-şi pregătesc carnetele de notiţe, instrumente de lucru nelipsite din mîna activistului în astfel de împrejurări. Cele două-trei femei, prezente acolo, se făceau că-şi caută ceva prin poşete şi nu reuşesc să găsească. Toate privirile fugeau de ochii lui Eftimie David, ca vietăţile surprinse în culcuşuri de un far puternic ce Ie expune deodată pericolului. „Oare le *e* frică, de se feresc aşa ? – se întreba Suru nedumerit şi mîhnit. Nu, mai degrabă stau cu garda închisă, din spirit de prevedere, pînă văd şi ei despre ce e vorba.“ Suru intuia exact. Cam aşa îşi făcea socoteala fiecare : „Zi odată, ce tot stai, de ce să mă uit la tine

pînă nu spui ?*' în sfîrşit, urne- zindu-şi cu limba buzele mereu uscate de prea mult fumat, Eftimie David continuă : „Organele noastre de stat – şi se uită semnificativ la cei doi de lingă el, încruntaţi, cu feţele împietrite aplecate peste dosare – au descoperit că acest individ este un legionar mîrşav strecurat în rîndurile partidului pentru a-şi camufla trecutul şi pentru a lovi în politica noastră de construcţie socialistă. Pentru a lovi în cadrele noastre, în legătura partidului nostru cu masele. Despre apartenenţa sa la mişcarea legionară, organele de stat au făcut proba cu documente incontestabile. Pe această bază, Septimiu-Sever Axinte a fost arestat şi înaintat instanţelor competente. Totodată s-a constatat că acest individ era un tovarăş... – la rostirea acestui cuvînt cei doi tresăriră şi îl săgetară din ambele părţi cu priviri ucigaşe, iar vorbitorul se scuză, zîmbind calm : mă iertaţi... oboseala... – s-a constatat că acest individ era un om total descompus politic şi moral. Se înhăitase cu alte elemente înapoiate, intelectuali de origine burgheză, femei decăzute, petrecîndu-şi nopţile în adevărate orgii, compromiţînd grav prestigiul partidului în rîndul cetăţenilor. Aşa cum s-a dovedit în timpul anchetei, Septimiu-Sever Axinte era un om cu două feţe —■ în muncă, în funcţie, făcea pe comunistul înfocat, iar în afară, în cercurile lui dubioase, batjocorea partidul fără ruşine. Acesta este, în cîteva cuvinte, profilul nemernicului strecurat printre noi şi care, datorită vigilenţei organelor noastre, a fost demascat. Eftimie David vorbea greu, îşi găsea anevoie cuvintele, nu se prea putea concentra, făcea pauze lungi ca şi cînd ar fj pierdut şirul ideilor şi nu şi-ar mai fi amintit ce avea de spus. Vocea îi răsuna însă ţipător, ceea ce arăta că nu se simţea deloc intimidat de această dificultate şi că modul de exprimare conta prea puţin pentru el în acel moment. „Acum – încheie el – am să dau cuvîntul tovarăşilor noştri de la organele de stat care vă vor prezenta detaliat faptele şi concluziile anchetei. începeţi dumneavoastră, tovarăşe Săftica, da ?**

Cel numit astfel dădu scurt din cap, abia perceptibil, şi, citind din dosarul aflat în faţa lui, prezentă biografia amănunţită a lui Septimiu-Sever Axinte. Reieşea că se născuse

î.ntr~un judeţ din nordul ţării, că era fiu de chiabur, că taică-său făcuse politică ţărănistă, iar el devenise legionar şi îndeplinise în această calitate însărcinări de răspundere. După 23 August intrase într-o uzină, se calificase muncitor şi se înscrisese în partidul comunist, apoi, tăinuindu-şi trecutul şi făcînd totul pentru a se evidenţia, urcase pas cu pas, pînă în funcţia de secretar regional. Tovarăşul Săftica prezentă apoi pe larg date privitoare la viaţa personală a lui Septimiu-Sever Axinte, caracterizînd-o ca destrăbălată din punct de vedere moral şi reacţionară din punct de vedere politic. Se relevă atracţia sa deosebită pentru mediile burgheze. Celălalt tovarăş „din partea organelor noastre“, cum spunea Eftimie David, pe nume Ostreaţă, aduse la cunoştinţă o serie de concluzii politice mai generale, consemnate în raportul de anchetă. El atrase atenţia asupra faptului că membrii biroului regional, în cadrul căruia Septimiu-Sever Axinte lucrase doi ani şi jumătate, nu sesizaseră nimic în legătură cu comportamentul acestuia, cu concepţiile lui ideologice periculoase şi cu viaţa lui personală dezorganizată – devenită aproape notorie în oraş –, dovedind miopie şi lipsă de vigilenţă ¡politică. Singurul care remarcase o parte din aceste aspecte, discutîndu-le cu împricinatul şi informînd forurile în drept, fusese tovarăşul Eftimie David, primul secretar al regiunii. Tovarăşul Ostreaţă atrăgea atenţia că această situaţie trebuie să dea de gîndit membrilor biroului. Ei nu trebuie să uite că au obligaţia de a veghea Ia puritatea rîndurilor parii-

dului. În legătură cu aceasta, cită o serie de paragrafe din expunerea făcută recent la conferinţa de partid a Regiunii Autonome Maghiare de persoana cu funcţia cea mai înaltă în partid – şi anume că elementele duşmănoase folosesc orice prilej favorabil pentru a pătrunde în partid în scopul de a-l slăbi şi că este necesară o vigilenţă neobosită pentru a apăra puritatea rîndurilor partidului. întărirea unităţii şi disciplinei de partid – reda el din expunere – e principalul învăţământ ce se desprinde din recentele evenimente, iar cel ce trădează din slăbiciune şi cel ce trădează premeditat sînt în fond, din punct de vedere politic, una şi aceeaşi. La aceste ultime cuvinte, în încăpere se făcu simţită o mişcare surdă, toate capetele întorcîndu-se automat spre vorbitor, asaltîndu-l cu priviri întrebătoare, nedumerite, alarmate. „Nu e nici o deosebire ? – întrebau ochii tuturor. Ce vrei dumneata să spui, că Axinte a trădat premeditat, iar noi, membrii biroului regional, am trădat din slăbiciune ? Pe dumneata te-a împuternicit cineva să spui vorbele astea, sau le scoţi aşa din capul tău, fără să ştii ce vorbeşti, ca un iresponsabil ?“ Tovarăşul Ostreaţă simţi că făcuse o gafă, că sărise peste cal, şi uitîndu-se mai bine în hîrtiile lui descoperi că acest ultim citat se strecurase din greşeală acolo, fiind pregătit pentru altă ocazie, pentru alt loc, pentru un caz de altă natură, iar el îl adăugase automat. De aceea, se grăbi să explice, încurcat, că „desigur, aceste citate se referă la situaţii diferite, eu vi le-am prezentat pe toate pentru a înţelege mai bine întregul context al vieţii noastre politice, sarcinile generale ce revin membrilor de partid. Desigur, într-un loc e într-un fel, în altul altfel, însă noi trebuie să alegem ceea ce corespunde pentru fiecare caz în parte.“ „Păi atunci de ce nu alegi cu grijă, de ce nu faci tu însuţi ceea ce spui“ – îl •dojeneau ochii încă dilataţi de uimire şi îngrijorare ai asistenţei.

în această atmosferă cam improprie, Eftimie David deschise discuţiile, invitîndu-şi tovarăşii să ia cuvîntul şi să-şi definească **poziţiile. Suru ceru voie să pună o întrebare şi**

se interesă de ce nu era de faţă Septimiu-Sever Axinte. îi răspunse scurt şi cam **răstit, cu** o **sprinceană puţin** ridicată, tovarăşul Săftica. **Cu** o **intonaţie** dinadins **mirată** în voce, **pentru ca** Suru **să** simtă **că el consideră deplasată această întrebare, lămuri că : „din ra**ţiuni **de** stat bine justificate de gravitatea cazului, ca şi a actualelor **împrejurări, Axinte fusese** necesar **să treacă** la dispo**ziţia altor foruri". Suru nu se arătă** impresionat de **tonul** vorbitorului **şi spuse** cu vădit **regret :** „Păcat ! Păcat, tovarăşi, **că nu avem posibilitatea să ascultăm acum această canalie – că am ascultat-o destul înainte – şi că nu-l putem face să ne asculte şi el pe noi. Şi nu numai atît. Cea mai bună discuţie cu el ar fi fost acolo, la «Metalurgica», într-o şedinţă cu muncitorii, după schimb.** Să-l fi **făcut să simtă pe** pielea lui ce înseamnă **nu numai organele de stat, dar şi clasa muncitoare pe care a** minţit-o şi **a** înşelat-o." Intervenţia lui Suru **sparse** gheaţa, cum **se** spune, şi discuţia se porni încrîncenată. Toţi îl condamnară nu principial, formal, ci cu ură adevărată, intîi pentru că simpla noţiune de legionar le întorcea stomacul pe dos, mai ales după **manifestările din** ultima vreme, **ce** reaminteau atît de brutal de **ceea ce fusese această** mişcare, şi în al doilea rînd, pentru că **fostul secretar reuşise,** în pofida eforturilor lui contrare, să se facă antipatic tuturor activiştilor. Ei simţiseră infatuarea lui **de** pseudointelectual parvenit, ironia abia mascată faţă de tot ce considera că este sub nivelul şi poziţia sa politică. Vorbitorii mulţumiră organelor de stat, şi lui Eftimie David personal, **pentru** descoperirea şi demascarea banditului şi îşi făcură în mod sincer, înciudaţi pe ei înşişi, autocritica. Mărturiseau că, într-un fel sau altul, ştiuseră cîte ceva despre viaţa personală **a lui Axinte, dar** unii nu îndrăzniseră să se ia în colţ cu el, iar alţii bănuiau că

„se ştie" şi că „se acceptă, se tolerează". „Ce **ştiam** noi ce e la mijloc ? spuse unul. Doar nu ne puteam în**chipui că** omul care tuna şi fulgera aicea, biciul lui Atila, **cum** era poreclit, putea să încalce principiile de partid în văzul tuturor." Eftimie David simţi nevoia sâ explice că el, deşi era informat, trebuise să se abţină un timp, pentru a aduna toate dovezile necesare. Se pomeniră numele „prietenilor" lui Sep- timiu-Sever Axinte, ale unor intelectuali calificaţi drept veroşi, imorali şi corupţi, unii români, alţii maghiari, aproape majoritatea de origine burgheză, constituiţi, cum se spuse, într-un „grup reacţionar şi frivol". Se rostiră invective la adresa intelectualilor în general, citindu-se din expunerea făcută la conferinţa Regiunii Autonome Maghiare pasajul privitor la confuzia şi dezorientarea provocate de oamenii de cultură în Ungaria, îndeosebi de scriitori, catalogaţi ca purtători ai liberalismului. Eftimie David se văzu nevoit să atragă atenţia că partidul nu-i repudiază în bloc pe intelectuali, dar spiritele erau prea înfierbîntate ca să mai ţină seama de asemenea nuanţe. Şeful direcţiei de învăţămînt, preşedinta U.F.D.R.-ului, o doctoriţă, membri ai biroului, se făcuseră mici în scaunele lor, simţindu-se vizaţi direct, aşteptînd parcă revărsarea grindinei şi asupra capetelor lor. Suru îşi dădu seama că discuţia alunecase pe o pantă greşită, dar ştia că nu mai poate fi îndreptată. El înţelegea că această răbufnire nu era întîmplătoare, exprima **o** anumită stare de spirit creată în săptămânile acelea printre unii activişti de origine muncitorească, mai ales după expunerea ţinută la conferinţa Regiunii Autonome Maghiare. Cei de faţă uitaseră că Septimiu-Sever Axinte fusese cel mai vehement şi intolerant adversar al liberalismului, cel puţin acolo, la partid, în cadru organizat, dar şi în afară, pentru că nu puţini observaseră că în ultima vreme colabora strîns cu organele de securitate. Cu toate acestea, în cursul discuţiei îl

asimilau intelectualilor, îl înglobau în categoria celor frecventaţi de el în secret. Suru era **sigur că** această stare de spirit, această aversiune fată de intelectuali vor mai dura mult timp şi probabil vor face victime nevinovate. Deşi demascarea lui Axinte îi dăduse o reală satisfacţie, se simţea trist şi nemulţumit.

Mai erau cîteva zile pînă la sfîrşitul anului şi Peluţa îi aminti lui Suru de înţelegerea lui cu Cernea de a petrece Revelionul împreună. Ea primise cu emoţie atunci această veste, se bucurase ca un copil şi se gîndise tot timpul la modul cel mai potrivit de a înfăptui proiectul. îşi dorea din tot sufletul o ieşire, o petrecere, nu se mai întîlnise de mult cu prietenii într-o ambianţă intimă, şi-şi dădea seama că o asemenea evadare din tensiunea muncii i-ar fi prins bine şi lui Manole. Atunci, după deplasarea la Bucureşti şi vizita la „palatul" Iui Vlad, soţul ei venise mai reconfortat, mai destins. în ultima vreme fusese însă numai pe drumuri, în şedinţe şi mitinguri, şi acum arăta din nou frînt, închis în el şi nervos. De aceea, ea îşi băgă în cap să pună Ia cale organizarea revelionului. Suru îi dădu mînă liberă, convins că n-o să facă nimic. Dar Peluţa îi arătă încă o dată că în firea ei, atît de puţin imprevizibilă, rămînea totuşi mereu ceva necunoscut. în regiune se afla, printre altele, o mică staţiune balneară între munţi, frecventată în trecut de grofii ardeleni, acum aproape uitată şi pe jumătate închisă. Vilele vechi arătau încă bine, peisajul era de o mare frumuseţe, şi în staţiune se aflau şi o mică instalaţie de băi termale, un medic şi o soră. Se duceau la tratament sau la odihnă cadre de la regiune, dar în ultima vreme începuseră să-şi facă apariţia, spre bucuria administratorului, şi amatori de singurătate şi linişte din restul ■ţării. Se spunea că în afară de băile termale antireumatice, staţiunea fusese cunoscută pentru terapia bolilor sistemului nervos. Medicul Apostolatu, şeful direcţiei

sanitare judeţene, îi recomandase Peluţei o cură în această staţiune, atît pentru ea cît şi pentru Nana, căci fetiţa dormea prost, era agitată şi capricioasă. Fiind şi copiii în vacanţă, Peluţa se hotărî să dea curs sfaturilor medicului. Prin direcţia sanitară închirie

una din vilele staţiunii şi, după ce se convinse că era ceea ce trebuia, că avea destul spaţiu pentru a-i găzdui pe bucureşteni, compuse scrisoare de invitaţie şi i-o prezentă soţului la semnat, într-un dosar alb, jucînd rolul de secretară particulară, aşa cum văzuse ea prin filme.

Iată de ce, în ajunul Anului nou, Suru aştepta cu un gaz la gara cea mai apropiată de staţiune sosirea oaspeţilor din Capitală. Peluţa şi copiii erau de două zile acolo, iar Suru obţinuse învoirea să stea cu familia în noaptea şi ziua de Anul nou. Dealtfel, şi Cernea, aşa cum îi spusese la telefon, urma ca în noaptea următoare să ia trenul înapoi spre Bucureşti. în sfirşit, sosiră. întîmpinîndu-i, privirile lui Suru fură atrase de paltoanele lor noi – probabil primele paltoane făcute pe comandă, dintr-o stofă de foarte bună calitate. îşi cumpăraseră de asemenea bocanci de schi – se vedea că atunci erau încălţaţi întîia oară – şi căciuli: Cernea o căciulă fumurie, ţuguiată, de cioban, neobişnuit de înaltă, iar Gigi una de carakul negru, distinsă dar cam demodată, luată probabil de Ia consignaţia. Păreau amîndoî slăpîniţi de nerăbdare, curiozitate şi oarecare emoţie. Se urcară în gaz şi porniră. De o parte şi de alta a şoselei se ridicau spinările împădurite ale munţilor. Valea se strimta şi peisajul devenea tot mai sălbatic şi ireal. Brazii îi aşteptau în şiruri lungi, încremeniţi în hlamide de hermină, ca nişte curteni bătrîni împovăraţi de vreme şi de ranguri. Velinţa imaculată ce se întindea cît vedeai cu ochii părea răsărită din pămînt şi din piatră, un fel de muşchi misterios. Sau un strat gros de petale scuturate într~o primăvară îngheţată. Soarele, gata să apună, arunca o pulbere roz-pal pe cerul curat, fără nici un nor, şi dîre aproape invizibile din această vopsea se lăsau pe vîrfurile înzăpezite ale brazilor. Din feeria nemişcată a munţilor, şi mai mult sălbăticiţi de iarnă, din acest pustiu alpin din care dispăruse orice urmă de viaţă – deşi aburul alb ce învăluia totul era el însuşi viu –, maşina intră dintr-o dată în mica staţiune pitulată într-un căuş al Car- păţi lor.

Gigi îi rugă să oprească maşina şi, ca atrasă de un magnet, se dădu jos şi se aruncă în zăpadă. Coborîră şi ceilalţi rîzînd,

privind-o cum se tolănea pe imensa pernă albă, cu ochii ridicaţi spre cer, aşteptînd parcă să se scufunde în abisul moale sau, dimpotrivă, să se înalţe şi să plutească. Se ridică în genunchi şi-şi făcu un bulgăre mic, ocrotindu-l în palmă ca pe un pui de pasăre rebegit, apoi se întoarse repede şi-l aruncă soţului ei, nimerindu-i căciula ţuguiată. Cernea o împroşcă la rîndu-i cu un nor alb ee-i pudră părul şi sprincenele, agăţînd de genele lungi, întoarse, picături minuscule de lacrimi. „Ajutor... ajutor... ţipă ea. O, Vladi, răzbunătorule, stai tu...“ şi îl ameninţa, pregătindu-şi un nou proiectil. Suru interveni, ajutînd-o, şi se încinse o bătaie dezordonată, cu bulgări mici, afinaţi, ce lăsau cercuri subţiri de zăpadă pe stofa paltoanelor. Soarele apusese şi, în lumina ivorie, brazii deveneau şi mai fantastici, gata să se prăbuşească de atîta zăpadă. Vilele cochete, înzorzonate cu balcoane, turnuleţe, acoperişuri ţuguiate, obloane colorate, păreau imagini de film, înşelătoare, gata să alunece de pe ecran. Staţiunea era aproape pustie, doar cîteva grupuri de copii îşi cărau în braţe săniuţele pe pantele dulci, prăvălindu-se cu mici chiote la vale, extaziaţi dc plăcerea alunecării prin spaţiu fără nici un efort. Aerul se înăsprea, pişcînd urechile şi obrajii, şi respiraţia îngheţată a pădurii îi împresura tot mai sever. Undeva se auzi un clopot şi Suru le spuse că, pe aproape, pe o costişă a muntelui, se află un schit. Dangătul mic tremura aproape străveziu în văzduh, topindu-se în spaţiul pur. Apoi tăcerea munţilor şi a brazilor se făcu şi mai grea, şi toţi se simţiră infinit de departe de lume, de agitaţia şi frămîntarea ei, timpanele curăţindu-li-se de orice rămăşiţe ale marilor zgomote. Sub osul ţestei nu mai huruia nimic, ci se instala o pace adîncă, făcîndu-i imponderabili, aproape străini lor înşile. Se uitau miraţi unul la altul, simţind că se petrece ceva cu ei, dar neştiind ce. Smulgîndu-i din existenţa de pînă atunci. devenită trecut îndepărtat, îmbrăţişîndu-i şi apropiindu-i de faţa ei stranie pentru a-i face să o privească

drept în ochi, natura îi transformase deodată în copii. Nemaicunoscînd de mult acest sentiment, ei nu mai erau în stare să-şi definească starea, ci doar să se lase în voia maternităţii primitoare şi să se bucure de ea, cu o totală seninătate şi nepăsare.

Întîlnirea cu familia lui Suru a fost deosebit de cordială. în salonul de jos al vilei domnea o atmosferă festivă. Peluţa şi copiii abia terminaseră de împodobit bradul şi de agăţat ghirlande de hirtie colorată amestecate cu beteală. Cele două femei se sărutară, animate instinctiv de sentimentul solidarităţii şi complicităţii feminine. Peluţa fu impresionată de frumuseţea soţiei lui Cernea şi observă imediat că, deşi mai tînără ca ea, era mult mai emancipată. Fu bucuroasă să primească propunerea spontană a acesteia de a se tutui. Gigi îi ceru voie să-i spună Pela – ,,e mai feminin" explică ea, adăugind că ar fi recunoscătoare dacă ar ajuta-o şi pe ea să scape de numele de zaharicală lipicioasă. Peluţa rîse, încălzită de această intimitate afectuoasă a noii cunoştinţe, străduindu-se la rîndul ei să pară veselă şi comunicativă, ascunzîndu-şi firea mai rezervată. Cernea, după ce-i îmbrăţişase pe toţi, se dusese ţintă la leagănul Nanei făcînd tentative de a o lua în braţe : „A, Vladi, uitasem, ţipă Gigi uşor. Deschide, te rog, repede geamantanul." Desfăcu un pachet şi scoase la iveala o păturică albă de caşmir, înfă- ţată cu satin de aceeaşi culoare, o adevărată poezie, găsită în ultima clipă la unul din magazinele de consignaţia din Capitală unde avea cunoştinţe vechi. Toţi scoaseră exclamaţii de încîntare, copiii veniră să o pipăie, iar Peluţa, roşie de bucurie, o sărută pe Gigi şi se grăbi s-o gătească pe Nana. Păturica făcu din fetiţă o zînă fermecătoare. Ochii ei negri, larg deschişi, aveau luciri stranii, aproape feminine, iar guriţa roz, scoţînd mărgeluşe de salivă, se ţuguia nostim, pregătindu-se parcă să vorbească. Gigi o privea cu un

zîmbet sfios, dar Cernea, topit,

întindea mîinile nerăbdător să o ia în braţe. Peluţa i-o dădu şi el îşi apropie obrazul de al ei, închizînd ochii şi surîzînd. **„Ei,** lăsaţi, că o să aveţi şi voi" – încercă Suru să-i potolească efuziunea, în timp **ce** Peluţa, apropiindu-se de **Gigi,** se uită la **ea** întrebător, cu înţeles. Dar vorbele lui Suru avură un efect cu totul neaşteptat : Cernea îi dădu mamei înapoi fetiţa, şi **pe faţă** i se întipări o tristeţe bolnăvicioasă, Gigi îşi întoarse privirile, prefăcîndu-se **că** admiră **bradul, cu** ochii în lacrimi. Peluţa se apropie grijulie de ea şi-i întoarse moale capul cu palma, cu **un** gest **de** mîngîiere. „S-a întîmplat ceva ?" o întrebă **ea** aproape în şoaptă. „O, nu, nimic, îşi scutură aceasta capul ca pentru a-şi potrivi părul. Noi... noi nu vom avea copii." **Se** desprinse de lîngă Peluţa şi se duse la fereastră, uitîndu-se afară, ca şi cînd ar fi avut ceva anume de văzut, şi **anunţă** repede, cu o voce înăbuşită. „S-a întunecat de tot".

Da, ea trebuise să-i spună pînă **la** urmă lui Vlad. **Aceasta** se întâmplase nu demult, după ce el începuse **să** o **iscodească** drăgăstos şi insinuant, cu aerul că aşteaptă plin **de** încredere ceva la care aspira cu ardoare. Era, desigur, **şi** o expresie **a** afecţiunii ce i-o purta ei, **a** dorinţei ca prin **copil** iubirea lor **să** fie mai deplină, legătura lor mai intimă şi în acelaşi timp mai rezistentă. Dar **ea** vedea, **de** asemenea, că „Vladi" **era** genul **de** bărbat înamorat de copii, cu mari resurse de tandreţe nu doar paternă, ci şi infantilă. El putea să se joace cu copiii în limbajul lor, transpunîndu-se în psihologia acestora, şi nu **numai că** nu **se** plictisea, dar acest joc îl umplea de fericire. Gigi şi-a dat **seama că** nu-i **poate** ascunde mult timp **adevărul, că** orice întîrzîere a explicaţiei îi va hrăni iluziile şi îi va amplifica starea de aşteptare optimistă, făcînd apoi şi mai dureroasă decepţia inevitabilă. De aceea, şi-a luat inima în dinţi şi, ca şi atunci, în noaptea de **pe** plajă, cînd găsise curajul **să-i** destăinuie toate mizeriile vieţii ei, i-a spus adevărul. Avortul **atît** de dificil încît putea **să-i** fie fatal, **de care** îi

vorbise, **o făcuse** inapta de a mai avea copii. După ce ascultase, Vlad n-o întrebase nimic, dar ea simţea că în minte i se născuse întrebarea firească : „Atunci de ce, de ce nu mi-ai spus totul de la început ? De ce mi-ai tăinuit acest lucru, tocmai pe acesta, cel mai îngrozitor ?“ Gigi ştia cît de mult se făcuse vinovată faţă de el prin această tăcere, ascunzîndu-i dureroasa realitate. A trebuit să-i spună că nu vorbise atunci despre acest lucru nu pentru că uitase, ci pentru că nu îndrăznise, îi fusese frică să nu-l piardă. Bărbatul ei se făcuse palid şi trăsăturile i se schimbaseră, alun- gindu-se, ca şi cînă resortul ce le ţinuse pînă atunci în echilibru se rupsese. Un vis mare, luminos, se năruise în el şi în locul lui se deschisese un gol. Şi el ştia că acest gol nu se va mai putea umple cu nimic. Din întîmplare sau intenţionat – ea nu avea de unde să ştie –, Cernea plecase imediat pe teren şi se întorsese abia peste patru-cinci zile. îl urmărea cu toate simţurile la pîndă, fără să îndrăznească să mai zgîndăre rana. El arăta obosit şi trist, deşi se străduia să pară ca întotdeauna. Gigi ghici că soţul ei dăduse o luptă grea şi înţelegea că învingătoare ieşise totuşi dragostea pentru ea. Se simţea însă la fel de vinovată, şi în plus îşi dădea seama că pasiunea lui pentru copii i se transmisese şi ei, împreună cu regretul că nu va putea să-i aibă. Gîndul la copii îi dădea un sentiment de frustrare, se considera privată din nou, din nou nedreptăţită, şi în anumite momente aceasta făcea să i se umple ochii de lacrimi, ca acum, în seara aceasta, în mijlocul acestei familii fericite, în clipa cînd soţul ei strînsese la piept, cu atîta patimă, frageda făptură ce nu-i aparţinea. Peluţa veni după ea la fereastră, dar înţelese că peste acest moment trebuie trecut cît mai repede şi, privind afară, anunţă cu o veselie forţată : „Copii, au aprins focul ! Au pus şi cărbuni pe grătar. Hai, toată lumea la fript cîrnaţi şi slănină !“ Copiii se repeziră, chiuind, la paltoane. Peluţa îi scoase în vestibul pe toţi, punîndu-i să se încotoşmâneze şi să iasă la foc.

Se lăsase ger, nările începeau să se lipească, iar zăpada scîrţîia sub bocanci ea măselele strepezite. Deasupra stivei de lemne aprinse dansau nebuneşte şerpii subţiri ai flăcărilor, ţîşnind cu o energie diavolească, de nu se ştie unde, şi mistuindu-se în văzduh. Din cînd în cînd foaie nevăzute scuipau roiuri de scîntei, aprinzînd o bucată de cer şi dispărînd brusc. Şoferul, pădurarul şi un ţăran tăiau cîrnaţii şi slănina şi înfigeau bucăţile în ţepuşe. Se aşezară toţi pe buturugile de lemn din jurul focului, cu cile o ţepuşă în mînă deasupra jăraticului. Copiii nu reuşeau, ba trînteau slănina în scrum, ba îi dădeau foc, ba îşi frigeau miinile apropiindu-le prea mult de flăcări. Ţăranul venea să-i ajute, dîndu-le sfaturi cu o voce domoală, luîndu-le miinile în palma Lui mare şi bătătorită şi corectîndu-le mişcările. Se îmbujoraseră cu toţii atît de dogoare, cît şi de reflexul flăcărilor de un roşu intens, sîngeriu. Mutau dintr-o mînă în alta ţepuşele făcînd haz de stîngăcia lor. în acelaşi timp, îşi pipăiau şalele înţepenite dc ger şi din cînd în cînd aşezau ţepuşele pe buturugi şi se întorceau să-şi mai încălzească spatele. îngrijitoarea de la vilă veni cu o tavă plină de căni cu vin fiert trimise de Peluţa. Vinul ii încălzi şi le dezlegă limbile. „Băi fraţilor, voi ştiţi că nea Oprică s-a luptat cu ursul ?“ – îi întrebă Suru. „Care nea Oprică ?“ se interesă careva. „Uite ăsta, pădurari? ăsta – îl arătă cu degetul Suru. Cînd a fost păţania aia, nea Oprică ?“ Ochii tuturor se îndreptară spre pădurar. Nu prea înalt, vînjos, aproape pătrat, dînd cu toate acestea impresia de om costeliv, nea Oprică era tipul de bărbat de la munte fără nici o vîrstă. Faţa spălăcită i se ridase mărunt, dar pieliţa se menţinea încă bine întinsă pe oasele mari, ce dădeau chipului o formă pătrată. „Ce păţanie, tată ? Să ne povestească şi nouă[1]', se milogi Virgil. „Ia arată-le, nea Oprică, semnele alea de pe scăfîrlie“ – îl rugă Suru, el însuşi curios să vadă şi să afle mai mult, pentru că de aventura pădurarului abia auzise în ziua aceea, de la şofer. Omul, docil şi respectuos, dar fără prea multă tragere de inimă, veni în

mijlocul lor şi, scoţîndu-şi căciula, le arătă cicatricile adinei lăsate de laba ursului. După cum spuse el, ghearele se înfipseseră la ceafă şi tăiaseră pielea capului în fîşii pină la frunte. „Dar alea de pe spinare sínt şi mai adinei, nea Oprica, nu ?“ – îi aţîţă şoferul „Sínt adînci, da”, răspunse el agale şi se trase la loc, în colţul de unde venise. Se vedea că nu era vorbăreţ şi în plus il deranja faptul că se afla acum în atenţia tuturor. Subiectul se anunţa însă prea ispititor şi inedit ca ceilalţi să se dea aşa uşor bătuţi. Interveni şi Cernea căutînd însă să-i dea pădurarului impresia că pe el îl interesa numai partea tehnică a întîmplării. „Dar el, ursu, cum a atacat de a ajuns cu laba pe spinare, a lovit din faţă sau din spate ?“ „Păi din faţă“ – îl lămuri pădurarul. „Hm, curios, înseamnă că eraţi aproape unul de altul.” „Aproape.“ „Păi te-ai trezit cu el aşa dinainte ?“ „A, nu, eu am fugit după el.“ „Spune, măi nea Oprică, interveni şoferul cam agasat, spune şi dumneata mai lămurit.“ Era clar că lui nea Oprică trebuia să-i scoţi cuvintele cu cleştele din gură, dar tăbărîră cu toţii pe el şi trebui să mai dea explicaţii. „Păi, îmi mîncase cîteva oi. Nu eram pădurar pe atunci. Şi am stat la pîndă. Cu toporul. Cînd a venit din nou, noaptea, m-am dus tiptil şi l-am izbit în spate. Da mi s-a înfipt toporul în şira spinării şi n-am mai putut să-l scot. Ursu s-a întors şi eu m-am băgat sub el. El mi-a înfipt o labă în spinare, iar cu aialaltă m-a plesnit peste cap. Da io i-am înfipt cuţitu în inimă. Şi-am căzut amîndoi.“ „Dar cum ai scăpat ?“ „Cine te-a luat de-acolo ?“ „Unde erai ?“ – plouau întrebările ascultătorilor, nesatisfăcuţi, nemulţumiţi de concizia povestirii. „Păi, la stînă, cu fraîe-meu. El m-a şi dus la spital“ – mai spuse el şi după aceea nu mai scoase nici un cuvînt. Ceilalţi se resemnară să comenteze între ei întîmplarea, completînd-o şi îmbogăţind-o cu fantezia lor, presupunînd ba una, ba alta, interpretînd în toate felurile faptul atît de zgîrcit relatat de pădurar. Aţîţaţi de senzaţionalul cazului, nu-şi dădeau seama de ridicolul ambiţiei de a şi-l repovesti unul altuia, cu spor de amănunte, în timp ce eroul, retras şi parcă străin **de acest**

vacarm, îi privea cu mirare şi curiozitate. Ochii lui mici şi **parcă** decoloraţi clipeau des spunînd : „Uite, frate, ce oameni, tu le spui cum a fost, şi ei nu te cred. De ce le-o fi plăcînd **ăstora să** născocească ? Suciţi sînt orăşenii !“

Peluţa îi chemă la masă şi, dîndu-şi **deodată cu toţii seama că** sînt morţi de foame şi că au spinările şi picioarele degerate, abandonară discuţia şi, scuturîndu-ş. zgomotos bocancii, intrară în casa încălzită, plină de bunătăţi. Mineará şi băură repede şi se moleşiră. Deşi cu burţile pline, se simţeau uşori şi liberi şi totul **le părea** elementar. La radio se transmitea ceva oficial de Anul nou. Undele sonore îi conectară la marile motoare sociale de care uitaseră. Pendula din sufragerie, **neobservată de** nimeni **pînă** atunci, bătu miezul nopţii şi toţi **se** ridicară cu paharele în mîini, ciocnind şi sărutîndu-se. îşi urară sănătate, şi pace, şi fericire. Cernea, privind spre leagănul Nanei, gîndi cu voce tare : „Şi pentru fiinţele astea noi, o lume mai bună“. Nimeni nu-i răspunse şi se făcu tăcere, dar fiecare se gîndea în felul lui la acelaşi lucru. într-adevăr, şra între ei o fiinţă nouă, ivită din neant şi cu un viitor necunoscut. Şi fiecăruia propriul său viitor îi era necunoscut. Acest lucru îl simţeau în clipa aceea – clipa unui trecut încheiat şi a unui început de viitor. Clipa **astrală,** încărcată de **o** emoţie neobişnuită. „A fost **un** an greu, încîlcit, mai spuse Cernea, parcă în el **s-a** concentrat tot ce **e** mai contradictoriu în lumea asta. Extremele. A început într-un fel şi s-a terminat invers. S-a aprins o lumină puternică şi s-a stins brusc. A durat puţin, prea puţin. Şi acum ? Iarăşi o lungă **ceaţă ?“** „Ei, mă Vlade —• puse Suru capăt acestui pesimism –, aşa a fost şi aşa o să fie întotdeauna viaţa lumii, presărată cu de toate şi plină de căi întortocheate. Pînă la urmă o să iasă ei, oamenii, Ia liman. Ştiţi ce propun eu ? Hai pe terasă să vedem Anul nou la munte I” încălziţi de mâncare şi băutură, nu-şi mai puseră nimic pe ei şi ieşiră **pe** balconul larg al vilei. Cerul era senin, sticlos. Luna părea o fecioară înfăşurată în maramă de

bo- rangie. Fiecare stea – şi colcăiau puzderie pe bolta copleşitor de înaltă – avea un cearcăn, parcă de nesomn, de o misterioasă oboseală cosmică. „Uite, aţi văzut ? A căzut, acolo !“ – exclamă Gigi pe jumătate speriată, pe jumătate fericită, arătînd cu degetul spre un colţ al universului. „A căzut o stea“, confirmă dus pe gînduci Cernea. „Au căzut o mulţime, se auzi o voce blîndă şi tărăgănată, şi de sub balcon ieşi la iveală, făcînd să scîrţîie uşor zăpada sub picioare, ţăranul acela bătrîn. Eu am stat şi am privit... ca să nu adorm“, adăugă el rîzînd încet. „Cum de cad planetele, tată, aşa, ca nişte boabe de porumb ? – întrebă Claudia. Cita mai matahalele ! Aşa o să cadă şi pămîntul ?“ „Toate au un sflrşit pe lumea asta – vorbi tot ţăranul, deşi nu-l întrebase nimeni. Cad stelele, ca oamenii. Cad împărăţii, cad împăraţi. Cît ar fi de mari. Strălucesc, strălucesc şi odată se sting. Dar cine le simte lipsa ? Decît aşa, o clipită, cît se vede căderea. Fiindcă lumea e plină şi de stele, şi de oameni.”

Gerul uscat, lipindu-se de piele, le dădea impresia falsă de căldură, aşa cum apa clocotită îţi dă o falsă senzaţie de frig. Noaptea avea proporţii fantastice, înfricoşătoare. Aşa cum stăteau, strînşi unul în altul pe balconul vilei, în pulberea fină a luminii stelelor, puteau fi luaţi drept un echipaj pe o nacelă abia căzută sau, dimpotrivă, gata să se înalţe. Numai cel de jos, de sub balcon, cu vorba lui moale şi tărăgănată, părea stabil şi adevărat în acea vastitate ireală, de vis.

„Parcă ar fi citit «Dialectica naturii» – spuse într-un tîrziu Vladimir Cernea. Descoperim infinitul în finit şi eternul în trecător. Ai auzit de Engels, bade ?“

„Nu am avut cinstea de a-l cunoaşte, domnule dragă. Că noi aici, în munţi... !“

Lipindu-se de maică-sa, ghemuindu-se la pieptul ei şi furîndu-i căldura, hipnotizată de lumina de gheaţă a stelelor pulverizată în văzduhul nemărginit, Claudia mai întrebă, vor

bind ca în somn : „Da Miorița, Miorița o ştii, bade ?“ Căci aşa îşi imagina ea că a fost atunci cînd ciobanul primise, cu atîta seninătate şi bucurie, sinistra veste.

„Păi cum nu, domnişoară, că pe aceea doar noi am închipuit-o. Flăcăului, ca să ştii matale, îi asfinţise steaua. Ceilalţi îşi aveau încă stelele lor şi trebuiau să împlinească destinul. Căci să mai ştii, puternicului nu-i c milă de. slab. Şi toţi uităm că sîntem stele căzătoare.“

Sfîrşitul cărţii întii